

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַרְוֶה בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְכִי
כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹא־מִדֵּי
תוֹרָתְךָ לִשְׁמֹה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תְבַרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲגֹךְ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:
וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵנִי אֲבָרְכֶם:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבַת אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל
מַאֲדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה
הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעֵנוּ אֵל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה
אַתָּה הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל
לְבַבְכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֲרָצְכֶם בָּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסְפַּתְי דֶּגַּף וְתִירָשׁ וַיִּצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁרְךָ
לְבִהְמֶתְךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסָרְתֶם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
אִף יי בָּכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְרַתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, לָתֵת לָהֶם, כִּי־מִי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצֵת עַל בְּנָפֵי בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַכֹּהֵן, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצֵת,
וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהִיִּיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מְקַבֵּל עָלִי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ בְּמוֹד
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וַיִּשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי־תבות "לח"י") בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחרדו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קטו.

תפילה על אריכות הגלות שיעשה למען שמו שלא יתחלל:

א לא לָנוּ | יְהוָה לֹא-לָנוּ כִּי-לִשְׁמֹךְ תֵּן כְּבוֹד עַל-חֲסִדְךָ עַל-אַמְתְּךָ: ב לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם
אִי-הָיָא אֱלֹהֵיהֶם: ג וְאֵלֵהֵינוּ בִּשְׁמִים כָּל אֲשֶׁר-חָפֵץ עָשָׂה: ד עֲצִיבֵיהֶם בַּסֶּף וְהֵב מַעֲשֵׂה
יְדֵי אָדָם: ה פָּה-לָהֶם וְלֹא יִדְבְּרוּ עֵינֵים לָהֶם וְלֹא יֵרְאוּ: ו אֲזִנִּים לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ אָף לָהֶם
וְלֹא יִרְחוּן: ז יְדִיהֶם | וְלֹא יִמְיִשּׁוּן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יִחַלְכוּ לֹא-יִהְיוּ בְּגִרוֹנָם: ח כַּמּוֹתָם יִתּוּ
עֲשִׂיהֶם כָּל אֲשֶׁר-בָּטַח בָּהֶם: ט יִשְׂרָאֵל בָּטַח בִּיהוָה עֶזְרָם וּמִגֹּנָם הוּא: י בֵּית אֶהְרֹן בָּטְחוּ
בִּיהוָה עֶזְרָם וּמִגֹּנָם הוּא: יא יֵרָאִי יְהוָה בָּטְחוּ בִּיהוָה עֶזְרָם וּמִגֹּנָם הוּא: יב יְהוָה זָכְרָנוּ יִכְרֹךְ
יִכְרֹךְ אֶת-בֵּית יִשְׂרָאֵל יִכְרֹךְ אֶת-בֵּית אֶהְרֹן: יג יִכְרֹךְ יֵרָאִי יְהוָה הַקְּטָנִים עִם-הַגְּדֹלִים: יד יִסַּף
יְהוָה עֲלֵיכֶם עֲלֵיכֶם וְעַל-בְּנֵיכֶם: טו בְּרוּכִים אַתֶּם לַיהוָה עֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: טז הַשָּׁמַיִם
שָׁמַיִם לַיהוָה וְהָאָרֶץ נָתַן לַבְּנֵי-אָדָם: יז לֹא הַמָּתִים יִהְלֹלוּהָ וְלֹא כָל-יִרְדֵּי דוּמָה:
יח וְאַנְחָנוּ | נִכְרֹךְ יְהִי מַעֲתָה וְעַד-עוֹלָם הַלְלוּהָ:

קטו.

שבחים גדולים להקדוש־ברוך־הוא ודוד אמר בדיון הוא לאהוב אותו על כל הטובות שעשה לו כמה ניסים ואינו יודע מה גמול ישלם לו שאי אפשר להשיב לו על כל
הגמול שעשה עמו:

א אֶהְבֹּתִי כִּי-יִשְׁמַע | יְהוָה אֶת-קוֹלִי תַחֲנוּנֵי: ב כִּי-הִטָּה אֲזִנּוֹ לִי וּבִימִי אֶקְרָא: ג אֶפְפוּנִי |
חֲבִל־מָוֶת וּמִצָּרִי שָׂאוֹל מִצָּאוֹנִי צָרָה וַיַּגּוֹן אֲמָצָא: ד וּבִשְׁם-יְהוָה אֶקְרָא אָנָּה יְהוָה מַלְטָה
נַפְשִׁי: ה חָנוּן יְהוָה וְצַדִּיק וְאֵלֵהֵינוּ מֵרַחֵם: ו שֹׁמֵר פִּתְאִים יְהוָה דָּלַתִּי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: ז שׁוּבִי
נַפְשִׁי לְמִנוּחֵיכִי כִּי-יְהוָה גָּמַל עֲלֵיכִי: ח כִּי חֲלַצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת-עֵינֵי מִן-דִּמְעָה אֶת-רַגְלִי
מִדָּחִי: ט אֶתְחַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים: י הֵאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עָנִיתִי מְאֹד: יא אֲנִי
אֶמְרָתִי בַחֲפוּי כָּל-הָאָדָם בִּזְבֹּ: יב מִהָ-אֲשִׁיב לַיהוָה כָּל-תַּגְּמוּלוֹתַי עָלַי: יג כּוֹס-יִשׁוּעוֹת אֲשָׂא
וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יד גִּדְרֵי לַיהוָה אֲשֶׁלֶם נִגְדַה-נָּא לְכָל-עַמּוֹ: טו יָקָר בְּעֵינֵי יְהוָה הַפְּמוֹתָה
לְחִסְדֵּיו: טז אָנָּה יְהוָה כִּי-אֲנִי עֹבֵדְךָ אֲנִי-עֹבֵדְךָ בֶּן-אַמְתְּךָ פִּתְחַת לְמוֹסְרִי: יז לֵךְ אֲזַבַּח זֶבֶח
תּוֹדָה וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יח גִּדְרֵי לַיהוָה אֲשֶׁלֶם נִגְדַה-נָּא לְכָל-עַמּוֹ: יט בַּחֲצֹרוֹת | בֵּית
יְהוָה בְּתוֹכִי יְרוּשָׁלַם הַלְלוּהָ:

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום שני עמ' א

מאי מפקירם, משום דלא חשיבי, ואם כן קב תמרי בארבע אמות וכן
קב רמוני בארבע אמות נמי – כמו כן כיון דלא חשיבי מספקר להו. או
דלמא מפקירם משום דנפישא מרחיחו, ואילו קב תמרי בארבע
אמות, וכן קב רמוני בארבע אמות, כיון דלא נפיש מרחיחו, שהם
גדולים, לא מספקר להו.
שואלת הגמרא: מאי – מה הדין בכל הספיקות שהזכרנו. משיבה
הגמרא: תיקו – ספק זה לא נפשט:
הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בענין יאוש: איתמר,

ומפני כן קשה יותר לקבצם, שנתפזרו בארבע אמות, מהו. קב
גרעיני תבואה שהתפזרו בארבע אמות מעמא מאי מפקירם, משום
דלא חשיבי, ואילו שומשמיין כיון דחשיבי משום שדמיהם יקרים,
לא מספקר להו, ואין המוצא רשאי ליטלם. או דלמא הטעם
שנפיקרם משום דנפיש מרחיחו, וכל שכן כשנתפזרו שומשמיין
בארבע אמות, כיון דנפיש מרחיחו טפי – שיש טורח רב יותר
בקיבוץ קב שומשמיין מלקבץ תבואה, מספקר להו.
מצא קב תמרי – תמרים, שנתפזרו בארבע אמות, או קב רמוני –
רימונים בארבע אמות, מהו. קב גרעיני תבואה בארבע אמות מעמא

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

פְּרִים, כְּנָגֵד שְׂבָעִים אוֹמוֹת הָעוֹלָם⁷, וּמִצַּד זֶה מְהַלְלִים
וּמְשַׁבְּחִים אֶת ה' (לא רק בני ישראל אלא גַּם) כָּל הַגּוֹיִם כו'.
וְהַעֲנִין בְּזֶה, דְּהֵנָּה, חֵג הַסְּכּוֹת קָשׁוּר לִפִּי פְּנִימִיּוֹת הַעֲנִיִּים עִם
יוֹם הַכַּפּוּרִים, כִּידוּעַ⁸ הַמְּבוּאָר בַּחֲסִידוֹת שֶׁהֶסְכֵּךְ שֶׁל הַסֵּכָּה

שהיא, כדברי חכמינו ז"ל, לזכר ענני

הכבוד שבהם הגן וסיכך הקדוש-ברוך

הוא על בני ישראל ביציאת מצרים

נַעֲשֶׂה מַעֲשֵׂה מַעֲשֵׂה הַקְּטָרֶת שֶׁל יוֹם

הַכַּפּוּרִים (ככתוב בתורה אודות

הקטורת שמקריבים ביום הכיפורים

"כִּי בַעֲנַן אֲרָאָה עַל

הַכַּפּוּרֶת"⁹), וְהַיּוֹם טוֹב, הַחֵג

דְּחֵג הַסְּכּוֹת הוּא הַשְּׂמִיחָה שֶׁל

בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל שְׁנוּבַעַת מִצַּד

הַסְּלִיחָה וְהַמְּחִילָה וְהַכַּפָּרָה

עַל הַחַטָּאִים וְהַעֲוֹנוֹת שֶׁל יוֹם

הַכַּפּוּרִים, לְהִיּוֹת וְזֹאת כִּיוּן

שִׁיּוֹם הַכִּיפּוּרִים הוּא עֵת רְצוֹן,

שְׁבוּ¹⁰ בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים מֵאִירוֹת

י"ג מִדּוֹת הַרְחָמִים (האמורות

בתורה, א. אֶל. ב. רַחוּם. ג. וְחַנוּן. ד.

אֶרֶךְ. ה. אֲפִיּוֹם. ו. וְרַב חֶסֶד. ז. וְאֵמֶת.

ח. נֹצֵר חֶסֶד. ט. לֹאֲלִפִּים. י. נוֹשֵׂא

עוֹן. יא. וּפְשַׁע. יב. וְחַטָּאָה. יג. וְנִקָּה)

שְׂאִינָן חֲזוֹנוֹת רִיקָן¹¹ כְּמֹאמֶר

חַכְמֵינוּ ז"ל בַּגְּמָרָא נְיוּם הַכִּיפּוּרִים בֹּא

לְאַחֲרֵי הַהִכָּנָה לְסִלִּיחָה וְלִמְחִילָה

וּלְכַפָּרָה כְּתוּצָאָה מֵהֶאֱרַת י"ג מִדּוֹת

הַרְחָמִים עַל-יְדֵי כְּלָלוֹת

הַעֲבֻדָּה הַרוּחָנִית שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד

נִאֲמָר בַּתְּהִלִּים (בפרקי 'הלל'):

הִלְלוּ אֶת הוֹי' כָּל גּוֹיִם כֹּל הָעַמִּים שְׂבָחוּהוּ כָּל הָאֱמִים אוֹמוֹת

הָעוֹלָם כִּי גָבַר עָלֵינוּ עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֶסֶדוֹ, וְאֵמֶת הוֹי' הִיא

לְעוֹלָם לְנֶצֶחַ גּוֹי¹.

וְצִרִיף לְהַבִּין², מַהִי נִתְיַנֵּת

הַטַּעַם "כִּי גָבַר עָלֵינוּ

חֶסֶדוֹ", שֶׁבִּגְלַל זֶה יִהְיֶה

הַגּוֹיִם אֶת ה' כְּלוֹמֵר, מִדּוּעַ

הַעֲבֻדָּה שֶׁחֶסֶד ה' גָּבַר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

הִיא טַעַם וְסִיבָה שְׁאוֹמֶת הָעוֹלָם יִהְיֶה

אֵת ה'?

וְגַם צִרִיף לְהַבִּין בַּפְּסוּק זֶה מַהוּ

הַכֶּפֶל הַבִּיטוּיִים הַנִּרְאִים כְּזֵהִים

ד' "הִלְלוּ גּוֹי כָּל גּוֹיִם שְׂבָחוּהוּ

כָּל הָאֱמִים", "הִלְלוּ"

"וְ"שְׂבָחוּהוּ", "גּוֹיִם"

"וְ"אֱמִים"³, וְכֹאמֶרָה מְדוּבָר בַּכֶּפֶל

לִשׁוֹן שֶׁלֹּא לְצוּרֵךְ וְגַם בְּנִתְיַנֵּת

הַטַּעַם (כִּי גּוֹי) מִדּוּעַ רָאִי

לְאוֹמוֹת הָעוֹלָם לְשַׁבַּח אֶת הַקְּדוֹשׁ

בְּרוּךְ-הוּא יִשְׁנֵה הַכֶּפֶל וְהַכְּתוּב

מְזַכֵּיר שְׁנֵי דְבָרִים ד' "גָּבַר עָלֵינוּ

חֶסֶדוֹ וְאֵמֶת הוֹי' לְעוֹלָם" וְיֵשׁ

לְהַבִּין מַה הַצּוּרֵךְ בַּכִּפּוּלֹת זֶה?

(ב) וְלְהַבִּין זֶה⁴ יֵשׁ לְבָאֵר

תְּחִלָּה עֲנִינוּ הַפְּנִימִי שֶׁל חֵג

הַסְּכּוֹת, שֶׁעָלֵינוּ נִאֲמָר פְּסוּק זֶה

"הִלְלוּ אֶת הוֹי' כָּל גּוֹיִם" גּוֹי

[וְהַהֲקָדִים שִׁישׁ כְּמָה

פִּירוּשִׁים⁵ בְּנוֹגֵעַ לְזִמְן

שְׁאוֹדוֹתָיו מְדוּבָר בַּפְּסוּק זֶה,

וְכִיוֵן שֶׁנִּמְצְאוּ בְּחֵג הַסְּכּוֹת,

יְדוּבָר עֲתָה לִפִּי הַפִּירוּשׁ

שֶׁפְּסוּק זֶה קָאִי מְכוּוֹן עַל חֵג

הַסְּכּוֹת⁶, כִּי בְּחֵג הַסְּכּוֹת הִיוּ

מְקֻרְבִּים עַל הַמּוֹבָח בֵּית הַמִּקְדָּשׁ

בְּמִשְׁךְ שִׁבְעַת יָמֵי הַחֵג שְׂבָעִים

בס"ד. יום ב' דחג הסוכות,

ה'תשכ"ו

(הנחה בלתי מוגה)

הִלְלוּ אֶת הוֹי' כָּל גּוֹיִם שְׂבָחוּהוּ כָּל הָאֱמִים כִּי

גָּבַר עָלֵינוּ חֶסֶדוֹ וְאֵמֶת הוֹי' לְעוֹלָם גּוֹי¹.

וְצִרִיף לְהַבִּין², מַהִי נִתְיַנֵּת הַטַּעַם "כִּי גָבַר עָלֵינוּ

חֶסֶדוֹ", שֶׁבִּגְלַל זֶה יִהְיֶה הַגּוֹיִם אֶת ה'. וְגַם

צִרִיף לְהַבִּין מַהוּ הַכֶּפֶל ד' "הִלְלוּ גּוֹי כָּל גּוֹיִם

שְׂבָחוּהוּ כָּל הָאֱמִים", "הִלְלוּ" וְ"שְׂבָחוּהוּ",

"גּוֹיִם" וְ"אֱמִים"³, וְגַם בְּנִתְיַנֵּת הַטַּעַם (כִּי גּוֹי)

יִשְׁנֵה הַכֶּפֶל ד' "גָּבַר עָלֵינוּ חֶסֶדוֹ וְאֵמֶת הוֹי'

לְעוֹלָם".

(ב) וְלְהַבִּין זֶה⁴ יֵשׁ לְבָאֵר תְּחִלָּה עֲנִינוּ שֶׁל חֵג

הַסְּכּוֹת, שֶׁעָלֵינוּ נִאֲמָר "הִלְלוּ אֶת

הוֹי' כָּל גּוֹיִם" גּוֹי [וְהַהֲקָדִים שִׁישׁ כְּמָה

פִּירוּשִׁים⁵ בְּנוֹגֵעַ לְזִמְן שְׁאוֹדוֹתָיו מְדוּבָר בַּפְּסוּק

זֶה, וְכִיוֵן שֶׁנִּמְצְאוּ בְּחֵג הַסְּכּוֹת, יְדוּבָר עֲתָה

לִפִּי הַפִּירוּשׁ שֶׁפְּסוּק זֶה קָאִי עַל חֵג הַסְּכּוֹת⁶],

כִּי בְּחֵג הַסְּכּוֹת הִיוּ מְקֻרְבִּים שְׂבָעִים פְּרִים, כְּנָגֵד

שְׂבָעִים אוֹמוֹת הָעוֹלָם⁷, וּמִצַּד זֶה מְהַלְלִים אֶת

ה' (גַּם) כָּל הַגּוֹיִם כו'.

וְהַעֲנִין בְּזֶה, דְּהֵנָּה, חֵג הַסְּכּוֹת קָשׁוּר עִם יוֹם הַכַּפּוּרִים, כִּידוּעַ⁸ שֶׁהֶסְכֵּךְ שֶׁל

הַסֵּכָּה נַעֲשֶׂה מַעֲשֵׂה מַעֲשֵׂה הַקְּטָרֶת שֶׁל יוֹם הַכַּפּוּרִים ("כִּי בַעֲנַן אֲרָאָה עַל

הַכַּפּוּרֶת"⁹), וְהַיּוֹם טוֹב דְּחֵג הַסְּכּוֹת הוּא הַשְּׂמִיחָה שֶׁל בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִצַּד

הַסְּלִיחָה וְהַמְּחִילָה וְהַכַּפָּרָה שֶׁל יוֹם הַכַּפּוּרִים, לְהִיּוֹת עֵת רְצוֹן, שְׁבוּ¹⁰

מֵאִירוֹת י"ג מִדּוֹת הַרְחָמִים שְׂאִינָן חֲזוֹנוֹת רִיקָן¹¹ [לְאַחֲרֵי הַהִכָּנָה עַל-יְדֵי

(1) תהלים קיז. (2) ראה רד"ה הללו את ה' במאמרי אדה"ז תקס"ט (קה"ת, תשס"ה) ע' רפה. ועם הגהות - אוה"ת סוכות

ע' א'תשנה. רד"ה הנ"ל עת"ר (סה"מ עת"ר ע' רנט). תשל"א (תורת מנחם - סה"מ תשרי ע' קפו ואילך). (3) ראה גם ילקוט

חדש [אמשטרדם, תיט] בפ"ה הפסוקים סי' תקמא [ר, א] - הובא באוה"ת שם. וראה מדרש תהלים ויל"ש עה"פ. (4) ראה

גם ד"ה זה דיום שמח"ת שנה זו (תורת מנחם - התועדויות חמ"ה ע' 106). (5) ראה שמור"ר פ"ח, ה. מדרש תהלים עה"פ.

(6) ראה גם סה"מ תרכ"ו ע' רפט. (7) סוכה נה, ב. תנחומא פינחס טז. במדב"ר פכ"א, כד. (8) ראה עטרת ראש שער יוהכ"פ

כט, א ואילך. לו, סע"א ואילך. אוה"ת סוכות ע' א'תשכב ואילך. המשך וככה תרל"ז פרק פד. סה"מ תרנ"ז ע' קסב ואילך.

(9) אחרי טז, ב. (10) ראה סידור עם דא"ח שער האלול רכה, ג ואילך. (11) ר"ה יז, ב.

הללו את הוי' כל גוים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מבני ישראל בַּחֲדָשׁ אֱלֹל, יְמֵי הַסְּלִיחוֹת, רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְעֶשְׂרֵת
 2 יְמֵי תְּשׁוּבָה. וְלִהְיֶיר, שְׁעָנִין זֶה שֶׁל הָאֵרֶת י"ג מִדּוֹת הָרַחֲמִים
 3 שְׁעָקְרוּ בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים מִתַּחֲלִיל כָּבֵד בְּרֹאשׁ-חֲדָשׁ אֱלֹל¹²,
 4 כְּדֹאֲתָא כְּמוֹבָא בְּלִקּוּטֵי תוֹרָה¹³ לֹאדְמוּר הִזְקֵן שְׁבַחֲדָשׁ אֱלֹל
 5 הוּא זְמַן הַתְּגָלוֹת י"ג מִדּוֹת
 6 הָרַחֲמִים. וּכְפִשְׁטוֹת הַדְּבָרִים,
 7 שְׁאֲמִירַת י"ג מִדּוֹת הָרַחֲמִים
 8 בַּפֶּעַם הָרִאשׁוֹנָה ("וַיַּעֲבֹר ה' ¹⁴הִתְהַוָּה
 9 עַל פָּנָיו וַיִּקְרָא גו'¹⁴) הִתְהַוָּה
 10 בְּיוֹם גְּלוֹת מֹשֶׁה הַהֵרָה¹⁵ לַהֲרִי
 11 סִינִי (לֹאֲרַבְעִים יוֹם הָאֲחֻרָּנִים
 12 שֶׁהִסְתִּימּוּ בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים), שְׁהוּא
 13 רֹאשׁ-חֲדָשׁ אֱלֹל¹⁶. אֱלָא
 14 שְׁבֻדָּאֵי יֵשׁ חֲלוּק הַבֵּרֶל גְּדוֹל
 15 בֵּין יוֹם הַכִּפּוּרִים וּבֵין חֲדָשׁ
 16 אֱלֹל¹⁷, וְהִינוּ, שְׁעָקְרוּ וְשִׁלְמוֹת הַגְּלוּי
 17 וְשִׁלְמוֹת הַגְּלוּי דִּי"ג מִדּוֹת
 18 הָרַחֲמִים הוּא בְּיוֹם
 19 הַכִּפּוּרִים¹⁸, וְאֵלּוּ בַּחֲדָשׁ
 20 אֱלֹל וְעֶשְׂרֵת-יְמֵי-תְּשׁוּבָה
 21 שְׁאֲמַנְס גַּם בְּהֵם מֵאִירוֹת י"ג מִדּוֹת
 22 הָרַחֲמִים, אֲבָל אֵין זֶה הַעִיקָר, אֵלּא
 23 בְּהֵם נַעֲשִׂית הַהֲכָנָה לַגְּלוּי
 24 הַעִיקָרִי וְהַשְׁלֵם שְׁיִמְשֹׁךְ בְּיוֹם
 25 הַכִּפּוּרִים], וְהִינוּ¹⁹ הַסִּיכָה לִכְ
 26 שִׁיּוֹם הַכִּיפּוּרִים, הַיּוֹם כּוּ הוּא עִיקָר
 27 וְשִׁלְמוֹת הַגְּלוּי שֶׁל י"ג מִדּוֹת
 28 הָרַחֲמִים, הוּא יוֹם הַסְּלִיחָה וְהַכִּפּוּרָה,
 29 הוּא עַת רְצוֹן לִסְלִיחָה וּמַחִילָה עַל
 30 חַטָּאִים, הִיא לְפִי שְׁי"ג מִדּוֹת
 31 הָרַחֲמִים הֵם לֹא רַחֲמִים רִגְלִים
 32 אֵלּא רַחֲמִים רַבִּים²⁰, שְׁהֵם
 33 בְּלִי גְבוּל וּמִדָּה, וְלִכְּן נִמְשָׁךְ
 34 מִהֶם מַחֲלַת הָעֲזוֹנוֹת וְטִהָרַת
 35 הַחֲטָאִים, כִּפִּי שְׁמַמְשִׁיךְ וּמִבְּאֵר אֵת
 36 הַקֶּשֶׁר וְהַשְּׁיִיכוֹת בֵּין עֲנִין הַסְּלִיחָה
 37 וְהַמַּחִילָה לִרַחֲמִים בְּלִי גְבוּל.
 38 דִּהְנֵה, יֵשׁ מִדּוֹת רַגְשׁוֹת שְׁעַל-
 39 פִּי הַשֶּׁקֶל, כְּמוֹבָא בַּתְּנִיָּא²¹
 40 לְגַבִּי הַמִּדּוֹת שְׁבִנְשׁ הָאֵרֶם שְׁחַב"ד חֲכָמָה בִּינָה וְדַעַת (שְׁלוֹשֶׁת חֲלָקִי
- השכל) נִקְרָאוּ אֲמוֹת וּמְקוֹר לְמִדּוֹת כִּי הַמִּדּוֹת הֵן תּוֹלְדוֹת
 חַב"ד, שְׁכֵן בְּדֶרֶךְ כָּלל הַמִּדּוֹת 'נולדות' וּפְעוּלוֹת כְּתוּבָא הַמַּתְבַּנּוֹנוֹת שְׁכָלִית
 וְלִכְּן הֵן הַמִּדּוֹת כִּפִּי מְדִירַת וְהַגְּבֻלַת הַשֶּׁקֶל, הִינוּ, שְׁהַמִּדָּה
 הִיא לְפִי עֶרְךָ הַהֲתַבּוֹנְנוֹת שִׁיעָרָה וְהוֹלִידָה' אֵת הַמִּדָּה כּו' כִּךְ
 שֶׁהַתְּבַנּוֹנוֹת קִצְרָה וְשִׁתִּית מוֹלִידָה
 רַגֵּשׁ מוֹעֵט וְחֹלֶשׁ, וְהַתְּבַנּוֹנוֹת אֲרוּכָה
 וְעִמּוּקָה מוֹלִידָה רַגֵּשׁ רַב וְחֻזְקָה, וְכֵן
 הוּא בְּכַחֲשֵׁי הַמִּדּוֹת הַמִּדּוֹת
 וְהַגְּבֻלוֹת שְׁבַתְּוָרָה, כְּמוֹ הַצִּיּוּי
 "לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין
 הַטָּהוֹר" גו'²², שְׁהָיוּ מָה
 שְׁנִמְשָׁךְ עַל-פִּי הַחֲכָמָה דְּוָקָא
 הִינוּ בְּמִדָּה שֶׁהִשְׁכֵּל וְהַחֲכָמָה
 מַחֲיִיבִים. וְעַל-פִּי הַתּוֹרָה הֵנָּה
 "אֵין יְסוּרִים בְּלֹא עֲוֹן" כו'²³
 וְהִשְׁכֵּל וְהַחֲיָיוֹן שֶׁל חֲכָמָה הַתּוֹרָה
 אֹמֵר שֶׁאֵם הָאָדָם חָטָא יֵשׁ לְהַעֲנִישׁוֹ
 וְלִיִּסְרוֹ רַחֲמָנָא לִיַּצֵּל, כִּי כֵן מִתְחַיֵּב
 עַל-פִּי הַמִּדּוֹת וְהַגְּבֻלָה. וּמִזְּהָ
 מוֹכֵן, שְׁכַפְדִּי שְׁתַּהֲיָה מַחֲלַת
 הָעֲוֹן שְׁלֹא עַל-יְדֵי יְסוּרִים אֵלּא
 בְּגִלּוֹל רְצוֹנוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא,
 הָרִי זֶה דְּוָקָא מִצַּד בְּחִינַת
 הַמִּדּוֹת שְׁלִמְעָלָה מִטַּעַם
 וְדַעַת, הַמִּדּוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת לֹא כִפִּי שֶׁהֵן
 עַל פִּי הַחֲכָמָה הָעֲלִיּוֹנָה, אֵלּא כִפִּי שֶׁהֵן
 לְמַעַל מִטַּעַם וְדַעַת שְׁהָיוּ בְּחִינַת
 הַמִּדּוֹת שְׁכַפְתָּר שְׁלִמְעָלָה
 מִהַחֲכָמָה, בְּחִינַת 'כְּתֵר עֲלִיּוֹן'
 שְׁלִמְעָלָה מִעֵשֶׂר הַסְּפִירוֹת שֶׁתַּחֲלִילָן
 בַּחֲכָמָה (כְּמוֹ כְּתֵר כְּפִשְׁטוֹ שֶׁהוּא מַעַל
 הָרֹאשׁ, מְקוֹם מִשְׁכַּן הַשֶּׁקֶל, וּבַחֲקִיבָה
 לְכוּחוֹת הַנֶּפֶשׁ הַכְּתֵר הוּא בְּחִינַת הָרָצוֹן
 שֶׁהוּא כּוֹחַ כָּלְלִי וּמְקִיף' הַנֶּעֱלָה יוֹתֵר
 מִהַחֲכָמָה וְשֹׁאֵר הַכוּחוֹת הַפְּרִטִים
 הַמְּקַבְּלִים לְעֵשֶׂר הַסְּפִירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת)
 וְהָיוּ עֲנִין י"ג מִדּוֹת הָרַחֲמִים
 רַחֲמִים בְּלִי גְבוּל, מַעַל וּמַעֲבֵר לְמַתְחִיב
 עַל-פִּי טַעַם וְדַעַת שְׁעַל יָדָן
 נִמְשָׁכֶת סְלִיחַת הָעֲזוֹנוֹת, לְהִיּוֹת "נוֹשֵׂא עֲוֹן וְעוֹבֵר עַל פֶּשַׁע".

(12) משנת חסידים מסכת אלול פ"א מ"ג. סידור האריז"ל להר"ש מרשקוב בסדר כוונת ר"ח אלול בתחילתו. ועוד. (13) פ' ראה לב, א. (14) תשא לר, ו. (15) שם, ד. (16) פרד"א פמ"ו. הובא בטור או"ח ר"ס תקפא. (17) לשון הלקו"ת שם. (18) ראה גם אוה"ת שה"ש ח"ג ע' תתכז. (19) בהבא לקמן - ראה מאמרי אדה"ז שם (ע' רצ ואילך). אוה"ת סוכות שם (ע' א'תשסג ואילך). (20) ראה גם סה"מ תרע"ח ע' כ. (21) פ"ג. (22) שמיני יא, מז. (23) שבת נה, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

הנולדות ממנה שהן במדידה והגבלה), ועד ש"דונות נעשו לו למי
שחטא פְּזִכִּיּוֹת" 27 כמאמר חכמינו ז"ל בגמרא לגבי העושה תשובה
מאהבה, וכל זה הוא כתוצאה מהתעוררות 'דחמים רבים' שהם רחמים בלי
גבול, כמבואר לעיל.

והנה ידוע ש"ג מדות

הרחמים הרבים העליונים

(שנמשכות ביום הפורים)

הן בחינת אורות מקיפים,

שלמעלה מהתלבשות פנימית בכלים,

ומאירים באופן של 'מקיף' מלמעלה

וזהו הטעם הפנימי לכך שלאחרי

המשכת י"ג מדות הרחמים

ביום הפורים כמבואר לעיל

באריכות נמשך בחינת

המקיפים הבא לידי ביטוי בסך

הסוכה שכנגד ענני הכבוד שאף הם

באים בדרך 'מקיף' בחג הסוכות

(והינו, שבחג הסוכות הרי זה

ההארה וההתגלות העליונה האמורה

עדין בבחינת מקיף, ואחר-

כך בשמיני-עצרת באה

המשכה בפנימיות, וחודרת

בתוך גרי המציאות שזהו הענין

ד-שמיני-עצרת, "עצרת"

מלשון קליטה 28 כמבואר

בהרחבה במאמרי החסידות של שמיני

(עצרת). ולאחרי שישנה

המשכת המקיפים בחג

הסוכות, אזי יכולים להקריב

במשך שבעת ימי החג שבָּעֵים

פְּרִים כְּנָגֵד שְׂבָעִים אומות

העולם, כפי שיתבאר לקמן.

(ג) אף צריך להקדים תחלה

מהו ענין הקרבת שבָּעֵים

פְּרִים כְּנָגֵד שְׂבָעִים אומות

העולם בחג הסוכות דוקא,

ולא בזמן אחר, וכדאיתא כמובא

במדרש רבה 29 שזהו כמשל

המלך שעשה סעודה שבעת

ימים וזמן כל בני אדם

שבמדינה כו', דקאי והכוונה

1 והדוגמא לזה בעבודת ה' במדת האהבה שהאדם אוהב את ה',

2 שיש שני מיני אהבה אהבה מוגבלת ואהבה בלי גבול, 'אהבה

3 זוטא' אהבה קטנה, מועטת ו'אהבה רבה' 24, אהבה גדולה, מרובה

4 'אהבה זוטא' היא האהבה שבאה על-ידי התבוננות

5 שקלית של האדם, עד כמה ששכלו

6 מסוגל להבין ולדעת בגדלות

7 הבורא, שעל-ידי-זה שהאדם

8 מתבונן ומעמיק במחשבתו אודות

9 גדולת הבורא מתעורר לכבו

10 באהבה כו', ולכן נקראת

11 אהבה זו שנוצרת על ידי ההתבוננות

12 ומוגבלת לפי ערך ומידת ההתבוננות

13 'אהבת עולם', כיון שבאה

14 ומתעוררת על-ידי ההתבוננות

15 של האדם בבחינת האלקות

16 השכיכת לעולם כו', התבוננות

17 בגדולת ה' כפי שהיא מובנת

18 ומשתקפת מתוך העולם והיא

19 ההתבוננות, וממילא גם האהבה

20 הנוצרת ממנה היא במדידה

21 והגבלה כו'.

22 אף יש גם 'אהבה רבה' אהבת

23 ה' בדרגה הרבה יותר נעלית

24 שלמעלה ממדידה והגבלה,

25 אהבה ללא גבול, כיון שאינה

26 באה מצד השכל והטעם,

27 אלא באה כתוצאה מצד

28 התעוררות 'אהבה רבה'

29 העליונה, מתוך התגלות אהבת ה'

30 על האדם כמו שכתוב 25 אהבתי

31 אתכם אמר ה' וכיוון שאהבת

32 ה' לבני ישראל היא ללא גבול, הרי גם

33 אהבת ה' מצד האדם הבאה כתוצאה

34 מהתעוררות 'אהבה רבה' העליונה היא

35 ללא גבול. ומצד אהבה זו שהיא,

36 כאמור, אהבה בלתי מוגבלת ולא

37 אהבה שעל פי טעם ודעת נעשה גם

38 הענין ד'סלחתי בדברך' 26

39 (שלא על-ידי יסורים

40 ועונשים חס-ושלום כפי שהיה

41 מקום שיהיה מצד החכמה והמידות

(24) ראה ספר הערכים-חב"ד ח"א ע'תקח ואילך. ע' תקסג ואילך. וש"נ. 25) מלאכי א, ב. 26) שלח יד, כ. וראה לקו"ש חכ"ד ע' 570. וש"נ. 27) יומא פו, ב. 28) ראה פרי עץ חיים שער הלולב פ"ח. לקו"ת שמע"צ פח, ד. צא, א. 29) תנחומא ובמדב"ר שבעה ער. 7.

הללו את הוי' כל גוים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 היא על שבעים השנים (שָׁל שְׁבַעִים אֲמוֹת הָעוֹלָם) שְׁאוֹתָם
2 מִזְמִין הַמֶּלֶךְ לְסַעֲדָה כּו', (וזה לשון המדרש, שחלקו יתבאר גם
3 להלן: 'ביום השמיני עצרת תהיה לכם, והקרבתם עולה אשה ריח ניחוח לה'
4 פר אחד איל אחד. משל למלך שעשה סעודה שבעת ימים, וזימן כל בני אדם
5 שבמדינה בשבעת ימי המשתה, כיוון
6 שעברו שבעת ימי המשתה, אמר
7 לאוהבו כבר יצאנו ידינו מכל בני
8 המדינה, נגלגל אני ואתה במה
9 שתמצא, לטרא בשר או של דג או ירק,
10 כך אמר הקדוש-ברוך-הוא לישראל:
11 ביום השמיני עצרת תהיה לכם, גלגלו
12 במה שאתם מוצאים, בפר אחד ואיל
13 אחד), דִּלְכָּאוּרָה אֵין זֶה
14 מִתְּאִים עִם הַמְּבָאָר בַּהֲרִי"ו
15 אֲדוֹת הָאוֹשְׁפִיזִין עִילָאין
16 האורחים העליונים שִׁבְחָה הַסְּכוּת,
17 שֶׁהֵם אֲבָרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב,
18 מִשֶּׁה אֶהְרֹן יוֹסֵף וְדוֹד (או
19 כְּסֹדֶר תּוֹלְדוֹתָם: יַעֲקֹב יוֹסֵף
20 מִשֶּׁה כּו'). וְכֹתֵב ה'צִמַּח
21 צֶדֶק' (שֶׁהִשְׁנָה שְׁנַת תַּשְׁכִּי"ו ב'ה
22 נאמר מאמר זה היא שְׁנַת הַמָּאָה
23 לְהַסְתַּלְקוּת-הִילּוּלָא שְׁלֹ ביום
24 י"ג ניסן תרכ"ו) בְּאֶחָד מִמָּאֲמָרֵי
25 (שְׁנִמְצָא בְּדַפּוּס באותה שעה,
26 בשנת תשכ"ו)³², שֶׁכָּכֵר הַרְגִישׁ
27 בְּזֶה הַרְמ"ז הרב משה זכות
28 (ממפרשי הזוהר, המובא פעמים רבות
29 בחסידות) פָּרְשַׁת אֶמּוֹר, וְזֶה-
30 לְשׁוֹנוֹ: וְהַשְׁכַּל הֵיטֵב שְׁאֵין
31 הַמֶּשֶׁל הַנּוֹכַח פֶּאן בּוֹהֵר אֲדוֹת
32 הָאוֹשְׁפִיזִין בְּחַג הַסּוּכּוֹת דּוֹמָה
33 לְשֵׁל חַז"ל בַּמִּדְרָשׁ רַבָּה הַנּוֹכַח, כִּי
34 שֶׁם בְּדַבְרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל בַּמִּדְרָשׁ
35 הַסּוֹעֲדִים כָּל שְׁבַעַת יָמִים הֵם
36 שְׁבַעִים אֲמוֹת, וְכָאן הָאוֹשְׁפִיזִין הֵם שְׁבַעַת צְדִיקִים כּו'.
37 וּמִסִּיק ה'צִמַּח צֶדֶק', שֶׁבּוֹדָאֵי שְׁדַּבְרֵי שְׁנִיָּהֶם דְּבָרֵי הַמִּדְרָשׁ עַל
38 שְׁבַעִים הָאוֹמוֹת, וְדַבְרֵי הַזוֹהַר עַל שְׁבַעִת הַצְּדִיקִים הָאוֹשְׁפִיזִין אֲמַת,
39 שְׁמוֹנִמְנִים הַצְּדִיקִים הַנִּלְשֵׁה הָאֲבוֹת מִשֶּׁה וְאַהֲרֹן כּו',
40 וְגַם הַסּוֹעֲדִים הֵם שְׁבַעִים שָׁרִים, וְאֵם פֶּן צָרִיף לְהִבִּין אֵיךְ
- יָבֹאוּ שְׁתֵּי הַבְּחִינּוֹת אֵלּוּ יַחַד.
(ד) וְהֶעֱנִין בְּזֶה, דְּהִנֵּה יְדוּעַ שְׁשָׁרֵשׁ שְׁבַעִים
הַשָּׁרִים הוּא מִבְּחִינַת שְׁבַעַת מְלָכִין
קְדָמָאין דְּתַהוּ, שְׁמַתוֹ ב'שְׁבִירַת הַכִּלִּים וְנִפְלּוּ
לְמַטָּה בְּכִרְיָאָה-יִצִּירָה-עֲשִׂיָּה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב³³
וְאַלֶּה הַמְּלָכִים גּו' וְיִמְלֹךְ גּו' וְיָמָת גּו', וּמִהֵן
נִתְהוּ לְמַטָּה שְׁבַע מִדּוֹת רַעוּת דְּנוֹגָה דְּעֲשִׂיָּה
עוֹלָם הַתּוֹהוּ עֲצֻמוֹ, הַשּׁוֹרֵשׁ שֶׁל שְׁבַעִים
הָאוֹמוֹת, הוּא בְּקִדּוּשָׁה, אֲבָל לֵאחֹר
הַנִּפְלִי' שְׁבַע הַמִּידוֹת יִרְדּוּ לְמַטָּה
מֵאֵד עַד שֶׁהִפְכוּ לְשֶׁבַע מִידוֹת שֶׁל הַסְטֵרָא אַחֲרָא, מִידוֹת רַעוּת שֶׁל בַּחֲנִיָּה
ב'קִלְפוֹת' הַנִּקְרָאוֹת 'נוֹגָה' לְשׁוֹן אֹר עַל שֶׁם שִׁמְעָט אֹר מְעוּבָה ב'ה, שְׁרׁוּבּוֹ
שֶׁל עוֹלָם הַעֲשִׂיָּה (הַתַּחֲתוֹן) מִבֵּין אַרְבַּעַת הָעוֹלָמוֹת הַכִּלְיִים אֲצִילוֹת-בִּרְיָאָה-
יִצִּירָה-עֲשִׂיָּה) רַע כּו'³⁴, וּבִהֵם שְׁבַע הַמִּידוֹת הָרַעוּת הַלְלוּ נִבְלַע
בְּחִינַת הַטּוֹב דְּסִטְרָא שֶׁל הַצַּדִּיק דְּקִדּוּשָׁה כּו' עַד שֶׁאֵינוֹ נִכָּר וְנִרְגַּשׁ.

(30) אמור קג, ב. (31) ראה זהר ח"א רסא, סע"א. ח"ג שא, סע"ב. וראה "מעייני הישועה" (הוצאת תשמ"ח) ע' 71.
(32) אוה"ת שם ע' א'תשנו. וראה גם סה"מ תרנ"ו ע' רעו ואילך. (33) וישלח לו, לא ואילך. וראה עץ חיים שער הכללים
פ"א. שער ח (שער דרושי נקודות) פ"ד. מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ח ח"א ע' א ואילך. ובכ"מ. (34) ראה עץ חיים שער
מג (שער ציור עולמות) בהקדמה להדרוש. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

מעשר, וגם בעולם האומות והדברים שבהם נפלו ניצוצות הקדושה הם
במספר שבעים, כך גם הזמן המוקצב לכך הוא במספר שבעים, שבעים שנה.
ועל-פי-יה יובן ענין הקרבת שבעים פרים כנגד שבעים
השרים בחג הסוכות על-פי חסידות, שזהו כדי להוציא מהם

משבעים האומות ושבעים השרים

שלחם את נצוצות הקדושה

שנפלו בהם כו', כמבואר לעיל,

ולכן הרי זה נעשה בחג

הסוכות דוקא, לאחר סליחת

העונות ביום הכפורים, כי

ברור הפרדת הטוב שנגלע

בשבעים השרים והעלאתו

לקדושה לא יכול להיות כל

זמן שעדיין לא נמחלו עונות

בני ישראל (שעל-ידם על-ידי

העונות נעשית יניקת

החיצונים של ההשפעה שמצד

הקדושה, שמתוסף כח

ב'לעומת-זה' הצד שהוא היפך

הקדושה (ככתוב 'את זה לעומת זה

עשה האלקים') יותר ממה

שנקצב להם מצד סדר

ההשתלשלות של האור האלוני

בצורה מסודרת והדרגתית, כך שכל

בחינה ודרגה משתלשלת מחברתה

על-פי קו המדה כו' כוח הגבול

האלוני שמודד ומגביל את מידת

ההארה והגילוי, שאז כל זמן

שהחיצונים יונקים שפע מהקדושה

יותר מהמידה הקצובה להם יש

בהם עדין תערוכת טוב ורע

כו' ועדיין לא נפעל 'ביור' המפריד

את התערוכת הזו, ורק לאחר

שנמחלו עונותיהם של בני

ישראל ביום הכפורים,

ונתורממו ונתעלו למעלה

בלי תערוכת רע כלל וכלל,

אזי יכולים לברר משבעים

השרים את בחינת הטוב

שבהם ולהעלותו לקדושה. ועל-

דרך מאמר רז"ל³⁸ קשוט

עצמך ואחר-כך קשוט אחרים

ורוממו והעלו את עצמם ביום הכיפורים, יש להם את הכוח והיכולת להעלות

ולרומם את שבעים האומות בחג הסוכות.

ועל זה נאמר³⁵ והוצאתי את בלעז מפיו, הינו, להוציא
מיד הקליפות וה'סטרא אחרא' את כל בחינת נצוצי קדושה
שבלעז ולקחו לעצמם החיצונים הכוחות שמחזין לגבולות הקדושה,
כמו שכתוב³⁶ חיל בלע ויקאנו.

וכנגד, כנגד, במקביל לשבעים

האומות ששורשם בשבע המידות

שנפלו ברע יש גם בקדושה

שבעים נפש דיעקב, ששרשם

הם שבע מדות דקדושה, כפי

שכל מדה כלולה מעשר

כמבואר בקבלה וחסידות שכל אחת

מעשר הספירות כלולה מכולן, כמו

למשל חסד שבחסד, גבורה שבחסד וכן

הלאה. ועל-ידי נשמות ישראל

שנקללות כל הנשמות בשבעים

נפש דיעקב שהם נשמות כלליות

המכללות בתוכן הרבה נשמות פרטיות,

מתבררים נפרד הטוב מן הרע

ומתעלים בחזרה לשורשם ומקורם

העליון נצוצות הקדושה שנגלעו

ב'שבירת הכלים', כנזכר לעיל,

בשבעים אמות העולם

ושבעים השרים כמבואר בכמה

מקומות, לכל אומה יש למעלה שר'

רוחני דרכו היא מקבלת השפע והחיות

שלה, ששרשם של שבעים השרים

הוא משבעה מלכין קדמאין

דתהו שבעה המלכים הקדמונים (שבע

המידות) של עולם התהו כנ"ל.

וזהו גם הטעם הפנימי על מה

שממשך הזמן הקצוב מלמעלה

לעבודת הבורים הפרדת הטוב

מהרע והעלאת הניצוצות שנפלו למטה

בחזרה לקדושה (באמצעות עבודת ה'

בעולם הזה תוך מגע עם דברים

גשמיים וניצולם לקדושה) על-ידי

נשמת כל איש ישראל הוא

שבעים שנה, כמו שכתוב³⁷

ימי שנותינו בהם שבעים

שנה, כיון שכל הענינים

שנפגש (באדם) ובעולם (מקום),

הם גם בזמן (שנה) כמבואר בספרים שכללות הבריאה היא באופן של

עולם-שנה-נפש, היינו המקום הזמן והאדם, ולעניינו, כשם שעבודת

הבידורים בנפש היא במספר שבעים, שבע המידות כפי שכל אחת כלולה

הללו את הוי' כל גוים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אף עֲדִין גם לאחר שנתבארה המשמעות הפנימית של כללות עניין הקרבת
2 שבעים הפרים צריך להבין סדר הקרבת שבעים הפרים בחג
3 הספות, והסדר הוא שפיוס הראשון מקריבים י"ג פרים,
4 וביום השני מקריבים י"ב פרים, וכך הולך ומתמעט מיום
5 ליום, עד שפיוס השביעי
6 מקריבים ז' פרים והסך הכול של
7 כל הימים עולה למספר שבעים,
8 ובודאי יש משמעות לא רק למספר
9 הכולל של שבעים פרים אלא גם לסדר
10 הקרבתם המתחיל במספר י"ג ופוחת
11 והולך.
12 והענין בזה, דהנה, בשם
13 שבקדושה ישנן י"ג מדות
14 הרחמים רחמים רבים ללא גבול
15 שלמעלה מבחינת החכמה
16 שהיא ראשית הספירות המוגדרות,
17 שהן י"ג מידות הרחמים אורות
18 מקיפים שלמעלה מסדר
19 השתלשלות המדוד ומוגבל (בנוסף
20 לעיל סעיף ב), כמו-כן יש
21 כנגדם ב' לעומת-זה' בצד של
22 היפך הקדושה י"ג מדות
23 שלמעלה מהשכל של ה'לעומת
24 זה, שהם בחינת המקיפים
25 ד'קליפה' ח'סטרא אחרא' הנקראת
26 קליפה כי מסתירה על האלקות כשם
27 שהקליפה מכסה על הפרי.
28 וזהו הטעם הפנימי לכך
29 שמקריבים ביום הראשון י"ג
30 פרים, כדי לברר ולהעלות
31 לקדושה את י"ג המדות
32 שלמעלה מהשכל, מקיפים
33 ד'קליפה', ולהעלותם ב"ג
34 מדות העליונות של הקדושה
35 כו'. ואחר-כך מקריבים ביום
36 השביעי היום האחרון של חג
37 הסוכות (ערב שמיני עצרת) ז'
38 פרים, כדי לברר שבע המדות
39 ד'קליפה' שגולדות מבחינת
40 החכמה המידות שעל פי טעם ודעת
41 שהם כנגד המידות שעל פי השכל בצד
42 הקדושה (שענינם נתבאר לעיל).
43 וכאמור לעיל, שכל זה הוא
- 1 דוקא לאחר הפפירה דיום הכפורים, באשר כל אחד ואחד
2 מ'שאר' נעשה מרוצה וחביב כו'.³⁹ אצל הקדוש-ברוך-הוא כמו
3 לפני החטא ועוד יותר, ולכן יש בזה וביכולתו של כל אחד ואחד
4 מ'שאר' לפעול ב'שבעים השנים שמהם נמשכים
5 שבעים אומות העולם,
6 שפגדום מקריבים שבעים
7 הפרים בחג הספות, כי הוא
8 עצמו כבר התברר והתעלה, לכן יש לו
9 את הכוח לברר את שבעים השנים
10 והאומות והפריס החל מ"ג
11 הפרים שעל-ידם נעשה ברור
12 המקיפים ד'קליפה', שלמעלה
13 מהחכמה דקליפה, ועד לשבעה
14 פרים שעל-ידם נעשה ברור
15 שבע המדות ד'קליפה'.
16 ועל-פי-זה יש לבאר שני
17 הענינים שבחג הספות שכאמור
18 לכאורה הם סותרים זה את זה,
19 ש'שור' החג, מצד אחד עם
20 שבעים אומות העולם שפגדום
21 מקריבים שבעים פרים שהם
22 ענינים של בירור ה'לעומת זה',
23 ו'שור' עם האושפזין שהם
24 האבות ומשה ואהרן כו' שהם
25 דברים מאד נעלים בקדושה, כי
26 לאמיתו של דבר גם ענין
27 האושפזין קשור עם הברור
28 של אומות העולם, כמו
29 אושפזיא הראשון, אברהם
30 אבינו, שהוא האורח העיקרי ביום
31 הראשון של חג הסוכות, שגיר
32 הרבה אנשים⁴⁰, ועסק
33 בהכנסת אורחים גם
34 לערביים⁴¹ וכהאי גוונא
35 וכדומה, וכן הוא בנוגע לכל
36 האושפזין, שהם המבררים
37 הברורים שבאומות העולם
38 שיוכלו שבעים האומות
39 באלקות כו'.
- 1 אמות העולם, כמו אושפזיא הראשון, אברהם אבינו, שגיר הרבה אנשים⁴⁰,
2 ועסק בהכנסת אורחים גם לערביים⁴¹ וכהאי גוונא, וכן הוא בנוגע לכל
3 האושפזין, שהם המבררים הברורים שבאומות העולם שיוכלו באלקות כו'.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ה) וַזֶּהוּ הִלְלוּ אֶת הַיְיָ כָּל גּוֹיִם גּוֹי, דְּכִינּוֹן שְׁעַל-יְדֵי
2 הַקֶּרֶבֶת שְׁבָעִים הַפָּרִים נַעֲשֶׂה הַבְּרוּר אֶצֶל אַמּוֹת הָעוֹלָם,
3 והם מתבררים ומתעלים לקדושה, לְכֵן הֵם מְהַלְלִים וּמְשַׁבְּחִים אֶת
4 ה', בִּינּוֹן שְׁנַעֲשֶׂה אֶצֶל אֵל שְׁבָעִים הָאוֹמוֹת עֲצָמָם בְּרוּר וְעַלֶּיהָ,
5 שְׁתִּמְרִית הַיּוֹתָם 'קְלִיפָה'
6 הַמִּנְגֶּדֶת לְקְדוּשָׁה, נַעֲשֶׂה כְּמוֹ
7 קְלִיפָה שֶׁהִיא שׁוֹמֵר לְפָרִי
8 כו' 42 ומביאה לו תועלת, וכך אומות
9 העולם עצמם ממהללים ומשבחים את
10 הקדוש-ברוך-הוא. וּמִמְשִׁיף
11 בְּפָתוּב "כִּי גִבֹר עֲלֵינוּ
12 חֲסִדוֹ", הֵינּוּ, שֶׁהַטַּעַם לָכֵן
13 שְׁבָנִי יִשְׂרָאֵל יְכוּלִים לְבָרֹךְ
14 אֶת אַמּוֹת הָעוֹלָם (שָׂאז) לאחר
15 שהתבררו והתעלו גם הם
16 מְהַלְלִים אֶת ה') הוּא לְפִי
17 שֶׁ"גִבֹר עֲלֵינוּ עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
18 חֲסִדוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא", בְּיוֹם
19 הַכַּפּוּרִים, לְהִיּוֹת "סִלְחָתִי
20 בְּדִבְרֶךְ" ועל ידי זה בני ישראל
21 מתורוממים ומתעלים, שָׂאז יְכוּלִים
22 הֵם לְבָרֹךְ גַּם אֶת אַמּוֹת
23 הָעוֹלָם (כַּנֶּזֶק לְעִיל סְעִיף
24 ד).
25 וְעוֹד פִּירוּשׁ בְּזֶה, מְדוּעַ חֲסֵד ה'
26 עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא טַעַם וְסִיכָה
27 שֶׁהַגּוֹיִים יִהְיוּ אֶת ה' שְׁעַל-יְדֵי
28 בְּרוּר אוֹמוֹת הָעוֹלָם (עַד
29 שֶׁהֵם עֲצָמָם מְהַלְלִים אֶת ה')
30 נַעֲשֶׂה תַּגְבוּרַת הַשְּׁמִיכָה
31 וְהַתַּעֲנוּג אֶצֶל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל,
32 כְּמִשְׁל הַיּוֹצֵא מִבֵּית הַשְּׁבִיחַ
- 1 (ה) וַזֶּהוּ הִלְלוּ אֶת הַיְיָ כָּל גּוֹיִם גּוֹי, דְּכִינּוֹן
2 שְׁעַל-יְדֵי הַקֶּרֶבֶת שְׁבָעִים הַפָּרִים
3 נַעֲשֶׂה הַבְּרוּר אֶצֶל אַמּוֹת הָעוֹלָם, לְכֵן הֵם
4 מְהַלְלִים וּמְשַׁבְּחִים אֶת ה', בִּינּוֹן שְׁנַעֲשֶׂה אֶצֶל
5 בְּרוּר וְעַלֶּיהָ, שְׁתִּמְרִית הַיּוֹתָם 'קְלִיפָה' הַמִּנְגֶּדֶת
6 לְקְדוּשָׁה, נַעֲשֶׂה כְּמוֹ קְלִיפָה שֶׁהִיא שׁוֹמֵר לְפָרִי
7 כו' 42. וּמִמְשִׁיף בְּפָתוּב "כִּי גִבֹר עֲלֵינוּ חֲסִדוֹ",
8 הֵינּוּ, שֶׁהַטַּעַם לָכֵן שְׁבָנִי יִשְׂרָאֵל יְכוּלִים לְבָרֹךְ
9 אֶת אַמּוֹת הָעוֹלָם (שָׂאז גַּם הֵם מְהַלְלִים אֶת ה')
10 הוּא לְפִי שֶׁ"גִבֹר עֲלֵינוּ חֲסִדוֹ", בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים,
11 לְהִיּוֹת "סִלְחָתִי בְּדִבְרֶךְ", שָׂאז יְכוּלִים הֵם לְבָרֹךְ
12 גַּם אֶת אַמּוֹת הָעוֹלָם (כַּנֶּזֶק לְעִיל סְעִיף ד).
13 וְעוֹד פִּירוּשׁ בְּזֶה, שְׁעַל-יְדֵי בְּרוּר אוֹמוֹת הָעוֹלָם
14 (עַד שֶׁהֵם מְהַלְלִים אֶת ה') נַעֲשֶׂה תַּגְבוּרַת
15 הַשְּׁמִיכָה וְהַתַּעֲנוּג אֶצֶל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, כְּמִשְׁל
16 הַיּוֹצֵא מִבֵּית הַשְּׁבִיחַ שָׂאז הַשְּׁמִיכָה הִיא גְּדוּלָּה
17 בִּיּוֹתָר 43, וּכְמוֹ-כֵן מִצַּד בְּרוּר אַמּוֹת הָעוֹלָם
18 נַעֲשִׂית שְׁמִיכָה גְּדוּלָּה אֶצֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ("גִּבֹר עֲלֵינוּ חֲסִדוֹ"), וְשְׁמִיכָה זֹאת
19 נִמְשָׁכֶת עַל כָּל הַשְּׁנָה כּוֹלָה. וּלְאַחֲרֵי בְּרוּר אַמּוֹת הָעוֹלָם בְּחַג הַסְּפֹת עַל-יְדֵי
20 בְּחִינַת הַמְּקִיפִים דִּי"ג מְדוֹת הַרְחָמִים בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים שְׁנִמְשָׁכִים בְּחַג הַסְּפֹת,
21 נַעֲשִׂית הַקְּלִיטָה בְּפִנְיָמִיּוֹת בְּשִׁמְיָנִי-עֲצָרָת (כַּנֶּזֶק לְעִיל סְעִיף ב), וְאַז מְקַרִּיבִים
22 פֶּר אֶחָד אֵיל אֶחָד 44, כַּנֶּגֶד יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּד, כְּמִשְׁל הַמְּלָךְ שְׁאוֹמֵר לְאוֹהֲבֵיו
23 וְנִגְלָגַל אֲנִי וְאַתָּה 29, בְּאוֹפֶן שֶׁ"יְהִי לָךְ לְבִדָּד וְאִין לְזָרִים אֲתָּה" 45.

(42) ראה של"ה יט, ב. (43) ראה תניא פל"א. (44) פינחס כט, לו. (45) משלי ה, יז. שמו"ר פט"ו, כג. וראה סד"ה ביום השמע"צ תרד"ע (המשך תער"ב ח"א ע' תלה). ריש וסוף ד"ה הנ"ל בסה"מ עת"ר ע' לה. מד; תש"ד ע' 43. 47; תש"ט ע' 69. 73 (הא'); ה'שי"ת ע' 71. 82.

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום שבת קודש עמ' ב

- 8 היו מונחין על גבי השולחן, הרי אלו שלו:
9 שנינו במשנה: הלוקח פירות מקבירי וכו', או ששילח לו חבירו
10 פירות, ומצא בהן מעות, הרי אלו שלו: הגמרא מבארת באיזה
11 אופן מדברת המשנה: אָמַר רִישׁ לְקִישׁ מְשׁוּם רַבִּי יֵאָא, לֹא שָׁנוּ –
12 מה ששנינו במשנתנו שהקונה פירות ומצא בתוכן מעות הרי אלו
13 שלו, לא נאמר אלא
- 1 לכתוב שאפילו אם המעות נמצאו על גבי השולחן, וכל שכן אם
2 הן נמצאו בין הכסא ולשולחני, הרי אלו של שולחני, אי נמי – וכן
3 יכולה היתה המשנה לכתוב במקום 'לפני שולחני הרי אלו שלו',
4 שאם מצא מעות בשולחנות, שפירושו בחנות של השולחני, הרי
5 אלו שלו, בְּדִקְתָּי רִישָׁא – וכמו שכתוב ברישא של המשנה, אם
6 מִצָּא בְּחִנּוֹת הִרי אֵלֹו שְׁלוֹ, ואילו הלשון 'לפני שולחני' משמע שגם
7 על גבי השולחן הרי אלו שלו, אֵלֹא שְׁמַע מִיָּנָה שֶׁאִפִּילוֹ אם המעות

ביאור בדרך אפשר

נאמר בתורה, בפרשת וזאת הברכה:

1 תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב¹. וצריך להבין, מהו
2 העלוי והשכב לעם ישראל בפסוק זה (שכב כו') שיש בו הזכרת
3 זכות לישראל כו' כלומר כדאי הם אלו כו'² כפירוש רש"י בתחילת

ביאור בדרך אפשר

מעותיו הרי שכב זה הוא בעצם שכחו של הקב"ה, שעשה
44 את כל אחד ואחד מישראל למציאות של יורש, הראוי לרשת
45 את התורה ולכאורה אין זה שכחם של ישראל מצד עצמם
46 שבגללו ראויים הם שתחול עליהם הברכה.

בס"ד. שבת חול המועד סוכות,

ה'תשכ"ו*

(הנחה בלתי מוגה)

1 תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב¹.

2 וצריך להבין, מהו העלוי והשכב (שכב

3 כו') שיש בו הזכרת זכות לישראל כו' כלומר

4 כדאי הם אלו כו'² בנתינת התורה לישראל

5 באופן של ירושה (מורשה לשון ירושה) דוקא,

6 במבאר ב'לקוטי תורה'³ שזהו כמו אדם הירש

7 את אביו, שלא טרח ויגע, רק בא לו ממילא

8 בירושה שפבר הכין אביו כו', דלכאורה, מאידך

9 גיסא הרי אדרבה, זהו ענין של גנאי, שלולי

10 ענין הירושה לא היו ראויים לזה, לפי שלא

11 טרחו ויגעו כו' [ולדעיר גם ממאמר רבותינו

12 ז"ל⁴ התקן עצמך ללמד תורה שאינה ירושה

13 לך. והינו, שבשכיל למוד התורה צריך להתקין

14 עצמו כו' על-ידי עבודתו ויגיעתו דוקא, ומזה

15 משמע שמי שרוצה לקבל את התורה ללא

16 עבודה ויגיעה, אלא באופן של ירושה, הרי זה

17 ענין של חסרון כו']. ואף שבענין הירושה

18 מדגש השכב של כל אחד ואחד מישראל שהוא

19 מציאות של יורש, הרי שכב זה הוא שכחו של

20 הקב"ה, שעשה את כל אחד ואחד מישראל

21 למציאות של יורש, ולכאורה אין זה שכחם של

22 ישראל מצד עצמם. ואין לומר שהשכב הוא

23 לפי שבהם בחר הקב"ה, שהרי ענין זה אינו

24 מצד הטעם, היינו, בגלל שיש בהם מעלה מיוחדת (שלכן יש לשבחם כו'),

אלא רק מצד הבחירה כו'.

25 (ב) ויובן בהקדים המבאר ב'לקוטי תורה' שם⁵ שענין פרוש 'מורשה' לשון

26 ירושה, יש לפרש עוד בענין אחר, שירושה שיה' לבחינת בן דוקא

27 כו' שיוורש 'עצמות אבא' (לא רק 'הארת אבא'). ומבאר, שזהו שבשמיני

28 ציווה לנו משה מורשה" זוכים כל

5 הפרשה – "ובשבת שפתח בו, יש בו

6 הזכרת זכות לישראל, וכל זה דרך ריזוי

7 הוא, כלומר כדאי הם אלו שתחול

8 עליהם ברכה" בנתינת התורה

9 לישראל באופן של ירושה

10 (מורשה לשון ירושה) דוקא,

11 במבאר ב'לקוטי תורה'³ על

12 פסוק זה שזהו נתינת התורה לישראל

13 היא כמו אדם הירש את אביו,

14 שלא טרח ויגע כרי להשיג את

15 הירושה, רק בא לו ממילא

16 בירושה שפבר הכין אביו כו',

17 ויש להבין מה השבח והגדולה שבדבר

18 דלכאורה, מאידך גיסא מצד שני

19 הרי אדרבה, זהו העובדה שהתורה

20 באה בירושה הוא ענין של גנאי,

21 היפך השבח, כי משמעות הדברים היא

22 שלולי ענין הירושה לא היו

23 ראויים לזה, מצד עצמם, לפי

24 שלא טרחו ויגעו כו' [ולדעיר

25 גם ממאמר רבותינו ז"ל⁴

26 שאומרים לאדם התקן עצמך

27 ללמוד תורה שאינה ירושה לך.

28 והינו, שבשכיל למוד התורה

29 צריך האדם להתקין עצמו כו'

30 על-ידי עבודתו ויגיעתו דוקא,

31 ואי אפשר לסמוך על כך שהתורה ניתנה

32 לאדם בירושה ומזה משמע שמי

33 שרוצה לקבל את התורה ללא

34 עבודה ויגיעה, שלו עצמו אלא

35 באופן של ירושה מאבותיו, הרי

36 זה ענין של חסרון כו' ולפי זה

37 מתחזקת יותר השאלה מהו השבח בכך

38 שהתורה היא "מורשה"?

39 ואף שבענין הירושה מדגש

40 השכב והמעלה של כל אחד

41 מישראל שהוא מציאות של

42 יורש, מבלי הבדל מיהו ומה

(* ראשי פרקים בלבד (המו"ל). 1) ברכה לג, ד. 2) פרש"י שם, ב. 3) ד"ה תורה צוה ס"ג (ברכה צד, ד). 4) אבות פ"ב מ"ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

בנוסח רבנו הזקן: "ויאמר י"ג מדות שבפסוקים מי א"ל כמון שהם כנגד י"ג
 מדות..."⁴⁴ לשאריה נחלתו ולא לכל נחלתו, למי שמשים עצמו
 כשיריים, שרק הוא ראוי להתגלות י"ג מדות הרחמים ונתבאר¹⁰ במאמר
 הנזכר דיבור-המתחיל 'שובה ישראל' שנאמר בשבת פרשת וילך שיש על זה
 ג' טעמים, מדוע למרות ש"ג מידות
 הרחמים היא התגלות מלמעלה, הדבר
 בא רק למי שראוי לזה כיוון ש"משים
 עצמו כשיריים" וזה תוכנם של שלושת
 הטעמים שהובאו שם (ממאמר דיבור-
 המתחיל 'מי א"ל כמון' שאמר אדמו"ר
 מהר"ש בשבת שובה תרכ"ח): א) עניין
 הסליחה והמחילה אמנם נמשך
 מלמעלה ללא מדידה והגבלה, אבל
 בנוסף ל'המשכה' מלמעלה למטה
 דרושה גם 'העלאה' מלמטה למעלה
 מצד האדם, כי גם המשכה שלמעלה
 מ'קו המידה' באה בפועל לעולם ב'קו
 המדה' (ב) ההמשכה של י"ג מידות
 הרחמים היא ממקור נעלה ביותר, דרגה
 שמבחינתה "כחשיכה כאורה" וכדי
 שלא תהיה מהמשכה זו 'ניקה' והשפעה
 גם לסטרא אחרא, ההמשכה באה רק
 למי שראוי. ג) כיוון שמדובר בהמשכה
 נעלית ביותר יתכן שתישאר למעלה ולא
 תבוא למטה וכדי שתומשך ותתגלה
 למטה בנפש האדם, על האדם להיות
 'כלי' ראוי לקליטת הגילוי הגדול, ולכן
 עליו להיות "משים עצמו כשיריים",
 כפי שמבאר להלן.
 אף בשבת שבה נאמר המאמר
 (ועל-דרך-זה בשמיני עצרת)
 שיש רק טעם הג', שמצד
 גדל מעלת המשכת י"ג מדות
 הרחמים, יכולה המשכה זו להשאר למעלה, ולא לרדת
 ולהתגלות למטה וכדי שתמשך ותתגלה בנפש האדם בפנימיות
 [שזהו גם ענין ז' פרים שנשארים אחר ברור י"ג הפרים,
 שזהו ענין הפנימיות]¹¹ בחג הסוכות הקריבו שבעים פרים בסדר של
 פ'ותח והולך, היינו ביום הראשון הקריבו י"ג פרים, ביום השני י"ב פרים
 וכך מיום ליום עד שביום השביעי הקריבו ז' פרים. ומבואר על כך בחסידות:
 כשם שבקדושה יש י"ג מידות הרחמים שלמעלה מהחכמה והם 'מקפים'
 לעומת החכמה והמידות שהם כוחות 'פנימיים', כך יש בצד שכנגד, היפך
 הקדושה, י"ג מידות שלמעלה מהשכל והם 'מקפים דקליפה'. ועל ידי הקרבת
 י"ג הפרים ביום הראשון פועלים ביורו של י"ג ה'מקפים דקליפה' ומעלים

נשמות ישראל לקבל הארה והשפעה מעצמיות בחינת התורה
 מהעצם והמהות הפנימית של התורה (ולא רק מבחינת נובלות
 חכמה שלמעלה תורה⁶ חכמינו זכרונם-לברכה הפליאו את מעלת
 החכמה העליונה, חכמתו של הקדוש-ברוך-הוא, ואמרו שהתורה היא
 ה'נובלות', מעין פירות הנושרים
 ונובלים, מעומק ופנימיות החכמה
 העליונה). והינו, שאין זה רק
 ענין ש"כבר הוכן ונמשך
 כו", וקיים ללא כל הכנה ומאמץ
 מצידו של היורש ובא באופן של
 העברה מרשות לרשות
 (מרשות האב לרשות הבן)
 בלבד, אלא זוהי המשכה חדשה מדרגא נעלית
 יותר, עצמיות התורה.
 ויש לקשר ב' ענינים אלו, בהקדים מה
 שנתבאר לעיל בענין י"ג מדות הרחמים,
 שאף שגדלה מעלתו ביותר, שהן למעלה
 מהשתלשלות כו', ונמשכות באופן של
 אתערוותא דלעילא, מכל-מקום אינן נמשכות
 אלא למי שמשים עצמו כשיריים, כפי שדרשו
 רבותינו ז"ל⁸ על הפסוק⁹ מי אל כמוך גו'
 לשאריה נחלתו, לשאריה נחלתו ולא לכל
 נחלתו, למי שמשים עצמו כשיריים, ונתבאר¹⁰
 שיש על זה ג' טעמים, אף בשבת (ועל-דרך-זה
 בשמיני עצרת) שיש רק טעם הג', שמצד גדל
 מעלת המשכת י"ג מדות הרחמים, יכולה
 המשכה זו להשאר למעלה, וכדי שתמשך
 ותתגלה בנפש האדם בפנימיות [שזהו גם ענין
 ז' פרים שנשארים אחר ברור י"ג הפרים, שזהו
 ענין הפנימיות]¹¹, צריך האדם להיות פלי לגלוי
 זו בוז, ואילו ההארה של י"ג מידות הרחמים היא התגלות שלמעלה מ'סדר
 ההשתלשלות' הרגיל והקבוע ונמשכות באופן של אתערוותא
 דלעילא, שלא על ידי עבודת האדם כמבואר בחסידות שבחודש אלול יש
 הארה של י"ג מידות הרחמים מלמעלה, בדרך 'אתערוותא דלעילא' ורק אחר כך
 יש התעוררות מצד האדם להתקרב לאלוקות, מכל-מקום, מצד שני הרבר כן
 תלוי במעשיו ובעבודתו של האדם התחתון ולכן למרות שמדובר בהתגלות בדרך
 'אתערוותא דלעילא' אינן נמשכות אלא למי שמשים עצמו
 כשיריים, ושרוי בענוה ושפלות שזהו דבר התלוי באדם עצמו כפי
 שדרשו רבותינו ז"ל⁸ על הפסוק⁹ מי אל כמוך גו' לשאריה
 נחלתו, שבפסוק זה נרמזו כל י"ג המידות (כפי שמופיע גם ב'סדר תשליך'

(6) ראה ב"ר פי"ז, ה. וראה קונטרס אחרון בתניא קס, ב ואילך. (7) ד"ה שובה ישראל דש"פ וילך תשכ"ו ס"ב ואילך (סה"מ תשכ"ו ס"ע ג ואילך). (8) ר"ה יז, סע"א ואילך. (9) מיכה ז, יח. (10) שם ס"ו. (11) ראה אוה"ת דרושים לסוכות ס"ע א'תשעה ואילך. וראה גם ד"ה הללו את הוי' דיום ב' דחגה"ס תשכ"ו ס"ד (סה"מ תשכ"ו ע' כד ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אותם לקדושה, ובהקדבת ד' הפרים ביום השביעי מברכים ומעלים לקדושה
2 את ד' המידות הפנימיים של הקליפה (שלמטה מהחכמה ונולדות מהשכל),
3 צריך האדם להיות כלי ראוי ומוכשר לקלוט לגלוי נעלה כזה,
4 וענין זה נעשה על-ידי הבטול שמשים עצמו כשיירים,
5 כנ"ל בארבה.
6 ויש לומר, שכן הוא גם
7 בענין הירושה ד'תורה',
8 שעל-ידי הבטול בעת לימוד
9 התורה (משים עצמו כשיירים)
10 שנגזש אצלו שגם אם הוא
11 מתייגע בלימודו והיה מקום לחשוב
12 שהצלחה באה לו כתוצאה מהיגיעה,
13 הוא מצידו חש שאינו אלא כמו
14 אדם הירש את אביו, שלא
15 טרח ויגע, רק בא לו ממילא
16 בירושה ששכר הכין אביו
17 כו', ולכן אינו מתנאה בהצלחה שלו
18 בלימוד התורה אלא להיפך "משים
19 עצמו כשיירים" אזי נעשה כלי
20 שיוכל לקבל בפנימיותו
21 המשכת המדרגה היותר
22 געילית דעצמיות התורה.
23 (ג) והנה יש עוד פרוש בענין
24 הירושה, שזהו מה שיעקב
25 יורש את האורות דתהו
26 (השרש דעשו) שקדם לתקון
27 (השרש דיעקב)¹², מבואר
28 בחסידות כי העולמות במתכונתם
29 הנוכחית, עם 'סדר השתלשלות'
30 הדרגתי ומסודר ועשר ספירות
31 שהאורות שלהם מלוכשים בתוך כלים
32 ראויים לקליטתם, נקראים 'עולם
33 התיקון'. ול'תיקון' קדם 'עולם התהו'
34 בו היו אורות מרובים וכלים מועטים,
35 מצב שגרם ל'שבירת הכלים' ו'נפילה'
36 של ניצוצות קדושה ואלקות לתחומים
37 שמחוץ לגבולות הקדושה. לכן, 'תיקון'
38 מסמל התלבשות בכלים, סדר והדרגה,
39 ואילו 'תהו' מסמל אורות ללא מידה
40 והגבלה והתלבשות מסודרת. ושוורש
41 של עשו (שנולד כבכור) הוא מעולם התהו שגבוה משורשו של יעקב שהוא
42 מעולם התיקון, אבל יעקב 'יורש' את התהו מיד עשו.
- 1 והנינו ו'ירוש' זו היא על-ידי ברור הנצוצות דתהו שנפלו
2 בשבירת הכלים בדברים הגשמיים, כאשר האדם בא במגע עם
3 הדברים הגשמיים לצורך עבודת ה' הרי הוא מברר את הטוב שבהם, מפריד
4 אותו מתוך הרע ומעלה אותו לקדושה שברור זה נעשה על-ידי
5 קיום המצוות שכלם נתלבשו
6 בדברים גשמיים, וכידוע¹³
7 שאפילו קיום המצוות שהן
8 חובת הלכות, כמו אהבה
9 ויראה, ולכאורה קיומן לא קשור
10 במגע עם דברים גשמיים צריך
11 להיות באופן שיהיה נכר בגוף
12 הגשמי, וכמו ביראה, שיראת
13 ה' צריכה להיות ניכרת בגוף הגשמי
14 שרוע מרוב הפחד עד כדי כך
15 שארפובותיו דא לדא
16 נקשן¹⁴, ברכיו נוקשות זו לזו
17 וכידוע הספור¹⁵ אודות
18 אמירת "ובכן תן פחדך" על-
19 ידי רבנו הזקן, בראש השנה
20 שמצד גדל הפחד שהיה ניכר
21 ונגזש גם בגופו היה יכול לומר
22 רק פח פח, ולא היה יכול
23 לסים תבת פחדך¹⁶.
24 ויש לקשר גם ענין זה עם
25 האמור לעיל בענין הירושה,
26 שאף שירושה הוא ענין
27 נעלה ביותר, למעלה
28 מאתצרותא דלתתא, התעוררות
29 מלמטה, מצד האדם, המוגבלת לפי
30 כוחו ויכולתו של האדם, מכל-
31 מקום, הרי זה ענין הירושה שלא
32 בא על ידי עבודת האדם עצמו נמשך
33 למטה ונקלט בסופו של דבר
34 בפנימיות האדם, בכל
35 המדרגות שבו, החל מענין
36 השכל, טעם ודעת, ועד
37 לעבודתו בקיום המצוות
38 בדברים גשמיים, שגם שם
39 ישנו ענין הירושה כו'¹⁷ וכך
40 גם בענין ה'ירוש' של האורות
41 העליונים שנפלו בדברים הגשמיים שעל ידי קיום המצוות 'יורשים' ומעבירים
42 אותם מהסטרא-אחרא לצד הקדושה (מעשו ליעקב).

(12) ראה המשך וככה תרל"ז פס"ו ואילך. ד"ה תורה צוה תרנ"ד. תש"ב (סה"מ תרנ"ד ע' כו ואילך. תש"ב ע' 39 ואילך).
סה"מ תר"ס ע' צח ואילך. ועוד. (13) ראה סה"מ תרצ"א ע' סב. וש"נ. (14) ע"פ דניאל ה, ו. (15) ראה גם לקו"ש ח"א ע'
32. (16) באחת הרשימות נרשם, שכאשר כ"ק אדמו"ר שליט"א דיבר בענין זה, הי' ניכר שינוי על פניו הק' (המו"ר).
(17) ע"כ נמצא ברשימת ראשי-הפרקים שהגיעה לידינו (המו"ר).

לָזֶה לַהֲקִרְבַּת קִרְבָּנוֹת כִּנְגַד אֹמֵנוֹת הָעוֹלָם בְּחַג הַסּוּכוֹת הוּא לְפִי שְׁׁגָבֵר
עָלִינוּ עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲסִדוֹ׃ שֶׁלְּפָנֵי
חַג הַסּוּכוֹת, הֵינּוּ בְּיוֹם הַכְּפֻרִים, שָׁבוּ בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים נִתְרַצָּה
הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל בְּאֶמְרוֹ לְמֹשֶׁה רַבְּנוֹ בְּמַעֲנֵה לְבַקְשׁוֹתָיו

לְסַלּוֹת לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל עַל חֲטָא הָעֶגְל

״סִלְּחֵתִּי כְּדִבְרְךָ״⁶, וְדוֹקָא

אַחֲרֵיכֶּן לְאַחַר שְׁבִנֵּי יִשְׂרָאֵל עֲצָמָם

כְּבָר נִקְיִים וּמוֹזַכִּים מִחֲטָא יְכוֹלִים

בְּגִי-יִשְׂרָאֵל לְהִתְעַסֵּק בְּכִירוֹ

הַגּוֹיִם וְהָאֲמִים הַפְּרִתָּה הַטּוֹב

מִהָרַע וְהַעֲלָאתוֹ לְקִדּוּשָׁה עַל-יְדֵי

הַקְּרִבָּת שְׁבָעִים הַפְּרִים

שֶׁכִּנְגַד שְׁבָעִים הָאֲמִוֹת, בְּחַג

הַסּוּכוֹת שָׁחַל מִיד לְאַחֲרֵי יוֹם הַכִּיפּוּרִים

עַד שֶׁהֵם אֹמֵנוֹת הָעוֹלָם הִתְעַלּוּ

בְּמִידָה כְּזוֹ שֶׁהֵם עֲצָמָם מִתְּהַלְלִים

וּמִשְׁבָּחִים אֶת הָיְיָ.

וְעוֹד פִּירוּשׁ בְּזֶה, לְאִידֶךָ

גִּיסָא, לְעַד שְׁנֵי, שְׁלֹאֲאַחֲרֵי

שֶׁ״הִלְלוּ אֶת ה' כָּל גּוֹיִם״

מִצַּד וּבַעֲקֻבוֹת הַקְּרִבָּת שְׁבָעִים

הַפְּרִים בְּחַג הַסּוּכוֹת, הִנֵּה עַל-

יְדֵי־זֶה נִעְשָׂה אַחֵר כִּךְ בְּשִׁמְיִי-

עֲצָרָת (וּשְׁמִי-תְּהִי) הָעֵנִין

דְּ״גָבֵר עָלִינוּ עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

חֲסִדוֹ׃, דְּהֵינּוּ הַתְּגַבְּרוּת

הַחֲסִד שֶׁל הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ הוּא לְכִנְיֵי

יִשְׂרָאֵל דּוֹקָא, שְׁזֵהוּ הַטַּעַם

הַפְּנִימִי לִכְךָ שֶׁמִּקְרִיבִים

בְּשִׁמְיִי-עֲצָרָת פֶּר אֶחָד בְּלִבְד

אֵיל אֶחָד⁷ בְּלִבְד, כִּנְגַד אוֹמָה

יְחִידָה⁸, עִם יִשְׂרָאֵל שְׁזֵהוּ עִם יְחִיד

וּמִיּוֹחַד בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ בְּאוֹפֶן

נִאֲמָר בְּסִפְר תְּהִלִּים (בְּפִרְקֵי הַלֵּל):

הִלְלוּ אֶת הָיְיָ כָּל גּוֹיִם כָּל הָעַמִּים שֶׁבְּחֻהוּ כָּל הָאֲמִים כָּל

אֹמֵנוֹת הָעוֹלָם כִּי גָבֵר עָלִינוּ עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲסִדוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ הוּא

וְאִמְתָּ הָיְיָ הִיא לְעוֹלָם לְנֶצַח גוֹ'¹.

וְצִרִיף לְהַבִּין, מִהֵי הַשִּׁיכוֹת

דְּ״גָבֵר עָלִינוּ חֲסִדוֹ״ לְ״הִלְלוּ

אֶת הָיְיָ כָּל גּוֹיִם״², וְהַקּוּשִׁי מִה

הַקֶּשֶׁר וְהַשִּׁיכוֹת בֵּין שְׁנֵי הַדְּבָרִים הוּא

הֵן לְפִי הַפִּירוּשׁ שְׁׁכִי גָבֵר

עָלִינוּ חֲסִדוֹ״ הוּא נְתִינָת

טַעַם שֶׁבְּגִלָּל זֶה יְהִלְלוּ

וְיִשְׁבַּחוּ אֶת הָיְיָ כָּל גּוֹיִם וּלְפִי

פִּירוּשׁ זֶה צִרִיף לְהַבִּין מְדוּעַ תְּגַבְּרוּת

הַחֲסִדִּים שֶׁל הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ הוּא עַל בְּנֵי

יִשְׂרָאֵל הוּא סִיכָה וְטַעַם שֶׁהַגּוֹיִם

יְהִלּוּ אֶת הַשֵּׁם, וְהֵן לְפִי הַפִּירוּשׁ

בְּקִצָּה הַהֶפְכִּי, ״הִלְלוּ אֶת

הָיְיָ כָּל גּוֹיִם״ וְעַל-יְדֵי־זֶה

שְׁאוֹמֵנוֹת הָעוֹלָם יְהִלּוּ וְיִשְׁבַּחוּ אֶת

הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ הוּא יְהִיָּה ״גָבֵר

עָלִינוּ חֲסִדוֹ״³ תְּגַבְּרוּת הַחֲסִדִּים

עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְצִרִיף לְהַבִּין אֵיךְ שְׁבַחוּ

שֶׁל הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ הוּא בְּפִי אֹמֵנוֹת

הָעוֹלָם גּוֹרֵם לְתַגְבּוּרַת חֲסִד עַל בְּנֵי

יִשְׂרָאֵל?

(ב) וְנִקְוֶדָת הַבְּאוּר בְּזֶה⁴, כְּפִי

שֶׁהוֹסֵבֵר גַּם בְּמֵאמְר עַל פֶּסוּק זֶה

שֶׁנֶּאֱמָר בְּהַתּוֹעֲדוֹת יוֹם ב' דְּחַג הַסּוּכוֹת

שְׁנֵה זוֹ (תִּשְׁכ"ו) וְיוֹצֵא לְאוּר עִם בִּיאוּר

בְּדֶרֶךְ אִפְשֵׁר בְּדִבְר מַלְכוּת' לְחַג

הַסּוּכוֹת שְׁנֵה זוֹ, תִּשְׁכ"ו שֶׁהָעֵנִין

דְּ״הִלְלוּ אֶת הָיְיָ כָּל גּוֹיִם״

הוּא בְּחַג הַסּוּכוֹת, שָׁבוּ

מִקְרִיבִים עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ שְׁבָעִים

פְּרִים כִּנְגַד שְׁבָעִים אֲמֹנוֹת⁵,

וּמִצַּד זֶה בְּגִלָּל שְׁמִקְרִיבִים עֲלֵיהֶם

קִרְבָּנוֹת מִתְּהַלְלִים וּמִשְׁבָּחִים לְה'

כָּל הַגּוֹיִם וְהָאֲמִים. וְהַטַּעַם

בס"ד. יום שמחת תורה,

ה'תשכ"ו

(הנחה בלתי מוגה)

הִלְלוּ אֶת הָיְיָ כָּל גּוֹיִם שֶׁבְּחֻהוּ כָּל הָאֲמִים כִּי

גָבֵר עָלִינוּ חֲסִדוֹ וְאִמְתָּ הָיְיָ לְעוֹלָם גוֹ'¹.

וְצִרִיף לְהַבִּין, מִהֵי הַשִּׁיכוֹת דְּ״גָבֵר עָלִינוּ חֲסִדוֹ״

לְ״הִלְלוּ אֶת הָיְיָ כָּל גּוֹיִם״², הֵן לְפִי הַפִּירוּשׁ

שְׁׁכִי גָבֵר עָלִינוּ חֲסִדוֹ״ הוּא נְתִינָת טַעַם שֶׁבְּגִלָּל

זֶה יְהִלְלוּ וְיִשְׁבַּחוּ אֶת הָיְיָ כָּל גּוֹיִם, וְהֵן לְפִי

הַפִּירוּשׁ בְּקִצָּה הַהֶפְכִּי, ״הִלְלוּ אֶת הָיְיָ כָּל גּוֹיִם״

וְעַל-יְדֵי־זֶה יְהִיָּה ״גָבֵר עָלִינוּ חֲסִדוֹ״³.

(ב) וְנִקְוֶדָת הַבְּאוּר בְּזֶה⁴, שֶׁהָעֵנִין דְּ״הִלְלוּ אֶת

הָיְיָ כָּל גּוֹיִם״ הוּא בְּחַג הַסּוּכוֹת,

שָׁבוּ מִקְרִיבִים שְׁבָעִים פְּרִים כִּנְגַד שְׁבָעִים

אֲמֹנוֹת⁵, וּמִצַּד זֶה מִתְּהַלְלִים וּמִשְׁבָּחִים לְה' כָּל

הַגּוֹיִם וְהָאֲמִים. וְהַטַּעַם לָזֶה הוּא לְפִי שְׁׁכִי גָבֵר

עָלִינוּ חֲסִדוֹ״ בְּיָמִים שְׁלִפְנֵי חַג הַסּוּכוֹת, הֵינּוּ

בְּיוֹם הַכְּפֻרִים, שָׁבוּ נִתְרַצָּה הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ הוּא

לְיִשְׂרָאֵל בְּאֶמְרוֹ ״סִלְּחֵתִּי כְּדִבְרְךָ״⁶, וְדוֹקָא אַחֲרֵי-

כֶּן יְכוֹלִים בְּגִי-יִשְׂרָאֵל לְהִתְעַסֵּק בְּכִירוֹ הַגּוֹיִם

וְהָאֲמִים עַל-יְדֵי הַקְּרִבָּת שְׁבָעִים הַפְּרִים שֶׁכִּנְגַד

שְׁבָעִים הָאֲמֹנוֹת, עַד שֶׁהֵם מִתְּהַלְלִים וּמִשְׁבָּחִים

אֶת הָיְיָ. וְעוֹד פִּירוּשׁ בְּזֶה, לְאִידֶךָ גִּיסָא,

שְׁלֹאֲאַחֲרֵי שֶׁ״הִלְלוּ אֶת ה' כָּל גּוֹיִם״ מִצַּד הַקְּרִבָּת שְׁבָעִים הַפְּרִים בְּחַג הַסּוּכוֹת,

הִנֵּה עַל-יְדֵי־זֶה נִעְשָׂה בְּשִׁמְיִי-עֲצָרָת (וּשְׁמִי-תְּהִי) הָעֵנִין דְּ״גָבֵר עָלִינוּ

חֲסִדוֹ״, דְּהֵינּוּ הַתְּגַבְּרוּת הַחֲסִד לְכִנְיֵי יִשְׂרָאֵל דּוֹקָא, שְׁזֵהוּ שְׁמִקְרִיבִים

בְּשִׁמְיִי-עֲצָרָת פֶּר אֶחָד אֶחָד⁷, כִּנְגַד אוֹמָה יְחִידָה⁸, בְּאוֹפֶן דְּ״יִשְׂרָאֵל

(1) תהלים קיז. (2) ראה רד"ה הללו את ה' במאמרי אדה"ז תקס"ט (קה"ת, תשס"ה) ע' רפה. ועם הגהות - אוה"ת סוכות ע' א'תשנה. רד"ה הנ"ל עת"ר (סה"מ עת"ר ע' רנט). תשל"א (תורת מנחם - סה"מ תשרי ע' קפו ואילך). (3) ראה מאמרי אדה"ז שם ע' רמו. אוה"ת שם ע' א'תשסז. (4) בהבא לקמן - ראה מאמרי אדה"ז שם ע' רלח ואילך. אוה"ת שם ע' א'תשנה ואילך. וראה גם ד"ה הללו את הוי' דיום ב' דחג הסוכות (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ה ע' 63 ואילך). (5) סוכה נה, ב. תנחומא פינחס טז. במדב"ר פכ"א, כד. (6) תנחומא פקודי יא. פרש"י תשא לג, יא. עקב ט, יח. וראה לקו"ש חכ"ד ע' 570 הערה 10. (7) פינחס כט, לו. (8) סוכה שם.

הללו את הוי' כל גוים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ד' וישראל ומלכא בלחודוהי⁹ כלשון הוזהר שבשמיני עצרת בני
 2 ישראל והמלך, הקדוש-ברוך-הוא, הם לבדם ואין מציאות זרה מלבדם. וגם
 3 ענינו זה שאין מציאות נוספת על הקדוש-ברוך-הוא (ובני ישראל הבטלים
 4 אליו) נמשך ומתגלה אחר-כך גם בעולם, שזהו אומרו בהמשך
 5 הפסוק "כי גבר עלינו חסדו",
 6 "ואמת הוי' לעולם", 1 ומלכא בלחודוהי⁹. וגם ענינו זה נמשך אחר-כך
 7 שהעולם פולו נעשה חדור 2 גם בעולם, שזהו אומרו "ואמת הוי' לעולם",
 8 (אומות העולם חדורים מקצה לקצה) 3 שהעולם פולו נעשה חדור (דורכענומען)
 9 בענינו ד' אמת הוי'", וכל 4 בענינו ד' אמת הוי'", ש"אין עוד מלבדו"¹⁰.
 10 העולם מלא בהכרה ש"אין עוד 5 (ג) ובאור הענין, דהנה במשך שבעת ימי חג
 11 מלבדו"¹⁰ אין שום מציאות מלבד 6 הספות נעשה ברור שבעים האמות
 12 הקדוש-ברוך-הוא בעצמו. 7 על-ידי הקרבת שבעים פרים, והינו, לפי
 13 (ג) ובאור הענין, דהנה במשך 8 שכללות ענין הקרבת הוא שמקריבים על-גבי
 14 שבעת ימי חג הספות נעשה 9 המזבח את החלב והדם, ודוגמתו בעבודת
 15 ברור שבעים האמות הפרדת 10 האדם,¹¹ שהחלב הוא ענין התענוג, והדם הוא
 16 הטוב שבהם (ניצוצות הקדושה שנפלו 11 ענין החיות, וענין ההקרבה הוא להוציא את
 17 בהם) מהרע שבהם והעלאתו לקדושה 12 התענוג והחיות שבאדם ולהעלותו לקדושה,
 18 על-ידי הקרבת שבעים פרים 13 על-דרך מה שכתוב¹² כל חלב להוי', שזהו ענין
 19 כנגד שבעים האומות, והינו, לפי 14 ההקרבה על-גבי המזבח להיות ריח ניחח
 20 שכללות ענין התוכן הכללי של 15 להוי'¹³. וכיון שעקר וכללות העולם מתחיל
 21 הקרבת הוא שמקריבים על- 16 ממין המדבר, נמצא, שעל-ידי הקרבת שבעים
 22 גבי המזבח את החלב והדם 17 פרים שהם כנגד שבעים אמות, נעשה ברור
 23 של הבהמה שמביאים כקרבן, 18 כללות העולם שנעשה "דירה לו יתברך"¹⁴.
 24 ודוגמתו בעבודת האדם¹¹, 19 אמנם כדי שבני-ישראל יהיו יכולים לפעול
 25 הוא הקרבה של החלב והדם כפי שהם 20 ברור שבעים האמות וכללות העולם,
 26 בנפש האדם שהחלב הוא ענין 21 צריכים הם בעצמם להיות מבוררים בתכלית,
 27 כוח התענוג שבנפש האדם, והדם 22 והיו שהקרבת שבעים פרים בחג הספות היא
 28 הוא ענין החיות, וענין 23 לאחר עבודת התשובה דיום הכפורים (שבאה
 29 ההקרבה הוא להוציא את 24 אחרי כללות העבודה דעשרת-ימי-תשובה,
 30 התענוג והחיות של הנפש 25 ולפני-זה גם העבודה ד-חדש אלול), שאז
 31 הבהמית שבאדם שהם עונג וחיות 26 נעשה הענין ד"סלחתי כדברך", וישראל נעשים
 32 בתאוות העולם הזה ולהעלותו 27 טהורים ונקיים מכל סיג ופסולת, ודוקא אז
 33 לקדושה, על-דרך מה 28 יכולים הם לפעול הברור בשבעים האמות
 34 שכתוב¹² לגבי הקרבות כל חלב 29 וכללות העולם להעלותם עד לתכלית העלוי.
 35 להוי', וגם בקרבות שלא כל
 36 הבהמה עולה על גבי המזבח אלא
 37 חלק נאכל על-ידי האדם המביא את
 38 הקרבן או על-ידי הכהנים, הרי
 39 ה'חלב' (חלקים מסוימים משומן
 40 הבהמה) עולה על גבי המזבח שזהו
 41 הקרבת החלב והדם, העונג והחיות של האדם, כך שבמקום להיות קשורים
 42 בענייני תאוות העולם יהיו העונג והחיות בקדושה ענין ההקרבה של

(9) ראה זח"א רח, ב. הובא ונתבאר בריש וסוף ד"ה ביום השמע"צ באוה"ת שמע"צ ח"ה ע' ב'קמט. ע' ב'קנג; תרפ"ז (סה"מ תרפ"ז ע' לו. ע' נא). (10) ואתחנן ד, לה. (11) ראה סה"מ תר"ל ע' שנא. תרס"ד ע' קסט. תרצ"ז ע' 209 ואילך. ועוד. (12) ויקרא ג, טז. (13) שם א, ט. (14) ראה תניא רפ"ו.

ביאור בדרך אפשר

1 וְזֶהוּ גַם־כֵּן שֶׁפֶסֶד הַקֶּרֶבֶת שְׂבָעִים הַפָּרִים
2 הוּא בְּאוֹפֶן שְׂפִיּוֹם הָרָאשׁוֹן מְקֻרְבִּים י"ג פָּרִים¹⁵ וּבִימִים
3 הַבָּאִים מִסְפָּר פּוֹחַת וְהוֹלֵךְ מִיּוֹם לַיּוֹם עַד שֶׁבֶסֶךְ הַכֹּל מְקֻרְבִּים שְׂבָעִים פָּרִים,
4 כִּי מִסְפָּר י"ג מוֹרָה עַל י"ג מִדּוֹת הֶרְחָמִים הָעֲלִיוֹנִים שֶׁל
5 הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא הָאֲמוּרוֹת בְּתוֹרָה (א).
6 א"ל. ב. רחום. ג. וחנון. ד. ארך. ה.
7 אפים. ו. ורב חסד. ז. ואמת. ח. נוצר
8 חסד. ט. לאלפים. י. נושא עון. יא.
9 ופשע. יב. וחסטה. יג. ונקמה) שְׂאִינָן
10 חוֹזְרוֹת רִיקָם¹⁶ אלא בוודאי
11 פועלות את פעולתן, כדברי חכמינו ז"ל
12 בגמרא, שֶׁהֵם הַמְשַׁכֵּת הַרְחִמִים
13 הָעֲלִיוֹנִים בִּי"ג מִדּוֹת הַרְחִמִים
14 בְּבַחֲנִית רַב חֶסֶד, לא חסד רגיל
15 אלא חסד גדול, היינו חסד בלי גבול
16 שֶׁזֶהוּ חֶסֶד שְׁלֹמֶעֱלָה
17 מִמְּדִידָה וְהַגְבָּלָה בְּשׁוֹנָה מִמִּידָה
18 הַחֶסֶד הַרְגִּילָה שֶׁאֵמֵן עֲנִינָהּ לַחַת
19 וְלַהֲשִׁיעָהּ, אַבֵּל מְדוּבָר בְּהַשְׁפָּעָה
20 בְּמִידָה וְהַגְבָּלָה (שזו אחת
21 הַמְשַׁמְעוּתִּים שֶׁל הַמוֹשָׁג 'מִדָּה'), אַבֵּל
22 הַמְשַׁכָּה בְּבַחֲנִית 'רַב חֶסֶד' הִיא חֶסֶד
23 בְּלִי גְבוּל הַיְנוּ, שֶׁהַמְשַׁכָּה
24 מְלַמְעָלָה אֵינָה לְפִי עֶרְךָ
25 עֲבוֹדַת הָאֱדָם וְגַם אִם עֲבוֹדַת
26 הָאֱדָם הִיא לֹא בְּדִרְגָּה גְבוּהָ כָל כֵּךְ
27 שְׂרָאִי לֹא לִקְבֹּל הַשְׁפָּעָה מִי"ג מִדּוֹת
28 הַרְחִמִים, מְכַל־מְקוֹם הֵן מֵאִירוֹת
29 וּמִשְׁפָּעוֹת לוֹ, כִּי אֵין גְּבוּל לַהֲשַׁפְּעֶתָן,
30 וְכִפִּי שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִבָּאָר בְּפִרְסוּת יוֹתֵר
31 אֵת עֲנִינָהּ שֶׁל הָאֱרָה זֶה שְׂאִינָה מוֹגְבֵּלָה
32 בְּהַתָּאם לַעֲבוֹדַת הָאֱדָם.
33 וְהַעֲנִין בְּזָה, שֶׁהַתְּכָלִית הַמְטָרָה
34 שֶׁל עֲבוֹדַת ה' הִיא שְׂעֻבּוֹת
35 הָאֱדָם תְּהִיָּה עֲבוֹדָה בְּלִי גְבוּל לֹא
36 רַק כְּנֹאמֶר בְּתוֹרָה לִגְבִּי הַצִּיּוּי 'וְאַהֲבַת אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ' "בְּכָל לִבְּךָ
37 וּבְכָל נַפְשְׁךָ", שֶׁגַם זֶה דִּרְגָּה גְבוּהָ וְנַעֲלִית אֵלָּא יִתִּירָה מִזֶּה גַם כְּאֹמֶר
38 בְּהַמְשִׁיךְ הַכְּתוּב "בְּכָל מְאֹדְךָ"¹⁷, שֶׁ"מְאֹד" הוּא עֲנִין שְׁלֹמֶעֱלָה
39 מִמְּדִידָה וְהַגְבָּלָה¹⁸ וְכֹאשֶׁר הָאֱדָם מְצִידוֹ עוֹבֵד אֶת עֲבוֹדָתוֹ בְּלִי גְבוּל,
40 תוֹךְ יִצְיָאָה מִגְּדֵרֵי הַמְצִיאוֹת שְׁלוֹ, הוּא מְקַבֵּל הָאֱרָה וְהַשְׁפָּעָה מִלְּמַעְלָה שֶׁלֹּא
41 לְפִי עֶרֶךְ עֲבוֹדָתוֹ. וְזֶהוּ גַם־כֵּן הַטַּעַם עַל כֵּךְ שֶׁלֹּא־חָרִי שֶׁהָעֲבוֹדָה
42 שֶׁל הָאֱדָם הִיא בְּאוֹפֶן שְׂבָאֲתַעְרוּתָא־דְּלִתְמָא אֲתַעְרוּתָא־
43 דְּלַעֲלָא, כִּלְשׁוֹן הַזֶּה שֶׁכָּאשֶׁר יֵשׁ הַתַּעֲוִרוֹת מִלְּמַטָּה, הֵינּוּ הַתַּעֲוִרוֹת

ביאור בדרך אפשר

לַעֲבוֹדַת ה' מִצֵּד הָאֱדָם, הֵרִי זֶה גִּרְסָה הַתַּעֲוִרוֹת שֶׁל קִירּוֹב וְהָאֱרָה לַאֲדָם
מִלְּמַעְלָה, מִצֵּד הָאֱלֹהִים כְּמִלֵּים הַפָּנִים גו'¹⁹, כְּכַתּוּב בְּמִשְׁלִי לִגְבִּי הִיחֵס
שֶׁבִין שְׁנֵי אֲנָשִׁים, וּמִבּוֹאָר בְּסִפֵּר הַתַּנְיָא, "... כְּמִים הַפָּנִים לְפָנִים כֵּן לֵב הָאֱדָם
אֵל הָאֱדָם, פִּירוּשׁ כְּמוֹ שֶׁכְּדִמּוֹת וְצוּרַת הַפָּנִים שֶׁהָאֱדָם מֵרָאָה בְּמִים כֵּן נִרְאָה
לֹ שֶׁם בְּמִים אוֹתָהּ צוּרָה עֲצֻמָּה, כִּכָּה
מִמֶּשׁ לֵב הָאֱדָם הַנֶּאֱמָן בְּאַהֲבָתוֹ לְאִישׁ
אַחֵר הֵרִי הָאֲהָבָה זֶה מֵעוֹרֶרֶת אֲהָבָה
בְּלִבּ חֲבִירוֹ אֵלִיו גַּם כֵּן לִהְיוֹת אוֹהֲבִים
נֶאֱמָרִים זֶה לִזֶּה בְּפִרְט כְּשֶׁרֹּאָה אֲהָבָה
חֲבִירוֹ אֵלִיו", וְכֵן גַּם בְּנִמְשָׁל, כְּשֶׁהָאֱדָם
עוֹבֵד אֶת ה' בְּלִי גְבוּל, אוֹי כְּאִשֶּׁר הוּא
מִתַּעֲוֵר לַהֲתַקְרֵב לְאֱלֹהִים ב'אֲתַעְרוּתָא
דְּלִתְמָא', מֵאִירָה עֲלִיו 'אֲתַעְרוּתָא
דְּלַעֲלָא' מִצֵּד הָאֱלֹהִים לֹא בְּהַתָּאם
ל'אֲתַעְרוּתָא דְּלִתְמָא' שְׁלוֹ, אֵלָּא אֲזִי
פּוֹעֲלִים שְׂוִימָשָׁךְ וַיִּאֵר עַל הָאֱדָם
מְלַמְעָלָה שֶׁלֹּא לְפִי עֶרְךָ
עֲבוֹדַת הָאֱדָם, לְמַעְלָה
מִמְּדִידָה וְהַגְבָּלָה.
וְזֶהוּ עֲנִין י"ג מִדּוֹת הֶרְחָמִים
שְׂעִינִים הוּא חֶסֶד וְרַחֲמִים
שְׁלֹמֶעֱלָה מִמְּדִידָה וְהַגְבָּלָה,
שֶׁלֵּכֶן נִמְשָׁךְ מִזֶּה הַכֹּחַ לְעִנִּין
הַתְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב²⁰
וַיַּעֲבֹר הוֹי' עַל פָּנָיו וַיִּקְרָא
הוֹי' הוֹי', וְאִמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל
שְׂנֵאמַר כֹּאן פַּעֲמִים "הוֹי" אֲחַת
קוֹדֶם שְׂיִחְטָא, וְאַחַת אַחֵר
שְׂיִחְטָא¹⁶, הַיְנוּ, שֶׁמְבַלֵּי הַבֵּט
עַל כָּל הָעֲנִינִים הֵלָּא רְצוּיִם
שֶׁהֵיוּ בְּמִשְׁךְ כָּל הַשָּׁנָה
שֶׁחִלְפָה, יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה וַיִּתְּכַפֵּר
לוֹ, כְּמֹאמֶר רַז"ל²¹ שֶׁאֵלּוֹ
לְתוֹרָה: הַנֶּפֶשׁ הַחוֹטֵאת וְכו', וְרַק
הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא אָמַר: יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה וַיִּתְּכַפֵּר
לוֹ, הַיְנוּ, שֶׁעֲנִין הַתְּשׁוּבָה הוּא מִצֵּד בְּחִינַת
הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא שְׁלֹמֶעֱלָה מִתְּתוֹרָה, בְּחִינַת
הַחֲכֻמָּה דְּקִדּוּשָׁה, וְעַד שֶׁעַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה נַעֲשֶׂה
(וְזֶה לְשׁוֹן הַמְדֻרָּשׁ בִּילְקוּט שְׁמַעוֹנִי:
שֶׁאֵלּוֹ לַחֲכֻמָּה חוּטָא מִהוּ עוֹנֵשׁ, אִמְרָה לָהֶם 'חֲטָאִים תִּרְדּוּן רַע'. שֶׁאֵלּוֹ
לְנִבּוּאָה חוּטָא מִהוּ עוֹנֵשׁ, אִמְרָה לָהֶם 'הַנֶּפֶשׁ הַחוֹטֵאת הִיא תִּמּוּת'. שֶׁאֵלּוֹ
לְתוֹרָה חוּטָא מִהוּ עוֹנֵשׁ, אִמְרָה לָהֶם יִבְיֵא אֲשֶׁם וַיִּתְּכַפֵּר לוֹ), וְרַק
הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא אָמַר: יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה וַיִּתְּכַפֵּר לוֹ, הַיְנוּ,
שֶׁעֲנִין הַתְּשׁוּבָה הוּא מִצֵּד בְּחִינַת הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא
שְׁלֹמֶעֱלָה מִתְּתוֹרָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת הַחֲכֻמָּה דְּקִדּוּשָׁה, וְעַד
שֶׁעַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה נַעֲשֶׂה הָאֱדָם שְׂקוֹרֵם לְכֵן חֲטָא מְרֻצָּה וְחָכִיב
לְפָנֵי הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא כְּקוֹדֶם הַחֲטָא, וַיִּתְּרָה מְזָה, לֹא זֶה בְּלִבְדִּי

(15) פינחס כט, יג. (16) ר"ה יז, ב. (17) ואתחנן ו, ה. (18) ראה תו"א מקץ לט, ג. לקו"ת שלח מב, ג. ובכ"מ. (19) משלי כז, יט. וראה תניא רפמ"ו. (20) תשא לד, ו. (21) ירושלמי מכות פ"ב ה"ו. ילקוט שמעוני תהלים רמז תשב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שחזרו להיות כמו שהיה קודם החטא אלא שְׁדֹנוֹת החטאים עצמם, אף
2 שהיו במיד נַעֲשׂוּ לוֹ פְּזֻזוֹת²², שְׁלָכָן בגלל מעלתה הגדולה של
3 התשובה אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל²³ מְקוֹם שֶׁבַע־לִי־תְשׁוּבָה עוֹמְדִים,
4 אֵין צִדִּיקִים גָּמוּרִים וְכוּלָם לַעֲמֹד בּוֹ.
5 וּלְאַחֲרֵי־זֶה לאחר שבני ישראל
6 עצמם התעלו והזדככו על ידי עבודת
7 התשובה ביום הכיפורים (וימי ההכנה
8 אליו מתחילת חודש אלול), וְכוּל
9 לְהִיּוֹת בְּרוּר ועליית העולם
10 עַל־יְדֵי הַקְרֵבַת שְׂבָעִים פָּרִים
11 בַּחַג הַסְּפֹת, הַחַל מֵהַיּוֹם
12 הָרִאשׁוֹן שָׁבוּ מִקְרִיבִים י"ג
13 פָּרִים כו' והולך וממשיך בשאר ימי
14 החג עד להשלמת מספר הפרים
15 לשבעים ביום השביעי של החג ואז
16 נשלם הביור של כל שבעים האומות.
17 וְזֶה הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי בַּסּוֹק "הִלְלוּ
18 אֶת הַיְי' כָּל גּוֹיִם שֶׁבָּחֻהוּ כָּל
19 הָאֻמִּים כִּי גָבַר עָלֵינוּ חֲסֵדוֹ",
20 שֶׁמֶצֶד זֶה שֶׁ"גָבַר עָלֵינוּ
21 חֲסֵדוֹ", מאחר שחסד ה' מושפע
22 עלינו בתגבורת מיוחדת שְׁהוּא עֲנִין
23 גְּלוּי בַּחֲנִינָה רַב חֲסֵד דִּי"ג
24 מִדּוֹת הַרְחֵמִים שֶׁלֹּמְעֵלָה
25 מִמְּדִידָה וְהַגְבָּלָה, שְׁעַל־יְדֵי־
26 זֶה נַעֲשִׂית הַטְּהָרָה דְּבִגִּי־
27 יִשְׂרָאֵל בְּיוֹם הַכְּפּוּרִים,
28 כַּמְבוֹאֵר לְעִיל אֹדוֹת מַעַל הַתְּשׁוּבָה,
29 אֲזִי נַעֲשֶׂה בְּכַחַם שֶׁל בְּנֵי־
30 יִשְׂרָאֵל נִיתֵן לָהֶם הַכּוֹחַ לַפְּעוֹל
31 בַּחַג הַסּוֹכּוֹת הַבָּא לְאַחַר יוֹם הַכִּיפּוּרִים
32 אֶת בְּרוּר וְהַעֲלָת שְׂבָעִים
33 הָאֻמּוֹת, הֵינּוּ, לְבָרַר וְהַעֲלוֹת
34 אֶת נִצּוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה שֵׁשׁ
35 בָּהֶם בְּאֻמּוֹת הָעוֹלָם, דִּכְיִין
36 שֶׁ"כָּל הַנִּמְצָאִים לֹא נִמְצְאוּ
37 אֶלָּא מֵאֻמַּת הַמִּצְאוֹ"²⁴, כֹּל
38 הַנִּבְרָאִים לֹא יוֹצֵא מִן הַכֹּל בָּאִים
39 מֵהַמִּצְאוֹת שֶׁל הַקְּדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא,
40 הַמִּצְאוֹת הָאֻמִּיתִית הַיְחִידָה, וְכֹל דְּבַר,
41 גַּם הַנְּחוֹת בִּיּוֹתֵר וּגַם מֵה שֶׁהוּא הִיפֵךְ
42 הַקְּדוּשָׁה, שׁוֹרְשׁוֹ וּמִקּוּרֹה הוּא מֵהַלּוֹקוֹת וְאֵין שׁוֹם בּוֹרָא אַחֵר חֲסִי־שְׁלוֹם הָרִי
- מִיּוֹכַן שֵׁשׁ בָּהֶם בְּאֻמּוֹת הָעוֹלָם נִצּוֹץ קְדוּשָׁה שֶׁהוּא הַבּוֹרָא אוֹתָם
וּמַחֲיִיה וּמַהוּוּה אוֹתָם כו', וְכַאֲשֶׁר מִתְבָּרְרִים וּמִתְעַלִּים הַנִּצּוּצוֹת
הַקְּדוּשִׁים שֶׁנִּמְצָאִים בְּשְׂבָעִים הָאֻמּוֹת, אֲזִי הַנִּצּוּצוֹת
הַמִּבְרָרִים שֶׁעָלוּ לַקְּדוּשָׁה פּוֹעֲלִים בְּשְׂבָעִים הָאֻמּוֹת שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה
שֶׁנַּעֲשֶׂה נִפְעַל וְנִתְחַדֵּשׁ אֲצֵלָם
הַעֲנִין דִּ"הִלְלוּ אֶת הַיְי' כָּל
גּוֹיִם שֶׁבָּחֻהוּ כָּל הָאֻמִּים", כִּי
כַּתּוּבָה מֵהַתְּעַלּוֹת שֶׁלָּהֶם לַקְּדוּשָׁה,
הִרִי הֵם (מִתְבַּטְּלִים לְאִלּוּקוֹת וּמִמִּילָא
אוֹמוֹת הָעוֹלָם עֲצָמָם) מֵהַלִּלִים
וּמִשְׂבָּחִים אֶת הַקְּדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא.
וּבִפְרָטִיּוֹת יוֹתֵר יֵשׁ שְׁנֵי אוֹפְנֵי
בְּרוּרִים בְּאֻמַּצְעוֹת אוֹמוֹת הָעוֹלָם
מִתְבָּרְרִים וּמִתְעַלִּים, שְׁזֶהוּ הַחִילּוֹק
הַהִבְדֵּל בֵּין "כָּל גּוֹיִם" שֶׁבָּהֶם
נֶאֱמָר "הִלְלוּ אֶת הַיְי'",
לִ"כָּל הָאֻמִּים" שֶׁבָּהֶם נֶאֱמָר
"שֶׁבָּחֻהוּ" שֶׁבָּל אֶחָד מֵהֶם
הַבִּיּוּר הוּא בְּאוֹפֵן שׁוֹנֵה וּבִהְתַּאֵם לָזֶה
הַהִתְעַלּוֹת שׁוֹנֵה, וְהַתּוֹצָאָה שׁוֹנֵה,
הָאוֹמִים מִשְׂבָּחִים אֶת ה' וְהַגּוֹיִים
מֵהַלִּלִים אֶת ה', כִּפִּי שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִפְרֵט.
וְהַעֲנִין בְּזֶה, שֵׁשׁ בְּרוּר
בְּאוֹפֵן שֶׁהַטּוֹב מִתְבָּרַר נִפְרַד
מִן הָרַע שֶׁבּוּ הִיָּה מְעוּרָב וְעוֹלָה
לְמַעַלָּה לַקְּדוּשָׁה, וְאֵלּוּ הָרַע
הַגָּמוּר שֶׁלֹּא יוּכַל לְהִתְבָּרַר
וְאֵין לוֹ עֲלִיָּה כָּלָה וְנֶאֱבָד, וְזֶהוּ
שֶׁכְּתוּב²⁵ בְּתַהֲלִים לִוְלִי הַיְי' שֶׁהִיָּה
לָנוּ וְעַד לְצִידְנוּ וְעוֹד לָנוּ
בְּקוֹם עָלֵינוּ אָדָם לִפְנֵי בְנוֹ, אוֹי
לֹא הֵינּוּ יְכוּלִים לְהַמְשִׁיךְ לְהַתְקִים,
וְעַל פִּי פְנִימִיּוֹת הָעֵינִינִים, 'אִדָם'
הָאֻמּוֹר כֹּאֵן הוּא 'אָדָם בְּלִיעֵל שֶׁל
הִפֵּךְ הַקְּדוּשָׁה דְּשִׁלִּיט בְּאָדָם
דְּקְדוּשָׁה' כֹּאשֶׁר הִצֵּד שֶׁכִּנְגֵר
מִתְגַּבֵּר וְשׁוֹלֵט עַל צֵד הַקְּדוּשָׁה, כְּמוֹ
שֶׁכְּתוּב²⁶ בְּקוֹהֶלֶת עַת אֲשֶׁר
שָׁלַט הָאָדָם שֶׁל הִצֵּד שֶׁכִּנְגֵר
בְּאָדָם שֶׁל צֵד הַקְּדוּשָׁה לְרַע לוֹ,
הֵינּוּ, שֶׁהַכּוֹנֵה בְּזֶה בְּבִיּוּר
ה'אִדָם בְּלִיעֵל' הֵיָא כְּדִי לְבָרַר לְהַפְרִיד וְלְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ הַטּוֹב לְגִמְרִי

(22) יומא פו, ב. (23) ברכות לר, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד. (24) רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"א. (25) תהלים קכד, ב. (26) קהלת ח, ט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְלֹא יִשְׁאָר בּוֹ רֵק אֲלֵא חֶלֶק הָרַע בְּלִבָּד, וּמִמִּילָא יֵאבֵד כּוֹ' כִּי
2 הרע לבד אין לו קיום.
- 3 אָךְ יֵשׁ בְּרוּר בְּאוֹפֶן שְׁגָם בְּחִינַת הָרַע עוֹלָה לְמַעְלָה לְקֹדֶשֶׁה,
4 אֲלֵא שְׂאִינָה עוֹלָה בְּחִינַת הָרַע לְהִיּוֹת בְּבִחִינַת פְּנִימִיּוּת
5 הַקְּדוּשָׁה, אֲלֵא בְּבִחִינַת
6 חִיצוֹנִיּוּת וְאַחֲזִירִים דְּקֹדֶשֶׁה
7 בְּלִבָּד, עַל-דֶּרֶךְ מַה שְּׁכָתוּב²⁷
8 בִּיעוּדֵי הַגְּאוּלָּה וְעִמְדוֹ זָרִים וָרַעו
9 צִאֲנָכָם, שֶׁהֵם אוֹמוֹת הָעוֹלָם
10 בְּבִחִינַת טַפַּל לְיִשְׂרָאֵל כִּשֶּׁם
11 שֶׁהַחִיצוֹנִיּוּת וְהַאֲחִירִים טַפְלָה וְלֹא
12 חֲשׁוּבָה לְעוֹמֶת הַפְּנִימִיּוּת וְהַפְּנִים.
13 וּכְנֶגֶד שְׁנֵי אוֹפְנֵי בְּרוּר הַנִּ"ל,
14 הָאֶחָד שָׁבוּ חֶלֶק הָרַע כְּלָה וְנֹאבֵד,
15 וְהַשֵּׁנִי שָׁבוּ גַם חֶלֶק הָרַע מִתְּכַבֵּר
16 נֶאֱמָרוּ בְּכָתוּב שְׁנֵי הָעֲנִינִים
17 דִּ"הִלְלוּ אֶת הָהוּ' כָּל גּוֹיִם
18 שֶׁבָּחֻהוּ כָּל הָאֲמִים". הַעֲנִין
19 הָאֶחָד "הִלְלוּ אֶת הָהוּ' כָּל
20 גּוֹיִם", "הִלְלוּ" מְלִשׁוֹן
21 "בְּהִלּוּ²⁸ גוֹיִם", שֶׁהוּא עֲנִין
22 הָאֹרֶז וְהַגְּלוּיִם [וְכִמּוֹ שֶׁהוּא
23 בְּעֲנִין הַהִלָּל כְּפִשְׁטוֹ, פִּרְקִי
24 הַלֵּל בִּסְפָר תְּהִלִּים שֶׁסּוֹפָם זֶה 'הִלְלוּ
25 אֶת ה' כָּל גּוֹיִים...' הוּא חֶלֶק מִמֶּנּוּ
26 שֶׁאֲמִירָתוֹ הִיא עַל גַּם הַגְּלוּיִם
27 דְּוָקָא³⁰], מוֹרָה עַל בְּרוּר
28 וְעַלִּית הַטּוֹב בְּלִבָּד כִּי רֵק הַטּוֹב
29 הוּא בְּחִינַת אֹרֶז וְגִילּוּי, וְכִמּוֹ שְׁכָתוּב
30 "שֶׁבָּחֻהוּ כָּל הָאֲמִים" קֵאֵי
31 מִכוּון עַל בְּחִינַת הָרַע שֶׁנִּכְבֵּר
32 וְהַתַּעֲלָה וְנִעְשָׂה בְּבִחִינַת
33 חִיצוֹנִיּוּת וְאַחֲזִירִים לְקֹדֶשֶׁה, כִּךְ
34 שֶׁאֵמֶנֶם עֲלָה לְקֹדֶשֶׁה, אֲבָל לְעוֹמֶת
35 בְּחִינַת הַטּוֹב הַמֵּאִירָה בְּגִלּוּי הָרִי זֶה רֵק
36 חִיצוֹנִיּוּת וְלֹא בְּחִינַת אֹרֶז וְגִילּוּי שֶׁעַל
37 זֶה נֶאֱמָר "שֶׁבָּחֻהוּ" בְּלִבָּד וְלֹא
38 לִשְׁוֹן שֶׁל אֹרֶז, עַל-דֶּרֶךְ מַה
39 שְּׁכָתוּב³¹ בְּמִשְׁלֵי וְחֶכֶם בְּאַחֲזִיר
40 וְשֶׁבָּחֻהוּ, שֶׁהוּא עֲנִין תִּקּוֹן
41 חִצּוֹנִי בְּבִחִינַת 'אַחֲזִיר' בְּלִבָּד מִבְּלִי
42 לְפַעּוֹל שִׁינוּי בְּפְנִימִיּוּת.
- 1 (ד) וְנוֹסֵף לְזֶה עוֹד פִּירוּשׁ בְּכָתוּב זֶה שֶׁמִּקְשֶׁר בֵּין תַּגְבוּרוֹת
2 חֲסִדוֹ שֶׁל הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהִלְלוֹ וּשְׁבַח עַל יְדֵי הַגּוֹיִים
3 וְהַאֲמִים, לְאִידֶךָ גִּיסָא לְעַד שֵׁנִי, שְׁלֹאֲחֶרִי שֶׁ"הִלְלוּ אֶת הָהוּ' כָּל
4 גּוֹיִם שֶׁבָּחֻהוּ כָּל הָאֲמִים", שֶׁהוּא עֲנִין בְּרוּר וְעַלִּית נְצוּצוֹת
5 הַקְּדוּשָׁה שֶׁבְּעוֹלָם עַל-יְדֵי
6 הַקְּרִבָּת שֶׁבְּעֵים פְּרִים בְּחַג הַסִּפּוֹת, עַל-יְדֵי-זֶה
7 הַסִּפּוֹת, הִנֵּה עַל-יְדֵי-זֶה
8 כְּתוּבָה מִבִּירוֹר וְעַלִּית שְׁבָעִים
9 הַאֲמִים וּבְעִקְבָּתוֹ "גִּבֵּר עֲלֵינוּ בְנֵי
10 יִשְׂרָאֵל חֲסִדוֹ שֶׁל הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא"
11 בְּשִׁמְנֵי-עֲצָרָת וְשִׁמְחַת-תּוֹרָה
12 הַבָּא מִיד עִם סִיּוֹם שְׁבַעַת יְמֵי חַג
13 הַסּוֹכוֹת, שֶׁהוּא עֲנִין תַּגְבוּרוֹת
14 הַשְּׁמִיחָה וְהַתַּעֲנוּג הָעֲלִיוֹן
15 הָאֱלֹקִי בְּתַגְבוּרוֹת אֹרֶז וְשִׁפְעָה
16 גְּדוֹל מְאֹד שֶׁנִּמְשָׁךְ לְיִשְׂרָאֵל
17 דְּוָקָא וְלֹא לְאוֹמוֹת הָעוֹלָם, שֶׁזֶּהוּ
18 עֲנִין "כִּי גִבֵּר עֲלֵינוּ חֲסִדוֹ",
19 "עֲלֵינוּ" דְּוָקָא הַכְּתוּב מִדִּיק
20 וְאוֹמֵר "עֲלֵינוּ" לְהוֹרוֹת שֶׁהַשְּׁפָעָה גְּדוּלָּה
21 זֶה הִיא דְּוָקָא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל, וְכִפִּי
22 שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִבְּאָר לְהֵלֵן אֶת עֲנִינֵינוּ
23 וּמִעֲלָתוֹ הַמִּיּוֹחֶדֶת שֶׁל שְׁמִינִי עֲצָרָת
24 וּשְׁמִחַת תּוֹרָה.
25 וְיִוָּכֵן בְּהַקְדִּים פְּלָלוֹת הָעֲנִין
26 הַתּוֹכֵן הַכְּלָלִי דְּשִׁמְחָה שֶׁל
27 מְצוּהָ, כְּמֵאֲמַר רַ"ל³² אֵין
28 הַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה וּמִתְגַּלִּית עַל בְּנֵי
29 יִשְׂרָאֵל אֲלֵא מִתּוֹךְ שְׁמִיחָה שֶׁל
30 מְצוּהָ, וְכֵן לְדַבֵּר הִלְכָּה שְׁגָם
31 הוּא צִירִךְ לְהִיּוֹת מִתּוֹךְ שְׁמִיחָה וְכוּ',
32 וְכִמּוֹ שְּׁכָתוּב הַרְמַב"ם³³ בִּסְפָר
33 'מִשְׁנֵה תּוֹרָה' בְּהַלְכוֹת לֹולֵב בְּהֵם בִּיאָר
34 אֶת דִּינֵי מְצוּוֹת הַשְּׁמִיחָה בְּחַג הַסּוֹכוֹת
35 שֶׁהַשְּׁמִיחָה שִׁישְׁמַח אָדָם
36 בְּעִשְׂתֵּי הַמְצָה כּוֹ' עֲבוּדָה
37 "עֲלֵינוּ" דְּוָקָא.
38 וְיִוָּכֵן בְּהַקְדִּים פְּלָלוֹת הָעֲנִין דְּשִׁמְחָה שֶׁל מְצוּהָ, כְּמֵאֲמַר רַ"ל³² אֵין הַשְּׁכִינָה
39 שׁוֹרָה אֲלֵא מִתּוֹךְ שְׁמִיחָה שֶׁל מְצוּהָ, וְכֵן לְדַבֵּר הִלְכָּה וְכוּ', וְכִמּוֹ שְּׁכָתוּב
40 הַרְמַב"ם³³ שֶׁהַשְּׁמִיחָה שִׁישְׁמַח אָדָם בְּעִשְׂתֵּי הַמְצָה כּוֹ' עֲבוּדָה גְּדוּלָּה הִיא

(27) ישע"י (סא, ה. 28) לשון הכתוב - איוב כט, ג. 29) ראה תו"א וישב ל, א. מקץ לו, א. ובכ"מ. 30) ראה מדרש תלפיות אות ה' ענף הלל הגדול. אוה"ת (יהל אור) ע' קנד ואילך. 31) משלי כט, יא. 32) שבת ל, ב. תניא רפ"א. 33) סוף ה'ל'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 גְדוֹלָהּ הִיא כּוֹ' שְׁנֵאֲמָר³⁴ עֲבַדְתָּ אֶת הַוְי' אֱלֹהִיךָ בְּשִׁמְחָה
2 וּבְטוֹב לֵבָב. וְעַל-אַחַת-כֶּמֶה-וְכֶמֶה בְּמִצְוֹת הַתְּשׁוּבָה בַּהּ יֵשׁ
3 חִשְׁבוֹת גְּדוּלָה בְּמִיּוּחַד לַעֲנִיין הַשְּׂמִיחָה, כִּיּוֹן שֶׁעַל-יָדָהּ עַל-יְדֵי מִצְוֹת
4 הַתְּשׁוּבָה מִתְקַנְנִים מֶה שֶׁפָּגְמוּ וְהַחֲסִירוּ בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת,
5 שֶׁמֶזְה מוֹכַח שֶׁהַתְּשׁוּבָה הִיא
6 לְמַעַלָּה בְּמִדְרִיגָה גְבוּהָה יוֹתֵר
7 מִתּוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁלֹּכֵן בְּכַחַה לְתַמְנָן אֶת
8 שֶׁל עֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה לְתַמְנָן אֶת
9 הַחֲסָדוֹן וְהַפֶּגֶם בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת
10 אִם הָאָדָם חָטָא וְחָסִיד-שׁוֹלֵם לֹא קִיָּים
11 מִצְוֹת-עֲשֵׂה אוֹ עֲבֵר עַל מִצְוֹת לֹא-
12 תַעֲשֶׂה, וְהִינֵנו, דְּעָם הֵייתָ שְׁעָנִין
13 הַתְּשׁוּבָה גּוֹפֵא עֲצֻמוּ יוֹדְעִים
14 מִהַתּוֹרָה דּוֹקָא (כָּל הָעֲנִינִים
15 שֶׁבָּאִים כּוֹלֵם עַל-יְדֵי הַתּוֹרָה,
16 כְּמֵאֲמָר רַ"ל³⁵ לְגַבִּי כָל בְּרִיַּת
17 הָעוֹלָם אֶסְתַּכֵּל הַסְתַּכֵּל הַקְדוּשׁ-
18 בְּרוּךְ-הוּא בְּאוֹרֵיתָא וּבְרָא
19 עֲלֵמָא הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הַסְתַּכֵּל
20 בַּתּוֹרָה וּבְרָא עוֹלָם), וְאִם כֵּן לְכַאוּרָה
21 הִיא מִקּוֹם לִוְמֵר שֶׁהַתּוֹרָה הִיא לְמַעַלָּה
22 מִהַתְּשׁוּבָה, כִּי הַתּוֹרָה הִיא הַמְקוֹר
23 הַמְלַמֵּד עַל עֲנִיין הַתְּשׁוּבָה, מִכָּל-
24 מִקּוֹם הֵרִי אֲמָרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל
25 שֶׁאֵלּוּ לַתּוֹרָה: הַנֶּפֶשׁ
26 הַחוּטָאָת בְּמֶה תִּתְּכַפֵּר,
27 וְאֲמָרָה יִבִּיא קֶרֶן כּוֹ', וְכַמוֹכָא
28 לְעִיל שְׂמִצֵּד חֲכָמָה (שְׂכַל הַתּוֹרָה אֵין
29 מִקּוֹם לַעֲנִיין הַתְּשׁוּבָה וְרִק בְּאֶשֶׁר
30 שֶׁאֵלּוּ לְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
31 בְּעֲצֻמוּ, שְׁהוּא לְמַעַלָּה מִהַתּוֹרָה,
32 אֲמָר: יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה וְיִתְּכַפֵּר
33 לוֹ (כְּפִנְיָה לְעִיל סֵעִיף ג').
34 וְזֶה גַם מֶה שֶׁאֲמָרוּ חַז"ל³⁶
35 שֶׁהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא חֲתֵר
36 חֲתִירָה תַּחַת פֶּסַח הַכְּבוֹד כְּדִי
37 לְקַבֵּל אֶת מִנְשֵׁה בֶן חֲזָקִיָּה
38 בַּתְּשׁוּבָה, שֶׁזֶּה עֲנִין שֶׁאֵינוֹ
39 שִׁיף לְבֵית-דִּין שֶׁל מַעַלָּה
40 וְכוֹ' שְׁאֵין בִּידוֹ אֶת הַכּוֹחַ לִזֶּה וּמִצִּידוֹ
41 מִנְשֵׁה חָטָא בַּחוּמְרָה כּוּז שְׁאֵין לְקַבֵּל
42 אֶת תְּשׁוּבָתוֹ, אֲלֵא לְהַקְדוּשׁ-
- בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצֻמוֹ, שֶׁרִק הוּא הַאֲוִמֵר
וְיִתְּכַפֵּר לוֹ. וְעַל כֵּן צָרִיךְ לִוְמֵר
בַּתּוֹרָה, הוּא לֹא בְּאוֹפֵן שֶׁהַתּוֹרָה הִיא
לְעִיל הַתְּשׁוּבָה הִיא לְמַעַלָּה מִהַתּוֹרָה אֲלֵא
וּמִגַּלָּה שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְאָדָם עוֹד דֶּרֶךְ
לְתַמְנָן אֶת הַפְּגָמִים וְלַהֲתַעֲלוֹת שֶׁהִיא
לְמַעַלָּה מִהַתּוֹרָה³⁷.
וּמֶזְה מוֹכֵן גּוֹדֵל הַשְּׂמִיחָה
שֶׁצָּרִיכָה לְהִיּוֹת בְּעֲבוּדַת
הַתְּשׁוּבָה בְּכָלֵל, שְׁהִיא, כְּאִמּוֹר,
בִּיתֵר שֶׁאֵת מֵאֲשֶׁר הַשְּׂמִיחָה בְּכָל שָׂר
הַמִּצְוֹת, וּבְכַפֵּרֵט בַּתְּשׁוּבָה
מֵאֲהָבָה מִתּוֹךְ אֲהַבַת ה' שְׁהִיא
לְמַעַלָּה מִתְּשׁוּבָה מִיִּרְאָה מִתּוֹךְ
יִרְאָת ה', שֶׁעַל-יָדָהּ עַל-יְדֵי
הַתְּשׁוּבָה מֵאֲהַבָה וְדוֹנוֹת הַעֲבִירוֹת
עֲצֻמוֹ, אִף שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּמוֹד, נַעֲשׂוּ לוֹ
כְּזִכְיֹת²², בְּמִכָּל-שֶׁכֵּן וְקַל-
וְחִמֵּר מִהַשְּׂמִיחָה שֶׁיִּשְׂמַח
אָדָם בְּעֲשִׂית הַמִּצְוָה כָּל שָׂר
הַמִּצְוֹת שֶׁעֲבוּדָה גְּדוּלָּה הִיא,
וְעַל-אַחַת-כֶּמֶה-וְכֶמֶה בְּמִצְוֹת
הַתְּשׁוּבָה שֶׁשְׁקוּלָהּ כְּנִגְדֵּי כָּל
הַמִּצְוֹת³⁸, וְלְמַעַלָּה מִכָּל
הַמִּצְוֹת, שֶׁלֹּכֵן בְּכַחַה לְתַמְנָן
אֶת כָּל הַפְּגָמִים וְהַחֲסָרוֹת שֶׁבְּכָל
הַמִּצְוֹת הָאֲחֵרוֹת כּוֹ', הֵרִי בּוֹדָאי
שֶׁצָּרִיכָה לְהִיּוֹת בַּעַת קִיּוּם מִצְוֹת
הַתְּשׁוּבָה שֶׁמִּמֶּה גְּדוּלָּה
וְעֲצוּמָה שֶׁלֹּא בְּעֶרְךָ לֵלֵא כָּל יַחַס
וְהַשְׁוָאָה לְשִׁמְחָה שֶׁבְּקִיּוּם כָּל
שֶׁאֵר הַמִּצְוֹת.
וּבִזְזָה עַל-פִּי הַמְּבוֹרָא לְעִיל בְּמַעֲלַת
מִצְוֹת הַתְּשׁוּבָה וּגְדוּלָּה עֲנִיין הַשְּׂמִיחָה
בְּמִצְוֹת הַתְּשׁוּבָה יוֹכֵן עֲנִין
הַשְּׂמִיחָה הַמִּיּוּחַד דְּחַג הַסְּפּוֹת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁנֵקְרָא בתפילות החג זְמַן שְׁמִחְתָּנוּ, וְהֵינּוּ, שְׁנוֹסְפָה עַל
- 2 הַשְּׂמִיחָה שֶׁבְּכָל הַמוֹעֲדִים שְׁנֵקְרָאִים כּוֹלָם 'מוֹעֲדִים
- 3 לַשְּׂמִיחָה'³⁹, הָרִי חַג הַפֶּסַח הוּא זְמַן חֲרוּתָנוּ, חַג הַשְּׁבוּעוֹת
- 4 הוּא זְמַן מִתֵּן תּוֹרָתָנוּ וְזוּה מוֹכֵן שֶׁהַשְּׂמִיחָה שִׁישׁ בָּהֶם אֵינָה עֲנִינָם
- 5 הַעִיקָרִי, וְדוֹקָא חַג הַפֶּסַח הוּא
- 6 זְמַן שְׁמִיחְתָּנוּ. וְטַעַם הַדְּבָר, 1 הַשְּׂמִיחָה שֶׁבְּכָל הַמוֹעֲדִים שְׁנֵקְרָאִים 'מוֹעֲדִים
- 7 הַסִּיכָה לִכְן שְׁעִנִּין הַשְּׂמִיחָה מוֹדַגֵּשׁ 2 לַשְּׂמִיחָה'³⁹, הָרִי חַג הַפֶּסַח הוּא זְמַן חֲרוּתָנוּ, חַג
- 8 בְּמִיּוּחַד בְּחַג הַסּוּכוֹת לְפִי שְׂחַג 3 הַשְּׁבוּעוֹת הוּא זְמַן מִתֵּן תּוֹרָתָנוּ, וְדוֹקָא חַג
- 9 הַפֶּסַח בָּא לְאַחֲרֵי שְׁלֵמוֹת 4 הַפֶּסַח הוּא זְמַן שְׁמִיחְתָּנוּ. וְטַעַם הַדְּבָר, לְפִי
- 10 הַתְּשׁוּבָה דְּיוֹם הַכַּפּוּרִים 5 שְׂחַג הַפֶּסַח בָּא לְאַחֲרֵי שְׁלֵמוֹת הַתְּשׁוּבָה דְּיוֹם
- 11 בְּאֹפֶן שְׁדוּנוֹת נַעֲשׂוּ לוֹ 6 הַכַּפּוּרִים בְּאֹפֶן שְׁדוּנוֹת נַעֲשׂוּ לוֹ כְּזִכּוּת, וְאָז
- 12 כְּזִכּוּת, וְאָז לְאַחַר שְׁבִנִי יִשְׂרָאֵל 7 נַעֲשֶׂה גַם בְּרוּר נַצּוּצוֹת הַקְדוּשָׁה שֶׁבְּכָל־לוֹת
- 13 עוֹשִׂים תְּשׁוּבָה בְּצוּרָה מוֹשְׁלֵמַת 8 הַעוֹלָם, שְׂדָהוּ עֲנִין "הִלְלוּ אֶת הָה' כָּל גּוֹיִם
- 14 נַעֲשֶׂה גַם בְּרוּר נַצּוּצוֹת 9 שֶׁבְּחֻהוּ כָּל הָאֱמִים", וּמַצַּד זֶה הַשְּׂמִיחָה הִיא
- 15 הַקְדוּשָׁה שֶׁבְּכָל־לוֹת הַעוֹלָם, 10 גְּדוּלָּה בְּיוֹתֵר⁴⁰, כְּמִשְׁלַל בֶּן מֶלֶךְ שֶׁהִיא בְּשִׁבְיָה
- 16 שְׂדָהוּ עֲנִין "הִלְלוּ אֶת הָה' 11 כו' וַיֵּצֵא לְחַפְשִׁי אֶל בֵּית אָבִיו הַמֶּלֶךְ⁴¹, שְׂאָז
- 17 כָּל גּוֹיִם שֶׁבְּחֻהוּ כָּל 12 הַשְּׂמִיחָה הִיא גְּדוּלָּה בְּיוֹתֵר, שְׁלֵא בְּעֶרְךָ לְגַבִּי
- 18 הָאֱמִים", כְּמַבּוּר לַעֲלִיל בְּאִרְיוֹת 13 הַשְּׂמִיחָה בְּמַעֲמַד וּמַצָּב שֶׁבֶן הַמֶּלֶךְ לֹא יֵצֵא
- 19 שֶׁתְּחִילָה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְבַרְרִים וּמוֹזְכִּים 14 מַעוֹלָם מִבֵּית אָבִיו הַמֶּלֶךְ.
- 20 אֵת עֲצָמָם בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים וְאַחֲרֵי־כֵן 15 אֲמָנָם הַשְּׂמִיחָה דְּחַג הַפֶּסַח הִיא בְּאֹפֶן
- 21 כְּכּוּחַם לְבַרֵּר וּלְהַעֲלוֹת גַּם אֵת שְׁבָעִים 16 שְׁכַאֲשֶׁר עוֹבֵר יוֹם וְעוֹד יוֹם, אָזִי בָּאָה
- 22 אֹמּוֹת הָעוֹלָם וּמַצַּד זֶה בְּגַלֵּל 17 הַשְּׂמִיחָה בְּהִתְיַשְׁבוּת כו', וְעַל־דֶּרֶךְ שְׂמִיחָנוּ גַבִּי
- 23 הַתְּשׁוּבָה שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲצָמָם 18 שְׁבַעַת יָמֵי הַמִּשְׁתָּה דְּשִׁמְחַת חֲתָן וְכֻלָּה, שְׂכַדִּי
- 24 וּפְעוּלָתָם בְּבִירוֹר אֹמּוֹת הָעוֹלָם 19 שְׂיֻכְלּוּ לְכַרֵּךְ שְׁבַע בְּרִכּוֹת, מִשְׁמַח חֲתָן כו', יֵשׁ
- 25 הַשְּׂמִיחָה בְּחַג הַסּוּכוֹת הִיא 20 צוּרָה בְּפָנִים חֲדָשׁוֹת דְּוָקָא⁴², כִּי לֹאִי זֹאת בָּאָה
- 26 גְּדוּלָּה בְּיוֹתֵר⁴⁰, כִּי הַתְּשׁוּבָה הִיא 21 הַשְּׂמִיחָה בְּהִתְיַשְׁבוּת. אֵף הַשְּׂמִיחָה דְּשְׂמִינִי־עֲצָרָת
- 27 מַעֲבֵר מִמַּצֵּב שֶׁל רִיחּוֹק מִלְּמַצֵּב שֶׁל 22 וְשִׁמְחַת־תּוֹרָה הִיא שְׂמִיחָה חֲדָשָׁה לְגַמְרִי, וְעַל־יָהּ
- 28 קִירוֹב, וְכֵן בִּירוֹר וְהַעֲלָאת הָאֹמּוֹת הוּא 23 נֶאֱמַר "כִּי גִבֹּר עָלֵינוּ חֲסִדוֹ", שְׂהוּא עֲנִין
- 29 מַעֲבֵר מִמַּצֵּב שֶׁל הִיפֶךְ הַקְדוּשָׁה 24 הַתְּגַבְּרוּת הַשְּׂמִיחָה וְהַתְּעַנּוּג בְּתַגְּבוּרַת אֹרֹךְ וְשִׁפְעַ
- 30 לְקַדּוּשָׁה כְּמִשְׁלַל הַמוֹכָא בְּסַפֵּר הַתִּנְיָא 25 גְּדוּל לְיִשְׂרָאֵל דְּוָקָא.
- 31 לְאַדְמוּר"ר הֶזְקֵן אֹדוֹת בֶּן מֶלֶךְ 26 ה) וּבְאֹר מַעֲלַת שְׂמִינִי־עֲצָרָת וְשִׁמְחַת־תּוֹרָה
- 32 שֶׁהִיא בְּשִׁבְיָה כו' וַיֵּצֵא 27 שְׁעַל זֶה נֶאֱמַר "כִּי גִבֹּר עָלֵינוּ
- 33 לְחַפְשִׁי אֶל בֵּית אָבִיו הַמֶּלֶךְ⁴¹ 28 חֲסִדוֹ", יוֹכֵן מִכְּלָלוֹת הַחֲלוּק שְׁבִין שְׁבַעַת יָמֵי
- 34 (וְזֶה לְשׁוֹנוֹ בְּתִנְיָא שֵׁם: "וּכְמַאמֵּר 29 הַפֶּסַח לְשְׂמִינִי־עֲצָרָת, שְׁבִשְׁבַעַת יָמֵי הַפֶּסַח
- 35 רְבוּתֵנוּ ז"ל לְהוֹיֵת כָּל יָמֵינוּ בְּתִשְׁבּוּבָה 30 מְקַרִּיבִים שְׁבָעִים פְּרִים כְּנֶגֶד שְׁבָעִים אֲמּוֹת,
- 36 וְאֵין לָךְ שְׂמִיחָה גְּדוּלָּה כְּצֹאת מִהַגְלוֹת 31 מִה־שְׂאִינ־כֵּן בְּשְׂמִינִי־עֲצָרָת מְקַרִּיבִים פֶּר אֶחָד
- 37 וְהַשְּׁבִייה, כְּמִשְׁלַל בֶּן מֶלֶךְ שְׁהִיא 32 שְׁבָעִים אֲמּוֹת, מִה־שְׂאִינ־כֵּן בְּשְׂמִינִי־עֲצָרָת מְקַרִּיבִים פֶּר
- 38 בְּשִׁבְיָה וְטוֹחֵן בְּבֵית הָאֲסוּרִים וּמִנוּל 33 גְּדוּלָּה בְּיוֹתֵר, שְׁלֵא בְּעֶרְךָ לֹא כָּל יַחַס וְהַשְׁוָאָה לְגַבִּי הַשְּׂמִיחָה
- 39 בְּאִשְׁפָּה וַיֵּצֵא לְחוֹפְשִׁי אֶל בֵּית אָבִיו 34
- 40 הַמֶּלֶךְ", שְׂאָז כַּאֲשֶׁר הִצִּיאָה מִהַשְּׁבִי 35
- 41 הִיא מִתּוֹךְ יִידֵיהָ גְּדוּלָּה קוֹדֵם לִכֵּן 36
- 42 הַשְּׂמִיחָה עַל הִצִּיאָה מִהַשְּׁבִי הִיא 37
- 43 גְּדוּלָּה בְּיוֹתֵר, שְׁלֵא בְּעֶרְךָ לֹא כָּל יַחַס וְהַשְׁוָאָה לְגַבִּי הַשְּׂמִיחָה 38

(39) נוסח התפילה וקידוש דיו"ט. (40) ראה גם לקו"ת שמע"צ פד, א. ובכ"מ. (41) תניא פל"א (מ, סע"א ואילך). (42) כתובות ז, סע"ב ואילך.

ביאור בדרך אפשר

אֶחָד אֵיל אֶחָד כִּנְגַד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִנְקֵרָאִים אֲרֻמָּה יְחִידָה, 1
וְכִדְאִיתָא וְכִמּוּבָא בְּמִדְרָשׁ⁴³ מָשַׁל לְמַלְךָ שְׁעָשָׂה סְעוּדָה 2
שִׁבְעָה יָמִים, וְזָמַן אֶל הַסְּעוּדָה כָּל בְּנֵי אָדָם שִׁבְמִדְיָנָה בִּשְׁבַעַת 3
יָמֵי הַמַּשְׁתָּה, בִּיּוֹן שְׁעֵבְרוּ שִׁבְעַת יָמֵי הַמַּשְׁתָּה, אָמַר 4
לְאוֹהֲבֹ: כָּבֵר יִצְאָנוּ יָדִינוּ 5
יִצְאָנוּ יְדֵי חוּבָה מִכָּל בְּנֵי 6
הַמִּדְיָנָה, נִגְלַגַל עֲכָשׁוּ אָנִי 7
וְאַתָּה בִּלְבַד כּוֹ'. 8
וְהִינוּ, שְׂתוּכֵן הַעֲנִיִּין עַל-פִּי חֲסִידוֹת 9
הוּא שְׁלֹאֲחֵרֵי עֲבוּדְתָם שֶׁל 10
בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּבִירוֹר הָעוֹלָם 11
עַל-יְדֵי הַקִּרְבַּת שִׁבְעִים פָּרִים, 12
אֲזִי חוֹזְרִים בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל 13
מִהַתַּעֲסָקוֹת עִם בִּירוֹר הָעוֹלָם 14
וּמִתְאַחֲדִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲצָמָם עִם 15
הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּאוֹפֶן 16
ד' יִשְׂרָאֵל וּמִלֵּאָ 17
בְּלַחְדוּהִי, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהַמֶּלֶךְ, 18
הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, לְבָדָם (לֵאל שִׁיכוֹת 19
לְאוֹמוֹת הָעוֹלָם), וְלִכְן מְקִרְיָבִים 20
אֲזִי בְיוֹם שְׁמִינִי עֲצַת פֶּר אֶחָד, 21
"כִּנְגַד אֲרֻמָּה יְחִידָה", הִינוּ, 22
כְּפִי שִׁבְנֵי-יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים 23
יְחִידָה' כִּי הֵם לְמַעְלָה 24
מִהָעוֹלָם, בְּהִיוֹתָם מְאוּחָדִים 25
עִם הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בַּעֲצָמוֹ 26
שְׁהוּא כְּמוֹכֵן לְמַעְלָה מִהָעוֹלָם. 27
אֲמַנָם גַּם בְּשְׁמִינִי-עֲצַת עֲצָמוֹ 28
שָׁבוּ נִמְצָאִים "יִשְׂרָאֵל 29
וּמִלֵּאָ בְּלַחְדוּהִי", לְבָדָם, 30
וּלְכֹאֲרָה כִּיווֹן שְׁנִמְצָאִים לְמַעְלָה 31
מִהָעוֹלָם, אֵין לֹזֶה הַשְּׁפָעָה עַל הָעוֹלָם, 32
הָרִי לְאִמִּיתוֹ שֶׁל דָּבָר גַּם בְּיוֹם זֶה 33
נַעֲשִׂית פְּעוּלָה בְּעוֹלָם, לְהִיּוֹת 34
נִמְשָׁךְ כִּלְשׁוֹן הַמֶּשֶׁךְ הַפְּסוּק 35
וְ"אַמֶּת הָיוּ" לְעוֹלָם". וְיִוֵּבֵן 36
עֲנִיִּין הַהִשְׁפָּעָה עַל הָעוֹלָם בְּיוֹם שְׁמִינִי 37
עֲצַת מִהַמֶּשֶׁל לְמַלְךָ שְׁמוֹזְמִין 38
לְסְעוּדָה רַק אֶת אֹהֲבֹ, 39
שְׁעֵנִין זֶה שֶׁל גִּילּוּי הַחִיבָה מִצַּד 40
הַמֶּלֶךְ לְאוֹהֲבוֹ פּוֹעֵל מִשְׁפִּיעַ בּוֹדְאִי 41
גַּם כָּל אֲנָשֵׁי הַמִּדְיָנָה כִּיווֹן 42
שֶׁמְדוּבָר בַּמֶּלֶךְ וּמִנְהִיג הַמִּדְיָנָה, יֵשׁ 43

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מִלֶּךְ חַיִּים⁴⁴, כאשר פני המלך מאירים והם בגילוי יש השפעה של
- 2 חיים, ובנמשל, כאשר יש גילוי אלוקות יש השפעה של חיות לבריאה,
- 3 נִקְרָאִים גַּם הֵם 'בני המדינה', היינו כללות העולם ואומות העולם, בְּשֵׁם
- 4 "חַיִּים", וגם הם נחשבים מציאות קיימת, וְלִכְן גַּם הֵם מְהֻלָּלִים
- 5 וּמְשֻׁבָּחִים לַהוֹי' (כלשון הכתוב
- 6 "הִלְלוּ אֶת הַוְי' פֶּל גּוֹיִם
- 7 שְׁבַחְהוּ פֶל הָאֲמִים"), אֲבָל
- 8 עֲדִין למרות שברמה מסויימת הם
- 9 בהחלט בטלים לאלוקות נִשְׁאָרָת
- 10 הַמְּצִיאוֹת שֶׁלָּהֶם כי עדיין אין זה
- 11 ביטול מוחלט (שנקרא לעיל 'אִוִּים
- 12 מציאות').
- 13 ומפרט יותר את משמעות הדברים
- 14 שיחד עם העלייה, עדיין נִשְׁאָרָת
- 15 המציאות שלהם:
- 16 וְהִינוּ, לֹא מִבְּעֵי אֵין צִירִךְ לומר
- 17 אוֹפֵן הַבְּרוּר ד' שְׁבַחְהוּ פֶל
- 18 הָאֲמִים", דְּקָאֵי המכוון על
- 19 עֲלִית בְּחִינַת הָרַע שהטוב מעורב
- 20 בו שְׁאִינוּ עוֹלָה הרע להיות
- 21 בְּבַחֲבִינַת פְּנִימִיּוֹת הַקְּדוּשָׁה,
- 22 כִּי-אִם העלייה של הרע היא רק
- 23 בְּבַחֲבִינַת חִיצוֹנִיּוֹת וְאַחֲוִיזִים
- 24 דְּקְדוּשָׁה בְּלִבְד, עַל-דֶּרֶךְ מה
- 25 שְׁתָּכּוּב ביעודי הגאולה וְעַמְדוֹ
- 26 זָרִים אומות העולם וְרַעֵי צִאֲנָנְכֶם
- 27 של בני ישראל, שְׁהֵם אומות העולם
- 28 בְּבַחֲבִינַת טָפֵל לְיִשְׂרָאֵל (פְּנִזְכֹּר
- 29 לְעִיל סְעִיף ג), ובכירור באופן
- 30 הזה בוודאי שלמרות הכירור והעלייה
- 31 שגורמים ביטול של העולם לאלוקות,
- 32 עדיין העולם נשאר מציאות אֶלֶא
- 33 אֶפִּילוֹ אוֹפֵן הַבְּרוּר ד' הִלְלוּ
- 34 אֶת הַוְי' פֶּל גּוֹיִם", דְּקָאֵי
- 35 המכוון על בְּרוּר בְּחִינַת הַטּוֹב
- 36 בְּלִבְד שְׁעוֹלָה בְּבַחֲבִינַת
- 37 פְּנִימִיּוֹת הַקְּדוּשָׁה (פְּנִזְכֹּר
- 38 לְעִיל, שֵׁם) וזו עלייה גדולה יותר
- 39 ואם כן בעלייה זו הביטול של העולם
- 40 לאלוקות הוא יותר עמוק ויותר פנימי,
- 41 אך מכל-מקום הִרִי זֶה עֲדִין
- 42 באוֹפֵן שֶׁהָעוֹלָם נִשְׁאָר
- 43 בְּבַחֲבִינַת מְצִיאוֹת במובן מסויים ולא התבטל לחלוטין. מֵה-שְׁאִין-כֵּן
- בְּשִׁמְיָנִי-עֲצָרָת (ושמחת-תורה) נַעֲשֶׂה בְּרוּר ועליית העוֹלָם
- לקדושה באוֹפֵן שְׁנִכֵּר בו בעולם עצמו שְׁאִין שוֹם מְצִיאוֹת פֶּלֶל
- מִלְּבַד הַמֶּלֶךְ וְאוֹהֲבוֹ, הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא ובני ישראל, וְהִינוּ, לְפִי
- שֶׁהָעוֹלָם מִתְבַּטֵּל מִמְּצִיאוֹתוֹ לְגַמְרִי, וְכָל מְצִיאוֹתוֹ הִיא
- הַמְּצִיאוֹת שֶׁל הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא וְתוֹרָה וּמִצְוֹת.
- וּמִזֶּה נִמְשָׁךְ הַכֹּחַ לְעִבּוּדָה דְּבְרוּר הָעוֹלָם לֹא רַק
- בְּאוֹפֵן ד' כָּל מַעֲשִׂיךְ יִהְיֶה לְשֵׁם שְׁמִים⁴⁵, אֶלֶא
- בְּאוֹפֵן ד' כָּל דְּרָכֶיךָ דְּעִהוּ⁴⁶, הִינוּ, שְׁלֹא זֶה
- בְּלִבְד שְׁכּוֹנַת הָעֲשִׂיָה הִיא לְשֵׁם שְׁמִים, אֲבָל
- הַדְּבָרִים עֲצָמָם נִשְׁאָרִים עֲנִינֵי חוֹל, אֶלֶא עוֹד
- זֹאת, שֶׁהִנְהִגְתוּ בְּעִנְיָנֵי הָעוֹלָם, בְּכָל עֲשֻׁרָת
- הַדְּבָרִים שְׁמוֹנָה הָרִמְב"ם⁴⁷ שֶׁבָּהֶם הִחָכֵם נִכָּר
- וּמוֹבָדֵל מִשְׁאָר הָעָם, הִיא בְּאוֹפֵן שְׁעִל-יָדִים גּוֹפָא
- נַעֲשֶׂה ד' דְּעִהוּ", יִדְעֵת הַוְי', כִּמּוֹ שְׁכָתוּב⁴⁸ דַּע
- אֶת אֱלֹקֵי אֲבִיךָ, הִינוּ, שְׁעִנְיָנֵי הָעוֹלָם גּוֹפָא
- נַעֲשִׂים קְדוּשָׁה⁴⁹. וְעַל-יְדֵי-זֶה בָּאִים לְשִׁלְמוֹת
- מֵהוֹתָם הֵם חוֹלִין נַעֲשִׂים קְדוּשָׁה⁴⁹.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְעַל-יְדֵי-זֶה שֶׁמְבַרְרִים אֶת עֲנִיֵּי הָעוֹלָם עַד שְׁעִנְיֵי הַחוּלִין עֲצָמָם חֲדוּרִים
2 בִּידֵעַת ה' וְהִכָּרָה בִּאלּוּקוֹת פְּאִים לְשִׁלְמוֹת בְּרוּר הָעוֹלָם כְּפִי
3 שְׁיָהִיָּה לְעֵתִיד-לָבָא, בִּימוֹת הַמְּשִׁיחַ, וְכִפִּי שֶׁמְבֹאֵר לִגְבִּי גִילּוֹי הַאֲלוּקוֹת
4 לַעֲתִיד לְבֹא "וְכִכְּבֹר הָיָה לְעוֹלָמִים בְּעֵבֶר מַעֲיֵן זֶה מִצַּב שֶׁבּו הָעוֹלָם
5 כֹּלּוֹ הִיָּה מֵלָא וְחֲדוּר בִּידֵעַת ה'
6 בְּשִׁעַת מִתֵּן-תּוֹרָה, כְּדִכְתִּיב⁵⁰
7 בְּתוֹרָה אֲדוּרָה גִּילּוֹי הַאֲלוּקוֹת שְׁהִיָּה
8 בַּעַת מִתֵּן תּוֹרָה אֲתָהּ כָּל אֶחָד מִבְּנֵי
9 יִשְׂרָאֵל הָרָאָה לְדַעַת כִּי הָיוּ
10 הוּא הָאֱלֹקִים אֵין עוֹד
11 מְלִבְדּוֹ, וּמְמַשִּׁיךְ וּמְבֹאֵר בְּסִפֵּר הַתִּנְיָא
12 שְׂרָאִית הַאֲלוּקוֹת בַּעַת מִתֵּן תּוֹרָה
13 הִיִּיתָה בְּאֹפֶן שֶׁל הָרָאָה מִמָּשׁ
14 בְּרָאִיָּה חוּשִׁית מוֹחֲשִׁית,
15 כְּדִכְתִּיב⁵¹ בְּתוֹרָה עַל מַה שֶּׁבְּנֵי
16 יִשְׂרָאֵל רָאוּ בַּעַת מִתֵּן תּוֹרָה וְכָל
17 הָעַם רָאִים אֶת הַקּוֹלוֹת, וּדְרָשׁוּ
18 חֲכָמֵינוּ ז"ל וְהוֹבֵא בְּפִירוּשׁ רִש"י עַל
19 הַכְּתוּב רֹאִים אֶת הַנִּשְׁמָע⁵²
20 דְּבַר שֶׁבְּדֶרֶךְ כָּלֵל לֹא יִיתֶכֶן, וּפִיִּרְשׁוּ
21 רַ"ל⁵³ מִסְּתַקְלִים לְמַזְרָח
22 וְשׁוֹמְעִין אֶת הַדְּבָר וְיוֹצֵא
23 אֲנֹכִי כו', וְכֵן לְאַרְבַּע רִחוּת⁵⁴
24 כו',⁵⁴ הֵינּוּ חִיבּוּר שֶׁל רֵאִיָּה
25 וְשִׁמְעִיָּה, "מִסְּתַכְלִים... וְשׁוֹמְעִין",
26 וְכִמּוֹ-כֵן תִּהְיֶה מְצִיאוֹת
27 הָעוֹלָם לְעֵתִיד-לָבָא, בִּימוֹת
28 הַמְּשִׁיחַ, שְׁיָהִיךְ כּוֹלֵם רֹאִים אֶת
29 כָּח הַפּוֹעֵל הָאֱלֹקִי הַבּוֹרֵא אֶת כָּל
30 הַנִּבְרָאִים בְּנִפְעָל⁵⁵ בְּנִבְרָא, בְּשׁוֹנָה
31 מִמִּצַּב הָעוֹלָם כַּעַת שֶׁהֵחִית הַאֲלוּקִית
32 הַנִּמְצָאֵת בְּכָל נִבְרָא וְנִבְרָא וְהִיא
33 הַמְּחִיָּה וּמְקִיִּימַת אוֹתוֹ הִיא נַעֲלָמַת
34 וְנִסְתָּרַת, וְכִמְאָמֵר רַ"ל⁵⁶
35 בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּזִמְן הַגְּלוּת אִם
36 אָדָם הוֹלֵךְ לְלִקוּט תִּאֲנָה
37 בְּשִׁבְתָּ שֶׁהוּא דְּבַר אֲסוּר עַל פִּי
38 הַתּוֹרָה אֵין הַתִּאֲנָה אוֹמְרַת
39 כְּלוֹם, אֲבָל לְעֵתִיד-לָבָא אִם
40 אָדָם הוֹלֵךְ לְלִקוּט תִּאֲנָה
41 בְּשִׁבְתָּ, הִיא הַתִּאֲנָה עֲצָמָה צוֹנְחַת וְאוֹמְרַת שִׁבְתָּ הַיּוֹם, כִּי עֲתִיד
- לְבֹא כָּל עֲנִיֵּי הַאֲלוּקוֹת וְהַקְּדוּשָׁה יֵאִירוּ בְּעוֹלָם בְּגִלּוֹי, וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה
אָמְרוּ חַז"ל⁵⁷ אֲבָנֵי בֵּיתוֹ שֶׁל אָדָם וְקוֹרוֹת בֵּיתוֹ שֶׁל אָדָם
מַעֲיָדִים בּוֹ עַל מַעֲשֵׂיו וְהַנְּהַגְתּוֹ, כִּי גַם הַדְּבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים עֲצָמָם, וְאִפִּילוּ
הַרוּמָם, יֵהִיו חֲדוּרִים בְּעֲנִיֵּי הַקְּדוּשָׁה, שְׁנֵאמַר⁵⁸ כִּי אֶבֶן מִקִּיר תִּזְעַק
וְכַפִּיס מַעֲיֵן פִּיסַת עֵץ יַעֲנֶנָּה
כְּלוֹמֵר, הָאֵבֶן מִהִקִּיר תִּזְעַק אִם הִיא
גְּזוּלָה וְגַם הָעֵץ מִן הַכּוֹתֵל יַעֲנֶה כִּנְגֻדָּה
וַיֹּאמֶר גַּם אֲנִי גְּזוּל. וְהֵינּוּ,
שְׁמַצִּיאוֹת הָעוֹלָם הִיא בְּאֹפֶן
שְׁנִכְכֵּר בּוֹ בְּעוֹלָם עֲצָמוֹ שְׁאֵין
שׁוֹם מְצִיאוֹת אַחֲרָת מְלִבְדּוֹ
אֱלֹקוֹת, שְׁזָהוּ עֲנֵין "וְאָמַת
הָיוּ לְעוֹלָם" כְּלִשּׁוֹן הַכְּתוּב
בַּהֲמַשִּׁךְ ל"הִלְלוּ אֶת ה' כָּל גּוֹיִם"
ו"שְׁבַחְתֶּהוּ כָּל הָאוֹמִים".
(ו) וְעַל-פִּי-זֶה עַל-פִּי כָּל הָאֲמֹר
לַעֲלִל לִגְבִּי בִּירוּר וְעִלְיַת הָאוֹמוֹת בַּחֲג
הַסּוֹכוֹת, וְהַבִּירוּר וְהַעֲלִיָּה הַנִּעֲלִים עוֹד
יֹתֵר בְּיוֹם שְׁמִינִי עֲצַרַת יֵשׁ לְבָאֵר
מֵאֲמֵר הַזֶּה⁵⁹ בְּבֹאֵר הַמָּשָׁל
עַל שְׁבָעַת יְמֵי הַסַּפּוֹת, וְזֶה
לְשׁוֹנוֹ: מִתֵּל לְמַלְכָּא דְּזִמִּין
אוֹשְׁפִּיזִין, אֲשֶׁתְּדִלוּ בְּהוּ כָּל
בְּנֵי הַיִּכְלָה, לְכַתֵּר אֲמֵר מְלִכָּא
עַד בָּאֵן אֲנָא וְאֲתוֹן
אֲשֶׁתְּדִלְנָא כְּלָהוּ בְּאוֹשְׁפִּיזִין
וְקִרְבָּתוֹן קִרְבָּנִין עַל שְׁאֵר
עַמִּין בְּכָל יוֹמָא, מִכָּאֵן
וְהִלָּאָה אֲנָא וְאֲתוֹן נְחָדִי יוֹמָא
חֵד, הִדָּא הוּא דְּכְתִיב⁶⁰ מִשָּׁל
לְמַלְךְ שֶׁהוּמִין אוֹרְחִים, הַשְׁתַּדְּלוּ בָּהֶם
(בְּאוֹרְחֵי הַמֶּלֶךְ) כָּל בְּנֵי הַיִּכְלָה (שֶׁל)
הַמְּלָכוֹת) לְאַחֵר מִכֵּן אֲמֵר הַמֶּלֶךְ עַד
עַתָּה אֲנִי וְאַתֶּם הַשְׁתַּדְּלוּ כּוֹלְנוּ
בְּאוֹרְחִים וְהַקְּרַבְתֶּם קִרְבָּנוֹת עַל שְׁאֵר
הָעַמִּים בְּכָל יוֹם, מִכָּאֵן וְהִלָּאָה אֲנִי
וְאַתֶּם נִשְׁמַח יוֹם אֶחָד, זֶהוּ שְׁכַתוֹב
בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצָרַת תִּהְיֶה
לָכֶם, וְהֵינּוּ, שְׁפָל בְּנֵי
הַמְּדִינָה שְׁהִזְמִין הַמֶּלֶךְ
בְּשִׁבְעַת יְמֵי הַמְּשָׁתָה הֵינּוּ כָּל שְׁבָעִים הָאוֹמוֹת נְקָרָאִים בְּזִהָר

(50) וְאֲתַחֲנֵן ד, לַה. (51) יִתְרוֹ כ, טו. (52) פִּירְשׁ"י עה"פ. (53) כ"ה בְּתִנְיָא פִּלְיו (מו, א). וְרָאָה תִּקּוּז תַּכ"ב (סד, ב). (54) רָאָה תִּקּוּז שֶׁם שְׁמוֹר"ר פ"ה, ט. (55) רָאָה תו"ח תְּצוּה תַּפֵּח, א וְאִילָךְ. וּבִכ"מ. (56) מִדְּרַשׁ תַּהֲלִים סַפֵּע"ג. (57) תַּעֲנִית יא, א. (58) חֲבִיקוּךְ ב, יא. (59) ח"ג קד, ב. (60) פִּינַחֶס כט, לַה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בָּשֶׁם 'אוֹשְׁפִיזִין', וְלִכְאוּרָה אֵינוֹ מוֹכֵן, הָרִי מְצִינּוֹ בַּזְהָר⁶¹
 2 שְׂבִשְׁבַעַת יָמֵי הַסִּכּוֹת יִשָּׁנָם ז' אוֹשְׁפִיזִין עִילָאִין אורחים
 3 עֲלוּנִים שֶׁהֵם אַבּוֹת הָעוֹלָם, אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב וְכו', וּמֹשֶׁה
 4 וְאַהֲרֹן וְיוֹסֵף וְדוֹד וְאִם-כֵּן הָרִי זֶה בְּסִתְרָה לְמֵאמֵר הַזֶּה
 5 שֶׁה'אוֹשְׁפִיזִין' הֵם כָּל בְּנֵי
 6 הַמְּדִינָה וְאֵף אוֹמוֹת הָעוֹלָם, וְאֵין
 7 הַדְּבָרִים מִתִּישְׁבִּים יַחַד?
 8 אֵף הָעֲנָן הוּא, שֶׁכָּלְלוֹת
 9 הָעֲנָן שֶׁאַבּוֹת הָעוֹלָם נִקְרָאִים
 10 בָּשֶׁם 'אוֹשְׁפִיזִין' אורחים קָשׁוֹר
 11 עִם פְּעוּלָתָם שֶׁל אַבּוֹת הָעוֹלָם,
 12 שִׁבְעַת הָאוֹשְׁפִיזִין הָעֲלוּנִים, בְּבִירוֹר
 13 אֲמוֹת הָעוֹלָם, הַנִּקְרָאִים בְּמִשְׁל
 14 כָּל בְּנֵי הַמְּדִינָה, וְכִמּוֹ
 15 שֶׁמְצִינּוֹ גַּבִּי הָאוֹשְׁפִיזָא
 16 הָרֵאשׁוֹן מִבֵּין שִׁבְעַת הָאוֹשְׁפִיזִין
 17 שֶׁהֵם אַבּוֹת הָעוֹלָם שֶׁהוּא אַבְרָהָם,
 18 עֲלֵיו נֹאמַר בְּנִבְאוֹת יִחְזָקָל אֶחָד
 19 הִיָּה אַבְרָהָם⁶², שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ⁶³
 20 בְּאַבְרָהָם אֲבִינוֹ וְיִקְרָא שֵׁם בְּבֹאֵר
 21 שִׁבְעָה בָשֶׁם ה' אֶל-עוֹלָם, וְדִרְשׁוּ
 22 חֲכָמֵינוּ ז"ל אֶל-תִּקְרִי וְיִקְרָא
 23 לַעֲצָמוֹ אֶלָּא וְיִקְרִיא לְאַחֲרֵים,
 24 מִלְּמַד שֶׁהִקְרִיא אַבְרָהָם
 25 אֲבִינוֹ לְשִׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-
 26 בְּרוּךְ הוּא בְּפִי כָּל עוֹבֵר וְשׁוֹב
 27 כּו', וְגַם לְכוֹלֵם לְקוֹרָא בִּשְׁם ה'
 28 וְעַד שֶׁפָּעַל אַבְרָהָם אֲבִינוֹ וְהִשְׁפִּיעַ
 29 עֲלֵיהֶם כָּלל אֲנִשֵּׁי הָעוֹלָם וְשִׁדְּדוּ
 30 וְיִשְׁבְּחוּ לְמִי שֶׁאֵמַר וְהִיָּה
 31 הָעוֹלָם⁶⁴, שֶׁזֶה גַּם מֵה
 32 שֶׁאֵמַר דָּוִד (הָאוֹשְׁפִיזָא
 33 הַשְּׂבִיעִי) בַּפְּסוּק זֶה שֶׁבּוֹ עוֹסֵק
 34 הַמֶּאֱמֵר "הִלְלוּ אֶת הוֹי" כָּל
 35 גּוֹיִם שֶׁבִּחְוָהוּ כָּל הָאֱמִים".
 36 וְעַל שֵׁם זֶה נִקְרָאִים אַבּוֹת
 37 הָעוֹלָם 'אוֹשְׁפִיזִין', כִּמּוֹ
 38 אוֹשְׁפִיזָא אֹרֶחַ שֶׁאֵינוֹ בָּא רַק
 39 לְפָרְקִים לַפְּעִמִּים, כִּיֹּן שֶׁכָּלְלוֹת
 40 עֲנָן הַבְּרוּרִים שֶׁיִּכְלָלוּ וְיַעֲלוּ
 41 עֲנִינֵי הָעוֹלָם וְאוֹמוֹת הָעוֹלָם
- בְּאֵלְלוֹת אֵינוֹ אֶלָּא לְפָרְקִים בְּזִמְנִים מְסוּיָמִים, כִּמּוֹ חֵג הַסִּכּוֹת.
 מֵה-שֶׁאֵין-כֵּן עֲנָנוֹ הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל שְׁמִינִי-עֲצָרָת קָשׁוֹר עִם
 בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל כְּפִי שֶׁהֵם מְצַד עֲצָמָם, לֹא כְּפִי שֶׁהֵם נִקְרָאִים
 'אוֹשְׁפִיזִין' אורחים עַל שֵׁם פְּעוּלָתָם בְּבִירוֹר הָעוֹלָם שֶׁהִיא
 פְּעוּלָה הַנְּעִשִׂית לְפָרְקִים, כִּמּוֹ שְׁאוּרָה
 בֹּא לְפָרְקִים, אֶלָּא כְּפִי שֶׁהֵם בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל "בְּנֵי הַיְּכָלִיָּה" בְּנֵי הַיְּכָלוֹ
 שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ הוּא בְּתַמִּידוֹת,
 שֶׁלֵּכֵן מְקַרִּיבִים אֹז פֶּר אֶחָד אֵיל אֶחָד בְּלִבּוֹ,
 עֲצֵרָת פֶּר אֶחָד אֵיל אֶחָד בְּלִבּוֹ,
 כִּנְגֵד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם אֹמְרָה
 יַחֲדָה, שֶׁזֶהוּ עֲנָן "כִּי גִבֹר
 עֲלֵינוּ חֲסִדּוֹ", "עֲלֵינוּ"
 דִּיקָא, הַכְּתוּב מְדִיק וְאוֹמַר 'עֲלֵינוּ'
 לְלַמֵּד שֶׁהַכּוֹנֵה הִיא לְתַגְבוּרָת הַחֲסִד
 עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּלִבּוֹ אֶלָּא שֶׁגַּם
 מִזֶּה נִמְשָׁךְ בְּעוֹלָם, וְיֵשׁ לְזֶה
 הַשְּׁפָעָה גַם עַל עֲנִינֵי הָעוֹלָם וְעַל בִּירוֹר
 הָעוֹלָם שֶׁזֶהוּ עֲנָן "וְאֵמַת הוֹי"
 לְעוֹלָם" כִּמְבֹאֵר לְעִיל שֶׁהַתַּאֲחָדוֹת
 שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ הוּא
 בְּשִׁמְנֵי עֲצֵרָת וְהַהִמְשָׁכוֹת שֶׁעַל-יְדֵיהֶם
 מֵהוּיִם נִתְּנָה כּוֹחַ לְעַבְדָּה שֶׁל 'כָּל
 מַעֲשֵׂךְ יֵהְיוּ לְשֵׁם שְׁמִים' וְיִתִּירָה מִזֶּה
 'בְּכָל דְּרִכֵּךְ דַּעְהָ'.
 (ז) וְזֶהוּ כָּלְלוֹת הָעֲנָן
 דְּשְׁמִינִי-עֲצָרָת וְשְׁמַחַת-תּוֹרָה,
 שֶׁהֵם בְּחֹדֶשׁ תְּשֵׁרִי, אוֹתִיּוֹת
 יְרֻשָּׁת⁶⁵, מִלְשׁוֹן רֹאשׁ,
 בְּפִדּוּעַ⁶⁶ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת שֶׁכָּל
 מוֹעֲדֵי חֹדֶשׁ תְּשֵׁרִי הֵם
 מוֹעֲדִים כָּלְלִיִּים עִם תּוֹכֵן שְׁנִמְשָׁךְ
 לְכָל יְמוֹת הַשָּׁנָה שֶׁעֲנִינֵיהֶם שֶׁל
 מוֹעֲדֵי חוֹדֶשׁ תְּשֵׁרִי נִמְשָׁכִים עַל
 כָּל הַשָּׁנָה כּוֹלָה, הַחֹל
- וְלִכְאוּרָה אֵינוֹ מוֹכֵן, הָרִי מְצִינּוֹ בַּזְהָר⁶¹
 שְׂבִשְׁבַעַת יָמֵי הַסִּכּוֹת יִשָּׁנָם ז' אוֹשְׁפִיזִין עִילָאִין
 שֶׁהֵם אַבּוֹת הָעוֹלָם, אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב וְכו',
 וְאִם-כֵּן הָרִי זֶה בְּסִתְרָה לְמֵאמֵר הַזֶּה
 שֶׁה'אוֹשְׁפִיזִין' הֵם כָּל בְּנֵי הַמְּדִינָה. אֵף הָעֲנָן
 הוּא, שֶׁכָּלְלוֹת הָעֲנָן שֶׁאַבּוֹת הָעוֹלָם נִקְרָאִים
 בָּשֶׁם 'אוֹשְׁפִיזִין' קָשׁוֹר עִם פְּעוּלָתָם בְּבִירוֹר
 אֲמוֹת הָעוֹלָם, כָּל בְּנֵי הַמְּדִינָה, וְכִמּוֹ שֶׁמְצִינּוֹ
 גַּבִּי הָאוֹשְׁפִיזָא הָרֵאשׁוֹן שֶׁהוּא אַבְרָהָם, אֶחָד
 הִיָּה אַבְרָהָם⁶², שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ⁶³ וְיִקְרָא שֵׁם בָּשֶׁם ה'
 אֶל-עוֹלָם, אֶל-תִּקְרִי וְיִקְרָא אֶלָּא וְיִקְרִיא, מִלְּמַד
 שֶׁהִקְרִיא אַבְרָהָם אֲבִינוֹ לְשִׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-
 בְּרוּךְ הוּא בְּפִי כָּל עוֹבֵר וְשׁוֹב כּו', וְעַד שֶׁפָּעַל
 עֲלֵיהֶם שִׁדְּדוּ וְיִשְׁבְּחוּ לְמִי שֶׁאֵמַר וְהִיָּה
 הָעוֹלָם⁶⁴, שֶׁזֶהוּ גַּם מֵה שֶׁאֵמַר דָּוִד (הָאוֹשְׁפִיזָא
 הַשְּׂבִיעִי) "הִלְלוּ אֶת הוֹי" כָּל גּוֹיִם שֶׁבִּחְוָהוּ כָּל
 הָאֱמִים". וְעַל שֵׁם זֶה נִקְרָאִים 'אוֹשְׁפִיזִין', כִּמּוֹ
 אוֹשְׁפִיזָא שֶׁאֵינוֹ בָּא רַק לְפָרְקִים, כִּיֹּן שֶׁכָּלְלוֹת
 עֲנָן הַבְּרוּרִים שֶׁיִּכְלָלוּ וְיַעֲלוּ בְּאֵלְלוֹת אֵינוֹ אֶלָּא
 לְפָרְקִים. מֵה-שֶׁאֵין-כֵּן עֲנָנוֹ שֶׁל שְׁמִינִי-עֲצָרָת
 קָשׁוֹר עִם בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל כְּפִי שֶׁהֵם מְצַד עֲצָמָם, לֹא
 כְּפִי שֶׁהֵם 'אוֹשְׁפִיזִין' עַל שֵׁם פְּעוּלָתָם בְּבִירוֹר
 הָעוֹלָם, אֶלָּא כְּפִי שֶׁהֵם בְּנֵי הַיְּכָלִיָּה בְּתַמִּידוֹת,
 שֶׁלֵּכֵן מְקַרִּיבִים אֹז פֶּר אֶחָד אֵיל אֶחָד, כִּנְגֵד
 אוֹמְרָה יַחֲדָה, שֶׁזֶהוּ עֲנָן "כִּי גִבֹר עֲלֵינוּ חֲסִדּוֹ",
 "עֲלֵינוּ" דִּיקָא, אֶלָּא שֶׁגַּם מִזֶּה נִמְשָׁךְ בְּעוֹלָם,
 שֶׁזֶהוּ עֲנָן "וְאֵמַת הוֹי" לְעוֹלָם".
 (ז) וְזֶהוּ כָּלְלוֹת הָעֲנָן דְּשְׁמִינִי-עֲצָרָת וְשְׁמַחַת-תּוֹרָה, שֶׁהֵם בְּחֹדֶשׁ תְּשֵׁרִי,
 אוֹתִיּוֹת יְרֻשָּׁת⁶⁵, בְּפִדּוּעַ⁶⁶ שֶׁכָּל מוֹעֲדֵי חֹדֶשׁ תְּשֵׁרִי הֵם מוֹעֲדִים
 כָּלְלִיִּים שֶׁעֲנִינֵיהֶם נִמְשָׁכִים עַל כָּל הַשָּׁנָה כּוֹלָה, הַחֹל מֵרֹאשׁ-הַשָּׁנָה שֶׁמְמַנּוֹ
 נִמְשָׁךְ עַל כָּל הַשָּׁנָה עֲנָן הַקְּבִלָּת עוֹל', וְכֵן יוֹם הַכְּפּוּרִים, שֶׁמְמַנּוֹ נִמְשָׁךְ עַל

(61) שם קג, ב ואלילך. (62) יחזקאל לג, כד. (63) וירא כא, לג. (64) סוטה יו"ד, סע"א ואלילך. (65) בעל הטורים עקב יא, יב.

(66) מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ט ואוה"ת סוכות שם. וראה גם מאמרי אדה"ז תקס"ו ע' שעט. אוה"ת ברכה ע' א'תתסו.

הללו את הוי' כל גוים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מֵרֹאשׁ־הַשָּׁנָה שֶׁמִּמֶּנּוּ נִמְשָׁךְ עַל כָּל הַשָּׁנָה עֲנִין הַקְּבִלַת
 - 2 עוֹלָם שֶׁל מַלְכוּת ה' עַל הָעוֹלָם בְּכָלל וְעַל הָאָדָם בִּפְרָט, וְכֵן יוֹם
 - 3 הַכְּפוּרִים, שֶׁמִּמֶּנּוּ נִמְשָׁךְ עַל כָּל הַשָּׁנָה עֲנִין הַתְּשׁוּבָה וְעֲנִין
 - 4 מִתֵּן־תּוֹרָה דִּלְגָּחוֹת שְׁנִיּוֹת⁶⁷ שֶׁעַל־פִּי דְּבָרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל הִיָּה בְּיוֹם
 - 5 הַכְּפוּרִים, וְכֵן חֲג־הַסְּפֹכֹת
 - 6 שְׁמִינִי־עֶצְרָת וְשִׁמְחַת־תּוֹרָה,
 - 7 שְׁכַל הַיָּמִים הַלְלוּ הֵם זְמַן
 - 8 שִׁמְחַתְנוּ, שֶׁמֶהֱם נִמְשָׁךְ עַל
 - 9 כָּל הַשָּׁנָה כּוֹלָה הָעֲנִין ד־
 - 10 שְׁמִיחָה שֶׁל מַצּוֹה, וּבִפְרָט
 - 11 בְּשִׁמְחַת־תּוֹרָה, כְּמִנְהַג
 - 12 יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּשִׁמְחַת־תּוֹרָה
 - 13 הַשְּׁמִיחָה הִיא בְּהַתְּגַבְּרוּת
 - 14 גְּדוּלָּה בְּיוֹתֵר, עוֹד יוֹתֵר מִשְׁאֵר
 - 15 הַמוֹעֲדִים, וְאִפִּילוּ יוֹתֵר מִיָּמֵי חֲג
 - 16 הַסּוּכּוֹת שֶׁגַּם הֵם זְמַן שִׁמְחַתְנוּ
 - 17 בְּבִחִינַת "כִּי גָבַר עָלֵינוּ
 - 18 חֲסִדוֹ", "עָלֵינוּ" דִּיקָא,
 - 19 הַתְּגַבְּרוּת וְהַגְּדֵלֶת הַשְּׁמִיחָה שֶׁל מַצּוֹה
 - 20 אֲצֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁעֲנִין זֶה שֶׁל
 - 21 תְּגַבְּרוּת הַשְּׁמִיחָה וְהַתְּגַבְּרוּת הַהִשְׁפָּעָה
 - 22 בְּשִׁמְיָנוּ עֲצֹרָת וּבְשִׁמְחַת תּוֹרָה נַעֲשֶׂה
 - 23 לְאַחֲרֵי שֶׁכָּבַר פָּעִלָנוּ אֶת בְּרוּר
 - 24 הָעוֹלָם עַל־יְדֵי הַקְּרִבָּת
 - 25 שְׁבָעִים פָּרִים לְהִיּוֹת "הַלְלוּ
 - 26 אֶת הָיְי" כָּל גּוֹיִם שֶׁבָּחֻהוּ כָּל
 - 27 הָאָמִים", עַל־יְדֵי־זֶה שֶׁ"גָבַר
 - 28 עָלֵינוּ חֲסִדוֹ" בְּהַתְּגַלּוּת י"ג
 - 29 מְדוּת הַרְחֻמִּים בְּיוֹם
 - 30 הַכְּפוּרִים, כַּמְבוּאָר לְעִיל בְּאִרְיוֹת,
 - 31 שֶׁאֵין יְכוּלִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְעוֹל
 - 32 בְּרוּר הָעוֹלָם הַחֹל מִהַקְּרִבָּת
 - 33 י"ג פָּרִים בְּיוֹם רֵאשׁוֹן דְּחֲג־
 - 34 הַסְּפֹכֹת עַד לְהַקְרִבָּת שְׁבָעָה
 - 35 הַפָּרִים בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי דְּחֲג־
 - 36 הַסְּפֹכֹת, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה
 - 37 הָעֲנִין ד־"גָבַר עָלֵינוּ חֲסִדוֹ"
 - 38 בְּשִׁמְיָנוּ־עֶצְרָת, שְׁבו
 - 39 מִקְרִיבִים פֶּר אֶחָד אֵיל אֶחָד
 - 40 כַּמְבוּאָר לְעִיל בַּכֹּהֵן פִּירוּשִׁים וְאִפִּילוּ
 - 41 וְיֵשׁ לְהוֹסִיף, שֶׁגַּם הָעֲנִין
 - 42 ד־"פֶּר אֶחָד וְאֵיל אֶחָד"
 - 43 דְּשִׁמְיָנוּ־עֶצְרָת - כָּא נִבְעָה וְנִמְשָׁךְ
- 1 כָּל הַשָּׁנָה עֲנִין הַתְּשׁוּבָה וְעֲנִין מִתֵּן־תּוֹרָה ד־
- 2 לְחוֹת שְׁנִיּוֹת⁶⁷, וְכֵן חֲג־הַסְּפֹכֹת שֶׁמִּנְיָ־עֶצְרָת
- 3 וְשִׁמְחַת־תּוֹרָה, זְמַן שִׁמְחַתְנוּ, שֶׁמֶהֱם נִמְשָׁךְ עַל
- 4 כָּל הַשָּׁנָה כּוֹלָה הָעֲנִין ד־שְׁמִיחָה שֶׁל מַצּוֹה,
- 5 וּבִפְרָט בְּשִׁמְחַת־תּוֹרָה, כְּמִנְהַג יִשְׂרָאֵל
- 6 שֶׁבְּשִׁמְחַת־תּוֹרָה הַשְּׁמִיחָה הִיא בְּהַתְּגַבְּרוּת גְּדוּלָּה
- 7 בְּיוֹתֵר, בְּבִחִינַת "כִּי גָבַר עָלֵינוּ חֲסִדוֹ", "עָלֵינוּ"
- 8 דִּיקָא, שֶׁעֲנִין זֶה נַעֲשֶׂה לְאַחֲרֵי שֶׁכָּבַר פָּעִלָנוּ אֶת
- 9 בְּרוּר הָעוֹלָם עַל־יְדֵי הַקְּרִבָּת שְׁבָעִים פָּרִים
- 10 לְהִיּוֹת "הַלְלוּ אֶת הָיְי" כָּל גּוֹיִם שֶׁבָּחֻהוּ כָּל
- 11 הָאָמִים", עַל־יְדֵי־זֶה שֶׁ"גָבַר עָלֵינוּ חֲסִדוֹ"
- 12 בְּהַתְּגַלּוּת י"ג מְדוּת הַרְחֻמִּים בְּיוֹם הַכְּפוּרִים,
- 13 שֶׁאֵין יְכוּלִים לִפְעוֹל בְּרוּר הָעוֹלָם הַחֹל מִהַקְּרִבָּת
- 14 י"ג פָּרִים בְּיוֹם רֵאשׁוֹן דְּחֲג־הַסְּפֹכֹת עַד לְהַקְרִבָּת
- 15 שְׁבָעָה הַפָּרִים בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי דְּחֲג־הַסְּפֹכֹת, וְעַל־
- 16 יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה הָעֲנִין ד־"גָבַר עָלֵינוּ חֲסִדוֹ"
- 17 בְּשִׁמְיָנוּ־עֶצְרָת, שְׁבו מִקְרִיבִים פֶּר אֶחָד אֵיל אֶחָד
- 18 וְיֵשׁ לְהוֹסִיף, שֶׁגַּם הָעֲנִין ד־"פֶּר אֶחָד וְאֵיל
- 19 אֶחָד" דְּשִׁמְיָנוּ־עֶצְרָת - כָּא מִיּוֹם הַכְּפוּרִים, שֶׁגַּם
- 20 בּו מִקְרִיבִים פֶּר אֶחָד אֵיל אֶחָד, "כְּנֶגֶד אוֹמָה
- 21 יְחִידָה", "יִשְׂרָאֵל וּמִלְכָּא בְּלַחְדוּדָהּ", וְהִנֵּנוּ,
- 22 שֶׁאֵין נִמְשָׁךְ וּמִתְגַּלָּה הָעֲנִין ד־"יְבַחֵר לָנוּ אֶת
- 23 נַחֲלָתְנוּ"⁶⁸ שְׁאוֹמְרִים בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה לִפְנֵי תְּקִיעַת
- 24 שׁוֹפָר נְנוֹסָף עַל הַגִּילּוּי בְּחֲג־הַסְּפֹכֹת עַל־יְדֵי־זֶה
- 25 שִׁיִּשְׂרָאֵל יוֹצֵאִין וְלוֹלְבִיָּהּ וְאַתְרוּגִּיהֶן בְּיְדֵיהֶם
- 26 שְׁעַל־יְדֵי־זֶה יוֹדְעִים דְּאִינוּן נְצוּחִיָּא⁶⁹, בְּאוֹפֶן
- 27 ד־"עֲנִי בְּמִרְחָב יֵה־70, עַל־יְדֵי הַשְּׁמִיחָה דְּשִׁמְחַת־
- 28 תּוֹרָה בְּאוֹפֶן שְׁפוּרָצָת כָּל הַגְּדָרִים⁷¹, כּוֹלֵל גַּם
- 29 שִׁיּוּמִשְׁךְ עַל כָּל הַשָּׁנָה כּוֹלָה הָעֲנִין דְּשִׁמְחָה שֶׁל
- 30 מַצּוֹה וְשִׁמְחָה שֶׁל תּוֹרָה, שְׁמִיבִיָּה הַצִּלְחָה
- 31 בְּלִימּוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמַּצּוֹת, וְעַל־יְדֵי־זֶה זֻכְרִים
- 32 לְקִיּוּם הַבְּטָחָתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא "אִם־72

המשך בעמוד רא

(67) ראה אוה"ת תשא ע' ב'נו. (68) תהלים מז, ה. (69) ויק"ר פ"ל, ב. (70) תהלים קיח, ה. (71) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. (72) בחוקתי כו, ג"ד (ובתו"כ ופירש"י).

בס"ד. ר"ד ליל א' דחג הסוכות, בעת הסעודה, ה'תשכ"ו.

רשימה פרטית בלתי מוגה

- א. הרש"ג העיר אודות מצב הבריאות של כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א שהיה מצונן כו', ואמר
כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, שהצטננותו היא עוד מהבוקר, כך, שאין שום שאלה בנוגע לאמירת
הברכה "לישב בסוכה"¹.
- ב. הרש"ג הזכיר אודות דעת ה'אבני נזר' בנוגע לתקיעות בתפילת לחש (בהמשך להמדובר במוצאי
יום הכיפורים)², ואמר כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, שאלינו נוגע בעיקר אופן הנהגת רבינו נשיאנו.
ג. אחד המסובים העיר אודות אריכות לשונו של רבינו הזקן ב'שולחן ערוך' ריש הלכות סוכה, החל
מהערת כל הפסוק³ "בסוכות תשבו שבעת ימים למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל
בהוציא אותם מארץ מצרים", דלכאורה, למאי נפקא-מינה לדינא. וביאר כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א⁴,
שסובר דכיון דכתיב למען ידעו כו', לא קיים המצוה כתיקונה אם לא ידע כוונת מצות הסוכה כפי
פשטה⁵, והיינו, שידעה זו היא חלק מהמצוה עצמה, ולא רק כוונת המצוה.

בס"ד. ר"ד יום א' דחג הסוכות, בעת הסעודה, ה'תשכ"ו.

רשימה פרטית בלתי מוגה

- א. הרש"ג¹ ביקש על דבר הדפסת 'המשך' תער"ב לכבוד-קדושת אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-
עדן², והוסיף לשאול מדוע הופסקה הדפסת 'המשך' תרס"ו³. ואמר כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א:
קבלתי מכתב מאברך אחד⁴ - אברך חסידי - שהוא מתפרנס ממכירת 'המשך' תרס"ו שישנו אצלו
ב'קופיר', ונוגע לו כל פרוטה...
- האברך הנ"ל התחרט אמנם אחר-כך על מכתבו, אבל... -
(והוסיף כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א:)
אילו הייתי מקבל מכתב ממשהו ש'נוגע לו בנפש' שיודפס 'המשך' תרס"ו - כפי שהחסיד ר' אייזיק
מהאָמיל ביקש מה'צמח צדק' בנוגע למאמר חסידות⁵ - היה מקום לחשוב על זה; אבל כאשר לא מתקבל
מכתב מאף אחד שנוגע לו שיודפס ה'המשך', ולאידך, מתקבל מכתב מאברך שהדפסת ה'המשך' תפגע
בפרנסתו, אזי מובן מהי התוצאה...!
[הרש"ג: הרי הדפיסו עתה את 'המשך' שמח תשמח תרנ"ז, אף שהיה בנמצא ב'קופיר' במאָנטריאל.

אמר לו הטעם מדוע כ"ק אדמו"ר שליט"א לא מדפיס את המשך
תער"ב, אבל אינו יכול לספר זאת ברבים (המו"ל).

(2) ראה גם ר"ד יום ב' דחה"פ בעת הסעודה ראשתקד (תורת
מנחם - התועדויות חמ"ג ע' 182 ואילך). וש"נ.

(3) ראה גם תורת מנחם שם הערה 2.

(4) ראה גם אג"ק ח"ח ס"ע מו.

(5) ראה מכתבו בליקוטים שבסוף חלק המאמרות בספרו חנה
אריאל (נעתק במגדל עז (כפ"ח, תש"מ) ע' שיח, וע' שנג). וראה
גם בית רבי ח"א פכ"ז (סח, ריש ע"ב).

(1) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתר"מ ס"ה, שהפטור ד"מצטער"
הוא רק כש"מצטער בשיבת הסוכה וכשיצא ממנה ינצל מן
הצער".

(2) ראה תורת מנחם - התועדויות חמ"ה ע' 46. וש"נ.

(3) אמור כג, מב"מג.

(4) לשלימות הענין - ראה בארוכה שיחת יום ב' דחה"ס ס"י
(תורת מנחם - התועדויות חמ"ה ע' 74 ואילך). וש"נ.

(5) ב"ח כאן.

(1) יש לציין, שביום ב' דחג הסוכות, אמר הרש"ג שי', שהרח"ל

- 1 כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א (בבת-שחוק): לא קבלתי מכתב-תלונה על זה...
- 2 הרש"ג: כיון שנדפס 'המשך' "שמח תשמח" - שאכן יהיה "שמח תשמח".
- 3 כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א: האם אתם סבורים שאני צריך גם להדפיס, גם ללמוד וגם לשמח??
- 4 - הפירוש ד"שמח תשמח" הוא שהקדוש-ברוך-הוא יְשַׁמַּח, וכאשר הקדוש-ברוך-הוא יְשַׁמַּח אותי, אזי
- 5 אֶשְׂמַח את הקהל].
- 6 ב. הרש"ג המשיך לבקש ע"ד הדפסת 'המשך' תער"ב, ואחד המסובים, הנגיד רשמ"ג, אמר, שבארץ
- 7 הקודש יש מנדבים בשביל זה.
- 8 כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א (בבת-שחוק): לפי ההשגות שלי או לפי ההשגות שלכם?!
- 9 הרשמ"ג: לפי ההשגות של כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א.
- 10 כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א: הדפסת ה'לקוטי-תורה'⁶, למשל, עלתה שלושים אלף דולר!
- 11 [אחד המסובים הסביר את סיבת יוקר ההדפסה, כיון שיש הרבה שעבדו על זה וצריכים לשלם להם
- 12 עבור עבודתם, והזכיר גם את עבודתו של כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א בעריכת המפתחות. ואמר
- 13 כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א בבת-שחוק: בשביל העבודה והיגיעה שלי - לא לקחתי כסף, אבל ישנם
- 14 כמה וכמה שעבדו על זה, ואף שעבדו "באמונה", יש לשלם להם, כיון שצריכים לפרנס את
- 15 משפחותיהם].
- 16 הרש"ג פנה ואמר להרשמ"ג: הנך שומע את הסכום שנקב כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א: שלושים
- 17 אלף דולר! - אל תנסה לברוח... ואמר כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א בבת-שחוק: הרי זה יום-טוב,
- 18 ובמילא אינו יכול לברוח.
- 19 ג. הרש"ג שאל מדוע לא מדפיסים את סדרת המאמרים שמתחילים ב"להבין"⁷. ואמר כבוד-קדושת
- 20 אדמו"ר שליט"א⁸:
- 21 בנוגע למאמרים אלו, יש ספק אם הם מה'צמח צדק' או מרבינו הזקן, ואי אפשר להדפיסם ללא "דף
- 22 השער".
- 23 כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א המשיך לדבר אודות הדפסת הסדרה "אור התורה" לה'צמח צדק',
- 24 והפליא מאד את ה"רייכקייט" (עשירות) שב"אור התורה", באמרו, שאפילו בריבוי ספרים בנגלה לא
- 25 נמצאת "רייכקייט" כזו,
- 26 - כפי שיכול לראות אפילו ילד קטן, שזהו כמו פירוש על חומש שבלול מריבוי ענינים ("עס ווארפט
- 27 זיך אַ דורך") בבבלי וירושלמי, מדרשים, ספרי וספרא, וקבלה: עץ חיים ופרי עץ חיים וכו'⁹ -
- 28 וכאשר יסיימו את הדפסת כל הכרכים, אזי יוכלו לראות את כל ה"רייכקייט" שבזה, ועל-ידי-זה יוכלו
- 29 לקרב יהודים בכל העולם, להראות להם את "אור התורה"¹⁰.

(9) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חל"ד ס"ע 319. וש"נ.
 (10) ברשימה אחרת: רואים בזה אור גלוי; בעל דרשן - יכול להוציא משם דרשות וכו', אבל לא זהו העיקר, אלא זהו "אור", שכן, ענינו של הצ"צ הוא דעת, ודעת הו"ע האור.

(6) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"ב ע' 316.
 (7) ראה גם תורת מנחם - מנחם ציון ח"ב ע' 378 ואילך.
 (8) ברשימה אחרת: כיון שעדיין לא גמרו ללמוד את כל שאר המאמרים.

בס"ד. ר"ד ליל ב' דחג הסוכות, בעת הסעודה, ה'תשכ"ו.

רשימה פרטית בלתי מוגה

- א. הרי"כ אמר, שיש לו קביעות לספר בכל שנה אודות דברי אדמו"ר מהוריי"צ¹ בנוגע לענין האושפיזין, שגם רבותינו נשיאינו הם ה"אושפיזין", כך, שגם עכשיו ישנם כל שבעת האושפיזין.²
- ואמר כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, שעכשיו ניתוסף גם כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר³.
- ב. הרי"כ סיפר שראה בשיקאגא תמונות המיוחסות לבעל-שם-טוב ולמגיד וכו', ושאל ע"ד אמיתותן. ואמר כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א:
- מהבעל-שם-טוב - אין תמונה (ויש רק תמונה מ"בעל-שם" אחר שחי ופעל בדייטשלאנד)⁴, וגם מהרב המגיד אין תמונה. מרבינו הזקן ומה'צמח-צדק' - ישנם התמונות הידועות, ואילו מאדמו"ר האמצעי - אין אפילו ב"פאנטזיא"⁵.
- ג. דובר אודות יום ההילולא של אדמו"ר מהר"ש, י"ג תשרי, שהחל משנת ה'ש"ת עבר הרש"ל לפני התיבה, על-פי הוראת אדמו"ר מהוריי"צ.
- ואמר כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, שזוכר, שבריקאגא עבר כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר לפני התיבה ביום ההילולא של אדמו"ר מהר"ש, אבל אינו זוכר אם עבר לפני התיבה גם ביום ההילולא של ה'צמח צדק'.
- ד. דובר אודות הניגון "שלש תנועות" (דהבעל-שם-טוב, המגיד ואדמו"ר הזקן), שמופיע בספר הניגונים שנערך על-ידי הר"ש זלמנוב, ואמר כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, שגם הוא לא שמע ניגון זה לפני בואו לאמריקא.

בס"ד. שיחת יום ב' דחג הסוכות, ה'תשכ"ו.

בלתי מוגה

- כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הקדוש לסעודה.
- א. דובר כמה פעמים¹ בנוגע לענין השמחה, שישנם כמה וכמה טעמים וסיבות לענין השמחה, - ובמילא יש גם חילוקי דרגות בענין השמחה. ואף שענינה של שמחה הוא פריצת גדר², הנה בפריצת גדר גופא יש חילוקי דרגות -
- ובזה גופא - יש פעמים שכל אחד מטעמי וסיבות השמחה בא בזמן בפני עצמו, ויש פעמים שבזמן אחד מצטרפים ביחד כמה טעמים וסיבות לענין השמחה.
- ובנוגע לעניננו - ישנם כמה וכמה טעמים וסיבות לענין השמחה שבאים ביחד, כדלקמן.

(4) ראה גם התוועדויות תשד"מ ח"א ע' 539.

(1) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"ז ע' 98. חכ"ב ע' 120. ע' 130. חכ"ז ע' 87 ואילך. ועוד.

(2) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד.

(1) ראה ר"ד ליל א' דחה"ס בעת הסעודה תשכ"א (תורת מנחם - התוועדויות חכ"ט ע' 38). וראה גם לקמן ע' 78. וש"נ.

(2) ראה גם שיחת יום ב' דחה"ס תשכ"ג בתחלתה (תורת מנחם - התוועדויות חל"ה ע' 55). וש"נ.

(3) ראה גם לקר"ש ח"ט ריש ע' 531.

- 1 ב. לכל לראש - ישנה השמחה הקשורה עם אהבת ישראל, שמתבטאת בעצם העובדה שכמה וכמה
2 מישראל מתאספים יחדיו, וכמאמר רז"ל³ "אכל בי עשרה שכינתא שריא" (ועל-אחת-כמה-וכמה במעמד
3 כמה וכמה עשירות מישראל), והרי "כמה גדולה שמחת הדיוט ושפל אנשים בהתקרבותו למלך כו"⁴.
4 וכל זה - "אף שאינם מדברים בדברי תורה" (כמו שכתב רבינו הזקן ב'אגרת הקודש'⁵); ושמחה
5 נוספת - כאשר התאספותם של כמה וכמה מישראל היא באופן שמדברים בעניני תורה ומצוות או דברי
6 התעוררות ליראת שמים, שאז ניתוסף יותר בענין השמחה: (א) מצד ההוספה בהשראת השכינה במעמד
7 "עשרה שיושבין ועוסקין בתורה"⁶ באופן נעלה יותר מהשראת השכינה במעמד עשרה מישראל שאינם
8 מדברים בדברי תורה, (ב) מצד לימוד התורה שצריך להיות בשמחה⁷, ככל עניני עבודת ה', שעליהם
9 נאמר⁸ "עבדו את ה' בשמחה", וכמו שכתוב⁹ "עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב".
10 וכל זה - גם כאשר התאספות זו (שכמה וכמה מישראל מתאספים יחדיו ומדברים דברי תורה כו')
11 נערכת בכל ימות השנה, גם בימות החול; ועל-אחת-כמה-וכמה כאשר ההתאספות היא ביום מיוחד שהוא
12 פטור ממלאכה או אסור במלאכה, שאז עומדים במעמד ומצב נעלה יותר - בקירוב יותר לאלקות, ומצד
13 זה ניתוסף יותר בענין השמחה, כמו שכתוב¹⁰ "עוזו וחדוה במקומו".
14 וכל זה - גם כאשר היום שאסור במלאכה הוא יום השבת או יום הכיפורים, שעליהם נאמר¹¹ "וקראת
15 לשבת עונג לקדוש ה' מכובד"; ועל-אחת-כמה-וכמה ב'ימים טובים' שנקראים "מועדים לשמחה"¹²,
16 וב'ימים טובים' גופא - בחג הסוכות, שהשמחה שבו היא גדולה יותר מהשמחה שבשאר המועדים, כי
17 בחג הפסח מתבטא הענין ד"מועדים לשמחה" בענין החירות ("זמן חרותנו"), ובחג השבועות מתבטא
18 הענין ד"מועדים לשמחה" בענין התורה ("זמן מתן תורתנו"), ואילו בחג הסוכות מתבטא הענין
19 ד"מועדים לשמחה" בענין השמחה גופא - "זמן שמחתנו"¹².
20 וכיון שבזמן זה מצטרפים כל הטעמים והסיבות הנ"ל, הרי מובן שצריכה להיות שמחה גדולה ביותר.
21 ג. ולא לדרשה קאטינא, אלא העיקר הוא ה"בכנ" (כדברי כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר¹³) -
22 שתהיה השמחה בפועל ממש, במחשבה דיבור ומעשה, ובהתגלות דוקא.
23 וכידוע שענין השמחה צריך להיות בגילוי דוקא¹⁴ - שזהו החילוק בין עונג לשמחה, שענין העונג
24 יכול להיות אצל האדם גם בהיותו סגור בחדרי חדרים, חדר לפנים מחדר, מה-שאינ-כן ענין השמחה
25 אינו יכול להיות בהיותו סגור לעצמו, אלא בהתגלות דוקא, כמו שכתוב¹⁵ "ושמחת גו' אתה ובנך ובתך
26 ועבדך ואמתך והלוי גו' והגר והיתום והאלמנה אשר בקרבך" (החל מ"הגר והיתום גו'" כפי שהם בעצמו
27 גופא, ועד ל"הגר גו' אשר בקרבך" כפשוטו).
28 ועל-פי מאמר רז"ל¹⁶ "אדם מקדש עצמו מעט למטה מקדשין אותו הרבה מלמעלה" - שכן הוא בנוגע
29 לכל הענינים, ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לענין השמחה שפורצת גדר - הרי מובן שעל-ידי השמחה
30 שמצד האדם למטה, נמשך וניתוסף גם ענין השמחה מלמעלה¹⁷ בעילוי שבאין-ערוך, ועד ל"שמחת עולם
31 על ראשם"¹⁸.

* * *

32

(11) ישע' נח, יג. וראה שבת קיח, ב ואילך.
(12) נוסח התפלה והקידוש דיו"ט.
(13) ראה תורת מנחם - התוועדויות חמ"ג ריש ע' 388. וש"נ.
(14) ראה סידור (עם דא"ח) שער הסוכות רנז, רע"ג.
(15) פ' ראה טז, יא.
(16) ראה יומא לט, רע"א. תניא ספכ"ז.
(17) ראה זח"ב קפד, ב.
(18) ישע' לה, יו"ד. נא, יא.

(3) סנהדרין לט, א.
(4) תניא פל"ג.
(5) סכ"ג.
(6) אבות פ"ג מ"ו.
(7) ראה תענית ל, סע"א. טושו"ע אר"ח רסתקנ"ד.
(8) תהלים ק, ב.
(9) תבוא כח, מז. וראה רמב"ם הל' לולב בסופן.
(10) דברי הימים"א טז, כז.

- ד. בחג הסוכות תרצ"ו - לפני שלושים שנה - סיפר כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר¹⁹ מה ששמע מאביו (כבוד-קדושת אדמו"ר מהורש"ב נשמתו-עדן) בשם זקנו (אדמו"ר מהר"ש):
- פעם בשנת תר"ה, התאספו הרבה אורחים אצל ה'צמח צדק' (שהשנה היא שנת המאה להסתלקותו), והמתינו לאמירת חסידות, וקרא ה'צמח צדק' את זקני החסידים לחדר מיוחד והתוועד עמהם משך זמן רב, ואחר-כך יצא ה'צמח צדק' למקום שבו המתינו כל האורחים, וקרא לבניו כל אחד בשמו, וה'צמח צדק' דחק את עצמו לתוך הקהל (ובלשון הרב: "אריינגעשוועבט צווישן דעם עולם"), וקפץ על הספסל ומהספסל אל השולחן, ואמר: אמנם אמרו רז"ל²⁰ "מה לי קטלה כולה מה לי קטלה פלגא", אבל "קטלה פלגא" - צריך להיות. ואחר-כך הלך לרקוד עם כל הקהל משך זמן רב, ולאחר-יזה עלה עוד הפעם על השולחן ואמר: כתיב²¹ "ולבי חלל בקרבי", ואמרו רז"ל²² שהרגו בתענית. "חלל" בגימטריא "חיים"²³, והיינו, שכאשר "הרגו בתענית", אזי מתחילים חיים חדשים ("א נייער חיים")²⁴.
- ה. ויש לבאר תוכן הדברים בסיפור זה:
- "קטלה כו'" - קאי על ענין המסירת נפש, היינו, לאו דוקא מסירת הגוף, אלא מסירת הנפש, שהוא ענין הרצון, כמו שכתוב²⁵ "אין נפשי אל העם הזה", שפירושו, אין רצוני כו', וכידוע מאמר רבינו הזקן²⁶ שמסירות נפש ענינה מסירת הרצון לה'.
- אך עדיין אינו מובן: ידוע²⁷ שענין הרצון הוא למעלה מהתחלקות, כך, שבכל פרט ישנו הרצון בכל עצמותו, ואם כן, כיצד שייך לומר "קטלה פלגא" בנוגע למסירת הרצון, דממה-נפשך: או שמוסר את הרצון או לא?!
- והביאור בזה - שכיון שיש לאדם ריבוי רצונות, הנה גם כאשר מוסר רצון אחד לה', לא מסר עדיין את כל הרצון, שהרי יש לו עוד רצונות זרים.
- וזהו הפירוש ד"קטלה פלגא" בנוגע למסירת הרצון - שהכוונה ב"פלגא" (הן בגמרא והן בחסידות) אינה למחצה דוקא, אלא הכוונה היא, שזהו רק בנוגע לרצון פרטי, ולא בנוגע לכללות ענין הרצון, והיינו, שגם כאשר מוסר את רצונו בענין מסויים, אין זו מסירת הרצון כולו, אלא רק חלק ("פלגא" - למחצה, לשליש או לרביע כו') מכללות הרצון, שהרי מלבד רצון מסויים זה שמסר לה', יש לו עוד רצונות כו'.
- ולדוגמא: מבואר בתניא²⁸ בנוגע לענין דאתכפיא, "כגון שחפץ לאכול, ומאחר סעודתו עד לאחר שעה או פחות ועוסק בתורה באותה שעה, כדאיתא בגמרא²⁹ שעה רביעית מאכל כל אדם, שעה ששית מאכל תלמיד חכם, והיו מרעיבים עצמם שתי שעות לכוונה זו, אף שגם אחר הסעודה היו לומדים כל היום" - שזהו ענין של מסירת הרצון, שהרי הוא חפץ לאכול (ככל בני אדם), אלא שכובש את רצונו ומרעיב את עצמו למשך זמן; ואף-על-פי-כן הרי זה רק "קטלה פלגא", כיון שמסירת הרצון היתה בנוגע לענין פרטי בלבד.
- ומה גם שיכול להיות שמסירת הרצון הפרטי אינה אלא בענין קטן בלבד, ואילו בנוגע לענין גדול יותר אין בכחו עדיין למסור את רצונו, ולכן הרי זה רק בבחינת "קטלה פלגא".

(25) ירמ' טו, א ובפרש"י. וראה תורת מנחם - התוועדויות ח"ב ע' 72 הערה 35. וש"נ.
(26) בונה ירושלים סע"א. ולאח"ז במאמרי אדה"ז הקצרים ע' תקו. וראה גם תו"א מקץ לו, ב. לקו"ת שלח מח, סע"ד. ובכ"מ.
(27) ראה לקו"ש ח"ל ע' 151. וש"נ.
(28) פכ"ד.
(29) שבת יו"ד, א.

(19) שיחת יום ב' דחג"ס תרצ"ו ס"ג (סה"ש תרצ"ו ע' 8).
(20) ב"ק סה, א. וש"נ.
(21) תהלים קט, כב.
(22) תניא פ"א (ה, ב), וראה בהנסמן ב"מ"מ, הגהות והערות קצרות" לשם (ע' כז), ובסה"ש שם הערה 8.
(23) טעמי המצוות פ' בשלח. מק"מ לזח"א ו, א. אוה"ת נ"ך ח"ב ע' א'עו.
(24) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"ב ע' 39. וש"נ.

- 1 ו. אך על-פי-זה יכולים לטעון: מהי התועלת ב"קטלה פלגא" בנוגע לרצון פרטי בענין פעוט, בה
2 בשעה שיש לו עדיין ריבוי רצונות זרים?!
- 3 ועל זה אומר ה'צמח צדק', ש"קטלה פלגא" צריך להיות, כיון שמזה באים סוף-כל-סוף למעמד ומצב
4 ד"קטלה כולה".
- 5 וכל זה הוא מצד מעלת הרצון (אפילו לגבי עונג) - כידוע³⁰ שהרצון הוא התגלות עצמות הנפש,
6 ופועל בכל הכחות (מהכח היותר עליון, שהוא העונג, עד לכח היותר תחתון, שהוא ענין המעשה) בשוה,
7 ועד שפועל גם באברי הגוף, וכמעשה הידוע³⁰ באחד שבגלל הסכנה מלסטים התחבא במקום צר ביותר,
8 ולאחרי זה לא היה יכול לצאת משם עד שהרחיבו המקום כו', והיינו, שמצד הסכנה נתגלה אצלו הרצון
9 לחיות, ורצון זה פעל כיוון באברי הגוף.
- 10 וכיון שהרצון קשור עם עצם הנפש, הנה על-ידי-זה שמבטל את רצונו להקדוש-ברוך-הוא, אפילו
11 כאשר ביטול הרצון הוא בענין אחד, הרי זה פועל עליו כו', וכך הולך ומבטל את רצונו בענין שני
12 ושלישי, ועד שעל-ידי ביטול ריבוי הרצונות מגיע סוף-כל-סוף למעמד ומצב ד"קטלה כולה".
- 13 ז. וממשיך בהסיפור, שה'צמח-צדק' הוסיף ואמר "ולבי חלל בקרבי וכו'":
- 14 ובהקדמה - שענין זה בא בהמשך להאמור לפני זה, שהרי ה'צמח צדק' לא הפסיק בינתיים בדיבור,
15 כי-אם בריקוד בלבד, ואם כן, הדיבור שלאחרי-זה בא בהמשך להדיבור שלפני-זה.
- 16 והענין בזה - כאמור לעיל שעל-ידי "קטלה פלגא" באים סוף-כל-סוף למעמד ומצב ד"קטלא כולא",
17 שזהו הענין ד"לבי חלל בקרבי".
- 18 וממשיך, ש"חלל" בגימטריא "חיים", שלאחרי זה מתחילים חיים חדשים - שאין זה באופן שנעשה
19 חלל ומקום פנוי,
- 20 - וכידוע³¹ שכשם שצריך להזהר מענין של גאווה, כמו כן צריך להזהר שלא להיות "אסקופא
21 הנדרסת", שאז יש נתינת מקום לענינים בלתי רצויים חס-ושלום -
- 22 אלא הכוונה היא לענין ד"חלל" שהוא בגימטריא "חיים", שלאחרי-זה מתחילים חיים חדשים³² -
23 על-ידי כללות ההנהגה באופן ד"ובחרת בחיים"³³.
- 24 ח. ויש להוסיף ולהעיר, שאף שבהמשך הענין ד"לבי חלל בקרבי" נזכר מאמר רז"ל "שהרגו בתענית"
25 - אין כוונתי לענין התענית כפשוטו,
- 26 וכפי שרבינו הזקן הבהיר כבר ב'אגרת התשובה'³⁴ ש"אפילו בדורות הראשונים בימי תנאים ואמוראים
27 לא היו מתענין ככהאי גוונא אלא הבריאים דמצו לצעורי נפשיהו", מה-שאינ-כן "בדורותינו אלה", שיש
28 להחליף את התענית בענינים אחרים כו',
- 29 ואדרבה: "יאכלו ענוים וישבעו"³⁵,
- 30 אלא שהאכילה תהיה כדבעי - לא מצד התאוה ותוקף הישות, אלא מתוך ביטול וענווה ("ענוים"),
31 ואז יהיה הענין ד"ישבעו" (שזהו על-דרך הענין ד"משביעין אותו"³⁶, שהוא גם מלשון שובע, כמבואר
32 במאמר ה'צמח צדק'³⁷),
- 33 ובפרט בעמדנו בחג הסוכות, שאז בודאי אין מקום לענין של תענית כו', כיון שצריך להיות ענין
34 השמחה כו',

(34) פ"ג.

(35) תהלים כב, כז.

(36) נדה ל, ב. הובא בתניא רפ"א.

(37) ראה בהנסמן ב"מ"מ, הגהות והערות קצרות" לתניא שם

(ס"ע יט ואילך).

(30) ראה סה"מ תרפ"ז ע' קסה. אג"ק אדמו"ר מהור"י צ"ח ע' ריא. וראה גם תורת מנחם - התועדויות חמ"ב ע' 54. וש"נ.

(31) ראה לקו"ש חכ"ב ע' 159 ואילך. וש"נ.

(32) ברשימה נוספת: ונעשה ממולא מהרצונות של נפש האלקית כו'.

(33) נצבים ל, יט.

ובאופן שנמשך על כל השנה כולה - שתהיה שנה טובה ומתוקה בכל המצטרך, ועד לאופן
ד"ופרצת" 38, "נחלה בלי מצרים" 39.

* * *

ט. בהמשך להאמור לעיל (סעיף ב) אודות עניני השמחה שבאים יחד בזמן זה, ישנו ענין נוסף
בשמחה דחג הסוכות - בשעה שיושבים בסוכה:

כתיב 40 "בסוכות תשבו גו' למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם
מארץ מצרים". וכתב הב"ח 41, "כיון דכתיב למען ידעו כו', לא קיים המצוה כתיקונה אם לא ידע כוונת
מצות הסוכה כו'", והיינו, שכוונת המצוה - הזכרון דיציאת מצרים ("כי בסוכות הושבתי את בני-ישראל
בהוציא אותם מארץ מצרים") - היא חלק מהמצוה עצמה, ומעכבת את קיום המצוה.

ועל-פי המבואר בחסידות 42 שענין הידיעה הוא הרגש הדבר, החל מהמבואר בתניא 43 ש"דעת הוא
מלשון והאדם ידע את חוה 44, והוא לשון התקשרות והתחברות, שמקשר דעתו בקשר אמיץ וחזק מאד
ויתקע מחשבתו בחזק כו'", "ועל כן הדעת הוא קיום המדות (אהבה וענפיה ויראה וענפיה) וחיותן"
(ובמילא הרי זה פועל גם על המעשה בפועל, שהרי לבא פליג לכל שיפין 45) - הרי מובן, שהזכרון
דיציאת מצרים שנעשה על-ידי הישיבה בסוכה הוא באופן נעלה יותר מכמו בשאר ה'מים טובים' (שגם
הם זכר ליציאת מצרים), כיון שזכרון זה הוא באופן של ידיעה ("למען ידעו גו'"), היינו, שנגרש אצלו
הענין דיציאת מצרים.

וכיון שהישיבה בסוכה פועלת שנגרש אצלו הענין דיציאת מצרים, הרי מובן, שעל-ידי-זה ניתוסף גם
בענין השמחה.

י. וכאן המקום להתעכב על דברי רבינו הזקן בשולחנו 41 בנוגע לענין זה - שהרי ידוע 46 גודל הדיוק
בלשונו הזהב של רבינו הזקן בכלל, ובפרט ב'שולחן ערוך', שמדייק בכל תיבה ובכל אות, ולכן, כאשר
רואים שרבינו הזקן משנה מלשון ה'מחבר', ולא עוד אלא שמשנה גם מלשון ה'טור' [דבשלמא השינוי
מדברי ה'מחבר' יכול להיות בגלל שרבינו הזקן מוסיף גם טעמי ההלכות, מה-שאינן השינוי מדברי
ה'טור', שכותב גם טעמי ההלכות (ובאריכות יותר מרבינו הזקן שכותב רק "תמצית ופנימיות טעמי
ההלכות", כמו שכתוב בהקדמת הרבנים בני המחבר), וגם דרשות הפסוקים כו'], הרי זה בודאי בתכלית
הדיוק, ויש בזה חידוש בנוגע להלכה.

הביאור בלשון רבינו הזקן בשולחנו (ביחס ללשון ה'מחבר' וה'טור') 47, "בסוכות תשבו שבעת ימים
[גו'] למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים, הם היו ענני
כבודו שהקיפם בהם לצל לכל יכה בהם שרב ושמש, ודוגמא לזה צונו לעשות סוכות העשויות לצל כדי
שנזכיר נפלאותיו ונוראותיו",

- שגדרה של סוכה היא (לא רק הענין השלילי ש"בל יכה בהם שרב ושמש", אלא גם הענין החיובי)
שעשויה לצל (ולכן מברכים על הסוכה, אף שאין מברכים על מצוות שענינם שלילת סכנה 48);

הנפקא-מינה לדינא בנוגע לשיעור הסכך שצריך להיות צלתו מרובה מחמתו, וישוב הסתירה בזה
בדברי אדמו"ר הזקן;

(45) ראה זהר ח"ב קנג, א. ח"ג קסא, ריש ע"ב. רכא, ב. רלב,

א.

(46) ראה גם תורת מנחם - התועודיות ח"מ ריש ע' 66.

וש"נ.

(47) ראה גם אג"ק ח"ה ע' קי.

(48) רמב"ם הל' ברכות פ"א ה"ד.

(38) ויצא כח, יד.

(39) שבת ק"ח, סע"א.

(40) אמור כג, מ"ב-מג.

(41) או"ח סתרכ"ה.

(42) ראה סה"מ עת"ר ע' קטו ואילך. ועוד.

(43) ספ"ג.

(44) בראשית ד, א.

1 תירוץ הקושיות: (א) למה עושים זכר רק לענני הכבוד, ולא לשאר הנסים שהיו ביציאת מצרים, (ב)
2 למה מספיק ב' דפנות וטפח, ולא אחד מלמעלה ואחד מלמטה⁴⁹ וד' מד' רוחות, כמו ענני הכבוד -
3 על-פי דברי אדמו"ר הזקן שעשיית הסוכה היא רק לזכר "ענני כבודו שהקיפם בהם לצל", שזהו חסד
4 וחיבה יתירה כדי שהליכתם במדבר תהיה ללא צער כלל (מה-שאין-כן שאר החסדים שהם דברים
5 המוכרחים), ובשביל "צל" מספיק ב' דפנות וטפח עם סכך מלמעלה;

6 והדיוק "ענני כבודו", שהכבוד הוא (לא של ישראל, אלא) של הקדוש-ברוך-הוא, ולכן "חל שם
7 שמים" על הסוכה⁵⁰ -

8 הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס⁵¹ ב'לקוטי שיחות' חלק ל"ב עמוד 140 ואילך.

9 * * *

10 יא. מאמר דיבור-המתחיל הללו את הוי' כל גוים גו'.

11 * * *

12 יב. דובר לעיל (בהמאמר⁵²) אודות הקישור של חג הסוכות עם יום הכיפורים (וגם ראש-השנה, ועוד
13 לפני זה - החל מראש חודש אלול), שכל עניני חג הסוכות נמשכים מיום הכיפורים, והיינו, שביום
14 הכיפורים נפעל הענין למעלה, ואחר כך בחג הסוכות הרי זה נמשך ומתגלה למטה (ובפרטיות יותר -
15 הנה ההמשכה למטה נעשית מיד בהתחלת חג הסוכות, ובהמשך ימי החג פועלים שתהיה ההמשכה בכל
16 התוקף ("מיטן גאנצן שטורעם")).

17 ומזה מובן, שהשייכות של חג הסוכות עם יום הכיפורים מתבטאת גם בפרטי הענינים שבימים אלו.

18 ונתעכב עתה - בקשר להכינוס העשירי של צעירי אגודת חב"ד שיתקיים מחר - על התפקיד המיוחד
19 של "פרחי כהונה" שמצינו הן ביום הכיפורים והן בחג הסוכות.

20 ובהקדמה - שהתואר "כהונה" שייך לכל אחד ואחד מישראל (כשם שהתואר "צדיק" שייך לכל אחד
21 ואחד מישראל, כמו שכתוב⁵³ "ועמך כולם צדיקים"), כמו שכתוב⁵⁴ "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים",
22 וכמו שכתב הרמב"ם⁵⁵: "ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש .. אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו
23 להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו .. הרי זה נתקדש קודש קדשים וכו'" - דיש לומר, שבדיוק
24 הלשון "קודש קדשים" מרמז הרמב"ם ש"כל איש ואיש" יכול להיות שייך לא רק ל"שבט לוי", אלא
25 (לאחרי שעוסק בעבודה זו בסדר מסודר, מן הקל אל הכבד, יכול להגיע) גם לדרגה היותר נעלית בשבט
26 לוי - דרגת הכהן גדול, עליו נאמר⁵⁶ "ויבדל אהרן להקדישו קודש קדשים"⁵⁷.

27 יג. ובכן:

28 יום הכיפורים הוא תכלית העילוי והשלימות של כל עשרת ימי תשובה, עליהם אמרו רז"ל⁵⁸ "כאן
29 ביחיד", וכפי שמפרש רבינו הזקן⁵⁹ שעבודת ימים אלו היא מצד בחינת ה'יחידה' שבנפש. ולכן היתה
30 עבודת יום הכיפורים ככהן גדול דוקא, והיינו, לא רק העבודה המיוחדת ליום הכיפורים, אלא גם הקרבת
31 התמיד שהיתה בכל יום על-ידי כהן הדיוט, הנה ביום הכיפורים הוצרכה להיות על-ידי כהן גדול דוקא⁶⁰.

(53) ישע"י ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ חלק.

(54) יתרו יט, ו.

(55) סוף הל' שמיטה ויובל.

(56) דברי הימים-א כג, יג.

(57) ראה גם תורת מנחם - התועדויות ח"מ ע' 232 ואילך.

וש"נ.

(58) ר"ה יח, א. וש"נ.

(59) ראה לקו"ת תבוא מג, סע"ד. ובכ"מ.

(60) יומא לב, סע"ב. וש"נ. וראה צפע"נ עה"ת ר"פ קרח.

(49) וכמודגש לפי מנהגנו שאין עושים רצפה מיוחדת לסוכה

(ספר המנהגים - חב"ד ע' 65).

(50) שו"ע אדה"ז או"ח סתרל"ח ס"א. - ו"לפיכך אסור

להסתפק מעצי הסכך כל שבעת ימי החג מן התורה .. ומדברי

סופרים אסור להסתפק אפילו מעצי הדפנות כל שבעת ימי החג"

(שם ס"א"ב).

(51) בשילוב שיחת יום שמח"ת שנה זו.

(52) פ"ב (תורת מנחם - התועדויות חמ"ה ע' 63 ואילך).

וש"נ.

ומובן שביום הכיפורים גופא היו חילוקי דרגות - מהתחלת יום הכיפורים ועד לסיומו בתפלת נעילה,¹ שאז היתה תכלית העילוי והשלימות של יום הכיפורים.²

וכיון שבהתחלת יום הכיפורים לא היה עדיין העילוי והשלימות של יום הכיפורים, היה צורך להבהיר ענינים מסויימים,³

- בודאי לא ענינים של איסור חס-ושלום, שאין צורך לשלול אותם ביום הכיפורים -

שזהו שמצינו במשנה⁴¹: "ביקש להתנמנם" - שזהו ענין שיכול להיות אפילו אצל כהן גדול, וכדי לשלול זאת שלא יישן הכהן-גדול - "פרחי כהונה מכין לפניו באצבע צרדא ואומרים לו אישי כהן גדול עמוד כו' ומעסיקין אותו כו'", ועל-ידי-זה הבטיחו שתהיה עבודת היום בשלימות.⁸

יד. אך עדיין צריך להבין:

איך היו "פרחי כהונה" יכולים להבטיח ולוודא שהכהן-גדול לא יתנמנם ויישן, ובלשון חז"ל (בנוגע לענין השנה)⁶²: "ערביך ערבא צריך"?!

ועל-כן צריך לומר, שהסיבה לכך ש"פרחי כהונה" יכולים להבטיח זאת היא - בגלל שהם בעצמם אינם שייכים להתנמנם ולישון!...

(כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א חייך ואמר:)

אם הם "פרחי כהונה", "צעירי אגודת חב"ד" - לא יתכן שיתנמנמו וישקעו בשינה... ואם מישוהו מתנמנם ונרדם, יש לזרוק אותו מ"צעירי אגודת חב"ד", כי "שינה" ו"צעירי אגודת חב"ד" הם שני הפכים!...

וכיון שאצל "פרחי כהונה" אין חשש שמא יתנמנמו כו', לכן יש ביכלתם להבטיח גם שלא יתנמנם הכהן-גדול (החל מהכהן גדול שבנפשם, ועל-ידי-זה גם הכהן-גדול כפשוטו).

טו. וכשם שביום הכיפורים מצינו את פעולתם של "פרחי כהונה" - מצינו זאת גם בחג הסוכות⁶³:

בדברי המשנה⁶⁴ אודות שמחת בית השואבה, איתא ש"ילדים מפרחי כהונה" היו עולים בסולמות ובידיהם כדי שמן ופתילות כו', ועל ידם היה "אור בית השואבה" דולק במקום גבוה, ומאיר בכל העיר - "עיר אלקינו"⁶⁵ (שכולל גם כללות העולם כולו).

- השמן והפתילות היו אמנם מן המוכן, אבל היו מונחים באיזה מקום בלשכה, וכדי שידלקו ויאירו את כל העיר, היתה צריכה להיות פעולתם של "פרחי כהונה", שטיפסו בסולמות עם כדי שמן בידיהם, עד שהגיעו לראש הסולם כו'.

וגם בענין זה מודגש שבחג הסוכות נמשכים ומתגלים הענינים שנפעלו ביום הכיפורים - כי פעולת "פרחי כהונה" ביום הכיפורים היתה רק בנוגע לכהן-גדול בהיותו בבית המקדש, ואילו פעולת "פרחי כהונה" בחג הסוכות היתה באופן גלוי בכל ירושלים, ש"לא היה חצר בירושלים שאינה מאירה מאור בית השואבה", ועד ש"אשה היתה בוררת חטים לאור של בית השואבה"⁶⁶.

טז. וכשם שנתבאר לעיל שענין הכהונה שייך לכל אחד ואחד מישראל - כן הוא גם בנוגע ל"פרחי כהונה":

כשם שאין חילוק אם הוא משבט לוי או משבט אחר, אלא כל מי ש"נדבה רוחו כו' הרי זה נתקדש קנדרש קדשים כו' לעולם ולעולמי עולמים", כך אין חילוק מהו מספר שנותיו; אם רק "נדבה רוחו אותו כו'" - יש ביכלתו להימנות על "פרחי כהונה", ולהבטיח את שלימות עבודתו של הכהן-גדול בבית המקדש, ולא רק בבית המקדש, אלא גם להאיר את כל העיר.

(64) שם נא, א.

(65) תהלים מח, ב.

(66) שם נג, רע"א.

(61) שם יט, ב.

(62) סוכה כו, סע"א. וש"נ.

(63) ראה גם שיחת שמחת ביה"ש תשח"י סט"ז ואילך (תורת

מנחם - התוועדות חכ"א ע' 57 ואילך). וש"נ.

1 ויהי-רצון שיקויים כן בפועל ממש, למטה מעשרה טפחים, ובאופן דמוסיף והולך ואור, עד לקיום
2 היעוד⁶⁷ "לילה כיום יאיר".

* * *

4 יז. ידוע שבחג הסוכות ישנו ענין האושפיזין⁶⁸ - ובכמה קהילות נהוג להזכירם בדיבור - אברהם
5 יצחק יעקב משה אהרן יוסף ודוד,

6 וכמו כן ישנם שבעת האושפיזין החסידיים⁶⁹: הבעל-שם-טוב, הרב המגיד, אדמו"ר הזקן, אדמו"ר
7 האמצעי, ה'צמח-צדק', אדמו"ר מהר"ש, וכבוד-קדושת אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן,

8 ובודאי שאינם בסתירה זה לזה חסו-שלום, אלא "אלו ואלו דברי אלקים חיים"⁷⁰, וכד דייקת שפיר,
9 הרי אדרבה: ענינם היינו הך, כך שניתן למצוא את ענינו של אברהם אצל הבעל-שם-טוב, וענינו של
10 יצחק אצל הרב המגיד וכו'.

11 ובהקדמה - שכללות ענין האושפיזין שייך לכל אחד ואחד מישראל, וכמודגש בענין התפילה,
12 שלאחרי שאומרים "אלקינו", מוסיפים "ואלקי אבותינו (ומפרטים) אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי
13 יעקב", ועל-דרך-זה מובן גם בנוגע לשאר האושפיזין, וכן בנוגע לאושפיזין החסידיים.

14 ובהתאם לכך, יש להתעכב על ענינם המיוחד של האושפיזין השייכים ליום השני דחג הסוכות [שהם
15 ה"שולטים" על כל הענינים, וכמו בנוגע לכללות הימים-טובים, חג הפסח, חג השבועות וחג הסוכות,
16 שבכל יום-טוב ישנו ענינו המיוחד של יום-טוב זה, וכמו בחג הסוכות, שענינו המיוחד הוא המשכת
17 הדעת (כמבואר בסידור⁷¹), והוא ה"שולט" על כל הענינים] - יצחק והרב המגיד⁷².

18 יח. ויש להתעכב על החילוק שבין יצחק לגבי אברהם, וכמו כן בנוגע להרב המגיד ביחס
19 להבעל-שם-טוב:

20 עבודתו של אברהם היתה באופן ד"הלוך ונסוע⁷³, בכל העולם, לא רק בארץ ישראל, אלא גם בארץ
21 מצרים, בגרר, ולפני זה באור כשדים ובחנן כו'; מה-שאינ-כן יצחק - כשרצה לצאת מארץ ישראל, נאמר
22 לו "גור בארץ הזאת"⁷⁴, "שאתה עולה תמימה ואין חוצה לארץ כדאי לך"⁷⁵.

23 כלומר: אברהם ויצחק היו שניהם במדריגה של "מרכבה"⁷⁶, אבל בענין המרכבה גופא היה חילוק
24 בין עבודת אברהם באופן ד"הלוך ונסוע", לעבודת יצחק שהוצרכה להיות במקומו הוא.

25 וחילוק זה מצינו גם בין הבעל-שם-טוב להרב המגיד - כמסופר בארוכה בסיפורי רבותינו נשיאנו⁷⁷,
26 שהנהגתו של הבעל-שם-טוב היתה לסבב בכפרים ובעיירות שבהם דרו בני ישראל, ולא עוד אלא שגם
27 לאחר התגלותו היה נוסע למקומות רחוקים, להפיץ את מעינותיו חוצה; מה-שאינ-כן הרב המגיד, שסדר
28 עבודתו היה באופן שישב במקומו, ושם נשפכו בהרחבה ("געגאסן זיך") כל עניניו (ואף שבמשך השנים
29 העתיק מושבו ממקום למקום, הרי זה כמו אצל יצחק שלא ישב כל הזמן באותן ד' אמות, אלא שעבודתו
30 לא היתה באופן ד"הלוך ונסוע גו", למצוא מקומות חדשים ולפעול בהם כו').

31 ועוד זאת - שכשם שאברהם אבינו התעסק גם עם ערביים⁷⁸, באמרו להם "ברכו למי שאכלתם
32 משלו"⁷⁹, כמו כן מצינו אצל הבעל-שם-טוב שהתעסק גם עם יהודים שהיו בבחינת ערביים, ועד

(73) לך-לך יב, ט. וראה תניא פמ"ז. ובכ"מ.

(74) תולדות כו, ג.

(75) פרש"י שם, ב.

(76) ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו. ועוד.

(77) ראה אג"ק אדמו"ר מהור"צ ח"ג ס"ע תג (נעתק ב"היום

יום" ג כסלו).

(78) ב"מ פו, ב.

(79) פרש"י וירא כא, לג.

(67) שם קלט, יב.

(68) זהר ח"א רסא, סע"א. ח"ג קג, ב ואילך. שא, סע"ב.

(69) שיחת ליל א' דחה"ס תרצ"ז ס"ד (סה"ש תרצ"ז ע' 161).

וראה גם ר"ד ליל ב' דחה"ס בתחלתה (תורת מנחם - התועדויות

חמ"ה ע' 62). וש"נ.

(70) עירובין יג, ב. וש"נ.

(71) עם דא"ח - שער הלולב רסב, ד ואילך.

(72) ראה גם שיחת יום ב' דחה"ס תשכ"ג ס"י ואילך (תורת

מנחם - התועדויות חל"ה ע' 61 ואילך). וש"נ.

להתעסקות עם ערביים כפשוטם (כידוע כמה סיפורים בזה⁸⁰), ובאופן שלא חיכה עד שהם יבואו אליו, ¹ אלא הוא הלך אליהם כו'; מה שאין כן אצל הרב המגיד לא מצינו סדר עבודה כזה. - בודאי נפעל גם ² על-ידי הרב המגיד הענין ד"יפוצו מעינותיך חוצה", אבל ענין זה היה כמו אצל יצחק, באופן שה"ערבי" ³ בא מאליו, ועל-ידי-זה נתבטלה מציאותו בתור "ערבי" ("ער איז געוואָרן אויס ערבי")⁸¹. ⁴

יט. ועתה עומדים אנו ליכנס ליום השלישי דחג הסוכות, שהאושפזין שלו הם יעקב אבינו ואדמו"ר ⁵ הזקן⁸²: ⁶

ענינו של יעקב אבינו הוא - תורה, כמו שכתוב⁸³ "ותורה שם בישראל", והיה "יושב אהלים"⁸⁴, "אהלו ⁷ של שם ואהלו של עבר"⁸⁵, דקאי על תורה שבכתב ותורה שבעל-פה⁸⁶ (וכפי שמצינו בגלוי בתורה ⁸ שבכתב הוראות מעניניו של יעקב⁸⁷), ועוד לפני שירד למצרים - "את יהודה שלח לפניו גו' להורות ⁹ גו"⁸⁸, "לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה"⁸⁹. ¹⁰

ואף שגם אברהם ויצחק עסקו בתורה, כמאמר רז"ל⁹⁰ "אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה היה כו', ¹¹ יצחק אבינו זקן ויושב בישיבה היה" - הרי עיקר עבודתו של אברהם היתה הכנסת אורחים, ועיקר עבודתו ¹² של יצחק היתה חפירת בארות כדי למצוא "מים חיים"⁹¹; ואילו יעקב - הרי נוסף לכך שהיה אצלו ענין ¹³ הנסיעות ממקום למקום כמו אצל אברהם, וכמו כן ישב במשך כמה וכמה שנים בארץ ישראל כמו יצחק, ¹⁴ הנה עיקר עבודתו היתה בלימוד התורה. ¹⁵

וכמו כן בנוגע לאדמו"ר הזקן - שמצינו אצלו הדגשה מיוחדת בנוגע לענין התורה באופן של בקיעת ¹⁶ המחיצה (שזהו ענינו של יעקב - "אז יבקע כשחר אורך"⁹²) שבין נסתר לנגלה, היינו, שגם נסתר דתורה ¹⁷ בא בגלוי, באופן של הכנה והשגה בחב"ד שבנפש; ¹⁸

ועל-ידי-זה נעשה גם הענין ד"מיטתו שלימה" (שזהו החידוש של יעקב לגבי אברהם ויצחק ש"יצא ¹⁹ ממנו כו")⁹³ - שלא מספיק שכח האמונה והמעשה בפועל יהיו בשלימות, אלא העבודה צריכה לחדור ²⁰ בכל עשר כחות הנפש, החל מחב"ד שבנפשו, שעל ידם נעשית גם הולדת המדות (כמבואר בתניא⁴³), ²¹ שזהו ענין "מיטתו שלימה" בעבודה הרוחנית. ²²

והעיקר - שיקויים מה שכתוב "אז יבקע כשחר אורך", וכן המשך הכתוב: "וארוכתך מהרה תצמח" ²³ (כפי שנתבאר במאמר כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר דיבור-המתחיל אז יבקע גו' שנאמר ²⁴ בגלובאָקע⁹⁴), בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, בקרוב ממש. ²⁵

* * *

כ. ידוע מה שכתב רבינו הזקן ב'אגרת הקודש'⁹⁵ בענין "פדה בשלום נפשי"⁹⁶, שישנו הענין של ²⁷ גאולה פרטית, ש"כל ניצוץ פרטי מהשכינה שבנפש כל אחד מישאל יוצאת מהגלות והשביה לפי שעה, ²⁸ בחיי שעה זו תפילה²⁹ ועבודה שבלב כו"; וגאולה פרטית זו היא הכנה שממהרת את ביאת הגאולה ²⁹

(85) פרש"י עה"פ.

(86) אוה"ת עה"פ (קמה, ריש ע"ב).

(87) ראה - לדוגמא - וישלח לב, לג.

(88) ויגש מו, כח.

(89) פרש"י עה"פ.

(90) יומא כח, ב.

(91) תולדות כו, יט.

(92) ישעי' נח, ח. וראה שיחת יום ב' דחג"ס הנ"ל (תורת

מנחם שם). ויש"נ.

(93) ויק"ר פל"ו, ה.

(94) נדפס בסה"מ קונטרסים ח"ב שה, א ואילך.

(95) ס"ד.

(96) תהלים נה, יט.

(80) ראה גם שיחת יום ב' דחג"ס הנ"ל ס"ו (תורת מנחם שם ^{ע' 59}). ויש"נ.

(81) נתבאר גם שענינו של יצחק (וכן המגיד) הוא ע"ד "יין ^{המשומר בענביו"} (ברכות לד, ב. ויש"נ), שהוא בכחי' העלם, אבל ^{אעפ"כ}, אין זה באופן שנשאר בהעלם אצל יחידי סגולה בלבד, ^{אלא} לאח"ז נמשך גם בגלוי, ובלשון הידוע (ישעי' נב, יו"ד): ^{"חשף הוי' את זרוע קדשו"} - כפי שכותב הרח"ו בנוגע לארז"ל ^(בהקדמתו לשער ההקדמות), וכן כותב כ"ק מו"ח אדמו"ר אודות ^{גילוי החסידות (אג"ק שלו ח"ד ע' שיג)}.

(82) ראה גם שיחת יום ב' דחג"ס הנ"ל ס"ד (תורת מנחם ^{שם ע' 66} ואילך). ויש"נ.

(83) תהלים עח, ה.

(84) תולדות כה, כו.

- 1 הכללית של כלל ישראל, כולל גם גאולת השכינה, שהרי גם היא בגלות, כמאמר רז"ל⁹⁷ "גלו לאדום
- 2 שכינה עמהם", ולכן צריך להיות גם אצלה ענין הגאולה - "פדה בשלום נפשי", כולל גם בחינת השכינה,
- 3 בחינת המלכות, שנקראת "נפש"⁹⁸.
- 4 וגם ענין זה קשור עם האושפיזין של יום השלישי דחג הסוכות (שעומדים בסמיכות אליו), כי:
- 5 בנוגע ליעקב אבינו - מצינו שהיה עוסק באמירת "שיר המעלות" שבספר תהלים⁹⁹, והרי ספר תהלים
- 6 שענינו תהלות ותשבחות שייך לעבודת התפילה, אלא שזהו ענין התפילה כפי שנעשה חלק בתורה, אחד
- 7 מכ"ד ספרי קודש¹⁰⁰.
- 8 וכמו כן בנוגע לאדמו"ר הזקן - כידוע מה שכתוב באגרת לר' אלכסנדר משקלאו (שנדפסה לא
- 9 מכבר¹⁰¹) ש"האומרים תפילה מדרבנן לא ראו מאורות מימיהם" (וכפי שממשיך לבאר ש"אף שנוסה
- 10 התפילה ומנינה ג' פעמים ביום הוא מדרבנן, עיקר ענינה ומהותה הוא יסוד כל התורה וכו').
- 11 ומזה מובן, שנוסף על האמור לעיל שענינם של האושפיזין הנ"ל הוא לימוד התורה, כולל גם פנימיות
- 12 התורה, שצריך ללמדה באופן של הבנה והשגה כו', ולהפיץ אותה כו' - הרי זה כולל גם שלימוד התורה
- 13 הוא בהקדמת עבודת התפילה¹⁰², וכאמור, שזהו ענין של גאולה פרטית, שנעשית הכנה לגאולה הכללית.
- 14 כא. ובהמשך לזה, הנה על-פי הכלל "בתר רישא גופא אזיל"¹⁰³, הרי כאן המקום להזכיר - כלשון
- 15 הכתוב¹⁰⁴: "אעלה גו' על ראש שמחתי" - את אחינו בני ישראל ההולכים בעקבותיו של אדמו"ר הזקן
- 16 ובשם תלמידיו יכוננו, שנמצאים באותה מדינה שבה חי ופעל אדמו"ר הזקן (וכן רבותינו נשיאנו שלאחרי
- 17 זה עד לכבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר נשיא דורנו), ובה היתה גם גאולתו באופן ש"הפליא ה' והגדיל
- 18 לעשות בארץ וכו'" (וכופל ענין ה"פלא" ג' פעמים), ובאופן ש"ראו כל אפסי הארץ"¹⁰⁵ - שגם אצלם
- 19 תהיה היציאה מן המיצר אל המרחב.
- 20 וכיון שבענין זה לא שייכות ההגבלות שישנם בנוגע לגאולה הכללית, שאינה יכולה להיות בשבת
- 21 ויום-טוב, ויש צורך בהקדמת ביאת אליה¹⁰⁶ - הרי זה יכול להיות תיכף ומיד, בשעתא חדא וברגעא
- 22 חדא, וכל המקדים הרי זה משובח.
- 23 ובעגלא דידן - נזכה לראות אותם בעיני בשר, למטה מעשרה טפחים, ובלשון הכתוב: "בנערינו
- 24 ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"¹⁰⁷, "לא תשאר פרסה"¹⁰⁸.
- 25 ונוסף לכך ש"בתר רישא גופא אזיל" - הנה גם בגוף עצמו, כאשר יש הזזה בחלק הגוף שנמצא
- 26 במעמד ומצב של "מרחב" (לפי ערך ה"מיצר" שבו נמצאים הם), הרי מובן ופשוט שענין זה פועל גם
- 27 על חלק הגוף שנמצא ב"מיצר", שגם הוא יבוא למעמד ומצב של מרחב.
- 28 ובנוגע לענינינו:
- 29 כאשר תומשך הרחבה אצל כל אלו שכבר יצאו משם ונמצאים בכפר חב"ד¹⁰⁹, והיינו, שכל עניני כפר
- 30 חב"ד יהיו באופן של "ופרצת", כולל ובמיוחד על-ידי שמחה של מצוה (ובפרט כשישנו צירוף של כמה

שבכתב ותורה שבעל-פה (שם ברכה צד, א), ודוגמתו בנשמות
ישראל - נשמות של תלמידי חכמים, מארי תורה, ונשמות של
מארי עובדין טבין, כמבואר בתניא אגה"ק (ס"ה).
103 עירובין מא, א. וראה סוטה מה, ב.
104 תהלים קלז, ו.
105 ראה אג"ק הנ"ל ס"ע צז ואילך. וש"נ.
106 ראה עירובין מג, סע"א ואילך.
107 בא יו"ד, ט.
108 שם, כו.
109 ראה גם תורת מנחם - התועדויות חמ"ד ע' 102. וש"נ.

97 ספרי ס"פ מסעי. וראה מגילה כט, א.
98 פע"ח שער התפלה בתחלתו.
99 ב"ר פס"ח, יא. פע"ד, יא.
100 ראה גם תורת מנחם - התועדויות חל"ח ע' 272. וש"נ.
101 בבית רבי (מהדורא חדשה, תשכ"ה) ח"א פ"א (כ, א).
ולאח"ז באג"ק שלו ח"א ס"ע לג ואילך. וש"נ.
102 וכמודגש בפסוק (תהלים קכא, א"ב) "אשא עיני אל
ההרים מאין יבוא עזרי", שזהו"ע של תפלה, ולאח"ז נאמר
"עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ", ומבואר בלקו"ת (האזינו עד,
ב) ש"שמים וארץ" קאי על תורה ומצוות, ובתורה גופא - תורה

1 וכמה עניני שמחה, כנ"ל סעיף ב) שפורצת גדר, באופן המתאים ל"פרחי כהונה" שמבטיחים שהכהן
2 גדול לא יתנמנם (כנ"ל סעיף י"ג) - הרי זה ימהר ויפעל אצל אלו שנמצאים עדיין שם שיצאו מן המיצר
3 אל המרחב, ויקבלו אותם מתוך שמחה וטוב לבב כפשוטו, בעגלא דידן ממש.

* * *

5 כב. נוסף על הענין ד"בסוכות הושבתי את בני ישראל גו", שבזה מודגשת אחדותם של כל
6 בני-ישראל בענין הקדושה (כמוזכר לעיל¹¹⁰ לשון רבינו הזקן¹¹¹: "קדושת הסוכה", ועד ל"קדושת הגוף",
7 כלשון ה'צמח-צדק'¹¹²) - ישנו גם הענין ד"ולקחתם לכם גו"¹¹³, מצות נטילת ד' מינים, שבזה מודגשת
8 ההתחלקות שבבני-ישראל, שהרי ד' המינים הם כנגד ד' הסוגים שבבני-ישראל, החל מאלו שיש בהם
9 טעם (תורה) וריח (מעשים טובים), ועד לאלו שאין בהם לא טעם ולא ריח¹¹⁴, ואף-על-פי-כן, מאחדים
10 את כולם ביחד, ועד ששלימותו של האתרוג שיש בו טעם וריח, תלויה בכך שישנה גם הערכה שאין
11 בה לא טעם ולא ריח (ועל-דרך שההוכחה לגמר הולד היא כשנשלמו שערותיו וצפרניו¹¹⁵).

12 וענין זה נעשה באופן ד"ולקחתם לכם", שזהו על-דרך מה שכתוב¹¹⁶ "ביום השמיני עצרת תהיה לכם",
13 באופן ש"יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך"¹¹⁷ - ישראל וקודשא-ברוך-הוא בלבד, שאינם שני דברים
14 נפרדים חס-ושלום, אלא "חלק הוי' עמו"¹¹⁸.

15 ויהי-רצון שעל-ידי נטילת ד' מינים יתגלה הענין ד"אינון נצוחי"א"¹¹⁹ - שיצא כאור צדקם בתוככי
16 כל בני-ישראל בכל המצטרך להם, לשנה טובה ומתוקה בבני חיי ומזוני ובכולם ריחי, ולכל לראש -
17 היציאה מהגלות המר אל הגאולה, ומתוך שמחה וטוב לבב.

18 לאחר ברכת המזון, תפלת ערבית והבדלה - נתן כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א בידו הקדושה לכל
19 הנאספים מ"כוס של ברכה".

<p>(115) ראה יבמות פ, ריש ע"ב.
(116) פינחס כט, לה.
(117) משלי ה, יז. וראה תורת מנחם סה"מ תשרי ע' פב.
וש"נ.
(118) האזינו לב, ט.
(119) ויק"ר שם, ב.</p> | <p>(110) ס"י - בהשיחה המוגהת (לקו"ש חל"ב ע' 140 הערה
(4).
(111) שו"ע או"ח סתרל"ח.
(112) אוה"ת דרושי סוכות ע' א'תשה.
(113) אמור כג, מ.
(114) ויק"ר פ"ל, יב.</p> |
|---|--|

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום חמישי עמ' ב

<p>8 ומשנתינו באה לפרט אלו מציאות אינן של המוצא לפי שיש בהן
9 סימן, אלא חייב להכריז עליהן כדי להשיבן לבעלים:
10 ואלו מציאות שהמוצא אותן חייב להכריז עליהם כיון שיש בהן
11 סימן, מציאות פירות בתוך כלי, או אפילו כלי ריק כמות שהוא - ללא
12 משהו בתוכו, וסתם כלי יש בו סימן, או שמוצא מעות בתוך כיס,
13 או אפילו כיס ריק כמות שהוא - ואין בכיס מאומה, והדרך היא
14 שיש לבעלים סימן בכיס, וכן צבורי פירות - פירות מכונסים יחד
15 ויש בהם סימן, או צבורי מעות - מעות מכונסים יחד,</p> | <p>1 לשאול בבית המדרש. ואמרו ליה, זיל שקול לנפשך - לך וקח
2 אותם לעצמך.
3 ועוד מעשה: רבי יצחק נפחא אשכח קיפורה דאולי ביה אולי -
4 מצא פקעת חוטים שטוים מהם רשתות במקום שמצויים שם
5 ציידים, אתא לקמיה דרבי יוחנן, ואמרי לה כבי מדרשא, ואמרו ליה,
6 זיל שקול לנפשך:</p> |
|--|--|

משנה

7 במשנה לעיל (כא). למדנו אלו מציאות שייכות למוצא אותם,

בס"ד. שיחת שבת חול-המועד סוכות, ה'תשכ"ו.

בלתי מוגה

- 1 א. שבת חול-המועד סוכות יש בו שני ענינים: (א) ענין השבת, (ב) ענין היום-טוב דחג הסוכות,
- 2 כפסק-דין אדמו"ר הזקן שגם חול-המועד קרוי "מקרא קודש"¹, "ובמוסף של חול-המועד נוהגין לומר
- 3 את יום מקרא קודש"².
- 4 והנה, ישנם ענינים המשותפים לשבת ויום-טוב, או על-כל-פנים ענינים שאינם סותרים זה לזה,
- 5 - כמו ענין השמחה*, דאף שעיקרה ביום-טוב ולא בשבת, כידוע³ ששבת ענינו מוחין דאבא,
- 6 ויום-טוב ענינו מוחין דאימא, ששם הוא מקום השמחה, הרי גם בשבת ישנו ענין השמחה⁴, ובפרט בשבת
- 7 חול-המועד, שבו יש תוספת שמחה לגבי שאר ימי חול-המועד, כמובן גם מהנהגת רבותינו נשיאנו שהיו
- 8 אומרים מאמרי דא"ח בשבת חול-המועד, ולא בשאר ימי חול-המועד;
- 9 אמנם, בנוגע להענינים המיוחדים שבכל אחד מהם - מתעוררת שאלה מי מהם קודם.
- 10 ב. ובפרטיות יותר:
- 11 יש מעלה בשבת לגבי יום-טוב - להיותו תדיר, והרי "תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם"⁷.
- 12 ולאידך גיסא, יש מעלה ביום-טוב לגבי שבת - שהרי בנוגע לענין החביבות רואים במוחש שדבר
- 13 תמידי (תדיר) אין בו תענוג וחביבות כל-כך⁸, ואם כן, דוקא מצד זה שיום-טוב אינו תדיר, יש בו חביבות
- 14 יתירה, ואילו שבת, מצד תדירותו מתמעטת חביבותו, ובפרט שענין השבת ישנו גם בכל יום (כמבואר
- 15 בחסידות⁹ שזהו ענין התפילה שבכל יום), שלכן אומרים בכל יום "זכור¹⁰ את יום השבת לקדשו"¹¹,
- 16 והרי מובן שאין זה אמירה בעלמא, אלא אמירה שפועלת ברגש האדם את ענין השבת.
- 17 ולכאורה יש להכריע הספק שבדבר - מהסדר דקריאת התורה, שבשבת חול-המועד מפסיקין מקריאת
- 18 התורה "בסדר שבת", וקוראין בענין המועד¹². וכפי שרואים גם במאמרי החסידות של רבותינו נשיאנו,
- 19 שרוב המאמרים שנאמרו בשבת חול-המועד - מאלו שראיתי - מתחילים בעניני המועד, ולא בענין השבת.
- 20 ומזה מוכח לכאורה שיום-טוב שהוא חביב קודם.
- 21 אמנם, כל זה הוא ביחס לכל שאר שבתות השנה, מה-שאינ-כן ביחס לשבת חול-המועד סוכות, שבו
- 22 יש חביבות מיוחדת - כיון שזוהי הפעם הראשונה שמסיימים כל התורה כולה בלימוד של כל אחד
- 23 לעצמו בשיעורי חת"ת (ואילו בשמחת תורה מסיימים בפעם השניה, בקריאה בציבור), ואם כן הרי זה
- 24 בדוגמת החביבות של היום-טוב דשמחת-תורה, כמו שכתב ה'ילקוט'¹³ ש"עושים סעודה לגמרה של
- 25 תורה".

(* במענה על השאלה למה לא נזכר ענין שמחת בית השואבה, על-פי מה שנתבאר בשנים הקודמות³ שבזמן הזה ישנה גם בשבת ויום-טוב, לפי שקלקלתנו היא תקנתנו - ענה כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א: תלוי באם נפרש דחסידים וכו' החוגגים שמחת ביה"ש - הם בדוגמת אלו דפי' התוס'⁴ "דליכא למיחש כו'". מה-שאינ-כן את"ל דזריות זו הוא ענין בפני עצמו, ואין שייך לחסידות וכו'. ובפרט על-פי מה שכתוב בתוספות שם: "אך הבא להניח כו'".

- (1) או"ח סרמ"ב ס"א בהגהה.
- (2) שם סתפ"ז ס"ו.
- (3) ראה שיחת שבת חוה"מ סוכות תשכ"א בתחלתה (תורת מנחם - התועדויות חכ"ט ע' 44). שם חל"ח ע' 52. וש"נ.
- (4) ד"ה אחד - פסחים קיד, סע"ב.
- (5) ראה לקו"ת צו יא, ד. סה"מ תש"ט ס"ע 130 ואילך.
- (6) ראה בהערות כ"ק אדמו"ר שליט"א סה"מ תש"ט שם.
- לקו"ש ח"ד ע' 1090 הערה 31. ח"ג ע' 25 הערה 13. חל"ג ע' 62 ואילך.
- (7) ברכות נא, סע"ב. ועוד.
- (8) ראה כש"ט סקכ"א. לקו"א כג, סע"ג. או"ת כז, ב. ובכ"מ.
- (9) ראה תו"א נח ט, ריש ע"ב. לקו"ת בהר מא, א. ובכ"מ.
- (10) יתרו כ, ח.
- (11) ראה לקו"ת שם.
- (12) מגילה לא, א. רמב"ם הל' תפלה פ"ג ה"ח.
- (13) יל"ש מלכים רמז קעה. וראה רמ"א או"ח סתקנ"א ס"י. סת"ס ט. יו"ד סוסרמ"ו.

ג. ולכן, העצה היעוצה "לצאת בשלום" מספק זה היא - לדבר אודות ענין המשותף לשבת ולסוכות.¹
ובהתאם לכך, ידובר עתה אודות פרשת השבוע, שזהו ענין הקשור עם שבת, וכיון שפרשת השבוע
היא פרשת ברכה, סיום התורה, הרי זה קשור גם עם היום-טוב דסוכות שסיומו וחזרתו הוא שמחת
תורה, השמחה שעושים לגמרה של תורה.

ועל-פי הנהוג בשנה האחרונה - יתבאר עתה פירוש רש"י בהתחלת הפרשה ובסיום הפרשה.

* * *

ד. בהתחלת פרשת ברכה, מעתיק רש"י את התיבות "וזאת הברכה .. לפני מותו", ומפרש: "סמוך
למיתתו, שאם לא עכשיו אימתי".

וצריך להבין:

(א) למה הוצרך רש"י לבאר הטעם "שאם לא עכשיו אימתי" - הרי בן חמש למקרא שלומד ב"חדר"
מבין בפשטות שמשה רבינו הוצרך להזדרז ולברך את בני ישראל קודם מיתתו, כיון שאחר-כך לא יוכל
לברכם?

- על-דרך הסוד כו' ישנו אמנם הענין ש"מה להלן (בחיי) עומד ומשמש, אף כאן (אחר מיתתו)
עומד ומשמש"¹⁴, וכדברי כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר¹⁵ בנוגע לרבותינו נשיאינו, ש"גם בהשיבם
נפשם אל חיק אביהם שבשמים .. הנה לא זה בלבד שלא יפרדו מעל צאן מרעיתם, הנה עוד מתרפסים
להדום כסא מרום .. לדרוש רחמי וחסדי האב על בניו, עמו ונחלתו". אבל על-פי פשוטו של מקרא,
האפשרות האחרונה לברכתו של משה היא קודם מיתתו. -

יתירה מזה:

בפעם הראשונה שנזכר בתורה ענין כזה - בברכת יצחק: "בעבור תברכך נפשי בטרם אמות"¹⁶ - לא
פירש רש"י "שאם לא עכשיו אימתי", כיון שזהו דבר המובן בפשטות,

[ואדרבה: בענין הנ"ל יש צורך לבאר מדוע הזדרז יצחק ליתן ברכתו בטרם ימות, אף שלאחר-יזה
האריך ימים עד מאה ושמונים שנה¹⁷ - כיון ש"הנה נא זקנתי לא ידעתי יום מותי"¹⁸, וכפי שמפרש רש"י
"אם מגיע אדם לפרק אבותיו ידאג חמש שנים לפניו וחמש שנים לאחר כן, ויצחק היה בן קכ"ג, אמר,
שמה לפרק אמי אני מגיע, והיא בת קכ"ז מתה, והריני בן ה' שנים סמוך לפרקה, לפיכך לא ידעתי יום
מותי, שמה לפרק אמי, שמה לפרק אבא"; אבל עצם הענין דנתינת ברכה סמוך למיתה, "שאם לא עכשיו
אימתי", הוא דבר המובן מעצמו בפשטות],

ואם כן, למה בברכת משה "לפני מותו" הוצרך רש"י לפרש "שאם לא עכשיו אימתי"?

(ב) ולאידך גיסא צריך להבין: משה רבינו, רעיא מהימנא¹⁹, שאוהב ישראל היה²⁰ - היתכן שהמתין
בברכתו לישראל עד "לפני מותו", ומה גם שלא נהג כמו יצחק לברכם כמה וכמה שנים לפני מותו?!

(ג) גם צריך להבין דיוק הלשון "וזאת הברכה" - ובשתים:

(1) "וזאת"²¹ (בוא"ו המוסיף) - הרי ענין זה אינו בשייכות ובהמשך לסיום הפרשה שלפני-יזה?

(2) "וזאת הברכה" - הרי כאן לא שייך לומר "שהיה משה אוהב .. ומראה .. לישראל" (כפי שפירש

רש"י על הפסוק²² "זאת החיה אשר תאכלו", וכיוצא בזה במקומות נוספים²³), כיון ש"הברכה" הוא ענין
של דיבור?

(20) ראה מנחות סה, ריש ע"ב. ועוד.

(21) ראה גם אוה"ח ר"פ ברכה (ע"פ).

(22) שמיני יא, ב.

(23) נח ט, יז. בא יב, ב. בשלח טו, ב. תשא ל, יג. בהעלותך

ח, ד.

(14) סוטה יג, סע"ב.

(15) אג"ק שלו ח"א ע' קמא.

(16) תולדות כז, ד.

(17) וישלח לה, כח.

(18) תולדות שם, ב.

(19) ראה תניא רפ"ב. ובכ"מ.

- 1 וכמו כן אין לומר שכוונת הכתוב היא להבטיח ("פארזיכערן") שהנאמר להלן הן הן ברכותיו של
2 משה - דמאי קא-משמע-לן?!
- 3 ה. ויש לומר הביאור בזה:
- 4 כאשר לומדים את הפסוק "וזאת הברכה אשר ברך משה גו' לפני מותו" - מתעוררת שאלה: בהתחלת
5 ספר דברים מודגש כבר שהיה זה סמוך למיתו, כמו שכתוב²⁴ "ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חודש
6 באחד לחודש" (ראש חודש שבט), וכפי שפירש רש"י "מלמד שלא הוכיחן אלא סמוך למיתו". וכיון
7 שיודעים כבר בנוגע לכללות הספר ש"אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל"²⁵ סמוך למיתו -
8 למה צריך הכתוב להדגיש "וזאת הברכה אשר ברך משה גו' לפני מותו"?
- 9 ואדרבה: מכל הענינים שצריך משה לעשות סמוך למיתו, היה לו להקדים את ענין הברכה,
10 ובמכל-שכן וקל-וחומר: אם "דברי תוכחות" היה משה יכול להקדים ולומר לבני ישראל בראש-חודש
11 שבט, ל"ז ימים קודם מיתו בו' באדר²⁶ - בודאי היה יכול להקדים גם את ברכתו; ולמה מדגיש הכתוב
12 ש"הברכה אשר ברך משה" היתה "לפני מותו"?
- 13 וקושיא זו מתרץ רש"י בפירושו: "וזאת הברכה .. לפני מותו", "סמוך למיתו, שאם לא עכשיו
14 אימתי", כלומר, שבנוגע לברכה זו ("וזאת הברכה") יש צורך וטוב יותר שמשא יאחר אותה עד "סמוך
15 למיתו" ממש (דלא כדברי התוכחות שהתחיל לאמרם ל"ז ימים לפני זה), כאשר אי אפשר לדחותה
16 עוד, כיון "שאם לא עכשיו אימתי", כדלקמן.
- 17 ו. ויובן בהקדים החילוק בין ברכותיו של יצחק לברכותיו של משה:
- 18 בנוגע לברכותיו של יצחק - מצינו שאמר יצחק לעשו אודות הברכה שבירך את יעקב: "הן גביר
19 שמתיו לך וגו'"²⁷ (וכן בברכתו לעשו אמר בנוגע ליעקב: "והיה כאשר תריד ופרקת עולו גו'"²⁸), שמזה
20 מובן, שהכוונה בברכה זו היא בנוגע ליעקב עצמו, לא רק בנוגע לזרעו אחריו, והיינו, שפעולת הברכה
21 התחילה כבר מיד (ומזה מובן גם בנוגע להברכה שבירך יצחק את עשו).
- 22 אבל ברכותיו של משה - הנה בנוגע לבני-ישראל שהיו באותו הזמן, כבר בירכם משה בהתחלת ספר
23 דברים, באמרו: "ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דבר לכם"²⁹, שזוהי
24 ברכה גדולה ביותר, ולא רק בנוגע ל"בני", כפשטות הכתובים, אלא גם בנוגע לכל הענינים; וברכה זו
25 יכולה להתחיל להתקיים מיד, עוד בהיותם במדבר - שהרי כשם שעד עתה היו יולדים ששה בכרס אחד³⁰,
26 כמו כן יכולים לילד גם ששים ריבוא בכרס אחד!
- 27 ואילו הברכה שבפרשתנו היא בנוגע לכללות המשך הזמן שלאחרי זה, לאחר שייכנסו לארץ, בנוגע
28 לזרעם אחריהם וכו' (כמבואר בפרטי הברכות כמה וכמה ענינים שעתידים להיות בדורות הבאים).
- 29 וכיון שכן, הרי מובן, שברכה זו, ככל שמאחרים אותה, הרי זה משובב, ולכן המתין משה עד "סמוך
30 למיתו" ממש, כאשר אי אפשר לדחות לזמן מאוחר יותר, "שאם לא עכשיו אימתי".
- 31 [ואין להקשות ממה שנאמר בהתחלת הברכות "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב"³¹, שענין
32 זה ישנו כבר מיד עתה, שהרי כל אלו שנולדו בזמן האחרון ניתנה להם התורה בירושה, כך שבנוגע
33 לתוכן ברכה זו אין צורך להמתין לזמן מאוחר יותר - כי פסוק זה אינו חלק מהברכות, כי-אם בתור
34 הקדמה להברכות, כפי שמפרש רש"י על הפסוק³² "ה' מסיני בא", "פתח תחילה בשבחו של מקום ..
35 ובשבח שפתח בו יש בו הזכרת זכות לישראל (שבזה נכלל גם הפסוק "תורה צוה לנו משה גו'", כמובן
36 מפירוש רש"י בהמשך הכתובים), וכל זה דרך ריצוי הוא, כלומר כדאי הם אלו שתחול עליהם ברכה].

(29) דברים שם, יא.

(30) פרש"י שמות א, ז.

(31) ברכה לג, ד.

(32) שם, ב.

(24) דברים א, ג.

(25) שם, א.

(26) מגילה יג, ב. ור"ש.

(27) תולדות שם, לו.

(28) שם, מ.

ז. על-פי-זה יובן גם מה שכתוב "וזאת הברכה" (בוא"ו המוסיף) - שענין זה בא בהמשך לסיום הפרשה הקודמת:

בסיום הפרשה הקודמת נאמר למשה רבינו "עלה אל הר העברים גו' וראה את ארץ כנען גו' ומות בהר גו' כי מגד תראה את הארץ ושמה לא תבוא גו"³³, שרק אז נתברר למשה רבינו באופן מוחלט שאינו עובר את הירדן להכנס לארץ³⁴, מה-שאינ-כן עד אז היה תקוותו ש'כולי האי ואולי' יוכל סוף-כל-סוף ליכנס לארץ באופן שלמעלה מדרך הטבע.

ובהמשך לזה נאמר "וזאת הברכה .. לפני מותו" - שכאשר הוברר למשה בוודאות שאינו נכנס לארץ, ועומד עתה "סמוך למיתתו" ממש - אזי עמד לברך את בני ישראל בברכה זו ("וזאת הברכה") שהיא בנוגע להזמן שלאחרי הכניסה לארץ, כיון שאי אפשר לדחותה עוד, "שאם לא עכשיו אימת".

ח. אך עדיין צריך להבין:

מהו החילוק בין ענין הברכה, שמוטב היה למשה לדחותה עד לרגע האחרון "סמוך למיתתו", לענין התוכחה, שהתחיל לומר בראש-חודש שבט (ל"ז ימים קודם מיתתו), אף שגם בזה יש טעם לדחות ככל האפשרי, כפי שפירש רש"י²⁴ "מפני ד' דברים אין מוכיחין את האדם אלא סמוך למיתה, כדי שלא יהא מוכיחו וחוזר ומוכיחו, ושלא יהא חבירו רואהו ומתבייש ממנו וכו'?"

והביאור בזה:

ענין התוכחה הוא ציווי בתורה³⁵, וכיון שקיום התורה ומצוות צריך להיות בהתלבשות בטבע, מבלי לסמוך על ענינים שלמעלה מהטבע (וכידוע הסיפור אודות רבינו הזקן שלא רצה לקדש הלבנה על-ידי העמדת הספינה באופן שלמעלה מדרך הטבע³⁶), לכן הוצרך להתחיל בזה בראש-חודש שבט, שהרי יש צורך במשך זמן שיספיק בדרך הטבע עבור כל ריבוי הענינים שהוצרך משה לומר לבני-ישראל קודם מיתתו.

אבל בנוגע לענין הברכה, שלא היה מצד חיוב וציווי על-פי תורה - היה מוטב למשה לדחות את הברכה השייכת להזמן שלאחרי הכניסה לארץ כו', כל זמן שהיתה לו תקוה שיכנס לארץ באופן שלמעלה מהטבע, וברכם רק כאשר הוברר לו שבוודאי אינו נכנס לארץ, ועומד עתה "סמוך למיתתו" ממש, "שאם לא עכשיו אימת".

* * *

ט. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל תורה צוה לנו משה מורשה גו'.

* * *

י. בסיום פרשת ברכה, מספרת התורה אודות גדלותו של משה רבינו³⁷: "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים", וכפי שמפרש רש"י, "שהיה לבו גס בו ומדבר אליו בכל עת שרוצה כו'", וממשיך בכתוב: "לכל האותות והמופתים אשר שלחו ה' לעשות בארץ מצרים לפרעה ולכל עבדיו ולכל ארצו", ומסיים: "ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל".

ומפרש רש"י: "ולכל היד החזקה - שקבל את התורה בלוחות בידיו, ולכל המורא הגדול - נסים וגבורות שבמדבר הגדול והנורא, לעיני כל ישראל - שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם, שנאמר³⁸

(33) האזינו לב, מט"ב. ראה גם שיחת ש"פ האזינו, י"ג תשרי ס"ז ט (תורת

ואילך.

(37) לד, יו"ד ואילך.

(38) עקב ט, יז.

מנחם - התוועדות חמ"ה ע' 52 ואילך).

(35) קדושים יט, יז.

(36) ראה לקו"ד ח"ד תשנב, ב ואילך. לקו"ש ח"ה ע' 80

1 ואשברם לעיניכם, (ומוסיף:) והסכימה דעת הקדוש-ברוך-הוא לדעתו, שנאמר³⁹ אשר שברת (לא
2 "ששברת", אלא "אשר שברת"), יישר כחך ששברת" (וכפי שרש"י מפרש במסכת שבת⁴⁰, ש"אשר" הוא
3 מלשון "אישור, שאישורו ושיבחו על שבירתן").

4 וצריך להבין:

5 (א) כיון שענינו של רש"י לפרש פשוטו של מקרא, היה לו לפרש מה שכתוב "אשר עשה משה לעיני
6 כל ישראל" בפשטות - ש"היד החזקה" (שקיבל את התורה כו') ו"המורא הגדול" (נסים וגבורות שבמדבר
7 כו') עשה משה לעיני כל ישראל⁴¹, ומהו הכרחו של רש"י לפרש ש"אשר עשה משה לעיני כל ישראל"
8 קאי (לא על ה"היד החזקה" וה"מורא הגדול" שלפני זה, אלא) על ענין נוסף?

9 (ב) לפי פירוש רש"י ש"לעיני כל ישראל" קאי על ענין נוסף - היה הכתוב צריך לומר "ואשר עשה
10 משה לעיני כל ישראל" (בתוספת וא"ו), כמו בענינים שנזכרו לפני זה, "ולכל היד החזקה ולכל המורא
11 הגדול"?

12 (ג) גם אם רש"י מוכרח לפרש ש"אשר עשה משה לעיני כל ישראל" קאי (לא על הענינים שנזכרו
13 לפני זה, אלא) על ענין נוסף - האם לא נמצא ענין נוסף שמורה על גדלותו של משה מלבד הענין דשבירת
14 הלוחות?!

15 הן אמת שמשה רבינו הוכרח לשבור את הלוחות, מהטעם שפירש רש"י בפרשת תשא⁴²: "אמר
16 (משה), מה פסח שהוא אחד מן המצוות, אמרה תורה⁴³ כל בן נכר (שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים)
17 לא יאכל בו, התורה כולה כאן, וכל ישראל מומרים ואתננה להם" (בתמיה) - אבל מה שייך ענין זה
18 לגדלותו של משה רבינו?!

19 משל למה הדבר דומה - לרופא שצריך לפעמים לנתח חולה ולקטוע לו אבר רחמנא-ליצלן, אבל
20 אף-על-פי-כן, מובן וגם פשוט, שהעובדה שהעמיד את החולה על רגליו, ולא הוצרך לקטוע לו אבר,
21 תחשב שבח גדול יותר לרופא!

22 ועל-דרך-זה בנמשל: משה רבינו העמיד את בני-ישראל על רגליהם - על-ידי-זה שנתן להם את
23 התורה שקבל בידיו ("היד החזקה"), ועשה להם נסים וגבורות במדבר ("המורא הגדול"); ולאחרי כל
24 זה מוסיף הכתוב עוד ענין בגדלותו של משה - ועל-פי הסדר שהולכים ממדריגה למדריגה בעילוי אחר
25 עילוי, הרי זה צריך להיות ענין נעלה יותר - שבירת הלוחות?!

26 (ד) מהו הדיוק "שנשארו לבו לשבור את הלוחות לעיניהם" - במה נחשבת נשיאות הלב (האומץ כו')
27 שבפעולת השבירה "לעיני כל ישראל", לגבי עצם הפעולה דשבירת הלוחות, שכיון ש"הלוחות מעשה אלקים
28 המה והמכתב מכתב אלקים הוא"⁴⁴, הרי מובן בפשטות שצריך אומץ גדול ביותר כדי לשברם - הרבה יותר
29 מאשר האומץ בשבירה "לעיני כל ישראל"!

30 ובפרט שבעת חטא העגל היו בני ישראל בשפל המצב - "כי שחת עמך"⁴⁵, ועד כדי כך, שבגלל זה
31 אמר הקדוש-ברוך-הוא למשה "לך רד"⁴⁵, היינו, שמצבם הירוד של בני-ישראל פעל ירידה גם אצל משה;
32 ואם כן, כיצד מתבטאת ה'נשיאות לב' של משה בשבירת הלוחות "לעיניהם" דוקא?

33 יא. והביאור בזה:

34 רש"י אינו יכול לפרש כפי שנראה בפשטות הכתובים ש"אשר עשה משה לעיני כל ישראל" קאי על
35 "היד החזקה" ו"המורא הגדול", והיינו, שגדלותו של משה התבטאה גם בכך שענינים אלו נעשו באופן
36 גלוי "לעיני כל ישראל" - דאם כן, היה הכתוב צריך לומר חידוש גדול יותר, שגדלותו של משה היא

(43) בא יב, מג (ובפרש"י).

(44) תשא שם, טז.

(45) שם, ז ובפרש"י.

(39) תשא לד, א.

(40) פז, א.

(41) ראה גם לקו"ש חל"ד ע' 217 ובהנמסן שם.

(42) לב, יט.

בענינים שנעשו באופן גלוי לעיני כל העולם כולו, כמו שכתוב בפרשת דברים⁴⁶: "היום הזה אחל תת פחדך ויראתך על פני העמים תחת כל השמים", וכפי שמפרש רש"י, "שעמדה חמה למשה ביום מלחמת עוג, ונודע הדבר תחת כל השמים".

ולכן, מוכרח רש"י לפרש ש"אשר עשה משה לעיני כל ישראל" לא קאי על הענינים שנזכרו לפני זה, אלא זהו ענין נוסף.

יב. ובהקדמה:

בפסוקים שלפני-זה מספרת התורה אודות גדלותו של משה רבינו כפי שמתבטאת בשני קיום כלליים באופן ההתגלות האלקית: (א) ביחס להקדוש-ברוך-הוא - "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים", היינו, שההתגלות האלקית למשה רבינו על-ידי ענין הנבואה כו' היתה באופן מיוחד במינו, למעלה מכל הנביאים כו', (ב) ביחס לבני ישראל, היינו, התגלות האלקות לבני ישראל שנפעלה על-ידי משה - "לכל האותות והמופתים גו' ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול גו'", ועד שגם "במדבר הגדול והנורא"⁴⁷ הראה משה לבני-ישראל "נסים וגבורות" שהוכיחו ש"ה' הוא האלקים"⁴⁸.

וכיון שמדובר אודות שני סוגים שונים, לכן, בהתחלת הסוג השני נאמר "לכל האותות וגו'", ולא נאמר "ולכל האותות וגו'", בוא"ו המוסיף (כפי שנאמר לאחר-זה "ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול") - כיון שאין זה עוד פרט בהמשך למה שנאמר לפני זה, אלא ענין נוסף שהוא בסוג בפני עצמו, שהרי לפני-זה מדובר אודות היחס של משה להקדוש-ברוך-הוא, ועתה מדובר אודות היחס של משה לבני ישראל.

וכיון שגם לאחר-זה נאמר "אשר עשה משה לעיני כל ישראל", ללא וא"ו המוסיף, על-כן צריך לומר, שזהו ענין נוסף בגדלותו של משה שאינו נכלל באחד משני הסוגים הנ"ל.

אך היכן מצינו אצל משה רבינו ענין שאינו שייך לשני הסוגים הנ"ל - דלכאורה, כל ענינו של משה רבינו הם באחד משני סוגים הנ"ל, או התגלות אלקית אליו על-ידי ענין הנבואה, או גילוי אלקות לבני ישראל, ותו לא מידיו? ! - הנה על זה אומר רש"י שישנו ענין נוסף אצל משה רבינו: "נשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם".

יג. והביאור בזה:

שבירת הלוחות - כפי שנראית בשטחיות - אינה ענין של התגלות אלקית כו', לא מהקדוש-ברוך-הוא למשה, וגם לא על-ידי משה לבני-ישראל, ואדרבה: ענינו של משה הוא ליתן ולגלות תורה לבני-ישראל, ואילו כאן הרי הוא שובר את (הלוחות) התורה.

ואף-על-פי-כן, מתבטאת בזה גדלותו של משה רבינו באופן מיוחד ונעלה יותר מאשר בכל פרטי הענינים שנזכרו לפני-זה - "שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם":

לכאורה אינו מובן: מדוע שבר משה רבינו את הלוחות דוקא "לעיני כל ישראל"? ! - הן אמת שהוצרך לשברם, כיון שלא היה יכול לתתם לבני-ישראל כאשר "כולם מומרים" (כנזכר לעיל סעיף י), אבל עדיין היה יכול לעשות זאת בחדרי חדרים, ולמה הוצרך לצער את כל בני ישראל על-ידי שבירת הלוחות "לעיניהם"? ! - ומה גם שאפילו אחרי חטא העגל לא אבדה אהבת משה לבני ישראל (שלכן התפלל עבורם וכו'), ואם כן, למה ציער אותם על-ידי שבירת הלוחות "לעיניהם" דוקא? !

והביאור בזה - שכאן רואים את גדלותו הנפלאה של משה רבינו, "שנשאו לבו לשבור את הלוחות לעיניהם" - שגם לאחר חטא העגל, לא עזב משה רבינו את האמונה והאמון ("צוטריו") הבלתי-מוגבל שהיה אצלו כלפי בני ישראל, בהיותו בטוח, שכאשר ישבור את הלוחות לעיניהם, שבכך הרי הוא אומר

- 1 להם: ראו! ההנהגה שלכם גורמת שבירת לוחות אלקיים ("געטליכע לוחות") רחמנא-ליצלן - הרי זה
2 בודאי יפעל עליהם תיכף ומיד לשוב בתשובה⁴⁹.
- 3 גדלותו היותר נעלית של משה רבינו - מתבטאת באמונה והאמון הבלתי-מוגבל שרחש כלפי בני
4 ישראל, שאפילו במעמד ומצב הכי גרוע, עד כדי כך, שזמן קצר לאחר מתן-תורה עשו עגל ועבדוהו,
5 היה בטוח, שכאשר רק יראה להם שהנהגתם פוגעת בנקודת היהדות ("די פינטעלע איד") ומנתקת אותם
6 מהקדוש-ברוך-הוא חס-ושלום - בודאי ישובו מיד בתשובה, וכפי שמבאר רבינו הזקן בתניא⁵⁰, שכאשר
7 יהודי מרגיש שהוא עלול להיות נפרד חס-ושלום מהקדוש-ברוך-הוא, אזי מתעוררת אצלו נקודת היהדות,
8 וגם אם הוא עדיין רחוק ביותר מקיום התורה ומצוות ("קל שבקלים ופושעי ישראל"), מוכן הוא למסור
9 נפשו על קידוש השם!
- 10 ואכן כך היה בפועל - שכאשר בני-ישראל ראו שמשה רבינו שבר את הלוחות, נתעוררו מיד לשוב
11 בתשובה:
- 12 לאחר חטא העגל נאמר⁵¹ "ויפול מן העם גו' כשלשת אלפי איש". והרי מספר החוטאים בעגל היה
13 הרבה יותר מג' אלפים, שהרי לא יתכן שבשביל ג' אלפי איש ישבור משה את הלוחות, ולא יתנם לכל
14 חמש מאות תשעים ושבע אלף מישראל! וכן"ל מפירוש רש"י בפרשת תשא ש"כל ישראל מומרים".
- 15 ועל-כן-צריך-לומר, שהסיבה לכך שמכל שש מאות אלף בני ישראל נפלו רק "כשלשת אלפי איש"^{*}
16 היא - לפי שכל שאר בני ישראל שבו בתשובה מיד כששבר משה את הלוחות לעיניהם.
- 17 יד. ועל-פי-זה יובן גם הטעם שבבירת הלוחות לעיני כל ישראל לא נאמרה בפרשת תשא, בעת
18 המאורע דחטא העגל עצמו, אלא רק בפרשת עקב נאמר "ואשכרם לעיניכם":
- 19 בפרשת עקב, אומר משה רבינו לבני ישראל "דברי תוכחה" ו"מוסר" בנוגע לאופן הנהגתם כו'. וכחלק
20 מדברי התוכחה, אומר להם: ראו! כאשר "חטאתם גו' עשיתם לכם עגל מסכה"⁵³, אזי "ואתפוש בשני
21 הלוחות גו' ואשכרם לעיניכם"³⁸, ותיכף ומיד שבתם בתשובה!
- 22 וכיון שכן - ממשך משה - הרי לאחר שנזכרתם לדעת שהזכרה בכך שהנהגתכם בעשיית העגל
23 היא בסתירה להלוחות האלקיים (שבגללה שיכרתים לעיניכם) פעלה אצלכם שנתעוררתם מיד לשוב
24 בתשובה - עליכם לנצל זאת בנוגע לכללות הנהגתכם ביחס לכל המצוות, שגם הן קשורות עם הלוחות,
25 שהרי כל מצות-עשה קשורה עם הציווי "אנכי הוי' אלקיך"⁵⁴, וכל מצות לא-תעשה קשורה עם הציווי
26 "לא⁵⁵ יהיה לך אלהים אחרים"⁵⁶.
- 27 וזהו גם תוכן הענין שנתגלה לאחר-יזה על-ידי רבינו הזקן בספר התניא⁵⁷, ש"אפילו אשה המנאפת
28 שדעתה קלה היתה מושלת ברוח תאוה, לולי רוח שטות כו'", ש"נדמה לו שבעבירה זו עודנו ביהדותו
29 ואין נשמתו מובדלת מאלקי ישראל"⁵⁸, במכל-שכן וקל-וחומר מזה שלא היתה מסכימה "לעבוד
30 עבודה-זרה חס-ושלום", ועל-ידי-זה "ליפרד חס-ושלום מאחדותו, אפילו נוטלים את נפשה ממנה",
31 "וכל-שכן לכבוש היצר ותאוה הניאוף שהם יסורים קלים ממיתה כו'"⁵⁷.

(* ואף שהמספר דג' אלפים הוא רק אלו שנפלו על-ידי בני לוי, ונוסף לזה מתו בידי שמים אלו שעבדו בעדים
בלא התראה, כמו שכתוב⁵² "ויגוף ה' את העם" - הרי ההשוואה דמספר בני-ישראל לאחר חטא העגל (כפירוש
רש"י ריש פרשת במדבר), מוכיחה, שלא היו הרבה שנפלו.

(54) יתרו כ. ב. ואתחנן ה. ו.

(55) שם. ג. שם ה. ז.

(56) ראה תניא רפ"כ.

(57) פכ"ד.

(58) תניא פי"ד.

(49) ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 241.

(50) פי"ד. פי"ח"ט.

(51) תשא שם, כח.

(52) תשא שם, לה ובפרש"י. פרש"י שם, כ.

(53) עקב ט, טז.

טו. אך עדיין צריך להבין:

מי יאמר שבשברו את הלוחות לעיני בני ישראל בשביל שיתעוררו לשוב בתשובה, עשה משה רבינו את הדבר הנכון - הרי סוף-כל-סוף מדובר אודות בעלי-בחירה, ואם כן, איך היה יכול להיות בטוח שעל-ידי-זה אכן יתעוררו לשוב בתשובה?! בשלמא כאשר מדובר אודות יחיד מישראל, אפשר לומר שבהכירו אותו היה בטוח שישב בתשובה; אבל כאשר מדובר אודות ששים ריבוא בני ישראל, איך היה יכול להיות בטוח שבוודאי יתעוררו לשוב בתשובה, ועל סמך זה, לשבור את הלוחות לעיניהם?!

ועל זה מוסיף רש"י: "והסכימה דעת הקדוש-ברוך-הוא לדעתו, שנאמר אשר שברת, יישר כחך ששברת", והיינו, שהקדוש-ברוך-הוא הסכים לדעתו של משה רבינו, ששיער את מעמדם ומצבם של בני ישראל שבוודאי יתעוררו לשוב בתשובה כתוצאה משבירת הלוחות לעיניהם, שהשערה זו אכן נכונה היא. ועל-פי-זה יובן גם החילוק בין פירוש רש"י כאן, שכותב רק ש"הסכימה דעת הקדוש-ברוך-הוא לדעתו", מבלי לבאר את הסיבה לשבירת הלוחות, לפירושו בפרשת תשא, שמבאר הטעם דשבירת הלוחות בגלל ש"כל ישראל מומרים", במכל-שכן וקל-וחומר ממה שכתוב בפסח "כל בן נכר (שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים) לא יאכל בו" - כי:

בפרשת תשא מסופר אודות המאורע דשבירת הלוחות כשלעצמו, ולא נזכר שם אפילו ששבירתם היתה לעיני כל ישראל, כיון ששם לא מדובר אודות גדלותו של משה רבינו "שנשאו לבו כו"; ושם מבאר רש"י את הסיבה לשבירת הלוחות בגלל הקל-וחומר מפסח כו', שאין זה מבטא את גדלותו של משה רבינו, שהרי "קל וחומר" הוא ענין שכלי שיכול לחשב גם מי שאינו במדרגת משה רבינו (ובפרט ש"קל וחומר" אינו כמו "גזירה שוה" ש"אין אדם דן .. מעצמו" אלא-אם-כן גמיר מרביתו, מה-שאיין-כן קל-וחומר ש"אדם דן מעצמו"⁵⁹);

מה-שאיין-כן בפרשתנו מדובר אודות שבירת הלוחות לעיני כל ישראל בתור ענין שמבטא את העילוי וההפלאה בגדולתו של משה, שהאמין ובטח בבני ישראל שבוודאי ישבו בתשובה כתוצאה משבירת הלוחות לעיניהם, ולכן צריך רש"י רק להוסיף ש"הסכימה דעת הקב"ה לדעתו", שאכן שיער את מעמדם ומצבם של בני ישראל כפי שהוא לאמיתו.

טז. ועל-פי מנהג ישראל ש"מתכיפין התחלה להשלמה"⁶⁰ - יש לקשר סיום והתחלת פירוש רש"י על התורה:

התחלת פירוש רש"י על התורה היא: "אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם"⁶¹, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח בבראשית, משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים"⁶², שאם יאמרו אומות העולם לישראל ליסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם כל הארץ של הקדוש-ברוך-הוא היא, הוא בראה, ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם, וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו".

ותוכן הדברים - שהענין ד"לתת להם נחלת גוים", "נטלה מהם ונתנה לנו", שלוקחים מהיפך הקדושה ומכניסים לקדושה, הוא נעלה יותר מאשר ענין התורה ומצוות, שלכן הענין ד"בראשית", "משום כח מעשיו גוי' לתת להם נחלת גוים", קודם ל"החודש הזה לכם", "מצוה ראשונה".

וענין זה מתאים גם לסיום פירוש רש"י על התורה - שהקדוש-ברוך-הוא נותן למשה רבינו "יישר כח" לא על פעולתו בנתינת התורה ומצוות לבני ישראל, אלא על פעולתו על בני ישראל לעוררם בתשובה על-ידי שבירת הלוחות לעיניהם, שעל-ידי-זה הוציא אותם ממעמד ומצב של "מומרים" והחזירם בתשובה (על-דרך "נטלה מהם ונתנה לנו"), שבענין זה מתבטאת גדולתו של משה רבינו עוד יותר מאשר הגדולה שבאה לידי ביטוי ב"כל האותות והמופתים .. היד החזקה .. (ו)המורא הגדול"⁶³.

(63) סיום ההתוועדות, וגם הביאור ע"ד הלומדות בענין שבירת הלוחות ע"י משה, דלכאורה יש בזה משום דין מזיק או דין גזל (ראה גם שיחות ליל ויום שמח"ת שנה זו - לקו"ש חל"ד ע' 53 ואילך) - לא הגיעו לידינו לע"ע (המו"ל).

(59) פסחים טו, סע"א. וש"נ.

(60) נוסח "מרשות" לחתן בראשית.

(61) בא יב, ב.

(62) תהלים קיא, ו.

בס"ד. שיחת ליל שמחת תורה (קודם הקפות), ה'תשכ"ו.

בלתי מוגה

- 1 א. ידוע פתגם כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר¹, שברכת שהחיינו שמברכים בשמחת-תורה היא גם
- 2 על התורה.
- 3 כלומר: כיון שבשמחת-תורה מסיימים קריאת כל התורה, ומיד מתחילים לקרותה מחדש ("מתכיפין
- 4 התחלה להשלמה"²), וכשם שמתחילים לקרותה מחדש, מתחילים גם ללמודה מחדש - הנה על הקריאה
- 5 והלימוד מחדש מברכים "שהחיינו".
- 6 ואף-על-פי שהחיוב דלימוד התורה הוא בכל רגע ורגע, וענין זה שצריכים ללמוד תורה בכל רגע
- 7 פנוי הוא מהציוויים העיקריים והחמורים, הן בקו דסור מרע, כמאמר רז"ל⁴ "ויתר הקב"ה על כו' ולא
- 8 ויתר על מאסה של תורה", והן בקו דעשה טוב, כמאמר רז"ל⁵ "תלמוד תורה כנגד כולם" - אף-על-פי-כן
- 9 מברכים "שהחיינו" על התחלת קריאת ולימוד התורה בשמחת-תורה, כיון שבלמוד זה ניתוסף חידוש
- 10 גדול (כדלקמן), ועד שהלימוד דשנה שעברה אינו בערך להלימוד שמתחילים עתה מחדש.
- 11 וכיון שהתחדשות זו בלימוד התורה היא (א) פעם אחת בשנה בלבד (בשמחת-תורה), (ב) ויש בה
- 12 תענוג ושמחה גדולים (שזהו ענין "שמחת תורה", השמחה על החידוש בלימוד התורה) - לכן מברכים
- 13 "שהחיינו", היינו, שנותנים שבח והודיה להקדוש-ברוך-הוא "שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה",
- 14 להחידוש בלימוד התורה, כדין ברכת שהחיינו על כל דבר של שמחה ותענוג הבא פעם אחת בשנה⁶.
- 15 ב. החידוש בלימוד התורה שמתחיל בשמחת-תורה, מרומז בקריאה דשמחת-תורה בהתחלת התורה
- 16 - "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ":
- 17 הפירוש ד"בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ" הוא - שכל העולם כולו, שמים וארץ וכל
- 18 צבאם⁷, נבראו זה עתה; זוהי מציאות חדשה.
- 19 כלומר: הרגש של האדם הלומד הוא - שהתחלת המציאות שלו ושל כל העולם היא: לימוד התורה;
- 20 בהתחלת לימוד התורה מחדש, ביתר עריבות ("געשמאק") ומסירה ונתינה ("איבערגעגעבנקייט") -
- 21 נעשית מציאות העולם, כמאמר רז"ל⁸ "בראשית - בשביל ישראל שנקראו ראשית ובשביל התורה
- 22 שנקראת ראשית".
- 23 ובזה מתבטא החידוש בלימוד התורה שנעשה בשמחת-תורה - בידעה והרגש שלימוד התורה אינו
- 24 רק מצוה בלבד, אלא זוהי כל מציאותו ומציאות כל העולמות כולם, שנכללים ב"שמים" ו"ארץ". וידעה
- 25 זו והרגש זה פועלים אצלו מסירה ונתינה, שמחה וזריזות מחודשים בלימוד התורה (והיינו, שלא זו
- 26 בלבד שאינו דוחה זאת, אלא אדרבה: הוא עושה זאת מתוך זריזות גדולה).
- 27 ועל השמחה והזריזות בתורה שנתן לו הקדוש-ברוך-הוא - נותן יהודי שבת והודיה מיוחדת,
- 28 שמתבטאת בברכת "שהחיינו".
- 29 ג. והנה, בנוגע לשמים וארץ - הנה כשם שיש שמים וארץ בגשמיות, כך יש שמים וארץ ברוחניות,
- 30 וכפי שמצינו בקבלה וחסידות כמה פירושים ב"שמים" ו"ארץ" - כפי שהדבר מתבטא בענין הספירות⁹,

(1) שיחת ליל שמח"ת (קודם הקפות) תרצ"ו ס"ז (סה"ש תרצ"ו ע' 14); תש"ט סוס"א (סה"ש תש"ט ע' 281). וש"נ. וראה גם שיחת ליל שמח"ת תשכ"ד בתחלתה (תורת מנחם - התועדויות חל"ח ע' 109). וש"נ.

(2) נוסח "מרשות" לחתן בראשית.

(3) ראה גם תורת מנחם שם. וש"נ.

(4) פתיחתא דאיכ"ר ב. וראה ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז.

(5) פאה רפ"א.

(6) ראה אנציק' תלמודית (כרך ד) ערך ברכת הזמן (ע' תלב ואילך). וש"נ.

(7) ראה פרש"י בראשית א, יד.

(8) פרש"י ורמב"ן עה"פ. ובכ"מ.

(9) ראה זח"א לא, ב (בתוספתא). סה"מ תרנ"א ע' פט ואילך. ועוד.

- ועד להפירוש שקאי על תורה (שמים) ומצוות (ארץ)¹⁰. וכל הענינים שנכללים בשמים וארץ, הנה כל
מציאותם ובריאתם תלויה באופן שבו מתמסר יהודי בשמחת-תורה ללמוד תורה בשנה הבאה.
ובפרטיות:
- בנוגע לשמים וארץ ברוחניות - תורה ומצוות - הרי זה בודאי תלוי במסירה ונתינה ללימוד התורה,
דכיון ש"גדול תלמוד שמביא לידי מעשה"¹¹, הרי המעשה - הן מעשה המצוות כפשוטו (ארץ) והן מעשה
מצוות תלמוד תורה (שמים) - תלוי בהחיות שבלמוד התורה.
- וכמו-כן גם שמים וארץ גשמיים תלויים בהמסירה ונתינה ללימוד התורה - כי על-ידי לימוד התורה
נעשית בריאת העולמות, כמאמר רז"ל¹² "מה הקדוש-ברוך-הוא בורא עולמות, אף אביכם (ישראל) בורא
עולמות" - על-ידי לימוד התורה.
- והענין בזה - דלכאורה, הרי מציאות העולמות קיימת גם ללא לימודו בתורה - שמציאות העולם
יכולה להיות גם באופן של "מדבר . . נחש שרף ועקרב גו"¹³, ועל-ידי לימוד התורה פועל יהודי שהעולם
יהיה ראוי לדירת אדם - "כתפארת אדם לשבת בית"¹⁴, הן תפארת לאדם העליון, שהקדוש-ברוך-הוא
יוכל לומר שזהו בית ודירה שלו, והן תפארת לאדם התחתון, שהעולם אינו מדבר שממה, היפך ישוב
בני אדם, היינו, שהנהגת העולם אינה על-פי אנושיות, אלא הוא מקום מושב בני אדם, שמתנהג בצדק
ויושר כו'.
- ד. על-פי-זה יובן גם מה שכתוב בפרשת בראשית (שמתחילים לקרוא בשמחת-תורה) "ויאמר אלקים
יהי אור ויהי אור"¹⁵, שהתחלת הבריאה היתה בריאת האור:
- המשך השיחה - שמיד בהתחלת הבריאה מודגש שתכלית ומטרת הבריאה הוא ענין האור (ועד שזהו
גם תכלית החושך - לא רק כדי שענין האור יהיה בבחירה חפשית, אלא גם לאהפכא חשוכא לנהורא¹⁶),
ובזה גופא: (א) עצם האור כמו שהוא קודם התהוות הנבראים, מטרותם ותכליתם - בחינת הכתר (שלמעלה
מהשתלשלות¹⁷), (ב) הארה שנמשכת בכל מאמר ונברא, כדי שיהיו מתאימים לתכליתם ומטרותם - בחינת
החסד (דאזיל עם כולוהו יומין¹⁸). וסדר זה הוא גם בעבודת האדם¹⁹. ועצם האור יתגלה בגמר ושלמות
עבודת הביורורים בסוף שית אלפי שנים²⁰, ועד אז הוא בהעלם ("אור" בגימטריא "רז"²¹), וזהו שגנוז
לצדיקים לעתיד-לבוא²². וגנוז בתורה²³, שעל-ידיה נעשית העבודה שמגלה אור זה - הוגה על-ידי
כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק י עמוד 7 ואילך.
- ה. (בהמשך השיחה, בענין תכלית החושך להפכו לאור - אמר כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א):
על-פי הנ"ל יובן סיפור כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר לפני שלושים שנה - בחג הסוכות
תרצ"ו²⁴ - אודות ה'צמח-צדק' והחסידים שלו:
- בזמנים שבהם היה נערך "יריד" בליובאוויטש, היה ה'צמח-צדק' אומר חסידות (עבור האורחים
שהגיעו אל ה"יריד") קודם אור הבוקר, לפני פתיחת ה"יריד". וכיון שהיה זה קודם אור היום - היה

(10) ראה תו"א ר"פ בראשית. ובכ"מ.

(11) קידושין מ, ב. וש"נ.

(12) ב"ר פצ"ח, ג.

(13) עקב ח, טו.

(14) ישעי' מד, יג.

(15) א, ג.

(16) כהלשון הידוע: לאהפכא חשוכא לנהורא ומרירו למיתקא

(זח"א ד, א). וכמבואר במק"א (ראה תורת מנחם - התועדויות

חכ"ז ע' 442. וש"נ) שאין זה כפל לשון, אלא ד' דרגות: מרירו

למיתקא - במדות, וחשוכא לנהורא - במוחין.

(17) ובמכ"ש מבחי' המוחין שהם למעלה מהתהוות

העולמות, כידוע ההפך בין מוחין למדות (ראה סה"מ תרנ"ב

ריש ע' סג. תרנ"ג ע' רכח. ועוד), ועאכ"כ בחי' הכתר שלמעלה

גם מבחי' המוחין.

(18) ראה זח"ג קג, א"ב. קצא, ב. ועוד. הנסמן בלקו"ש ח"ה

ע' 174 בשוה"ג.

(19) ועז"נ "ויאמר אלקים יהי אור . . ויבדל אלקים בין האור

ובין החושך" - כיון שהאדם יכול לטעות בפירוש המושג של

"אור".

(20) שכנגדם הם ששת ימי בראשית, כמ"ש הרמב"ן (בראשית

ב, ג).

(21) זח"ג כח, ב. תקו"ז תי"ט (לט, ב).

(22) חגיגה יב, א. ב"ר פ"ג, ו. פ"א, ב. וש"נ.

(23) ראה זהר ח"א רסד, א. ח"ב קמט, א. זו"ח רות פה, א.

ועוד. הנסמן בלקו"ש שבפנים ע' 10 הערה 22.

(24) שיחת ליל א' דחה"ס ס"ט (סה"ש תרצ"ו ע' 4).

1 דולק נר קטן ("סטאציק") כדי להאיר. ופעם אחת בעת שה'צמח-צדק' אמר חסידות קודם אור הבוקר,
2 אירע שהרשב"ץ (שהיה אחד מגדולי החסידים עוד בזמן ה'צמח-צדק', ובסוף ימיו היה לומד עם
3 כבוד-קדושת מורי-יוחמי אדמו"ר בימי ילדותו)²⁵ עמד בין הנר ובין השולחן שאצלו ישב ה'צמח-צדק'
4 בעת אמירת החסידות. וכאשר הרשב"ץ הבחין - באמצע המאמר - שה"צל" שלו מגיע על שולחן
5 ה'צמח-צדק', חשב לזוז ממקומו, כדי שלא יחשיך. אך מיד חשב שמוטב שישאר במקומו, כי הרי הרבי
6 (ה'צמח-צדק') מעלה את כל הענינים שמונחים על שולחנו, ובמילא יעלה גם את ה"צל" שלו. ופתאום
7 אמר ה'צמח-צדק' (באמצע המאמר): להעלות - אפשר רק אור, אבל חושך - אי אפשר להעלות.

8 ויש לבאר ההוראה מסיפור זה - ככל סיפורי רבותינו נשיאינו שהם הוראות בעבודתינו²⁶ - ולא רק
9 מכללות הסיפור, אלא גם מהפרטים שבו:

10 ההוראה מכללות הסיפור מובנת בפשטות - שכאשר שומעים דברי תורה, צריכים להיות מונחים לגמרי
11 בשמיעת הדברים, ולא לחשוב בשעת מעשה אודות ענינים אחרים.

12 אף-על-פי שהאדם חושב שמחשבתו אינה אלא לעצמו, הנה האמת היא, שישנם כאלו שמרגישים
13 ו"שומעים" גם את המחשבות, כך, שהמחשבה שלו היא כמו דיבור. וכשם שבודאי היה מתבייש לדבר
14 באמצע שמיעת דברי תורה, הנה כן הוא גם בנוגע למחשבה.

15 ואין הכוונה לשלול רק מחשבות של דברים בטלים, אלא אפילו ענינים שצריך לחשוב אודותם -
16 כבסיפור הנ"ל, שמחשבתו של הרשב"ץ היתה בעניני עבודה, שהרבי יעלה אותו כו' - הנה כיון שאינם
17 שייכים ל"תורה" ששומע עתה, הרי הם "מחשבות זרות" - זרות לגבי הענין שבו עוסקים עתה; בעת
18 אמירת דברי תורה, צריכים להיות מונחים לגמרי בשמיעת הדברים.

19 ונוסף על ההוראה הנ"ל מכללות הסיפור, יש ללמוד הוראה גם מהפרטים שבו, כי בשביל הוראה
20 הנ"ל היה מספיק לספר רק שאחד הנוכחים חשב דבר-מה באמצע אמירת המאמר על-ידי ה'צמח-צדק',
21 וה'צמח-צדק' הרגיש במחשבתו. וכיון שכבוד-קדושת מורי-יוחמי אדמו"ר סיפר גם פרטי הדברים - מה
22 היתה מחשבתו של הרשב"ץ, ומה אמר לו ה'צמח-צדק' - מובן, שיש ללמוד הוראה מכל פרטי הסיפור.

23 המשך השיחה - שדברי ה'צמח-צדק' להרשב"ץ שאי אפשר להעלות²⁷ את החושך הם רק בנוגע
24 להעדר האור²⁸, ואילו מציאות החושך²⁹ (שלהיותו מנגד לאור (לא רק העדר האור), יש לו שייכות אל
25 האור) צריך להפוך לאור³⁰ - נכלל ב'לקוטי שיחות' הנ"ל הערה 30.

26 ו. וזוהי גם השייכות של דברי ה'צמח-צדק' לענין ה"יריד" - כאמור לעיל שאמירת החסידות היתה
27 עבור האורחים שבאו ל"יריד":

(25) ראה אודותיו בהנחמן בתורת מנחם - רשימת היומן ע' תקכג. וש"נ.

(26) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"ד ע' 83. וש"נ.
(27) נתבאר גם הדיוק שאי אפשר להנלות, אבל אפשר לברר (חסר ביאור הענין - המו"2).

(28) כבסיפור הנ"ל אודות הרשב"ץ, שבודאי לא ה' ענינו להחשיך ח"ו, כי אם, שכיון שמציאות הגוף אינה חומר שקוף ("דורוכיטיקער"), לא ה' יכול אור הנר לעבור דרכו אל שולחן הצ"צ, ובמילא ה' שם העדר האור.

(29) כידוע שיש ב' דעות בענין החושך (נסמן בלקו"ש ח"י ע' 180) - אם הוא רק העדר האור, או שיש גם מציאות של חושך. ומבואר בחסידות בכ"מ (ובארוכה - במאמרי כ"ק מו"ח אדמו"ר (סה"מ קונטרסים ח"ב שמב, ב)) שב' הדעות אמת, והיינו, שיש ב' מדריגות בענין החושך.

(30) אלא, כיון שאי אפשר לדלג מן הקצה אל הקצה, מציאות של חושך עד למציאות של אור, צריך להיות ממוצע

ביניהם - שלילת והעדר החושך, אבל תכלית הכוונה אינה בשלילת והעדר החושך בלבד; בשביל "סור מרע" בלבד לא היתה הנשמה יורדת למטה, שהרי גם בהיותה למעלה לא ה' ענין של רע כו' (ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חכ"ב ע' 161. וש"נ), אלא תכלית ירידת הנשמה היא בשביל "עשה טוב"; תכלית הכוונה היא - ענין של אור דוקא.

- וזהו גם הטעם שתורת החסידות מרבה להדגיש ענינים של אור וחיות דוקא, וכידוע ומבואר בתורת החסידות בכ"מ (החל מספר התניא (פכ"ו ואילך)) עד כמה יש לרחק מדת העצבות, כי ענין העצבות הוא העדר החיות, וכיון שזהו ענין של העדר, אין להתעסק בזה. - צריכים להתעסק עם ענינים של חיוב: מציאות של טוב, וגם מציאות של רע - להפכה לטוב; אבל לא עם ענינים של העדר.

וזהו שכ"ק מו"ח אדמו"ר השתדל תמיד מתוך חיות ולהט ("ער האט זיך געקאכט") שיהיו ענינים של פעולות, מ'זאל טאן', פעולות גדולות או עכ"פ פעולות קטנות (והאמת היא שע"י

- 1 כללות ירידת הנשמה בגוף הוא בדוגמת ענין המסחר ב"יריד" - כמבואר בדרושי אם כסף תלוה³¹,
2 שירידת הנשמה בגוף נקראת בשם עיסקא, שמזה יש ריוח הן להלוה - הנשמה שירדה למטה, והן
3 להמלוה - הקדוש-ברוך-הוא, שהרי על-ידי עבודת הנשמה למטה ניתוסף כביכול גם למעלה.
4 ועל זה באה ההוראה מכללות הסיפור דאמירת חסידות לפני ה"יריד" - כאמור לעיל (סעיף ד) שהענין
5 הראשון שבא בהקדמה לכל הפעולות הפרטיות הוא "יהי אור", ובהתאם לכך, הנה לפני ההליכה אל
6 ה"יריד", צריך להאיר האור דפנימיות התורה. וזהו גם הטעם שבדורות האחרונים ניתוסף בגילוי פנימיות
7 התורה - דכיון שעוסקים יותר ב"יריד", יש צורך בתוספת אור.
8 ונוסף לזה, הנה קודם ההליכה אל ה"יריד" נותנים גם הוראה פרטית בנוגע לתכלית ה"מסחר" -
9 שצריך לידע שהעדר בלבד אינו ענין; הן אמת שבינתיים הוא סר מרע, אבל לא זו היא התכלית; התכלית
10 היא - להאיר אור, ולא הפכא חשוכא לנהורא.
11 ז. וזוהי גם השייכות לשמחת-תורה:
12 ידוע³² בענין ה"הקפות" שבשמחת-תורה - שהקדוש-ברוך-הוא נותן לנשמה כחות בתור הלואה, שזהו
13 ענין ההקפות - מלשון "הקפה", כדי להשתמש בהם ולנצל אותם בעבודת כל השנה, שזהו בדוגמת ענין
14 העיסקא.
15 וזהו שקודם ההליכה ל"יריד" בעבודת כל השנה קורין בפרשת בראשית "יהי אור" - שזוהי ההוראה
16 שתכלית ה"יריד" הוא "יהי אור".
17 [כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "עך טי דורין מארקא"].

* * *

- 18 ח. בהמשך להמדובר לעיל בענין אור וחושך, הנה כשם שיש הבדלה בין אור לחושך, כך יש גם
19 הבדלה בין טהרה לטומאה, וכשם שבענין החושך יש ב' דעות אם הוא מציאות או רק העדר האור, כך
20 יש ב' דעות בנוגע לטומאה, אם היא מציאות או רק העדר הטהרה.
21 ויש שמבארים³³ שישנם שני הענינים, ומצד זה ישנו החילוק שבשביל אכילת תרומה די בטבילה
22 והערב שמש - שמסלק הטומאה, ואילו בשביל אכילת קדשים יש צורך גם בהבאת קרבנות³⁴ - המשכת
23 הקדושה.
24 ולכאורה יש להביא ראיה שטומאה היא גם מציאות, ולא רק העדר הטהרה - שהרי אם נאמר שטומאה
25 היא רק העדר הטהרה, היה צריך להיות דין טומאה במקום שאין מציאות הטהרה³⁵,

(32) ראה ד"ה ביום השמע"צ דשמע"צ תרצ"ה פכ"ו (סה"מ קונטרסים ח"ב שלט, סע"א). שיחת שמח"ת תרצ"ה ס"ח (לקו"ד ח"א קצו, א).

(33) ראה מנחת שמואל בתחלתו.

(34) רמב"ם ריש הל' מחוסרי כפרה.

(35) המשך שיחה זו* והמשך ההתוועדות (כולל השיחה בענין שבירת הלוחות על ידי משה, דלכאורה יש בזה משום דין מזיק או דין גזל (ראה גם שיחות שבת חוה"מ סוכות ויום שמח"ת שנה זו - לקו"ש חל"ד ע' 53 ואילך)) - לא הגיעו לידינו לע"ע (המו"ל?).

פעולות קטנות באים סוכ"ס לפעולות גדולות, כיון שמרגילים את הגוף לפעול ולעשות כו'), ובלבד שיהיו פעולות. עיקר ההדגשה היתה (לא על "סור מרע", אלא) על "עשה טוב". - אלא, כדי שענין האור לא יהי' באופן של "נהמא דכיסופא" (ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. הובא בלקו"ת צו ז, ריש ע"ד. ובכ"מ), כ"אם ע"י עבודה - צ"ל גם מציאות של חושך, רע ומות (לא רק העדר האור, הטוב והחיים), שאז יש ענין של מלחמה עם המנגד, וצריך להיות הענין ד"ובחרת בחיים" (נצבים ל, יט), ועד להפיכת המנגד כו'.

(31) ראה ד"ה אם כסף תלוה תרכ"ז (סה"מ תרכ"ז ע' קלג ואילך). וש"נ.

בס"ד. שיחת יום שמחת תורה, ה'תשכ"ו.

בלתי מוגה

- 1 כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הקדושות לסעודה.
- 2 א. ענינו של יום-טוב שני של גלויות - בפשטות - אינו אלא מצד ספיקא דיומא, והיינו, שב"מקומות
- 3 הרחוקים (מארץ ישראל) שאין השלוחים מגיעין אליהם, היו עושין שני ימים, מפני הספק, לפי שאינם
- 4 יודעים יום שקבעו בו בית-דין את החודש אי זה יום הוא"¹.
- 5 ועל-פי-זה לא ניתוסף דבר ביום-טוב שני לגבי יום-טוב ראשון; כל מה שיש ביום-טוב שני יש גם
- 6 ביום-טוב ראשון, שהוא עיקר היום-טוב.
- 7 אבל אף-על-פי-כן, מצינו שיש מעלה ביום-טוב שני לגבי יום-טוב ראשון:
- 8 בחג הפסח - בנוגע לשביעי של פסח (יום-טוב ראשון) ואחרון של פסח (יום-טוב שני) - ששביעי
- 9 של פסח קשור בעיקר עם הגאולה ממצרים², שלכן קורין אז שירת הים, ומפטירין בשירת דוד; ואילו
- 10 אחרון של פסח קשור עם הגאולה העתידה², כמודגש בהפטרות היום, והרי הגאולה העתידה נעלית יותר
- 11 באין-ערוך מאשר הגאולה ממצרים.
- 12 וכן בחג הסוכות - בנוגע לשמיני-עצרת (יום-טוב ראשון) ושמחת-תורה (יום-טוב שני) - הנה אף
- 13 שהשמחה דשמיני-עצרת גדולה יותר מהשמחה דחג הסוכות (ושמחת בית השואבה), הרי היא עדיין
- 14 בערך כו', ואילו השמחה דשמחת-תורה היא באין-ערוך, כמנהג ישראל ש"תורה הוא"³.
- 15 ועל-דרך-זה בנוגע לחג השבועות - דאף שלכאורה לא מצינו ביום-טוב שני דבר נוסף לגבי יום-טוב
- 16 ראשון, הנה כד דייקת שפיר, יש בו עילוי (גם לגבי אחרון-של-פסח ושמחת-תורה, ובמילא גם) לגבי
- 17 יום ראשון דשבועות⁴:
- 18 ובהקדים הטעם שעושים בחג השבועות יום-טוב שני - דלכאורה: הרי הקביעות דחג השבועות אינה
- 19 תלויה "בכמה ימים לחודש, רק בחמישים לעומר"⁵, ועד אז (מראש-חודש ניסן עד חג השבועות, במשך
- 20 יותר מב' חדשים שלמים), בודאי ידעו בכל המקומות באיזה יום קבעו בית-דין ראש-חודש ניסן (דאם
- 21 לא כן, יצטרכו לעשות כל יום-טוב ג' ימים, בגלל הספק בנוגע לשני חדשים, אם היו מלאים או חסרים)
- 22 - כמו שכתב הרמב"ם⁶ שזהו "כדי שלא לחלוק במועדות".
- 23 ונמצא, שיום-טוב שני של שבועות אינו מצד ספיקא דיומא, אלא מצד תקנת חכמים "שלא לחלוק
- 24 במועדות", ולכן יש בו כח של ודאי⁷.
- 25 ב. ויש לבאר הטעם שגדלה מעלת יום-טוב שני על יום-טוב ראשון (אף שלכאורה איך יהיה הטפל
- 26 גדול יותר מן העיקר) - שזהו מצד המעלה המיוחדת ב"דברי סופרים", ש"ערבים" ו"חמורים" "יותר
- 27 מדברי תורה"⁸ ("ערבים" - בקו הימין, "עשה טוב", כאשר מקיימים אותם; ו"חמורים" - בקו השמאל,
- 28 "סור מרע", כאשר אין מקיימים אותם חסו-שלום).
- 29 וענין זה גופא ש'ערבים' ו'חמורים' 'דברי סופרים' יותר מ'דברי תורה', הוא בגלל שב'דברי סופרים'
- 30 מודגש יותר ענין בירור המטה,

(5) שו"ע אדה"ז אר"ח סתצ"ד ס"א.

(6) שם הי"ב.

(7) שו"ת חת"ס חאו"ח סו"ס קמה.

(8) ראה סנהדרין פה, סע"ב (במשנה). ירושלמי שם פי"א

ה"ד. ע"ז לה, א ובפרש"י. ירושלמי שם פ"ב ה"ז.

(1) רמב"ם הל' קידוה"ח פ"ג הי"א.

(2) ראה גם תורת מנחם - התועדויות חל"ג ע' 333. וש"נ.

(3) ראה תוד"ה נפסל - מנחות כ, ב. מהרי"ל - הובא ברמ"א

יו"ד ששע"ו ס"ד. מנהגים ישנים מדורא ע' 153. שו"ע אדה"ז

אר"ח סוסק"פ. סת"ל"ב ס"א. סתנ"ב ס"ד. סתצ"ד סט"ז. ועוד.

(4) ראה גם תורת מנחם - התועדויות חכ"ח ע' 112. וש"נ.

1 - שזהו ענין הכי עיקרי, שהרי בשביל זה ניתנה התורה למטה דוקא [דאף שיש לימוד התורה גם
2 למעלה, כמאמר רז"ל⁹ "קא מיפלגי במתיבתא דרקייעא כו'", מכל-מקום, עיקר לימוד התורה הוא למטה
3 דוקא], כמבואר בסוגיא דמתן-תורה¹⁰ שכאשר המלאכים טענו "תנה הודך על השמים גו' מה אנוש גו'"¹¹
4 [דאף שנשמות הם למעלה ממלאכים (ולכן גדלה מעלת שירת הנשמות על שירת המלאכים, שהיא
5 בתמידות, ללא הפסק¹²), מכל-מקום, טענו המלאכים שלגבי נשמות בגופים גדלה מעלתם יותר¹²], אמר
6 הקדוש-ברוך-הוא למשה ששייב להם, ומשה אמר להם: "למצרים ירדתם .. יצר הרע יש ביניכם" -
7 וזהו גם הדיוק בנוגע ליום-טוב שני - שנקרא יום-טוב שני של גלויות, שבזה מודגש ענין בירור
8 המטה.

9 ג. ובנוגע לפועל:

10 בעמדנו ביום שמחת-תורה, יש להוסיף בענין השמחה באין-ערוך אפילו לגבי השמחה דשמיני-עצרת.
11 וכפי שראינו בהנהגת רבותינו נשיאנו¹³, שביום הראשון (שמיני-עצרת) היתה השמחה בהגבלה, הן
12 בנוגע לזמן, והן בנוגע לניגונים וריקודים, ואילו ביום השני (שמחת-תורה) היתה השמחה בלי הגבלות.

* * *

13 ד. דובר כמה פעמים שמציאותו של יהודי צריכה להיות - תורה, "א תורה איד", וכך צריך להיות
14 לא רק בשמחת-תורה, אלא גם במשך כל השנה כולה.

15 "תורה איד" פירושו - שנוסף לכך שהוא לומד תורה, הנה גם התורה מלמדת אותו (כידוע פתגם
16 כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר¹⁴ שיכולה להיות מציאות שיהודי לומד תורה, אבל התורה אינה מלמדת
17 אותו, כך, שמציאותו נשאת מחוץ לתורה רחמנא-ליצלן), ועד שמציאותו נעשית מציאות תורנית, היינו,
18 שה"הנחות" שלו הם על-פי התורה (ובודאי לא היפך התורה חסו-שלום), ועל-אחת-כמה-וכמה שהמעשה
19 דיבור ומחשבה שלו (החל מענין המעשה, כמאמר רז"ל¹⁵ "המעשה הוא העיקר") הם על-פי התורה.
20 דוגמא לדבר - "אן ארץ-ישראל'דיקער איד":

21 גם יהודי שקרא ולמד הרבה אודות ארץ ישראל, ויודע פרטי הענינים הקשורים עם ארץ ישראל, ועד
22 שביכלתו לשרטט מפה מכל ארץ ישראל לגבולותיה, ולכתוב אודותה שאלות ותשובות וחיבור שלם
23 המכוון לאמיתת הדברים - הנה כל זמן ששייכותו לארץ ישראל היא רק מצד הידיעה והציור בשכלו,
24 על יסוד הקריאה והלימוד בספרים, אבל הוא בעצמו לא היה מעולם בארץ ישראל, אלא הוא בחוץ-לארץ,
25 אי אפשר לקרותו "אן ארץ-ישראל'דיקער איד".

26 יתירה מזה: גם אם היה בעצמו בארץ ישראל, אבל רק כדי שיוכל לבוא ולספר שהיה שם - עדיין
27 לא יוכל להקרא "אן ארץ-ישראל'דיקער איד".

28 התואר "אן ארץ-ישראל'דיקער איד" שייך רק אצל מי שנמצא וחי בארץ ישראל משך זמן באופן של
29 קביעות.

30 ועל-דרך-זה בנוגע לתואר "תורה איד" - שהרי המציאות האמיתית של איש ישראל היא התורה: לא
31 די בכך שידוע אודות מציאות התורה, שיש בה ריבוי דינים וסברות כו', ולא די בכך שמתייגע בלימוד
32 התורה עד שנעשה בקי בתורה, "יגעת ומצאת"¹⁶ - שהרי עדיין יכול להיות שמציאותו היא מחוץ לתורה

(14) ראה סה"ש תרצ"ו ע' 70. תש"ב ע' 123. תש"ד ע' 88.
תש"ו ע' 21. וראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"ד ע' 251.
וש"נ.

(15) אבות פ"א מ"ז.
(16) מגילה ו, ריש ע"ב.

(9) ב"מ פו, א.
(10) שבת פח, סע"ב ואילך.
(11) תהלים ח, ב"ה.
(12) ראה לקרית ברכה צח, א.
(13) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"י ע' 91 וש"נ.

- 1 (ואפילו היפך התורה חס-ושלום), כמו בן חוץ-לארץ שלומד ויודע אודות ארץ ישראל; הלימוד והידיעה
- 2 הם ענין טפל, ואילו הנקודה העיקרית היא - שכל מציאותו (לא רק מחצה על מחצה או אפילו רובו)
- 3 נעשית מציאות תורנית.
- 4 ה. ענין זה מודגש גם בדברי כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר בהתוועדות דסוכות בשנת תרצ"ו¹⁷ -
- 5 לפני שלושים שנה, וזהו תוכן הדברים:
- 6 כיום מתאוננים שעניני עבודה אינם פועלים. פעם היה פועל כל דבר - לימוד התורה, תפילה,
- 7 התוועדות וכיוצא בזה, ואילו כיום - אין זה פועל.
- 8 - (כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א הפסיק ואמר:) לפני שלושים שנה היו עוד מתאוננים על זה, ואילו
- 9 היום, הפסיקו אפילו להתאונן! ... -
- 10 ולכאורה: כיון שעסוקים במשך כמה וכמה שעות בעניני תורה וקדושה, ובודאי יש ביניהם גם מספר
- 11 שעות שבהם עוסקים בעבודת התפילה - למה אין זה פועל!?
- 12 וביאר כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר, שהסיבה לכך היא - כיון שהעצם שלו אינו מונח בזה ("ער
- 13 - איז ניטא אין דעם").
- 14 והוסיף לבאר על-פי משל - מגביר טוב לב שמשאיל את בגדיו לעני שעורך חתונה, כך, שבחתונה
- 15 משתתפים רק בגדיו, אבל הוא בעצמו נשאר בחדרו ובעסקיו. ודוגמתו בנמשל - ש"משאילים" את המוח
- 16 והלב כו' לעניני תורה ועבודה, אבל הוא בעצמו אינו מונח בזה, בה בשעה שלאמיתו של דבר היה ראוי
- 17 להיות להיפך - שהעצם ("דער איך") יהיה מונח בעניני תורה ועבודה, והחיצוניות במקום אחר.
- 18 ובהמשך לזה הוסיף וסיפר כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר (ומזה רואים עד כמה נוגע הענין),
- 19 שבהיותו נער היתה אצלו רגילות להביט בחלון, ומחנכו הרשב"ץ¹⁸ היה מדריך אותו לשנות רגילות זו,
- 20 - וכפי שמוסיף כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר ומבהיר: אף כי מה היו יכולים כבר לראות
- 21 בליובאוויטש בעד החלון... -
- 22 ואמרו לו: במקום להיות בפנים ולהביט החוצה - מוטב לצאת החוצה ולהביט דרך החלון פנימה!
- 23 עד כאן דברי הרב.
- 24 ו. ולכאורה אינו מובן: כאשר מביטים החוצה - נמצאים על-כל-פנים בפנים, ואילו כשמביטים פנימה
- 25 - נמצאים בחוץ, ואם כן, מדוע מוטב להביט פנימה מן החוץ!?
- 26 אך הענין הוא - שהעובדה שנמצאים בפנים (כשמביטים החוצה) אינה אלא בחיצוניות, מצד
- 27 ה"לבושים", כפי ש"האדם יראה לעינים"¹⁹; אבל מצד פנימיות הרצון - הרי הוא נמצא במקום שאליו
- 28 מביט מתוך השתוקקות להיות שם.
- 29 ולכן, יש צורך לפעול שתהיה ההבטה פנימה יותר מאשר שתהיה החיצוניות בפנים, ועל-דרך מה
- 30 שכתב הרמב"ם²⁰ ש"דעות רעות .. קשים מאותן שיש בהן מעשה", ולכן, אם אי אפשר לפעול שתהיה
- 31 ההבטה פנימה אלא על-ידי היציאה החוצה לשעה קלה, הרי זה מותר וכדאי כו'.
- 32 ז. וזהו גם מה שקודם התפילה צריך להתבונן בגדלות האל ושפלות האדם - כפסק-דין הרמ"א²¹
- 33 בנוגע לכל תפילה בכל יום²² (לא רק בחודש אלול, שאז ממעטים בלימוד התורה ומוסיפים בתפילה
- 34 ותחנונים²³):

(21) או"ח רסצ"ח.

(22) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"ב ס"ע 27. וש"נ.

(23) ראה ברכ"י או"ח סתקפ"א סק"ו. הובא באלף למטה

במ"א שם סקט"ו.

(17) יום ב' דחה"ס ס"ט (סה"ש תרצ"ו ס"ע 9 ואילך).

(18) ראה תורת מנחם - התוועדויות חמ"ה ע' 102. וש"נ.

(19) שמואל-א טו, ז.

(20) הל' תשובה פ"ז ה"ג.

לכאורה אינו מוכן: בשלמא ההתבוננות בגדלות האל - הרי זו "מצוה רמה ונשאה כו'" (כמו שכתב רבינו הזקן²⁴), אבל ההתבוננות בשפלות האדם - אין בה מצוה כלל. ואם כן, למה להתבונן בשפלות האדם - חבל על הזמן; מוטב להמשיך להתבונן בגדלות האל?²⁵

אך הענין הוא - שההתבוננות בשפלות האדם היא כמו היציאה לחוץ כדי להביט פנימה, כנזכר לעיל. וזוהי ההכנה הראויה לעבודת התפילה באופן שתפעל פעולתה - לא רק בנוגע ל"רפאנו" וכיוצא בזה, אלא גם בנוגע ל"חננו מאתך חכמה בינה ודעת":

הענין ד'חכמה בינה ודעת' תלוי לכאורה ביגיעה בלימוד - שכאשר "יגיעת", אזי "מצאת"¹⁶; ומה שייך לזה ענין ההתבוננות בתפילה?

אך הענין הוא - שהיגיעה בתורה היא בשביל ההכנה וההשגה; אבל כדי שיהיה "פתח לבי בתורתך"²⁵, ועד שכל מציאותו תהיה תורה, "א תורה איד" - הרי זה על-ידי ההתבוננות קודם התפילה (בגדלות האל וגם) בשפלות האדם, "ונפשי כעפר לכל תהיה"²⁵.

ח. וזהו כללות הענין דשמחת-תורה - כידוע הפתגם בנוגע לריקודים דשמחת-תורה, שיהודי נעשה בבחינת רגלים לתורה²⁶, וזוהי כל מציאותו, כל אבריו, לבו וראשו, כך, שאין לו "הנחות" ו"הרגשים" משלו, כ-אם "הנחות" ו"הרגשים" על-פי התורה, ורק בגלל שצריך לילך ולפעול במקום גשמי יש צורך ברגלים גשמיים כו', אבל לולי זאת, כל מציאותו אינה אלא תורה - "א תורה איד".

ובסגנון המשל האמור לעיל - שאין זה באופן ששולח את הלבושים שלו אל החתונה, ואילו פנימיות נפשו נמצאת במקום אחר, אלא הוא בעצמו נמצא בחתונה, וסוף-כל-סוף יהיו גם הלבושים שלו בחתונה.

ובאופן כזה נשלמת הכוונה העליונה - שיהיה "א תורה איד" ו"א מצוה איד", ומתוך שמחה וטוב לבב, כיון שענין זה נמשך משמחת-תורה.

* * *

ט. ידוע שכללות העולם נקבע בשני קוין, ולדוגמא: "נתתי לפניך גו' את החיים ואת הטוב"²⁷ וגם את ההיפך; בכל ענין יש "קום ועשה" וגם "שב ואל תעשה"; וכמו-כן יש בכללות ההשתלשלות מעלה ומטה - שמים וארץ. ועל-דרך-זה גם בנוגע להאמור לעיל - שנוסף על ההשתוקקות וההבטה פנימה, בחינת שמים, צריך להשתדל גם בנוגע לעניני ארץ:

לא די בכך שנשאר בחוץ ורק מביט ומשתוקק לבוא פנימה, אלא התשוקה לבוא פנימה צריכה לפעול שאכן יהיה בפנים בפועל ממש,

וכמו בכל עניני העבודה, שלא מספיק התענוג והרצון כו', אלא צריך להיות נמשך בפועל ממש, "טאַפּאַר-דאַ-פּלאַחו"²⁸, במחשבה דיבור ומעשה, כיון שבלאו-הכי לא נפעל תיקון הגוף ונפש הבהמית שבשביל זה ירדה הנשמה למטה (שהרי הנשמה עצמה אינה צריכה תיקון, כמבואר בתניא²⁹), וכך גם בנדון-דידן, לא די בכך ש"במקום שרצונו של אדם שם הוא נמצא" (כפתגם הבעל-שם-טוב³⁰), אלא יש לצרף את הרצון והתשוקה אל המעשה בפועל, ובלשון הידוע³¹: ה"בכך" - להיות שם בפועל ממש.

(28) = הגרזן על העץ (ראה שיחת ליל שמח"ת תרצ"ז סי"א

(סה"ש תרצ"ז ע' 198). וש"נ).

(29) פל"ז (מח, ב).

(30) ראה כתר שם טוב בהוספות סמ"ח. וש"נ.

(31) ראה תורת מנחם - התוועדויות חמ"ה ע' 69. וש"נ.

(24) תניא קו"א קנו, ב.

(25) נוסח "אלקי נצור" שבסוף תפלת העמידה (ברכות יז, א).

(26) ראה שיחת ליל שמח"ת תש"ד ס"ט (סה"ש תש"ד ע' (36).

(27) נצבים ל, טו.

- 1 י. ובענין זה ישנו סיפור ארוך שסיפר כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר³², וקוטב הענין הוא:
- 2 המגיד ממעזריטש, קודם בואו להבעל-שם-טוב, היה לו חבר שעסק יחד עמו בלימוד הקבלה ותפילה
- 3 על-פי כוונות האריז"ל. וכאשר נפגשו לאחר כמה שנים, הנה בראות החבר את אופן תפלתו של המגיד,
- 4 שאל אותו מדוע שוהה בתפלתו זמן ארוך כל-כך - גם הוא מתפלל עם כוונות האריז"ל, ואף-על-פי-כן
- 5 אינו מאריך בתפילה כל-כך?!
- 6 כאשר המגיד שמע את שאלתו - הנה במקום להשיב לו מיד, התחיל להתעניין אצל חבריו במה
- 7 מתעסק. וסיפר חבריו, שבמשך רוב השנה הוא עוסק בתורה, אבל פעם בשנה הוא נוסע ללייפציג אל
- 8 ה"יריד" לקנות סחורה - על-פי ההוראות של אשתו שמנהלת את העסק, חשבונות הכספים וכו', אלא
- 9 כיון שאין דרכה של אשה להטלטל בדרכים וכו', אין לו ברירה, ומוכרח לנסוע ל"יריד" ולהביא את
- 10 הסחורה, ולאחרי כן, בשובו לביתו - חוזר לתלמודו.
- 11 ושאל אותו המגיד: למה לך לבזבז שבועות אחדים בשביל הנסיעה ללייפציג - מוטב שתשב בחדרך
- 12 ותתבונן במחשבתך אודות סדר ומהלך הנסיעה; הנה ביום פלוני אתה מגיע לתחנה זו, ולמחרת לתחנה
- 13 הבאה, וכן הלאה, והנה הגעת ללייפציג והנך קונה את הסחורה החדשה, וחוזר לביתך - כך שתוכל
- 14 לסיים את ההתבוננות בכל פרטי מהלך הנסיעה במשך שעות ספורות, במקום מספר שבועות?!
- 15 והשיב החבר להמגיד: כנראה נשאתם אותו "בטלן"... בשביל לבצע את המסחר, מכירה וקניה
- 16 ("קאָפּלאַיעש פּראָדאַיעש"³³), צריכים את הסחורה בפועל, "במזומן", ובשביל זה לא מספיקה התבוננות
- 17 במחשבה.
- 18 ואמר לו המגיד: כן הוא גם בנוגע לתפילה עם כוונות האריז"ל: כאשר מציירים במחשבה בלבד -
- 19 יכולים לפעול זאת במשך שעה, שעה ומחצה, ולכל היותר - ב' שעות, אבל עדיין אין זה בפועל ובמזומן!
- 20 יא. ועל-דרך-זה בנדון-דידן - שלא די בהבטה והשתוקקות לבוא פנימה, אלא צריך לבוא פנימה
- 21 בפועל ממש - ללמוד תורה, "תלמודו בידו"³⁴ - במזומן, ולעסוק בעבודת התפילה.
- 22 ובאותיות פשוטות:
- 23 לא די בכך ששומעים דברי התעוררות, אודות הצורך ללמוד 'קיצור שולחן-ערוך', ועד ללימוד ה'שולחן
- 24 ערוך' של רבינו הזקן (החל מהלכות תלמוד תורה), עם כל ציוני המראה-מקומות; אלא צריך ללמוד
- 25 בפועל ממש, ביום ראשון, ביום שני וכו', ועל-אחת-כמה-ימים ביום השבת, ולא להסתפק בלימוד פרק
- 26 אחד שחרית ופרק אחד ערבית.
- 27 - כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר אמר פעם³⁵, שכאשר אומרים לאדם שהוא "עם הארץ" במילי
- 28 דעלמא, בעניני מסחר, פוליטיקה וכיוצא בזה, הרי זה פוגע בעצם מציאותו, ובגלל זה נעשה לו שונא
- 29 כו'; ולעומת זאת, בנוגע ללימוד התורה, לא איכפת לו להיות בגדר של "עם הארץ" שמסתפק בלימוד
- 30 פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית, ולא עוד אלא ש"מהדר" לצאת ידי חובה בפסוק אחד בלבד³⁶!...
- 31 והרי האמת היא שאיפכא מסתברא, כי:
- 32 בנוגע למילי דעלמא - הנה "בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על-ידי אחרים,
- 33 שנאמר³⁷ ועמדו זרים ורעו צאנכם"³⁸, כך, שאין צורך כלל לעסוק במילי דעלמא; וגם במעמד ומצב שיש
- 34 צורך לעסוק בעניני העולם - הרי זה באופן שצריך רק לעשות "כלי", ובלא לב ולב³⁹. ואף-על-פי-כן,

גם תורת מנחם - התוועדויות חכ"ח ע' 137. וש"נ.

(36) ראה מנחות צט, ב.

(37) ישעי' סא, ה.

(38) ברכות לה, ב.

(39) ראה תורת מנחם - התוועדויות חמ"ג ע' 207. וש"נ.

(32) ראה סה"ש תר"ץ ריש ע' 132 הערה 2. וש"נ. וראה גם

תורת מנחם - התוועדויות חל"ט ע' 324. וש"נ.

(33) כהניגון הידוע - ראה שיחת ליל שמחת תשח"ת בסופה

(תורת מנחם - התוועדויות חכ"א ע' 113). וש"נ.

(34) פסחים נ, א. וש"נ.

(35) ראה אג"ק שלו ח"ז ריש ע' קכא. ח"י ריש ע' שעה. וראה

1 יכול להיות מעמד ומצב שאדם מונח ושקוע כולו בעניני העולם, ועד שמחפש שעה נוספת ביממה -
2 השעה ה-25!...

3 ואילו בנוגע לתורה - הרי לאמיתו של דבר אין לו ברירה אחרת מלבד העסק בתורה, כיון שהוא
4 מחוייב ללמוד תורה בכל רגע פנוי.

5 ובנוגע לפועל - המצב הוא שהנני צריך לקבל מכתב מרב, ירא שמים שדבריו נשמעין⁴⁰, שמשמש
6 כ'מרא דאתרא', ובו מבקש שיכתבו מכאן לבעלי-בתים שלו שישתתפו בלימוד שיעור בתורה בכל יום,
7 ומה טוב פעמיים בכל יום, וכולי האי ואולי יועיל הדבר שיתוסף ויתרבה לימוד התורה...
8 יב. ובכן:

9 בעמדנו בשמחת-תורה - שאז ישנם בגלוי כל הענינים שנמשכו בחודש תשרי (תחילה באופן מקיף,
10 ואחר-כך באופן של קליטה בפנימיות בשמיני-עצרת), ומתחילים לפרוק את החבילות ("פאָנאַנדער-פּאַקן די
11 פעקלאַך")⁴¹ מתוך שמחה,

12 הנה יהי רצון שיתוסף ויתרבה העסק בלימוד התורה - ובלשון הרמב"ם⁴²: "תרבה הדעה והחכמה
13 והאמת" - במשך כל ימות השנה, בימות החול, ועל-אחת-כמה-וכמה ביום השבת שהוא קודש לה',
14 ובאופן ש"מי שיש לו מנה רוצה מאתיים"⁴³, שמחר ירצה ללמוד יותר, ומחרתיים - כמה פעמים ככה,
15 ועד שנזכה לקיום היעוד⁴⁴ "מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", כך, שתהיה נראית רק
16 מציאות המים - "אין מים אלא תורה"⁴⁵.

* * *

17 יג. על-פי האמור יש לבאר סיפור שסיפר כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר⁴⁶, שלכאורה אין לו הבנה
18 כל-כך:

19 אבי אדוני זקני מורי ורבי - אדמו"ר מהר"ש - היה נוהג ללמוד במוצאי יום הכיפורים ובשמיני-עצרת
20 שולחן-ערוך חושן-משפט. וברשימה אחרת מסופר שהצמח-צדק היה נוהג ללמוד בשמיני-עצרת
21 שולחן-ערוך חושן-משפט.

22 וכמדומני שבאחת הרשימות מובא שלימוד שולחן-ערוך חושן-משפט אז היה קשור עם ענין של
23 שמירה מן המזיקין.

24 וצריך להבין: מהו הקשר של זמנים אלו - מוצאי יום הכיפורים ושמיני-עצרת - ללימוד שולחן-ערוך
25 חושן-משפט דוקא, ומה גם בתור שמירה מן המזיקין?

26 ואין לומר שהלימוד בשולחן-ערוך חושן-משפט היה על-פי סדר הלימוד על דרך הרגיל - שהרי לא
27 מסתבר לומר שבכל שנה ושנה יזדמן ללמוד שולחן-ערוך חושן-משפט במוצאי יום הכיפורים
28 ובשמיני-עצרת דוקא.

29 ומה גם שאם זה ענין הקשר עם סדרי הלימוד של רבותינו נשיאינו, לא היה כבוד-קדושת מורי-וחמי
30 אדמו"ר מספר זאת ברבים, בתור הוראה לרבים, שהרי לכל אחד יש סדר בלימוד התורה, ופשיטא שסדר
31 הלימוד שלו אינו בערך לסדרי הלימוד של רבותינו נשיאינו, כך, שהנהגה זו אינה שייכת לשומע הסיפור.

שרה. ועוד.

(40) ראה ברכות ו, סע"ב.

(41) ראה שיחת יום שמחת תורה תרצ"ט סי"ב (סה"ש תרצ"ט ע' 313).

(42) ליל שמחת תש"ז ס"ו (סה"ש תש"ז ע' 74). וש"נ.

(43) הל' תשובה פ"ט ה"ב.

(44) ראה קה"ר פ"א, יג. פ"ג, יו"ד. רמב"ן ובחיי ס"פ חיי

(44) ישע"י יא, ט. וראה רמב"ם הל' מלכים בסופן.

(45) ב"ק יז, א. וש"נ.

(46) שיחת ליל שמע"צ תרצ"ו בסופה (סה"ש תרצ"ו ע' 12).

- 1 יד. ויש לומר הביאור בזה - בנוגע ליום הכיפורים:
- 2 איתא בגמרא⁴⁷: "שטן ביומא דכיפורי לית ליה רשותא לאסטוני . . השטן בגמטריא תלת מאה ושיתין
- 3 וארבעה הוי, תלת מאה ושיתין וארבעה יומי אית ליה רשותא לאסטוני, ביומא דכיפורי לית ליה רשותא
- 4 לאסטוני".
- 5 ולכן, במוצאי יום הכיפורים, כשמסתיימים כ"ד השעות שבהם לא היתה שליטה להיצר הרע, ומתחיל
- 6 הזמן שבו מתחדשת פעולתו של היצר הרע שרצונו להזיק כו' ("א נייער טראָבל") - אזי העצה לזה היא
- 7 להוסיף מיד בלימוד התורה, כמאמר רז"ל⁴⁸ "בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין", ובלימוד התורה
- 8 גופא - בענינים השייכים לנזיקין, בחלק חושן-משפט שבשולחן-ערוך.
- 9 - במשך כל השנה ישנו סדר קבוע כו', אבל במוצאי יום הכיפורים, לאחר היום היחיד בשנה ששונה
- 10 מכל שאר ימי השנה בכך שאין שייכות כלל עם היצר הרע, אזי יש צורך בתרופה חדשה, שזהו הלימוד
- 11 דשולחן-ערוך חושן-משפט.
- 12 וסיפור זה הוא גם הוראה לרבים - בהתאם לשיטת חב"ד שאין לסמוך על עבודתו של הצדיק בלבד,
- 13 כמו שכתוב⁴⁹ "וצדיק באמונתו יחיה", אל תקרי יִחְיֶה אלא יִחְיֶה⁵⁰, אלא כל אחד צריך לעבוד עבודתו
- 14 בעצמו - שבמוצאי יום הכיפורים צריכים להתעסק בלימוד הנ"ל.
- 15 טו. ויש לומר, שזהו גם תוכן המנהג שבמוצאי יום הכיפורים מתחילים להתעסק בעשיית הסוכה⁵¹:
- 16 בהלכות סוכה⁵² כותב רבינו הזקן: "צריך כל אדם לכוין בישיבתו בסוכה שיושב בה כדי לקיים מצות
- 17 הקדוש-ברוך-הוא שצונו לישב בסוכה זכר ליציאת מצרים", ש"הם היו ענני כבודו שהקיפם בהם לצל
- 18 לבל יכה בהם שרב ושמש".
- 19 והענין בזה:
- 20 ביום הכיפורים נמצאים בני-ישראל במעמד ומצב של יציאה מכל המיצרים וגבולים, כידוע שביום
- 21 הכיפורים נעשה עליית המלכות בעתיקא⁵³, שזוהי עליה גדולה ביותר שאין למעלה ממנה.
- 22 וכאשר יוצאים מיום הכיפורים - יש צורך בענני כבוד להגן מפני שרב ושמש, וכן "לנחותם הדרך"⁵⁴,
- 23 ליישר את הדרך (להנמיך את הגבוה ולהגביה את הנמוך) ולהרוג נחשים ועקרבים⁵⁵.
- 24 והגנה זו נעשית על-ידי-זה שיהודי מקיף את עצמו בעניני תורה ומצוות מכל צד ופינה - שזהו תוכן
- 25 ענין מצות סוכה.
- 26 וזהו שמיד במוצאי יום הכיפורים מתחילים בעשיית הסוכה, ומה טוב - גם לגומרה אז, ולכל הפחות
- 27 לדבר אודות (עשיית) הסוכה (שהרי דיבור הוא מעשה זוטא⁵⁶), ובזה נכלל גם לימוד הלכות סוכה
- 28 בשולחן-ערוך - שעל-ידי-זה נפעל ענין ההגנה באופן שנעשה מוקף בעניני תורה ומצוות.
- 29 טז. ועל-דרך-זה יש לומר גם בנוגע לשמיני-עצרת:
- 30 ובהקדמה - שבנוגע לשמחת-תורה מצינו⁵⁷ שיש מקומות שהיו נוהגים להביא מוגמר ולעשן כו' (ועל
- 31 זה כותב ה'מגן-אברהם'⁵⁸ ש"לגמר מוגמר אסור").

תשרי ע' קסט. וש"נ.

(54) בשלח יג, כא.

(55) פרש"י בהעלותך יו"ד, לד.

(56) סנהדרין סה, א.

(57) ראה המועדים בהלכה (לרש"י זעווין) ע' קלו ואילך.

וש"נ.

(58) או"ח רסתרס"ט.

(47) יומא כ, רע"א.

(48) קידושין ל, ב. וש"נ.

(49) חבקות ב, ד.

(50) ראה לקו"ד ח"א קמא, ב. ועוד.

(51) ראה תורת מנחם - רשימת היומן ע' קסא. וש"נ.

(52) שו"ע או"ח סתרכ"ה.

(53) פע"ח שכ"ז ספ"א. שם ספ"ה. וראה תורת מנחם סה"מ

ועל-דרך-זה בנוגע לענין השמחה:

- 1
2 בנוגע לשמחת יום-טוב - כותב רבינו הזקן בשולחן-ערוך⁵⁹ (מדברי הרמב"ם⁶⁰) ש"חייבים בית-דין
3 להעמיד שוטרים ברגלים שיהיו מסבבין ומחפשין וכו' שמא יבואו לידי עבירה כו', שלכן יש צורך
4 בזהירות שתהיה השמחה במדידה והגבלה. אבל בפורים, שחייב השמחה הוא למעלה ממדידה והגבלה,
5 "מחייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע"⁶¹ - לא היו בית-דין שולחים שוטרים כו'.
6 ובנוגע לשמחת-תורה⁶² - הנה למרות שלא מצינו דין שהשמחה צריכה להיות "עד דלא ידע", הרי
7 מנהג ישראל שהשמחה היא גדולה ביותר, ובית-דין לא שולחים שוטרים להגביל את השמחה
8 [(כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א הוסיף בבת-שחוק): ואם ישלחו שוטרים ("פאלייסקע") - וועט מען
9 זיי אָנשמיסן... ואפילו אם ה"בית-דין" יבואו בעצמם, ימצאו כבר עצה...], כמו בפורים.
10 - יש מי שכללות הנהגתו היא במדידה והגבלה, וכמו בלימוד התורה, שמסתכל על השעון ורואה
11 שכבר למד מספיק... ובמילא גם השמחה היא אצלו על-פי השעון: הוא רוקד במשך ג' דקות ומחצה...
12 ואם זקנו הלבין כבר - הנה גם זה נחשב למעלה מכחותיו; אבל מי שלימודו הוא כפי רצון התורה,
13 למעלה ממדידה והגבלה - אזי גם השמחה שלו היא למעלה ממדידה והגבלה, וכפי שאמר דוד בנוגע
14 להנהגתו באופן ד"מפוז ומכרכר"⁶³ "לעיני אמהות עבדיו"⁶⁴: "ונקלותי עוד מזאת גו"⁶⁵, ובאופן כזה
15 צריכה להיות השמחה בקיום כל מצוה⁶⁶, ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לשמחת-תורה, שאז כל בני-ישראל
16 הם בהשוואה: הן מי שכבר למד כל התורה כולה, והן מי שצריך להתחיל ללמוד תורה היום או מחר. -
17 וכיון שיש בשמחת-תורה הנהגה שהיא לכאורה היפך השולחן-ערוך, ומזה יכולה להיות נתינת מקום
18 ליניקת החיצונים - לכן בא נשיא ישראל ופועל את השמירה מן המזיקין, על-ידי לימוד שולחן-ערוך
19 חושן-משפט בשמיני-עצרת (כמו במוצאי יום הכיפורים, כנ"ל, אלא שבמוצאי יום הכיפורים פעולת
20 השמירה היא בשנת מעשה, ואילו בשמיני-עצרת פעולת השמירה היא קודם המעשה).
21 יז. אך מה יעשה מי שלא למד שולחן-ערוך חושן-משפט בשמיני-עצרת - האם אין לו לשמוח
22 בשמחת-תורה?
23 ובכן, צריך לדעת שטענה כזו היא מצד היצר הרע - כמובן מהסיפור המובא בשיחות כבוד-קדושת
24 מורי-וחמי אדמו"ר⁶⁷ אודות הרב הצדיק ר' נחום מטשערנאָביל, בנוגע להבחנה אם סברא פלונית באה
25 מצד הקדושה או מצד הלעומת-זה.
26 ובנדון-דין: בשעה שמסתכל בעיתון, מטייל, או לוגם כוס תה מתוק ומקנה במיני מזונות - מניחה
27 אותו נפש הבהמית לנפשו ("די נפש הבהמית לאַזט אים צו-רוה"); ואילו כשצריך לרקוד - אזי טוענת
28 נפש הבהמית ואומרת לו: הרי הנך "אַ ליובאַוויטשער חסיד", וכיון שלא למדת שולחן-ערוך חושן-משפט
29 בשמיני-עצרת - לכל-הפחות אל תרקוד!...
30 ובכן: הברירה בידו - אם לסחוב ("אַריינשלעפן") גם את הנפש-הבהמית בריקודים, או לילך
31 ("אַוועקגיין") למעמד ומצב אחר... שיהיה אוי ואבוי לו ("אַך און וויי").
32 והעצה לזה - "ישתה וישכח רישו"⁶⁸.

(64) שם, כ.

(65) שם, כב.

(66) ראה רמב"ם סוף הל' לולב.

(67) סה"ש תש"ג ע' 67 ואילך.

(68) משלי לא, ז.

(59) או"ח סוסתקכ"ט. ושו"נ.

(60) הל' יו"ט פ"ו הכ"א.

(61) מגילה ז, ב.

(62) ראה גם שיחת ליל שמח"ת תשי"ט סי"ח (תורת מנחם -

התוועדות חכ"ד ע' 131). ושו"נ.

(63) שמואל-ב ו, טז.

- 1 (כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א פנה לכל המסובים ואמר:)
- 2 קחו ("נעמט") משקה בלי הגבלות... וצאו ("קריכט ארויס") - יחד עמי - מכל הענינים שלא צריכים
- 3 להיות מונחים בהם, ובאופן ש"לא תשאר פרסה"⁶⁹ - גם בנוגע לנפש הבהמית (שהרי "פרסה" שייכת
- 4 לבהמה ולא לאדם),
- 5 ואז יקויים סוף-כל-סוף "ואתה תשמע מן השמים"⁷⁰, ותהיה שנה של חיות ("א לעבעדיקער יאָר")
- 6 בתורה ומצוות,
- 7 ועד לקיום היעוד⁷¹ "ואולך אתכם קוממיות", על-ידי משיח צדקנו בקרוב ממש.
- * * *
- 8 יח. האמור לעיל אודות לימוד שולחן-ערוך חושן-משפט בשמיני עצרת, קשור גם עם המדובר
- 9 אתמול⁷² בענין שבירת הלוחות על-ידי משה רבינו, דלכאורה יש בזה משום דין מזיק או דין גזל - שזוהי
- 10 שקלא-וטריא בענינים השייכים לשולחן-ערוך חושן-משפט, שהתקיימה בזמן שבו יש ענין מיוחד בלימוד
- 11 ענינים אלו.
- 12 וכאן המקום להוסיף ביאור בענין זה - שיהיה באופן ד"אמור לחכמה אחותי את"⁷³, שיהיה "ברור
- 13 לך הדבר כאחותך כו"⁷⁴.
- 14 המשך השקלא-וטריא והביאור - שאף שלא שייך כאן דין מזיק, כי: (א) כוונת השבירה היתה לטובתם
- 15 של ישראל, להקל את עונשם, (ב) לבני-ישראל לא היתה אפשרות של הנאה ותשמיש בלוחות (שהיו
- 16 מונחים בארון⁷⁵), והרי זה כמו בעלות באיסורי הנאה - הרי עדיין יש כאן איסור גזל* (ובפרט שכיון
- 17 שהלוחות היו "מעשה אלקים"⁷⁷, היה ערכם ושוויים רב**). והביאור - שהלוחות היו רכושו של משה,
- 18 שניתנו לו במתנה, אלא שלכתחילה לא היה בדעתו לקנותם לעצמו, אלא ליתנם לישראל, ולכן, כדי
- 19 לשברם, הוצרך לתפסם ולקנותם לעצמו שיהיו שלו לגמרי. וע"ד המוסר והחסידות, רצה משה ששבירת
- 20 הלוחות לא תהיה שייכת לבני-ישראל, אלא תהיה על אחריותו בלבד⁷⁹ - הוגה על-ידי כבוד-קדושת
- 21 אדמו"ר שליט"א, ונדפס⁸⁰ ב'לקוטי שיחות' חלק ל"ד עמוד 51 ואילך.

(*) ואף שלשיתת רש"י⁷⁶ אם "לא מטי שוה פרוטה לכל חד", לא הוי "לכם", ואין על זה דין בעלות - הרי כיון שלדעת רש"י שוה פרוטה עושה הלוחות שלו, ועשה"ד בלשון יחיד, מתקבל לומר שגם כשהם חקוקות צ"ל של כל יחיד, ז.א. שנמסרו בתנאי שכל אחד ואחד יקנה חלקו לחבירו כו'.

(**) אף שאין זה כמו דבר יקר הנמכר בממון רב, כי בפשטות - לא ניתנו הלוחות למכרם (מעין - איסור הנאה), ובפרט הראשונות (מה-שאינ-כן האחרונות דחצבן משה באהל⁷⁸).

הקב"ה סלחתי כדברך, וצוה להקים את המשכן, להשרות שכינתו בישראל; ולולי חטא העגל - בודאי ה' הקב"ה משרה שכינתו בישראל) - כך שלא היתה אפשרות לכל אחד מישראל ללמוד תורה מהלוחות.

(76) סוכה כז, ב - ד"ה כל האזור.

(77) תשא לב, טו.

(78) נסמן ב'לקו"ש שבפנים הערה 11.

(79) וזאת - למרות גודל החומר שבדבר, שכן, שבירת הלוחות שבהם ה' חקק "אנכי ה' אלקיך" היא מעין חטא העגל בדקות, כך, שעיי"ז השתתף משה ונטל חלק גם בחטא העגל.

(80) בשילוב שיחות שבת חוה"מ סוכות וליל שמח"ת שנה זו, ושיחת כ"ף מנ"א תשמ"ה.

(69) לשון הכתוב - בא יו"ד, כו.

(70) לשון הכתוב - דברי הימים ב' ו, כא-כג. ל-לג (סיום וחותרם הניגון "סטאורי-א-פיטו", בהמשך להפיסקא "און מיר טרינקען יין אזוי ווי מים").

(71) בחוקתי כו, יג.

(72) שיחת ליל שמח"ת (בחלק שלא הגיע לידינו לע"ע) ראה שם הערה (35) - המו"2.

(73) משלי ז, ד.

(74) שבת קמה, ב. וש"נ. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ה"ג.

(75) שהרי גם קודם עשיית המשכן היו הלוחות צ"ל מונחים בארון מיוחד (ראה עקב יו"ד, א ובפרש"י) במקום מוצנע כו' - שזוהו הסדר הראוי, כפי שה' במשכן, שבדאי ה' נעשה גם לולי חטא העגל (ואדרבה: החדוש הוא שלמרות חטא העגל, אמר

[בסיום הענין דיבר כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א אודות התיקון דשבירת הלוחות⁸¹ - אף שלכאורה לא היה יכול להיות על-ידי משה ששבר את הלוחות, שהרי "אין חבוש מתיר עצמו"⁸² - דכיון ש"הסכימה דעת הקדוש-ברוך-הוא לדעתו (של משה), שנאמר⁸³ אשר שברת, יישר כחך ששברת"⁸⁴, הרי שבירת הלוחות היא בבחינת סותר על-מנת לבנות. וכמו ענין המחול - כמבואר ב'לקוטי תורה'⁸⁵ בפירוש הכתוב⁸⁶ "אז תשמח בתולה במחול", שזהו "על-דרך-משל שמרקדים במחול שמתרחק האחד מחבירו וחוזר ומתקרב, והריחוק הוא סיבת הקירוב"⁸⁷ .. שדרך ריקוד כך הוא - שנמשך משמיני-עצרת ושמחת-תורה בסדר העבודה ד"ויעקב הלך לדרכו"⁸⁸ על כל השנה כולה, ועד שבקרוב ממש יקויים היעוד⁸⁹ "עתיד הקדוש-ברוך-הוא לעשות מחול לצדיקים .. וכל אחד ואחד מראה באצבעו, שנאמר⁹⁰ ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה .. נגילה ונשמחה בישועתו"].

* * *

יט. דובר כמה פעמים בנוגע לשמו של היום-טוב שמיני-עצרת - שנקרא "שמיני" להיותו סיום וחותם שבעת ימי חג הסוכות, שהם ה"סך-הכל" והגילוי של כל עניני ראש השנה, עשרת ימי תשובה ויום הכיפורים, כדאיתא במדרש⁹¹ בנוגע למצות נטילת ד' מינים בחג הסוכות: "משל לשנים שנכנסו אצל הדיין ולית אנן ידעין מאן הוא נוצח, אלא מאן דנסב באיין בידיה אנן ידעין דהוא נצוחיאי, כך ישראל ואומות העולם באין .. לפני הקדוש-ברוך-הוא בראש-השנה, ולית אנן ידעין מאן נצח, אלא במה שישראל יוצאין מלפני הקדוש-ברוך-הוא ולולביהן ואתרוגיהן בידן, אנו יודעין דישראל אינן נצוחיאי". ואף שאיתא ב'טור'⁹² שכבר בערב ראש-השנה "רוחצין ומסתפרין .. לובשים לבנים ומתעטפים לבנים .. לפי שיודעין שהקדוש-ברוך-הוא יעשה להם נס", שיהיו "נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים" ב"ספרן של צדיקים"⁹³ - הנה גם לאחר שישנו הפסק-דין בתורה, ובאופן ש"הקדוש-ברוך-הוא קורא ושונה כנגדו"⁹⁴, צריכה להיות ההמשכה מהתורה בעולם, שזהו ענינה של התורה לפעול ההמשכה בעולם, במעמד ומצב ש"למצרים ירדתם .. יצר הרע יש ביניכם"¹⁰, ובנוגע לעולם, הנה קודם חג הסוכות "לית אנן ידעין מאן הוא נוצח", ורק כאשר "ישראל יוצאין מלפני הקדוש-ברוך-הוא ולולביהן ואתרוגיהן בידן, אנו יודעין דישראל אינן נצוחיאי".

ולא זו בלבד שהעולם מכיר בכך ש"ישראל אינן נצוחיאי", אלא עוד זאת, שהעולם מכיר גם בכך שהוא מקבל השפעה על-ידי בני-ישראל - שזהו שבחג הסוכות מקריבים שבעים פרים, כנגד שבעים אומות העולם⁹⁵, שעל-ידיה נמשכת ההשפעה שהוקצבה להם על-פי מאמר קו המדה⁹⁶, והם יודעים ומכירים בכך, שלכן, "הללו את ה' כל גוים שבחוהו כל האומים כי גבר עלינו חסדו"⁹⁷.

ואין להקשות למאי נפקא-מינה שגם העולם ידע מזה, ומדוע לא די בכך שכן היא המציאות - שהרי זוהי כל מטרת שליחות הנשמה למטה, שמצד עצמה אינה צריכה תיקון כלל (להיותה חצובה מתחת כסא הכבוד⁹⁸), ולא הוצרכה להתלבש בעולם-הזה כו' רק להמשיך אור כו'⁹⁹, על-ידי כללות העבודה דקיום

(88) ויצא לב, ב. וראה סה"ש תרצ"ו ע' 43. וש"נ.

(89) תענית בסופה.

(90) ישעי' כה, ט.

(91) ויק"ר פ"ל, ב.

(92) או"ח סוסתקפ"א.

(93) ר"ה טז, ב.

(94) תדבא"ר רפ"ח. יל"ש איכה רמז תתרלד.

(95) סוכה נה, ב.

(96) ראה סה"מ תקס"ה ח"א ע' ב. אוה"ת שלח ס"ע תצג

ואילך. ובכ"מ.

(97) תהלים קיז, א"ב.

(98) זח"ג כט, ריש ע"ב. וראה הנסמן בנצו"ז לזח"א קיג, א.

(81) כתוצאה מחטא העגל, שבא בסבת חטא עה"ד, ולפנ"ו

- מיעוט הבלנה ושבירת הכלים דתוהו (ראה סה"מ תרצ"א ע' שיט ואילך). ובמילא הרי זה גם כולל גם התיקון דכל ענינים אלו, שנעשה ע"י נשמות דעולם התיקון דוקא.

(82) ברכות ה, ב. וש"נ.

(83) עקב ט, יז.

(84) פרש"י ס"פ ברכה.

(85) דרושי שמע"צ פו, ג.

(86) ירמ' לא, יב.

(87) ולהעיר גם מהמשל מ"שווינדל-טרעפ" המובא בדרושי

חסידות (ראה שיחת יום שמחת דאשתקד בתחלתה (תורת מנחם

- התועודיות חמ"א ע' 111 ואילך). וש"נ.)

1 התורה ומצוות (על-דרך המשכת וגילוי האור בעולם מבית המקדש על-ידי "חלוני שקופים אטומים"⁹⁹.
2 ולהעיר גם ממאמר רז"ל¹⁰⁰ "אילו היו אומות העולם יודעים מה היה המקדש יפה להם, קסטירות היו
3 מקיפים אותו כדי לשומרו").

4 ולכן הנה גם בנוגע לראש-השנה עשרת-ימית-שובה ויום-הכיפורים, העיקר הוא שיומשך בגילוי בעולם,
5 שיהיה ניכר בגלוי ש"ישראל אינן נצחיות", והם אלו שמקריבים שבעים פרים כדי לפעול ההשפעה
6 לשבעים אומות העולם; ועד שמגיעים לזמן דלעת-יד-לבוא, שאז יקויים היעוד³⁷ "ועמדו זרים ורעו
7 צאנכם", וכמאמר רז"ל¹⁰¹ "כל הזהיר בציצית זוכה ומשמשין לו שני אלפים ושמונה מאות עבדים,
8 שנאמר¹⁰² כה אמר ה' [צבאות] בימים ההמה אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל לשונות הגוים [והחזיקו]
9 בכנף איש יהודי לאמר נלכה עמכם וגו'" (בשכר הכנף יחזיקו בכנף עשרה אנשים מכל לשון, הרי שבע
10 מאות לשבעים לשון, וארבע כנפות .. הרי אלפים ושמונה מאות).

11 כ. ובהמשך לזה באים לשמיני-עצרת, שבו מקריבים "פר אחד איל אחד"¹⁰³ - כנגד ישראל⁹⁵, כמשל
12 המלך שאמר לאוהבו "כבר יצאנו ידינו מכל בני המדינה, נגלגל אני ואתה"¹⁰⁴ - הקדוש-ברוך-הוא
13 ובני-ישראל עם קרובו, ובאופן שאף שישנו "אני ואתה", הרי הם נעשים מציאות אחת - "ישראל (על-ידי
14 אורייתא) וקודשא-ברוך-הוא כולא חד"¹⁰⁵, שלכן מקריבים "פר אחד", ולא שני פרים.

15 וגם ענין זה הוא באופן גלוי בעולם - כמודגש בגדול השמחה ד(שמיני-עצרת ו) שמחת-תורה (יום-טוב
16 שני של שמיני-עצרת, והיינו, שבחוץ לארץ, בגלות, יש חילוק בין שמחת-תורה לשמיני-עצרת, שאז
17 השמחה היא במדידה והגבלה, ואינה נראית כל-כך מבחוץ), שהעולם רואה שזהו יום מיוחד, "יום
18 מיומים"¹⁰⁶, שבני-ישראל שמחים ורוקדים עם התורה בשמחה גדולה ביותר.

19 והרי זה דבר פלא: נוטלים ספר-תורה חגור במפה ועטוף במעיל, ועורכים "הקפות" בשמחה גדולה¹⁰⁷
20 - למרות שעדיין לא עשו קידוש, כך, שאי אפשר לתלות זאת במצב של שכרות... (שהרי הקפות הם
21 בסדר התפילה, ובזמן התפילה אסור להיות במעמד ומצב של שכרות), ואף-על-פי-כן, ורקדים בשמחה
22 גדולה ביותר, כפי שהיה דוד "מפזז ומכרכר"⁶³ "לעיני אמהות עבדיו"⁶⁴, באמרו "ונקלותי עוד מזאת
23 גו'", ודוקא על-ידי-זה - "אכבדה"⁶⁵, ש"אין הכבוד והגדולה אלא לשמוח לפני ה' "⁶⁶.

24 כא. והענין בזה - דלכאורה: מהו הכבוד בהנהגה באופן ד"נקלותי"? ! - שעל-ידי-זה מגיעים לדרגה
25 כזו שלגבה הנה "מלך ישראל" ו"אמהות עבדיו" הם בהשוואה!

26 והגע עצמך:

27 גם כאשר מדובר אודות יהודי פשוט - הרי הוא רחוק מ"אמהות עבדיו" "כרחוק מזרח ממערב"¹⁰⁸.

28 ועל-אחת-כמה-וכמה כאשר מדובר אודות מלך ישראל, ובפרט דוד מלך ישראל, שעסק גם בכיבוש
29 העולם לעשות ממנו ארץ ישראל [ואף שמצינו במדרשי רז"ל¹⁰⁹ שכיבוש דוד היה באופן שאינו
30 למעליותא, הרי על-ידי הכיבוש נתבטלה הבעלות של אומות העולם מהארץ, ועד שבכמה פרטים יש לה
31 דין של ארץ ישראל¹¹⁰], ועד שגדלה מעלתו אפילו לגבי מעלת שלמה, עליו נאמר¹¹¹ "וישב שלמה על
32 כסא ה'" - כמבואר בדרושי חסידות שמדריגת שלמה היא חכמה שבמלכות (רק ספירה פרטית במלכות),
33 ואילו מדרגת דוד היא ספירת המלכות עצמה כפי שנתלבשה בגוף בשר-ודם, שלכן אמרו "דוד מלך
34 ישראל חי וקיים"¹¹².

(99) מלכים-א ו, ד ובפרש"י. וראה מנחות פו, ב ובפרש"י.

(100) במדב"ר פ"א, ג.

(101) שבת לב, ב (ובפרש"י).

(102) זכרי' ח, כג.

(103) פינחס כט, לו.

(104) במדב"ר פכ"א, כד.

(105) ראה זח"ג עג, א.

(106) לשון חז"ל - ב"מ נט, ב. סנהדרין סה, ב.

(107) ראה גם שיחת יום שמח"ת דאשתקד סמ"ג (תורת מנחם - התוועדות חמ"א ע' 152). וש"נ.

(108) לשון הכתוב - תהלים קג, יב.

(109) ספרי עקב יא, כד.

(110) ראה רמב"ם הל' תרומות פ"א ה"ג ואילך.

(111) דברי הימים-א כט, כג.

(112) ר"ה כה, א.

1 אך למרות גודל ועוצם ריחוק הערך שבין דוד מלך ישראל לאמהות עבדיו - יש דרגא שבה שניהם
2 שוים!

3 וכידוע שכל הענינים שלאחרי הצמצום, למרות הריחוק שביניהם, מהדרגא הכי תחתונה עד לדרגא
4 הכי נעלית, הנה לגבי המדריגות שלפני הצמצום הרי הם בהשוואה ממש (שזהו החידוש שבקבלת
5 האריז"ל לגבי קבלת הרמ"ק, ועל-אחת-כמה-וכמה לגבי שיטת החוקרים)¹¹³, וכהדוגמא לזה בענין
6 המספרים, ש"אחד במספר יש לו ערך לגבי מספר אלף אלפים, שהוא חלק אחד מני אלף אלפים, אבל
7 לגבי דבר שהוא בבחינת בלי גבול ומספר כלל, אין כנגדו שום ערך במספרים, שאפילו אלף אלפים
8 וריבוא רבבות אינן אפילו כערך מספר אחד לגבי אלף אלפים וריבוא רבבות, אלא כלא ממש
9 חשיבי"¹¹⁴.

10 וזהו גם תוכן פירוש רבינו הזקן¹¹⁵ על הפסוק¹¹⁶ "המשפילי גו' בשמים ובארץ" - ששמים וארץ הם
11 בהשוואה כו'.

12 אמנם, כדי להגיע לדרגא זו שבה שוים דוד מלך ישראל עם אמהות עבדיו - אין זה ביכולת "אמהות
13 עבדיו", ואפילו לא ביכולת מיכל בת שאול, למרות כל מעלותיה (שהיתה מנחת תפילין¹¹⁷ וכיוצא בזה);
14 אלא דוקא על-ידי עבודתו של דוד מלך ישראל, "אדמוני עם יפה עינים"¹¹⁸, אשר "דם לרב שפכת"¹¹⁹,
15 שזה קשור עם כללות ענין עבודת התשובה (וכפי שמצינו בדוד ש"הרגו בתענית"¹²⁰, והרי "כל היושב
16 בתענית נקרא חוטא"¹²¹, אלא אם כן עושה זאת בדרך תשובה¹²²), ועל-ידי-זה הגיע לבחינת "מי הוא זה
17 מלך הכבוד" (למעלה גם מבחינת "מי זה מלך הכבוד"¹²³, כמו שכתוב ב"לדוד מזמור"¹²⁴ שנקבע לומר
18 בליל ראש-השנה¹²⁵, בהמשך לבקשת בני-ישראל "מלוך על כל העולם כולו בכבודך", ולאחרי-זה
19 חותמים בשם ומלכות: "ברוך אתה ה' מלך על כל הארץ", כיון שבוודאי ממלא הקדוש-ברוך-הוא בקשה
20 זו, "בלי שום ספק וספק ספיקא בעולם" (כפי שמבאר רבינו הזקן באגרת התשובה¹²⁶).

21 וככל עניני ראש-השנה - נמשך ומתגלה גם ענין זה בחג הסוכות, על-ידי מצות נטילת ד' מינים, כנ"ל
22 (סי"ט).

23 כב. והנה, מצות נטילת ד' מינים מתחילה בבוקר¹²⁷; אבל עוד לפני-זה רואים כבר בעולם שיש מצות
24 סוכה - שמתחילה מיד בלילה¹²⁷, ובפרט בלילה הראשון, שבה נוגע ביותר שלא ירדו גשמים, שלא יהיה
25 כ"עבר שבא למזוג כוס לרבו ושפך לו כו"¹²⁸, כיון שאז חייבים לאכול בסוכה גם בשעה שיורדים
26 גשמים¹²⁹ (אף שגם לאחר-יזה יש חיוב לאכול בסוכה, ובפרט לדעת רבי אליעזר ש"ארבע עשרה סעודות
27 חייב אדם לאכול בסוכה"¹³⁰).

28 והנה, בנוגע למצות סוכה כותב רבינו הזקן ב'שולחן-ערוך'⁵²: "בסוכות תשבו שבעת ימים [גו'] למען
29 ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים"¹³¹, הם היו ענני כבוד
30 שהקיפם בהם לצל לבל יכה בהם שרב ושמם, ודוגמא לזה צונו לעשות סוכות העשויות לצל, כדי שנזכיר
31 נפלאותיו ונוראותיו".

(122) ראה שו"ע אדה"ז חו"מ הל' נזקי גו"נ ס"ד. וש"נ.

(123) ראה יהל אור עה"פ (ע' צ ואילך). וש"נ.

(124) תהלים כד, ח"י.

(125) פע"ח שער ר"ה פ"ז.

(126) פ"א.

(127) ראה תורת מנחם - התוועדויות חט"ו ריש ע' 46. וש"נ.

(128) סוכה כח, ב.

(129) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתרל"ט סי"ז. וש"נ.

(130) שם כז, א.

(131) אמור כג, מב-מג.

(113) ראה הגהות לד"ה פתח אלי' תרנ"ח ס"ע לח ואילך.

סה"מ תרס"ה ע' רנד.

(114) תניא פמ"ח.

(115) ראה תו"א מקץ לו, ב. לקו"ת נשא כו, ד. ובכ"מ.

(116) תהלים קיג, ו.

(117) עירובין צו, סע"א ובפרש"י.

(118) שמואל"א טז, יב.

(119) דברי הימים-א כב, ח.

(120) תניא פ"א (ה, ב).

(121) תענית יא, א. וש"נ.

1 ויש לבאר כוונת רבינו הזקן שמוסיף ומדגיש הענין ד"צל" - הן בנוגע לענני כבודו "שהקיפם בהם
2 לצל", והן בנוגע להציווי "לעשות סוכות העשויות לצל", שהוספה זו היא בודאי בכוונה מכוונת, ובפרט
3 שהוספה זו היא שינוי לגבי לשון ה'טור' והשולחן-ערוך - די ש' לומר, שיש בזה נפקא-מינה בנוגע לגדר
4 ותוכן המצוה וכן בנוגע לברכת המצוה, כפי שיתבאר לקמן (סכ"ה).

* * *

5 כג. ידוע שיש ג' סוגים במצוות: עדות חוקים ומשפטים¹³².

6 מחד גיסא ישנם "חוקים" - מצוות שאין להם ביאור בשכל, וכמאמר רז"ל¹³³ "שהשטן ואומות העולם
7 מונין את ישראל (מה-שאינ-כן ישראל מצד עצמם אינם שייכים לשאול זאת) לומר מה המצוה הזאת
8 ומה טעם יש בה", וזהו ענין ה"חוקה", "חוקה חקתי גזירה גזרת"¹³⁴, ו"אין לך רשות להרהר אחריה"¹³⁵
9 (ועל-דרך מאמר רז"ל¹³⁶ "כל המהרהר אחר רבו כאילו מהרהר כו'", שהרהור הוא ענין הקושיא כו').

10 ולאידך גיסא ישנם "משפטים" - מצוות שכליות, או כהלשון מצוות שמעיות¹³⁷, ולדוגמא: כיבוד אב ואם,
11 שהיא מצוה המובנת ומחייבת על-פי שכל, דכיון שהוריו הטיבו עמו כו', לכן צריך לכבדם, ועל-דרך-זה
12 איסור גזל וכיוצא בזה, וכמאמר רז"ל¹³⁸ "אילמלא לא ניתנה תורה, היינו למידין צניעות מחתול וגזל מנמלה".

13 וישנו הסוג שבינתיים - "עדות" - מצוות שהם לאות וסימן, כמו שבת, "אות היא לעולם כי ששת
14 ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש"¹³⁹, וכן המצוות דחג הפסח - "זכר
15 ליציאת מצרים", ועל-דרך-זה מצות סוכה - "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל
16 בהוציא אותם מארץ מצרים"¹⁴¹.

17 כד. ועל-פירוש צריך להבין בנוגע לפלוגתא בגמרא¹⁴⁰ בפירוש הכתוב "כי בסוכות הושבתי את בני
18 ישראל" - "ענני כבוד היו, דברי רבי אליעזר. רבי עקיבא אומר, סוכות ממש עשו להם":

19 כיון שמצות סוכה היא מסוג המצוות שנקראים בשם "עדות", הרי מובן, שצריך להיות דמיון בין
20 המצוה לדבר שעליו באה המצוה להעיד.

21 ולכאורה: בשלמא לדעת רבי עקיבא ש"סוכות ממש עשו להם", אתי שפיר הדמיון בין מצות עשיית
22 סוכה - דירת עראי שנעשית מפסולת גורן ויקב¹⁴¹ (ולא מדברים יקרי ערך) - להסוכות שבהם ישבו
23 בני-ישראל בצאתם ממצרים; אבל לדעת רבי אליעזר ש"ענני כבוד היו", אינו מובן מהו הדמיון בין
24 מצות עשיית סוכה לענני הכבוד, שמצד גודל חשיבותם (על-דרך "מצוותיה אחשביה"¹⁴²) בודאי אינם
25 בגדר עראי¹⁴³ ?!

26 ומה גם ש"ענני הכבוד" היו מיד בצאתם ממצרים, בחודש ניסן, ואילו מצות עשיית הסוכה היא
27 בחודש תשרי, כך, שאין דמיון ביניהם גם מצד הזמן; מה-שאינ-כן להדעה ש"סוכות ממש עשו להם",
28 אתי שפיר שלא עשו סוכות מיד בצאתם מארץ מצרים, בחודש ניסן, שאז לא היה צורך בסוכות, כמובן
29 מדרשת רז"ל¹⁴⁴ על הפסוק¹⁴⁵ "מוציא אסירים בכושרות", שהקדוש-ברוך-הוא "הוציא את ישראל
30 ממצרים בחודש שהוא כשר לצאת, לא חמה ולא צינה ולא גשמים", ועל-כן-צריך-לומר, ש"סוכות ממש
31 עשו להם" היה בחודש תשרי.

(141) שם יב, רע"א. וש"ג.
(142) ראה ביצה כז, ב (בפרש"י ד"ה חלה). בכורות יו"ד, א.
וראה אנציק' תלמודית מע' אסורו חשובו (כרך ב ס"ע פו ואילך).
וש"ג.
(143) ראה גם לקו"ש חל"ב ע' 142 הערה 23 (משיחה זו).
(144) פרש"י ומכילתא בא יג, ד. פרש"י ריש סוטה (ד"ה
מוציא). וראה ספרי ראה טז, א. תנחומא בא יא. במדב"ר פ"ג, ו.
יל"ש תהלים עה"פ (רמז תשעה).
(145) תהלים סח, ז.

(132) ראה רמב"ן ואתחנן ו, כ. הנסמן בתורת מנחם סה"מ
תמוז ס"ע יג.
(133) פרש"י ר"פ חוקת.
(134) במדב"ר ר"פ חוקת. תנחומא שם (ג. ח). ועוד.
(135) פרש"י שם, מיומא סז, ב. רמב"ם הל' מעילה בסופו.
(136) סנהדרין קי, א.
(137) ראה ח"פ להרמב"ם פ"ו, ובחסד לאברהם שם.
(138) עירובין ק, סע"ב.
(139) תשא לא, יז.
(140) סוכה יא, סע"ב.

[ולהעיר, שעל-פי-זה יש לבאר הטעם שרש"י¹³¹ מפרש "כי בסוכות הושבתי", "ענני כבוד" -
 דלכאורה, על-פי פשוטו של מקרא מתאים יותר לפרש "סוכות ממש", כמו "בסוכות תשבו גו'" - כי,
 ההוכחה של רש"י היא ממה שכתוב בהמשך הכתוב ("כי בסוכות הושבתי גו") בהוציא אותם מארץ
 מצרים", וכיון שמיד בצאתם ממצרים לא הוצרכו לעשות סוכות ממש, כיון שיצאו "בחודש שהוא כשר
 לצאת, לא חמה ולא צינה", על-כן-צריך-לומר ש"בסוכות הושבתי" . . בהוציא אותם מארץ מצרים" הם
 "ענני כבוד", שהיו מיד בצאתם ממצרים¹⁴⁶].

ולמרות הקושי הנ"ל בדעת רבי אליעזר ש"ענני כבוד היו", נפסק כן ב'טור' ובשולחן-ערוך, ומה גם
 שזהו היפך כללי הש"ס שהלכה כרבי עקיבא¹⁴⁷ [אלא שבתורת כהנים¹³¹ הגירסא היא: "רבי עקיבא אומר
 .. ענני כבוד היו"] - שזהו ענין הדורש ביאור בפני עצמו¹⁴⁸.

כה. המשך הביאור בדברי רבינו הזקן בשולחן-ערוך בענין "ענני כבודו שהקיפם בהם לצל" . . ודוגמא
 לזה צונו לעשות סוכות העשויות לצל" - נכלל בשיחת יום ב' דחג הסוכות ס"י¹⁴⁹.

כו. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:)

וזהו גם הביאור כיצד פועלים בני-ישראל בעולם הענין ד"הללו את ה' כל גוים שבחיהו כל
 האומים"⁹⁷, בה בשעה ש"אתם המעט מכל העמים"¹⁵⁰, ולכאורה אין ביכולת המיעוט לשנות את הרוב
 - כי על-ידי-זה שהקדוש-ברוך-הוא מקיף את בני-ישראל ב"ענני כבודו", שהם כמו משרתיו של
 הקדוש-ברוך-הוא, ו"עבד מלך מלך"¹⁵¹, הרי זה נותן כח לבני-ישראל שנעשים 'בעל הבית' על "כל גוים"
 ו"כל האומים", שמכירים בכך ש"ישראל אינן נצוחי"א.

וענין זה מתבטא גם בכך שבחג הסוכות מקריבים בני-ישראל קרבנות עבור כל שבעים אומות העולם⁹⁵
 - אף שלכאורה הרי זה היפך הכלל ש"אי אפשר שיהיה קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו"¹⁵²
 - כי כלל זה הוא רק כאשר הקרבת הקרבן היא עבור מישהו שיש לו מציאות חשובה בפני-עצמה,
 מה-שאינ-כן אם מציאותו היא טפילה, כמו המציאות של אומות העולם, כמובן ממה שכתב הרמב"ם¹⁵³
 בפירוש מאמר רז"ל¹⁵⁴ "כל העולם לא נברא אלא לצוות לזה", שהמציאות העיקרית היא מציאותו של
 החכם, ובשבילו נבראו כל שאר בני האדם כו'.

וזהו שכאשר יהודי מקיים מצות סוכה בליל ראשון של חג הסוכות (שזהו עיקר ימי הסוכות), הנה
 לאחר-י-זה מתחילה הקרבת הקרבנות עבור אומות העולם באופן ד"פוחת והולך"¹⁵⁵, עד שבאים
 לשמיני-עצרת, שאז אומר הקדוש-ברוך-הוא לישראל "בא ונגלגל אני ואתה"¹⁰⁴, באופן ש"יהיו לך לבדך
 ואין לזרים אתך"¹⁵⁶, ועד שבאים לזמן שבו יהיה "ה' אחד ושמו אחד"¹⁵⁷, "כשאני נכתב אני נקרא"³⁴,
 באופן ש"אין עוד מלבדו"¹⁵⁸.

* * *

כו. דובר לעיל (סי"ט) שהיום-טוב דשמיני-עצרת נקרא בשם "שמיני", שמורה שאינו ענין בפני עצמו
 אלא בא בהמשך לשבעת ימי הסוכות שלפני-זה.

(152) רמב"ם הל' כלי המקדש רפ"ו.
 (153) בהקדמתו לפיהמ"ש (ד"ה אח"כ ראה להסתפק).
 (154) ברכות ו, סע"ב. וש"נ.
 (155) במדב"ר ספכ"א. פרש"י פינחס כט, לו.
 (156) משלי ה, יז.
 (157) זכרי' יד, ט.
 (158) ואתחנן ד, לה.

(146) ראה גם ב"ח או"ח ס"ט תרכה.
 (147) ראה אנציק' תלמודית ערך הלכה סט"ז (כרך ט ע' רפה ואילך). וש"נ.
 (148) ראה השק"ט בזה - בס' שהובאו באוצר מפרשי התלמוד לסוכה שם.
 (149) תורת מנחם - התוועדיות חמ"ה ע' 74 ואילך. וש"נ.
 (150) ואתחנן ז, ז.
 (151) ספרי ופרש"י דברים א, ז. ועוד. וראה שבועות מז, ב.

1 ואף ששמיני-עצרת "רגל בפני עצמו לענין פז"ר קש"ב"159 - הרי מצינו שדרך התורה היא למנות את
2 המועט (כדי לחסוך טירחא כו'), כדאיתא בגמרא במסכת חולין¹⁶⁰: "בהמה טמאה מרובה מן הטהורות,
3 לפיכך מנה הכתוב בטהורה .. עופות טהורין מרובין על הטמאין, לפיכך מנה הכתוב בטמאין, מאי
4 קא-משמע-לן .. לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה", ומזה שהתורה מונה ששה ענינים שבהם נחשב
5 שמיני-עצרת ל"רגל בפני עצמו", מובן, ששאר הענינים שבהם אינו "רגל בפני עצמו" אלא בהמשך
6 לשבעת ימי הסוכות, הרי הם יותר מנשנה.

7 ומזה מובן, שבשמיני-עצרת ושמחת-תורה צריך להיות מעין אותם ענינים שהיו בשבעת ימי הסוכות.
8 כח. והענין בזה:

9 בחג הסוכות ישנו לכל לראש כללות ענין הסוכה, שזוהי המצוה הראשונה שמקיימים מיד בכניסת
10 היום-טוב - "לישב בסוכה"; ולאחרי-זה ישנה גם מצות נטילת ד' מינים, "ולקחתם לכם גו"¹⁶¹, שחיובה
11 מתחיל רק בשחר (אף-על-פי שד' המינים הוקצו למצוותם משקידש היום¹⁶²), כמה שעות לאחר קיום
12 מצות סוכה¹²⁷.

13 והנה, סוכה וד' מינים הם הפכיים זה מזה, כי: סוכה היא מחוץ לאדם ומקיפה עליו (ועל-דרך מה
14 שכתוב¹⁶³ "בא גו" אל התיבה", שמקיפה ומגינה מפני המבול); ואילו ענין ד' המינים הוא באופן של
15 המשכה בפנימיות - "ולקחתם לכם גו" ושמחתם גו"¹⁶¹, כיון ש"אינון נצוחי"א"⁹¹, והרי ענין השמחה
16 חודר את כל מציאות האדם, החל מהמוח והלב, ועד לרגלים שאין בהם שכל והרגש.

17 ועל-פי מנהג ישראל - הנה גם בשמיני-עצרת ושמחת-תורה יש על-דרך ב' ענינים אלו:

18 בשמיני-עצרת ושמחת-תורה ישנו הענין דקריאת התורה - כמו בכל המועדים, וקריאה מיוחדת
19 בשמחת-תורה - "גמרה של תורה"¹⁶⁴, וגם התחלת התורה - "מתכיפין התחלה להשלמה"¹⁶⁵; ובהקדמה
20 לזה ישנו גם ענין ה"הקפות".

21 וב' ענינים אלו - קריאת התורה ו"הקפות" - הם הפכיים זה מזה, כי:

22 קריאת התורה קשורה עם ענין של הבנה והשגה שבא בפנימיות האדם - שהרי יש צורך בבקי שיודע
23 לקרוא, ונוסף לכך שצריך לידע לקרוא בלי ניקוד, צריך לידע גם טעמי המקרא. ומה גם שכללות הענין
24 דקריאת התורה קשור עם ברכת התורה (נוסף על ברכת התורה שבהתחלת היום), שזה מורה על חביבות
25 התורה, כידוע בענין "ברכו בתורה תחילה"¹⁶⁶.

26 ואילו ענין ה"הקפות" - הרי זה באופן שהספר-תורה כרוך ומכוסה במפה, כך, שאי אפשר לקרוא בו,
27 וכל אחד ואחד - גם מי שאינו יודע לקרוא בתורה - מצוה עליו לשמוח ולרקוד עם הספר-תורה, כך,
28 שאין זה ענין פנימי הקשור עם הבנה והשגה, אלא באופן מקיף¹⁰⁷.

29 ואף-על-פי-כן, בא ענין ה"הקפות" בתור הכנה שלאחרי-זה יהיה ענין הקריאה בתורה - "גמרה של
30 תורה", ו"מתכיפין התחלה להשלמה".

31 כט. ועוד ענין שבו מודגש הקשר והשייכות של שמיני-עצרת ושמחת-תורה עם שבעת ימי הסוכות:
32 בנוגע לענין ד"ולקחתם לכם גו" שבחג הסוכות - הרי נוסף לכך ש"במה שישאל יוצאין מלפני
33 הקדוש-ברוך-הוא ולולביהן ואתרוגיהן בידן, אנו יודעין דישאל אינון נצוחי"א"⁹¹ (אף-על-פי שבני-
34 ישראל עצמם יודעים זאת כבר מערב ראש-השנה), ישנו גם הענין ד"הללו את ה' כל גוים גו" (כנ"ל
35 סי"ט).

163 נח ז, א.

164 טור ורמ"א או"ח סתרס"ט.

165 נוסח "מרשות" לחתן בראשית.

166 ראה נדרים פא, א ובר"ן שם.

159 סוכה מח, רע"א. וש"נ.

160 סג, ב.

161 אמור כג, מ.

162 ראה פרש"י סוכה לג, ב (ד"ה ה"ג).

ועל-דרך-זה בשמחת-תורה - שלאחרי "גמרה של תורה" ב"לעני כל ישראל", אזי "מתכיפין התחלה
להשלמה" - "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ".

ל. והענין בזה:

לכאורה אינו מובן: הענין ד"בראשית גו'" שייך לעולם, ואילו יהודי עוסק בתורה במשך כל השנה
כולה, ועל-אחת-כמה-וכמה בשמחת-תורה, שאז אומר הקדוש-ברוך-הוא לישראל "בא ונגלגל אני
ואתה"¹⁰⁴, "ישראל ומלכא בלחודוהי"¹⁶⁷, ואם כן, לאחרי "גמרה של תורה" היו צריכים להתחיל בענין
של מצוה, אבל לא בענין ד"בראשית גו'" ששייך לעולם!?

ויתירה מזה - יכולים לטעון: כאשר מתחילים בענין ששייך לעולם ("בראשית גו'") לאחרי ובהמשך
ל"גמרה של תורה", הרי זה כמו מי שמנצל את התורה ומשתמש בה כ"קדרום לחתך בה"¹⁶⁸, וכיון
שמשתמש בתורה בניגוד לרצונו של הקדוש-ברוך-הוא, מוטב אילו לא היה לומד תורה כלל! ועל-דרך
זכה, נעשית לו סם חיים, לא זכה, נעשית לו כו"¹⁶⁹, היינו, שלא זו בלבד שאין בזה תועלת, אלא
אדרבה, שנעשית לו היפך "סם חיים"!

אך הענין הוא - כמובא בפירושו רש"י¹⁷⁰ (פשוטו של מקרא, ביחד עם ענינים מופלאים¹⁷¹) מאמר
רבי יצחק "מה טעם פתח בבראשית, משום כח¹⁷² מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים", והיינו,
שענין התורה הוא לפעול בעולם דוקא.

וכפי שמצינו שכאשר המלאכים ביקשו "תנה הודך על השמים"¹¹, ששם יכולים ללמוד תורה (כפי
ששייכת בעולמות העליונים) יומם ולילה, ללא דאגות הפרנסה וכו' - "אמר לו הקדוש-ברוך-הוא למשה
(אני לא מתערב... אלא אתה תתווכח עמהם ו)החזיר להן תשובה .. אמר לפניו, רבונו של עולם, תורה
שאתה נותן לי מה כתיב בה, אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים"¹⁷³, אמר להן, למצרים ירדתם
.. יצר הרע יש ביניכם"¹⁰, והיינו, שרצונו של הקדוש-ברוך-הוא שיהודי לא יסתגר בבית-המדרש
ובשיבה, אלא יהיה בארץ מצרים, "ערות הארץ"¹⁷⁴, ושם יפעול "לתת להם - "לעמו" - נחלת גוים".

וכמו כללות הענין דירידת הנשמה למטה - דלכאורה אינו מובן: למה עשה ה' ככה - הרי "כל הדרכים
בחזקת סכנה"¹⁷⁵, והלואי "שתהא"¹⁷⁶ יציאתך מן העולם כביאתך לעולם!?

אך הענין הוא, שכיון ש"מפי עליון לא תצא הרעות"¹⁷⁷, ו"כל אשר עשה" הוא לא רק "טוב", אלא
"טוב מאד"¹⁷⁸, על-כן-צריך-לומר, שכדאי כל הסכנה והיגיעה כו' בשביל גודל העילוי שנעשה
על-ידי-זה;

צריכים רק להזהר שלא להיות במעמד ומצב ש"שמים חושך לאור גו' מר למתוק"¹⁷⁹, אלא להתרחק
מכל דבר שהוא "חושך" ו"מר", ולהתקרב לכל דבר שהוא "אור" ו"מתוק" - גם אם בתחילה יעשה זאת
כמי שכפאו שד"¹⁸⁰, או כמו קטן שמתחיל ללמוד מפני יראת הרצועה, או בגלל שמבטיחים לו ממתקים,
ואחר-כך מנעלים או ממון, ואחר-כך כבוד הבריות, שעל-ידי-זה מרמים אותו ("מ'נאָרט אים אַרײַן")
להכניסו בלימוד התורה, עד שסוף-כל-סוף יגיע לדרגת העבודה שלא על-מנת לקבל פרס¹⁸¹.

וזהו גם תוכן מאמרו של רבי יצחק, שהתפקיד של בני-ישראל ("לעני כל ישראל") הוא לפעול
ב"נחלת גוים" שתהיה באופן ד"לתת להם", והיינו, על-ידי העבודה באופן ש"כל מעשיך יהיו לשם
שמים"¹⁸² ו"בכל דרכיך דעהו"¹⁸³,

(176) ב"מ קז, סע"א.

(177) איכה ג, לח.

(178) בראשית א, לא.

(179) ישעי' ה, כ.

(180) לשון חז"ל - נדרים כ, ריש ע"ב.

(181) ראה הקדמת הרמב"ם לפיהמ"ש סנהדרין ר"פ חלק. הל'

תשובה פ"י ה"ה.

(182) אבות פ"ב מ"ב.

(183) משלי ג, ו.

(167) ראה זהר ח"א סד, א"ב. רח. ב. ח"ג לב, א. קד, ב.

(168) ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד הי"ד. וש"ג.

(169) יומא עב, ב.

(170) בראשית א, א.

(171) של"ה במס' שבועות שלו (קפא, א).

(172) תהלים קיא, ו.

(173) יתרו כ, ב. ואתחנן ה, ו.

(174) מקץ מב, ט. שם, יב. וראה קה"ר פ"א, ד.

(175) ירושלמי ברכות פ"ד ה"ד. קה"ר פ"ג, ב (ב).

1 ולא להתפעל מטענת היצר הרע שאין לערב רוחניות עם גשמיות: לימוד התורה לחוד, ואכילה ושתייה
2 לחוד; בראש-השנה ויום הכיפורים ושבת יש לעסוק בענינים רוחניים, ואילו בכל שאר ימות השנה צריך
3 לעסוק בפרנסת בני ביתו על-פי מנהג התגרין וכו'; או ש"רחמנא לבא בעי" 184, ואילו שאר הגוף יכול
4 להתנהג כרצונו - כי אף-על-פי שהענינים הגשמיים הם מלכתחילה באופן ש"ברצונו נתנה להם", הרי
5 "ברצונו נטלה מהם ונתנה לנו" 170, כך, שגם ההנהגה בענינים הגשמיים צריכה להיות על-פי התורה,
6 ולדוגמא בנוגע למנהג התגרין, שצריך להיות על-פי המבואר בשולחן-ערוך חושן-משפט, מתוך זהירות
7 בהשגת גבול, אבק לשון הרע וכיוצא בזה.

8 ההתעסקות ברוחניות לחוד - היתה קודם ירידת הנשמה למטה, בהיותה במעמד ומצב ד"חי הוי'
9 אלקי ישראל אשר עמדתי לפניו" 185, בעמידה בתפילה לפני הקדוש-ברוך-הוא; ואילו החידוש בירידת
10 הנשמה למטה הוא - לפעול בעולם, ולדוגמא, שגם בימות החול יהיה הענין ד"זכור את יום השבת
11 לקדשו" 186, כפירוש הרמב"ן, "שהיא מצוה שנזכור תמיד בכל יום את השבת .. כי בזכרנו אותו תמיד
12 יזכור מעשה בראשית בכל עת, ונודה בכל עת שיש לעולם בורא כו'", ועד שבששת ימי המעשה יהיה
13 הענין ד"ויכולו" 187, מלשון כליון ומלשון תענוג, כפירוש ה'צמח-צדק' 188.

14 לא. וענין זה מודגש בחג הסוכות (וממנו נמשך על כל השנה כולה) - שלא מספיק שיהודי יודע
15 שניצח כו', אלא צריך להודיע זאת בעולם, ועד שנעשה 'בעל הבית' על שבעים אומות העולם.

16 ועל-דרך-זה בשמחת-תורה - החל מענין ה"הקפות", שמורה על החביבות והשמחה בתורה,
17 ולאחרי-זה באה הקריאה בתורה: "וזאת הברכה אשר ברך משה גו'" 189, ובאופן ש"תורה צוה לנו משה
18 מורשה גו'" 190, שזהו ענין של ירושה, ובמילא הרי זה שייך אליו, מבלי הבט על רצונו, הבנתו והשגתו,
19 דכיון שיש לו דין יורש, הרי הוא מקבל ולוקח את התורה כולה, לא רק "משפטים" (מצוות שכליות),
20 ולא רק "עדות", אלא גם "חוקים", ולא רק חלק הפשט שבתורה, אלא כל חלקי התורה, עד לחלק הסוד
21 שבתורה; ואחר-כך ממשיך זאת בעולם - "בראשית ברא גו'".

22 וכל זה ניתן לבחירתו של כל אחד מישראל, והקדוש-ברוך-הוא מבקש ממנו "ובחרת בחיים" 191,
23 שזוהי נתינת כח, וגם הבטחה, שסוף-כל-סוף יבחור בחיים, בכל חלקי התורה, ובאופן ש"גדול לימוד
24 שמביא לידי מעשה" 192 - קיום המצוות, שעליהם נאמר 193 "וחי בהם".

25 ועל-ידי-זה זוכה לשנה מבורכת, מתוך שמחה של מעלה ושל מטה - "זמן שמחתנו" לשון רבים,
26 "שמח 194 ה' במעשיו" ו"ישמח 195 ישראל בעושי" 196, שתומשך שמחה בכל עניני האדם ובני ביתו, עד
27 לבני חיי ומזוני רוחי.

* * *

28 לב. צוה לנגן ואמר מאמר דיבור-המתחיל הללו את הוי' כל גוים גו'.

* * *

(190) שם לג, ד.
(191) נצבים ל, יט.
(192) קידושין מ, ב. וש"נ.
(193) אחרי יח, ה.
(194) תהלים קד, לא.
(195) שם קמט, ב.
(196) ראה לקו"ת דרושי שמע"צ פח, ד ואילך. ובכ"מ.

(184) סנהדרין קו, ב ובפרש"י. זהר ח"ב קסב, ב. ח"ג רפא, ב.
(185) מלכים-א יז, א.
(186) יתרו כ, ח.
(187) בראשית ב, א.
(188) ראה אוה"ת עה"פ (כרך א - מב, ב ואילך. כרך ג - תקת, א ואילך).
(189) ר"פ ברכה.

לג. דובר כמה פעמים ששנה זו היא שנת המאה להסתלקות ה'צמח-צדק', שהיה בנה של בת רבינו
 הזקן, בעל התניא והשולחן-ערוך, וממלא מקומו בדור השלישי של נשיאי חב"ד, וכיון שאמו (בתו של
 רבינו הזקן) נסתלקה בקטנותו, בהיותו פחות מגיל שלש שנים, לכן היה גידולו וחינוכו על-ידי רבינו
 הזקן בעצמו, בביתו ובחדרו, וכידוע כמה סיפורים אודות ההתמסרות של רבינו הזקן לחינוכו של
 ה'צמח-צדק'¹⁹⁷.

סיפורים אלו שהגיעו אלינו, יש בהם הוראות אלינו - הן למבוגרים, ועל-אחת-כמה-וכמה לילדי
 ישראל - שכן, פרטי הענינים שאינם נוגעים אלינו, אין מקום לספר אודותם, ועל-דרך שמצינו בנוגע
 לענין הנבואה, "דבר ה' אשר דיבר ביד עבדיו הנביאים"¹⁹⁸, שנבואה שהיתה רק לשעתה ולא נצרכה
 לדורות, לא נכתבה בספרי הנביאים¹⁹⁹, ומזה מובן בנוגע לכל עניני התורה, כולל סיפורי רבותינו נשיאנו,
 שמזה גופא שהסיפור הגיע אלינו, מובן, שיש בזה הוראה אלינו, הוראה לדורות²⁰⁰.

ונתעכב עתה על אחד הפרטים בחינוכו של ה'צמח צדק', כפי שסיפר כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר
 באחד מימי חג הסוכות²⁰¹ בשנת תרצ"ו, לפני שלושים שנה.

לד. בשיחה הנ"ל²⁰² מקדים כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר לספר אודות ציור החדרים בביתו של
 רבינו הזקן, שהיו בשני חצאי בתים, ובאמצע היה כמו יציע ("פאָדערהויז") ששימש ככניסה לשני הבתים.
 וביציע זה היה תנור, שכתלו נכנס לחדר שבו ישב רבינו הזקן. ומובן, שהתנור היה בנוי באופן שכדי
 להכניס בו את העצים לחממו, לא הוצרכו להכנס לחדרו של רבינו הזקן, שלא לבלבל אותו, אלא היו
 מכניסים העצים מהחדר החיצוני, וכותל התנור היה בפנים, והכותל לא היה עב ביותר - וכמו בבנינים
 שבונים עתה, בית בן קומה אחת או שתי קומות, שהכותל החיצוני אינו עב ביותר, ועל-אחת-כמה-וכמה
 הכתלים שבין חדר לחדר, ועל-אחת-כמה-וכמה כותל של תנור שנועד לחמם גם את החדר שמעברו השני
 של הכותל.

ולאחרי הקדמה זו - ממשיך כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר לספר²⁰³:

אצל רבינו הזקן היה סדר שבזמנים מסויימים היה אומר מאמרי 'דברי אלקים חיים' רק לפני מספר
 מצומצם של אנשים, יחידי סגולה, ולא היו מניחים לכולם להיכנס.

וכאשר ה'צמח צדק' היה בן תשע שנים, חשק מאד להיות בין השומעים דא"ח מרבינו הזקן באותם
 זמנים מיוחדים - שכן, נוסף על התשוקה שהיתה לו ללימוד הנגלה, רצה ללמוד ולהשיג כפי יכלתו גם
 בתורת החסידות (אף-על-פי שעיקר הסדר של לימוד החסידות התחיל רבינו הזקן עמו בשנים
 שלאחרי-זה).

ובכן: בזמנים שרבינו הזקן היה אומר 'דברי אלקים חיים' ברבים, והדלת היתה פתוחה לכל, היה
 ה'צמח-צדק' יכול להכנס; אבל כאשר רבינו הזקן היה אומר מאמרי 'דברי אלקים חיים' במעמד יחידי
 סגולה שהורה להכניסם אליו, והדלת היתה סגורה (ובודאי לא ישבור דלתות...) - הנה מרוב תשוקתו
 לשמוע 'דברי אלקים חיים', הזדחל פעם לתוך התנור שכתלו היה מגיע לחדרו של רבינו הזקן, וקירב
 אזנו לכותל, כדי שיוכל לשמוע את המאמר של רבינו הזקן - שהיה אומרו בניגון ובקול רם - כולו או
 קטעים ממנו.

מאורע זה היה באמצע החורף, כששרר קור גדול, ובא הערל להסיק את התנור, והתחיל להכניס בו
 עצים (כי במדינות ההם לא היו רגילים להשתמש בפחם ("קוילן"), שלא היה זול, ולכן הסיקו בעצים,
 שהיו זול יותר), בתוספת קיסמים דקים ופיסות נייר, כדי שתאחז האש.

197) ראה קונטרס "הרבנית דבורה לאה" (קה"ת תשנ"ג).
 רש"נ.
 198) מלכים-ב כד, ב.
 199) ראה מגילה יד, א.
 200) ראה גם תורת מנחם - התועודויות חמ"ה ע' 102. ורש"נ.
 201) שיחת ליל א' דחה"ס (סה"ש תרצ"ו בתחלתו). וראה גם
 סה"ש שם ע' 99 ואילך.
 202) ס"א ע' 1.
 203) ס"ז ע' 3.

1 בדרך כלל, כאשר העצים הם בתוך התנור, כנגד הארובה, אזי יוצא העשן דרך הארובה. אבל כיון
2 שגופו של ה'צמח-צדק' מילא שטח גדול מהתנור, נשארו העצים בקירוב אל פי התנור, וכאשר הדליק
3 הערל את העצים באש, הנה כרגע נתמלא הבית עשן. והתחיל הערל לדחוק את העצים פנימה יותר, וראה
4 שאי אפשר להכניסם, והוכרח לכבותם ולהוציאם אחד אחד, כדי לראות מדוע אינם נכנסים פנימה. ולפתע
5 ראה נער בתוך התנור... ומיד הוציאו מהתנור את ה'צמח-צדק' כשהוא סובל משאיפת עשן
6 ("פֶּאָרְטשְׁאָדעט"), ובקושי הצליחו להשיב את רוחו.

7 ואז נכנסה הרבנית - הסבתא של ה'צמח-צדק' - וטענה לבעלה רבינו הזקן: היתכן שלתלמידים אתה
8 מניח לשמוע דא"ח, ואילו נכרך שחפץ לשמוע דא"ח, צריך לזחול לתוך התנור ולהעמיד את עצמו בסכנת
9 שריפה רחמנא-ליצלן!?

10 - ואכן פעלה על-ידי טענתה, שמאז היו מניחים לה'צמח-צדק' להיכנס בעת אמירת דא"ח ליחידי
11 סגולה -

12 וענה לה רבינו הזקן: אכן, בשביל לימוד התורה, יש צורך במסירת נפש!...

13 לה. והגע עצמך:

14 במקום להיכנס לתנור בשביל לנסות לשמוע דא"ח, היה ה'צמח-צדק' יכול לישב בחדרו וללמוד תורה.
15 ואף-על-פי-כן, בידעו שרבינו הזקן מתכוון לומר ענין חדש בתורה, שלא נרשם עדיין בספר, השתוקק
16 ביותר ועשה כל התלוי בו שיוכל לשמוע ענין חדש זה.

17 ועד כדי כך, שגם בראותו שהערל מכניס עצים לתנור ועומד להסיקו, לא גילה שהוא נמצא בתוך
18 התנור, שהרי אז יוציאוהו משם, ולא יוכל לשמוע את המאמר, ולכן היה מוכן למסור נפשו כדי שבינתיים
19 ישמע עוד כמה תיבות ("נאָך אַ פֶּאָר ווערטער")!...

20 ואכן, על-ידי מסירות-נפש זו השיג ה'צמח-צדק' את מבוקשו לשמוע דא"ח מרבינו הזקן, ועד שהגיע
21 למעמד ומצב שנעשה נשיא הדור, ותורתו בנגלה וחסידות והוראותיו כו' נקבעו "עד היום האחרון"²⁰⁴.

22 לו. ויש לבאר ההוראה מסיפור זה - שהיא בתקפה בכל השנים, ובהדגשה מיוחדת בשנת המאה
23 להסתלקות ה'צמח-צדק', שהרי ביום ההסתלקות בכל שנה אומרים עוד הפעם קדיש, "יתגדל ויתקדש
24 שמיא רבא", דאף שכבר אמרו קדיש אשתקד, הנה בשנה זו ניתוסף עליו שלא היה לפני-זה, כי "צדיקים
25 במיתתן נקראו חיים"²⁰⁵, וכן הוא באמת, וכמאמר רז"ל²⁰⁶ ש"שפתותיו דובכות בקבר", והולכים תמיד
26 "מחיל אל חיל"²⁰⁷, ובפרט בבוא יום ההסתלקות ש"כל עמל האדם שעמלה נפשו בחייו . . מתגלה ומאיר
27 . . למטה כו"²⁰⁸, ועל-אחת-כמה-וכמה בסיום מאה שנה להסתלקות, שזהו מספר שלם, כפי שמבאר
28 ה'צמח-צדק' בעצמו²⁰⁹ על הפסוק²¹⁰ "ויהיו חיי שרה מאה שנה גו'", כך, שבשנה זו מתגלים כל עניני
29 ה'צמח-צדק' באופן שיהיו מהם תוצאות גדולות יותר.

30 ובכן: נקודת ההוראה מסיפור הנ"ל היא בנוגע לחינוך ילדי ישראל - שצריך לחנך ילד יהודי שתהיה
31 לו אהבת התורה,

32 - ולהעיר, שענין זה שייך במיוחד לשמחת תורה, שזהו יום כללי שממנו נמשך על כל השנה כולה
33 ענין השמחה בנוגע לתורה, היינו, שלא יסתכל על עניני התורה שהם כמו "עול" ("לאסט"), אלא יהיה
34 שמח מזה שהקדוש-ברוך-הוא גילה איך צריך להתנהג כו' -

35 עד כדי כך שיהיה מוכן למסור נפשו עבור לימוד התורה, שלא יפחד מאש וממים כו', ובלבד שיתוסף
36 אצלו בלימוד התורה.

(208) תניא אגה"ק סכ"ח.

(209) ביאורו"ז (ע' ע ואילך) ואוה"ת עה"פ.

(210) ר"פ חיי שרה.

(204) ספרי ופרש"י ברכה לר, ב.

(205) ברכות יח, סע"א.

(206) יבמות צז, רע"א. וש"נ.

(207) תהלים פד, ת. וראה ברכות ומו"ק בסופן.

מסירות-נפש עבור לימוד התורה אינו ענין יוצא מן הכלל ("אן אויסנאם") ששייך לה'צמח-צדק' ¹
 דוקא, אלא "כך היא דרכה של תורה" ²¹¹; התחלת החינוך של ילדי ישראל היא - שילמדו תורה לא מצד ²
 ההכרח, אלא מצד אהבת התורה, עד כדי מסירות-נפש (ולא באופן שרק כאשר נותנים לו "פרסים", ³
 ורושמים על לוח-הכבוד שתלוי על הקיר שהוא מצטיין בו, אזי מסכים ללמוד תורה כמה שעות ביום). ⁴
 וכל זה - לא רק בשביל שיגדל להיות "גאון הדור", אלא בזה תלוי אם יהיה "א תורה איד", יהודי שחי ⁵
 חיי יהדות על-פי תורה, או חס-ושלום באופן אחר. ⁶

וכאשר החינוך הוא באופן כזה, אזי זוכים לנחת אמיתי - לא רק ליום, שבוע, חודש ושנה, אלא ⁷
 באופן נצחי, כיון שקשור עם עניני התורה ומצוות שהם נצחיים. ⁸

לז. ובפרטיות יותר: ⁹

ילד יהודי שנולד בטהרה - נמשך מטבעו לעניני תורה ומצוות, וצריכים לתת לו את האפשרות שיוכל ¹⁰
 ללמוד תורה במשך רוב שעות היום. ¹¹

- ולא כמו אלו שמסתפקים בכך שהילד ילמד יהדות שעה אחת בשבוע - ב"סאנדיי סקול" (בית-ספר ¹²
 ליהדות הפועל בימי ראשון בשבוע) או "אפטער-נון סקול" (בית-ספר ליהדות הפועל בשעות ¹³
 אחר-הצהריים), ועד לתכלית העילוי - ב"דיי סקול" (בית-ספר יומי), ששם לומדים שעתיים ומחצה תורת ¹⁴
 ה', ואילו במשך חמש שעות מפטמים אותו ב"חכמות חיצוניות" (כי יותר מזה - לא מעוניין הילד, וגם ¹⁵
 ההורים לא מעוניינים...), וכל זה - בגלל שצריכים לדאוג ולהבטיח שתהיה לו פרנסה, ובלשון המדינה: ¹⁶
 "מאכן א לעבן"..." ¹⁷

והגע עצמך: במדרש ²¹² איתא שאפילו אם יתכנשו כל באי עולם לא יוכלו לברוא אפילו כנף של ¹⁸
 יתוש, ואילו הוא, אינו מוכן לסמוך על הקדוש-ברוך-הוא בנוגע להסתדרות בחיים, כי-אם על ה"תעודה" ¹⁹
 שבה כתוב וחתום שהוא התייגע והתייסר ("זיך אָפֿגעמוטשעט") ללמוד במשך כמה וכמה שנים (במקום ²⁰
 לאכול סוכריות, לשחק בכדור ולנפץ שמשות כו'), ורק אז יוכל "מאכן א לעבן" על-ידי ההתעסקות ²¹
 בפרנסה הראויה לשמה. - ²²

וכל זה תלוי בחינוך שניתן על-ידי ההורים, ²³

- ולהעיר, שגם כאשר נראה להורים שמדובר אודות דבר פעוט, הרי זה נחקק בנפשו של הילד ופועל ²⁴
 עליו כו' - ²⁵

ולכל לראש - על-ידי-זה שרואה דוגמא חיה מאביו שמקדיש זמן ללימוד התורה, והיינו, שבמקום ²⁶
 שהיה יכול להמשיך ולהיות שקוע במסחרו עוד משך זמן, ולהרויח עוד כמה דולרים, הרי הוא מוסר את ²⁷
 נפשו ומוותר על זה, כדי שיוכל ללמוד תורה, ²⁸

וכמו כן מוותר על חצי שעה של צפיה בטלוויזיא, קריאת עיתון או דיבור בעניני פוליטיקא - בנוגע ²⁹
 לאופן ההנהגה ב"בית הלבן": מה צריך הנשיא דזשאנסאן לעשות בוועטנאם, וכיצד לנהל את גביית ³⁰
 המסים - להפחית את המסים (לא רק ב-2 ביליון דולר, אלא) ב-8 ביליון דולר (כך שגם הוא ירויח מזה ³¹
 מתן שכרה בצדה...), וכיוצא-בזה, בה בשעה שאין זה אלא דברים בטלים, שהרי גם אם הוא חושב שיש ³²
 לו הבנה בענינים אלו (אף שאין האמת כן, במחילה מכבודו...), הרי אף אחד לא פונה אליו לשאול חוות ³³
 דעתו ולהתייעץ עמו, וכיון שכן, הרי גם אם לא יתעסק בפוליטיקא, לא יקרה שום דבר; העולם לא ³⁴
 יחרב!... ³⁵

ובכל אופן, יש לו מסירות-נפש לוותר על כל זה, כדי לקבוע עתים לתורה, ולא איכפת לו אם יאמרו ³⁶
 עליו שהוא "בטלן" ששייך ל"מושב זקנים"... ועד כדי כך, שהוא לא יודע מה נעשה ב"וואַרלד ³⁷
 סיריעס" ²¹³. ³⁸

(213) = סדרת הגמר של אליפות העולם במשחק

(211) אבות פ"ו מ"ד.

(212) ראה ירושלמי סנהדרין פ"ז הי"ג. פסיקתא רבתי פמ"ג, ה. "בייטבאל".

- 1 (כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א אמר בבת-שחוק:) אלו שלא יודעים במה דברים אמורים - תבוא עליהם ברכה, (והוסיף:) הלואי גם אני לא הייתי יודע!...
- 3 - ומעשה שהיה כך היה:
- 4 השנה היה אמור להתקיים המשחק ב"וואַרלד סיריעס" ביום הכיפורים. והשחקן הראשי (הנקרא "פיטשער"), שהיה יהודי, הודיע, שהוא לא משחק ביום הכיפורים... ולכן דחו את תורו לשחק למחרת יום הכיפורים!
- 7 לפני המשחק, בא לפגוש את ה"שחקן" הנ"ל אברך חסידי, עם זקן - שלאחרי שראה בכותרות העיתונים את הידיעה אודות השחקן שלא רצה לשחק ביום הכיפורים, החליט מדעת עצמו לפגוש אותו - והביא לו מתנה: זוג תפילין!
- 10 השחקן התרגש מאד לקבל את התפילין, שעוררו אצלו זכרונות כו' (בהוסיפו להתפאר ביהדותו, שגם בראש-השנה אינו משחק...), אך לפועל לא הסכים בשעת מעשה להניח התפילין²¹⁴ (וגם ביקש מהאברך שלא יספר ל"מנהל" שלו אודות פגישתם), וכך נפרד ממנו האברך, בהשאירו את התפילין על שולחנו, מתוך ידיעה ש"לא ידח ממנו נדח"²¹⁵, וסוף-כל-סוף יזכה להניחן, וכך יתוסף עוד יהודי שמניח תפילין! -
- 15 ועל-דרך-זה בנוגע למסירות-נפש של האמא:
- 16 כאשר חבריו של הילד באים אליו כדי לערוך יחד "שיעורי בית" בלימודי קודש, ואחר-כך מספרים להוריהם שזהו בית שאין בו "האָליוואוד קיטשען" (מטבח מודרני)²¹⁶ - יכולה האמא לחשוב: היתכן בזיון כזה? ... ובגלל זה תדרוש מהבעל להשקיע את עצמו יותר בעסק בפרנסה, ולהרויח יותר, ובינתיים ילוח כסף תמורת תשלום ריבית, כדי שגם היא תוכל לרכוש "האָליוואוד קיטשען".
- 20 ואף-על-פי-כן, יש לה מסירות-נפש לוותר על זה, ובמקום זה מנצלים את הכסף עבור חינוך יהודי, וכל עניני תורה ומצוות, שיהיו באופן ד"כל חלב לזה"²¹⁷, שבשביל זה יכולים לנצל כל דולר מיותר שיש בני-יורק!...
- 23 ובכחו של כל אחד ואחת מההורים להתחיל להתנהג באופן שיהיה דוגמא חיה לילד - שבמקום לרוץ לחבריו ולבקש מהם לשחק בכדור, יציע להם ללמוד ביחד את המשך פסוקי החומש שעדיין לא למדו אצל המלמד... ותהיה לו מסירות-נפש לוותר על כל עניניו ("אָוועק וואַרפֿן אַלץ"), וללמוד בתורה אודות מאורעות שאירעו במדבר עם אנשים זקנים שמעולם לא קראו עיתונים...
- 27 ועל-ידי הנהגה זו יזכו ההורים לרוב נחת מילדיהם, נחת רוחני וגשמי, ויגדל דור ש"כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ה'"²¹⁸.
- 29 לח. כאן המקום והזמן - "דבר בעתו מה טוב"²¹⁹ - להזכיר ע"ד "קרן השנה", לכל-הפחות נקודת הדבר²²⁰:
- 31 נתינת צדקה הוא ענין המוכרח בכל יום, ובפרט לפני התפילה, שצריך ליתן צדקה לפני כל תפילה²²¹.
- 32 אך לפעמים אין הזדמנות לזה, ומה גם שמפני רוב הטרדות וצוק העתים יכולים לשכוח על זה.

* * *

(217) ויקרא ג, טז. וראה רמב"ם הל' איסורי מזבח בסופן.
 (218) ישע"י סא, ט.
 (219) משלי טו, כג.
 (220) ראה גם שיחת יום שמח"ת דאשתקד ס"ג ואילך (תורת מנחם - התוועדויות חמ"א ע' 157 ואילך). וש"נ.
 (221) ב"ב יו"ד, סע"א. רמב"ם הל' מתנות עניים פ"י הט"ו. טוש"ע ואדה"ז או"ח סוסצ"ב. טוש"ע יו"ד סרמ"ט ס"ד.

(214) כ"ק אדמו"ר שליט"א הפטיר בבת-שחוק: באותו יום הופטיד השחקן היהודי במשחק, אבל בסופו של דבר ניצח במשחק.
 (215) ע"פ שמואל"ב יד, יד. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד סה"ג. תניא ספ"ט.
 (216) ראה גם שיחת יום שמח"ת תשכ"ב סמ"א (תורת מנחם - התוועדויות חל"ב ע' 155 ואילך).

והעצה לזה - ליתן לכתחילה לקופה שיש לה גבאי נאמן שיתן פרוטה לצדקה בכל יום מכספו של
 כל אחד ואחד שהשתתף בנתינה לקופה זו. ועל-דרך שמצינו בנוגע לקרבן התמיד שמקריבים בכל יום
 עבור כל אחד ואחד מבני-ישראל בכל מרחבי תבל, שיש לו חלק בזה, על-ידי-זה שנותן מחצית השקל
 לקופה הכללית שממנה לוקחים קרבנות הציבור²²².
 ובנוגע לכמות הנתינה - הרי מובן ש"אחד המרבה ואחד הממעיט כו"²²³ אמרו רז"ל רק בנוגע לעצמו,
 אבל בנוגע להוצרך, כשמקבל מעט - חסר לו, ובמילא אין זה מגיע למעלת הנתינה באופן של ריבוי.
 וכבר אמרה התורה "מלוה ה' חונן דל"²²⁴, ו"עשר בשביל שתתעשר"²²⁵, ומזה מובן, שככל שיגדל
 ה"מעשר" תגדל יותר ברכתו של הקדוש-ברוך-הוא שיהיה אצלו ענין העשירות בערך למעמדו ומצבו
 עתה, והיינו, שגם כאשר חושב שהוא כבר עשיר, אין זה מגיע לעשירות שתהיה אצלו על-ידי נתינת
 הצדקה.
 ועל זה אומר הקדוש-ברוך-הוא: "ובחננוני נא בזאת גו"²²⁶, והיינו, שהקדוש-ברוך-הוא מבקש
 שיבחנו אותו, ובודאי יעמוד בנסיון... להמשיך ברכתו כמה פעמים ככה, שתהיה שנה מבורכת בעשירות,
 ובאופן שינצל את העשירות עבור דברים בריאים ושמחים.
 וכל מי שירצה, יוכל לצרף עם נתינת הצדקה - בפתקא בפני עצמו - שמו ושמות בני ביתו, כדי
 להזכירם על ה'ציון' להתברך בכל המצטרך להם, ובלשון הכתוב בברכת יוסף (שמו הראשון של בעל
 ה'ציון'): "ממגד תבואות שמש וממגד גרש ירחים וגו"²²⁷, ככל פרטי הענינים שנתבארו בזה בפירוש
 רש"י ובמדרשי חז"ל, ועד לענינים פשוטים בצרכי האדם ובני ביתו.

* * *

לט. [כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון "הבינוני", באמרו, שכבוד-קדושת מורי-וחמי
 אדמו"ר היה מחבב ניגון זה²²⁸, ואחר-כך אמר:]
 בהמשך להניגון שחיבב כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר, יש להזכיר גם אודות תקנתו ע"ד לימוד
 שיעורי חת"ת²²⁹:
 ח' - חומש, ללמוד בכל יום פרשה חומש עם פירוש רש"י, ביום ראשון - מהתחלת הפרשה עד שני,
 וכן הלאה, עד ליום השבת - משביעי עד סוף הפרשה; ת' (הא') - תהלים, לומר שיעור תהלים כפי
 שנחלק לימי החודש; ות' (הב') - תניא, ללמוד שיעור בתניא כפי שנחלק לימי השנה, חלוקה מיוחדת
 לשנה פשוטה וחלוקה מיוחדת לשנה מעוברת.
 - וכאן המקום להזכיר גם את ענינה המיוחד של שנת ה'תשכ"ו (שעומדים עתה בראשיתה - בחודש
 תשרי, אותיות רשית²³⁰, שהוא חודש כללי בנוגע לכל הענינים²³¹): "שנת השבע שנת השמיטה"²³²,
 "שבת להוי"²³³, אשר אם בכל שנה צריכה להיות העבודה באופן ש"בכל דרכיך דעהו"¹⁸³ - בשנה
 שהתורה אומרת שהיא "שבת להוי", הרי זה צריך להיות ביתר שאת.
 וכבר הבטיח הקדוש-ברוך-הוא "וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש
 השנים"²³⁴, "למקצת הששית מניסן ועד ראש-השנה ולשביעית ולשמינית כו"²³⁵, שזוהי ברכה שלמעלה

(229) ראה גם יום שמח"ת הנ"ל סכ"ח (תורת מנחם שם ע'
 136). וש"נ.
 (230) בעה"ט עקב יא, יב.
 (231) ראה שיחת יום שמח"ת הנ"ל סי"ט (תורת מנחם שם ע'
 124). וש"נ.
 (232) לשון הכתוב - ראה טו, ט.
 (233) בהר כה, ב"ד.
 (234) שם, כא.
 (235) פרש"י עה"פ.

(222) ראה רמב"ם ריש הל' שקלים, ושם רפ"ד.
 (223) מנחות בסופה.
 (224) משלי יט, יז.
 (225) תענית ט, רע"א. וש"נ.
 (226) מלאכי ג, יר"ד. וראה תענית שם. רמ"א יר"ד שם
 סוסרמ"ז.
 (227) ברכה לג, יד. וראה גם שיחת יום שמח"ת הנ"ל סל"ו
 (תורת מנחם שם ע' 145). וש"נ.
 (228) ראה גם תורת מנחם - התוועדיות ח"ב ע' 212.

- 1 מדרך הטבע, והיינו, שכבר בשנה הששית נותן ה' את ברכתו, כיון שסומך על חזקת כשרות של
2 בני-ישראל²³⁶ שמחליטים לשמור שביעית כדבעי.
- 3 ועל-ידי ההחלטה הטובה על זה ביום-טוב נמשכת ברכתו של הקדוש-ברוך-הוא - "וצויתי את ברכתי
4 גו'" - באופן שהקדוש-ברוך-הוא נותן לבני-ישראל גשמיות, ובני-ישראל מראים שהם יכולים לעשות
5 ועושים מזה - רוחניות²³⁷.
- 6 והרי ידוע פתגם ה'צמח-צדק'²³⁸ שאמירת תהלים היא כלי לענין הברכה, "כוס ישועות אשא"²³⁹,
7 ובצירוף חומש ותניא - הנה "ויהי חתת אלקים גו' ולא רדפו אחרי בני יעקב"²⁴⁰, כך, ש"יעקב הלך
8 לדרכו"⁸⁸ למלאות שליחותו של הקדוש-ברוך-הוא באין מפריע, ואדרבה, שמסייעים לו, וכמו שכתוב⁹⁷
9 "הללו את ה' כל גוים גו'", ועד שפועלים ההמשכה ד"ואמת הוי' לעולם הללויה"⁹⁷ (וכמו שנתבאר לעיל
10 במאמר²⁴¹).
- 11 [כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון כבוד-קדושת אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן,
12 ואחר-כך ניגון אדמו"ר מהר"ש].

* * *

- 13 מ. בנוגע לענין השמחה שלוקחים משמחת-תורה על כל השנה כולה - הנה מלבד זאת שכללות
14 עבודת ה' צריכה להיות מתוך שמחה וטוב לבב, הרי יש מעלה מיוחדת בענין השמחה - ששמחה פורצת
15 גדר²⁴², ובמילא מתבטלים כל המניעות והעיכובים, הגדרות והגבלות, כך, שהעבודה יכולה להיות באופן
16 של מרחב.
- 17 ומובן, שמי שיש לו השפעה על חוג גדול יותר, נוגע יותר שעבודתו תהיה מתוך שמחה, ומתוך
18 שמחה יתירה.
- 19 ולכן, יש לברכו שתומשך שמחה בכל עניניו, וינצל זאת לפעולות של הפצת תורת אמת שניתנה
20 מאלקי אמת, ותורת חיים, נגלה דתורה ופנימיות התורה, ומצוותיה עליהם נאמר¹⁹³ "וחי בהם", ולא
21 יתחשב כלל עם מניעות ועיכובים, וכידוע בענין הנסיונות²⁴³, שכאשר לא מתחשבים עם המניעות
22 והעיכובים, אזי רואים גם בעיני בשר שלא היו אלא דמיון בעלמא.
- 23 (וסיים כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א:)
- 24 יתן ה' יתברך לשניאור זלמן בן שרה²⁴⁴ את הכח להתגבר על כל המניעות, וימשיך ויוסיף כהנה
25 וכהנה בעבודתו לטובת החזקת היהדות והפצת התורה ומצוות והפצת החסידות, ויעשה זאת מתוך
26 בריאות נכונה, ומתוך שמחה וטוב לבב, לאורך ימים ושנים טובות.

* * *

- 27 מא. ישנו עוד ענין - שתורת החסידות תובעת שלא לצאת ידי חובה בהתעסקות עם הזולת, אלא
28 צריכה להיות גם עבודת ויגיעת עצמו...
- 29 ובנוגע לעניננו - צו השעה על כל אחד ואחד מהנמצאים כאן להוסיף בלימוד התורה וקיום מצוותיה.

(241) ד"ה הללו את הוי' פ"ב (תורת מנחם - התועדויות
חמ"ה ע' 106).
(242) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד.
(243) ראה תורת מנחם סה"מ תמוז ע' נ ואילך. וש"נ.
(244) רובשוב (שור). וראה גם תורת מנחם - התועדויות
חל"ז ס"ע 57 ואילך.

(236) ראה רמב"ם הל' קידוה"ח פ"ב ה"ב.
(237) ראה תורת מנחם - התועדויות חל"ט ע' 76. וש"נ.
(238) ראה שיחת יום שמח"ת תשי"ד בסופה (תורת מנחם -
התועדויות ח"י ע' 101). וש"נ.
(239) תהלים קטז, יג.
(240) וישלח לה, ה.

ובפרטיות יותר - שלכל אחד ואחד, בעל נגלה, בעל חסידות או מקובל, וגם מארי עובדין טבין, תהיה קביעות בנפש²⁴⁵ לעסוק בלימוד התורה, במקרא במשנה בגמרא ובמדרשים, וגם בקבלה וחסידות - כפי שרואים בתורתם של רבותינו נשיאנו [שבהם הכניסו את כל עצמותם, כמו הקדוש-ברוך-הוא - "צדיקים דומין לבוראם"²⁴⁶ - שהכניס את עצמותו בתורה, כמאמר²⁴⁷ "אנא נפשי כתבית יהבית"], שיש בה הן מקרא הן משנה הן גמרא והן מדרשי חז"ל, וגם קבלה וחסידות.

ואין לדאוג מנין יהיה לו זמן לזה - שהרי "אמרי אינשי רווחא לבסימא שכיח" (המעיים מתרווחין לפנות מקום לדבר המתוק)²⁴⁸, ואם הדברים אמורים בענינים גשמיים - בענינים רוחניים על-אחת-כמה - וכמה, כך, שכאשר ירצה, יוכל להיות במעמד ומצב שיהיה "שכיח" ורגיל לעסוק בתורה בכל יום, בכל עת ובכל שעה.

[כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון אדמו"ר האמצעי].

* * *

מב. מן הראוי היה לערוך עתה סיום על ה"לקוטי-תורה", אבל מפני קוצר הזמן, כיון שצריך להתפלל תפלת ערבית, ייערך הסיום על ה'לקוטי-תורה' בתוך ג' ימים - ב'שבת בראשית' הבאה עלינו לטובה. וקודם הסיום ברצוני להזכיר דבר בעתו - אודות ה"כינוס תורה" שייערך מחר אחר הצהריים, בשעה טובה ומוצלחת.

וההשתתפות שלי בהכינוס - בהמדובר לעיל אודות הענין דשבירת הלוחות על-ידי משה (סי"ח), והביאור בדברי רבינו הזקן בשולחן-ערוך בענין הסוכה העשויה לצל (סכ"ה).

והי-ירצון שה"כינוס תורה" יהיה באופן של כינוסן של צדיקים ש"הנאה להן והנאה לעולם"²⁴⁹: טוב להם - לבני-ישראל, בכל הקשור עם עניני תורה ומצוות, שעל זה נאמר²⁵⁰ "החודש הזה לכם", והנאה לעולם - "נחלת גוים"¹⁷², שיהיה ניכר בכל העולם כולו ש"הנה טוב מאד"¹⁷⁸.

ולהעיר, שכבר הגיע הזמן לכך שכל הענינים המדוברים ב"כינוס-תורה" יודפסו ויתפרסמו לתועלת הרבים²⁵¹, ומתוך שמחה וטוב לבב.

[כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א נתן החלה והיין מ"סעודה של מצוה" בתור השתתפות בכינוס תורה.

צוה לנגן ניגון הכנה. ניגון אדמו"ר הזקן בן ד' הבבות (בבא הרביעית - פעם אחת). ואחר-כך צוה לנגן הניגון "האָפּ קאַזאַק", באמרו, שיש רשימה שבה נזכר אודות ניגון זה במוצאי שמחת-תורה²⁵², ומסתמא היא רשימה נכונה, ובכל אופן הרי זה דבר נכון.

לאחרי ברכת המזון, תפלת ערבית והבדלה - נתן כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א בידו הקדושה לכל הנאספים מ"כוס של ברכה".

ואחר-כך אמר:]

כיון שעתה מתחיל הענין ד"ויעקב הלך לדרכו"⁸⁸, הנה יהי-ירצון ש"בשמחה תצאו ובשלום תובלון ההרים והגבעות יפצחו לפניכם רנה וכל עצי השדה ימחאו כף"²⁵³.

(251) ראה גם שיחת יום שמחת תשכ"ג סמ"ז (תורת מנחם - התוועדויות חל"ה ע' 193).
(252) ראה סה"ש תש"ד ריש ע' 116. שיחת שמחת פר"ת (סה"ש תורת שלום ע' 236). וראה גם תורת מנחם - התוועדויות חל"ה ע' 367.
(253) ישע"י נה, יב.

(245) ראה לקו"ש חי"ז ע' 351. וש"נ.
(246) ב"ר פס"ז, ח. רות רבה פ"ד, ג. ועוד.
(247) שבת קה, א (לגירסת הע"י).
(248) עירובין פב, ב (ובפרש"י).
(249) סנהדרין עא, סע"ב.
(250) בא יב, ב.

בס"ד. ברכת כ"ק אדמו"ר שליט"א לאנשי כפר חב"ד, בעת מסירת האתרוגים ע"י באי כח הכפר שיחיו יום ד', ערב חג הסוכות ה'תנש"א

תרגום מאידית

שנת נסים, ז.א. שנוסף על הנסים (בשנה שעברה) 31
ישנם (נסים הנקראים) "נפלאות" ("נפלאות" 32
למעלה מנסים סתם), ו"אראנו נפלאות", 33
וכ"ז מוסיף עוד יותר ב'פריצת גדר' (ע"ד ענין 34
הנס והנפלאות) דשמחת יום-טוב, שתהי' שמחה 35
הפורצת⁴ כל הגדרים וכל המדידות והגבלות, עד 36
השמחה "עד דלא ידע"⁵, ע"ד שמחת פורים, 37
הגדולה מיום הכפורים, כידוע⁶ שיום הכפורים הוא 38
כ-פורים, כיון שבפורים נפעלים הענינים דיוהכ"פ 39
(לא ע"י תענית ועינוי, אלא אדרבה -) ע"י שמחה 40
ואכילה ושת' גשמית וממשית; ועד"ז יש לומר 41
בנוגע לשמחת חג הסוכות, הבאה (גם) בהמשך 42
וכתוצאה מהפעולה ביוהכ"פ⁷, עד לשלימות 43
השמחה בשמיני עצרת ושמחת תורה, הנמשכת 44
מיד (בשנה זו) בשבת ושבת בראשית, ומזה - 45
במשך כל השנה כולה (כנ"ל). 46
ב. ויהי רצון, והוא העיקר, ששנת אראנו 47
נפלאות תתבטא לכל לראש בנס הכי עיקרי והכי 48
גדול והכי פנימי - גאולה האמיתית והשלימה ע"י 49
משיח צדקנו, ושיהי' "אראנו נפלאות" בפשטות - 50
"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"⁸, 51
נפלאות אפילו בערך לנסים "כימי צאתך מארץ 52
מצרים"⁹, 53
ו"אראנו נפלאות" גם בזריזות הזמן, שהגאולה 54
(ונפלאות הגאולה) באה תיכף ומיד ממש, לא עכבן 55
אפילו כהרף עין¹⁰, עוד בערב חג הסוכות, ועאכו"כ 56
בהמשך דחג הסוכות, 57

א. הקב"ה יעזור ויצליח לכל בני, אנשים נשים 1
וטף, שנחגוג ביחד את שמחת יום-טוב ("מועדים 2
לשמחה", ובפרט "זמן שמחתנו") בתכלית 3
השלימות, וכפס"ד הרמב"ם¹ ששמחת יום-טוב 4
נחגגת דוקא ברוב עם, ועאכו"כ ביחד עם בני 5
הבית, קרובים או בני הקהילה וכו', 6
והשמחה (ברוב עם) תמשך כך על ובכל השנה 7
כולה. 8
ובפרט שישנה ע"ז ה'נתינת כח' מיוחדת 9
מקביעות שנה זו: משני ימי החג הראשונים דחג 10
הסוכות (בחוץ לארץ), "מועדים לשמחה", נכנסים 11
מיד ליום השבת קודש, "וביום שמחתכם אלו 12
השבתות"², במילא ישנה חזקה וחוזק מיוחד בענין 13
השמחה, הנותנת גם תוספת כח להמשיך את 14
השמחה וההתוועדויות ד"מועדים לשמחה" בימים 15
הבאים דחג הסוכות, ועאכו"כ בשמיני עצרת 16
ושמחת תורה (שלימות השמחה דחג הסוכות), 17
ובפרט שגם ימים אלו (דשמע"צ ושמח"ת) 18
נמשכים מיד בשבת, ובשבת בראשית, 19
- וכמדובר כמ"פ³ ששנה זו מתייחדת בכך 20
שהימים-טובים בחודש תשרי באים באופן דשלש 21
(וב'בחור') שלש פעמים שלש: שני ימי ראש השנה 22
נמשכו מיד בשבת, וכך גם - בנוגע לימים 23
הראשונים דחג הסוכות והימים האחרונים, שמע"צ 24
ושמח"ת - 25
וזה נותן תוספת כח להמשיך את השמחה על 26
כל השנה כולה. 27

ובפרט ששנה זו, ה'תנש"א, היא ראשי-תיבות 28
(כפי שבנ"י מסבירים זאת) - ה'י' תהא שנת אראנו 29
נפלאות, וזה בא לאחר שנת ה'תש"נ ר"ת ה'י' תהא 30

(4) ראה בארוכה סה"מ תרנ"ז ע' רכג ואילך.

(5) מגילה ז, ב.

(6) תקו"ז תכ"א (נו, ב). תו"א צב, ד. צה, סע"ד ואילך. ועוד.

(7) ראה המשך וככה תרל"ז פצ"ז. לקו"ש חכ"ד ע' 249. שם ע' 589. וש"נ.

(8) מיכה ז, טו.

(9) אוה"ת עה"פ מיכה שם.

(10) כמו שהי' ביצי"מ - מכילתא ופרש"י בא יב, מא.

(1) ה'ל' יו"ט פ"ו הי"ח. וראה סידור (עם דא"ח) שער הסוכות רנז, רע"ג. ועוד.

(2) ספרי בהעלותך י, י.

(3) ראה בארוכה בהמכתבים כלליים דסוף שנת תש"נ והתחלת שנה זו. שיחת ש"פ האזינו, שבת שובה שנה זו.

17 וכאמור, כל זה נפעל תיכף ומיד ממש עוד
18 בערב חג הסוכות, שמיד בתחלת הגאולה, ברגע
19 הראשון של הגאולה, ישנה שלימות והמשך
20 הגאולה, כולל - השינוי וחידוש במעשה בראשית,
21 ובפרט ע"י הכח דפריצת כל הגדרים דשמחת
22 חג הסוכות, ובאופן שנמשך גם בגשמיות העולם
23 (ע"ד שמחת פורים²⁰), כנ"ל, נכנסים לגאולה
24 שפועלת חידוש בגשמיות העולם, החל מסעודת
25 הליתין ושור הבר בגשמיות, נוסף על ענינה
26 ברוחניות (כמבואר בלקו"ת²¹).

ועוד והוא העיקר - תיכף ומיד ממש, באופן
שכל יהודי וכל בני"מ ממישיכים את ההמשך דערב
סוכות, ההכנות לתפלת מנחה ותפלת מנחה
שלאחרי זה - בארץ הקודש, בירושלים עיר
הקודש, בהר הקודש, ובבית המקדש, עד בקודש
הקדשים,

תיכף ומיד ממש.

יה"ר שימישכו את כל ההמשכות (דהד' מינים),
ויבשרו בשורות טובות ומשמחות כל השנה כולה.

לקו"ת שה"ש בסופו. ספר הליקוטים - דא"ח צ"צ ערך לע"ל ע'
תריב ואילך. ועוד.

(19) ראה פרש"י בראשית א, יד.

(20) ראה תשובות וביאורים סי"א. וש"נ.

(21) ר"פ שמיני (יח, א).

1 ובפרט ע"פ המבואר בנבואת זכרי' 11 (שנקראת
2 בהפטורה דיום א' דחג הסוכות) הקשר המיוחד
3 דחג הסוכות עם הגאולה האמיתית והשלימה
4 (כשיהי' "ועמדו רגליו גו' ונבקע הר הזיתים גו'"),
5 "והי' ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים
6 גו' 12", עד שזה יפעל על אומות העולם ("והי' כל
7 הנותר מכל הגוים גו' ועלו גו' ולחוג את חג
8 הסוכות גו' 13"), עד כל השבעים-אומות¹⁴, כמבואר
9 ומפורש בנבואה.

10 ויה"ר שכהנ"ל יתקיים בחג הסוכות זה -
11 בגאולה האמיתית והשלימה, וימשך במשך כל ימי
12 הסוכות, עד שמע"צ ושמח"ת, וימשך אח"כ מיד
13 בשבת בראשית, "בראשית ברא אלקים את השמים
14 ואת הארץ" 15 - שנפעל (בגאולה) שינוי וחידוש
15 בכל מעשה בראשית - בהתאם ל"תורה 16 חדשה
16 מאתי תצא" 17 - בשמים וארץ 18 וכל צבאיהם¹⁹,

(11) קאפיטל יד.

(12) שם, ד. ח.

(13) שם, טז. וראה סוכה ג, א.

(14) להעיר שהקרבן השבעים פרים בסוכות היא כנגד
השבעים אומות (סוכה נה, ב. במדב"ר פכ"א, כד. וראה ד"ה
בסוכות תשבו תשל"ו - סה"מ מלוקט ח"א ע' קפ ואילך).

(15) בראשית א, א.

(16) ישע"י נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.

(17) שהרי אסתכל באורייא וברא עלמא (זח"ב קסב, א-ב).

(18) וכמ"ש "הנני בורא שמים חדשים וארץ חדשה" (ישע"י

סה, יד), "השמים החדשים והארץ החדשה" (שם סו, כב). וראה

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום שישי עמ' א

16 כסימן. מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּינָא, מִצְעָא מְכַרְזוּ - המוצא מכרזו
17 שמצא מטבעות, והבעלים נותן סימן את מנין המטבעות, לכך שני
18 מטבעות אינו סימן, כיון שמיעוט מטבעות שנים.
19 ספיקות אודות צורות הנחה של מטבעות: בְּעֵי רַבִּי יְרֵמְיָה, הִיוּ
20 המטבעות מסודרים בְּשֵׁיר -[בעיגול] מָהוּ, האם חשוב כמגדלים
21 או כמפוזרים. וכן יש להסתפק כשהיו המטבעות מונחים בְּשׁוֹרָה -
22 זה על יד זה, מָהוּ, או שהיו מונחים בְּחֻצּוֹבָה - מטבע אחד כנגד
23 החלל שבין השנים האחרים (כעין סגול'א), מָהוּ, בְּסוּלָם - שהיה
24 האמצעי רובו על התחתון ומיעוטו באויר, וכן רוב העליון על
25 האמצעי, וכעין מעלות הסולם, מָהוּ. מתרצת הגמרא: פְּשׁוּט מָהוּ
26 - מדברי רב נחמן, הָדָא מִן הַשְּׁאֵלוֹת. דְּאָמַר רַב נְחֶמְן אָמַר רַבָּה בְּרַ
27 אֲבִיָּה, כָּל שְׂאִילוֹ מְכַנֵּס לָהּ - לערימת המטבעות קִיסָם בִּינְיָן,
28 וְנִזְמָלָם כּוֹלֵם בְּכַת אַחַת, חַיִּיב לְחַבְרִי, וכשהיו מסודרים כסולם
29 הרי הם ניטלים כאחת, ויש לפשוט מכאן שבאופן זה חייב להכריז.
30 ספק נוסף: בְּעֵי רַב אִשִּׁי,

1 אֲחֵרֵי - אפילו שהם מונחים ומסודרים זה על גבי זה ואפילו
2 מקצתם אינו על הקרקע, חֲרִי אֵלּוּ שְׂלֹו, אִימָר - משום שאנו
3 אומרים, אֲתִרְמִיזוּ אֲתִרְמִיזוּ וְכִדְרִי נְפִיל - קרה מקרה שנפלו
4 המטבעות יחד בצורה זו, ואיננו בכוונת הינוח אלא דרך נפילה,
5 ואפילו המקום איננו סימן, שכן אינו יודע היכן נפלו, והרי אלו
6 של.

7 דעה אחרת: וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אֲפִילוּ הֵם בְּגוּדֵל שוה והם כאילו שָׁל
8 מִלָּךְ אֶחָד, נָמִי מְכַרְזוּ, כִּיּוֹן שְׁאִינוּ מְצִוִּי שִׁפְלוּ באופן זה שיהיו אחד
9 על גבי השני, ובודאי דרך הינוח הוא.

10 מקשה הגמרא: המוצא שלושה מטבעות זה על גבי זה מֵאִי מְכַרְזוּ,
11 מתרצת הגמרא: מכרזו הוא את מְנִין המטבעות שמצא, והבעלים
12 נותן לו סימן שהיו מונחים זה על גבי זה. מקשה הגמרא: אם כן מֵאִי
13 אִירִיא תִּלְתָּא, אֲפִילוּ תִּרְיָן נָמִי - מדוע רק בשלושה מטבעות נאמר
14 דין זה של מגדלים הלא אף בשני מטבעות שייך דין זה, שאם יאמר
15 הבעלים שאבד לו שנים והיו מסודרים זה על גב זה יחשב הדבר

לקוטי שיחות חג הסוכות כרך יט

מתורגם ללשון הקודש

הפסוק "ויהי בשלם סוכו", האמור על בית המקדש,²⁴
צריך היה לנבוע מכך, שהמצוה, שבאמצעותה זוכים²⁵
לבנין בית-המקדש תהיה המצוה "בסוכות תשבו²⁶
שבעת ימים" – הסוכה עצמה, ולא המצוה של²⁷
"שביתת הרגל בחג", שהיא תוספת למצות ה"סוכו"²⁸
וחלה רק ברגל, ביום הראשון?²⁹

כן יש להבין גם לגבי שמו של משיח: מדוע הזכיה³⁰
לשמו של משיח, שישמחנו, היא באמצעות המצוה של³¹
"ולקחתם לכם ביום הראשון"³², שהיא רק קשורה³³
לשמחה, ולא באמצעות מצות השמחה ("ושמחת³⁴
בחגך"³⁵) עצמה³⁶.

ב.

קיום מצוה בדבר גשמי, מזככו אך לא מקדשו
ממש

ההסבר לכך הוא:³⁵
מצות סוכה מיוחדת ונעלית ממצוות אחרות³⁶
מבחינת השפעתה על הדברים הגשמיים שבאמצעותם³⁷
היא מתבצעת (הסכך והדפנות), כדלהלן:³⁸
כאשר מקיימים מצוה בדבר גשמי, גורמת המצוה³⁹
לזיכוכו, עד אשר גם לאחר קיום המצוה חלים על⁴⁰
דברים גשמיים אלו דינים של "תשמישי מצוה"⁴¹. כגון⁴²
במצות ציצית, כל עוד קבועות הציציות בטלית הרי⁴³
"אסור להשתמש בהן שום תשמיש של חול". משום⁴⁴
בידוי מצוה"⁴⁵, ולפי מספר דעות⁴⁶ "אף לאחר שנפסקו⁴⁷
אין לנהוג בהם מנהג בזיון".

קעג, רע"ב.

(13) תהלים צ, טו. וראה מדרש תהלים ופרש"י שם.

(14) ובב"ר (שם) ובויק"ר (שם) מפרש שלכולם זוכים בזכות
"ולקחתם לכם ביום הראשון". ולהעיר דשם נאמר ואביא לכם ראשון זה
מלך המשיח ואינו מפרט "שמו של משיח". (וראה לקוטי לוי"צ שם).

(15) ראה טז, יד.

(16) דגם למ"ד בירושלמי (סוכה פ"ג ה"א) דושמחתם "בשמחת
לולב הכתוב מדבר" הרי השמחה בלולב דאורייתא היא כל ד' ימים ורק
בבית המקדש משא"כ בשכר. ראשון (המצוה בכל מקום ובכל זמן) הוא
– "ולקחתם לכם ביום הראשון (לבד)", ובוה אין מודגש ענין השמחה
(ראה ירושלמי שם, רמב"ם הל' לולב פ"ז ה"ג)*. ועוד, לפ"ז שייך יותר
למצות ושמחת בחגך שמדאורייתא הוא גם בזה"ז (שו"ע אדה"ז סי'
תקט"ז ס"ו), ולזכות לשמו של משיח שייך יותר ע"י דבר הנהוג גם בזה"ז.
(17) מגילה כו, ב.

(18) שו"ע אדה"ז או"ח סכ"א ס"א משו"ע שם.

(19) רמ"א ושו"ע אדה"ז שם.

א.

דברי הגמרא והסבר המהרש"א על פעמיים
"ביום הראשון"

1 בפרשה שבה אנו מצווים על חג הסוכות¹ נאמר
2 פעמיים "ביום הראשון": "ביום הראשון² מקרא קודש
3 כל מלאכת עבודה לא תעשו"³, "ולקחתם לכם ביום
4 הראשון פרי עץ הדר..."⁴ הגמרא אומרת על כך⁵,
5 שבשכר פעמיים "ראשון" – "שביתת הרגל דחג"⁶
6 (ביום הראשון מקרא קודש⁷) ו"נטילת לולב (ולקחתם
7 לכם ביום הראשון) – זוכים "לבנין בית המקדש
8 ולשמו של משיח" הנקראים "ראשון" ("כסא כבוד
9 מרום מראשון מקום מקדשנו"⁸ "ראשון לציון הנה
10 הנם"⁹).

11 מסביר על כך המהרש"א: הטעם לחג הסוכות הוא
12 "כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם
13 מארץ מצרים"¹⁰, ועל-ידי השביתה ממלאכה בסוכות
14 זוכים לבית המקדש, שעליו נאמר "ויהי בשלם
15 סוכו"¹¹; ואילו נטילת ארבעת המינים קשורה לשמחה,
16 ככתוב "ולקחתם לכם... ושמחתם...", ולפיכך זוכים
17 באמצעותה לשמחה לעתיד בביאת המשיח.

18 בכך הוא מסביר גם את לשון חז"ל "לשמו של
19 משיח", שהרי השמחה שבביאת המשיח רמוזה בשמו
20 "ששמו מנחם"¹² שהוא ינחמנו וישמחנו כמ"ש¹³
21 "שמחנו כימות עניתנו".

22 יש להבין, מדוע מדגישים חז"ל את הביטוי ראשון:
23 אם הקשר שבין סוכות לבין בית-המקדש הוא בגלל

(1) אמור כג.

(2) שם לה.

(3) ולאח"ז (שם לט) ביום הראשון שבתון. וראה הערה 7.

(4) שם, מ.

(5) פסחים ה, א. ביאור הגמרא ע"ד הקבלה (והשינוי לב"ר פס"ג, ח
ולויק"ר פס"ל ועוד) ראה לקוטי לוי"צ (אגרות-קודש) ע' קג ואילך.

(6) פרש"י שם.

(7) ראה בפרש"י שם ד"ה אלא "ומקרא קודש דסוכות". ילקוט בא
רמז רא. ולהעיר מלקוטי לוי"צ שם (ס"ע קג) "וביום הראשון שבתון
דסוכות". וראה עוד"ה כרתנא שם. ח"י הר"ן שם.

(8) ירמ' יז, יב.

(9) ישע' מא, כז.

(10) אמור שם, מג. ונאמר זה כטעם על "בסוכות תשבו שבעת ימים
גו'" (שם, מב).

(11) תהלים עז, ג. ראה תרגום עה"פ. מדרש תהלים שם.

(12) סנהדרין צח, ב. ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד. איכ"ר פ"א נא. זח"ג

(*) וראה ביאור הרי"ף פערלא לטפר המצות רס"ג ח"ג מילואים ט"ה.

הקדשת דבר גשמי למצוה²⁷, מזדכך העצם הגשמי, 30
אלא עצם מציאותו של הדבר הגשמי הזה, עוד לפני 31
קיום המצוה בו, ואף לפני "הזמנתו" למצוה, היא 32
שונה. עצם העובדה, שדבר זה ראוי לקיום המצוה 33
(כגון: צמר הראוי למצות ציצית) מצביעה על היותו 34
זך ו"נעלה" מדברים גשמיים אחרים (אף מדברים 35
המותרים) שאינם ראויים למצוה²⁸. 36

מעלתם של ארבעת המינים על פני דברים הראויים 37
למצוה, מתבטאת בכך, שזכותם ו"עליונותם" של 38
מינים אלו, ההופכות אותם לקיום המצוה, נראות 39
בגלוי, כפי שיוסבר להלן. 40

ד.

יתרונם של ארבעת המינים ניכר בענין האחדות

מוסבר בספרי החסידות²⁹, שהסיבה לבחירת 41
ארבעת המינים אלו דוקא לקיום המצוה "ולקחתם 42
לכם..." היא, מפני שיש בהם את תכונת האחדות: 43
לולב – עליו כפותין (כל העלים מאוחדים); הדס – 44
"תלתא בחד קינא" (=שלושה בקן אחד); ערבות – 45
גדלות באחזה; ובודאי³⁰ האתרוג, "שדר באילנו משנה 46
לשנה", ובתוכו מתאחדות התכונות השונות של ארבע 47
עונות השנה. 48

כיון שכל הנמצא בעולם הוא בדרך כלל מפורד 49
ומחולק, ברור, שתכונתם של ארבעת המינים לאחדות, 50
נובעת מהחלשה של מהותם כדברים הנמצאים בעולם 51
הזה, כלומר: מהקטנת אופיים החמרני, דבר הקשור 52
להתבטלותם כלפי אלוקות. 53

מזה מובן, שגם אם בכל המצוות יש לדברים 54
הגשמיים הראויים לביצוען זיכוך ו"עליונות" על-פני 55
דברים אחרים (כדלעיל בסעיף ג'), בכל זאת אין זה 56
דומה לזיכוך ולעליונות של ארבעת המינים הראויים 57
לקיום מצות ולקחתם לכם, כיון שזיכוכם של ארבעה 58
מינים אלו ניכרת בגלוי בענין האחדות, מעל לנבראים 59
אחרים. 60

1 אך למרות זאת, הציציות הן רק "תשמישי מצוה"
2 (אף כאשר הן קבועות בטלית) ולא "תשמישי קדושה",
3 ולולא החשש לביזוי מצוה, מותר היה להשתמש בהן
4 ל"תשמיש של חול".

5 שונה מכך מצות סוכה, שעל-ידי קיומה²⁰ מתהווה
6 גם קדושה בעצי הסכך (ומדרכנו, גם בדפנות) – "כשם
7 שחל שם שמים על הקדשים.. כך חל שם שמים על
8 הסוכה"²¹. ומפני הקדושה שבהם אסור להשתמש בהם
9 במשך ימי החג.

10 (ולמרות שגם הסוכה היא מ"תשמישי מצוה", ולא
11 "תשמישי קדושה", הרי זאת רק לאחר שעברו ימי
12 החג, כאשר עברה מצוותן, שאז מותר להשתמש בהן
13 תשמיש בזיון²², אבל בתוך שבעת ימי החג, חלה
14 בהם קדושה²³).

15 הענין של קדושת סוכה, שונה מהיותה "תשמישי
16 מצוה" בלבד²⁴, כבמצוות אחרות, באופן השפעת
17 המצוה על הדבר הגשמי: ההגדרה של "תשמישי
18 מצוה" היא ש"משתמשין בהן לשם מצוה"²⁵, אך בהם
19 עצמם אין קדושה, ואילו במושג "קדושת הסוכה"
20 הכוונה היא לכך שהסוכה עצמה, הסכך והדפנות,
21 נעשית קדושה "כשם שחל שם שמים על הקדשים..
22 כך חל שם שמים על הסוכה"²⁶.

ג.

דבר גשמי הראוי למצוה הוא "נעלה" מדברים אחרים

23 גם במצות נטילת ארבעת המינים אנו מוצאים,
24 שהקשר שבין המינים הגשמיים לבין המצוה
25 המתבצעת על-ידם הוא חזק יותר מאשר במצוות
26 אחרות.

27 כדי להבין זאת יש להקדים ולומר, שהקשר שבין
28 דבר גשמי לבין המצוה המתבצעת על-ידו - איננו
29 מתבטא רק בכך, שבאמצעות המצוה (ואף על-ידי

(20) שו"ע אדה"ז סי' תרלח סעיף ט"ז. וש"נ.

(21) שו"ע אדה"ז שם בריש הסימן. וש"נ. ולשון הגמרא (סוכה ט, א.
ביצה ל, ב) "על החגיגה".

(22) שו"ע אדה"ז שם סי"ט.

(23) אוה"ת סוכות ע' א'תשה. וש"נ.

(24) מגילה שם.

(25) לשון אדה"ז סי' כא שם.

(26) וכדיוק לשון אדה"ז סי' תרלח כמ"פ (בנוגע לסכך, וכן בנוגע
לדפנות הסוכה) חל עליהם קדושת סוכה. וראה אוה"ת שם (מא"ר בשם
עבודת הקדוש) דה"ל "קדושת הגוף", "דה"ל כמו הקדש".

(27) ראה שערי אורה נו, ו אילך. עז, ב ובקיצורים לשם.

(28) ראה המשך תער"ב ח"ב ע' תתפג: "וכן ציצית בצמר דוקא, וכמו

תרומה ומעשר שמה שמפרישין ומבדילין נעשה קדש והשאר חולין כו'
דקודם הבדלה הי' הכל בשוה ואח"כ נבדלו כו'". ובל' זה יש לפרש
שההבדלה שבהם היא מצד הפרשתם למצוה, אבל מהתחלת הענין שם
"מבדילים בדברים המותרים גופא מה שראוי למצוה ומה שאינו ראוי כו'
וכמו ד' מינים" משמע שגם בציצית כו' ההבדלה היא בעצם המין. וכ"כ
שם ע' תתקסא.

(29) סה"מ תקס"ח ע' תמו ואילך. סידור רסד, ד ואילך. המשך וככה

פפ"ז פצ"ג ואילך.

(30) ראה וככה שם פצ"ד.

ה.

השויון והשוני בין סוכה לארבעת המינים

1 זהו אחד הענינים שבהם ניכרים הן הצד המשותף
2 שבין שתי המצוות הללו (סוכה וארבעת המינים) והן
3 ההבדל ביניהן:

4 הצד השווה ביניהן הוא, שבשתיהן ניכר הקשר
5 שבין הדבר הגשמי (הסכך ודפנות הסוכה וארבעת
6 המינים) לבין המצוות, יותר מאשר במצוות אחרות;

7 וההבדל ביניהן הוא, שהקשר שבין הסכך והדפנות
8 בסוכה לבין מצות ישיבה בסוכה הוא באמצעות קיום
9 המצוה בדבר הגשמי, ואילו הקשר שבין ארבעת
10 המינים למצות "ולקחתם לכם" הוא בגלל המעלה
11 שבטבעם, העושה אותם ראויים למצוה.

ו.

עוד שויון והבדל

12 יש עוד שויון והבדל בין שתי המצוות הללו:

13 סוכה היא מעל להתחלקות, היא מקיפה את האדם
14 כולו (ראשו ורובו) כאחד. יתר-על-כן: היא איננה רק
15 מעל להפרדה בין הראש, הגוף והרגל של אותו יהודי
16 בעצמו, אלא גם מעל להבחנה בין יהודי אחד למשנהו,
17 עד אשר כל ישראל ראויים לישוב בסוכה אחת.³¹

18 וגם תכונתם של ארבעת המינים היא אחרת: (א)
19 האחדות בין הפרטים בכל מין בפני עצמו (כדלעיל
20 בסעיף ד'); (ב) האחדות בין ארבעת המינים: יחדיו –
21 בכל המינים ביחד מתקיימת מצוה אחת.

22 אך גם בענין האחדות יש הבדל בין הסוכה לבין
23 ארבעת המינים: בסוכה אין מלכתחילה פרטים נפרדים,
24 ואילו בארבעת המינים קיימים מלכתחילה פרטים
25 נפרדים (המינים השונים, ואף הפרטים השונים באותו
26 מין עצמו), אלא שהם מתאחדים.

ז.

ההבדל בין הסוכה לד' המינים נובע מן ההבדל בגילוי האלוקות שבהם

27 יש לומר, ששני ההבדלים הקיימים בין סוכה לבין
28 ארבעת המינים – (א) ההבדל בענין הקשר בין המצוה
29 לדברים הגשמיים (ב) ההבדל בענין האחדות שבהם –
30 קשורים זה לזה, כדלהלן:

31 עצם המושג עולם, במהותו, אומר – התחלקות³²
32 והפרדה, וקיומה של אחדות בדברים מסויימים בעולם
33 נובע מכך שבדברים אלו ניכרת האחדות הבאה
34 ממקורם האלוקי, מן הבורא.
35 מזה מובן שההבדל בין האחדות שבסוכה (שמעל
36 להתחלקות בין פרטים) לבין האחדות שבארבעת
37 המינים (שהיא התאחדות של פרטים) נובע מן ההבדל
38 שבין גילוי האלוקות בתוכם;

39 סוג האחדות שבארבעת המינים, התאחדות של
40 פרטים, שגם לאחר התאחדותם הם עדיין פרטים
41 שונים, מורה על התבטלותו של העולם (=התחלקות)
42 לאלוקות (=אחדות). ואילו האחדות שבסוכה, הנעלית
43 לחלוטין מהתחלקות, משקפת את האחדות שבאלוקות
44 שמעל לעולם.

45 לפי זה מובן הקשר שבין ההבדל בין סוכה
46 לארבעת המינים בענין האחדות שבהם, לבין ההבדל
47 ביניהם בענין הקשר של הדברים הגשמיים למצוות:

48 מהותם של ארבעת המינים היא, גילוי התבטלות
49 העולם כלפי אלוקות. לפיכך הקשר שבין הגשמיות
50 שבהם לבין המצוה בולט בגשמייותם, במציאותם
51 בעולם – בעצם מציאותם ניכר שהם ראויים למצוה;

52 לעומת זאת מהותה של סוכה היא גילוי האחדות
53 שבאלוקות. לכן בקשר הקיים בה בין המצוה לגשמיות
54 מודגשת המצוה, שהשפעת האלוקות באמצעות מצוות
55 נעלית מהפרדה בין רוחניות לגשמיות, ולפיכך חודרת
56 הקדושה גם לגשמיות של עצי הסכך והדפנות.

ח.

ההתאחדות שבד' המינים נובעת מן האחדות האמיתית

57 למרות האמור לעיל, יש יתרון³³ בהתאחדות
58 הפרטים שבארבעת המינים, על פני האחדות שבסוכה,
59 הנעלית מהתחלקות, כיוון שמקורה של התאחדות
60 הפרטים הוא באחדות האמיתית, הנעלית לחלוטין
61 מעצם המושגים של "אחדות" ו"התחלקות פרטים".

62 מקורה של האחדות שמתבטאת בסוכה היא בדרגה
63 שבה בחינת הריבוי היא היפוכה של אחדות, ולכן אין
64 האחדות הזאת מאפשרת חלוקה לפרטים, ואילו
65 האחדות האמיתית כפי שהיא מבחינת עצמותו של

(33) וכהמעלה ב"אחד" על "יחיד" – ראה תו"א נה, ב. אמ"כ שער הק"ש פ"ח ואל"ך. ועוד.

(31) סוכה כז, ב. וראה בארוכה לעיל ע' 390 ואילך.

(32) להעיר מדחול"ע ע"פ מה רבו מעשיך. וראה תו"א ורא (נו, ב)

ט.

קדושת הזמן של סוכות נעלית אף מקדושת הסוכה

לפי האמור לעיל, שהאחדות שבסוכה היא מעל
ההפרדה בין רוחניות לגשמיות, ולכן היא מחדירה
קדושה גם לגשמיות הסוכה, לעצי הסכך והדפנות,
מובן גם ההסבר לקדושת חג הסוכות:

קדושתו של כל יום טוב, נובעת מן הגילויים
האלוקיים המאירים ביום זה. נדרש כאן איפוא הסבר:
אם הגילויים שבסוכות (ענני הכבוד) הם בבחינת
"מקיף" מבחוץ, כיצד הם חודרים ל"פנימיות" היום
של סוכות, ומשפיעים על הפיכתו מיום חול ליום
קדוש?

ההסבר לכך הוא: כיוון שגילויי האלוקות שבסוכות
הם נעלים מן ההתחלקות בין רוחניות לגשמיות, לפיכך
הם מקדשים את הזמן של סוכות, כפי שהם מקדשים
את גשמיות הסוכה.

וכיון שהזמן של סוכות נראה בחיצוניותו זהה לכל
השנה – שלא כסוכה הגשמית (הסכך והדפנות) שגם
בגשמיות היא "מקיפה", ובמיוחד כאשר עשיית הסוכה
חייבת להיות לשם מצות³⁹ סוכה⁴⁰ – יוצא,
שהתקדשותו של הזמן שחל בו סוכות מביעה את גילויי
האלוקות של סוכות, שאינם מוגבלים בהבחנה בין
רוחניות לגשמיות, ביתר שאת מאשר קדושת גשמיות
הסוכה.

למרות זאת, כיוון שקדושת הסכך והדפנות, ואפילו
קדושת הזמן של סוכות, נובעת מגילויי הקדושה
בסוכה, ולא מעצמם, מורה הדבר על כך שגם סוג
האחדות שבסוכה מוגבל בהגבלה של אחדות שמעל
להתחלקות, אלא שלאחדות שלמעלה מהתחלקות אין
הגבלה לגבי מקום השפעתה, והיא משפיעה בכל
מקום.

1 הקב"ה היא אחדות פשוטה, שריבוי פרטים איננו
2 סתירה לגביה. להיפך, הריבוי נובע³⁴ דוקא מן האחדות
3 הפשוטה³⁵.

4 (בדומה לכך אנו מוצאים בענין התאחדות
5 הגשמיות והמצוות שבסוכה וד' המינים, שבר' המינים
6 יש בכך יתרון על פני ההתאחדות שבסוכה: התאחדות
7 הגשמיות עם מצות סוכה נעשית באמצעות קיום
8 המצוה, ואיננו בטבעו של הדבר הגשמי, לפיכך אין
9 היא מראה את האחדות האמיתית; ואילו בארבעת
10 המינים ניכר שהגשמיות עצמה היא כלי למצוות,
11 ודוקא זה מגלה את האחדות האמיתית).

12 אך כיוון שהתאחדות הפרטים בחיצוניות היא
13 התבטלותם³⁶ כלפי האחדות (ולא שהם עצמם
14 מתאחדים), הפחותה מן ההתאחדות שמעל לחילוק
15 לפרטים, לכן כדי לגלות את הפנימיות והשורש של
16 התאחדות הפרטים, שהיא בעצם מפני שהפרטים
17 בעצמם הם אחדות המבטאת את האחדות האמיתית –
18 לשם כך יש צורך בכך שהתאחדות הפרטים תבוא
19 בהמשך לאחדות שמעל להתחלקות.

20 על-ידי-זה שהתאחדות הפרטים באה כהמשך
21 לאחדות הנעלית מהתחלקות, מתגלה, שקיומם של
22 פרטים באחדות איננו נובע מזה שהאחדות הנעלית
23 מהתחלקות עדיין לא השפיעה עליהם, אלא מכך
24 שהפרטים בעצמם הם אחדות, הם עצמם מגלים את
25 האחדות האמיתית.

26 ויש לומר, שזו אחת מן הסיבות לכך שמצות נטילת
27 ארבעת המינים – מן המובחר לקיימה בסוכה³⁷:
28 על-ידי-זה שהתאחדות הפרטים במצות נטילת ארבעת
29 המינים באה כהמשך לאחדות שלמעלה מהתחלקות
30 אשר בסוכה, מביאים לידי גילוי את הפנימיות והשרש
31 של התאחדות הפרטים, את האחדות האמיתית³⁸.

38 להעיר מסה"מ תקסח שם. סידור רסה, סע"א ואילך. לקוטי לוי"צ
הערת שם ע' קה (ע"ד הקבלה).

וראה לקו"ש שם (ע' 130) – ע"ד העבודה.

39 ראה ירושלמי סוכה פ"א ה"ב שבסוכה ישנה (שלא לשם חג)
צריך לחדש בה דבר. ובבית יוסף או"ח סתרל"ו ממשמעות התוס'
והרא"ש ושאר פוסקים שהוא לעיכובא. וכ"פ בשו"ע (ואדה"ז) שם. וראה
שו"ע אדה"ז שם ס"ג "אין ניכר שהוא דר בה עתה לשם מצוה".

40 ובפרט שגם העש"י דסוכה היא מצוה (ראה שו"ע אדה"ז סי'
תרמ"א "שעשייתה אינה גמור המצוה"). ולהירושלמי (סוכה שם. ברכות
פ"ט ה"ג) מברך גם על עשייתה "וציינו לעשות סוכה".

34 נתבאר בתר"ח נח ד"ה ויהי כל הארץ פכ"ז ואילך. ד"ה מי מדר
תרס"ב. ועוד.

35 ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 163 ואילך.

36 התכונה לסבול (ולחיות גדל מ)קור נפרדת (ומנגדת) מהתכונה
לסבול (ולחיות גדל מ)חום, ובאתרוג בטל זה ע"י "הרגש" האחדות
וביטול טבע פירוד (וניגוד) התכונות.

37 סידור אדה"ז (לפני הלל). וראה שער הכוונות דרושי חגה"ס.
סידור האריז"ל (כוונות לולב ונענועיו) "והנה מצד הדין כו" (מ"ח מס'
ימי מצוה וסוכה רפ"ה). של"ה רמה, ב. וראה בארוכה לקו"ש חכ"ב (ע'
124 ואילך) הביאור ע"ד הגהלה.

אלא גם על הזמן, ההופך לרגל, המשבית את החול¹⁶
 ("ראשון" – "כל מלאכת עבודה לא תעשו") באמצעות¹⁷
 מקרא קודש (קריאתו קודש⁴¹, והחדרת הקודש אל¹⁸
 תוכו).¹⁹

בכל זאת, גם ההשפעה על "מקום מקדשנו" באה²⁰
 רק מן הגילוי מלמעלה – "כסא כבוד מרום מראשון"²¹
 – החודר אל המקום⁴².

לעומת זאת, מהותו של "שמו של משיח" (מנחם²³
 – הבאת הנחמה על הגלות) היא גילוי פנימיות הענין²⁴
 של גלות, ולא רק הגילויים מלמעלה, אלא הגילוי כיצד²⁵
 הגלות עצמה היא שיא הטובה, כפי שיאמר⁴³ "אודך²⁶
 ה' כי אנפת בי"⁴⁴. דבר זה לא יושג באמצעות מצות²⁷
 השמחה, אלא בקשר שבינה לבין נטילת ארבעת²⁸
 המינים, המראים כיצד גם עניני העולם בפני עצמם הם²⁹
 כלים לאחדות האלוקות.³⁰

(משיחות שמחת ביה"ש ושמחת"

(שבת בראשית התועדות ב') תשכ"ד)

לעומת זאת, האחדות שבארבעת המינים איננה¹
 נובעת מקיום המצוה, אלא מעצם טבעם. כלומר,²
 הפרטים מתאחדים לא מפני שענין האחדות (שמחוץ³
 להם) משפיע עליהם וחודר לתוכם, אלא שהם עצמם⁴
 אחדות, וזה מגלה את האחדות האמיתית.⁵

י.

**הקשר שבין שביתת החג וארבעת המינים לבין
 בניית בית המקדש, ושמו של משיח**

לפי האמור לעיל יובנו הקשר בין שביתת החג לבין⁶
 בנין בית המקדש, וכן הסיבה לכך שדוקא שביתת החג⁷
 וקיום מצות סוכה מביאים לבניית בית המקדש, והקשר⁸
 בין נטילת ארבעת המינים לשמו של משיח:⁹

משמעותו של "בנין בית המקדש" היא, שמהותו¹⁰
 של בית המקדש, "כסא כבוד מרום מראשון",¹¹
 משפיעה גם על "מקום מקדשנו", שהוא חלק מן¹²
 העולם, דבר-חול. לפיכך ניתן להגיע לכך בעיקר¹³
 באמצעות הענין של "ביום הראשון מקרא קודש",¹⁴
 שעניי הכבוד אינם משפיעים על עצי הסוכה בלבד,¹⁵

(44) ראה לעיל בשיחה לשבת נחמו (ע' 73 ואילך). ושם בסופו (ע')

102 ואילך). לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 340 ואילך. וש"נ.

(41) ראה זהר ח"ג צד, א. סידור שער המועדים (ריז, א ואילך).

(42) ראה רמב"ם הל' ביהב"ח פ"ו הט"ז "מפני השכינה כו".

(43) ישע"י, יב, א.

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום ראשון עמ' ב

נמי שנמצא בין שטרות קרועין.¹⁷
 תא שמע, יתומים הבאים לגבות מיתומים חוב שאביהם לזה¹⁸
 מאביהם, עליהם להישבע תחילה שבועה שלא פקדנו – ציונו אבא¹⁹
 בשעת מותו שהשטר פרוע, ונשאל אמר לנו אבא קודם לכן כשהיה²⁰
 בריא שהשטר פרוע, ונשאל מצינו שובר בין שטרותיו של אבא²¹
 שכתוב בו ששטר חוב זה פרוע, ומשמע שאילו מצאו, השובר כשר.²²
 מתרצת הגמרא: אמר רב ספרא, השבועה היא על אופן שנמצא בין²³
 שטרות קרועין של אביהם, שבאופן זה גם רב ירמיה מודה²⁴
 שהשובר כשר, ועל זה הם נשבעים שלא מצאו שם שובר.²⁵
 תא שמע, סמפון היוצא מתחת יד המלוה, שיש עליו עדים חתומים,²⁶
 והמלוה טוען שעדיין לא נפרע, ויתקיים השובר בחותמיו, ואם²⁷
 יקימוהו יהיה כשר, ולא יהיה המלוה נאמן לומר שעדיין לא נפרע²⁸
 מהלוה, ושלא כדברי רב ירמיה.²⁹
 מתרצת הגמרא: אמר – יש לפרש את הברייתא שיתקיים³⁰
 מחותמיו, על פי עדותם של העדים החתומים בו,³¹

של המלוה סמפונות – שוברים, יעשה מה שבסמפונות, ויקיים את¹
 הכתוב בהם שאותם חובות נפרעו, ושלא כדברי רב ירמיה,²
 ששובר כזה פסול הוא. מתרצת הגמרא: יש ליישב בדאמר רב³
 ספרא להלן שיש להעמיד את המשנה באופן שנמצא השובר בין⁴
 שטרות קרועין שכבר נפרעו, וממה שהניחו שם מוכח שכבר אינו⁵
 צריך לו עוד, כי נפרע החוב והלוה לא דרש את שוברו. הקא נמי⁶
 ניישב כן שנמצא בין שטרות קרועין, ובזה מודה רב ירמיה.⁷
 תא שמע, עיר שהיו דרים בה שני בני אדם ששמן יוסף בן שמעון,⁸
 ונמצא לאחד מבני העיר בין שטרותיו שובר שהיה כתוב בו 'שטר'⁹
 של יוסף בן שמעון שבידי פרוע הוא, וביד אותו אדם שני שטרות¹⁰
 על שם יוסף בן שמעון, שלשניהם הלזה, ואינו זוכר כעת למי מהם¹¹
 כתב את השובר, שטרות שניהם שבידו בחזקת פרועין, ואינו יכול¹²
 לגבות אף מאחד משניהם, משום שכל אחד מהם יכול לטעון אני¹³
 זה שפרע לך, והמוציא מחבירו עליו הראיה. מוכח שהשובר¹⁴
 שנמצא אצל המלוה כשר הוא.¹⁵
 מתרצת הגמרא: בדאמר רב ספרא שנמצא בין שטרות קרועין, הקא¹⁶

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום שני עמ' ב

אפילו בדין שברישא, בקציעות ותאנים, נמי – גם נאמר כן שאינו⁹
 מתיימש משום שידע המוצא למי הם שייכים, ומדוע אומרת¹⁰
 הברייתא שהם 'מותרות משום גזל', מתרצת הגמרא: אמר רב¹¹
 פפא, התאנה טבעה הוא שעם נפילתה מהעץ נמצאת – נעשית¹²
 מאוסה, ועל כן הבעלים מפקירים אותה לעוברים ושבים.¹³
 הגמרא מביאה ראיה נוספת לרבי: תא שמע הננב – שגונב בחשאי¹⁴
 שנפול בגניבה מזה ונתן לזה – לאדם אחר, וכן גזלן – שנוטל בחזקה¹⁵
 שנפול מזה ונתן לזה – לאדם אחר,¹⁶

מי הם בעליו, ואף על גב דנתרין זיתי – שנושרים זיתים מהעץ,¹
 מידע ידע – ידוע שדוקא דאניש אניש הוא – מקומו של האדם²
 נקרא על שם האדם, משום שכל אדם משנה את צורת מקומו³
 כרצונו, וכמו כן כל עץ מגדל זיתיו בצורה אחרת, ואין זיתיו דומים⁴
 לזיתיו של חבירו, ועל ידי שיראה המוצא שהזיתים שנפלו דומים⁵
 במראיהם לזיתים שעל האילן ידע להשיבם לבעל האילן, ואין⁶
 הבעלים מתיימרים מהם.⁷
 מקשה הגמרא: אי קבי – אם כך שממראה הפרי ניכר מי בעליו,⁸

בראשית ל, ידמו: וַיִּלֶךְ רְאוּבֵן בְּיָמָיו קְצִיר־חֲמִים וַיִּמָּצֵא
דֹּדָאִים בַּשָּׂדֶה וַיָּבֵא אֹתָם אֶל־לֵאָה אִמּוֹ וַתֹּאמֶר רַחֵל
אֶל־לֵאָה תִּנִּינָא לִי מִדֹּדָאֵי בְנֶךָ: וַתֹּאמֶר לָהּ הֲמַעַט
קָחְתְּךָ אֶת־אִישִׁי וּלְקַחְתְּ גַּם אֶת־דֹּדָאֵי בְנֵי וַתֹּאמֶר
רַחֵל לָכֵן יִשְׁכַּב עִמָּךְ הַלַּיְלָה תַּחַת דֹּדָאֵי בְנֶךָ:

מא

רמז, דדוקא ר' יוחנן אמר (בבא מציעא מז:) דמדרבנן
משיכה קונה, דרבי יוחנן מזרעא דיוסף – מרחל (ב"מ
פד.)

אמר ר' יוחנן דבר תורה מעות קונות, ומפני מה אמרו
משיכה קונה גזירה שמא יאמר לו נשרפו חטיף בעליי.
בבא מציעא מז, א

הקדש לא מקני אלא בכסף דכתיב¹ ונתן הכסף וקם
לו (כפרש"י²). ובהדיט משיכה קונה.
טעמא דהא מילתא מה שבהדיט מקני במשיכה,
ובהקדש בכסף.

שההפרש בזה הוא, שבמשיכה הוא מה שהקונה
מושך הדבר הנקנה אליו. ובכסף הוא מה שהמוכר
נוטל המעות מהקונה לו.
הנה אי אמרינן שמקני במשיכה, הלוקח נחשב יותר
מן המוכר, והיינו שאימתי נקנה הדבר הוא כשהלוקח
משכוהו אליו ואינו מספיק מה שהמוכר נטל המעות
תמורת הדבר הנמכר, כי צריך שיהא תחת יד הלוקח
ולא תחת יד המוכר.

ואי אמרינן שמקני בכסף, הוא בהיפך, שהמוכר
נחשב יותר מן הלוקח, והיינו שאימתי נקנה הדבר
הוא כשהמוכר נטל הכסף תמורת הדבר הנמכר, שיהא
הכסף תחת יד המוכר, ואינו מספיק מה שהלוקח משך
הדבר הנקנה אליו, כי צריך שיהא שיווי ותמורת הדבר
הנמכר תחת יד המוכר ולא תחת יד הלוקח.

ומובן לפי³ שבהדיט⁴ הקונה הוא העיקר, שלכן
מקני במשיכה, ובהקדש המוכר הוא העיקר שלכן מקני
בכסף.

ואפילו לר' יוחנן בב"מ דף מ"ז וקדושין דף כ"ו,
שס"ל שדבר תורה מעות קונות גם בהדיט, עכ"פ
תקנתא דרבנן בהדיט, שדוקא משיכה קונה בהדיט

(1) ויקרא כז, ט.

(2) ראה רש"י בבא מציעא מז, ב.

(3) ראה בפנים בתורת לוי יצחק, ביאור טעם החילוק בין הדיט
והקדש — דבהקדש מקני בכסף. והחילוק, בהדיט, בין דבר תורה
מעות קונות, ותקנתא דרבנן דמשיכה קונה. (מובא בילקוט לוי יצחק
עה"ת פרשת בחוקותי כז, יט).

שעקרו חכמים קנין המעות ואמרו לא תקנה אלא
במשיכה, גזירה שמא יאמר לו נשרפו חטיף בעליי
כדאיאת בגמרא שם, והובא בילקוט פרשת בהר רמז
תרס"א ע"ש וכו'.

ואמר זה ר' יוחנן דוקא, שהוא מזרעא דיוסף⁴ הבא
מרחל, הוא החושש לתקנתא דרחל שעומדת לנגד
המקום⁵ המגולה.

ויוסף שבא מרחל הי' ג"כ ע"י בחי' מכירה וקני',
שרחל קנתה מלאה הדודאים שמצאם ראובן בימי קציר
חטים ותמורתם נתנה ללאה השכיבה עם יעקב, שזהו
השכר בעד הדודאים שלכן הבן הנולד משכיבה זו
דלאה נקרא יששכר.

ואם כי באמת רחל לא נתפקדה ע"י הדודאים רק
הקב"ה פתח רחמה כמ"ש⁶ וישמע אלי' אלקים ויפתח
את רחמה כמ"ש בזה"ק פ' ויצא דקנ"ו⁷ ע"ב, עכ"ז
הדודאים סיועא אינון להולדה וכמ"ש⁸ דקנ"ז רע"א.
בשגם שהדודאים רומזים על תרין כרובים, כמ"ש

(4) ב"מ פד. אמר רבי יוחנן . . . אנא מזרעא דיוסף קאתינא וכו'. עיין
עוד רמזים בזה לעיל סימן כא.

(5) ראה בפנים בתורת לוי יצחק, ביאור החילוק בין המוכר — בחי'
לאה, דהיא מכוסה (ראה לעיל סימן טו. טז. לקמן סימן נא), והקונה,
בחי' רחל מקום המגולה, ולכן משיכה דוקא קונה. מובא בילקוט לוי
יצחק עה"ת פרשת בחוקותי כז, יט.

(6) בראשית ל, כב.

(7) וז"ל: שם: תא חזי (בא וראה, כתיב, רחל אמרה אל לאה) תני לי
מדודאי בנך (כי מבואר להלן שהדודאים מסייעים להולדה, לכן
בקשה רחל את הדודאים מלאה, ואמר ר' יצחק כי) לאו דודאים
הולידו לה לרחל (לא הדודאים גרמו לרחל שתוליד), אלא קב"ה קא
גלגל מלה ע"י דאינון דודאים (אלא שהקב"ה סיבב את הדבר על ידי
אותם הדודאים). ראה הערה 8.

ראה ספר המאמרים — תורת שמואל תרכ"ז עמוד צו ואילך.

(8) וז"ל: ואי תימא דאלין דודאים פתחו מעהא דרחל (ואם תאמר
שאלו הדודאים המסייעים להולדה בדרך הטבע הם פתחו רחמה של
רחל שתוליד), לאו (אינו כן), דהא כתיב וישמע אלי' אלקים ויפתח
את רחמה (פירושו) קודשא בריך-הוא ולא מלה אחרא (הקב"ה לבדו
פתח את רחמה ולא דבר אחר, כי המפתח של פקידת העקרות הוא
בידו של הקב"ה לבדו), בגין דאינון דודאים אף על גב דחילא דלהון
לעילא (לפי שאלו הדודאים אעפ"י שכת שלהם לסייע להולדה בא
מהדודאים העליונים, עכ"ז) בההוא חילא דלהון לא אתמני פקידה
דבנין (בוה הכח שלהם אינו ממונה פקידת הבנים לעקרות), דהא בנין
במזלא תליין ולא במלה אחרא (כי פקידת הבנים תלוי' במזל העליון
של הדיקנא דא"א ולא בדבר אחר), ואי תימא דהא אינון למגנא
אתבריא (ואם תאמר אם כן שבשוורש הדודאים אינו ממונה פקידת
הבנים, אם כן הדודאים התחתונים נבראו לחנם), לאו (אינו כן), דהא
אפילו למלה דא (להריון) סיועא אינון לאינון דמתעכבי (הם מסייעים
לאלו המתעככות להתעבר מחמת איזו חולי), ולא אינון עקראן
(ואינון עקרות לגמרי), ולא אתגזר עלייהו אלא במזלא (אבל לא נגזר
עליהן שיפקדו אלא במזל העליון כנ"ל, וכן רחל שהיתה עקרה ממש
פקידתה היתה רק ע"י הקב"ה). (רמ"ק וכ"פ ומפרשים)

ילקוט לוי יצחק על התורה

בסתרי תורה שם דקנ"ו ע"א⁹. ותרין כרובים הם הם בני יוסף ובנימין בני רחל כמ"ש בדקנ"ב סוע"א בסתרי

תורה שם¹⁰ ועיין במק"מ שם, זהו שרחל רצתה את הדודאים כדי שתלד את יוסף ובנימין.

ושם הי' משיכה מה שרחל נטלה את הדודאים, קודם לתשלום השכיבה עם יעקב, כי השכיבה הי' בלילה

שאחר זה.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד 9

9) וז"ל שם: מש"ה וילך ראובן... לאשכחא עילה הלך ראובן (למצוא איזו סיבה וזכות של מצות ומעשים טובים על בני ישראל בסוד עליית מ"ן), ותקרבתא למטרוניתא לברכא לה (והמצות הם מנחה ומתנה להשכינה כדי שתוכל לקבל ברכותי), מה כתיב וימצא דודאים בשדה (פירוש) אזל לחפשא בכל אינון גזוין דילה (הלך ראובן לחפש בכל האצרות שלה אם יש בה מי שיעלה את המ"ן אלי), ואשכח בהאי שדה אינון דודאים (ומצא באותו השדה את הדודאים), ועלייהו אתמר (ועליהם נאמר (שיר השירים ז, יד)) הדודאים נתנו ריח (ומפרש) ואינון תרין כרובים (הדודאים שהם מלשון דודים רומזים על ב' מלאכים מט"ט וסנ"ל), דאינון תקונין דילה (שהם תקונין) לאתערא אתערור לעילא (לעורר התעוררות למעלה, ר"ל הם המלקטים כל מעשים טובים של בני ישראל ומעלים אותם בסוד מ"ן, וזה שכתוב הדודאים נתנו ריח, פירוש ריח התורה והמצות שלקטו מן העולם הזה).

10) וז"ל שם: ואמר עוד, תרין עלמין אחסין יעקב (שני עולמות ירש יעקב), חד עלמא דאתגליא (אחד עולם הנגלה שהוא סוד רחל), וחד עלמא דאתכסא (ואחד עולם הנסתר שהוא סוד לאה), מחד נפקו שית שבטין (מאחת שהיא לאה שהיא בחי' אימא יצאו ממנה ששה שבטים), ומחד נפקו תרין שבטין (ומרחל יצאו ב' שבטים יוסף ובנימין), ומפרש עלמא דאתכסא אפיק שית סטרין (אימא שהיא סוד עולם הנסתר הוציאה את הששה קצוות דז"א), עלמא דאתגליא אפיק תרין (המלכות שהיא סוד עולם הנגלה הוציאה ב' מלכים), ואינון תרין כרובין דתחותה (והם ב' כרובים שהם מט"ט וסנ"ל שהם תחת).

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה תשרי, תשכ"ב
ברוקלין.

הרה"ג וו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מו"ה דוב ארי' שי

שלום וברכה!

לאחרי הפסק ארוך נתקבל מכתבו מערב חג הסוכות זמן שמחתנו, ומה שכותב בנוגע לדעת אודות תמיכת הממשלה בישיבות וישיבות קטנות ות"ת המתנהגים על טהרת הקדש.

כבר פרסמתי הטעמים וגם נדפס בירחון המאור, אשר בודאי נמצא אצל כת"ר,

וכללות הנקודה - מיוסדה על מאמר חז"ל, לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביטלו בה תשב"ר, ומי הוא זה ואיזהו אשר יערב לבו למנוע תמיכה כהאמורה, שבודאי עי"ז כמה מבני ישראל ובנות ישראל לא יוכלו להתקבל במוסדות האמורים, ואם בשביל בנין בית המקדש אסור לבטל תשב"ר עאכ"כ מפני חששות מדומים ועכ"פ רחוקים,

ורא"י מוכחת איך צריכה להיות השקפת החרדים לדבר ה' בשאלה האמורה, גם מהמנגדים, שכל אלה שמלפני איזו שנים נלחמו בפאראקול סקולס וכל אלו המונעים שהפעדעריישאן של צדקה תתמוך במוסדות החרדים, וכל אלו הלוחמים נגד שיעור לימוד הדת בשביל תלמידי הפאבליק סקולס, נלחמים בכל תוקף נגד תמיכה האמורה, וד"ל.

ובודאי לדכוותי האריכות בכל האמור אך למותר, ותקותי חזקה שינצל כל השפעתו ובתוקף המתאים לעזר תשב"ר חינוך בני ישראל על יסודי התורה שיהי' דרך דידן, ז. א. השקפת תורתנו תורת חיים, נצח. ואם המציל נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא עאכ"כ כשהמדובר בעשירות מאות ואולי גם אלפים.

בודאי ידוע לכת"ר גם מפורסמי אגודת ישראל בהאמור הראשי ישיבות כאן וכו'.

בכבוד ובברכה לבשו"ט.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – שבת חול המועד סוכות פה

(1) חג המצות הוא שמחת הנפש ושמחת הגוף מזמן העבר, שהוא זמן חרותינו ממצרים שגאלנו וגאל את אבותינו, בגאולת הגוף מקושי השעבוד, וגאולת הנפש מטומאת מצרים.

ושמחת זמן ההוה, לפי שהוא בזמן האביב, אחר שעבר הסתיו והגשם חלף הלך לו, וכל מעשה הבריאה והטבע נתחדש, וכאלו עתה נברא עולם חדש, והוא דומה כאלו הי' תחיית המתים לכל מעשה הטבע, והוא שמחה לגוף ולנפש גם יחד לזמן ההוה.

ולזמן העתיד, שעתידי הקב"ה לעשות לנו ניסים ונפלאות בחודש הזה כמו שעשה לאבותינו בזמן הזה, כמ"ש כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות (מכה ז), וגם בחג הזה עתיד להיות תחיית המתים, כמו שמח' הש"י את כל מעשה הטבע כמו כן עתיד הקב"ה להחיות את המתים בחג הזה, לכן אנו קוראים בשבת חוה"מ של פסח את ההפטורה של תחיית המתים (ביחזקאל לז).

(2) חג השבועות שמחת העבר להנפש והגוף ביחד כי הוא זמן מתן תורתנו, שבו נתן לנו הקב"ה תורת אמת שהיא משיבת נפש, ונותנת לנו חיי עולם ואריכת ימים לגוף ולנפש בעוה"ז ובעוה"ב, וע"י התורה הבטיח לנו הש"י שנה"י ממלכת כהנים וגוי קדוש.

שמחת ההוה, שהוא חג הקציר בכורי קציר חטים, בזמן שהחטים והרבה מיני תבואה נתבכרו, וברכת ה' בבית ובשדה, והוא שמחה לגוף ולנפש.

ושמחת העתיד הוא, כי עוד עתיד הקב"ה לדבר עמנו פנים אל פנים, כמ"ש (ישעי' נד) וכל בניך למודי ה', ושעתיד להחזיר לנו את הנבואה כמ"ש (יואל ג) ונבאו בניכם ובנותיכם וגו', ועתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים, והצדיקים מראין עליו באצבע ויאמרו הוא אלקינו זה וגו', והקב"ה ישכון ביניהם כמ"ש (להלן כו) ונתתי משכני בתוכם, ומלאכי השרת ישאלו לישראל מה פעל אל.

(3) וחג הסוכות יש בו שמחת הגוף והנפש מזמן העבר כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים והם עניי כבוד.

ושמחת ההוה שהוא בסוף הקיץ, בזמן שכל התבואות וכל הפירות כבר נתבשלו, לכן נקרא ג"כ חג האסיף, וזהו שאמר כאן באספכם את תבואת הארץ, שבזמן הזה יאספו כל התבואה וכל הפירות ויראו שברכת ה' איתם והוא שמחה גדולה לגוף ולנפש, ולכן אנו אומרים בו שהוא זמן שמחתנו, וכן הבטיח לנו הש"י והיית אך שמח.

ומזמן העתיד, כי עתיד הקב"ה להקים את סוכת דוד הנופלת, ולעשות סוכה לצדיקים מעורו של לוויתן, וגם מפלת גוג ומוגוג יהי' בחג הסוכות, ואז כל האלילים כליל יחלוק מן הארץ, ונשגב ה' לבדו, וכל העמים יכירו אז כי לה' המלוכה וביום ההוא יהי' ה' אחד ושמו אחד, ולכן כל הגוים עתידין לחוג את חג הסוכות ואז ישמח ה' במעשיו וישמח ישראל בעושייו ובני ציון יגילו במלכם, בשמחת הנפש ובשמחת הגוף, ב"ב אמן.

שמנה לחמן

ביאור הטעם, דחג הסוכות יום ראשון ובאמצע חוה"מ ואח"כ שמיני עצרת, ופסח יום ראשון ושביעי חג (ובאמצע חוה"מ) – כנגד ענני הכבוד וחירות, ובימי הגלות, ולע"ל שיחזרו וכו', וחג השבועות יום א' – כנגד התורה דהוא נצחי

אלה מועדי ה'. ונראה ליתן טעם על מה דאמר רחמנא שפסח יהי' שבעה ימים וביום הראשון וביום השביעי יהי' חג, ועצרת יהי' רק יום אחד וחג הסוכות רק יום אחד, ושמיני עצרת הוא רגל בפני עצמו, והימים שבאמצע פסח וסוכות הם חוה"מ ומותר במקצת מלאכה ואסור במקצת מלאכה.

ונראה הטעם, דהנה ידוע בפסח הוא יציאת מצרים שבו הי' חירות הגופות מעבדות, ועצרת הוא נתינת התורה, וסוכות הוא זכר לענני הכבוד שהקיפן הקב"ה.

ולזה בפסח שהוא זכרון לחירות הגוף ובעוננו נתבטל החירות והגלה אותנו ועתיד לגאלנו להשיב לחירות. וידוע שכל שבעה הוא סימן להקיף שלם, ולזה עושין יום ראשון ושביעי חג והאמצעים אינם חג, להורות אף שיש שמחה להחירות, יחזור ויתבטל, ואחר ההיקף שלם יחזור ויהי עוד חג. ומבואר בספר יוסף לקח על מגילת אסתר שבשעת יציאת מצרים נתבטל מישראל שם עבדות לעולם, שבמצרים הי' עלינו שם עבדות שהיינו עבדים בחומר ובלבנים, ובשעת גאולת מצרים הי' מחסד הקב"ה שנתבטל מעלינו שם עבדים, שלא יקרא עלינו שום שם עבדות לעולם רק שם משועבדים.

ולזה הימים האמצעים המורה על ביטול החירות, מ"מ צריכים לנהוג בהם קצת יו"ט מפני שעכ"פ נגאלנו משם עבדים, וצריכין לעשות זכר קצת לעשות קצת יו"ט לזכר חסד שעשה הקב"ה עמנו שביטל מאתנו שם עבדים. ועצרת שהוא על נתינת התורה אשר כרת ברית אתנו שלא ימושו מפניו ומפי זרעינו עד עולם, ולכן אינו אלא יום אחד.

וחג הסוכות אשר הוא זכר לענני הכבוד שג"כ נתבטל בעוננו, ולכן יום ראשון חג, ושבעה ימים אינם חג, וכיון שמ"מ מקיף אותנו השגחת והשפעת השי"ת שמשגיח עלינו כמשגיח מן החלונות וכמציץ מן החרכים ולכן צריכין לנהוג באותן ימים קצת יו"ט, ומה שעתידי לשוב עלינו היקף ענני כבוד לא ידמה כלל לאותן הראשונים כדכתיב (ירמ' לא) ברית חדשה לא כברית אשר כרתי את אבותם וגו', ולזה שמיני רגל בפני עצמו כיון שלא ידמה להראשונים.

נחלת יעקב

ביאור דרצה הקב"ה ליכות את ישראל שישמחו בחגיהם (פסח, שבועות, סוכות), בשמחת זמן העבר, וזמן ההוה, וזמן העתיד לבוא וכו'

רצה הקב"ה ליכות את ישראל שישמחו בחגיהם שמחת הנפש ושמחת הגוף, בשמחת זמן העבר, וזמן ההוה, וזמן העתיד, ע"כ נתן לנו שלשה חגים בשנה בשלשה זמנים מחולפים.

♦ יום ראשון י"ד תשרי ♦

לג (א) וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בִּרְךָ מֹשֶׁה אֱלֹהִים
אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ:

כ"י! וְזֹאת הַבְּרָכָה • לִפְנֵי מוֹתוֹ. (ספרי) סמוך לְמִיתָתוֹ שָׁאם לֹא עָכְשׁוּ, אִמְתִּי?.

(ב) וַיֹּאמֶר יְהוָה מִסִּינַי בָּא וּזְרַח מִשְׁעִיר לָמוֹ הוֹפִיעַ
מִהַר פָּאָרֹן וְאַתָּה מִרְכַּבֶּת קֹדֶשׁ מִימִינוֹ אֵשׁ דֵּת
לָמוֹ:

מִהַר פָּאָרֹן • שֶׁהָלַךְ שָׁם וּפָתַח לְבָנֵי יִשְׁמַעֲאֵל
שִׁיקְבִּלֵיהֶם, וְלֹא רָצוּ. וְאַתָּה • לְיִשְׂרָאֵל (שם) • מִרְכַּבֶּת
קֹדֶשׁ • וְעַמּוֹ מִקְצַת רִכְבוֹת מִלְּאָכֵי קֹדֶשׁ וְלֹא כָלָם,
וְלֹא רַבָּם, וְלֹא כְדָרָךְ בְּשִׁרְיָדָם שְׁמֹרָאָה כָּל כְּבוֹד
עָשְׂרוֹ וְתַפְאֲרָתוֹ בְּיוֹם חֲפָתוֹ. אֵשׁ דֵּת • שֶׁהִיְתָה
כְּתוּבָה מֵאֵז לִפְנֵי בָאֵשׁ שְׁחוּרָה עַל גְּבִי אֵשׁ לְכָנָה,
נִתֵּן לָהֶם בְּלוֹחוֹת כְּתֹב יָד יְמִינוֹ. דָּבָר אַחֵר: "אֵשׁ
דֵּת", כְּתִירָגוּמוֹ, שְׁנִתְנָה לָהֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ.

כ"י! וַיֹּאמֶר ה' מִסִּינַי בָּא • פָּתַח תַּחֲלָה בְּשִׁבְחוֹ
שֶׁל מָקוֹם, וְאַחֲרֵיכֵן פָּתַח בְּצִרְכֵּיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל,
וּבְשִׁבְחָה שֶׁפָּתַח בּוֹ יֵשׁ בּוֹ הַזְכָּרָת זְכוֹת לְיִשְׂרָאֵל. וְכָל
זֶה דֶּרֶךְ רָצוֹי הוּא, כְּלוּמַר כִּדְאֵי הֵם אֵלּוּ שֶׁתַּחֲוִיל
עֲלֵיהֶם בְּרָכָה. מִסִּינַי בָּא • יָצָא לִקְרֹאתָם כְּשֶׁבָאוּ
לְהַתְיַצֵּב בְּתַחֲתֵית הָהָר, כְּחֶתֶן הַיּוֹצֵא לְהַקְבִּיל פָּנָי
כְּלָה, שְׁנֵאָמַר: (שְׁמוֹת יט) "לִקְרֹאת הָאֱלֹהִים", לְמַדְנִי
שֶׁיָּצָא כְּנִגְדָם. וּזְרַח מִשְׁעִיר לָמוֹ • (ספרי) שֶׁפָּתַח לְבָנֵי
עַשׂוֹ שִׁיקְבִּלוּ אֶת הַתּוֹרָה, וְלֹא רָצוּ. הוֹפִיעַ • לָהֶם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (2 לקוטי שיחות כרך יד פרשת וזאת הברכה שמחת תורה)

שָׁלֵם וְנָתַן לָהֶם לוחות שְׁנִיּוֹת, הֵינּוּ שָׁגַם בְּתוֹרָה תַּהֲיֶה
הַעֲבוּדָה וְיִגִּיעָה - לְמֹדֵד הַתּוֹרָה בְּכַח עֲצֻמוֹ.
וְכֹאשֶׁר בָּאִים לְשִׁמְיִינִי-עֲצָרָת לְאַחֵר ז' יְמֵי הַסּוּפּוֹת, הַזְמַן
שֶׁכָּל הַהִמְשָׁכוֹת נִקְלָטוֹת בְּפִנְיִמִיּוֹת, וְגַם בְּחִינַת הַתּוֹרָה
שְׁנִתְנָה בְּלוחות הַשְּׁנִיּוֹת, הֵרִי אֵז בָּאָה הַשְׁמִיכָה הָאֲמִתִּית
וְהַשְּׁלִימָה בְּלִמּוּד הָאֲדָם בְּתוֹרָה בְּכַח עֲצֻמוֹ.
וְלִכְּנֹן לְאַחֵר סִיּוֹם הַתּוֹרָה "לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל", מִתְחִילִין
לִקְרוֹת תַּכְף "בְּרֹאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת
הָאָרֶץ", כִּי עַל יְדֵי עֲבוּדַת הָאֲדָם בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה בְּכַח עֲצֻמוֹ
(וְעַל דֶּרֶךְ זֶה - בְּעֻבּוּדַת הַבְּעִלִּי-תְשׁוּבָה שֶׁהִיא בְּכַח עֲצֻמוֹ
וּבְחִינַת הַתַּחֲדָשׁוֹת מִמֶּשׁ) נַעֲשֶׂה שְׁתֵּף לְהַקְבָּ"ה בְּמַעֲשֵׂה
בְּרֹאשִׁית שֶׁהוּא מוֹסִיף וּמְשַׁפֵּיעַ כְּבִיכּוֹל בְּמַעֲשֵׂה בְּרֹאשִׁית
- כִּי שְׁתַּפּוֹת בְּשִׁלְמוּתָהּ הִיא כְּשִׁשְׁנֵיהֶם שְׁתַּפִּים שְׁוִים
לְגִמְרִי. וְלִכְּנֹן הַצִּדִּיק שֶׁעֲבוּדָתוֹ הִיא רַק לְגִלּוֹת מִהֶפֶח אֵל
הַפֶּעַל (הַן הַכּוֹחוֹת שֶׁלּוֹ, וְהֵן בְּדִירָה שְׁעוֹשָׂה בְּעוֹלָם) אֵין
הַ"שְׁתַּפּוֹת" בְּשִׁלְמוּתָהּ - שֶׁהִרִי הַקְבָּ"ה בּוֹרָא וּמִהֶנּוּ מֵאֵין;

בְּתַחֲלַת פְּרָשַׁת "וְזֹאת הַבְּרָכָה" מְדוּבָר בְּלוחות הַרְאִשׁוֹנוֹת:
"הָיוּ" מִסִּינַי בָּא גו', וְעַל זֶה נֹאמַר "תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה
מוֹרְשָׁה קֹהֶלֶת יַעֲקֹב", מוֹרְשָׁה לְשׁוֹן יְרוּשָׁה, הֵינּוּ שְׁנִיתְנָה
וּבָאָה בִּירוּשָׁה, בְּדֶרֶךְ מִמִּילָא וְלֹא עַל יְדֵי עֲבוּדָה וְיִגִּיעָה.
וְהַסִּיּוֹם דְּפְרָשַׁת "וְזֹאת הַבְּרָכָה" (שֶׁהִכַּל הוֹלֵךְ אַחֵר חֲתִיּוֹם)
הוּא "לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל", שֶׁקָּאֵי עַל שְׁבִירַת הַלוחות,
"שֶׁנִּשְׁאָאוּ לְבוֹ לְשִׁבּוֹר הַלוחות לְעֵינֵיהֶם, וְהַסְפִּיקָה דַּעַת
הַקְבָּ"ה לְדַעַתוֹ שְׁנֵאָמַר אֲשֶׁר שְׁבִרַת יִשְׂרָאֵל שֶׁשְׁבִרַתָּ",
שְׁבִירָה מְרֻמָּז עִילויִים שֶׁל הַלוחות הָאֲחֵרוֹנוֹת לְגַבִּי לוחות
הַרְאִשׁוֹנוֹת (שֶׁלִּכְּנֹן אָמַר לוֹ יִשְׂרָאֵל כֶּחָף שֶׁשְׁבִרַתָּ), כִּי דוֹקָא עַל
יְדֵי שֶׁנִּשְׁאָאוּ לְבוֹ לְשִׁבּוֹר אֶת הַלוחות לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל, פֶּעַל
בְּכָל יִשְׂרָאֵל (גַּם בָּאֵלּוּ שֶׁלֹּא חֲטָאוּ בְּעֻגְל) עֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה
- עֲבוּדָה בְּכַח עֲצֻמוֹ.

וְכֹאשֶׁר נִתְקַבְּלָה תְּשׁוּבָתָם בְּמִילּוּאָה, אֵז נָתַן לָהֶם הַקְבָּ"ה
אֶת הַלוחות הַשְּׁנִיּוֹת, שְׁבִירָה הִרְאָה לְעֵין כָּל שֶׁהוּא יִתְבָּרָךְ
קִבֵּל תְּשׁוּבָתָם וְנִתְרַצָּה הַקְבָּ"ה לְיִשְׂרָאֵל בְּשִׁמְחָה וּבְלֵב

דעת וקנים מבטלי התוספות – עוז והדר

מֹשֶׁה נִטְלוּ מֹשֶׁה וּכְפָתוֹ, וּבִרְךָ
הַשְּׁבִטִים כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּרִכְתּוֹ לִפְנֵי
(דְּבִרַי יא ה): תורה ב

הַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא בְּרָכוּן:
לִפְנֵי מוֹתוֹ. אָמַרְנוּ רַבּוֹתֵינוּ בְּשַׁעֲרֵה
שְׁמַלְאָה הַקְדוּתָּה בָּא לִישׁוּל נִשְׁמָתוֹ שֶׁל

לג (א) וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בִּרְךָ מֹשֶׁה
וְגו'. פִּירֵשׁ הָרַב יוֹסֵף קָרָא שְׁלִפְכֶּךָ
כְּתֹב אֵישׁ הָאֱלֹהִים, לֹמַר שֶׁעַל פִּיו שֶׁל

בשלימות להקב"ה, ובזאת שמות וארץ "חדשים" שנגש בהם ש"ה אלקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה, ומסייעין להאדם למלאות שליחותו ועבודתו בעולם.

אבל פשעבודתו היא בכח עצמו, הבעלתשובה שעבודתו היא התחדשות ממש בבריאה, כנ"ל, ועד שעושה מדבר הפכי דבר הוצי - מעולם דלא "הנן ליה" (להקב"ה) עושה עולם ד"הנן ליה", על ידי זה נעשה דומה לבזרא - שתף

(ג) אף חבב עמים כל־קדשיו בידך והם תפּו לרגלך ישא מדברתיך:

גאף חבבנון לשבטנא כל קדשיוהי בית ישראל בבבזרא אפקנון ממצרים ואנון מדברין תחות עננה נטלין על מימרך:

"ואשמע את מדבר אלי", כמו 'מתדבר אלי', אף זה "מדברתיך", מה שהיית מדבר להשמיעני לאמר להם. טיש פורפרליר"ש בלע"ז (צינע אונטערערדנוגען). ואונקלוס תרגם שהיו נוסעים על פי דברך, והמ"ם בו שמוש, משמשת לשון מן. דבר אחר: "אף חבב עמים", אף בשעת חבתן של האמות שהראית להם פנים שוחקות, ומסרת את ישראל בידם. כל־קדשיו בידך. כל צדיקהם וטוביהם דבקו בך ולא משו מאחריך, ואתה שומרם. והם תפּו לרגלך. והם מתמצעים ומתכנסים לתחת צלך. ישא מדברתיך. מקבלים גזרותיך ודתותיך בשמחה, ואלה דבריהם.

ז"ל אף חבב עמים. גם חבה יתרה חבב את השבטים, כל אחד ואחד קרוי 'עם', שהרי בנימין לבדו היה עתיד להולד לפאמר הקדוש־ברוך־הוא ליעקב: (בראשית לה) גוי וקהל גוים יהיה ממך. כל־קדשיו בידך. נפשות הצדיקים גנוזות אתו, פענין שגאמר: (ש"א כה) "והיתה נפש אדני צרוּרה בצרור החיים את ה' אלהיך". והם תפּו לרגלך. והם ראויים לך, שהרי תפּו עצמן לתוך תחתית הדר לרגלך, בסיני. "תפּו" לשון פעלו, התוכו לתוך מרגלותיך. ישא מדברתיך. נשאו עליהם על תורתך. מדברתיך. המ"ם בו קרוב ליסוד, כמו: (במדבר ז) "וישמע את הקול מדבר אלי", (יחזקאל ב)

(ד) תורה צוה־לנו משה מורשה קהלת יעקב:

דאורינתא יחבב לנא משה מסרה ירתא לכןשת יעקב:

ז"ל תורה. אשר צוה לנו משה, מורשה היא לקהלת יעקב, אחזנוה ולא נעזבנה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות ליל שמחת תורה תש"ז, תשל"א)

התורה היא ירשה לכל יהודי, וההלכה לגבי ירשה היא שאין חשיבות לגיל, למעמד ולמצב של היורש - התורה מועברת לכל יהודי בירשה. ולפיכך, כאשר יש התחדשות ונוסף אור בתורה - בשמחת תורה, חלה אצל כל יהודי התחדשות ותוספת בהתנהגותו ובחיותו על־פי התורה. ולכן עקר השמחה בשמחת תורה מתבטאת דוקא בהקפות - לא על־ידי קריאה ולמוד בתורה, אלא דוקא על־ידי תנועות ופעולות מעשיות של ריקוד עם התורה עצמה - כי עקר השמחה בשמחת תורה איננה כל־כך על הבנתה, אלא בעקר על כך שהתורה היא "שההינו" - מחיה אותנו בכל ענינו, עד לעשיה בפעל.

התורה היא "מימינו אש דת למו". ונאמר בספרי: "מה אש - כל המשתמש בו עושה בגופו רשם, אף בני אדם שעמלים בו ניקרים הם בין הבריות, כך תלמידי חכמים נקרים בהילוכם ובדבורם ובעטיפתם בשוק" (ויכפ' שמפרש הרמב"ם את הפרטים שבפך). אף, לכאורה, מתעוררת השאלה מצד שני: אצל תלמידי חכמים, שהתחלת למוד התורה שוב היא אצלם באפן חדש לגמרי, מובן, שנגרמת התחדשות ותוספת הנפרדת "בהילוכם ובדבורם...", אבל אצל יהודים שאינם תלמידי חכמים, מהו החדוש שיש לתורתם בשמחת תורה עד־כדי כך שהוא משפיע על כל עניניהם, כדלעיל, עד אשר הם שמחים כל כך ומברכים ברכת שההינו? על כך מסביר בפרשתנו: "תורה צוה לנו משה מורשה..." -

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חלק כ"ט עמוד 229 ואילך - מנחם "לקראת שבת")

הוא בחינת 'לי ראש', אותיות 'אשר', ד'אשר' פרושו תענוג, והוא בחינת טוהרה היא, שזהו כפי שהנשמות משרשות בבחינת התענוג. ובבחינה זו פשיטא שהנשמות הם משפיעים בתורה. וזהו גם מה שאומרים אשר קדשנו במצותיו, דמצד בחינת 'אשר' שהוא התענוג, נעשה קדשנו

וזהו תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב, שהתורה היא מארסה לישראל, הינו שישאל הם משפיעים בתורה. ועל זה נאמר "מורשה קהלת יעקב", הינו, שענין זה שהנשמות הם משפיעים בתורה הוא לא רק בבחינת ישראל, אלא גם בבחינת יעקב, יו"ד עקב. דהנה, ישראל

במצותיו, הינו ששמוות ישראל הם העושים את המצוות, וזהו מה שכתוב וזכרתם את כל מצוות ה', ואחר כך כתיב ועשיתם את כל מצוותי, הינו שישאל עושים מבחינת מצוות ה' שיהיו מצוותי, והוא על-דרך ה"ל ששמוות ישראל מחברים את התורה שלמעלה בהקב"ה

ממש. וכל זה הוא בבחינת ישראל. אמנם, התורה היא מורשה קהלת יעקב, הינו, שגם הנשמות דבחינת יעקב, יו"ד עקב, שזהו כפי שהנשמה ירדה למטה, הנה גם נשמות דבחינת עקב הם משפיעים בתורה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חלק כ"ט עמוד 229 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

משמעות לשון 'אחונות' – בתורה

להם ביובל "בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו" דמפנין ששדה זו היא אחוזתם, לכן קשורה אליהם בכל מצב.

כמו כן התורה היא אחוזתם של ישראל, וקשורה אתם בקשר תמידי, דגם פשנמצאים בין האמות, התורה היא "מורשה קהלת יעקב" ירשה ואחוזת של ישראל. דזה שבני ישראל קשורים לתורה בכל מצב בו יהיו (ואפילו בזמן שבני ישראל נמסרו בידי אמות העולם), נובע מכך שהתורה היא "מורשה קהלת יעקב" ירשה ואחוזת של ישראל.

תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב:

אחונות ולא נעזבנה (לג, ד. ובפירוש רש"י)

צריך להבין, מהו הלשון אחיזה שפרש רש"י לגבי התורה, דלכאורה מתאים יותר לכתב לשון שמיעה, למוד, וכיוצא בזה, וכפי שכתבה התורה עצמה בפסוקים שלפנינו? גם צריך להבין השכיכות בין "מורשה" – שהתורה היא ירשה, לזה שאחונות ולא נעזבנה, הרי גם אם התורה נתנה במתנה וכיוצא בזה, שיהי (לכאורה) לומר אחונות ולא נעזבנה?

ויש לומר שלשון אחונות כאן אין משמעו אחיזה אלא אחוזה, שהתורה היא אחוזתם וירשתם של ישראל. דכמו שבשדה אחוזה אפילו פשהבעלים מוכרים אותה, חוזרת

(ה) ויהי בישרון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל:

הוהנה בישראל מלךא באתפנשות רישי עמא פחדא שבטיא דישראל:

תשא את ראש, ראויין אלו שאברכם. דכר אחר: "בהתאסף", בהתאספם יחד, באגדה אחת ושלום ביניהם – הוא מלכם, ולא כשיש מחלוקת ביניהם.

כ"י ויהי. הקדוש-ברוך-הוא. בישרון מלך. תמיד על מלכותו עליהם. בהתאסף. בכל התאסף ראשי חשבון אסיפתם. ראשי. כמו (שמות ל) "כי

ו יחי ראובן לחי עמא ומותא תנינא לא ימות ויקבלון בנוהי אחסנתהון במנינהון:

(ו) יחי ראובן ואל-ימות ויהי מתיו מספר: ס

שנאמר: (בראשית לה) "וישכב את בלהה, ויהיו בני יעקב שנים עשר", שלא יצא מן המנין.

כ"י ו יחי ראובן. בעולם הזה. ואל-ימות. לעולם הבא, שלא יזכר לו מעשה בלהה. ויהי מתיו מספר. מניין במנין שאר אחיו, דגמא היא זו פענן

ו ודא ליהודה ואמר קבל יי צלותה דיהודה במפקה (באגחא) לקרבא ולעמה תתיכנה לשלם ידוהי ועבדן לה פרענותא מסנאוהי וסעיד מבועלי דכבוהי הוי לה:

(ז) וזאת ליהודה ויאמר שמע יהוה קול יהודה ואל-עמו תביאנו ידיו רב לו ועזר מצריו תהיה: פ

(ט) "אשר חכמים יגידו וגו', להם לבדם וגו' ולא עבר זר בתוכם". (ביק צב) ועוד פרושו רבותינו שכל

כ"י וזאת ליהודה. (מכות יא) סמך יהודה לראובן, מפני ששניהם הודו על קלקול שבדם, שנאמר: (איוב

דעת זקנים מבועלי התוספות – עוז והדר

ואאל ימות דלעיל קאי, כלומר אל יהי מתיו מספר, שירבו ואל יספרו מרוב: תורה ז

(ז) וזאת ליהודה. כלומר וזאת הברכה אשר ברכך את ראובן בן ברחך את יהודה, שעל שניהם התפלל שיצליחו

(ו) יחי ראובן ואל ימות. כשיעבור לפני הקלון לפני אחיו כמו שהתנו בני גד ובני ראובן, אל ימות אחד מהם במלחמה:

ויהי מתיו מספר. שבאותו מספר שיעברו ישובו, שלא יפול מהם איש.

(ה) ויהי בישרון מלך בהתאסף וגו'. כלומר כשישאל יחד באחיה ורעות אז הקדוש-ברוך-הוא מלך עליהם, אבל בשעת מחלוקת כביכול הם עושין כאילו אין הקדוש-ברוך-הוא מלך עליהם (ראה פרי: תורה ו

מ' שנה שהיו ישראל במדבר, היו עצמות יהודה מתגלגלין בארון מפני נדוי שקבל עליו, שנאמר: (בראשית מד) "וחטאתי לאבי כל הימים", אמר משה: 'מי גרם לראובן שיודה? יהודה וכו'". שמע ה' קול יהודה. תפלת דוד, ושלמה, ואסא מפני הכופים, ויהושפט מפני העמונים וחקיה מפני סנחריב. ואל-עמו תביאנו. לשלום מפני המלחמה (ספרים אחרים: מן המלחמה). ידיו רב לו. יריבו ריבו וינקמו

נקמתו. ועזר מצרייו תהיה. על יהושפט התפלל, על מלחמת רמות גלעד: (דה"ב יח) "ויזעק יהושפט, וה' עזרו". דבר אחר: "שמע ה' קול יהודה", (ספר) כאן רמז ברכה לשמעון מתוך ברכותיו של יהודה. ואף בשחלקו ארץ ישראל, נטל שמעון מתוך גורלו של יהודה, שנאמר: (יהושע יט) "מחבל בני יהודה נחלת בני שמעון". נוסף מזה לא יחד לו ברכה בפני עצמו? שהיה בלבו עליו על מה שעשה בשנים, כך כתיב באגדת תהלים (מזמור צ.))

♦ יום שני ט"ו תשרי ♦

(ח) ויללני אמר תמיך ואוריך לאיש חסידך אשר נסיתו במסה תריבהו עלמי מריבה:

ח ויללני אמר תמיך ואוריך אלבשתא לגבר דאשתבח חסידא קדמך די נסיתיהי בנסתא והיה שלים בחתויהי על מי מצותא ואשתבח מהימן:

דבר אחר: "תריבהו על מי מריבה", נסתקפת לו לבא בעלילה, אם משה אמר: (במדבר כ) "שמעו נא המורים", אהרן ומרים מה עשו?.

כ"י ויללני אמר. ועל לוי אמר. תמיך ואוריך. כלפי שכינה הוא מדבר. אשר נסיתו במסה. שלא נתלוננו עם שאר המלינים. תריבהו וגו'. בתרגומו.

(ט) האמר לאביו ולאמו לא ראיתיו ואת אחיו לא תפיר ואת בנו לא ידע כי שמרו אמרתך ובריתך ונצרו:

ט דעל אבויה ועל אמה לא רחם בד חבו מן דינא ואפי אחוהי ובנוהי לא נסיב ארי נטרו מטרת מימך וקנמך לא אשניו:

אחד מהם, שנאמר: (שם) "כל בני לוי". כי שמרו אמרתך. "לא יהיה לך אלהים אחרים". ובריתך ונצרו. ברית מילה, שאותם שנולדו במדבר של ישראל לא מלו את בנייהם, והם היו מולין ומלין את בניהם (ספרים אחרים: אותם שנולדו במדבר, שישראל לא מלו את בניהם, והם היו מולין).

כ"י האמר לאביו ולאמו לא ראיתיו. בשחטאו בעגל ואמרת: (שמות לב) "מי לה אלי", נאספו אלי כל בני לוי, וצויתים להרג את אבי אמו והוא מישדאל, או את אחיו מאמו, או את בן בתו, וכן עשו. ואי אפשר לפרש אביו ממש, ואחיו מאביו, וכן בניו ממש, שהרי לויים הם ומשכב לוי לא חטא

ליהודה, בתמיכה, שמע ה' קול יהודה וגו' כדאיתא התם. ושמעון לא ברך כמו שלא ברכו אביו משום מעשה דשכם אמר (בראשית לד) אתם עכרתם אתי, ועוד הוסיף על חטאתו פשע במעשה ומרי. ואף על פי שגם לוי היה באותו מעשה דשכם ולא ברכו אביו, מפלי-מקום ברכו משה לפי שתיקן המעוות בעגל, שנאמר (שמות לב כו) ויאספו אליו כל בני לוי. ומיהו נרמזה ברכתו קצת, שנאמר שמע ה' קול יהודה: תורה ח

דמכות (שם) בשעה שברך דוד שיתין קפא תהומא ובעא למשטפא עלמא, ופתח דוד ואמר: כל מאן דיידע מלתא למקדרי ולא אמר יחנק בגרונו, והיה שם אחיתופל ושרא ליה למכתב שם ושדייה על התהום, וכתיב (שמואל ב' יז כג) ויצו אל ביתו ויחנק. ובפרק שני דמכות (יא) מסיק עוד שאמר משה על שהיו עצמות יהודה מתגלגלין בארון, מי גרם לראובן שיודה בפרישתו על בבלול יצועי אביו, יהודה שהודה בריבים על מעשה דתמר, וזאת

במלחמה, על ראובן אמר בדרפרישית, ועל יהודה לפי שלעולם עולה במלחמה תחילה, בדרכתיב (שופטים א"ב) מי יעלה לנו, ויאמר יהודה יעלה. ורבותינו פירשו (סוטה א) על עצמותיו שהיו מגלגלין בארון לפי שאמר (בראשית מג ט) וחסאתי לך כל הימים, דאף על גב דנראה שהקוירוהו לבנימין שהרי נמנה עם יורדי מצרים ולא עם יוסף ובניו שהיו במצרים, מפלי-מקום קלת חכם אפילו על תנאי הויא באה (מכות יא). וכן מצינו בפרק שני

וַיֵּרָא רֹשִׁי בַּמִּדְבָּר ג, יב (וְהָלוֹיִם), שְׁלֹא עֲבָדוּ עֲבֹדֹת אֱלֹהִים, נִבְחָרוּ תַּחֲתֵיהֶם) וַיִּדְבְּרִים י, ח (וַיִּעֲתִיקֶם בְּעֵגֶל, וּבְנֵי לֹוי לֹא טָעוּ), שֶׁפָּרַשׁ עַל הָלוֹיִם. אֲבָל בַּשְּׁנִיָּהם פָּרַשׁ הַטָּעַם דְּלֹא טָעוּ בְּעֵגֶל, וְלֹא שֶׁהֲרֹגוּ. וְאִין פֶּאן מִקְוֶמוֹ.

נֶאֱסָפוּ אֵלַי קָל בְּגֵי לְוִי וְצוּיָתִים לְהַרְוֶה . . . וְכֵן עָשׂוּ (רש"י
 ז"ל, ט' רש"י) כְּתַב בְּפִרְשֵׁת תַּשְׁאָא (לב, כט) שֶׁהִכְהִינֵם זְכוֹ
 לְהַהוּנָה מִפְּנֵי שֶׁהִעֲנִישׁוּ אֶת עֹבְדֵי הָעֶגְלָה וְלִקְחָזְרָה, עַל פִּי
 זֶה הָרִי זֶה צִרְיָה לְהִיּוֹת בְּכָל שָׁבֵט לְוִי, לֹא דְּיוֹקָא כִּהְנִיִּם.

יִכְשְׁרִין אֱלִין דִּילְפֹּון דִּינִיךָ לַעֲקֹב וְאוֹרִיתָךְ
לְיִשְׂרָאֵל יִשׁוּון קְטַרְתָּ בּוֹסְמִין גְּדַמָּךְ וּגְמִיר
לְרַעוּא עַל מַדְבַּחָּה :

(י) יִירוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לְעֶקֶב וְתוֹרֹתֶיךָ לְיִשְׂרָאֵל יִשְׁמְחוּ
קְטוֹרֵה בִּאֲפֶךָ וּבְלִיל עַל-מִזְבְּחֶךָ:

כס"י יורו משפטיך • ראויין אלו לכך • וכליל • עולה.

יֵאָבֵד יְיָ נִסְסוּהִי וְאָרְפָן יְדוּהִי תִקְבֵּל פְּרַעֲוָא
תִּבְרַח חֲרָצָא דְסִנְאוּהִי וּדְבַעְעָלִי דִּבְכוּהִי דְלֹא
יִקוּמוּן :

(יא) בִּרְךָ יְהוָה חֵילוֹ וּפְעָל יָדָיו תִּרְצֶה מִחַן מִתְנִים
קִמּוּ וּמִשְׁנְאוֹ מִן־יְקוֹמוּ: ׀

חֲשׂוֹנוֹאֵי וְאֶלְעֶזֶר בֶּנְגֵד כִּמָּה רַבְבוֹת. לָכֵן נֶאֱמַר:
 "בְּרַךְ ה' חֵילוֹ וּפְעָלָהּ יָדָיו תִּרְצָה". וּמִשְׁנָאֵי
 מִן-יְקוֹמֵזִין • מִחֵץ קָמְיוֹ וּמִשְׁנָאֵי מֵהֵיִית לָהֶם
 תְּקוּמָה.

כֹּה"כ מִחֵץ מִתְּנִיָּם קָמְיוֹ • מִחֵץ קָמְיוֹ מִכַּת מִתְּנִיָּם,
כַּעֲנִן שְׂעָמֹר: (תהלים טט) "וּמִתְּנִיָּהּ תִּמִּיד הַמַּעַד", וְעַל
הַמַּעֲוָרִין עַל הַכְּהֻנָּה אָמַר בֶּן. דָּבָר אַחֵר: רָאָה
שֶׁעֲתִידִין חֲשָׁמוֹנָי וּבְנֵי הַלֵּלֶחֶם עִם עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים,
וְהַתְּפִלָּה עֲלֵיהֶם, לִפִּי שֶׁהָיוּ מוֹעֲטִים: י"ב בְּנֵי

יבֹלְבֹנִימָן אָמַר רְחִימָא דִּי יִשְׂרָי לְרִחְצֹן
עֲלוּהִי יְהִי מִגֵּן עֲלוּהִי כֹל יוֹמָא וּבִארְעָה
תִּשְׁרִי שְׁכֻנָּתָא :

(יב) לְבַנְיָמִן אָמַר יִדִּיד יְהוָה יִשְׁכֵּן לְבִטְחָה עָלָיו חֲפָה
עָלָיו כָּל־הַיּוֹם וּבֵין כְּתָפוֹי שְׂכֵן: ׀

לא שָׁרְתָה שְׂכִינָה בְּמָקוֹם אַחֵר. וּבֵין כְּתָפָיו שָׁכַן.
בְּגִבֵּה אֲרָצוֹ הָיָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּנוֹי, אֲלֵא שֶׁנִּמְנָח כ"ג
אֲמָה מֵעֵין עֵיסֶם, וְשֵׁם הָיָה דַּעְתּוֹ שֶׁל דָּוִד לְבִנּוּתוֹ,
כְּדֵאֵיתָא ב'שְׁחִיטַת קֳדָשִׁים': 'אֲמַרִי נִחְתִּי בֵּיה
פּוֹרְתָא', מִשּׁוֹם דְּכְתִּיב: "וּבֵין כְּתָפָיו שָׁכַן", אֵין לָךְ
נֹאחַ בְּשׂוֹר יוֹתֵר מִכְתָּפָיו.

ה"י לְבָנִימָן אָמַר • לִפִּי שְׁבִרְפַת לִוִּי בַעֲבוּרַת הַקָּרְבָּנוֹת, וְשֶׁל בְּנֵימָן בְּכַנֵּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּחֶלְקוֹ, סִמְכָן זֶה לָזֶה, וְסִמְךָ יוֹסֵף אַחֲרָיו שְׂאָף הוּא מִשְׁפָּן שִׁילָה הָיָה בְּנוֹי בְּחֶלְקוֹ, שְׂנֵאָמַר: (שם עח) "וַיֵּמָאֵס בְּאֶהֱלָ יוֹסֵף וְגו'", וּלְפִי שְׁבִית עוֹלָמִים חֲבִיב מִשִּׁילָה, לִכְךָ הַקָּדִים בְּנֵימָן לִיוֹסֵף. חִפֵּף עָלָיו • מִכֶּסֶה אוֹתוֹ וּמִגֵּן עָלָיו. פֶּלֶא הַיּוֹם • לַעוֹלָם. מִשְׁנַבְחָהּ יְרוּשָׁלַיִם,

שבתוך קל' יהודי: קשנפֿש האַלקית שבו אינה בבחינת התנשאות והבדלה מנפשו הבהמית, גופו, וחלקו בעולם, אלא היא מתעסקת אתם ומתלבשת בהם, בכדי לבררם ולזככם – נעשים כלם משפן ומקדש להשראת השכינה.

אָמרי, נַחְתִּי בִּיה פּוֹרְתָא (רש"י לג, יב) בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אָמור לְהָאִיר אוֹר אֶלְקֵי כָל הָעוֹלָם, עַד לְחִלְקוֹ הָכִי נִמּוֹךְ. לֵכֵן לֹא הָיָה גְבוּהָ לְגַמְרֵי מִן הָעוֹלָם, כִּי אַז הָיָה נִעְלָה מִכַּדִּי שִׁינּוּכַל לְהָאִיר לְכָל הָעוֹלָם; אֲלֵא נַחְתִּי בִּיה פּוֹרְתָא, וְאַז הָאז שִׁינּוּ וְקִרְבָּה לְעוֹלָם. וְהוּא הָדִין ל'מִקְדָּשׁ' הַפְּרָטִי

הפטרה ליו"ט ראשון של סוכות

הַפְּתִים וְאֲבִיָּהֶם יִרְמָסוּ בְּגִלְיָהֶם
וְהַנְּשִׁים תִּשְׁכַּבְנָה יָאִנְסוּ וְיֵצֵא
חֲצִי הָעִיר בְּגִזְלָה וְיִתֵּר הָעָם

א הנה יום מיוחד לו בא ליהנה
והלך שללך ששללו הבבלים ממך
מימות עולם ששוב לך והלך בדרךך:
ב עתה ופרש איד ששוב להם שללם
ואספתיו את-כל-הגוים הם חיל
גו וקצוה אל-ירושלם למלחמה
וגלברדה העיר ונשסו ופילו

זכריה פרק יד

יָד אֶתְּנָה יוֹם-בָּא לַיְחִינָה וְחֶלֶק שְׁלָלְךָ

בְּקִרְבְּךָ: ב' וְאִסְפֹּתִי אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם אֶל־יְרוּשָׁלַם לְמַלְחָמָה וְנִלְכְּדָה הָעִיר וְנִשְׁפְּסוּ הַחַיִּים וְהַנָּשִׁים תִּשְׁכַּבְנָה וַיֵּצֵא חֲצִי הָעִיר בְּגוֹלָה וְיִתֵּר הָעָם לֹא

עטרת מרים

עטרת מרים

העומדת מנגב ירושלים וראמה וירושלם וירושלם על הכל, וישבה תחתיה במקומה הראשון למשער מן שער בנימן עד-מקום שער הראשון ועוד תתרחב מצפון לדרום עד-שער הפנים ומגדל חננאל עד יקבי המלך שהיו עד עכשיו חיוץ לעיר: יא וישבו בה עם השכינה וחרם

לא יהיה עוד לא יהיה בה שממון

ואבדון וישבה ירושלים לבטח:

יב וזאת באופן זה תהיה המגפה

אשר יגף יהוה את-כל-העמים

אשר צבאו יחטו על צבאם לצור

על-ירושלם המקום בשורו נפול

ותקסת האברים והוא עמד על-

רגליו ולא נפל למשכב ועינו

תפקנה בחריהן שהן יושבות שם

ולשונן תמק בפייהם: יג והיה

ביום ההוא תהיה מהומת-יהוה

רבה בהם לערבב דעתם להפכם

לשונן ותחזיקו כאשר יחזיק איש

מקם יד רעהו לעורו ולסעודו, לפתע

ועלתה ידו של הנער על-יד

רעהו להכותו למען יעוּבו, כי בעבור

בלבול הדעת אינו מבחין בין אוהב

לאויב: יד וגם יתר העם של יהודה

אשר תשאר בירושלים תלחם

בירושלם אחרי שיראו שהם ח' את

הגוים לבן ואסף חיל עושר כל-

הגוים סביב כי באו למלחמה ובקדם

חמדת זהב וכסף ובגדים לרב

מאד: טו כמו המגפה האמורה

למעלה (יד יב) המקום בשורו וגו' וכן

הארץ ביום ההוא יהיה יהוה אחד: יי יפּוּב כַּל-הָאָרֶץ כְּעֶרְבָה

מַגִּבַּע לְרִמּוֹן נִגַּב יְרוּשָׁלַם וְרָאמָה וְיִשְׁבָּה תַּחְתִּיהָ לְמִשְׁעַר בְּנִימִן

עַד-מִקְוֶם שַׁעַר הָרָאשׁוֹן עַד-שַׁעַר הַפְּנִים וּמִגְדַּל חֲנַנְיָאֵל עַד יִקְבִי הַמֶּלֶךְ:

יא וְיִשְׁבּוּ בָּהּ וְחָרֵם לֹא יִהְיֶה-עוֹד וְיִשְׁבָּה יְרוּשָׁלַם לְבִטָּח: יב וְזֹאת תִּהְיֶה

הַמִּגָּפָה אֲשֶׁר יִגַּף יְהוָה אֶת-כָּל-הָעַמִּים אֲשֶׁר צָבָאוּ עַל-יְרוּשָׁלַם הַמָּקֵם

בְּשָׂרוֹ וְהוּא עֹמֵד עַל-רַגְלָיו וְעֵינָיו תִּפְקְנָה בְּחִרְיָהֶן וְלִשְׁוֹנָן תִּמְקַן בְּפִיהֶם:

יג וְהִיָּה בַּיּוֹם הַהוּא תִּהְיֶה מְהוּמַת-יְהוָה רַבָּה בָּהֶם וְתִחְזִיקוּ אִישׁ יָד

רֵעֵהוּ וְעָלְתָה יָדוֹ עַל-יָד רֵעֵהוּ: יד וְגַם-יְהוּדָה תִּלָּחֵם בִּירוּשָׁלַם וְאַסְפָּה

חֵיל כָּל-הַגּוֹיִם סָבִיב זֶהָב וְכֶסֶף וּבִגְדִים לְרַב מְאֹד: טו וְכֵן תִּהְיֶה מִגָּפַת

החצי הנשאר לא יפרת מן-העיר וישארו במקומם: ג ויצא יהוה ונלחם בהם היום ולאדם ביום הלחמו ביום קרב כמו שנלחם עם מצרים ביום מלחמת ים-סוף (שמות יד): ד משל הוא, כאלו ועמדו רגליו של המקום בדרך הוא ביום-ההוא על-הר הזיתים אשר הוא על-פני

ירושלם מקדם ונבקע הר הזיתים מורחה ומה

ממורח למערב גיא גדולה מאד

למען ינוסו הגוים מיד השבאים בדרך

הבקע ומש חצי ההר צפונה לצד

צפון וחציו נגבה לצד דרום:

ה ונסתם אז תנוסו מיד השבאים,

דרך גיא-הרי אשר בין ההרים שמשני

צדי תניא, כריגע גיהרם אל

מקום אצל ונסתם לשם כאשר

נסתם גם אבותיכם בימים האלה

מפני הרעש הארץ שהיה בימי

עזיה מלך-יהודה ובא ואן ובא

יהוה אלתי וכל המלאכים

הקדשים להיות עמך בעזרתך

ללחם מול גוג: ו והיה ביום ההוא

לא-יהיה אור יקרות בחר, ולא

יהיה וקפאון חשך בדרך המגפה,

רחמנא לצלל, ישראל יהיו אז נבוכים

בדעתם ולא יבירו אם היא הקנה

להשועה או לכליון: ז והיה בדרך

הנה ויס-אחד הוא יודע הוא נודע

ליהוה מתי יהיה היום הנה אשר לא

יהיה לא יום ולא-לילה כי לא ידעו

מה הוא, המוכה אם רעה והיה

לעתי-ערב יהיה-אור אז יבירו

בטובת ההשועה: ח והיה ביום

ההוא כשיבקע הר הזיתים מן המורח

למערב יצאו מים-חיים נובעים

מירושלם חצים אלהים

הקדמוני המורתי וחצים אלהים

האחרון המערבי, בדרך אותה בקעה

בקין ובחרף יהיה: ט והיה יהוה

למלך על-כל-הארץ ביום ההוא

יהיה יהוה אחד שכל הגוים יעוּבו

את אלהיהם נמצא שאין עמו אל נגר

ושמו אחד שיהא שמו נקב בפי

כלם: י עם פי ירושלים הרים סביב לה

יפּוּב כַּל-הָאָרֶץ לְהוֹיָה אֶרֶץ

מישור כערבה מגבע לרמון

עטרת מרים

תהיה מגפת הפוס הנמל והחמור וכל־הבהמה אשר יהיה במחנות ההמה כמגפה הזאת: מזה יהיה פליהנותר מכל־הגוים הבאים להלחם על־ירושלם ועלו אל ירושלים מדי שנה בשנה להשתחות למלך יהודה צבאות ולחג בהבאת קרבנות את־חג

הספות לפי שבחג הספות תהיה המגפה הזאת ומפלת גז, לכן ובואו בכל שנה להיות לזכרון הנס שנעשה ביום ההוא: יז והיה אם תמצא משפחה אשר לא־יעלה מאת משפחות אמות הארץ אל ירושלים להשתחות למלך יהודה צבאות או ולא עליהם יהיה לא ירד הגשם לגדל תבואתם, כי בחג הספות נגזרים גשמי שנה, וכן שלא באו ימנע מהם הגשם: יח ואם משפחת מצרים לא־תעלה ולא באה וירדע ולא עליהם ירד הגשם כל השנים כי הילום משקה שדו־תיהם, לכן תהיה המגפת הבשר המגפה שלהם, אשר יגף יהודה את־הגוים על אשר לא־יעלו לחג את־חג הספות: יט זאת העונש של המגפת הבשר תהיה גמול חטאת מצרים אבל וחטאת פליהנותר אשר לא יעלו לחג את־חג הספות גמול חטאתם תהיה מניעת הגשם: כ ביום ההוא יהיה על־מצלות הנגים מזהב שביצאורי הפוסם סאלו קתבו

עטרת מרים

עליהם קדש ליהודה כי יקדישו אותם לעשות מהם כלי שרת כמו סירות לבשל, והיה הסירות בבית יהודה כמזרקים כספלים שמקבלים בהם הדים לפני המזבח שהמה מזהב: כא מרוב זבחי שלמים מהבאים לבית המקדש והיה כל־סיר בירושלם וביהודה קדש ליהודה צבאות ובאו פליהנותרים וזבחי שלמים ולקחו

מהם ובשלו בהם מבלי שאלה אם קדשים הם, כי כלם יהיו קדשים ולא יהיה כנעני כנעונים מבני כנען עוד בבית־יהודה צבאות ביום ההוא כי גדולי הנגים יתנדבו להיות הם עובדי הכהנים בבית ה':

ג וינקלו אל־המלך שלמה כל־איש ישראל בירח האתנים חדש השני בחג הוא החדש השביעי: ד ובאו כל זקני ישראל וישאו הכהנים את־הארון: ה ויעלו את־ארון יהודה מציון ואת־אהל מועד מבעון ואת־כל־כלי הקדש אשר באהל ויעלו העלו אתם הכהנים והלויים העלו את אהל מועד וכליו: ו והמלך שלמה וכל־עדת ישראל שנקלו מעצמם, וראשי העם והזקנים הנועדים עליו ללכת אתו לפני הארון היו מזבחים צאן ובקר אשר לא יספרו ולא ימנו מרב: ז ובאו הכהנים את־ארון ברית־יהודה אל־מקומו אל־דביר הבית אל־

הפוס הנמל והחמור וכל־הבהמה אשר יהיה במחנות ההמה כמגפה הזאת:

מזה יהיה פליהנותר מכל־הגוים הבאים על־ירושלם ועלו מדי שנה בשנה להשתחות

למלך יהודה צבאות ולחג את־חג הספות: יז והיה אשר לא־יעלה מאת משפחות הארץ

אל־ירושלם להשתחות למלך יהודה צבאות ולא עליהם יהיה הגשם: יח ואם משפחת

מצרים לא־תעלה ולא באה ולא עליהם תהיה המגפה אשר יגף יהודה את־הגוים

אשר לא־יעלו לחג את־חג הספות: יט זאת תהיה חטאת מצרים וחטאת פליהנותר אשר

לא יעלו לחג את־חג הספות: כ ביום ההוא יהיה על־מצלות הפוס קדש ליהודה והיה

הסירות בבית יהודה כמזרקים לפני המזבח:

כא והיה כל־סיר בירושלם וביהודה קדש ליהודה צבאות ובאו פליהנותרים ולקחו מהם ובשלו בהם ולא־יהיה כנעני עוד בבית־יהודה צבאות ביום ההוא:

יום שלישי ט"ז תשרי

הפטרה ליום טוב שני של סוכות מלכים א, ח

ח ג וינקלו אל־המלך שלמה כל־איש ישראל בירח האתנים בחג הוא החדש השביעי: ד ובאו כל זקני ישראל וישאו הכהנים את־הארון: ה ויעלו את־ארון יהודה ואת־אהל מועד ואת־כל־כלי הקדש אשר באהל ויעלו אתם הכהנים והלויים: ו והמלך שלמה וכל־עדת ישראל הנועדים עליו אתו לפני הארון מזבחים צאן ובקר אשר לא־יספרו ולא ימנו מרב: ז ובאו הכהנים את־ארון ברית־יהודה אל־מקומו אל־דביר הבית אל־קדש הקדשים אל־תחת פנפי הפרוכים:

עטרת מרים

קָרַשׁ הַקְדָּשִׁים אֶל־תַּחַת בִּנְיָי הַכְּרוֹבִים שֶׁעָשָׂה שְׁלֹמֹה, וְעָמְדוּ בְּאֶרֶץ וְגִבָּה הַכְּרוֹבִים הָהֵם הָיָה עֶשֶׂר אַמּוֹת: ח כִּי הַכְּרוֹבִים שֶׁנַּעֲשׂוּ מִתְחַלְתָּה פְּרָשִׁים בְּנָפִים אֶל־מָקוֹם עֲמִידַת הָאֲרוֹן וַיִּסְכּוּ הַכְּרוֹבִים עַל־הָאֲרוֹן וְעַל־בְּדִי מִלְמַעְלָה: ט וַיֹּאכְלוּ הַבָּדִים מִשְׁכּוֹ הַבָּדִים לַחֲיוֹן כִּלְפֵי הַמּוֹרָה וַיִּרְאוּ

רֹאשֵׁי הַבָּדִים בְּפָרְכָת שֶׁנִּגְדָּה הַפֶּתַח בְּאֶמֶת טֹרְקִסִין מִן־הַקֶּדֶשׁ עַל־פְּנֵי לִפְנֵי הַדְּבִיר בְּהִיוֹתָם דִּוְחָקִין וּבִלְטִין בְּפָרְכָת פְּעִין שְׁנֵי רִדֵי אִשָּׁה וְלֹא יִרְאוּ הַחֻצָּה וַיְהִי שֵׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה עַד אֲשֶׁר נִגְדוּ בִימֵי יִאֲשֶׁהוּ: י אֵין בְּאֲרוֹן רַק שְׁנֵי לַחֹת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר הִנֵּחַ שֵׁם מֹשֶׁה בְּחֶרֶב אֲשֶׁר בָּרַת יְהוָה עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֹאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: יא וַיְהִי בְצֹאת הַכֹּהֲנִים שֶׁנִּשְׁאָו הָאֲרוֹן מִן־הַקֶּדֶשׁ וַהֲעֲנֹן מִלֵּא אֶת־בֵּית יְהוָה: יב וְלֹא יִכְלוּ הַכֹּהֲנִים לַעֲמֹד בְּחִיל וּבַעֲוָה לְשֶׁרֶת מִפְּנֵי הָעֲנֹן כִּי מִלֵּא כְבוֹד־יְהוָה אֶת־בֵּית יְהוָה: יג אִזּוּ בְּהִרְאוֹת הָעֲנֹן אִמָּר שְׁלֹמֹה רֹאה אֲנִי כִי בָּאָה הַשְׂכִּינָה, כִּי יְהוָה אִמָּר לִשְׁכֹּן בְּעֶרְפֶּל: יד הוֹאֵל וּבָאָה הַשְׂכִּינָה בְּנֶה בְּנִיתִי אִם כֵּן בֵּית זָבֵל לָךְ וַיְהִי מְכוֹן לְשִׁבְתְּךָ בּוֹ עוֹלָמִים כִּי מִעַתָּה לֹא תִשְׁרַח הַשְׂכִּינָה עוֹד בְּמָקוֹם אֲחֵר: טו וַיִּסַּב הַמֶּלֶךְ אֶת־פָּנָיו אֶל מוֹל הָעַם וַיִּבְרָךְ אֶת כָּל־קַהֲל יִשְׂרָאֵל וְכָל־קַהֲל יִשְׂרָאֵל עָמְדוּ כִּי אִזּוּ יִשְׁכַּח בְּעֵנָה: טז וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ

עטרת מרים

יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּפִיו אֶת דְּוֹר אָבִי וּבִירוֹ בְּכַח יְדֹ מִלֵּא לֵאמֹר: ז מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת־עַמִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם לֹא־בְחֶרְתִּי בְּעִיר מִכָּל־שְׂבָטֵי יִשְׂרָאֵל לְבָנוֹת בָּיִת לַהֲיוֹת שְׁמִי שֶׁם וּבְחֶרֶת בְּדוֹר לַהֲיוֹת עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל שֶׁעַל יְדֹ בָּא הַהֲכָנָה

לְבַחֲוֹר בִּירוּשָׁלַם לְבָנוֹת בָּה בֵּית: יח וַיְהִי עִם־לִבְבִי דְוֹר אָבִי לְבָנוֹת בָּיִת לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: יט וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דְּוֹר אָבִי יָעַן אֲשֶׁר הָיָה עִם־לִבְבִי לְבָנוֹת בֵּית לְשְׁמִי הַטִּיבֶת טוֹב עֲשִׂיתִי בָּהּ, וְלִבְנוֹת מִחֲשָׁב כִּי הָיָה עִם־לִבְבִי: כ רַק אַתָּה לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת כִּי אִם־בְּנִי הֵיכָל מִחֲלָצִיד הוּא־יִבְנֶה הַבַּיִת לְשְׁמִי: כא וַיִּקָּם יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר וְאָקָם תַּחַת דְּוֹר אָבִי וְאִשָּׁב עַל־כִּפְּאֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה וְאִבְנֶה הַבַּיִת לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: כב וְאִשָּׁם שֵׁם הַדְּבִיר מָקוֹם לְאֲרוֹן אֲשֶׁר־שָׁם בְּוֹה הָאֲרוֹן בְּרִית יְהוָה לִזְכוֹת הַבְּרִית אֲשֶׁר בָּרַת עִם־אֲבֹתֵינוּ בַּעֲת שְׁתָּתָם בְּהוֹצִיאֹו אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

ח כִּי הַכְּרוֹבִים פְּרָשִׁים בְּנָפִים אֶל־מָקוֹם הָאֲרוֹן וַיִּסְכּוּ הַכְּרוֹבִים עַל־הָאֲרוֹן וְעַל־בְּדִי מִלְמַעְלָה: ט וַיֹּאכְלוּ הַבָּדִים וַיִּרְאוּ רֹאשֵׁי הַבָּדִים מִן־הַקֶּדֶשׁ עַל־פְּנֵי הַדְּבִיר וְלֹא יִרְאוּ הַחֻצָּה וַיְהִי שֵׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה: י אֵין בְּאֲרוֹן רַק שְׁנֵי לַחֹת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר הִנֵּחַ שֵׁם מֹשֶׁה בְּחֶרֶב אֲשֶׁר בָּרַת יְהוָה עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֹאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: יא וַיְהִי בְצֹאת הַכֹּהֲנִים שֶׁנִּשְׁאָו הָאֲרוֹן מִן־הַקֶּדֶשׁ וַהֲעֲנֹן מִלֵּא אֶת־בֵּית יְהוָה: יב וְלֹא יִכְלוּ הַכֹּהֲנִים לַעֲמֹד לְשֶׁרֶת מִפְּנֵי הָעֲנֹן כִּי־מִלֵּא כְבוֹד־יְהוָה אֶת־בֵּית יְהוָה: יג אִזּוּ אִמָּר שְׁלֹמֹה יְהוָה אִמָּר לִשְׁכֹּן בְּעֶרְפֶּל: יד הוֹאֵל וּבָאָה הַשְׂכִּינָה בְּנֶה בְּנִיתִי אִם כֵּן בֵּית זָבֵל לָךְ וַיְהִי מְכוֹן לְשִׁבְתְּךָ בּוֹ עוֹלָמִים כִּי מִעַתָּה לֹא תִשְׁרַח הַשְׂכִּינָה עוֹד בְּמָקוֹם אֲחֵר: טו וַיִּסַּב הַמֶּלֶךְ אֶת־פָּנָיו אֶל מוֹל הָעַם וַיִּבְרָךְ אֶת כָּל־קַהֲל יִשְׂרָאֵל וְכָל־קַהֲל יִשְׂרָאֵל עָמְדוּ כִּי אִזּוּ יִשְׁכַּח בְּעֵנָה: טז וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ

יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּפִיו אֶת דְּוֹר אָבִי וּבִירוֹ בְּכַח יְדֹ מִלֵּא לֵאמֹר: ז מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת־עַמִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם לֹא־בְחֶרְתִּי בְּעִיר מִכָּל־שְׂבָטֵי יִשְׂרָאֵל לְבָנוֹת בָּיִת לַהֲיוֹת שְׁמִי שֶׁם וּבְחֶרֶת בְּדוֹר לַהֲיוֹת עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל שֶׁעַל יְדֹ בָּא הַהֲכָנָה לְבַחֲוֹר בִּירוּשָׁלַם לְבָנוֹת בָּה בֵּית: יח וַיְהִי עִם־לִבְבִי דְוֹר אָבִי לְבָנוֹת בָּיִת לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: יט וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דְּוֹר אָבִי יָעַן אֲשֶׁר הָיָה עִם־לִבְבִי לְבָנוֹת בָּיִת לְשְׁמִי הַטִּיבֶת כִּי הָיָה עִם־לִבְבִי: כ רַק אַתָּה לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת כִּי אִם־בְּנִי הֵיכָל מִחֲלָצִיד הוּא־יִבְנֶה הַבַּיִת לְשְׁמִי: כא וַיִּקָּם יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר וְאָקָם תַּחַת דְּוֹר אָבִי וְאִשָּׁב עַל־כִּפְּאֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה וְאִבְנֶה הַבַּיִת לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: כב וְאִשָּׁם שֵׁם מָקוֹם לְאֲרוֹן אֲשֶׁר־שָׁם בְּרִית יְהוָה אֲשֶׁר בָּרַת עִם־אֲבֹתֵינוּ בְּהוֹצִיאֹו אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

(יג) וַיֹּסֶף אָמַר מְבָרֶכֶת יְהוָה אֲרָצוֹ מִמֶּגֶד שָׁמַיִם
עֲבָדָא מְגִדְנִין מְטָלָא דְשָׁמַיָא מְלַעֲלָא
וּמִמְבוּעֵי עֵינָן וְתַהוֹמִין דְּנִגְדָן מִמְעַמְקֵי
אֲרֻעָא מִלְרַע:

אותה מלמטה. אתה מוצא בכל השבטים ברכתו של
משה, מעין ברכתו של יעקב.

כ"י – מברכת ה' ארצו • שלא היתה בנחלת השבטים
ארץ מלאה כל טוב פארצו של יוסף. ממגד • לשון
עדנים ומתק. ומתהום • שהתהום עולה ומלחלח

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות ש"פ בראשית תשכ"א – תורת מנחם התוועדות כס עמ' 131)

לעבד אותה! בארץ יש הכל, וכאשר יעבדו אותה – היא
תתן כל טוב. ויש להוסיף, ש'ארץ' זו מברכת הן ברוח,
"מגד שמים מטל", והן בגשם, "תהום רובצת תחת".

שלא היתה בנחלת השבטים ארץ מלאה כל טוב
פארצו של יוסף (רש"י לג, יג) באחת הפעמים הנדירות
שפבד-קדושת-מורי-וחמי אדמו"ר דבר על עצמו, הוא
אמר: ארצו של 'יוסף' מברכת בכל טוב. תנו ידכם ותסייעו

ידועבדא מגדנין ועללן מיבול שמשא
ועבדא מגדנין מריש ירח פירח:

(יד) וממגד תבואת שמש וממגד גרש ירחים:

אחר: "גרש ירחים", שהארץ מגרשת ומוציאה
מחדש לחדש.

כ"י – וממגד תבואת שמש • שהיתה ארצו פתוחה
לחמה, וממתקת הפרות. גרש ירחים • יש פרות
שהלכנה מבשלתן, ואלו הן: קשואין ודלועין. דבר

טו ומריש טוריא בפיריא ומטוב רמן דלא
פסקן:

(טו) ומראש הררי-קדם וממגד גבעות עולם:

גבעות עולם • גבעות העושות פרות לעולם ואין
פוסקות מעצר הגשמים.

כ"י – ומראש הררי-קדם • ומברכת מראשית בשול
הפרות, שהרריה מקדימין לבכר בשול פרותיהם.
דבר אחר: מגיד שקדמה בריאתן לשאר הרים.

טז ומטוב ארעא ומלאה רעי לה דשכנתה
בשמאי ועל משה אתגלי באסנא יתן כל
אלין לרישא דיוסף ולגנאי פרישא
דאחיה:

(טז) וממגד ארץ ומלאה ורצון שכני סנה תבואתה
לראש יוסף ולקדקד נזיר אחיו:

וכן כל "רצון" שבמקרא. תבואתה • ברכה זו לראש
יוסף. נזיר אחיו • שהפרש מאחיו במכירתו.

כ"י – ורצון שכני סנה • כמו שוכן סנה, ותהא ארצו
מברכת מרצונו ונחת רוחו של הקדוש-ברוך-הוא
הנגלה עלי תחלה בסנה. רצון • נחת רוח ופיוס,

יז רבא דבנוהי זינא לה וגבורין דאתעבידא
לה מקדם תקפא ורומא דילה בגברתה
עממיא יקטל פחדא עד ספי ארעא ואנון
רבנותא דבית אפרים ואנון אלפיא דבית
מנשה:

(יז) בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו בהם עמים
ינגח יחדו אפסי-ארץ והם רבבות אפרים והם
אלפי מנשה: ם

כחו קשה, ואין קרניו נאות, אבל ראם קרניו נאות
ואין כחו קשה, נתן ליהושע כחו של שור, ויופי
קרניו ראם. אפסי-ארץ • שלשים ואחד מלכים.
אפשר שכלם מארץ ישראל היו? אלא אין לה כל
מלך ושלטון, שלא קנה לו פלטרין ואחזה בארץ
ישראל, שחשובה לכלם היא, שנאמר: (ירמיה ג) "נחלת

כ"י – בכור שורו • יש בכור שהוא לשון גדלה
ומלכות, שנאמר: (תהלים פט) "אף אני בכור אתגהו",
וכן: (שמות ד) "בני בכורי ישראל". בכור • מלך היוצא
ממנו, והוא יהושע. שורו • שכחו קשה בשור לכבש
במה מלכים. הדר לו • נתון לו, שנאמר: (במדבר כז)
"ונתתה מהודך עליו". וקרני ראם קרניו • שור

צָבִי צְבָאוֹת גּוֹיִם". וְהֵם רִבְבוֹת אֲפָרִים • אוֹתָם הַמִּגְנָחִים הֵם הַרְבָּבוֹת שֶׁהֵרֵג יְהוֹשֻׁעַ שָׂבָא מֵאֲפָרִים.

וְהֵם אֲלָפֵי מְנָשָׁה • הֵם הָאֲלָפִים שֶׁהֵרֵג גִּדְעוֹן בַּמִּדְבָּר, שֶׁנֶּאֱמָר: (שופטים ח) "וַיִּזְכֹּחַ וַיַּצְלִמְנֵעַ בַּקֶּרֶקֶר וְגו'".

♦ יום רביעי י"ז תשרי ♦

(יח) וְלִזְבוּלָן אָמַר שְׁמַח זְבוּלָן בְּצִאתָךְ וַיִּשְׁשָׁכֶר בְּאַהֲלִיךָ:

יח וְלִזְבוּלָן אָמַר חֲדֵי זְבוּלָן בַּמִּפְקָד לֹאֲנָחָא קִרְבָּא עַל פְּעָלֵי דְבִכְךָ וַיִּשְׁשָׁכֶר בְּמַהֲכָךָ לְמַעַבְדַּד זְמַנִּי מוֹעֲדָא בִירוּשָׁלַם:

שֶׁל יִשְׁשָׁכֶר, וְהֵם יוֹשְׁבֵים וְעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה. לְפִיכָךְ הַקָּדִים זְבוּלוֹן לִישְׁשָׁכֶר, שְׁתוּרָתוֹ שֶׁל יִשְׁשָׁכֶר עַל-יְדֵי זְבוּלוֹן הָיְתָה. שְׁמַח זְבוּלָן בְּצִאתָךְ • הַצֵּלַח בְּצִאתָךְ לְסוֹחָרָה. וַיִּשְׁשָׁכֶר • הַצֵּלַח בִּישִׁיבַת אֶהֱלִיךָ לַתּוֹרָה, לִישֵׁב וּלְעַבֵּר שָׁנִים וּלְקַבֵּעַ חֲדָשִׁים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר: (ד"א יב) "וּמִכְּנִי יִשְׁשָׁכֶר יוֹדְעֵי בִּינָה לַעֲתִים... רֹאשֵׁיהֶם מֵאֲתִים", רֹאשֵׁי סִנְהֶדְרָאוֹת הָיוּ עוֹסְקִים בְּכָךְ, וְעַל-פִּי קִבְעִיעַת עֲתִיהֶם וְעִבּוּרֵיהֶם.

כ"ז וְלִזְבוּלָן אָמַר • אֵלֹהֵי חֲמִשָּׁה שְׁבָטִים שִׁבְרָךְ בְּאַתְרוּנָה: זְבוּלָן גֵּד דָּן נִפְתָּלִי וְאַשֵּׁר – כָּפַל שְׁמוֹתֵיהֶם לְחֻזָּקָם וּלְהַגְבִּירָם, לְפִי שֶׁהָיוּ חֲלָשִׁים שֶׁבָּכַל הַשְּׁבָטִים, הֵם הֵם שֶׁהָלִיךְ יוֹסֵף לְפָנֵי פְרָעָה, שֶׁנֶּאֱמָר: (בראשית מז) "וּמִקְצָה אֶחָיו לָקַח חֲמִשָּׁה אָנָשִׁים", לְפִי שֶׁנֶּרְאִים חֲלָשִׁים וְלֹא יָשִׁים אוֹתָם לוֹ שָׂרֵי מַלְחָמָתוֹ. שְׁמַח זְבוּלָן בְּצִאתָךְ וַיִּשְׁשָׁכֶר בְּאַהֲלִיךָ • זְבוּלוֹן וַיִּשְׁשָׁכֶר עָשׂוּ שְׁתַּפּוֹת: "זְבוּלָן לַחוּף יָמִים יִשְׁכֵּן", וַיּוֹצֵא לְפָרֶקֶט מְטִיָּה בְּסִפִּינוֹת וּמִשְׁתַּבֵּר וְנוֹתֵן לַתּוֹךְ פִּירִי

(יט) עַמִּים הִרְיָקְרָאוּ שֵׁם יִזְבְּחוּ וּבְחִי-צֶדֶק כִּי שִׁפַּע יָמִים יִינָקוּ וּשְׁפָנִי טְמוּנֵי חוֹל: ם

יט שְׁבָטֵי דְיִשְׂרָאֵל לְטוֹר בֵּית מִקְדָּשָׁא יִתְכַּנְשׁוּן תַּמָּן יַסְסוֹן נִכְסַת קוּדְשִׁין לְרַעְוָא אַרִי נִכְסֵי עַמְמָיָא יִיכְלוּן וְסִימָא דְמִשְׁמָרָא בְּחָלָא מִתְגַּלְיָא לְהוֹן:

כ"י חֲרִיִּי (סְפָרִים אֲחֵרִים: בְּכַסִּי) אֲרִיָּא. דְּבָר אַחֵר: "עַמִּים הִרְיָקְרָאוּ", עַל-יְדֵי פֶרֶקֶט מְטִיָּא שֶׁל זְבוּלוֹן, תַּגְרִי עוֹבְדֵי-כּוֹכָבִים בָּאִים אֶל אֲרָצוֹ, וְהוּא עוֹמֵד עַל הַסֶּפֶר, וְהֵם אוֹמְרִים: הוּאֵיל וְנִצְטַעֲרָנוּ עַד כָּאן, גִּלְךָ עַד יְרוּשָׁלַם, וְנִרְאָה מַה יִּרְאֶתָה שֶׁל אִמָּה זוֹ וְמַה מַּעֲשֶׂיהָ, וְהֵם רוֹאִים כָּל יִשְׂרָאֵל עוֹבְדִים לֵאלֹהֵי אֶחָד וְאוֹכְלִים מֵאֶכֶל אֶחָד, לְפִי שֶׁהָעוֹבְדֵי-כּוֹכָבִים, אֱלֹהוֹת שֶׁל זֶה לֹא כְּאֱלֹהוֹת שֶׁל זֶה, וּמֵאֶכְלוֹ שֶׁל זֶה לֹא כְּמֵאֶכְלוֹ שֶׁל זֶה, וְהֵם אוֹמְרִים "אֵין אוֹמָה כְּשֶׁרָה כְּזוֹ" וּמִתְגַּדְּלִין שֵׁם, שֶׁנֶּאֱמָר: "שֵׁם יִזְבְּחוּ וּבְחִי-צֶדֶק". כִּי שִׁפַּע יָמִים יִינָקוּ • זְבוּלוֹן וַיִּשְׁשָׁכֶר הֵימָּן נוֹתֵן לָהֶם מְמוֹן בְּשִׁפַּע.

כ"ז עַמִּים • שֶׁל שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל. הִרְיָקְרָאוּ • לְהַר הַמּוֹרֶה יֶאֱסֹפוּ. כָּל אֲסִיפָה עַל-יְדֵי קְרִיָּאָה הִיא, וְשֵׁם יִזְבְּחוּ בְּרִגְלִים וּבְחִי-צֶדֶק. כִּי שִׁפַּע יָמִים יִינָקוּ • יִשְׁשָׁכֶר וְזְבוּלוֹן, וְיֵהָא לָהֶם פְּנָאֵי לַעֲסֵק בַּתּוֹרָה. וּשְׁפָנִי טְמוּנֵי חוֹל • (מגילה ר) כְּסוּי טְמוּנֵי חוֹל: טְרִית, וְחֻלְזוֹן וְזִכּוּכִית לְבָנָה הַיּוֹצֵאִים מִן הַיָּם וּמִן הַחוֹל, וּבְחֻלְקוֹ שֶׁל יִשְׁשָׁכֶר וְזְבוּלוֹן הָיָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּמִסְכַּת מַגִּלָּה: (שופטים ח) "זְבוּלוֹן עִם חֲרָף נִפְשׁוּ לְמוֹת", מִשּׁוֹם ד' נִפְתָּלִי עַל מְרוֹמֵי שְׂדֵה", שֶׁהָיָה מִתְרַעַם וְזְבוּלוֹן עַל חֻלְקוֹ: לְאַחֵי נִתַּת שְׂדוֹת וּכְרָמִים וְכו'. וּשְׁפָנִי • לְשׁוֹן כְּסוּי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר: (מ"א ו) "וַיִּסְפֹּן אֶת הַבַּיִת", (שם ט) "וַיִּסְפֹּן בְּאֶרֶז", וְתִרְגּוּמוֹ: 'וּמִטְלַל

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

כִּי שִׁפַּע יָמִים יִינָקוּ. כִּי בְּשִׁפַּע תְּבוּאָה לָהֶם הַסְחָוָה דְּרָף הָיִם וּמִרְוִיחִין: וּשְׁפָנִי טְמוּנֵי חוֹל. כְּמוֹ מִהִסְפִּינוֹת הַנִּשְׁכָּרוֹת בְּנִמְל וְהַנִּשְׁכָּעוֹת בְּיָם מִשְׁלִיכִין לַחוּץ הַכֹּל, וְהַמּוֹצִיאִין הַסִּפִּינָה טוֹמְנִין הַמְמוֹן בַּחוּל, וְקָאֵמַר שְׁגָם הַסִּפִּינָה וְהַמְמוֹן הַנִּשְׁכָּמֵן בַּחוּל שִׁמְצָאוּ הַכֹּל וְיִקְחוּ לַעֲצָמָן. וְלִפִּי הַפֶּשֶׁט הִזָּה יֵשׁ לְשֹׂאוֹל לְמַה הַקָּדִים

הַגְּבוּלִים לְשִׁמּוֹר שְׂדוֹתֵיהֶם: תוֹרָה יט (יט) עַמִּים הִרְיָקְרָאוּ. כִּי (בְּשִׁרָאוֹ) [כְּשִׁירָאוֹ] עַמִּים רַבִּים [ה]בָּאִים בֵּינָם, הָיוּ נוֹדְרִין וּמִתְנַדְּבִין בְּעֶצְמָן מִפְּנֵי פֶחַד הָיִם, לְלָכַת אֶל הַר צִיּוֹן לְזִבּוּחַ שֵׁם וּבְחִי צֶדֶק אִם יִנָּצְלוּ מִן הָיִם. כְּדָאֲמַרְיָנָן בַּחוּלִין (ג) אֵישׁ אֵישׁ וַיִּקְרָא כֹּב יח, מִלְּמוֹד שֶׁהֶעֱבֹרִם נוֹדְרִים נוֹדְרִים וּנְדָבוֹת בְּיִשְׂרָאֵל:

(יח) שְׁמַח זְבוּלָן בְּצִאתָךְ. זְבוּלוֹן הָיָה יוֹצֵא לְסוֹחָרָה לְצוֹר וּלְצִידוֹן לְאֶרֶץ מִדְבָּרִים, לְפִיכָךְ הַתַּפְּלֵל מִשָּׁה עָלָיו שִׁנְצִלִים בְּסוֹחָרָתוֹ: וַיִּשְׁשָׁכֶר בְּאַהֲלִיךָ. אֲרָצוֹ הָיְתָה רֹאשִׁיָּה לְיִרְעָה וְהָיָה יוֹשֵׁב בְּאַהֲלִים לְשִׁמּוֹר שְׂדוֹתָיו, וְהַתַּפְּלֵל עָלָיו שִׁשְׁשָׁמָה בְּשְׂדוֹתָיו, וְכֵן אָמַר לוֹ יַעֲקֹב (בראשית מט יח) רִבֵּץ בֵּין הַמִּשְׁפָּתִים, רִבֵּץ בֵּין

(כ) וּלְגַד אָמַר בְּרוּךְ מְרַחֵב גָּד בְּלִבָּיָא שְׁכֵן וְטָרַף
זְרוּעַ אַף-קֶדְקֶד:¹

לספר צריכים להיות גבורים. וטרף זרוע אף-קדקד • הרוגיהן היו נפרין, חותכים הראש עם הזרוע במכה אחת.

כ"י • ברוך מרחיב גד • מלמד שהיה תחומו של גד מרחיב והולך כלפי מזרח. בלביא שכן • לפי שהיה סמוך לספר. לפיכך נמשל באריות, שכל הסמוכים

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות חלק ט עמוד 8 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

טעם הקדמת בני גד לבני יהודה – בכבוש הארץ

בורחים מפניו, וכפרוש ה' מצודות' על הפסוק "ואיבי תתה לי ענף" "פי ינוסד ויהפכו לי ענף". מה שאין-כן בני גד היו הורגים אותם מיד, "חותכים הראש עם הזרוע במכה אחת".

והנה במלחמת שבועה עממין נצטוו "לא תחיה כל נשמה", ולכן היתה מעלה מיחדת בכבוש הארץ דוקא בבני גד שהיו הורגין אותם מיד. מה שאין-כן אצל יהודה שהיו בורחים, שגם אם אחר-כך יתפסו, יהיה להם זמן להערים, כהגענונים בימי יהושע, וכהפנענים בימי מנשה (פירוש רש"י נצבים כט, י). ומטעם זה פרש רש"י בפרשת דברים על הפסוק "חלוצים תעברו לפני אחיכם": הם היו הולכים לפני ישראל... לפי שהיו גבורים ואוהבים נופלים לפניהם".

כא ואחזקבל בקדמתא דילה ארי תמן באחסנתה משה ספרא רבא דישאל קביר והוא נפק ועל ברשי עמא זכון קדם יי עבד ודינוהי עם ישראל:

(כא) וַיֵּרָא רֵאשִׁית לֹא בִישָׁם חֶלְקָת מַחֲקָק סָפוֹן
וַיֵּתֵא רֵאשִׁי עִם צִדְקָת יְהוָה עֲשֵׂה וּמִשְׁפָּטָיו
עִם-יִשְׂרָאֵל: ם

הם היו הולכים לפני החלוצים בכבוש הארץ, לפי שהיו גבורים, וכן הוא אומר: (במדבר לב) "חלוצים תעברו לפני אחיכם וגו'". צדקת ה' עשה • שהאמינו דבריהם ושמו הבטחתם לעבר את הירדן, עד שכבשו וחלקו. דבר אחר: "ויתא", משה. "ראשי עם". צדקת ה' עשה • על משה אמור.

כ"י • וירא ראשית לו • ראה ליתן לו חלק בארץ סיחון ועוג, שהיא ראשית כבוש הארץ. בישם חלקת מחקק • פי ידע אשר שם בנחלתו חלקת שדה קבורת מחקק, והוא משה. ספון • אותה חלקה ספונה וטמונה מפל בריה, שנאמר: (לקמן לה) "ולא ידע איש את קבורתו". ויתא • גד. ראשי עם •

דעת זקנים מבדלי התוספות – עוז והדר

ומזאב מערערין עליה, פי יודע הנה שעתידי הקדוש-ברוך-הוא לקבור שם משה רבינו, ואילו היתה עתידה לחזור ליד עמון לא הנה הקדוש-ברוך-הוא קוברו שם בחוצה לארץ:

ויתא ראשי עם • גד הנה הולך למלחמה בראשי עם ישראל: צדקת ה' עשה • שעמד בתנאו ובקיומו, כמשפט שהתנה עם ישראל לעבור לפני החלוצים: תורה כב

וטרף זרוע אף קדקד • פירש הרב בכור שור, פי בשהיה מכה והמוכה מגביה זרועו שלא יבה בראש, הנה חותך הזרוע שלפני הראש והראש עמו, ומעמיק המכה עד סוף הכתף: תורה כא (כא) וירא ראשית לו • ראה גד ובחר לו ראשיתה של ארץ ישראל, דהיינו ארץ סיחון ועוג אשר עבר בעבר הירדן: פי שם חלקת מחקק ספון • בתרגום, לפיכך נטלה לחלקו אף-על-פי שעמון

ובולון ליששכר. אבל לפי המדרש (כ"ד טז ט), שעשו שותפות שובולון יעסוק בפרקמטיא ויששכר יעסוק בתורה ניקא, שמה ובלון בצאתה, בשביל יששכר שעסק באהליה: תורה כ (כ) ברוך מרחיב גד • לפי שנחלתו של גד במקום מרעה, כמה דאתא אמר (במדבר לב א) ומקנה רב היה לבני גד וגו', שייך למימר ביה לשון הרחבה, כדכתיב (דוד טו) ירעם וגו' במרחב:

♦ יום חמישי י"ח תשרי ♦

(כב) וּלְדָן אָמַר דָּן גֹּר אֲרִיָּה יִזְנֶק מִן־הַבָּשָׂן:

כב וּלְדָן אָמַר דָּן תַּקִּיף כְּגוֹר אֲרִיָּון אֲרִיָּה
שְׁתֵּי מִן נִחְלֵי דְנָגְדָן מִן מַתָּן:

וּנְלַחֲמוּ עִם לָשִׁם, שֶׁהִיא פִּמְיָאס, וְהִיא בִּצְפוֹנִית
מִזְרְחִית, שֶׁהִי הִירְדֵן יוֹצֵא מִמַּעַרַת פִּמְיָאס, וְהִוא
בְּמִזְרְחָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְכֵן מִהֲצָפוֹן לְדָרוֹם וְכֵן
בְּקֶצֶה יַם הַמֶּלַח, שֶׁהִוא בְּמִזְרַח יְהוּדָה, שְׁנִטְלָה בְּדָרוֹמָהּ
שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָשׁ בְּסִפְרֵי יְהוֹשֻׁעַ, וְהִוא
שְׁנֶאֱמַר: (שם) "וַיֵּצֵא גְבוּל בְּנֵי דָן מִמָּה, וַיַּעֲלוּ בְנֵי דָן
וַיִּלַּחֲמוּ עִם לָשִׁם וְגו'", יֵצֵא גְבוּלָם מִכָּל אוֹתוֹת הָרֹחַ
שֶׁהִתְחִילוּ לִנְחֹל בּוֹ.

כ"ב דָּן גֹּר אֲרִיָּה • אֵף הִוא הִזָּה סְמוּךְ לְסִפְרָא, לְפִיכָף
מוֹשְׁלוֹ בְּאֲרִיּוֹת. יִזְנֶק מִן־הַבָּשָׂן • כְּתַרְגוּמוֹ, שֶׁהִזָּה
הִירְדֵן יוֹצֵא מִחֲלָקוֹ מִמַּעַרַת פִּמְיָאס וְהִיא לָשִׁם שֶׁהִיא
בְּחֲלָקוֹ שֶׁל דָּן, שְׁנֶאֱמַר: (יהושע ט) "וַיִּקְרָאוּ לְלָשִׁם דָּן",
וְזִנְקוֹ וְקִלְחוֹ מִן הַבָּשָׂן. דָּבָר אַחֵר: מֵה זִנְק וְזֵה
יוֹצֵא מִמָּקוֹם אֶחָד וְנִחְלַק לִשְׁנֵי מְקוֹמוֹת, כִּף שֶׁבִּטּוֹ
שֶׁל דָּן נִטְלוּ חֶלֶק בְּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת, תַּחֲלָה נִטְלוּ בִּצְפוֹנִית
מִמַּעַרְבִית, עֲקָרוֹן וּסְבִיבוֹתֶיהָ, וְלֹא סִפְקוֹ לָהֶם, וְכֵן

(כג) וּלְנַפְתָּלִי אָמַר נַפְתָּלִי שָׁבַע רָצוֹן וּמָלֵא בְּרַבָּת
יְהוּדָה יָם וְדָרוֹם יִרְשָׁה: ׀

כג וּלְנַפְתָּלִי אָמַר נַפְתָּלִי שָׁבַע רָצוֹן וּמָלֵא
בְּרַבָּת מִן קֶדֶם יְיָ מִמַּעַרְב יָם גְּנוּסֵר וְדָרוֹמָא
יְרֵת:

יְדַע, לְקַח, שְׁמַע, כְּשֶׁמוֹסִיף בּוֹ ה"א, יְהִיָּה הַטַּעַם
לְמַעֲלָה: שְׁמַעָה, יְדַעָה, סִלְחָה, לְקַחָה, אֵף כֵּן:
"יִרְשָׁה", לְשׁוֹן צוּי. וּבְמִסְרֵת הַגְּדוּלָּה מְצִינוּ
בְּאַלְפָּא בֵּיתָא לְשׁוֹן צוּי דְּטַעְמִיהוֹן מְלַעִיל.

כ"ג שָׁבַע רָצוֹן • שֶׁהִזָּה אֶרֶצוֹ שְׁבַעָה כָּל רָצוֹן
יוֹשְׁבֶיהָ. יָם וְדָרוֹם יִרְשָׁה • יָם כְּנַרְתָּ נִפְלָה בְּחֲלָקוֹ,
וְנִטְלָה מִלֹּא חֶבֶל חֶרֶם בְּדָרוֹמָהּ, לְפָרֵשׁ חֶרֶם
וּמִכְמוֹרוֹת. יִרְשָׁה • לְשׁוֹן צוּי, כְּמוֹ (דברים א) "עֲלֶה
רֶשֶׁת", וְהַטַּעַם שֶׁלְּמַעֲלָה בְּרִי"שׁ מוֹכִיחַ, כְּמוֹ: יִרְשָׁה,

(כד) וּלְאֲשֵׁר אָמַר בְּרוּךְ מְבָנִים אֲשֶׁר יְהִי רָצוֹן אֲחִיו
וּמִבֶּל בְּשִׁמֹן רָגְלוֹ:

כד וּלְאֲשֵׁר אָמַר בְּרִיךְ מְבָנִים בְּנֵי אֲשֵׁר יְהִי
רָצוֹן לְאֲחֻהוּ וְיִתְרֵבִי בְּתַפְנוּקֵי מַלְכִין:

לוּ בְּתוֹבָאָה. דָּבָר אַחֵר: "יְהִי רָצוֹן אֲחִיו", שֶׁהִיוּ
בְּנוֹתָיו נְאוֹת, וְהִוא שְׁנֶאֱמַר בְּדִבְרֵי הַקָּדָשׁ: (א ט)
"הִוא אָבִי בְּרִזִּית", שֶׁהִיוּ בְּנוֹתָיו נְשׂוֹאוֹת
לְכַהֲנִים גְּדוּלִּים, הִנֵּמְשָׁחִים בְּשִׁמֹן זֵית. וּמִבֶּל

כ"ד בְּרוּךְ מְבָנִים אֲשֶׁר • רֵאִיתִי בְּסִפְרֵי: אֵין
לֶךְ בְּכָל הַשְּׁבָטִים שֶׁנִּתְבָּרַךְ בְּבָנִים כְּאֲשֶׁר, וְאֵינִי
יודֵעַ פִּיטֵד. יְהִי רָצוֹן אֲחִיו • שֶׁהִזָּה מִתְרַצָּה
לְאֲחִיו בְּשִׁמֹן אֲנִפְקִינוֹן וּבְקַפְלָאוֹת, וְהֵם מְרַצִּין

דעת וקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

יִרְשָׁה. וְתִימָה, דְּשִׁנִּי עוֹלָמוֹת הֵיכָא
נִפְקִי מִהֶבָּא. וַיֵּשׁ לוֹמַר, דִּים זֵה מִעַרְב,
וְזֵהוּ הָעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהִוא דוֹמָה לְלִילָה,
וְדָרוֹם הִוא מְקוֹם [אור שֶׁל עוֹלָם],
שֶׁלְּעוֹלָם הַחֲמָה בְּדָרוֹם בֵּין בֵּימֹת
הַחֲמָה בֵּין בֵּימֹת הַגָּשְׁמִים, וְזֵהוּ
הָעוֹלָם הֶבָּא שֶׁהִוא [אור], וְשְׁנֵינֵיהֶם
'יְרוּשָׁה' לְמִי שֶׁמִּמְלֵא כּוֹס שֶׁל
בְּרַכָּה: תוֹרָה כֹּד
(כד) בְּרוּךְ מְבָנִים אֲשֶׁר. שֶׁכָּל הַבָּנִים
יִבְרָכוּהוּ כְּמוֹ שֶׁאָמַר יְהִי רָצוֹן אֲחִיו,
וְלֵמָּה, לְפִי שֶׁטּוֹבָל בְּשִׁמֹן רָגְלוֹ, שֶׁתִּהְיֶה
אֶרֶצוֹ מְשׁוּפָּעַת בְּשִׁמֹן וּמִמְצִיא שִׁמֹן

(כג) נַפְתָּלִי שָׁבַע רָצוֹן. אֶרֶצוֹ מִמְּקַרְתָּ
לְבָשֶׁל פִּירוֹתֶיהָ, וְשָׁבַע מִהֶם כְּרָצוֹנוֹ.
כִּי מְקוֹם שִׁפְרוֹתָיו מְאוּחָרִין, אֵין
מִשְׁבִּיעִין לָהֶם בְּרָצוֹן, כִּי צָרִיךְ
לְהִתְאָוֹת לָהֶם קוֹדֶם שְׁבוֹאוֹ:
וּמָלֵא בְּרַבָּת ה'. שֶׁכָּל הֶבָּא בְּאֶרֶץ
נַפְתָּלִי וְרֹאָה פִּירוֹתָיו מְבוֹכָרִין
וְאֵילָנוֹת מְלֻבְּלִין, מִשְׁבַּח וּמִבְרָךְ אֵת
ה' עַל הַחֲדָשׁ, וְכֵן אָמַר יַעֲקֹב (בראשית מט
כא) הִנֵּתִן אֲמָרֵי שִׁפְרִי. וְרִבּוֹתֵינוּ דְּרָשׁוּ
מִכָּאן בְּבִרְכוֹת (א), דְּכָל הַמְּמַלֵּא כּוֹס
שֶׁל בְּרַכָּה זוֹכֵה וְנוֹחַל שְׁתֵּי עוֹלָמוֹת,
שְׁנֶאֱמַר וּמָלֵא בְּרַבָּת ה' יָם וְדָרוֹם

(כב) דָּן גֹּר אֲרִיָּה. שֶׁהִזָּה עוֹמֵד עַל
הַסִּפְרָא וְשׁוֹקֵד וְשׁוֹמֵר עַל יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא
יִכְנָסוּ אוֹיְבָיִם לְאֶרֶץ:
יִזְנֶק מִן הַבָּשָׂן. שְׁשׁוּתָהּ מִי הִירְדֵן
שֶׁמִּקְלָח מִן הַבָּשָׂן. שֶׁהִירְדֵן יוֹצֵא
מִמַּעַרַת פִּמְיָאס שֶׁהִיא מֵאֶרֶץ דָּן, שֶׁלְּכָף
נִקְרָא שְׁמוֹ יִרְדֵן, יוֹרֵד דָּן, וְהִוא מִפְּסִיק
בֵּין אֶרֶץ הַבָּשָׂן, שֶׁאֶרֶץ עוֹג לְשִׁפְתָּהּ
הִירְדֵן הִזָּה לְצֵד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהֵאֶרֶץ
הָעוֹמֶדֶת עַל הִירְדֵן טוֹבָה מְאֹד,
שְׁנֶאֱמַר (בראשית יג י"א) וַיִּבְחָר לוֹ לוֹט אֵת
כָּל כְּפַר הִירְדֵן, כִּי כָּלָה מִשְׁקָהּ
וְגו': תוֹרָה כֹּג

בְּשִׁמְן רִגְלוֹ • (ספרי) שֶׁהִיטָה אֲרָצוֹ מוֹשְׁכַת שֶׁמֶן כְּמַעֲזֵן, וּמַעֲשֵׂה שְׁנַצְטָרְכוֹ אֲנָשִׁי לִדְקָא לְשֶׁמֶן,

מִנּוּ לָהֶם פּוֹלִמוֹסְטוֹס אֶחָד וְכוּ' כְּדֵאִיתָא בְּמִנְחוֹת' (פ"ה) •

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות א עמ' 109)

לְבָנִים שֶׁשָּׁמְשׁוּ בְּהוֹנָה גְדוֹלָה. אִשָּׁה צְנוּעָה זֹכָה לְבָנִים 'כְּהָנִים גְּדוֹלִים', כְּלוּמֹר: הִכְהֵן הַגְּדוֹל נִכְנָס לְקֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים, שֶׁסָּם הָיָה הָאָרוֹן, שָׁבוּ לַחוּחוֹת, שֶׁעֲלֵיהֶם חֻקּוֹת עֲשֻׁרַת הַדְּבָרוֹת (לא פְּתוּבוֹת בְּדִין, שֶׁהוּא דָּבָר נוֹסֵף עַל הַקֶּלֶף); וְכִמּוֹ כֵּן, הָאֲדָם וְהַתּוֹרָה שְׁלוּמֵד הֵם דָּבָר אֶחָד.

שֶׁהָיוּ בְּנוֹתָיו נְאוֹת . . נְשׂאוֹת לְכֹהֲנִים גְּדוֹלִים (רש"י לג, כד) יֵשׁ לִשְׂאֵל, מִה הִקְשֵׁר בֵּין שְׁנֵי הַדְּבָרִים. וְיֵשׁ לֹאמֹר, דִּהְיָה הַנּוֹי הָאֶמְתִּי שֶׁל אִשָּׁה הוּא צְנוּעוּתָהּ, כֹּל כִּבּוּדָה בַּת מֶלֶךְ פְּנִימָה. וְצְנוּעוּת מְבִיאָה וּמוֹעִילָה לְכֹהֲנָה גְדוֹלָה, כְּפִי שְׁנָצֵמֶר בַּמִּדְרָשׁ שֶׁאִשָּׁה צְנוּעָה רְאוּיָה שֶׁתִּנָּשֵׂא לְכֹהֵן וְתַעֲמִיד כְּהָנִים גְּדוֹלִים, וּבִזְכוּת צְנוּעוּתָהּ זִכְתָּה קִמְחִית

כה תקיף כפרזלא ונחשא וכיומי עולמתך
תקפך:

(כה) בְּרִזְל וְנַחֲשֶׁת מְנַעֲלָךְ וּכְיָמֶיךָ דְּבִאָדָּ:

נְעוּרֶיךָ, כִּף יִהְיוּ יָמֵי זְקֻנְתְּךָ, שֶׁהֵן דּוֹאֲבִים, זָבִים וּמִתְמוֹטְטִים. דָּבָר אַחֵר: "וּכְיָמֶיךָ דְּבִאָדָּ", וּכְיָמֶיךָ שֶׁהֵם טוֹבִים לָךְ, כְּמִנְיָן יָמֶיךָ כָּל הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתָּם עוֹשִׂים רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם יִהְיוּ דְּבִאָדָּ, שֶׁכָּל הָאֲרָצוֹת יִהְיוּ דּוֹבָאוֹת כֶּסֶף וְזָהָב לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁתִּהְיֶה מְבֹרָכָה בְּפִרוֹת, וְכָל הָאֲרָצוֹת מִתְּפַרְסוֹת הִימָנָה וּמִמְשִׁיכוֹת לָהּ כֶּסֶף וְזָהָב, אִשְׁקוֹנוֹ"ט, הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב כָּלָה מִמֶּה, שֶׁהֵן מְזִיבוֹת אוֹתָם לְאַרְצָכֶם.

נ"י • בְּרִזְל וְנַחֲשֶׁת מְנַעֲלָךְ • עֲכָשׁוּ הוּא מְדַבֵּר כְּנִגְדַּךְ כָּל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָיוּ גְבוּרֵיהֶם יוֹשְׁבִים בְּעָרֵי הַסָּפֶר וְנוֹעֲלִים אוֹתָהּ, שֶׁלֹּא יוֹכְלוּ הָאוֹיְבִים לִיכָנֵס בָּהּ, כְּאֵלוּ הִיא סְגוּרָה בְּמִנְעוּלִים וּבְרִיחִים שֶׁל בְּרִזְל וְנַחֲשֶׁת. דָּבָר אַחֵר: "בְּרִזְל וְנַחֲשֶׁת מְנַעֲלָךְ", אֲרָצְכֶם נְעוּלָה בְּהָרִים שְׁחוֹצְבִין מִמֶּה בְּרִזְל וְנַחֲשֶׁת, וְאֲרָצוֹ שֶׁל אֲשֶׁר הִיטָה מְנַעֲלָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וּכְיָמֶיךָ דְּבִאָדָּ • וּכְיָמֶיךָ שֶׁהֵם טוֹבִים לָךְ, שֶׁהֵן יָמֵי תַחֲלָתְךָ, יָמֵי

(כו) אֵין כָּאֵל יִשְׂרוֹן רֹכֵב שָׁמַיִם בְּעוֹרְךָ וּבִגְאוֹתוֹ שְׁחָקִים:
כו לית אלה כאלהא דישראל דשכנתה
בשמאי בסעדה ותקפה בשמי שמאי:

נ"י • אֵין כָּאֵל יִשְׂרוֹן • דַּע לָךְ יִשְׂרוֹן, שְׁאִין כָּאֵל בְּכָל אֱלֹהֵי הָעוֹבְדֵי-כּוֹכְבִים, וְלֹא כְּצוּר צוּרִים. רֹכֵב

♦ יום שישי י"ט תשרי ♦

(כו) מַעֲנָה אֱלֹהֵי קֹדֶם וּמִתַּחַת זִרְעַת עוֹלָם וַיִּגְרֵשׁ מִפְּנֵיךְ אוֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשִּׁמְד:
כו מדור אלהא די מלקדמין במימרה
מתעבר עלמא ותרין מקדמך סגא ואמר
שצי:

נ"י • מַעֲנָה אֱלֹהֵי קֹדֶם • לְמַעוֹן הֵם הַשְּׁחָקִים לְאֱלֹהֵי קֹדֶם, שֶׁקֹּדֶם לְכָל אֱלֹהִים, וּבִרְרָ לֹא שְׁחָקִים לְשִׁבְתוֹ

דעת וקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

יִשְׂרָאֵל וְאוֹמֵר לָהֶם, עֲבָדוּ וְהִתְחַנְּקוּ בִּירְאַת אֱלֹהֵיכֶם, כִּי אֵין כְּמוֹהוּ רֹכֵב שָׁמַיִם לְהִיּוֹת בְּעוֹרְךָ, וְאֵין שׁוֹם עוֹזֵר כְּמוֹהוּ, כִּי בִגְאוֹתוֹ הוּא יוֹשֵׁב בַּשְּׁחָקִים וְהוּא מוֹשֵׁל עַל הָעֲלִיוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים: תורה כו
(כו) מַעֲנָה אֱלֹהֵי קֹדֶם. הַשָּׁמַיִם הֵם מַעֲוִנֵי שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שֶׁהוּא קוֹדֵם לְכָל דָּבָר: וּמִתַּחַת זִרְעַת עוֹלָם. כְּלוּמֹר וּמִתַּחַת

(כה) בְּרִזְל וְנַחֲשֶׁת. אֵלוּ הַגִּידִים וְהַעֲצָמוֹת, שֶׁהֵן נְעִילָה לְגוֹף כְּמוֹ מְנַעֵל לְדָלֶת, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁמֶן שֶׁהִיָּה לֹא יִהְיֶה נִמְשָׁח תְּמִיד, וְיִתְחַנְּקוּ גִידָיו וְעֲצָמוֹתָיו כְּאֵילוּ הֵן בְּרִזְל וְנַחֲשֶׁת. וְהָיוּ וּכְיָמֶיךָ דְּבִאָדָּ, כִּימֵי נְעוּרוֹתֶיךָ יִהְיוּ יָמֵי זְקֻנְתְּךָ. כְּדֵאִמֹר רַבִּי חֲנִינָא (חולין כד), חֲמִין וְשֶׁמֶן שֶׁסִּכְתְּנִי אִמִּי בִּילְדוּתִי עֲמִידוֹ לִי בְּזֻקְנוּתִי: תורה כו
(כו) אֵין כָּאֵל יִשְׂרוֹן. עֲתָה מְדַבֵּר לְכָל

לְכָל אֶחָיו, וְהָיוּ גוֹשׁ חֶלֶב שִׁינָּה בְּחֻלְקוֹ כְּדִפְרִישִׁית בְּפִרְשֵׁת וְיִחִי יַעֲקֹב וּבְרֵאשִׁית מִט' יט). וּמִפְרֹשׁ הָרַב רַבִּי אֱלִיָּהוּ הַזֵּהָרֵן בְּשֵׁם דּוֹדוֹ הָרַב רַבִּי מִשָּׁה, שֶׁלְּפִיכָךְ אָמַר בְּרוּךְ מְבָנִים, כִּי דוֹק וְתִשְׁכַּח שֶׁהוּא מְרֻבָּה בְּאוֹכְלוֹסִין בְּמִנְיָן דְּפִינָקוֹס (במדבר כו מז), לְפִי מִנְיָנוֹ שֶׁל בְּמִדְבָּר (שם א מא), יוֹתֵר מִבְּנֵי שְׁאָר אֶחָיו, וְהָיוּ שְׁנֵיבְרָךְ מְבָנִים יוֹתֵר מִשְׁאָר אֶחָיו: תורה כה

שיעור יומי לשבת קודש כ' תשרי ושנים מקרא ואחד תרגום – לד – פרשת וזאת הברכה צט

אויב • ויאמר לך 'השָׁמַד אוֹתָם'. מַעֲנֶה • כָּל תִּבְּחָה שְׁצִרְכָּה לְמַד בְּתַחֲלָתָהּ, הִטִּיל לָהּ ה' א"א בְּסוּפָהּ.

וגבֹּוֹרָתוֹ שֶׁל עוֹלָם, לְפִיכָךְ עַל-כִּרְחָם יִחַדְדוּ וְיִזְוְעוּ וְכֹחַם חָלַשׁ מִפְּנֵי. לְעוֹלָם אֵימַת הַגְּבוּהָ עַל הַנְּמוּדָה, וְהוּא שֶׁהִכַּח וְהַגְּבוּרָה שָׁלוֹ בְּעֶזְרָךְ. וַיִּגְרַשׁ מִפְּנֵיךְ

כח וּשְׂרָא יִשְׂרָאֵל לְרַחֲצָן בְּלַחְדוּהִי פִּעִין בְּרִכְתָּא דְּכִרְכְּנִין יַעֲקֹב אַבְוּהוֹן לְאַרְעָא עֲבָדָא עֲבוּר וְחָמַר אַף שְׁמִיא דְּעֻלְוִיהוֹן יִשְׁמַשְׁנוּן בְּטָלָא:

(כח) וַיִּשְׁכַּן יִשְׂרָאֵל בְּטַח בְּדָד עֵין יַעֲקֹב אֶל-אַרְץ דָּגֵן וְתִירוֹשׁ אַף-שָׁמִי יַעֲרֹפוּ-טַל:

הַבְּטָחָה שֶׁהַבְּטִיחַם יַעֲקֹב: (בראשית מח) "וְהָיָה אֱלֹהִים עִמָּכֶם, וְהִשְׁיב אֶתְכֶם אֶל אֶרֶץ אֲבוֹתֵיכֶם". יַעֲרֹפוּ • יְטִיפוּ. אַף שָׁמִי יַעֲרֹפוּ-טַל • אַף בְּרִכְתּוֹ שֶׁל יִצְחָק נּוֹסֶפֶת עַל בְּרִכְתּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב: (שם כז) "וַיִּתֵּן לָךְ הָאֱלֹהִים מַטְל הַשָּׁמַיִם וְגו'".

כח"א • בְּטַח בְּדָד • כָּל יָחִיד וְיָחִיד "אִישׁ תַּחַת גִּפְנוֹ וְתַחַת תְּאֵנָתוֹ", מִפְּזָרִין וְאִין צְרִיכִין לְהִתְאַסֵּף וְלִישֵׁב יָחִד מִפְּנֵי הָאוֹיֵב. עֵין יַעֲקֹב • כְּמוֹ: (במדבר יא) "וַעֲיִנו כַּעֲיִן הַבְּדֹלַח", כַּעֲיִן הַבְּרִכָּה שֶׁבְּרַכָּם יַעֲקֹב, לֹא כַּבְּדָד שְׁאָמַר יְרֵמְיָה: (ירמיה טו) "בְּדָד יִשְׁבְּתִי", אֲלֹא כַּעֲיִן

כט טיבך וּשְׂרָאֵל לִית דְּכוּתְךָ עֲמָא דְּפִרְקָנָה (מן) קָדָם וְיִ תְּקִיף בְּסַעֲדָךְ וּדְמִן קְדָמוּהִי נִצְחִין גְּבוּרָתְךָ וּיְכַבְּדוּן סָנְאָךְ לָךְ וְאַתָּה עַל פְּרִיקַת צִוְּאֵרִי מִלְכִּיהוֹן תִּדְרֹךְ:

(כט) אֲשֶׁרִיךְ יִשְׂרָאֵל מִי כְּמוֹדָךְ עִם נוֹשֵׁעַ בִּיהוָה מִגֵּן עֶזְרֶךְ וְאֲשֶׁר-חָרַב גְּאוּתְךָ וַיִּפְחָשׁוּ אֵיבֶיךָ לָךְ וְאַתָּה עַל-בְּמוֹתֵימוֹ תִּדְרֹךְ: ם

איבִּיךָ לָךְ • כְּגוֹן הַגְּבַעוֹנִים שְׁאָמְרוּ: (יהושע ט) "מֵאַרְץ רְחוֹקָה בָּאוּ עֲבָדֶיךָ וְגו'". וְאַתָּה עַל-בְּמוֹתֵימוֹ תִּדְרֹךְ • כְּעִנָּן שְׁנֶאֱמַר: (שם י) "שִׁימוּ אֶת רַגְלֵיכֶם עַל צִוְּאֵרֵי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה".

כח"א • אֲשֶׁרִיךְ יִשְׂרָאֵל • לְאַחַר שֶׁפִּרְט לָהֶם הַבְּרִכּוֹת, אָמַר לָהֶם: 'מַה לִּי לְפִרְט לָכֶם, כָּלֵל דְּבָר: הַפֵּל שְׁלָכֶם'. אֲשֶׁרִיךְ יִשְׂרָאֵל מִי כְּמוֹדָךְ • תְּשׁוּעָתְךָ בְּה' אֲשֶׁר הוּא מִגֵּן עֶזְרֶךְ, (נֶאֱשָׁר הָיָא) חָרַב גְּאוּתְךָ. וַיִּפְחָשׁוּ

♦ שבת קודש כ' תשרי ♦

א וסֵלַק מֹשֶׁה מִמִּישְׁרָא דְּמוֹאֵב לְטוּרָא דְּנָבוֹ רִישׁ רְקִמָא דִּי עַל אֲפִי יְרַחוּ וְאַחֲזִיָּה וְיִ יָת כָּל אֲרַעָא יָת גִּלְעָד עַד דִּין:

לד (א) וַיַּעַל מֹשֶׁה מִעֶרְבַת מוֹאָב אֶל-הַר נָבוֹ רֹאשׁ הַפְּסִגָּה אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי יְרַחוּ וַיִּרְאֶהוּ יְהוָה אֶת-כָּל-הָאָרֶץ אֶת-הַגִּלְעָד עַד-דִּין:

עבֹודַת כּוֹכְבִּים, שְׁנֶאֱמַר: (שופטים יח) "וַיִּקְיִמוּ לָהֶם בְּנֵי דִין אֶת הַפֶּסֶל", וְהִרְאֶהוּ שְׁמִשׁוֹן שְׁעֵתִיד לְצֵאת מִמֶּנּוּ לְמוֹשִׁיעַ.

כח"א • מִעֶרְבַת מוֹאָב אֶל-הַר נָבוֹ • כְּמַה מַּעֲלֹת הָיוּ, וּפְסָעֵן מֹשֶׁה בְּפִסְיָה אַחַת. אֶת-כָּל-הָאָרֶץ • הִרְאֶהוּ אֶת כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּשִׁלּוּתָהּ, וְהַמְצִיקִין הַעֲתִידִין לְהִיּוֹת מְצִיקִין לָהּ. עַד-דִּין • הִרְאֶהוּ בְּנֵי דִין עוֹבְדִים

דעת וקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

[שְׁהִירָ] וְרַע יַעֲקֹב לֹא נֶאֱמַר אֲלֹא עֵין יַעֲקֹב: תורה כט (כט) וְאֲשֶׁר חָרַב גְּאוּתְךָ. הוּא חָרַבְךָ לְהַשְׁמִיד אוֹיְבֶיךָ, עַד שְׁמִגְבִּיָּהּ אוֹתְךָ עַל הַכֹּל: תורה ל (א) אֶת הַגִּלְעָד עַד דִּין. שֶׁהוּא גְּבוּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כְּדִכְתִּיב (שמואל א' ג כב) מִדִּין וְעַד בָּאָר שְׁבַע: תורה ב

נִשְׁמָה (לעיל כ טו): תורה כח (כח) וַיִּשְׁכַּן יִשְׂרָאֵל בְּטַח בְּדָד. כָּל אוֹתָם שֶׁהֵם מַעֲיִן יַעֲקֹב, כְּלוּמַר מַעֲיִן שֶׁלוֹ, כְּגוֹן גְּרֵי הַצֶּדֶק, יִשְׁכְּנוּ לְבִטָּח וּבְדָד שֶׁבְּשִׁמְחָתָם לֹא יִתְעַרֵּב זָר. וְכֵן אָמַר בְּלָעָם (במדבר כג ט) הֵן עָם לְבָדָד יִשְׁכֹּן וּבְגוֹיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב. אֲבָל הַמִּינִין וְהַמְּלָשִׁינִים וְהַמְּסוּרוֹת וְהַפּוֹרְשִׁים מִדְּרָכֵי צְבוּר לֹא יִשְׁכְּנוּ עִמָּהֶם, (שֵׁהֶם)

הַשָּׁמַיִם הוּא מוֹשֵׁל כְּמוֹ בְּעֻלְיוֹנִים, וְהוּא תִּקְפוּ וְחֻזְקוֹ שֶׁל עוֹלָם, שֶׁהוּא מוֹשֵׁל שֶׁל עוֹלָם מֹשֶׁה וּמַעֲלָה: וַיִּגְרַשׁ מִפְּנֵיךְ אוֹיֵב. יִגְרַשׁ כָּל אוֹיְבֶיךָ מִלְּפָנֶיךָ: וַיֹּאמֶר הַשָּׁמַד. וַיֹּאמֶר אֵלֶיךָ הַשָּׁמַד אוֹיֵב שְׁלָךְ, כְּמוֹ שְׁמִצִּינוּ גְּבִי עֲמֻלָּק שְׁצִינָה (לעיל כח יט) תִּמְחָה אֶת זָכְרָ עֲמֻלָּק, וְכֵן גְּבִי כְּנַעֲנִי לֹא תִחְיֶה כָּל

(בעניני הרשות) זכה להשליחות לילך ולומר לאברהם יצחק ויעקב שהקב"ה קים את שבועתו: ובהקדים - שלכאורה אינו מובן: כיון שבני ישראל הם "מאמינים בני מאמינים", ועל-אחת-כמה נזכרה אברהם אבינו שהוא "ראש למאמינים" - איך שיך לומר שיהיה ספק אצל אברהם בנוגע לקיום שבועתו של הקב"ה, שיצטרכו לשלח לומר לו שהקב"ה קים את השבועה!?

ובענין זה רואים נקדה נפלאה - שעל-ידי ענין החריות (בעניני הרשות) הגיע משה רבינו למדרגה נעלית יותר אפלו מאמונתו של אברהם אבינו.

ישנם החושבים שענין החריות צריך להיות רק בענין של מצוה, כלשון חז"ל: "זריזין מקדימין למצות", אבל בענין של רשות - "כל מעשיך יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעהו" - לא נוגע ענין החריות.

ועל זה באה ההוראה מהנהגת משה רבינו בעליה להר נבו לראות את הארץ - שאף-על-פי שראיתו את הארץ לא היתה ענין של מצוה, כ"אם דבר הרשות, מכל-מקום, "ועל משה מערבות מואב אל הר נבו", "כמה מעלות היו ופסעו משה בפסיעה אחת", שעשה זאת בזריזות כו', שמזה למדים שגם בעניני הרשות צריכה להיות ההנהגה באופן של זריזות.

ויש להוסיף בזה - על-פי האמור לעיל שבשכר החריות

(ב) וְאֵת כָּל-נַפְתָּלִי וְאֶת-אֶרֶץ אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וְאֵת כָּל-אֶרֶץ יהודה עד הים האחרון:

יהודה • בשלוחה ובחרבנה, והראהו מלכות בית דוד ונצחונם. עד הים האחרון • ארץ המערב בשלוחה ובחרבנה. דבר אחר: אל תקרי "הים האחרון", אלא "היום האחרון", הראהו הקדוש-ברוך-הוא כל המאמצות שעתידין ליארע לישראל עד שיסיוו המתים.

כ"א וְאֵת כָּל-נַפְתָּלִי. הראהו ארצו בשלוחה וחרבנה, והראהו דבורה ובק מן נפתלי נלחמים עם סיסרא וחילותיו. וְאֶת-אֶרֶץ אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה. הראהו ארצם בשלוחה ובחרבנה, והראהו יהושע נלחם עם מלכי כנען, שבא מאפרים, וגדעון שבא ממנשה, נלחם עם מדין ועמלק. וְאֵת כָּל-אֶרֶץ

(ג) וְאֶת-הַנֶּגֶב וְאֶת-הַכֹּפֶר בְּקַעַת יַרְחוֹ עִיר הַתְּמָרִים עַד-צֶעֶר:

המקדש, שנאמר: (מלכים א' ז') "בכפר הירדן יצקם המלך במעבה האדמה".

כ"א וְאֶת-הַנֶּגֶב. ארץ הדרום. דבר אחר: מערת המכפלה, שנאמר: (במדבר י"ג) "ויעלו בנגב, ויבא עד חברון". וְאֶת-הַכֹּפֶר. הראהו שלמה יוצק כלי בית

(ד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְזֶרַעְךָ אֶתְנַנָּה הָרְאִיתִיךָ בְּעֵינֶיךָ וְשָׁמָּה לֹא תַעֲבֹר:

הראיתיה לך, אבל גזרה היא מלפני ששמה לא תעבר, שאלולי כך, הייתי מקנהך עד שתראה אותם בטויעים וקבועים בה, ותלך ותגיד להם.

כ"א לֵאמֹר לְזֶרַעְךָ אֶתְנַנָּה הָרְאִיתִיךָ. כדי שתלך ותאמר לאברהם, ליצחק וליעקב: 'שבועה שנשבע לכם הקדוש-ברוך-הוא, קיימה', וזהו "לאמר", לכך

(ה) וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עֶבֶד-יְהוָה בְּאֶרֶץ מוֹאב עַל-פִּי יְהוָה:

(ה) וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה. בשעת מיתתו אמר לו משה להקדוש-ברוך-הוא, לא דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

לז, דבר אחד אני מבקש ממך, ויבקעו אמר לו, אמר לו, אי אתה יכול כי זה דרך כל האדם. אמר

אמנות כי אהיה (תהלים קיח יז). אמר לו, אי אתה יכול כי זה דרך כל האדם. אמר

שיעור יומי לשבת קודש כ' תשרי ושנים מקרא ואחד תרגום – לד – פרשת וזאת הברכה קא

ז"י וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה • (ב"ב טו) אָפְשָׁר מֹשֶׁה מַת, וְכַתִּיב: "וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה"? אֵלָּא עַד כָּאן כָּתַב מֹשֶׁה, מִכָּאן וְאֵילָף כָּתַב יְהוֹשֻׁעַ. רַבִּי מֵאִיר אָמַר: אָפְשָׁר

(ו) וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּגִי בְּאֶרֶץ מוֹאָב מִלִּבַּיִת פְּעוֹר וְלֹא־יָדַע אִישׁ אֶת־קְבֻרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

ז"י וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ • הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא בִּכְבוֹדוֹ. (ספרי נשא) רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אָמַר: הוּא קָבַר אֶת עַצְמוֹ, וְהוּא אֶחָד מִשְׁלֹשָׁה 'אֲתִין' שֶׁהָיָה רַבִּי יִשְׁמַעֵאל דּוֹרֵשׁ כֵּן. כִּיּוֹצֵא בּוֹ "בְּיוֹם מְלֹאֵת יָמֵי נְזוּרוֹ יָבִיא אוֹתוֹ", הוּא מְבִיא אֶת עַצְמוֹ. כִּיּוֹצֵא בּוֹ (ויקרא כב) "וְהִשְׂאִיר

(ז) וּמֹשֶׁה בֶּן־מֹאָה וְעֹשְׁרִים שָׁנָה בְּמַתּוֹ לֹא־כִהְתָּה עֵינָיו וְלֹא־נָס לַחֲוָה:

ז"י לֹא־כִהְתָּה עֵינָיו • אֵף מִשְׁמַת. וְלֹא־נָס לַחֲוָה • לַחֲלוּחִית שָׁבוּ, לֹא שָׁלַט בּוֹ רָקְבוֹן וְלֹא נִהְפָּךְ תֹּאֵר פְּנָיו.

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

(ישעיה נז א) הַצַּדִּיק אָבֵד וְאִין אִישׁ שָׁם עַל לֵב, וְחִמָּה וּלְבָנָה בּוֹכִים וְאוֹמְרִים (תהלים צד ח) בִּינוּ בְּעֵרִים בָּעָם, וְכָל הַמְּזֻלֹּת בּוֹכִים וְאוֹמְרִים (שם) וּכְסִילִים מְתֵי תִשְׁכִּילוּ, וְרוּחַ הַקְּדוֹשׁ בּוֹכָה וְאוֹמְרָת (פסוק י) וְלֹא קָם נְבִיא עוֹד בִּישְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה (דברי יא ח). מִיד יִרְדַּ הַקְּדוֹשׁ־עֲמוֹ, מִיכָאֵל וְגַבְרִיאֵל וְזַנְגָאֵל, גַּבְרִיאֵל הִצִּיעַ מִסְתּוֹ, מִיכָאֵל פִּירֵשׁ עֲלֶיהָ אֲרָגְמָן, וְזַנְגָאֵל הֵנִיחַ כְּסוּת שֶׁל מִילַת בְּמִרְאֻשׁוֹתָיו, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה עֲמַד הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא בְּרֹאשׁוֹ, וְזַנְגָאֵל בְּמִגְלֹתָיו, מִיכָאֵל מִצַּד זֶה, וְגַבְרִיאֵל מִצַּד זֶה, אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, הִקְף רִגְלֶיךָ זֶה לְזֶה וְכֵן עָשָׂה, אָמַר לוֹ הַשֶּׁכֶב עַפְעָפִי עֵינֶיךָ זֶה עַל גֵּב זֶה וְכֵן עָשָׂה. מִיד קָרָא הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לְנִשְׁמָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה וְאָמַר לֵה, בְּתֵי מֹאָה וְעֹשְׁרִים שָׁנָה קִצְבָתִי אוֹתָךְ לְהִיּוֹת בְּגוּפוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, צָאִי וְאַל תֵּאֲחָרִי שֶׁהִגִּיעַ קֶצֶף לְצֹאת. מִיד הִשְׁכִּיחַ לְהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, יוֹדַעַת אֲנִי שְׂאֵתָה אֱלֹהֵי הַרוּחוֹת וְהַנְשָׁמוֹת וּבִידֶךָ נָפֶשׁ כָּל חַי, וְאֲשֶׁר יִצְרַתִּי וְנִתְּנִי בְּגוּפוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, מִי יֵשׁ לָךְ גּוֹף

טְהוֹר שֶׁתִּתְּנֵנִי בּוֹ יוֹתֵר מִמֹּשֶׁה, שְׂאִין בּוֹ רִימָה וְתוֹלַעָה מַעוֹלָם, וְלֹא נִרְאָה עֲלָיו וְבוֹכִים מַעוֹלָם, וְלֹא הָיָה צָר עֵין, אִינִי רוֹצֵה לְצֹאת מִמֶּנּוּ. שׁוּב אָמַר לֵה, אַל תֵּאֲחָרִי כִּי הִגִּיעַ קֶצֶף לְצֹאת, וְאֲנִי מַעֲלָה אוֹתָךְ לִשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם הָעֲלִיוֹנִים, וְאוֹשִׁיבְךָ בְּכְרוֹב תַּחַת כֶּסֶא כְבוֹדִי אֶצֶל שְׂרָפִים וְאוֹפָנִים וּמְלָאכִים. אָמְרָה לוֹ, רַבּוֹן הָעוֹלָמִים טוֹב לִי לְהִיּוֹת בְּגוּפוֹ שֶׁל מֹשֶׁה יוֹתֵר מִכְּרוֹבִים וּמְלָאכִים, שֶׁהָיָה מֵהֶם יִרְדּוּ שָׁנִים עוֹנָא וְעוֹנָא וְחֻמְדוֹ אֶת בְּנוֹת הָאֶרֶץ וּבֹא עֲלֵיהֶם, וְגַם הַשְׁחִיתוּ דֶּרֶךְ עַד שֶׁתִּלִּית אוֹתָם, אָבֵל מֹשֶׁה מִשְׁנֹגְלִית עֲלָיו בִּסְנָה לֹא שָׁב לְאֶשְׁתּוֹ, בְּבִקְשָׁה מִמֶּךָ הַנִּיחָנִי בְּמִקְוֵי. כִּיּוֹן שֶׁרָצָה כֶּף נִשְׁקוּ וְנִטַּל נִשְׁמָתוֹ בְּנִשְׁקָה, שְׂנֵאָמַר עַל פִּי ה', בְּאוֹתָהּ שָׁעָה בָּהּ הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא עֲלָיו, אָמַר (תהלים צד טו) מִי יָקוּם לִי עִם מְרַעִים, מִי יִתְפַּלֵּל לִפְנֵי עַל בְּנֵי. וּמְלָאכִי הַשֶּׁרֶת בּוֹכִים וְאוֹמְרִים (איוב כח יב). כֹּא וְהִכְכָּמָה מֵאִין תִּמְצָא, וְנִעְלָמָה מַעֲיָנִי כָּל חַי, וְשָׁמַיִם בּוֹכִים וְאוֹמְרִים (מִיכָה ז א) אָבֵד חֲסִיד מִן הָאֶרֶץ, וְהָאֶרֶץ בּוֹכָה וְאוֹמְרָת (שם) וְיִשָּׁר בְּאָדָם אֵין, וְכָל סִדְרֵי בְּרֹאשִׁית בּוֹכִים וְאוֹמְרִים

הַכָּל שְׂאִין וְזוֹלָתָךְ, שְׂנֵאָמַר (לעיל ד טו) וְיִדְעַת הַיּוֹם וְהַשַּׁבָּת אֵל לְכָכָךְ כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים, מִיד פָּתַח מֹשֶׁה וְאָמַר 'אֵין עוֹד', אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, אֲתָה אֲמַרְתָּ 'אֵין עוֹד' גַּם אֲנִי אָמַר עֲלֶיךָ (פסוק י) וְלֹא קָם נְבִיא עוֹד בִּישְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה (דברי יא ח). מִיד יִרְדַּ הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא בִּכְבוֹדוֹ וּשְׁלֹשָׁה מְלָאכִים עֲמוֹ, מִיכָאֵל וְגַבְרִיאֵל וְזַנְגָאֵל, גַּבְרִיאֵל הִצִּיעַ מִסְתּוֹ, מִיכָאֵל פִּירֵשׁ עֲלֵיהָ אֲרָגְמָן, וְזַנְגָאֵל הֵנִיחַ כְּסוּת שֶׁל מִילַת בְּמִרְאֻשׁוֹתָיו, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה עֲמַד הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא בְּרֹאשׁוֹ, וְזַנְגָאֵל בְּמִגְלֹתָיו, מִיכָאֵל מִצַּד זֶה, וְגַבְרִיאֵל מִצַּד זֶה, אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, הִקְף רִגְלֶיךָ זֶה לְזֶה וְכֵן עָשָׂה, אָמַר לוֹ הַשֶּׁכֶב עַפְעָפִי עֵינֶיךָ זֶה עַל גֵּב זֶה וְכֵן עָשָׂה. מִיד קָרָא הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לְנִשְׁמָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה וְאָמַר לֵה, בְּתֵי מֹאָה וְעֹשְׁרִים שָׁנָה קִצְבָתִי אוֹתָךְ לְהִיּוֹת בְּגוּפוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, צָאִי וְאַל תֵּאֲחָרִי שֶׁהִגִּיעַ קֶצֶף לְצֹאת. מִיד הִשְׁכִּיחַ לְהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, יוֹדַעַת אֲנִי שְׂאֵתָה אֱלֹהֵי הַרוּחוֹת וְהַנְשָׁמוֹת וּבִידֶךָ נָפֶשׁ כָּל חַי, וְאֲשֶׁר יִצְרַתִּי וְנִתְּנִי בְּגוּפוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, מִי יֵשׁ לָךְ גּוֹף

חֲסִלַת פִּרְשַׁת וְזֹאת הַבְּרִכָּה

(ח) וַיִּכְבְּרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה בְּעֶרְכָּת מוֹאָב
שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיַּהֲלֵמוּ יָמֵי בְכִי אֶבֶל מֹשֶׁה:

כ"י – בְנֵי יִשְׂרָאֵל • הַזְכָּרִים, אֶבֶל בְּאַהֲרֹן מִתּוֹךְ שֶׁהָיָה
וּדְרָף שְׁלוֹם וְנוֹתֵן שְׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּבֵין אִשָּׁה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד עמ' 255)

הַזְכָּרִים, אֶבֶל בְּאַהֲרֹן . . זְכָרִים וְנִקְבּוֹת (רש"י לד, ח)
לכאורה, מדוע מזכירים בעת מיתת משה את החסרון שלו
לגבי אהרן. ויש לומר: אהרן עשה שלום על-ידי ששנה
קצת מן האמת. אף משה, שמדתו אמת, אינו מסגל לפעל
בדרך זו. ויש בזה מה שאין בזה: משה – אינו נוטה מן

(ט) וַיְהִי־שֶׁעַ בֶּן־זֶנוּן מָלֵא רוּחַ חֲכָמָה כִּי־סָמַךְ מֹשֶׁה
אֶת־יָדָיו עָלָיו וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲשׂוּ
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

(י) וְלֹא־קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כַּמֹּשֶׁה אֲשֶׁר יָדָעוּ
יְהוָה פָּנִים אֶל־פָּנִים:

כ"י – אֲשֶׁר יָדָעוּ ה' פָּנִים אֶל־פָּנִים • שֶׁהָיָה לָבוֹ גַּם
בו וּמִדְּבַר אֵלָיו כָּל עַת שְׂרֻצָּה, כַּעֲנִיָּן שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות

(יא) לְכָל־הָאֹתוֹת וְהַמּוֹפְתִים אֲשֶׁר שָׁלַח יְהוָה
לַעֲשׂוֹת בָּאָרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעָה וּלְכָל־עַבְדָּיו וּלְכָל־
אֶרֶצוֹ:

(יב) וּלְכָל־הַיָּד הַחֲזָקָה וּלְכָל־הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל אֲשֶׁר
עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָל־יִשְׂרָאֵל:

כ"י – וּלְכָל הַיָּד הַחֲזָקָה • שֶׁקָּבַל אֶת הַתּוֹרָה בְּלוֹחֹת
בְּיָדָיו. וּלְכָל הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל • נִסִּים וּגְבוּרוֹת
שֶׁבִמְדָּבַר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא. לְעֵינֵי כָל־יִשְׂרָאֵל •
שֶׁנֶּשְׂאוֹ לָבוֹ לְשֹׁבֵר הַלוֹחֹת לְעֵינֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: (לעיל

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש כב עמ' כה)

לְעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לְפָרֹשׁ אֶת סִמְיֻכוֹת הַתּוֹרָה סוּפָה
לְתַחֲלָתָהּ, עַל פִּי מַה שֶׁהִקְשׁוּ רַז"ל (נדרים לט, ב) וְהַכְּתִיב אֵין
כָּל חֵדֶשׁ תַּחַת הַשָּׁמַשׁ: וְזֶה הַמִּשְׁפָּח הַתְּנוּבִים: לְכָל הָאֹתוֹת
וְהַמּוֹפְתִים . . אֲשֶׁר עָשָׂה . . (וְאֵין זֶה חֵדֶשׁ, כִּי־אֵם)

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות חלק ל"ד עמוד 217 – מתוך 'לקראת שבת')

מעלת משה בשבירת הלוחות

וּלְכָל־הַיָּד הַחֲזָקָה גו' אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָל־
יִשְׂרָאֵל:

לְעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל – שֶׁנֶּשְׂאוֹ לָבוֹ לְשֹׁבֵר הַלוֹחֹת
לְעֵינֵיהֶם (לד, יב. ובפירוש רש"י)

ח וַיִּכְבְּרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל יָת מֹשֶׁה בְּמִישְׁרָא
דְּמוֹאָב תִּלְתִּין יוֹמִין וַיִּשְׁלִימוּ יוֹמֵי בְּכִיתָא
אֶבֶלָא דְּמֹשֶׁה:

לְבַעֲלָהּ, נֶאֱמַר: (במדבר כ) "כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל", זְכָרִים
וְנִקְבּוֹת.

הַאֲמַת. אַהֲרֹן – מִבֵּיא שְׁלוֹם לְכָל יְהוּדִי, גַּם אֲדָם כְּזֶה
שֶׁבִשְׁבִּילֵו מְקַרְחִים לַשְּׁנוֹת מִן הָאֲמַת. בְּמִשְׁפַּח חִי מֹשֶׁה,
כִּשְׁהָיָה עֶסוֹק בְּמַלְוֵי תַּפְקִידוֹ, הָיָה עֶסוֹק כְּלוֹ בְּעִבּוּדָה שְׁלוֹ,
מִדַּת הָאֲמַת; אֶבֶל כַּאֲשֶׁר הַשְּׁלִים שְׁלִיחוּתוֹ, הִרְגִּישׁ אֶת
מַעֲלַת הַנְּהֻגָת אַהֲרֹן.

ט וַיְהִי־שֶׁעַ בֶּר נִזֶּן מְלִי רוּחַ חֲכָמָתָא אַרִי
סָמַךְ מֹשֶׁה יָת יְדוּהָ עֲלוּהָ וְקָבִילוּ מִנָּה בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וַעֲבָדוּ כְּמָא דִּי פִקִּיד יֵי יָת מֹשֶׁה:

י וְלֹא קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כַּמֹּשֶׁה דִּי
אֲתַגְלִי לָהּ יֵי אַפִּין בְּאַפִּין:

לב) "וְעָתָה אֵעֲלֶה אֵל ה'", (במדבר ט) "עַמְדוֹ וְאֲשַׁמְעָה
מַה יִּצְוֶה ה' לָכֶם".

יא לְכָל אֲתִיָּא וּמוֹפְתִיָּא דִּי שְׁלַחַה יֵי לְמַעַבְד
בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם לְפָרְעָה וּלְכָל עַבְדוּהָ
וּלְכָל אֶרֶעָה:

יב וּלְכָל יָדָא תַּקְפָּתָא וּלְכָל חֲזוֹנָא רַבָּא דִּי
עָבַד מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל: חֲזַק

ט) "וְאֲשַׁבְּרֵם לְעֵינֵיכֶם", וְהַסְכִּימָה דַּעַת הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־
הוא לְדַעַתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (לעיל י) "אֲשֶׁר שִׁבְרַתָּ", יִישַׁר
כַּחַךְ שִׁשְׁבְּרַת (שבת פז):

וְצִיר־עֵינָיו אֵיךְ מֵתִים שֶׁלֹּא־חָרִי שֶׁהִכְתוּב מִסְפָּר עַל
הַמַּעֲלֹת הַגְּדוֹלוֹת וְהַנִּפְלְאוֹת שֶׁל מֹשֶׁה רַבְּנוֹ, יִסִּים בְּ"לִעְיָנִי
כָּל יִשְׂרָאֵל", שֶׁנֶּשְׂאוֹ לְבֹו לְשֹׁבֵר הַלּוּחוֹת לִעְיָנֵיהֶם?
וְיֵשׁ לֵאמֹר עַל־פִּי הַמְדַּרְשׁ (הוּבֵא בַרש"י פֶּרֶשׁת תִּשְׁא לֵד, א):
"מֹשֶׁה לְמִלְךָ שֶׁהָלַךְ לְמִדְיָנָה הֵימָּן וְהַנִּיחַ אֲרוֹסָתוֹ עִם
הַשְּׂפָחוֹת, מִתּוֹךְ קַלְקוּל הַשְּׂפָחוֹת יָצָא עָלֶיהָ שֵׁם רַע. עֲמִד
שׁוֹשְׁבִינָה וְקָרַע כְּתֻבָּתָהּ. אָמַר, אִם יֵאמֹר הַמֶּלֶךְ לְהַרְגָּהּ,
אִמְרָ לֹו עֲדִין אֵינָה אֲשַׁתְּךָ. . . הַמֶּלֶךְ זֶה הַקֶּבֶד"ה, הַשְּׂפָחוֹת
אֵלֹו עָרַב רַב, וְהַשּׁוֹשְׁבִין זֶה מֹשֶׁה, אֲרוֹסָתוֹ שֶׁל הַקֶּבֶד"ה אֵלֹו

מ"א פסוקים, גאוא"ל סימן. חסלת פרשת וזאת הברכה

יִשְׂרָאֵל".
וְעַל־פִּי־זֶה מוֹכֵנָת בַּפְּשׁוּטוֹת מַעֲלַת מֹשֶׁה בַּשְּׂבִירַת הַלּוּחוֹת,
שֶׁמַּעֲלָה זוֹ נַעֲלִית יוֹתֵר מִשְׁאֵר מַעֲלוֹתָיו הַנִּזְכָּרוֹת בְּכָתוּב,
שֶׁהָרִי מוֹכֵן גְּדֹל וְיָקָר עָרַךְ הַתּוֹרָה בְּעֵינֵי מֹשֶׁה רַבְּנוֹ, וּבִפְרָט
שֶׁהוּא זֶה שֶׁקִּבְּלָה מִיָּדוֹ שֶׁל הַקֶּבֶד"ה, וְאֶף־עַל־פִּי־כֵן כִּאֲשֶׁר
רָאָה מֹשֶׁה רַבְּנוֹ, הַרְעָה הַנָּאֵמָן וְהָאֹהֲבֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁיֵּשׁ מְקוֹם
לְחִשּׁוֹשׁ שֶׁמִּצִּיאֻתָם שֶׁל הַלּוּחוֹת יִכְלָה לִפְגֹּעַ בְּיִשְׂרָאֵל
חֹסֶן־וְשִׁלּוֹם, לֹא הֵסֵס כָּלָל וּשְׁבָרָם מִיָּד כְּדֵי לְהַצִּיל אֶת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל מִהֶעֱנֵשׁ.

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש
בחדשו גו'", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי
אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שביציבור
מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת
השבוע."

התוועדויות חלק א תשמ"ה עמוד 351

עטרת מרים

יח וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא בְּיוֹם בּוֹא גֹאֵל עַל־אֲדָמָת יִשְׂרָאֵל נָאִם אֲדֹנִי
יְהוָה תַּעֲלֶה חֲמָתִי בְּאָפִי בְּגִלְל רִשְׁעָתָם בְּיָמִים קְדָמוֹנִים: יט וּבִקְנָאֲתִי
בַּעֲבוּר קָנָאֲתִי בְּאִשְׁעִבְרָתִי דְּבִרְתִּי נִשְׁבַּע אֲנִי אִם־לֹא בַּיּוֹם הַהוּא
יְהִיָּה רַעַשׁ גָּדוֹל עַל אֲדָמַת יִשְׂרָאֵל: כ וְרַעֲשׂוּ מִפְּנֵי דִגְנֵי הַיָּם
וְעוֹף הַשָּׁמַיִם וְחַיַּת הַשָּׂדֶה וְכָל־
הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׁ עַל־הָאָדָמָה וְכָל־
הָאָדָם אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה
וְנַהֲרָסוּ הַהָרִים וְנִפְּלוּ הַמְּדִרְגּוֹת
הַנֶּעֱשִׂים לַעֲלוֹת בָּהֶן עַל הַעֲלִיֹּת וְכָל־
חוֹמָה לְאַרְצָן תִּפּוֹל הַכֹּל הוּא עֵנָן
מִלִּצְחָה וְיוֹרֶה עַל גִּבְלֵי הַחֲרָדָה:
כא וּקְרָאתִי עָלָיו עַל גֹּאֵל לְכָל־
הָרִי אֵל כָּל מְקוֹם שֶׁהוּא שֵׁם חֶרֶב
נָאִם אֲדֹנִי יְהוָה חֶרֶב אִישׁ
בְּאֶחָיו תַּהֲרִיחַ לְגִדֹל הַמְּהוּמָה שֶׁתִּבּוֹא
בָּהֶם: כב וְנִשְׁפָּטְתִּי אֹתוֹ אֶתְּוַבֵּחַ
עַמּוֹ בְּהִכָּי עָלָיו בְּדָבָר וּבְרָם וּגְשָׁם
שׁוֹטֵף וְאֲבָנִי אֶלְגָּבִישׁ אֲבִי בָרָה,
אִשׁ וּנְפָרִית אֲמַטִּיר עָלָיו וְעַל־
אֲנָפָיו וְעַל חֵיל צִבְאוֹת עַמּוֹ וְעַל־
עַמִּים רַבִּים אֲשֶׁר אֹתוֹ לְהָרִם

עטרת מרים

ולאדם, וזה יחשב לזכות כי בזה ידוע ששפענו לו: כג והתגדלתי ויהיה
מגדל והתקדשתי ומקדש וגודעתי ומפורסם לעיני גוים רבים וידעו
הכל כי־אני יהוה ואין עוד וולתי: א ואתה בן־אדם הנבא שיחדתי לך
נבואה פורטית ביחוד על־גוג ואמרתי כה אמר אדני יהוה הנני אפנה
אליו גוג נשיא ראש משד
ותכל שאחר מפלתו זאת יתחוק שנית
ונאסר מחנותיו שנית על ירושלים:
ב ושכבתיך אעיר לך להיות שובב
וששאתיך אפתה אותך להיות מורד
והעליתיך שנית מירכתי צפון

הפטרה לשבת חול המועד סוכות

יחזקאל פרק לח

לח יח וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא בְּיוֹם בּוֹא גֹאֵל

עַל־אֲדָמַת יִשְׂרָאֵל נָאִם אֲדֹנִי יְהוָה תַּעֲלֶה

חֲמָתִי בְּאָפִי: יט וּבִקְנָאֲתִי בְּאִשְׁעִבְרָתִי דְּבִרְתִּי אִם־לֹא בַּיּוֹם הַהוּא יְהִיָּה
רַעַשׁ גָּדוֹל עַל אֲדָמַת יִשְׂרָאֵל: כ וְרַעֲשׂוּ מִפְּנֵי דִגְנֵי הַיָּם וְעוֹף הַשָּׁמַיִם
וְחַיַּת הַשָּׂדֶה וְכָל־הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׁ עַל־הָאָדָמָה וְכָל־הָאָדָם אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי
הָאָדָמָה וְנַהֲרָסוּ הַהָרִים וְנִפְּלוּ הַמְּדִרְגּוֹת וְכָל־חוֹמָה לְאַרְצָן תִּפּוֹל:
כא וּקְרָאתִי עָלָיו לְכָל־הָרִי חֶרֶב נָאִם אֲדֹנִי יְהוָה חֶרֶב אִישׁ בְּאֶחָיו
תַּהֲרִיחַ: כב וְנִשְׁפָּטְתִּי אֹתוֹ בְּדָבָר וּבְרָם וּגְשָׁם שׁוֹטֵף וְאֲבָנִי אֶלְגָּבִישׁ אִשׁ
וּנְפָרִית אֲמַטִּיר עָלָיו וְעַל־אֲנָפָיו וְעַל־עַמִּים רַבִּים אֲשֶׁר אֹתוֹ: כג וְהַתְּגַדַּלְתִּי וְהַתְּקַדַּשְׁתִּי וְנִדְרַעְתִּי
לְעֵינֵי גוֹיִם רַבִּים וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה: לד א ואתה בן־אדם הנבא על־גוג ואמרתי כה אמר אדני
יהוה הנני אליך גוג נשיא ראש משד ותכל: ב ושכבתיך וששאתיך והעליתיך מירכתי צפון

עטרת מרים

ממקומך בצפון והבאותיך עליהרי ישראל: ג והפיתי אפה בקשתך מיד שמאלך כי בה מחזיקים את חפשת וחציד מיד ימינך אפיל: ד עליהרי ישראל תפול אתה וכל־אנפיד ועמים אשר אתך לעיט לעופות החרקים צפור כל בעל כנף גם הבלי דורם וחית השדה

נתתיך לאכלה: ה על־פני השדה תפול במקום המלחמה כי אני דברתי וכן יקום נאם אדני יהוה: ו ושלחתי־אש במגוג גם במדינתו ובשבי האיים המופרים מבני אדם, ויושבים לבטח וא וידעו כ־אני יהוה: ז ואת־שם קדשי אודיע אפרם בתוך עמי ישראל ולא־אחל ולא־אני את־שם קדשי עוד להיות מחלל וידעו הגוים כ־אני יהוה הקדוש שוכן בישראל: ח הנה באה המון ונהלתה עת הישועה נאם אדני יהוה הוא היום אשר דברתי וא ותרשם בפועל: ט ויצאו ישבי ערי ישראל ויצאו אל השלל ובערו וְהַשִּׁיקוּ וַיִּסְקוּ בידות הכלים ההם שהם של עץ בנשק בכלי נז ומגן וצנה בקשת ובחצים ובמקל יד וברמח חנית וקערו בהם אש שבע שנים כי יהיו רבים כל יד: י ולא־ישאו עצים מן־השדה ולא יחטבו מן־היערים כי יספיקו בכלי חזן כי בנשק ובעריר אש ושלל את־שללם אשר שללו אותם בימי הנולה ובזוו את־בזויהם נאם אדני יהוה: יא והיה ביום ההוא אתן לגוג לאנשי מקום־שם קבר קבר שם בישראל בני העברים בו אל קדמת למורתו של הים פגרת, מרים הפגרים מפגלת גוג וחכמת היא חכמת וחכמה את־העברים שמה כי לא ימצאו עוד מקום פגרי לעבור, וקברו שם את־גוג ואת־כל־המונה וקראו אותו גיא המון

עטרת מרים

גוג: יב וקברום בית ישראל למען טהר את־הארץ לא בעבור כבודם, שבעה חדשים יתעסקו בקבורתם כי רבים יהיו: יג וקברו כל־עם הארץ כלם יתעסקו בקבורתם והיה להם לשם שמה יראו כלם כי הם נשקרים מה' ואינם יראים מדבר ומפגפת, וזה יהיה יום הכבדי נאם אדני יהוה שיתראה כבוד ה' והשגחתו הפגרת

על ישראל ושמורתו אותם מקל פגע: יד ואנשי תמיד יבדילו ישאלו עברים שעברו תמיד בארץ לחקור על חללים כדי שיהיו מקברים את עם העברים ושבים בדרכים את הפגרים הנותרים על־פני הארץ לטהרה, וזאת מקצה מסוף שבעה־חדשים אחר שסימו קבורה אנשי גוג בניא המון גוג, אז יחקרו ולחפש אחר ההרגים שלא נהרגו בניא: טו ועברו העברים בארץ חולבי דרכים וראה עצם אדם ובנה אצלו ציון סימן שיפרשו מפני חולבי דרכים ועושי טהרות עד קברו אתו המקברים אל־גיא המון גוג: טז כמו שהנני יהוה וקרא גיא המון גוג לזכרון ששם מקום קבורתם וגם שם־עיר הפסוקה לאותו גיא חקרא המונה על שם המון גוג הנקברים בסמוך לה, וזהו וטהרו הארץ:

ובחצים ובמקל יד וברמח ובערו בהם אש שבע שנים: י ולא־ישאו עצים מן־השדה ולא יחטבו מן־היערים כי בנשק ובערו־אש ושללו את־שללם ובזוו את־בזויהם נאם אדני יהוה: יא והיה ביום ההוא אתן לגוג מקום־שם קבר בישראל גי העברים קדמת הים וחכמת היא את־העברים וקברו שם את־גוג ואת־כל־המונה וקראו גיא המון גוג: יב וקברום בית ישראל למען טהר את־הארץ שבעה חדשים: יג וקברו כל־עם הארץ והיה להם לשם יום הכבדי נאם אדני יהוה: יד ואנשי תמיד יבדילו עברים בארץ מקברים את־העברים את־הנותרים על־פני הארץ לטהרה מקצה שבעה־חדשים יחקרו: טו ועברו העברים בארץ וראה עצם אדם ובנה אצלו ציון עד קברו אתו המקברים אל־גיא המון גוג: טז וגם שם־עיר

המונה וטהרו הארץ:

עטרת מרים

עטרת מרים

שתמו ימי כבי אבל משה ויצו יהושע את־שטרי העם לאמר: **יא עברו** | בקרב המחנה וצו את־העם לאמר הכינו לכם צרה מיני מאכלים וולתי הלחם, כי בשבעה באדר שמות משה לקטו מן שהסתפקו בו עד ט"ו בניסן פ"י בעוד | בסוף שלשת ימים אתם עברים

את־הירדן הזה לבוא לרשת את־הארץ אשר יהנה אלהיכם נתן לכם לרשתה: יב ולראובני ולגדי ולחצי שבט המנשה אמר יהושע לאמר: יג זכור עליכם לזכור את־הדבר אשר צוה אתכם משה עבד־יהוה לאמר יהנה אלהיכם מניח לכם נתן לכם מקום מנוחה ונתן לכם את־הארץ הזאת: יד נשיכם טפכם ומקניכם ישבו בארץ אשר נתן לכם משה בעבר הירדן ואתם תעברו חמשים מושים לפני אחיכם כל גבורי החיל שבהם יעברו חלוצים ועזרתם אותם: טו עד אשר־יגויה יהוה | וכן ה' מקום מנוחה גם לאחיכם ככם

גבולכם: ה לא־יתיב איש לפניך כל ימי חיך כאשר הייתי עם־משה אחיה עמך לא ארפך ולא אעזבך: ו חזק ואמץ כי אתה תנחיל את־העם הזה את־הארץ אשר־נשבעתי לאבותם לתת להם: ז רק חזק ואמץ מאוד לשמר לעשות ככל־התורה אשר צוה משה עבדי אל־תסור ממנו ימין ושמאול למען תשפיל בכל אשר תלך: ח לא־ימוש ספר התורה הזה מפיד והגית בו יומם ולילה למען תשמר לעשות ככל־הפיתוב בו כ־אז תצליח את־דרךך ואז תשכיל: ט הלוא צויתיד חזק ואמץ בלתי־תחת כי עמך יהוה אלהיך בכל אשר תלך: י ויצו יהושע את־שטרי העם לאמר: יא עברו | בקרב המחנה וצו את־העם לאמר הכינו לכם צרה פ"י בעוד | שלשת ימים אתם עברים את־הירדן הזה לבוא לרשת את־הארץ אשר יהנה אלהיכם נתן לכם לרשתה: יב ולראובני ולגדי ולחצי שבט המנשה אמר יהושע לאמר: יג זכור את־הדבר אשר צוה אתכם משה עבד־יהוה לאמר יהנה אלהיכם מניח לכם ונתן לכם את־הארץ הזאת: יד נשיכם טפכם ומקניכם ישבו בארץ אשר נתן לכם משה בעבר הירדן ואתם תעברו חמשים לפני אחיכם כל גבורי החיל ועזרתם אותם: טו עד אשר־יגויה יהוה | וכן ה' מקום מנוחה גם לאחיכם ככם

א ויהי אחרי מות משה עבד יהוה ויאמר יהוה אלי־הושע בן־נון משרת משה לאמר: ב משה עבדי מת כי אלו היה עדין חי, לא יכלהם לעבור את הירדן כי עליו נגזר לכל יעבור ועתה קום עבר את־הירדן הזה אתה וכל־העם הזה אל־הארץ אשר אנכי נתן להם לבני ישראל: ג על כל־מקום אשר תדרך כפי־רגלכם בו לכם נתתיו כאשר דברתי אלי־משה: ד מהמדבר והלבנון והנהר הגדול נהר־פרת כל ארץ החתים ועד־הים הגדול ביום מבוא השמש יהיה גבולכם: ה לא־יתיב איש לפניך כל ימי חיך כאשר הייתי עם־משה אחיה עמך לא ארפך לא אעזבך: ו חזק ואמץ כהנהגת העם כראוי כי אתה תנחיל את־העם הזה את־הארץ אשר־נשבעתי לאבותם לתת להם: ז רק חזק ואמץ מאוד בתורה לשמר לעשות ככל־התורה אשר צוה משה עבדי כי לולא זאת, לא תועיל כלום כהנהגת העם כראוי, אל־תסור ממנו מספר התורה ימין ושמאול למען תשפיל תצליח בכל אשר תלך: ח לא־ימוש ספר התורה הזה האמור במקרא שלפני מפיד והגית בו יומם ולילה למען תשמר לעשות ככל־הפיתוב בו כ־אז תצליח את־דרךך ואז תשכיל: ט הלוא צויתיד חזק ואמץ במלחמה מול האויב אל־תערין ואל־תחת כי עמך יהוה אלהיך בכל אשר תלך: י ביום

הפטרה לפרשת וזאת הברכה יהושע פרק א

א ויהי אחרי מות משה עבד יהוה ויאמר

יהוה אלי־הושע בן־נון משרת משה לאמר:

ב משה עבדי מת ועתה קום עבר את־הירדן

הזה אתה וכל־העם הזה אל־הארץ אשר

אנכי נתן להם לבני ישראל: ג כל־מקום

אשר תדרך כפי־רגלכם בו לכם נתתיו

כאשר דברתי אלי־משה: ד מהמדבר והלבנון

הזה ועד־הנהר הגדול נהר־פרת כל ארץ

החתים ועד־הים הגדול מבוא השמש יהיה

גבולכם: ה לא־יתיב איש לפניך כל ימי חיך

אחיה עמך לא ארפך ולא אעזבך: ו חזק ואמץ כי אתה תנחיל

את־העם הזה את־הארץ אשר־נשבעתי לאבותם לתת להם: ז רק

חזק ואמץ מאוד לשמר לעשות ככל־התורה אשר צוה משה עבדי

אל־תסור ממנו ימין ושמאול למען תשפיל בכל אשר תלך: ח לא־ימוש

ספר התורה הזה מפיד והגית בו יומם ולילה למען תשמר לעשות

ככל־הפיתוב בו כ־אז תצליח את־דרךך ואז תשכיל: ט הלוא צויתיד

חזק ואמץ בלתי־תחת כי עמך יהוה אלהיך בכל אשר תלך:

י ויצו יהושע את־שטרי העם לאמר: יא עברו | בקרב המחנה וצו את־העם לאמר הכינו לכם צרה פ"י בעוד | שלשת ימים אתם עברים את־הירדן הזה לבוא לרשת את־הארץ אשר יהנה אלהיכם נתן לכם לרשתה: יב ולראובני ולגדי ולחצי שבט המנשה אמר יהושע לאמר: יג זכור את־הדבר אשר צוה אתכם משה עבד־יהוה לאמר יהנה אלהיכם מניח לכם ונתן לכם את־הארץ הזאת: יד נשיכם טפכם ומקניכם ישבו בארץ אשר נתן לכם משה בעבר הירדן ואתם תעברו חמשים לפני אחיכם כל גבורי החיל ועזרתם אותם: טו עד אשר־יגויה יהוה | וכן ה' מקום מנוחה גם לאחיכם ככם

עטרת מרים

עטרת מרים

וַיֵּרְשׁוּ גַם־הַמָּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם וְשַׁבְתֶּם
לְאֶרֶץ יִרְשְׁתֶּם וּרְשַׁתְּם אוֹתָהּ אֲזַי תֵּאָחֲזוּ בָּהּ מִבְּלִי מַעֲרַעַר אֶת־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר | נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן מִזֶּרֶחַ הַשָּׁמֶשׁ
בְּעֶבֶר הַמִּזְרָח, הוֹאִיל וְתִקְנֶנּוּ הַתְּנָא:
מִזֶּי וַיַּעֲזְבוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר כֹּל
אֲשֶׁר־צִוִּיתָנוּ נַעֲשֶׂה וְלֹא לָד
הַדָּבָר הַזֶּה שָׁחֲבֵנוּ עָלֵינוּ מִצַּד הַיָּשָׁר, כִּי

כָּכֶם וַיֵּרְשׁוּ גַם־הַמָּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם וְשַׁבְתֶּם לְאֶרֶץ יִרְשְׁתֶּם
וּרְשַׁתְּם אוֹתָהּ אֲשֶׁר | נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה עֶבֶד

יְהוָה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן מִזֶּרֶחַ הַשָּׁמֶשׁ: מִזֶּי וַיַּעֲזְבוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר כֹּל
אֲשֶׁר־צִוִּיתָנוּ נַעֲשֶׂה וְלֹא־כָל־אֲשֶׁר
תִּשְׁלַחְנוּ נִגְדָּ: ז' כָּכֹל אֲשֶׁר־שָׁמַעְנוּ אֶל־מֹשֶׁה בֶּן נִשְׁמַע אֱלֹהִי רָק יְהִי יְהוָה אֱלֹהֵיךְ עִמָּךְ כָּאֲשֶׁר
הָיָה עִם־מֹשֶׁה: יח כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־יִמְרָה אֶת־פִּיךָ וְלֹא־יִשְׁמַע אֶת־דְּבָרֶיךָ לְכָל אֲשֶׁר־תִּצְוֶנּוּ יוֹמָת רָק
חֶזֶק וַאֲמִץ:

אגרות קודש

ב"ה, ז' תשרי, תשכ"ב

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשרים קבלת מכתבו בו כותב ר"פ מפעולותיו במשך הזמן מעת בואו מ... ז. א. יותר מחצי
שנה. והתקוה שבדאי לדכוותי למותר להאריך - שהפעולות שכותב אולי מספיקות לבעלי עסק או
בכלל לזה שעסקו עניינים אחרים לגמרי, אלא שבזמנים הפנוים מעסקו מתעסק בהפצת היהדות או
החזקת המוסדות וכו' ואי"ז מספיק כלל וכלל למי שזה צ"ל עסקו ועיקר עסקו. ואין כאן הכוונה רק
מפני שהרי המשכורת באה מקופה צבורית ובמילא צ"ל עשיית העניינים באמונה וכו' - כי אם עיקר
בזה, שעל האדם לחוס על איבוד ימיו ביותר וביותר. וכמבואר בדא"ח עה"כ ימים יוצרו ולו אחד בהם,
שמשפר הימים הוא מתאים להפעולות הדרושות, וכל יום אשר אינו מלא ועאכו"כ באם ריק הוא
מפעולות הדרושות, הרי וכו',

איברא דלימוד זכות בנידון דידן - [בהיפך מכתבו שמפני שלא הי' פת בסלו ולכן חסר בפעולות,
כ"א אדרבא] מפני שהי' פת בסלו, לא שם לב למחז"ל פשוט נבילא בשוקא ואל תאמר כהנא אנא, ועד
כדי כך - שטרם נגש לאיזו פעולה בדקה שבע בדיקות, אולי יש בזה ענין שאינו לפי הכבוד וכו' וכו'.

והודיעונו חז"ל אין צועקין על העבר. ובפרט בנדון דידן, שהרי לכאורה אין נפק"מ אם הוא
העדר הרצון או העדר היכולת, והרי ענין שליחות הוא בדוקא שאין על השליח לחכות על כל פרט ופרט
להוראה בפעולה, או לחכות לימות המשיח אשר רוח הטומאה יעבור מן הארץ ולא תהיינה כל העלמות
והסתרים. כ"א אדרבה - להפיץ אור במקום חשך העלם והסתור [אשר בהעלם והסתור זה נכללת
לפעמים קרובות גם דאגת הפרנסה. ובנוגע אליו הרי שללו זה, ובכ"ז כו']. ופשוט ומובן שעתה בעשיית
אין להאריך בעניינים כאלו, שהרי זכויותיהם של כאו"א בתכ"י - צריכים להדגיש אותם ביותר וביותר,
וק"ל, ועכ"פ מכאן ולהבא - הנה יבוא בדברים עם...

פשיטא שאין בהנ"ל כל ענין של קפידא וכיו"ב, כי אם אך ורק הצער גדול על שמטעמים משונים
בזבז זמנו כשרונותיו וידיעותיו, מבלי לנצלם כלל כדרוש להפצת המעניות, בתוככי הפצת היהדות,
וק"ל, ובפרט - שנמצא בתוככי עשירות אלפים כ"י אחב"י, אשר נשמתם רעבה וצמאה לדבר ה' [אלא
שחלק חשוב מהם אין יודעים למה הצמאון והרעבון, ואשרי חלקו של המנצל כשרונותיו להודיעם ע"ד
האמור ולקרבתם תחת כנפי השכינה], וכנראה שהמאמר הכל תלוי במזל - גם בזה קאי הוא.

בברכת חתימה וגמח"ט

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - י"ד תשרי פרק כ, מפרק עב עד סוף פרק עו	יום רביעי - י"ז תשרי פרק כ, מפרק פג עד סוף פרק פז
יום שני -ט"ו תשרי פרק כ, מפרק עז עד סוף פרק עח	יום חמישי - י"ח תשרי פרק כ, מפרק פח עד סוף פרק פט
יום שלישי - ט"ז תשרי פרק כ, מפרק עט עד סוף פרק פב	יום שישי -י"ט תשרי פרק כ, מפרק צ עד סוף פרק צו
שבת קודש - כ' תשרי פרק כ מפרק צז עד סוף פרק קג	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון י"ד תשרי

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קלד, אך האמת אניד... עד עמ' 268, יאהב ה' וכו':

22 שהקדוש־ברוך־הוא נותן יסורים, ואיך יש להתייחס על־פי
23 תורה לבעיות החיים הגשמיים – אם הדרך היא לא לבקש עצות
24 על כך אצל תלמידי חכמים וצדיקים? ממשיך רבנו הזקן ומסביר:
25 אלה המתהלכים לבקש עצות איך להיפטר מהצרות הגשמיות,
26 אין דרכם הדרך הנכונה
27 על־פי תורה. שכן,
28 בעשותם כך – ולא שְׁעו
29 אֶל ה' לָשׁוּב אֵלָיו בְּרוּחַ
30 נְמוּכָה וְהִכְנַעַת הַגּוֹף,
31 לְקַבֵּל תּוֹכְחָתוֹ בְּאַהֲבָה,
32 "כִּי – הִרִי, דּוֹקָא אֶת
33 אֲשֶׁר יֵאָהֵב ה' וְכוּ": –
34 יוֹכִיחַ"12 – מִכָּאן, שבמקום
35 להתהלך ולחפש עצות
36 איך להיפטר מעונשים
37 גשמיים, על האדם לחזור

38 בתשובה, שהרי העונשים סימן הם שהקדוש־ברוך־הוא רוצה
39 שאותו יהודי יעשה תשובה, ויתירה מזו, על יהודי להיות שבע
40 רצון מכך, שכן יש לו הזכות, שדוקא אותו בחר ה' לעוררו
41 לתשובה, כביטוי לאהבתו המיוחדת של הקדוש־ברוך־הוא
42 אליו.

1 אֶת הָאֱמֶת אֲנִיד לְשׁוֹמְעִים לִי, כִּי אֶהְבֶּה מְקַלְקֵלֵת
2 הַשּׁוֹרָה11, וְהִנֵּה הִיא – אֶהְבֶּה הִיא כְּסוּת עֵינַיִם שְׁלֵא
3 לְרֵאוֹת הָאֱמֶת, מֵרֵב אֶהְבֶּתָם לַחֲיֵי הַגּוֹף – שֶׁנִּגַּל כֵּךְ בָּאִים
4 חֲסִידִים לִבְקֹשׁ עֲצוֹת בַּעֲנִינִים גִּשְׁמִיִּים, כִּפִּי שִׁיפֹרֵשׁ לַהֲלֹךְ;
5 בִּינְתִּים מִצִּיָּן רִבְנוּ הַזִּקֵּן,
6 שְׁלֵא מְדוּבֵר כָּאֵן חֲסִי
7 וְשִׁלּוּם עַל אֶהְבֶּת הַגּוֹף
8 סֹתָם, אֲלֵא הַכּוּוֹנָה הִיא
9 אֲכֹן: לְשֵׁם שְׁמַיִם, –
10 רוֹצִים בְּחַיֵּי גּוֹף טוֹבִים,
11 לְשֵׁם שְׁמַיִם, לְעֵבֶד בּוֹ –
12 עִם הַגּוֹף, אֶת ה', בְּרִשְׁפִּי
13 אֲשֶׁר וְשִׁלְחָתָהּ גְּדוּלָּה
14 מֵאַהֲבַת נַפְשָׁם אֶת ה',
15 – הִרִי לְמִירוֹת שׁוּדָא אֲכֹן
16 לְשֵׁם שְׁמַיִם, אֲךְ כִּיּוֹן שֶׁהִם

17 כֹּל כֵּךְ שְׁקוּעִים בּוֹזָה, עַד שִׁישׁ לָהֶם גַּם אֶהְבֶּה לַחֲיֵי הַגּוֹף, אֶהְבֶּה
18 כּוֹז הַמַּפְרִיעָה לְסִדְרָה, הִרִי בְּמִילָא – וְעַל בֵּן הַיִּטֵּב חָרָה לָהֶם
19 בְּצִעֲרָה הַגּוֹף חֲסִידֵי־שְׁלֹמֹם ה' וְרַחֲמֵם, וְאֵין יְכוּלִין לְקַבֵּל בְּלָל,
20 – צַעַר וִיסוּרִים, עַד שֶׁ – הַצַּעַר מַעֲבִידֵם עַל דַּעְתָּם, לְכַתֵּת
21 רְגִלֵּיהֶם מַעִיר לַעִיר, לְשֵׁאֵל עֲצוֹת מִרְחוֹק, – מִזֹּה אֲכֹן הַטַּעַם

יום שני ט"ו תשרי

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 268, וכמו אב רחמן... עד עמ' קלה, הדינין גם"ו:

62 לְטוֹב לוֹ כָּל הַיָּמִים. וְהִנֵּה, לְמַעַלָּה בְּחִינַת "פְּנִים" –
63 שֶׁלִּמְדֵנוּ לַעֲלֵי, שֶׁמִּצְדּוֹ שֶׁל יְהוּדִי צָרִיךְ לִהְיוֹת לְלַמְעֵלָה הָאוֹפֵן
64 וְהַבְּחִינָה שֶׁל "יֵשֶׁר יַחוּז פְּנִימוֹ", ו"פְּנִים בְּפִנִּים", הַהִיפֵךְ מִהַחֲזוֹרָת
65 הַעוֹרָף, אֲלֵא לַחוּזוֹת בְּאֲבִינוּ שֶׁבִּשְׁמַיִם פְּנִים אֵל פְּנִים, הִרִי
66 הַבְּחִינָה שֶׁל "פְּנִים"
67 לְמַעַלָּה הוּא הַרְצוֹן
68 וְהַחֲשֵׁק, אֲשֶׁר אֲבִינוּ
69 שְׁבִשְׁמַיִם מְשַׁפִּיעַ לְבָנָיו
70 כָּל טוֹב עוֹלָמִים – גַּם
71 הָעוֹלָם הָרוּחָנִי וְגַם הָעוֹלָם
72 הַגִּשְׁמִי, וְחַיֵּי נֶפֶשׁ וְגוֹף, –
73 הִרִי כֹל זֶה הוּא מְשַׁפֵּעַ,
74 בְּאַהֲבָה וְרִצּוֹן, חֲשִׁיקָה
75 וְחִפְצָה, עַל־יְדֵי תוֹרַת
76 חַיִּים – שְׁהִיא – הַתּוֹרָה
77 הִיא, רִצּוֹנוֹ וְחִפְצָה –
78 אֲשֶׁר נָתַן לָנוּ, – הַשְּׁפָעָה כּוֹז, שְׁהִיא בְּאַהֲבָה וְרִצּוֹן וְכוּ', הִיא
79 הַנִּקְרָאת בְּחִינַת "פְּנִים", הַשְּׁפָעָה הַבָּאָה מִהַפְּנִים וּפְנִימִיּוֹת הָרִצּוֹן
80 שֶׁלִּמְעֵלָה, כְּמוֹ שְׁאוּמְרִים: – בְּשִׁמוּנָה עֶשְׂרֶה, "כִּי בְּאוֹר פְּנִיךָ

43 וְכִמּוֹ אֲב רַחֲמֵן חֲכָם וְצָדִיק חֲסִידָה בְּנוֹ, שְׁאֵין לָבֵן חֲכָם
44 לְחֲפֹךְ עוֹרָה לָנוּם, לְמִצּוֹא לוֹ עוֹרָה, אוֹ אֶפְלוֹ – לֵא, מִלִּין
45 יֵשֶׁר, לְפָנֵי אֲבִיו הַרְחֵמֵן וְהַצָּדִיק וְחֲסִידָה, – הִרְבִּי הַרִי"צ נ"ע
46 הַעִיר בִּאֲחַת מִשִּׁיחוּתֵינוּ13: כִּשְׁרַבְנוּ הַזִּקֵּן מְדַבֵּר בַּפֶּעַם הָרִאשׁוֹנָה
47 אֹדוֹת אֲב הַמַּעֲנִישׁ אֶת
48 בְּנוֹ וּמִכָּה אוֹתוֹ, אֵין הוּא
49 מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּתוֹאֵר "חֲסִיד",
50 וְרַק לְאַחֵר מִכֵּן, כִּשְׁהוּא
51 מְדַבֵּר אֹדוֹת "מִלִּין"
52 "יֵשֶׁר", שֶׁם הוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ
53 בְּתוֹאֵר זֶה. שְׁכֵן, אֲב
54 הַמִּכָּה אֶת בְּנוֹ, הוּא אֲכֹן
55 רַחֲמֵן וְצָדִיק וְחֲכָם, אֲבֵל
56 לֵא חֲסִיד, כִּי חֲסִיד אֵינוֹ
57 מִכָּה! עַל־כֵּל־פְּנִים רוֹאִים
58 אֲנוּ, שֶׁאֵם הֵבֵן הוּא חֲכָם –

59 לֵא יִנּוֹס לְחַפֵּשׁ לוֹ עוֹרָה אוֹ מִלִּין יֵשֶׁר, רַק לְהִיּוֹת "יֵשֶׁר יַחוּז
60 פְּנִימוֹ" – לֵא עִם הָעוֹרָף שְׁלֹ, אֲלֵא עִם הַפְּנִים שְׁלֹ, עִם אֲבִיו
61 – פְּנִים בְּפְנִים, – פְּנִים כְּנֶגֶד פְּנִים, לְקַבֵּל הַכְּאִתּוֹ בְּאַהֲבָה,

10 וְכִמּוֹ אֲב רַחֲמֵן חֲכָם וְצָדִיק חֲסִידָה בְּנוֹ, שְׁאֵין לָבֵן חֲכָם
11 וְרַק לְאַחֵר מִכֵּן, כִּשְׁהוּא
12 מְדַבֵּר אֹדוֹת "מִלִּין"
13 "יֵשֶׁר", שֶׁם הוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ
14 בְּתוֹאֵר זֶה. שְׁכֵן, אֲב
15 הַמִּכָּה אֶת בְּנוֹ, הוּא אֲכֹן
16 רַחֲמֵן וְצָדִיק וְחֲכָם, אֲבֵל
17 לֵא חֲסִיד, כִּי חֲסִיד אֵינוֹ
18 מִכָּה! עַל־כֵּל־פְּנִים רוֹאִים
19 אֲנוּ, שֶׁאֵם הֵבֵן הוּא חֲכָם –

20 לֵא יִנּוֹס לְחַפֵּשׁ לוֹ עוֹרָה אוֹ מִלִּין יֵשֶׁר, רַק לְהִיּוֹת "יֵשֶׁר יַחוּז
21 פְּנִימוֹ" – לֵא עִם הָעוֹרָף שְׁלֹ, אֲלֵא עִם הַפְּנִים שְׁלֹ, עִם אֲבִיו
22 – פְּנִים בְּפְנִים, – פְּנִים כְּנֶגֶד פְּנִים, לְקַבֵּל הַכְּאִתּוֹ בְּאַהֲבָה,

אומרת: "אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו",
אחרי אלה ממעשיו שיש לעשות תשובה עליהם, ויעשה
תשובה, וימצא לו עונות הצריכין מרוק ויסורים, ויראה
לעין גדל אהבתו – של הקדוש ברוך הוא, אליו, – אהבה
המקלקלת השורה,
במשל מלך גדול ונורא
הרוחץ בכבודו ובעצמו
צואת בנו יחידו, מרוב
אהבתו, – לבנו, שהרי זו
חריגה מהסדר, שאכן
המלך עצמו רוחץ ומנקה
את הצואה, רק אהבתו
הרבה של המלך אל בנו
יחידו מקלקלת את
השורה, שהוא עצמו
רוחץ את צואתו. כך יש
לראות את אהבתו
הגדולה של הקדוש –
ברוך הוא אליו – בנקותו
עונותיו על ידי יסורים.
כמו שכתוב: "אם
רחץ ה' צואת בנות
ציון בו, ברוח משפט
בו".¹⁶ וכמים הפנים
אל פנים, –
כשמתכלים עם הפנים

במים, משתקפים במים אותם פנים, כך הרי גם לב האדם
לאדם, לב האדם למטה לאדם העליון – ללמעלה, התעורר
האהבה בלב כל משכיל ומבין יקר מהות אהבת ה' אל
התחתונים, – לאלה הנמצאים בתחתיות העולם הזה, אשר
היא – אהבתו של הקדוש ברוך הוא, יקרה וטובה מפל תני
העולמים בלבם, – העולמות הרוחניים והגשמיים, כמו
שכתוב: "מה יקר חסדך וכו'", – וכן כתוב: "כי טוב
חסדך מתים בו", כי החסד שהוא בחינת אהבה, –
פנימיות החסד היא אהבה, "אהבת עולם אהבתך על כן
משכתך חסד", מאהבה בא חסד, הוא תני החיים שכל
העולמות, כמו שאמרים: – בשמונה עשרה, "מכלכל
חיים בחסד". – הרי שחסד ואהבה הם המון והחיים של
החיים. ואז – כשיבין את אהבתו הגדולה של הקדוש ברוך –
הוא אליו, המתבטאת ביסורים – וזה יעורר בו אהבה
להקדוש ברוך הוא, לקבל את היסורים באהבה, אז – גם ה'
יתן הטוב", – מה שטוב גם בגלוי, טוב הנראה והנגלה,
שרואים בעיני בשר שזה טוב, ויאר פניו אליו, – שהפנים

נתת לנו תורת חיים בו" – לעשות בה – ועל ידה, רצונו,
ועל זה נאמר: "באור פני מלך חיים, ורצונו בו".
מה שאין לנו לעזרי גלולים, – לאומות העולם, משפיע תני
גופם¹⁴ שלא ברצון וחשיקה וחפיצה, לכך נקראים "אלהים
אחרים", שיונקים –
חיותם, מבחינת
ה"אחרים". – לא ברצון
הפנימי, אלא ברצון
החיצוני, כפי שהוסבר
בפרק כ"ב בחלק הראשון
של ספר ה"תניא",
שבשעה שנותנים דבר
לידיד, מסתכלים ישר
בפניו כשנותנים לו. שכן,
כיוון שבנפש זה בא
מהפנים ומהרצון הפנימי
של הנפש, כך גם בגוף
מתבטא הדבר על ידי
ההסתכלות בו בפנים,
ואילו כשנותנים דבר
לשונא – מפנים את הפנים
ממנו. שכן כיוון שבנפש,
הפנים, פנימיות הרצון
הפנימי, מופנים ממנו,
והנתינה היא רק ברצון
החיצוני איזה טעם שהוא,

אבל לא שרוצים לתת לו באמת, הרי כשם שבנפש, הפנים,
הרצון הפנימי, מופנה ממנו, משתקף הדבר גם בגוף, שהפנים
מופנים בשעה שנותנים לו ההשפעה. כך גם כאן – השפעת חיי
הגוף לאומות העולם ניתנת רק ברצון החיצוני, בחינת "אחוריים"
31 (הניגוד ל"פנים"), והם נקראים "אלהים אחרים". על-כל-פנים
32 יוצא, שבחינת "פנים" למעלה היא ההשפעה הניתנת לבני
33 ישראל ברצון הפנימי של הקדוש ברוך הוא. וכך הוא באדם,
34 הרצון והחשק – הרצון הפנימי של האדם, הוא בחינת
35 "פנים", – וכשאומרים שצריך להיות "פנים בפנים" מהאדם
36 להקדוש ברוך הוא, הכוונה היא לקבל ברצון וחשק (ברצון
37 פנימי) מה שניתן לו מה"פנים" שלמעלה (מהפנימיות שלמעלה).
38 ובענינו הכוונה שיש לקבל התוכחה של הקדוש ברוך הוא
39 (שהתבטאה ביסורים גשמיים) ברצון פנימי. ואם אינו מקבל –
40 התוכחה, פאהבה ורצון – באלו הופך ערך ואחור, חס-
41 ושלוש. ועצה היעוצה לקבל – היסורים, באהבה, – שיהיה
42 בכוחו של אדם לקבל את היסורים באהבה, היא עצת ה'
43 בפי חכמינו ז"ל: "לפשפש במעשיו", – כפי שהגמרא¹⁵

אגרת הקדש

נתת לנו תורת חיים בו' לעשות בה רצונו וע"ז נאמר
באור פני מלך חיים ורצונו בו'. משא"כ לעו"ג משפיע
חיי גופם שלא ברצון וחשיקה וחפיצה לכך נק' אלהים
אחרים שיונקים מבחי' אחוריים וכך הוא באדם הרצון
והחשק הוא בחי' פנים ואם אינו מקבל באהבה
ורצון כאלו הופך עורף ואחור ח"ו. ועצה היעוצה
לקבל באהבה היא עצת ה' בפי חז"ל לפשפש במעשיו
וימצא לו עונות הצריכין מירוק יסורים ויראה לעין
גדול אהבתו אליו המקלקלת השורה כמשל מלך
גדול ונורא הרוחץ בכבודו ובעצמו צואת בנו יחידו
מרוב אהבתו כמ"ש אם רחץ ה' צואת בנות ציון בו'
ברוח משפט בו' וכמים הפנים אל פנים תתעורר
האהבה בלב כל משכיל ומבין יקר מהות אהבת ה'
אל התחתונים אשר היא יקרה וטובה מכל חיי העולמים
כולם כמ"ש מה יקר חסדך וכו' כי טוב חסדך מחיים
בו' כי החסד שהוא בחי' אהבה הוא חיי החיים
שבכל העולמות כמ"ש מכלכל חיים בחסד ואז גם
ה' יתן הטוב ויאר פניו אליו בבחי' אהבה מגולה

14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע דלכאורה כן הוא גם בחיי נפשם. ראה ח"א פכ"ב וספ"ג". 15. ברכות ה, א. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע בדנמשל כ' גודל (איכות) ובמשל רוב (כמות)?" 17. ישע' ד, ד. 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכתוב - את". 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מש' הכולל ליה"ר דביעור חמץ". 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראה פרש"י שם". 21. תהלים לו, ח. 22. שם סג, ד.

- 1 והפנימיות שלמעלה יהיו באופן שיהיו נראים בפנים, וטוב
2 לאדם למטה, **בְּכַחֲנִית**
3 **אֲחֵבָה מְגֻלָּה, אֲשֶׁר**
4 **הִיְתָה תַּחֲלָה מְלֻבֶּשֶׁת** 1 **אשר היתה תחלה מלובשת ומסותרת בתוכחה מגולה**
5 **וּמְסֻתֶּרֶת בְּתוֹכָהּ** 2 **ויתמתקו הגבורות בשרשן ויתבטלו הדינין נס"ו:**
6 **מְגֻלָּה, – הבאה מאחבה**
7 מסותרת, הרי זה יבוא באחבה גלויה ובחסדים גלויים, **סְלַח־וְעֵד:**

יום שלישי ט"ז תשרי

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קלה, אהובי אחיי... עד עמ' 270, או"נ מלו"נ:

- 15 האגרת הבאה נדפסה ונוספה כאן על ידי מסדרי "אגרת הקודש" (הוספת
16 כ"ק רבינו: "לאחרי הוצאות הראשונות דאגה"ק – ראה בהרשימה
17 **דהדפוסים**"), כהוספה לאגרת הקודש סימן כ"ב, למרות שבאופן גלוי לא
18 נראה הקשר בינה לבין האגרת הקודמת.

- 19 פרט לכך, שבחלק "אגרת
20 הקודש" סימן כ"ב, שלא נדפס
21 כאן (ב"אגרת הקודש")
22 מתאונן רבנו הזקן על
23 ששאלת עצות בענינים
24 גשמיים מעסיק אותו רבות –
25 אולי יש לכך שייכות לחלק
26 הבא של האגרת, שם הוא גם
27 בן מתאונן על העיסוקים
28 הרבים המקיפים אותו מכל
29 עבר.

- 30 **אֲהוּבִי, אֲחִי וְרַעִי! – כִּי**
31 קורא רבנו הזקן לחסידים
32 אליהם הוא כותב אגרת
33 קודש זו, **מְגֻלָּה מְסֻתֶּרֶת** 23
34 **אֲשֶׁר תְּקִיפוּ עָלַי וְיַחַד** 24

- 35 **וּסְבוּנִי כְּמִים, כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה תְּמִיד לֹא יִחְשׂוּ – לֹא**
36 **אוֹכֵל מִלֶּט מִשָּׂא** 25 **לֵאמֹר עִם הַסֵּפֶר כָּל אֲשֶׁר בְּלִבִּי. אֲךָ**
37 **בְּקִצְרָה בְּאֵת, בְּמִזְכִּיר וּמְחִזִּיר עַל הָרָאשׁוֹנוֹת בְּכָל־ל, – עַל**
38 **אוֹתָם דְּבָרִים שֶׁרַבְנוּ הִזְקֵן כָּבֵד עוֹרֵר אֵלֵיהֶם, וּבִפְרָט אֶל**
39 **הַמְתַּנְדְּבִים בְּעַם, –** המקריבים עצמם, מרצונם החופשי, בענין
40 עבודת התפלה – שעבודת התפלה תהיה הרבה יותר מאשר
41 הסדר הרגיל בזה, **לְעַמֵּד עַל הָעֲבוֹדָה זֶה תִּפְלָה, – כִּי**
42 **שֶׁחֲכַמְנוּ ז"ל אוֹמְרִים** 26: "איזו היא עבודה שהיא בלב הוי אומר
43 זו תפלה", שהתפלה נקראת עבודה שבלב – עבודה שבלב ועם
44 הלב, **בְּקוֹל רֶם, –** להתפלל בקול רם, – מובן שהכוונה היא
45 מחוץ לשמונה עשרה שעליה להיות בלחש, פרט לימים

23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכר בדפוסים – דלכאורה צ"ל טרדותי ל' רבים כהמשך". 24. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ד תהלים פח, יח (בהיפך הסדר) – [וכן כמה ל' כאן שלאח"ז]". 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בתניא שלפנינו: לא אוכל משא, אבל ב"לוח התיקון" תיקן ככפנים. והוא ע"ד לשון הכתוב ישע"י מו, ב. 26. תענית ב, א. 27. אדה"ז סק"א ס"ב – ג. 28. תשא לב, ט. 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דמזה מובן שזהו למעליותא".

אחריכם אשר ערכתי שיח" — "שלא להשליך דברי אחריכם" 43
הוא מקיף, "אשר ערכתי שיח" הוא פנימי (כלומר, שרבנו הזקן 44
פעל בחסידים גם בדרך מקיף וגם בפנימיות), ומה שאומר לאחר 45
מכן: "במצות חכמינו ז"ל והוי שפל רוח בפני כל אדם בכלל כי 46
יציבא מילתא ותקין 47
פתגמא שכל אחד מתוקן 48
מחבירו" — הכוונה 49
בהוספה "כל אחד מתוקן 50
מחבירו" היא, שעל ידי 51
הזולת נעשה האדם עצמו 52
מתוקן. וכתוב: — 53
וכתוב: "כל [איש] 54
ישראל כאיש אחד 55
חברים", כמו שאיש 56
אחד מחבר מאברים 57
רבים, ובהפך — אחד 58
מהשני, נוגע בלב, כי 59
ממנו תוצאות חיים", — 60
כך גם, כפי שרבנו הזקן 61
מסביר בפרוטרוט באגרת 62
הקודש סימן ל"א — 63
שפירוד חסידולם בין בני 64
ישראל נוגע בביכול 65
בשכינה שהוא ה"לב" של 66
בני ישראל. אם-כן 67
אנחנו היות כלנו כאיש אחד ממש — תבין העבודה בלב, 68
— עבודת התפלה שהיא — כנוצר לעיל — "עבודה שבלב", 69
שענינה לחבר את הנשמה עם מקורה בשכינה, הרי על-ידי 70
שבני ישראל הם באחדות, דבר המביא לאחדות עם השכינה — 71
תביא האחדות לחיזוקה ולקיומה של העבודה שבלב בתפלה, 72
ומכלל הן כו', — כפי הלשון³⁷ "מכלל הן אתה שומע לאר", 73
שבשעה שחסרה האחדות חסידולם, חסר ב"עבודה שבלב" 74
בתפלה. ועל כן — ולכן נאמר³⁸: "ולעבדו" — את הקדוש ברוך 75
הוא, שכם אחד" דוקא. — כלומר, באותה כוונה, מתי הוא 76
הענין האמיתי של "לעבדו"? — כשזה "שכם אחד" דוקא, 77
כשכולם הם באחדות. ועל כן — ולכן, אהובי ידידי, — אומר 78
רבנו הזקן לחסידים, נא ונא לטרוח בכל לב ונפש לתקן 79
אהבת רעהו בלב, "ואיש את רעת רעהו אל תחשבו 80
בלבבכם" כתיב³⁹, ולא תעלה על לב לעולם, — לא רק 81
שלא לחשוב, שמשמעותו יכולה להיות מחשבה ממש, כי-אם 82
גם שלא יעלה על הלב אף פעם, ואם תעלה — שאדם סתם, 83
גם מי שהוא במדרגת "בינוני", הרי איננו בעל-הבית על עצמו 84

של הנפש החוטאת — וענתה ה'חכמה: נפש כי תחטא תישפט 1
ותיענש, ולא שתשובה תכפר ותביא סליחה לחטא, כפי שמובא 2
בירושלמי³⁰, ומשה רבנו עליו-השלוש בקש מדה בנגד 3
מדה³¹, — באותה מדה שהאדם עושה תשובה ברצון שלמעלה 4
מהבנה — כך תומשך לו 5
סליחה ממדריגה 6
שלמעלה מחכמה, שמשם 7
באה הסליחה, ודי למבין. 8
ועוד זאת אדרש 9
ממעלתכם, — בתחילה, 10
בשהוא מדבר בענינים 11
שבין אדם למקום, 12
השתמש רבנו הזקן בלשון 13
"מזכיר ומחזיר על 14
הראשונות", ואילו כעת, 15
בשהוא מתחיל לדבר 16
אודות בין אדם לחבירו — 17
הוא משתמש בלשון 18
דרישה, שלא להשליך 19
דברי אחריכם, אשר 20
ערכתי שיח, להיות כל 21
איש ישר והולך בתמו, 22
כאשר עשה האלקים 23
את האדם ישר³², ולא 24
לבקש חשבונות רבים³³, 25
מעלילות מצעדי גבר ומחשבות אדם ותחבולותיו, — שלא 26
לחשוב אודות אדם שני מה הן חשבונותיו וכוונותיו, כי זו 27
מלאכת שמים היא ולא מלאכת פשר-ידם. — הקדוש ברוך 28
הוא יודע הכל, "עלילות מצעדי גבר, מחשבות אדם 29
ותחבולותיו, ויצרי מעללי איש" — כפי הנוסח בתפלת ראש 30
השנה. ולהאמין באמונה שלמה במצות ה'ל³⁴: "והיו 31
שפל רוח בפני כל אדם" בכלל, — בלי יוצא מן הכלל³⁵. כי 32
יציבא מלתא ותקין פתגמא, שכל אחד מתקן מחבירו, — 33
שכן, אמת הדבר ונכון הביטוי שכל אחד "מתוקן" מחבירו, כל 34
אחד נהיה יותר טוב על ידי חבירו. שכן, לכל אחד מעלתו 35
המיוחדת שאיננה בשני, ועל ידי האחדות של כולם יחד 36
מיתווספת לכל אחד המעלה שישנה בשני ואיננה בו. על מה 37
שרבנו הזקן אומר כאן "ועוד זאת אדרוש ממעלתכם", אמר כ"ק 38
אדמו"ר מהר"י צ"ע באחת משיחותיו הקדושות³⁵, שאין 39
הכוונה שרבנו הזקן כתב זאת אל בני עליה, רבנו הזקן כתב זאת 40
אל חסידים, ופירוש המלים "אדרוש ממעלתכם" הוא, עוררו 41
מעלותיכם. להלן אומר רבנו הזקן: "שלא להשליך דברי 42

אגרת הקדש

כי שאלו לחכמה כו' ומושה רבינו ע"ה ביקש מדה 1
כנגד מדה וד"ל. ועוד זאת אדרוש ממעל' שלא 2
להשליך דברי אחריכם אשר ערכתי שיח להיות כל 3
איש ישר והולך בתמו כאשר עשה האלקי את 4
האדם ישר ולא לבקש חשבונות רבים מעלילות 5
מצעדי גבר ומחשבות אדם ותחבולותיו. כי זו מלאכת 6
שמים היא ולא מלאכת ב"ו. ולהאמין באמונה 7
שלימה במצות הו"ל והוי שפל רוח בפני כל אדם 8
בכלל כי יציבא מלתא ותקין פתגמא שכ"א מתוקן 9
מחבירו. וכתוב כל [איש] ישראל כאיש אחד חברים. 10
כמו שאיש א' מחובר מאברים רבים ובהפך נוגע 11
בלב כי ממנו תוצאות חיים. א"כ אנחנו היות כולנו 12
כאיש א' ממש תיכון העבודה בלב ומכלל הן כו'. 13
וע"כ נאמר ולעבדו שכם אחד דוקא. וע"כ אהובי 14
ידידי נא ונא לטרוח בכל לב ונפש לתקוע אהבת 15
רעהו בלב. ואיש את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם 16
כתוב ולא תעלה על לב לעולם ואם תעלה יהדפנה 17

אנחנו היות כלנו כאיש אחד ממש — תבין העבודה בלב, 1
— עבודת התפלה שהיא — כנוצר לעיל — "עבודה שבלב", 2
שענינה לחבר את הנשמה עם מקורה בשכינה, הרי על-ידי 3
שבני ישראל הם באחדות, דבר המביא לאחדות עם השכינה — 4
תביא האחדות לחיזוקה ולקיומה של העבודה שבלב בתפלה, 5
ומכלל הן כו', — כפי הלשון³⁷ "מכלל הן אתה שומע לאר", 6
שבשעה שחסרה האחדות חסידולם, חסר ב"עבודה שבלב" 7
בתפלה. ועל כן — ולכן נאמר³⁸: "ולעבדו" — את הקדוש ברוך 8
הוא, שכם אחד" דוקא. — כלומר, באותה כוונה, מתי הוא 9
הענין האמיתי של "לעבדו"? — כשזה "שכם אחד" דוקא, 10
כשכולם הם באחדות. ועל כן — ולכן, אהובי ידידי, — אומר 11
רבנו הזקן לחסידים, נא ונא לטרוח בכל לב ונפש לתקן 12
אהבת רעהו בלב, "ואיש את רעת רעהו אל תחשבו 13
בלבבכם" כתיב³⁹, ולא תעלה על לב לעולם, — לא רק 14
שלא לחשוב, שמשמעותו יכולה להיות מחשבה ממש, כי-אם 15
גם שלא יעלה על הלב אף פעם, ואם תעלה — שאדם סתם, 16
גם מי שהוא במדרגת "בינוני", הרי איננו בעל-הבית על עצמו 17

30. מכות פ"ב ה"ו. 31. דב"ר פ"א, ט. 32. ל' הכתוב - קהלת ז, כט. 33. אבות פ"ד מ"ו. 34. בתניא פ"ל מובא גם כן מאור"ל זה בשניונים, ועל כך מעיר הרבי: "כפ"ל מדובר בנוגע לעבודה בעצמו, במלחמת היצר בסמוע"ט וכו' - בזה נוגע התבוננות שתביא לפועל במחוד"מ ולכן צ"ל, ופרטית ובהנהגה דוקא דפ' הקל ממנו וכו' ואין זה שייך לאמונה - וכלבד ששכלו יכריחו להתנהג בפו"מ כו'; באגה"ק מדובר בנוגע שיצטרף (לכל איש ישראל - כולנו כאיש א' ממש, אלא שצריך באווארענען שאם נדמה לו חסרון בפ' או בקבוצת אנשים (אל יחשוב ע"ז וכו' כדלקמן) יאמין (ובכדי שיהי' ממש צ"ל) באמונה שלימה - ואדרבא לא יתבונן בפרטי הנהגת פ' ופ". 35. סה"ש תש"ה ע' 51. 36. שופטים כ, יא. 37. ספרי עקב יא, יט. 38. צפני, ג, ט. 39. זכרי' ח, יז.

מאשר הדיבור, הן לטוב והן למוטב⁴². – בדברים שהם לא טוב אלא שעליהם להיות טוב כשמהפכים את הרע לטוב. הרי, גם בענינים טובים יש למחשבה – מחשבות טובות – השפעה בנפש יותר מאשר לדיבור, וגם בענינים לא טובים, שמחשבות לא טובות יש להן השפעה הרסנית יותר מאשר דיבורים לא טובים, שכן מחשבה היא לבוש המאוחד עם הנפש יותר מאשר דיבור, שלכן מחשבה ישנה תמיד כשם שהנפש ישנה תמיד, ואילו דיבור הרי "עת לדבר" ו"עת לחשות

אגרת הקדש

מלכו כהנודף עשן וכמו מחשבת ע"ז ממש. כי גדולה לה"ר כנגד ע"ז וג"ע וש"ד. ואם ברבור כך כו' וכבר נודע לכל חכם לב יתרון הכשר המח' על הדבור הן לטוב והן למוטב. וה' הטוב המברך את עמו בשלום ישים עליכם שלום וחיים עד העולם כנפש און מלונ:

מלדבר⁴³, שכן דיבור אינו מאוחד כליכך עם הנפש כמו מחשבה. וה' הטוב המקבץ את עמו בשלום, ישים עליכם שלום וחיים עד העולם, כנפש אוהב נפשים מלב ונפשו:

שלא יעלה בו הרהור כזה – הרי אם יעלה בו הרהור כזה, יהפנה מלכו כהנודף עשן, וכמו מחשבת עבודה זרה ממש⁴⁰. – כך יגרש ממחשבתו כל מחשבה רעה על יהודי שני. כי גדולה – עבירת לשון הרע כנגד – העבירות, עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים, – כפי שהגמרא⁴¹ אומרת "כל המספר לשון הרע, מגדיל עוונות כנגד שלש עבירות, עבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים", ואם ברבור כך כו', – שלשון הרע שקול כנגד עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים, הרי לשון הרע במחשבה – לחשוב לשון הרע – גרוע מזה בהרבה. וכבר נודע לכל חכם לב יתרון הכשר המחשבה על הדיבור, – שהמחשבה פועלת על הנפש יותר

יום רביעי י"ז תשרי

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 270, כג. בגזירת... עד עמ' קלו, אליהם כלל.

השראת השכינה היא רק עליהם, בבחינת מקיף, כפי שאומר בחלק הראשון של ספר ה"תניא" סוף פרק י"א, אך כשעשרה יהודים לומדים תורה ביחד – שורה השכינה "ביניהם", בפנימיות, כי זה כל האדם. – כפי שהגמרא מפרשת בברכות⁴ את הפסוק: "כי זה כל האדם": "כי זה כל האדם": "כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה", ואף גם זאת היתה כל ירידתו בעולם הזה – ירידת הנשמה ממדרגת הגבוהה לעולם זה – הרי תכלית ירידה זו היא לצרף עליה זו, – שהנשמה מתעלית על-ידי לימוד תורה בציבור, אשר אין עליה

אגרת הקדש

כג בגזירת עירין פתגמא ומאמר קדישין חכמי המשנה ע"ה ששנו במשנתם עשרה שיושבין ועוסקין בתורה שכינה שרויה ביניהם כי זה כל האדם ואף גם זאת היתה כל ירידתו בעוה"ז לצורך עליה זו אשר אין עליה למעלה הימנה כי שכינת עוזו אשר בנבחי מרומים והשמים ושמי השמים לא יכלכלו אימתה. תשכון ותתגדל בתוך בני ישראל כמ"ש כי אני ה' שוכן

למעלה הימנה. – כלומר, העליה שבגללה היתה ירידת הנשמה, נעשית לא רק אחרי הירידה, כשהנשמה עוזבת את הגוף, אלא בעוד הנשמה היא בגוף ישנה כבר עליה שגובה ממנה אי אפשר להיות כלל בענין השראת השכינה – שנעשה ביהודי על-ידי לימוד התורה בריבים, כי שכינת עוזו אשר בנבחי מרומים, והשמים ושמי השמים לא יכלכלו אימתה – תשכון ותתגדל בתוך בני ישראל, כמו שכתוב: "כי אני

כג. באגרת קודש זו, סימן כ"ג, מעורר רבנו הזקן, לעשות קביעות בלימוד "עין יעקב" ברבים בין מנחה למעריב, וכן בהלכה למעשה ב"שולחן ערוך", ובתור הקדמה לכך הוא מסביר ההפלאה והגדלות העצומות בהשראת השכינה ששורה בבני ישראל בשעה שהם לומדים תורה בציבור, זוהי מדרגת השכינה שקבלתה בגילוי בתור שכר יכולים רק בעולם הבא, אך בדרך השראה, היא שורה על ובתוך בני ישראל בשעה שלומדים תורה בציבור. כג בגזירת עירין פתגמא ומאמר קדישין, – בגזירת המלאכים נאמרים הדברים, ובמאמר המלאכים הנקראים

51 "קדישין" (קדושים). זהו לשון הפסוק¹ שחכמינו ז"ל² (ורבנו הזקן 52 כאן) משתמשים בה על תלמידי חכמים שהם כמלאכי השרת³, שחכמי המשנה שהם כמלאכים אמרו כך, חכמי המשנה עליהם השלום, ששנו במשנתם: "עשרה שיושבין ועוסקין בתורה – שכינה שרויה ביניהם", – זה ענין גבוה יותר מאשר הענין של "אכל בי עשרה שכינתא שריא"⁵, על כל עשרה יהודים הנמצאים יחד במקום אחד שורה שכינה – שכן, אותה

40. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי י"ל הדיוק בזה ע"פ מחז"ל דרך על מח' ע"ז נענשין (קדושין מ, א)". 41. ערכין טו, ב. 42. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "פי' 'למוטב' – בלקויות (ס"פ קרח)". 43. ע"פ קהלת ג, ז. 1. דניאל ד, יד. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "פסחים לג, א". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "רש"י שם, עיי"ש". 4. אבות פ"ג משנה ו'. 5. סנהדרין לט, א. 6. ו, ב. 7. קהלת יב, יג. 8. שלח לה, לר.

בפנימיות, ו"אין דבר שבקדשה בפחות מעשרה". - כפי 29
שהגמרא אומרת שם בברכות, כנזכר לעיל. הרי, כדי שיהיה 30
"בקרבר קדוש" הרי זה דוקא עלידי לימוד התורה בעשרה. 31
ומשום הכי נמי, אצטריך להו לרז"ל למילף מקרא: "מנין 32
שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה בו". - 33
ולכן צריכים גם חכמינו 34
ז"ל ללמוד מפסוק מהיכן 35
יודעים אנו שאפילו אחד 36
שיושב ועוסק בתורה - 37
קובע לו השי"ת שכר, כפי 38
שהמשנה למדה זאת 39
באבות¹⁴ מהפסוק¹⁵ "ישב 40
בדד וידום כי נטל עליו", 41
צריכים רבותינו ז"ל לימוד 42
מיוחד על כך. ואף גם 43
זאת, לא מצאו לו סמך 44
מן המקרא אלא לקביעת שכן בלבד, ליחיד לפי ערכו לפי 45
[פסח אחר: ולפי] ערך המרבים, - אם היחיד הוא חלק ממרובים 46
יותר אך פחות מעשרה - מקבל כל אחד מהם את השכר לפי 47
ערך המרובים המשתתפים בזה. בהתאם לגירסת "לפי ערך" 48
הכוונה היא, שהיחיד מקבל שכרו לפי הערך שיוצא בחלקו 49
בתור חלק מהמרובים, ובהתאם לגירסת "ולפי ערך", בוא"ו, 50
הכוונה היא, שכלל שהיחידים מרובים יותר כך גדל שכרו של 51
כל יחיד לעצמו. אבל לענין השראת קדשת הקדוש-ברוך 52
הוא¹⁶ - אין לו ערך אליהם כלל. - הקדושה הנמשכת על 53
ידי לימוד התורה של יחידים, אין לה שום ערך לקדושה 54
הנמשכת מלימוד התורה של ציבור. 55
56

1 ה' שובן בתוך בני ישראל" - עלידי עסק התורה והמצות
2 בעשרה דוקא, - עשרה יהודים הם "עדה" ו"ציבור", כמו
3 שאמרו רז"ל: "אתיא תוך תוך בו". - למדים גזירה-שה
4 מ"תוך" "תוך", כתוב "ונקדשתי בתוך בני ישראל"¹⁰, ובמרגלים
5 שהיו עשרה כתוב¹¹
6 "מתוך העדה" - למדים
7 מכך שדבר שבקדושה
8 הוא בעשרה יהודים
9 דוקא. באחת משיחותיו
10 הקדושות¹² מעיר כ"ק
11 אדמו"ר מהור"צ נ"ע,
12 מדוע ענין זה ש"עדה"
13 הכוונה לעשרה, למדו
14 רבותינו ז"ל מה"תוך" של
15 העדה הרעה של
16 המרגלים, עליהם כתוב¹⁴
17 "הבדלו מתוך העדה
18 הרעה הזאת"? והוא אומר שם, שמשה רבנו הזהיר "הבדלו" על
19 המקיף של הרע, שכן את הפנימי היה בכוחו לתקן, במילא יש
20 לומר שגם בקדושה הכוונה כאן למקיף של קדושה, כלומר
21 שבעדה של עשרה מיתוסוסף אור מקיף של קדושה המובדל
22 לגמרי מהאור השורה על פחות מעשרה. ועל זה - על
23 ההשראה של קדושה הנמשכת עלידי עסק התורה והמצות
24 בעשרה, נאמר¹³: "בקרבר קדוש", - שבחינת "קדוש" שבעצם
25 היא קדוש ומובדל - נמשכת "בקרבר", בפנימיות, בבני ישראל.
26 וכפי שמפרש בשיחה הקדושה האמורה, שלעיל מדובר
27 כשהאור נמשך בבחינה של מקיף, ועתה כשהוא מביא את
28 הפסוק "בקרבר קדוש" הכוונה היא כפי שהמקיף נמשך

יום חמישי י"ח תשרי

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קלו, וההפרש שבין השראה... עד עמ' קלו, עמלה בת.

הקדוש-ברוך הוא לנפשו של יהודי המחפש את ה', החיפוש 67
יכול להיות בעבודת התפלה שלפני תורה, או בתורה עצמה, 68
כפי שהוא אומר בחלק 69
הראשון של ספר ה"תניא" 70
סוף פרק ל"ז, ש"קורא 71
בתורה" זה כמו בן הקורא 72
לאביו שיבוא אליו ויהיה 73
אתו יחד, ולכן נקראת 74
התורה "אור" 75
76

57 ו"ההפרש שבין השראה לקביעות שכן" - בין השראה של
58 קדושה שנעשית על ידי תורה בציבור, לבין קביעת שכר
59 שנעשה על ידי תורה של
60 יחיד, מוכן למביני מדע.
61 כי קביעת שכן הוא,¹⁰
62 שמאיר ה' לנפש¹¹
63 תדרשנו, באור תורתו,¹²
64 שהוא מעטה לבושו¹³
65 ממש, - שהקדוש-ברוך
66 הוא מתעטף ומתלבש בתורה - ועל ידי לבוש זה מאיר

אגרת הקדש

וההפרש שבין השראה לקביעות שכר

מובן למביני מדע. כי קביעת שכר הוא שמאיר ה'

לנפש תדרשנו באור תורתו שהוא מעטה לבושו ממש

ולכן נקראת התורה אור שנאמר עוטה אור כשלמה

שנאמר¹⁷: "עטה אור כשלמה"¹⁸, - שזה מוסב על אור

9. ברכות כא, ב. 10. אמור כב, לב. 11. קרח טז, כא. 12. ספר השיחות תש"ד ע' 29. 13. ישעי' יב, ו. 14. פרק ג' משנה ב'. 15. איכה ג, ח. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ידועה הקושיא בזה, דבאבות שם (מ"ב) שנים שיושבין ואין ביניהם ד"ת שכינה שריו' ביניהם. וייל ע"פ משנת באוה"ת עקב ע' תקמב. ברכות ו, א. במגן אבות סוף ח"ו 1) גירסת אחרת באגה"ק זו. 2) ע"פ הבי' שם (כנראה לקוח מהצ"צ) - יש לתרץ הנ"ל. ראה גם תניא מהדו"ק ע' רסא הערה 13 שורה 48. 17. תהלים קד, ב. 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכ"מ מובא ע"ז הכתוב כי נר מצוה ותורה אור - אבל כאן הכוונה להביא ראי' ש"מאיר ה'" ע"י תורה אור, "אור תורתו" כמו שע"י "שלמה" מתגלים כמה ענינים דהמלוכש בה. [ולכן נק' אור - שזהו עליו לגבי תורה אור מצ"ע - מפני שהוא שלמה שע"י

הקדוש־ברוך־הוא עצמו] ואורו, בְּהַגְלֹתוֹ – כשאור ה' 18
מתגלה מִמַּעֲטָה לְבוֹשׁוֹ שֶׁהִיא הַתּוֹרָה, וַיֵּצֵא בְּכֶרֶךְ חָצוֹ, – 19
אור כזה שהתחלתו יוצא מלבוש התורה כחץ של ברק לנפש¹⁹. 20
וְזוֹ הִיא קְבִיעַת שֹׁכֵר הַתּוֹרָה, הַקְבוּעָה תָּמִיד בְּנֶפֶשׁ עֲמֻלָּה 21
בָּהּ. – הרי שהשכר של 22
תורה קבוע תמיד בנפש, 23
לא רק בעולם הבא 24
כשיהיה שכר המצוה 25
ש"בהאי עלמא ליכא"²⁰ 26
(שאינו ניתן בעולם הזה), 27
אלא תמיד, גם בהיות 28
הנשמה בגוף, קבוע בה 29
שכר זה של תורה, זה 30
שכר ואור מוגבלים 31
שיכולים "להתפס" בנפש 32
גם כשהיא מלוכשת בגוף. לכן אומרים, גם כשאחד יושב ולומד 33
תורה קבוע לו הקדוש־ברוך־הוא שכר. 34

אגרת הקדש

והנפש היא בעלת גבול ותכלית בכל כחותיה לכן
גם אור ה' המאיר בה הוא גבולי מצומצם ומתלבש
בתוכה וע"כ יתפעל לב מבקשי ה' בשעת התפלה
וכיוצא בה כי בו ישמח לבם ויגיל אף גילת ורנן
ותתענג נפשם בנועם ה' [נ"א על ה'] ואורו בחגולות
ממעטה לבושו שהיא התורה ויצא ככרך חצו וזו
היא קביעת שכר התורה הקבועה תמיד בנפש עמלה

1 התורה שהוא "לבוש" (שלמה), מפני שהוא בהגבלה, וְהַנֶּפֶשׁ
2 הִיא בְּעֵלְת גְּבוּל וְתִכְלִית בְּכָל כְּחוֹתֶיהָ, – כלומר, גם בכמות
3 וגם באיכות, כל כוחות הנפש הם מוגבלים, וכיוון שהאור
4 המאיר לנפש צריך להתקבל בתוך כוחות הנפש, מן ההכרח הרי
5 שגם האור יהיה מוגבל.
6 ובלשון רבנו הזקן: לִכְן גַּם
7 אור ה' הַמֵּאִיר בָּהּ –
8 בנפש, הוּא גְּבוּלִי, 1
9 מִצֻּמְצָם, וּמִתְלַבֵּשׁ 2
10 בְּתוֹכָהּ, – בתוך הנפש, 3
11 שהנפש תופסת את אור 4
12 ה' בפנימיות, וְעַל כֵּן – 5
13 ולכן, וְיִתְפַּעַל לֵב מִבְּקָשֵׁי 6
14 ה' בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה 7
15 וְכִיּוֹצֵא בָּהּ, כִּי בּוֹ 8 בַּהּ.
16 וְיִשְׂמַח לָבָם, וְיִגֵּל – בגילה גלויה, המתבטאת ב־אֵף גִּילָת
17 וְרִנָּה, וְיִתְעַנֵּג נַפְשָׁם בְּנוֹעָם ה' [נֶסֶח אֲחֵר: עַל ה' – על

יום שישי י"ט תשרי

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קלו, אבל ההשראה היא... עד עמ' 272, ממציאותו לגמרי.

59 גם בהשראת השכינה שעל ידי תורה של רבים – הרי עיקר
60 האור הוא גם כן באופן מקיף. שכן, זה אור שבבחינת בלי־גבול
61 שיכול להתקבל בנפש רק באופן של מקיף. כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב²¹:
62 "וַיְהִי נֶעֱם ה' עָלֵינוּ, וַיַּעֲשֶׂה יְדֵינוּ כוֹנֵנָה עָלֵינוּ", כְּלוֹמֵר,
63 כִּי "נֶעֱם ה'" אֲשֶׁר
64 הוֹפִיעַ בְּ"מַעֲשֶׂה
65 יְדֵינוּ"²², בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה
66 וְהַמִּצְוֹת, דְּאוֹרֵיתָא
67 וְקִדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא כְּלָא
68 חָד – שהתורה והקדוש־
69 ברוך־הוא הם דבר אחד
70 לגמרי, וַיִּכְוֶנּוּ וַיַּשְׁרֶה
71 עָלֵינוּ מְלַמְעָלָה, –
72 "עלינו", מעלינו, בבחינת
73 מקיף, לְהוֹיֹתוֹ בְּלִי גְּבוּל
74 וְתִכְלִית וַאֲיֵנו מִתְלַבֵּשׁ
75 בְּנֶפֶשׁנוּ וְשִׁכְלָנוּ, וְעַל כֵּן
76 – ולכן, אֵין אֲנוּ מְשִׁיגִים
77 בְּשִׁכְלָנוּ הַנְּעִימוֹת
78 וְהַעֲרִיבוֹת מִ"נֶעֱם ה'"
79 וַיּוֹי הַשְּׂכִינָה – שהוא, בְּלִי גְּבוּל וְתִכְלִית, אֲשֶׁר מִתְּכַוֵּנִן
80 וְשׁוֹרָה עָלֵינוּ בְּ"מַעֲשֶׂה יְדֵינוּ", בְּתוֹרָה – הנלמדת, וּמִצְוֹת –
81 הנעשות, בְּרָבִים דְּקָא. – שדוקא בתורה ובמצוות שברבים,
82 ישנה השראה מאור בלי גבול, וְעַל זֶה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ

אגרת הקדש

אבל ההשראה היא הארה עצומה מאור ה'
המאיר בה בלי גבול ותכלית ואינו יכול להתלבש
בנפש גבולית כ"א מקיף עליה מלמעלה מראשה ועד
רגלה כמו שאמרו חז"ל אבל בי עשרה שכינתא
שריא כלומר עליהם מלמעלה כמ"ש ויהי נועם ה'
עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו כלומר כי נועם ה'
אשר הופיע במעשה ידינו בעסק התורה והמצוות
דאורייתא וקוב"ה כולא חד יתכונן וישרה עלינו
מלמעלה להיותו בלי גבול ותכלית ואינו מתלבש
בנפשנו ושכלנו וע"כ אין אנו משיגים בשכלנו הנעימות
והעריבות מנועם ה' וזיו השכינה בלי גבול ותכלית
אשר מתכונן ושורה עלינו במעשה ידינו בתורה
ומצוות רבים דוקא. וע"ז ארו"ל שכר מצוה כהאי

35 אָבֵל הַהִשְׁרָאָה – השראת השכינה, מזה שאומרים "שכינה
36 שרויה ביניהם", הִיא הָאֵרָה עֲצוּמָה מְאֹד ה' הַמֵּאִיר בָּהּ –
37 בנפש עצמה, לא בכוחות הנפש שהם מוגבלים, כִּי־אֵם בנפש
38 עצמה, בְּלִי גְּבוּל וְתִכְלִית, וַאֲיֵנו יִכּוֹל לְהִתְלַבֵּשׁ – בפנימיות,
39 בְּנֶפֶשׁ גְּבוּלִית – בנפש
40 מוגבלת, כִּי־אֵם –
41 בבחינת של אור מְקִיף 9
42 עָלֶיהָ מְלַמְעָלָה מְרֵאשָׁה 10
43 וְעַד רִגְלָהּ, – מהמדריגה 11
44 העליונה שבנפש עד 12
45 למדריגה התחתונה, שכל 13
46 כוחות הנפש מוקפים 14
47 ב"אור ה'" הבלתי מוגבל, 15
48 כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲזוֹ"ל²³: 16
49 "אָבֵל בִּי עֲשֶׂרָה 17
50 שְׂכִינָתָא שְׂרִיא", – על 18
51 כל עשרה יהודים שורה 19
52 שכינה, כְּלוֹמֵר, עָלֵיהֶם 20
53 מְלַמְעָלָה, – הרי על־דרך 21
54 שרבותינו ז"ל אומרים
55 בענין השראת השכינה השורה על כל בני ישראל, גם כשאין
56 הם לומדים תורה (כפי שיסביר להלן), שם הרי ודאי שהכוונה
57 היא להשראה בבחינת מקיף, וכפי הלשון "אכל", "על כל",
58 שעליהם בבחינת מקיף מאירה השראת השכינה, על־דרך־זה

יתגלה ה'). ועיין הצ"צ עה"פ עוטה אור". 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה אגה"ק סו"ס טו שזהו ממקור כו". 20. קידושין לט, ב. 21. תהלים צ, יז. 22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע הפי' ב"מעשה ידינו" שזהו "עסק התומצ"צ".

עשרה מישראל יחד למרות שאין הם עוסקים בשעת מעשה
בתורה²⁹. בספר השיחות תש"ד³⁰ מביא כ"ק אדמו"ר מהור"צ
נ"ע, כשאביו למד אתו אגרת קדושה זו בפעם השניה, הרי
בשעה שהגיע למה שרבנו הזקן מדבר אודות מעלת הנשמות
לגבי מלאכים, ומסיים
כמו ששמעתי מרבותי"
וכו' - דיבר הרבי
(מהורש"ב) נ"ע אודות
הלשון "ששמעתי מרבותי"
- שלעיל ב"תניא" פרק
ל"ה (בהגדה) כתוב הלשון
"ששמעתי ממורי", ואילו
כאן הוא אומר הלשון
"ששמעתי מרבותי", והוא
אמר על כך: "ששמעתי
ממורי" הוא מתכוון להוד
כבוד קדושת הרב המגיד

ממוריש, ו"ששמעתי מרבותי" הכוונה למורנו הבעל-שם-טוב
והרב המגיד ממזריטש. לאחר מכן, אומר שם כ"ק אדמו"ר
מהר"צ נ"ע, אמר הוד כבוד קדושת אאמו"ר (אדוני אבי מורי
ורבי), שאלו הן מההלכות שלומדים בגן-עדן אודות מעלת
הנשמות לגבי מלאכים, כפי שהם (המלאכים) מתבטלים מ"אור
הי"י" ששכינתא שריא (שהשכינה שורה) במעמד עשרה
מישראל, למרות שאין הם מדברים בדברי תורה, והוא - ממשיך
כ"ק אדמו"ר מהר"צ נ"ע לספר - סיפר לי שמונה סיפורים
בנוגע להלכות שלומדים בגן עדן, וסיים: וכל זה הוא ב"תניא"
הקדמה לכך, לעשות קביעות בכל יום ללמוד "עין יעקב", שהוא
אומר על כך שרוב סודות התורה מוסתרים בו וזה מכפר על
עונות האדם. להלן³¹ הוא מביא שם, שהרבי (מהורש"ב) נ"ע
אמר לו גם אז, שלחסידי מלפנים היתה קביעות בחק לימודם
(בלימודים שהיו לומדים כל יום כחוק בל יעבור), שנוסף על
השיעורים במשניות, עמוד גמרא ותניא, היו גם לומדים פסקא
ב"עין יעקב", ועל-כל-פנים הלכה אחת בקיצור שולחן ערוך שני
סעיפים³², אם היה זה סעיף גדול היו לומדים באופן כזה שהיה
זה הלכה אחת, ועל פי רוב הלכה אחת חלוקה בשני סעיפים,

ו"ל²⁰: "שכר מצוה בהאי עלמא ליבא", - שכר מצוה בעולם
זהו - אין, שזה מוסב על האור וההתגלות הבלתי מוגבלות,
הבאות על ידי מצוה - התגלות זו איננה בעולם הזה. שכן,
העולם הזה הרי מתנהג בצורה מוגבלת - ולכן אין בעולם הזה
התגלות אור בלתי מוגבל,
כי אי אפשר לעולם
להשיגו, - את האור
שהוא בלי-גבול, ב"אם
בהתפשטות הנפש
מהנפשו. - אז, כשאין על
הנפש ההגבלות שמצד
הגוף, בכוח הנפש להשיג
התגלות שבלי גבול, ונאף
גם זאת - שבכוח הנפש
להשיג זאת אז - הרי זה
על דרך החסד, - הרי זה
חסד מהקדוש-ברוך-הוא

שנותן הכוח לנפש "לתפוס" התגלות כזו, כמו שכתוב²³: "וילך
ה' חסד, כי אתה תשלם לאיש כמעשהו"²⁴, - שתשלם
השכר לפי מעשי האדם הוא חסד מהקדוש-ברוך-הוא, וכמו
שאמרו רז"ל²⁵, שהקדוש-ברוך-הוא נותן כח בצדיקים כו'.
- לקבל את שכרם לעתיד לבוא. שכן, השכר הוא הרי בלתי
מוגבל, וכדי שהנשמה שהיא מוגבלת - גם אחרי שהיא
מתפשטת מהגוף ואין עליה הגבלות הגוף - תוכל לקבל שכר
שהוא בלתי מוגבל, צריך הקדוש ברוך הוא להעניק לה כוח על
כך. מה-שאין-כן במלאכים²⁶, - שאין בכוחם לקבל התגלות
בלתי מוגבלת, כמו ששמעתי מרבותי, - הכוונה על הבעל-
שם-טוב והמגיד ממזריטש, כי אלו נמצא מלאך²⁷ אחד²⁸
עומד במעמד עשרה מישראל ב"תה, - הרי זה רק מה
שעשרה יהודים נמצאים יחד - שאכל בי עשרה שכינתא
שריא" - שורה הרי שם השכינה, אף שאינם מדברים בדברי
תורה - תפל עליו אימתה ופחד בלי גבול ותכלית,
משכינתא דשריא עליהו, - מהשכינה השורה עליהם, עד
שהיה מתבטל ממציותו לגמרי. - מצד הביטול והפחד
הגדולים שהיתה משרה עליו השראת השכינה השורה על

23. תהלים סב, יג. 24. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דלכאורה באם זהו כמעשהו - מהו החסד - אלא שזהו שיכול לקבלו".
25. סנהדרין ק, ב. 26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שלא ניתן להם הכח". 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע שהרי מלאכים
מעלים התפלות גם דצבור". 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע - הכוונה?". 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "והא דהעשרה
אינם בטלים כו' ואינם בפחד כו' עכצ"ל משום דלא חזי אפילו מזלייהו (דאז צ"ל בחרדה וכמרו"ל בחברי דניאל [מגילה ג, א]),
ומוכרח להיות כן דאם לאו - בטלה הבחירה כמוכן ממצב חברי דניאל. והתועלת דשכינתא שריא - סיוע (בהעלם) להעבודה". 30. ע'
97-98. 31. ע' 101. 32. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע"ג אם אינו טה"ד: (1) לא ה" נפוץ לימודו ברוסיה אפילו בדורות האחרונים.
(2) ע"פ רוב כל סעיף - ה' בפ"ע. (3) נדפס לראשונה - בסוף ימי הצ"צ ומחוץ לרוסיה. (4) שו"ע אדה"ז נדפס בתחלת נשיאות
אדהאמ"צ, ובטח נקבעו שיעורים בו מאז. וה"ז לימוד ה' פסקות. ומה יגרום לשנות ולהחליף?!"

יום שבת קודש כ' תשרי

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 272, וע"כ רע בעיני... עד עמ' 272, כמ"ש בזוה"ק.

ברבים - דוחק כל שיעור קומה של יוצר בראשית
כביכול³⁸, כמו שאמרו רז"ל³⁹: "אין אני והוא וכו'", -
יכולין לדור בעולם, הרי שהוא דוחה את השכינה לגמרי,
שאין היא יכולה לשרות שם. אלא ש"מלך אסור ברהמים"
כמ"ס⁴⁰. - השכינה היא

באופן של "אסור" -
כשורה נגד רצונה שלא
לשרות במקום כזה - הרי
יש בכך משום עלבון
וקלון לשכינה הנמצאת
שם באופן של "מלך
אסור וכו'". אבל "וי
למאן דדחקין
לשכינתא בד יוקים לה
קדשא בריההא, - וי
לאלה שידחקים את
השכינה, כאשר הקדוש
ברוך הוא יקים אותה,
ויימא לה: - ויאמר לה:
"התנער מעפר קומי
וגו"⁴¹, ועל תלת מלין
מתעבבי ישראל
בגלותא: - על שלשה
דברים מתעבבים בני ישראל בגלות: על דדחקין לשכינתא,
על שהם מצירים לשכינה, ועל דעבדין קלנא בשכינתא
- ועל שגורמים קלון לשכינה, וכו', כמו שכתוב בזהר
הקדוש⁴².

ועל כן, - ולכן, רע בעיני המעשה³³ אשר נעשה תחת
השמש בכלל, - כלומר, באלה שעוסקים בעסק או בעבודה,
שהם ענינים שתחת השמש (לא כמו תורה שהיא "לעילא מן
שמשא", למעלה מן השמש), הרי גם כשהם עושים מה שהוא
אומר להלן, שלפני
התפלה או אחרי התפלה,
אין הם לומדים תורה,
אלא זה נעשה מושב לצים¹
- הרי זה "רע בעיני",²
וכפרט בין אחי ורעי³
הנפשים אל ה'³⁴, "הנפשה"
זו תפלה³⁵, - כלומר
אלה העוסקים בעבודת
התפלה, ואחר התפלה
או לפני נעשה "מושב
לצים" רחמנא-לצלן,⁹
כמו שאמרו רז"ל³⁶:
"שנים שיושבין ואין
ביניהם דברי תורה כו'",¹²
- הרי זה מושב לצים,¹³
ואם נעשה "מושב
לצים" בעשרה, -¹⁵

אגרת הקדש

וע"כ רע

בעיני המעשה אשר נעשה תחת השמש בכלל ובפרט
בין אחי ורעי הנגשים אל ה' הגשה זו תפלה ואחר
התפלה או לפני נעשה מושב לצים ר"ל כמו שארז"ל
שנים שיושבין ואין ביניהם ד"ת כו' ואם נעשה מושב
לצים בעשרה דשכינתא שריא עליהו אין לך עלבונא
וקלנא דשכינתא גדול מזה רחמנא ליצלן ואם אמרו
רז"ל על העובר עבירה בסתר שדוחק רגלי השכינה
ח"ו העובר עבירה ברבים דוחק כל שיעור קומה של
יוצר בראשית כביכול כמ"ש רז"ל אין אני והוא וכו'
אלא שמלך אסור ברהמים כו'. אבל ווי למאן דדחקין
לשכינתא בד יוקים לה קודשא ב"ה ויימא לה התנערי
מעפר קומי וגו' ועל תלת מלין מתעבבי ישראל
בגלותא על דדחקין לשכינתא ועל דעבדין קלנא
בשכינתא וכו' כמ"ש בזוה"ק.

ממשרא, דשכינתא
שרי עליהו - שהשכינה שורה עליהם, אין לך עלבונא
וקלנא דשכינתא - עלבון וקלון השכינה, גדול מזה
רחמנא-לצלן, ואם אמרו רז"ל³⁷ על העובר עברה פסגה
ש"דוחק רגלי השכינה" חס-ושלום, - הרי, העובר עברה

33. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: 'ל' הכתוב - קהלת ב, יז'. 34. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: 'ראה פרש"י יתרו יט, כב. ותפלות
במקום קרבנות תקנום'. 35. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: 'ב"ר פמ"ט. פרש"י עה"פ". 36. אבות פרק ג' משנה ב'. 37. קידושין לא,
א. 38. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: 'ראה ע"ח ש' השמות פ"ז. יהל אור ע' תקעג ואילך". 39. סוטה ה, א. 40. הערת כ"ק אדמו"ר
שליט"א: 'להעיר מאגה"ת רפ"ד". 41. כמ"ש בישעי נב, ב. 42. ח"ג עה, ב.

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום רביעי עמ' ב

אינו מכיר אותם ולא מהדרין ליה - ולא מחזירים לו.
הגמרא מביאה הוכחה שמחזירים לתלמידי חכמים אבידה על פי
טביעת עין: דאמר רב יהודה אמר שמואל, בהני תלת מילי עבדי
רבנן דמשנו במליהו - בשלשה דברים אלו רגילים חכמים לשנות
מן האמת בדבריהם, במסקנת - כששואלים אותם אם בקיאים הם
במסכת מסויימת, הם משיבים לא, משום ענוה, ובפוריא - במטה,
כלומר, כששואלים אותם אם שימשו מיטתם, הם משיבים לא,
משום צניעות,

מבאתר הגמרא: לעולם דלית פהו סימן - אכן מדובר כשאין בהם
סימן, ומה ששאלת לשם מה נוקטת המשנה שלא שבעתן העין, יש
נפקא מינה בדבר לענין לאהדורי לצורכא מרבנן במביעות עינא -
להחזיר את האבידה לתלמיד חכם בטביעת עין, כלומר, שאומר
אני מכירה ושלי היא, וסובר רבי שמעון בן אלעזר, שאם מוצא
כלים משומשים קצת ששבעתן העין, קים ליה בגויהו - הבעלים
מכיר אותם, ומהדרין ליה - ומחזירים לו כשאומר שמכירם שהם
שלו, אף בלא שיתן סימן, אבל פי לא שבעתן העין - כשעוד לא
הספיק להשתמש בהם ולהתרגל למראהם, לא קים ליה בגויהו -

יום ראשון

יום רביעי

יד תשרי, ערב חה"ס

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, רביעי עם פירש"י.

תהלים: עב"עו.

תניא: אך האמת . . . יאהב ה' וכו'.

ערוב תבשילין.

אין מוסיפין על שתי ערבות, מה שאין כן בהדסים.

מהדרים לאגוד הלולב בספח ובערב יום טוב. על הלולב שתי כריכות – ומשתדלים ששתייהם תהיינה מכסות בהדסים וערבות, גם כריכה העליונה במוצט על-כל-פנים – ומלבד זה שלש כריכות שבהם אוגד ההדסים והערבות עם הלולב, שלש אלו במשך טפח אחד.

יום שני

יום חמישי

טו תשרי, א דחג הסוכות

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, חמישי עם פירש"י.

תהלים: עז"עח.

תניא: וכמו אב . . . הדינין נס"ו.

בשנותנים הדר' מינים לאחר לברך עליהם, אומרים בפרוש שהוא במתנה על מנת להחזיר, ובפרט ביום ראשון. והוא תועלת לנותן ולמקבל. הורה אדוני אבי מורי ורבי [הרש"ב] שיתחילו ברבת שהחנינו בשהלולב בידו אחת והאתרוג בשניה.

הפסוקים כי אמרת גו' – רק בהושענא רבה.

גם ביום מברכים "לישב בספח" אחר קדוש ולא אחר המוציא.

ההנהגה בעת ברכת פהנים (פנזכר לעיל יום ב' דחג השבועות), אנו יודעים על-ידי-זה שרפנו הזקן היה לוקח את ה"צמח צדק" קדם חתנתו תחת טליתו לנשיאת כפים.

יום שלישי

יום שישי

טז תשרי, ב דחג הסוכות [בחול"ל]

ה'תש"ד

בקדוש הלילה: שהחנינו, ואתרנך לישב בספח. במתנה אין אומרים הודו, אבל אומרים פתח אליהו.

שיעורים. חומש: ברכה, ששי עם פירש"י.

תהלים: עט"פב.

תניא: אהובי . . . או"נ מלו"נ.

הצ"צ סיפר: תקס"ט האבען מיר געהערט פון זיידען דעם זעקסטען מאל דעם ושבתם מים – הראשון – פון לקו"ת, און עס איז געווען ע"ד ווי די גמרא זאגט (ירוש' סוכה פ"ה ה"א) שמשם שואבים. יונה האט מקבל געווען בשמחת בית השואבה גילוי הנבואה, מיר האבען מקבל געווען עד אין סוף, דער סוף איז אז משיח וועט קומען, שנעוען תחלתן בסופן.

ה"צמח צדק" ספר: בשנת תקס"ט שמענו מהסבא [אדמו"ר הזקן] בפעם הששית את [המאמר] וישאבתם מים – הראשון – שב"לקוטי תורה", וזה היה בדומה למה שהגמרא אומרת (ירושלמי ספח פרק ה' הלכה א') שממש שואבים. יונה [הנביא] קבל בשמחת בית השואבה את גילוי הנבואה, אנו קבלנו עד אין סוף, הסוף הוא שמשיח יבוא, שנעוען תחלתן בסופן.

יום
רביעי

שבת

יז תשרי, שבת חוהמ"ס

ה'תש"ד

גם בשמחה ובצחלה.

שְׁלוֹם עֲלֵיכֶם, אֵשֶׁת חַיִּל, מְזֻמּוֹר לְדוֹר, דָּא הִיא סְעוּדָתָא, וַיְתֵן לָךְ – אוֹמְרִים בְּלִחַשׁ.
בְּמוֹסָף – "וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם" אַחֲרֵי פְסוּקֵי כָּל יוֹם וַיּוֹם. בְּשַׁבָּת אֵין אוֹמְרִים הוֹשַׁעְנוּת.

שיעורים. חומש: ברכה, שביעי עם פירש"י.

תהלים: פג"ז.

תניא: כג. בגזירת . . . קלו כלל.

על-ידי העבודה דנסיונות מתגלה בחינת יחידה שבנפש, כמאמר "חבוקה ודבוקה בך" –
התקשרות הנשמה באלקות, ועל-ידי-זה – "טוענת עלך" – בקיום התורה ומצות במסירת נפש,
הנה – "יחידה ליחודך" – שמתגלה בחינת יחידה שבנפש, דעל-ידי התגלות זו נהפך יחידה
שבנפש הבהמית לאלקות, שהוא ענין התקף בקיום התורה ומצות בחיות פנימי, ובהרגש תענוג
גדול והנאה מרבה בעבודת ה', ובכל עניני העולם הן ולא שוין אצלו בהשואה אמיתית, כי נלקח
ממנו התענוג וטוב טעם שבענינים הגשמיים.

יום
חמישי

יום ראשון

יח תשרי, ב דחוהמ"ס [בחול"ל]

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: פח"ט.

תניא: וההפך . . . קלו עמלה בה.

אוֹמְרִים "אוֹם אֲנִי חוֹמָה" וגם "אֲדוֹן הַמוֹשִׁיעַ", אֲבָל אֵין מְקִיפִים אֶלָּא פַּעַם אַחַת. אוֹמְרִים תַּבַּת "הוֹשַׁעְנָא"
הֵן בְּרָאשׁ וְהֵן בְּסוֹף – בְּאוֹתָם הָאוֹתִיּוֹת שְׂאוֹמְרֵם הַשְׁלִיחַ צָבוּר בְּקוֹל רֶם. בְּהִשָּׁאָר – אוֹמְרִים רַק פַּעַם אַחַת.
מִנְהַגְנוּ לְהַתְחִיל בְּקוֹל רֶם מְאוֹת "ס" או "ע".
מִדִּיקִים לַעֲשׂוֹת הַקָּף שְׁלֵם, וּמְשַׁלְּמִים בְּאוֹת "ת".

יום
שישי

יום שני

יט תשרי, ג דחוהמ"ס [בחול"ל]

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, שני עם פירש"י.

תהלים: צ"ז.

תניא: אבל ההשראה . . . 272 לגמרי.

אֵיתָא [מובא בספרים], שְׁכַל הַשָּׁנָה בְּאֶמְרוֹ בְּשִׁמוּנָה-עֲשָׂרָה "וְאֵת כָּל מִינֵי תְבוּאָתָה לְטוֹכָה",
צָרִיךְ לִכְנֹן לַחֲטִים לְמַצָּה וְאֶתְרוּג – בְּמָקוֹם אֶחָד נִזְכָּר מְלֻכָּד הַנ"ל גַּם זֵין לְקַדוּשׁ – וְאֵז בְּמִילָא
תַּהֲיָה כָּל הַתְּבוּאָה לְטוֹכָה.

שבת
קודש

יום שלישי

כ תשרי, ד דחוהמ"ס [בחול"ל]

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, שלישי עם פירש"י.

תהלים: צז"ק.

תניא: וע"כ . . . כמ"ש בזה"ק.

בַּעֲת הַנְּעוּנָעִים צָרִיךְ לְהַגִּיעַ עַד הַחֲוָה, מְקוֹם שְׂמֻכִּים בְּאִמְרִית "אֲשַׁמְנֶה".

אָמַר אֲדֹנֵי אֲבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרש"ב] בְּאַחַת הַהֲתוֹעָדוּיּוֹת, שֵׁישׁ לוֹמַר שְׁזָהוּ כְּמוֹ הָעֵנִין שְׁעַל-יָדֵי
הַכֹּכֵד רֹאשׁ שְׁקָדִם הַתְּפִלָּה, שְׁמַתְמָרֵם בְּנִפְשׁוֹ, עַל-יְדֵי-זֶה דּוֹקָא יָכוֹל לִהְיוֹת אַחֲרֵי-כֵן הַתְּפִעָלוֹת
הַמְדוּת בַּתְּפִלָּה.

שיעורו של 'מקום קרוב' יום ראשון י"ד תשרי ה'תשע"ז

ומביאים ראיה ממי שהיה בערב פסח בדרך רחוקה (חמישה עשה מיל) מירושלים ולא היה יכול להגיע לשחיטת הפסח שפטור מלעשות פסח ראשון (פסחים צד, א). ושואלת הגמרא: האם מי שהיה יכול להגיע לשחיטת הפסח על ידי רכיבה ב"סוסים ובפרדים" ולא עשה כן יתחייב כרת על ביטול הקרבת הפסח? ומשיבה: התורה אומרת "ובדרך רחוקה לא היה", היינו שקובעים על פי הדרך, והמרחק נמדד לפי הליכה רגלית.

אך יש חולקים וסוברים שאם יש אפשרות להגיע לבית האבלים באותו יום בתחבורה מהירה, גם אם הגיע ממרחקים נחשב כבא מ'מקום קרוב' (שדי חמד שם).

ולגבי הראיה מקרבן פסח, כתב ה'חלקת יעקב' (ח"ג סי' סז) לחלק, שבקרבן פסח הפטור למי שהיה בדרך רחוקה אינו משום שאין לו אפשרות להקריב את הפסח, כי גם אם יתאמץ להגיע במהירות או ימנה שליח להקריב את הפסח גזירת הכתוב היא שיידחה לפסח שני כי הימצאותו ב'דרך רחוקה' פוטרת אותו, מה שאין כן באבלות - האפשרות להגיע למקום הקבורה ביום הקבורה היא הקובעת, כמו שכתב רש"י (מור"ק כא, ב, ד"ה מונה) "הואיל בדמקום קרוב הוא, ויכול לבוא בתחילת האבילות חשבין ליה כמו דתא", ולא משנה באיזה אופן הוא יגיע.

הלכות אבל פרק ז, הלכה ד: מי שמת לו קרוב ולא ידע עד שבא: אם היה במקום קרוב, שהוא מחלף עשרה פרסאות, שאפשר שיבוא ביום אחר, אפילו בא ביום השביעי, אם מצא מנחמים אצל גרול הבית... עולה לו, ומזנה עמהן תשלום שלשים יום.

וכן נפסק ב'שולחן ערוך' (יו"ד סי' שצ"ה ס"י), שהקרוב שהגיע לבית האבלים שגרול הבית יושב שם, מצטרף אל האבלים ויושב עמם את הימים שהם יושבים ואינו צריך למנות שבעה לעצמו, וזאת בתנאי שבעת הקבורה היה "במקום קרוב", היינו במרחק של עד מהלך יום אחד, עשרה פרסאות, ממקום הקבורה.

ובזמנינו שבים אחד אפשר להגיע ברכב או במטוס ממרחק רב, האם הקרוב יכול להצטרף אל האבלים שבבית גם אם בא ממרחק מאות פרסאות, או שמא השיעור של 'עשרה פרסאות' קבוע ולא השתנה?

ונחלקו בזה הפוסקים:

יש סוברים (שואל ומשיב ח"ג סי' קנ ועוד, הובא ב'שדי חמד' מע' אבילות ס"ע) שהשיעור 'מקום קרוב' נקבע על פי הליכה רגלית של בני אדם ואין להתחשב באפשרויות שהתחדשו בימינו, ש"אם לא כן ישתנו דרכי התורה מדי יום ביום".

ספר תורה שנשרף יום שני ט"ו תשרי ה'תשע"ז

"אלא על ס"ת שנשרף בזרוע", ואילו ב'טור' וב'שולחן ערוך' (יו"ד סי' שמ) כתוב: "ודוקא ששורפין אותו בזרוע", ומכאן שהרמב"ם מפרש כרש"י שאין הדבר תלוי במעשה שריפה להכעיס דווקא אלא אף אם נשרף מאלי חייב קריעה (והתנאי של 'בזרוע' היינו באופן שאי אפשר היה להציל) אך ה'טור' והשו"ע שכתבו "ששורפין אותו", היינו דווקא במזיד ובכד רמה (ציץ אליעזר ה, פ"א).

ולדעת רש"י יש סמך למנהג להתענות על ס"ת או תפילין שנפלו, כי מאחר שחייב הקריעה בס"ת שנשרף הוא מצד חילול הקדושה, אף שלא נעשה במזיד, הוא הדין שיש להצטער ולהתענות על ספר תורה שנפל (ראה אגרות משה או"ח ג, ג).

אך יש לחלק בין המקרים מטעם אחר: ברמב"ם כאן מדובר על ספר תורה שנשרף ונכלה, אבל על נפילה לארץ אין חיוב לקרוע, ולפי זה כתב החיד"א (שיורי ברכה יו"ד סי' רפב) שהרואה ס"ת שנפל לא חייב להתענות אלא ראוי שכל רב יגזור ויתקן לפי מקומו ושעתו.

ואולי גם לדעת ה'משפטי שמואל', שיש להתענות על נפילת ס"ת, זהו רק כשנפלו במתכוון, מחמת זלזול, אך אם נפלו בלא כוונה אין צריך להתענות (משפטי עוזיאל א, יו"ד סי' יט).

הלכות אבל פרק ט, הלכה ט: ואין חיבין לקרע אלא על ספר תורה שנשרף בזרוע, כמעשה שהיה.

כתב ה'משפטי שמואל' (הובא במגן אברהם או"ח סי' מד סק"ה) שנוהגים להתענות על נפילת ספר תורה או תפילין לארץ, כדין הרואה ספר תורה שנשרף שחייב לקרוע, אך מבואר ברמב"ם כאן שאין חייבים אלא כש'נשרף בזרוע, וכמעשה שהיה" (בגמרא מור"ק כו, א).

ובביאור הדברים נחלקו הדעות: יש שפירשו שדווקא כשנשרף בזרוע באופן של מרידה, אך אם נפלה דליקה ונשרף באונס אינו חייב לקרוע (נמוק"י מור"ק שם). אך רש"י (שם) מפרש שרק אם נשרף בזרוע ואינו יכול להצילו חייב לקרוע, אך אם יכול היה להציל אין חייב לקרוע, כי כאשר לא היה אפשר להציל זוהי גזירה רעה שחייבים לקרוע עליה, אך כשניתן היה להציל ומסיבה כלשהי לא הצילו אין זו גזירה רעה שיש לקרוע עליה.

ונמצא שלשיטת רש"י אף אם נשרף מאלי ולא בכוונת מרידה, חייב לקרוע אם לא יכול היה להציל, אך מדברי הרמב"ם אין הכרעה ברורה אם מפרש כפירוש הראשון או השני, ויתכן שיש ללמוד זאת מדיוק הלשון שהרמב"ם כתב

תכשיטי המת אסורים בהנאה? יום שלישי ט"ז תשרי ה'תשע"ז

אסור בהנאה, ולדעת רב נחמן בר יצחק שערות המת מותרות בהנאה, כי "שיער המת לאו בר מיתה הוא" שאינו עשוי להשתנות על ידי המיתה (ערכין ז, ב ורש"י שם ד"ה אלא).

הלכות אבל פרק יד, הלכה כא: המת אסור בהנאה בלוי; חוץ משעריו שהוא מתר בהנאה, מפני שאינו גופו. לדעת רב, אסור ליהנות משערות אשה שמתה כי המת

אך למסקנה כתב שגם לשיטת הרמב"ם שיני זהב אסורים בהנאה, כי השיער שאינו 'בר מיתה' אינו כגוף המת אלא דבר בפני עצמו ואינו נאסר מחמת המיתה, אבל שיני זהב מחוברים וטפלים לגוף ואסורים בהנאה.

ובדין נויי המת שה'שולחן ערוך' והרמ"א אסרו כשהם מחוברים וקשורים לגוף, הביא הפתחי תשובה (י"ד שם סק"ד) מה'בכור שור' שתכשיטי המת האסורים בהנאה הם רק ב'תכשיטים כעין גופו', כמו פאה נכרית הקשורה לשערות (בימיהם) או שן תותבת, אבל שאר תכשיטים לא נאסרו "דלא עדיפי תכשיטי כסף וזהב ממלבושי המת דפשוט אפילו קשורים בו בשעת מיתה לא נאסרו". ויש להתיר תכשיטים 'שלא מעין הגוף' אפילו אם היו קשורים וקלועים בשעת המיתה "ולא להשחית ממנום של ישראל".

ופסק הרמב"ם כרב נחמן בר יצחק וכן דעת התוספות (בבא קמא י, א ד"ה שהשור). אך ה'טור' וה'שולחן ערוך' (י"ד סי' שט"ב) פסקו כרב ששער המת אסור בהנאה (לחם משנה).

והנה, כתב ה'שולחן ערוך' (שם): "נויי המת המחברים בגופו, כגון פאה נכרית וכיוצא בה אסורים כמו המת עצמו". והוסיף הרמ"א: "ודווקא כשהם קשורים בשערות, אבל אינם קשורים מותר", והוא על פי דברי רש"י (ערכין שם) שלדעת רב נאסרה גם פאה נכרית הקשורה לשערות הראש.

ולפי זה כתב הגרצ"פ פרנק (הר צבי י"ד סי' רעו) שדין שיניים תותבות מזהב של המת, תלוי בשתי דעות אלו: לדעת ה'שולחן ערוך' - אסורות בהנאה כמו נויי המת המחברים לגופו, שדינם כשערות של מת האסור בהנאה, ואילו לדעת הרמב"ם והתוספות שמותר ליהנות משיער המת, מסתבר שנויי הגוף המחברים וכן שיני זהב תותבות מותרים בהנאה.

תפקידו של המלך

יום רביעי י"ז תשרי ה'תשע"ז

כבודו. וקשה: מדוע אינו רשאי למחול על כבודו לצורך מצות חליצה? ויש לבאר:

ה'צמח צדק' מבאר (דרך מצוותיך ע' קח) שמינוי המלך הוא כדי להמשיך יראת שמים על העם, כי המלך עצמו בטל לקב"ה וכאשר העם יראים ממנו הרי הם יראים מהקב"ה. ולכן פוסק הרמב"ם (לעיל פ"א ה"ז) שהתכונה העיקרית הנדרשת מהמלך היא יראת שמים, ואם היה ממלא מקום אבותיו ביראה, אע"פ שאינו כמותם בחכמה, ממנים אותו ו"מי שאין בו יראת שמים אע"פ שחכמתו מרובה אין ממנים אותו". ומטעם זה כאשר המלך מוחל על כבודו למצוה כגון קריאת התורה בעמידה, הרי הוא מרבה יראת שמים כיון שמראה את ביטולו לקב"ה, אך כאשר מבזה את עצמו, כגון בחליצה שהאשה יורקת בפניו, מתמעט כבודו ונגרם חיסרון ביראת שמים, וזאת רק כאשר הגנאי הוא כלפי אדם אחר כגון בחליצה, אך בייבום אין גנאי כלפי אדם אחר, ורשאי למחול על כבודו למצוה, ולכן פירש הרמב"ם שהטעם הוא משום שבמקום שאין חליצה אין יבום.

(דרישות, ג, ע' 187-180)

הלכות מלכים פרק ב, הלכה ג: ואינו חולץ, שנאמר: "וירקה בפניו, וזה ביון. ואפלו רצה – אין שומעין לו; שהמלך שמחל על כבודו – אין כבודו מחול. והואיל ואינו חולץ – אינו מביא."

רש"י (סנהדרין יט, ב ד"ה ולא) מפרש שאין המלך מייבם משום ש"גנאי הוא לו לקום על שם אחיו", אך הרמב"ם מפרש שרק החליצה נחשבת ביון (בגלל היריקה), ואינו מייבם כי 'כל שאינה עולה לחליצה, אינה עולה ליבום'. ויש להבין: מדוע לא נקט הרמב"ם כרש"י שהיבום עצמו נחשב כביון, והרי מפורש בתורה "וידע אונן כי לא לו יהיה הזרע" ולכן לא רצה לייבם את תמר?

ועוד: כאן פסק הרמב"ם שהמלך אינו יכול למחול על כבודו למצות יבום, אך במצות 'הקהל' פסק (הל' חגיגה פ"ג ה"ג): "וקורא (המלך) כשהוא יושב, ואם קרא מעומד הרי זה משובח". ומקורו במשנה (סוטה מא, א): "אגריפס המלך עמד... ושיבחוהו חכמים". והקשו בגמרא: כיצד רשאי למחול על כבודו ולעמוד, והרי מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול? ותירצו שלצורך מצוה רשאי למחול על

נשים בקריאת פרשת 'זכור'

יום חמישי י"ח תשרי ה'תשע"ז

ערוך' (שם ס"ז) נפסק ש"בני הישובים שאין להם מנין צריכים לבוא למקום שיש מנין" כדי לשמוע קריאת זו.

והנה, בספר 'החינוך' (מצוה תרג) כתב שהמצוה נוהגת רק בזכרים "כי להם לעשות המלחמה ונקמת האויב, לא לנשים", והעיר על זה ה'תורת חסד' (א"ח סי' לז): א. מצוות מחיית עמלק ומצוות זכירת מעשי עמלק שתי מצוות הן, ואף שהמחיה היא על ידי זכרים שהם עושי המלחמה, הרי הזכירה אינה תלויה בזכרים דוק! ב. מחיית עמלק היא מלחמת מצוה שהכל יוצאים לה, אפילו כלה מחופתה (סוטה מד, ב). ואם כן יש לחייב גם נשים בשמיעת פרשת זכור.

הלכות מלכים פרק ה, הלכה ה: מצות עשה לזכר תמיד מעשי הרעים ואריכותו כדי לעזר איבתו, שנאמר: "זכור את אשר עשה לך עמלק."

וכתב הסמ"ק (סי' קמז) שזמנה של המצוה הוא "בשבת לפני פורים שמזכירים פרשת זכור". וכן דעת ראשונים (תוס' ברכות יג, א. ריטב"א מגילה יז, ב) שקריאת פרשת זכור חיובה מן התורה, ונלמדת מהפסוק "זכור את אשר עשה לך עמלק" – "זכור בפה".

וגם ה'מגן אברהם' (א"ח סי' תרפה) והט"ז (שם סק"ב) הביאו דעת הרא"ש שקריאתה בציבור היא מן התורה. וב'שולחן

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קבא

אך לדעת כמה ראשונים, קריאת פרשת זכור בספר תורה בציבור אינה מן התורה אלא מתקנת חכמים: הרמב"ן (בפירושו על התורה סו"פ תצא) כתב שמצוות 'זכור את אשר עשה לך עמלק' (הזכירה בפה) אינה קריאת פרשת עמלק בציבור, אלא "שנספר זה לבנינו ולדורותינו לומר להם כך עשה לנו הרשע" כדי שלא נשכח "מה שעשה לנו עמלק עד שנמחה את שמו מתחת השמים". וגם הרמב"ם כאן כתב שהמצוה היא "לזכור תמיד מעשיו הרעים.. שנאמר: זכור את אשר עשה לך עמלק",

ולא הצריך לקרוא את הפרשה בספר תורה ובציבור. וכן כתב ה'חינוך' (שם), שהזכירה היא כדי "שלא תשכח שנאתו מלבנו", ודי בזכירת הענין "פעם אחת בשנה או שתי שנים ושלש" אלא ש"מנהגן של ישראל בפרשת זכור לקרותה בשבת מיוחד בכל שנה - תורה היא". ולפי דעה זו, הנשים "יוצאות ידי חובה בזכירה וסיפור שלא בספר תורה", אך לדעת הרא"ש ושאר ראשונים (הנ"ל) שקריאת פרשת זכור בספר תורה ובציבור היא מן התורה, מסתבר שגם נשים חייבות בה (תורת חסד שם).

מתי אסור לפחד במלחמה?

יום שישי י"ט תשרי ה'תשע"ז

כיון שהפחד טבוע בנפשו אנוס הוא ו'אנוס רחמנא פטריה'? אלא, אכן אדם שמטבעו 'ירא ורך הלבב' אינו עובר עבירה, ולכן כתב הרמב"ם בתחילת ההלכה שעוד לפני שנכנסו בקשרי המלחמה השוטרים מכריזים שמי שלבו חלש ואין בכוחו להשתתף במלחמה ישוב לביתו, ולא הזכיר שעובר עבירה כל שהיא.

אמנם, בהמשך ההלכה מדובר במצב שכבר התחילה המלחמה ובמי שאינו רך לבב מטבעו אלא מביא מורא על עצמו ("מתחיל לחשב ולהרהר במלחמה ומבהיל עצמו"), ועל זה אומר הרמב"ם - "עובר בלא-תעשה שנאמר 'אל ירך לבבכם...'".

ואם כן מוכן שהכרזת השוטרים היתה לפני תחילת המלחמה, כדי להשיב לביתו את הירא ורך הלבב בטבעו, ואינו עובר כל עבירה, אך כאשר התחילה המלחמה והאיש שאינו רך לבב בטבעו "מתחיל לחשב ולהרהר במלחמה, ומבהיל עצמו, עובר בלא-תעשה", וכבר הוזכר שאל ירך לבבו - כבר אינו יכול לחזור.

הלכות מלכים פרק ז, הלכה טו: וְכָל הַמִּתְחִיל לַחֲשֹׁב וּלְהַרְהֹר בַּמִּלְחָמָה וּמִבְּהִיל עֲצָמוֹ – עוֹבֵר בְּלֹא-תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמַר: 'אֵל יָרֵךְ לְבָבְכֶם'.

וכן כתב הרמב"ם ב'ספר המצוות' (מ. ל"ח נח) "הזהירנו מלירא מן הכופרים בעת המלחמה ושלא נברח מפניהם... וכל מי שיסוג אחור ויברח, כבר עבר על לא-תעשה".

אך הרמב"ן (בהשגותיו לספר המצוות) כתב שאין זו מצוה אלא הבטחה, וכן כתב הראב"ד (במנין המצוות להרמב"ם ל"ח נח) שזו "הבטחה היא ואינה אזהרה". והרמב"ן הביא הוכחה לשיטתו: השוטרים הוסיפו ואמרו "מי האיש הירא ורך הלבב, ילך וישוב לביתו" (דברים כ, ח), ואם הירא ורך הלבב עובר על לאו, מה הצורך בהכרזת השוטרים, יפרסם עובר הלאו את חטאו ויחזור?

ומבארים האחרונים (לב שמח ל"ח נח. באור הגר"פ פערלא על סהמ"צ ד"ס"ג ל"ח קכח):

לכאורה, איך אפשר לומר שהירא ורך הלבב "שאין בלבו כח לעמוד בקשרי המלחמה" עובר ב'לא תעשה', הרי

מי יבנה את בית המקדש השלישי?

שבת קודש כ' תשרי ה'תשע"ז

(בסופו), שמצות בנין המקדש מוטלת על הציבור כולו וכשייבנה הבית במהרה בימינו יקיימו בבנינו מצוה.

וכתב ה'ערוך לנר' (סוכה שם) שמלשון הגמרא 'מהרה יבנה המקדש' מוכח כשיטת הרמב"ם שייבנה בידי אדם, כי לפי שיטת רש"י היה צריך לומר 'מהרה יגלה המקדש'. וכן מוכח מדברי הגמרא (שם, נב) על הפסוק "ויראני ה' ארבעה חרשים" (אומנים) וביניהם משיח בן דוד ומשיח בן יוסף, כי "שניהם חרשים לבנין בית המקדש" (רש"י), ואם בית המקדש יבוא בנוי מן השמים, הרי אין לו צורך באומנים.

ואת קושיית רש"י, איך יתכן שבית המקדש ייבנה בלילה, מתרץ ה'ערוך לנר':

הדין 'אין בית המקדש נבנה בלילה' נאמר לגבי בנין המקדש, ולא לגבי כלל המקדש. והמזבח הוא מכלי המקדש (ראה הלכות בית הבחירה פ"א ה"ו: "ועושי' במקדש שבעה כלים, מזבח..."), ומותר לבנותו בלילה, ולהקריב העומר לא צריך בנין אלא די במזבח (לדעת רבן יוחנן בן זכאי), וכיון שאפשר להקריב את העומר על המזבח שנבנה בלילה, יש לחשוש שיאכלו 'חדש' לפני שיספיקו להקריב את העומר.

הלכות מלכים פרק יא, הלכה א: הַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁיחַ עֲתִיד לַעֲמֹד וּלְהַחֲזִיר מַלְכוּת דָּוִד... וּבִזְמַן הַמֶּקְדָּשׁ.

לדעת רש"י ותוספות (סוכה מא, א ד"ה אי נמי) המקדש שלעתיד יבוא מן השמים בנוי ומשוכלל, שנאמר 'מקדש ה' כוננו ידיך'.

והוכיחו כן מתקנת רבן יוחנן בן זכאי (סוכה שם) ש"יום הנף כולו אסור", היינו שאסור לאכול מתבואה חדשה כל יום ששה עשר בניסן (הראוי להנפת העומר) גם בזמן הזה, כי "מהרה יבנה המקדש" עוד בליל ששה עשר בניסן, ואפשר יהיה להקריב את העומר למחרת, ויש לחשוש שמא יבואו לאכול מהתבואה החדשה לפני שיספיקו להקריב את העומר, כי יאמרו 'גם אשתקד אכלנו מהתבואה החדשה מיד בתחילת היום'.

ומקשה רש"י: מדוע חוששים לכך, והרי "אין בנין בית הקדש בלילה" (שבועות טו, ב) ? ומתרץ: הלכה זו נאמרה בבית המקדש שנבנה בידי אדם, אבל בית המקדש השלישי שעתיד לרדת מן השמים יתכן שירד בלילה.

אך מלשון הרמב"ם כאן משמע שבית המקדש השלישי ייבנה בידי המלך המשיח, וכן כתב בספר 'החינוך' (מ"ע צה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - י"ד כ' תשרי תשע"ז

יום ראשון י"ד תשרי ה'תשע"ז

הלכות אבל

פרק ששי

(1) הדברים שהאבל אסור בהם כל שלושים יום - מדברי סופרים. אבל על אשתו שמתה, מה דינו לעניין נישואין. מי שהוריו צלובים בעיר, המותר לו לשכון באותה העיר. שמקצת היום ככולו, בין לגזירת שבעה, בין לגזירת שלושים.

1 א. מדברי סופרים, שיהיה האבל נוהג במקצת דברי
2 אבילות כל שלושים יום. ומצין סמכו חכמים
3 לשלושים יום? שנאמר: ובכתה את אביה ואת אמה
4 ירח ימים². מפלל שהאבל מצטער כל שלושים יום³.

(2) וביבמות מ, ב אמרו: "ירח - שלושים יום". (3) לדעת הרדב"ז מקור דרש זה בירושלמי, אולם גדולי האחרונים מעירים, שלא מצאו דרש כזה בירושלמי שלפנינו (ראה תורה תמימה לפסוק זה, ועוד) ובירושלמי מועד קטן פרק ג, הלכה ה דרשו: "ויתמו ימי בכי אבל משה, ימי - שבעה; בכי - שנים; אבל - שלושים". ובבבלי מועד קטן יט, ב אמרו: מניין לתספורת שאסורה כל שלושים יום? למד גזירה שווה פרע פרע מנזיר, נאמר באבל: ראשיכם אל תפרעו, ונאמר בניזיר: גדל פרע שער ראשו, מה להלן שלושים, אף כאן שלושים.

5 ב. ואלו דברים שהאבל אסור בהן כל שלושים יום:
6 אסור בתספורת, ובגהוץ, ובנשואין, ובשמיחת
7 מירעות⁴, ולילך בסחורה ממדינה למדינה⁵. הפל
8 חמשה דברים⁶.

(4) סעודה שרעים ואהובים עושים זה לזה (מועד קטן כב, ב), ראה לעיל פרק ה, הלכה ב. (5) מעיר לעיר. (6) וכולם מתבארים והולכים בפרק זה.

9 ג. בתספורת ביצד? בשם שאסור לספר כל שער
10 גופו או לגלח שפמו או לקח צפרניו בכלי כל
11 שבעה⁷, כן אסור כל שלושים יום⁸. במה דברים
12 אמורים? באיש; אבל באשה - מתרת בנטילת שער
13 לאחר שבעה. והאיש - עד שלושים יום. ועל אביו
14 ועל אמו - חייב לגדל שער עד שישלח פרע⁹, או
15 עד שיגזעו בו חבריו¹⁰.

(7) ראה לעיל פרק ה, הלכה ב. (8) מועד קטן שם.
(9) גידול שיער הרבה מאוד. (10) שכבר גידל פרע יותר מדאי (מועד קטן כב, ב), אלא ששם הנוסח: "על אביו ואמו עד שיגזעו בו חבריו" ובירושלמי שם פרק ג, הלכה ח הנוסח כדברי רבינו. ולדעת הרדב"ז יש טעות בדברי רבינו והנוסח הנכון הוא: "עד שישלח פרע ויגזעו בו חבריו"

ולדעתו כן הוא הנוסח גם בירושלמי הנ"ל. וכתב הכסף משנה: גערת חבריו אינה מועילה אלא לאחר שלושים יום, אבל אם גערו בו בתוך שלושים, אינה כלום.

ד. וכן אסור ללבש פלים לבנים חדשים ומגהצין¹¹
16 כל שלושים יום¹². אחד האיש ואחד האשה. היו
17 צבועין ומגהצין - מתריין¹³. וכן אם לא היו חדשים,
18 אף על פי שהן לבנים ומגהצין - מתריין¹⁴. וכלי
19 פשתן - אין בהן משום גהוץ¹⁵. ולאחר שלושים יום
20 - מתר בגהוץ אפילו על אביו ועל אמו¹⁶.

(11) מוחלקים יפה במגהץ, ראה בר"ן לתענית כט, ב, שהגיהוץ אינו מכוון לליבון הבגד, אלא על האבן שמעבירים עליו, כשמכבסים אותו, שעל ידי כן הוא מחזירו לחידושו. (12) מועד קטן כג, א. (13) שם, שאין הגיהוץ ניכר בהם כל כך. (14) שאין גיהוץ עומד זמן מרובה, כי לאחר זמן קצר הוא מתמעך. (15) כמו שאמרו (תענית כט, ב) לעניין שבוע שחל בו תשעה באב: "כלי פשתן אין בהם משום גיהוץ" ומפרש הרדב"ז, משום שמתקלקלים מיד, והרא"ש שם פרק ד אות לב מפרש: לפי שאין מקפידים בהם על גיהוץ יפה, והואיל והם קרובים לבשר ומתלכלכים מיד מפני הזיעה. (16) הואיל ולא מצינו בתלמוד בבלי, שיחלקו בזה בין שאר קרובים, לאביו ואמו, כדרך שמחלקים בהם ביחס לשאר דברים, ראה מועד קטן כב, א ועמוד ב שהדגישו שם חילוקים רבים ביניהם לדברי אבילות שונים. וראוי להעיר שבירושלמי שם פרק ג, הלכה ח אמרו: "על כל המתים הוא אסור בגיהוץ עד שלושים; על אביו ואמו עד שנים עשר חודש" ורבינו סובר שהבבלי חולק על זה ועלינו לפסוק כמותו. ובירושלמי סימן שפט סעיף ג כותב הרמ"א שנהגו איסור ללבוש בגד חדש על אביו ואמו כל י"ב חודש, ושם בסעיף א כותב הרמ"א שנוהגים לא ללבוש בגד מכובס בתוך שלושים יום, אלא אם כן לובשו אדם אחר תחילה, ואחרי כן לובשו האבל, ואפילו במגהץ מותר באופן זה (ש"ך שם סעיף קטן ג), ומקורו בתוספות מועד קטן כד, ב דיבור המתחיל ברכת אבלים. ובנוגע לבגד חדש, לאחר שלושים, הביא ה"בית יוסף" שם בשם ה"כלבו" שאם נותנו לאדם אחר ללבוש שניים או שלושה ימים מותר לאבל ללבושו, אפילו כשהוא מתאבל על אביו ואמו.

ה. בנשואין ביצד? אסור לשא אשה¹⁷ כל שלושים יום¹⁸. ומת' לארשה¹⁹ אפילו ביום המיתה²⁰. ומי שמתה אשתו: אם כפר קיים מצות פריה ורבייה²¹, ויש לו מי שישמשו, ואין לו בנים קטנים - הרי זה אסור לשא אשה אחרת עד שיעברו עליו שלשה רגלים²²; אבל מי שלא קיים מצות פריה ורבייה, או שקיים ויש לו בנים קטנים²³, או שאין לו מי שישמשו²⁴ - הרי זה מת' לארשה ולכנס מיד, ואסור לו לבוא עליה עד שלושים יום²⁵. וכן האשה שהיתה אבלה²⁶ - לא תבעל עד שלושים יום²⁷.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י"ד תשרי - ספר שופטים - הלכות אבל קבג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

להיכנס לאחר שלושים, אפילו על אביו ואמו. ולפיכך נפסקה ההלכה ביורה-דעה סימן שצא סעיף ב, שאם משיא האביל יתום ויתומה לשם שמים, ואם לא יאכל שם יתבטל המעשה, מותר לו להיכנס לאחר שלושים, אבל תוך שלושים אסור בכל סעודת מצוה שבעולם. וראה בתוספות שם דיבור המתחיל ולשמחת מריעות, שהכניסה למשתה בלא אכילה - מותרת, שאין שמחה בלא אכילה ושתייה.

ח. על כל המיתים פלן - מתר לילך בסחורה לאחר שלשים³⁴; על אביו ועל אמו - עד שיגמרו בו חביריו ויאמרו לו: לך עמנו³⁵.

(34) ירושלמי מועד קטן פרק ג, הלכה ח, ומדובר שהולך לסחור למקום רחוק, ובשיירה גדולה, שיש בה פרסום גדול ודומה לשמחה, כי במשא ומתן רגיל מותר בו לאחר שבעה ימים. כמבואר לעיל פרק ה, הלכה ז, שדינה כעשיית מלאכה (כסף משנה). (35) ירושלמי שם.

ט. על כל המיתים פלן - רצה ממעט בעסקו³⁶, רצה אינו ממעט³⁷; על אביו ועל אמו - ממעט בעסקו³⁸.

(36) במשאו ומתנו, כדרך שאמרו בתעניות ציבור על עצירת גשמים: "עברו אלו ולא נענו ממעטים במשא ומתן" ראה הלכות תעניות פרק ג, הלכה ח. (37) ולאחר שבעה ידובר כאן, שמותר בסחורה. (38) כל שלושים יום (מועד קטן כב, א).

י. ההולך ממקום למקום³⁹: אם יכול למעט בעסקו⁴⁰ - ימעט⁴¹; ואם לאו⁴² - יקנה צרכי הדירה⁴³ ודברים שיש בהן חיי נפש.

(39) לאחר שבעה והוא אבל על אביו ואמו. (40) לא לקנות הרבה דברים. (41) כמבואר בהלכה הקודמת באבל על אביו ואמו. (42) שאין לו מי שיקנה עבורו, ואם לא יקנה שם תחסר לו צידה לדרך. (43) בכמות גדולה, שתספיק לו לכל הדרך, אף על פי שבביתו לא התירו לו לקנות אלא כמויות מעטות בלבד (מועד קטן כז, א): "יגלגל עימהן" וכפירוש רבינו חננאל שם.

יא. מי שהיה בעלה צלוב⁴⁴ בעיר, או אשתו צלובה, או אביו ואמו - אסור לו לשכן באותה העיר עד שיכלה הפשר⁴⁵. ואם היתה עיר גדולה פאנטוכיא⁴⁶ - יש לו לשכן בצד האחר שאינן צלובין בו⁴⁷.

(44) תלוי. "ותלית אותו על עץ" (דברים כא, כב) מתרגם אונקלוס: ותצלוב יתיה על צליבא. ומדובר, שנתלה בידי מלכות האומות ואין בידו לקברו (פרישה לטור יורה דעה סימן שמו). (45) שמחות פרק ב, הלכה י"ג. "שאינן הצורה ניכרת בעצמות", כלומר, שגורם לבזות המת, שיאמרו הרי אביו של זה צלוב, ואינו נוהג עליו אבילות אבל משכלה הבשר אין מקום עוד להתאבל (רדב"ז). ולשון הר"ן למועד קטן סוף פרק ג: "עד שיהיה הבשר מעוכל לגמרי, - כיוון שאין הצורה קיימת לא יזכרוהו לרעה עוד". (46) עיר עתיקה, קריית ממלכה בצפון סוריה. במדרש בראשית רבה פרשה כג "אנטוכיא על שם אנטיוכוס". (47) ומתוך שאין

(17) לכנסה לביתו. (18) מועד קטן כג, א. (19) לקדשה לו, ועדיין אינו כונסה לביתו עד לנישואין. (20) שמא יקדמנה אחר ברחמים. וכמו שאמרו בירושלמי (כתובות פרק א, הלכה א): מותר לארס בתשעה באב, שלא יקדמנו אחר בתפילה. והשווה הלכות אישות פרק י, הלכה י"ד. ומדובר כאן, באירוסין בלא סעודה, אבל עם סעודה, אסור בתוך שלושים, שזוהי שמחה יתירה (כסף משנה וכן ביורה דעה סימן שצב סעיף א). (21) שיש לו בן ובת (הלכות אישות פרק ט"ו, הלכה ד). (22) מועד קטן שם. וכפירוש ה"נמוקי יוסף" שם: כדי שתשתכח ממנו ולא יזכור אותה כשיהיה עם השנייה. והוסיף הט"ז לורה דעה סימן שצב סעיף קטן ב, שעל ידי שמחת הרגלים הוא שוכח הראשונה. ומקורו ברא"ש שם פרק ג אות מח. וראה בתוספות שם דיבור המתחיל עד שיעברו: "כדי שיישא אחרת, ואל יהא זכור מן הראשונה, שלא יהיו שתי דיעות במטה" וכו'. (23) ואין לו מי שיטפל בהם. (24) ירושלמי יבמות פרק ד, הלכה י"א. (25) מועד קטן שם: "מעשה שמתה אשתו של יוסף הכהן ואמר לאחותה בבית הקברות לכו ופרנסו את בני אחותך. ואף על פי כן לא בא עליה אלא לזמן מרובה" (=לאחר שלושים יום). ואף על פי שאסור לו לבעול בתוך שלושים - בכל זאת התירו למי שלא קיים מצוות פרייה ורבייה, לכנסה בתוך שלושים, כי אם לא תתיר לו, שמא תלך זו, ואחרי שיעברו שלושים יתעכב שוב, ולא ימצא אשה אחרת (רדב"ז). (26) על אחד משאר קרוביה חוץ מבעלה. (27) כלומר, בדרך כלל אסור לה להינשא בתוך שלושים לאבלה, אלא מפני צורך האיש, שאין לו בנים, או שיש לו בנים קטנים, ואין מי שיטפל בהם, התירו לה להינשא בתוך שלושים לאבלה, ובלבד שלא תיבעל עד לאחר שלושים, כי הבעילה היא שמחה יתירה, אבל אם היא אבלה על מות בעלה אסור לה אפילו להתארס עד תשעים יום, כדי להבחין בין זרע בעלה הראשון לזרע השני, כמבואר בהלכות גירושין פרק י"א, הלכה י"ח (על פי "לחם משנה"). אבל אין האשה צריכה להמתין אחרי מות בעלה שלוש רגלים כאיש, כי האשה ב"כל שהוא" נוח לה, ושוכחת אהבת בעלה הראשון לאחר שלושים יום (מרדכי, הובא בש"ך ליורה-דעה סימן שצב סעיף קטן ב).

1 ו. שמחת מרעות שהיה חייב לפרע אותה מיד²⁸ -
2 מתר לעשותה מיד לאחר שבועה²⁹. אבל אם אינו
3 חייב לפרעה³⁰ - אסור להפגס לה עד שלשים יום³¹.

(28) שחייב לשלם לחבריו סעודה, כנגד מה שהאכילוהו קודם שנעשה אבל. (29) שאי אפשר לו, שלא לפרוע (מועד קטן כב, ב וברש"י). (30) אלא חבירו מזמין אותו לסעודה אצלו, כדי שבעתיד יערוך אף הוא סעודה כמותו. (31) שם.

4 ז. במה דברים אמורים? בפשאר כל מיתים; אבל על
5 אביו ועל אמו, בין פה ובין פה³² - לא יפגס לשמחת
6 מרעות עד שנים עשר חדש³³.

(32) אפילו כשחייב לפרוע אותה מיד. (33) שם. ובירושלמי שם פרק ג, הלכה ח שנינו: "אם הייתה חבורת מצוה או קידוש החודש מותר", כלומר לסעודת מצוה מותר לו

יכלו להתגלח, ואילו "יוצא מטומאה לטהרה" אינו מונה עימהם. (63) כדרכם, בין בתער בין במספריים. (64) לפני אבלם, שאנוסים או טרודים היו (מועד קטן יז, ב). והוא הדין שמותר להם לכבס את כסותם בימי אבלם בנתר או בחול, כמבואר ביורה דעה סימן שפט סעיף א. וראה שם סימן שצ סעיף ג שמסתפרים אפילו בתוך שבעה כשם שמותר להם לכבס בתוך שבעה לאבלם.

פרק שביעי

(1) דין מי שבאה לו שמועה קרובה או רחוקה על מיתת קרובו. מת לו קרוב ולא ידע עד שבא, איך ימנה את שבעת ימי אבלו. דיני כהן גדול ומלך באבלם על קרוביהם. מי הם מנחמי המלך באבלו.

- א. מי שפָּאָה לו שְׁמוּעָה שְׁמַת לו קְרוֹבָה: אִם בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם הִגִּיעָה הַשְּׁמוּעָה, אָפְלוּ יוֹם שְׁלֹשִׁים עֲצָמוֹ - הָרִי זֶה שְׁמוּעָה קְרוֹבָה,² וְחַיֵּב לְנַהֵג שְׁבַע יָמֵי אֲבָלוֹת מִיּוֹם שֶׁהִגִּיעָה הַשְּׁמוּעָה, וְקוֹרֵעַ. וּמִזֶּה שְׁלֹשִׁים לְאַסוּר הַתְּסַפֵּרֶת עִם שְׁאֵר הַדְּבָרִים.³ כָּלֹּל שֶׁל דָּבָר: יוֹם שְׁמוּעָתוֹ הַקְּרוֹבָה - פְּיֹם הַקְּבוּרָה.⁴ אֲבָל אִם הִגִּיעָה לוֹ הַשְּׁמוּעָה אַחֵר הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם - הָרִי זֶה שְׁמוּעָה רְחוֹקָה, וְאֵינָה נֹהֶגֶת אֲלָא יוֹם אֶחָד, וְאֵינָה קוֹרֵעַ.⁵ וְכָאֵלּוּ יוֹם הַשְּׁמוּעָה הוּא יוֹם שְׁבִיעִי יוֹם שְׁלֹשִׁים,⁶ וּמִקְצַת הַיּוֹם כָּכָלֹ.⁷

(2) שחייב להתאבל עליו. (3) כדעת הרי"ף למו"ק כ, ב בשם בעל הלכות, ולהלן ה"ג אות ט, נביא ראה לדבריו. (4) המנויים לעיל פ"ו ה"ב, שהאבל אסור בהם כל שלשים. (5) מו"ק כ, א. וכן מברין אותו סעודת הבראה, שהאבל אסור לו לאכול ביום ראשון משלו, כמבואר לעיל פ"ד ה"ט (רא"ש שם). (6) ואפילו על אביו ואמו אינו קורע, וכן נראה מדברי רבינו לקמן פ"ח ה"ו, שלאחר שלשים אינו קורע אפילו על אביו ואמו. אולם מדברי הרי"ף שם, נראה - שעל אביו ואמו קורע לעולם, ומקורו בירושלמי מו"ק פ"ג, ה"ה: "שכן על אביו ואמו אפילו למחר כמה, חייב לקרוע". וכן פסק השו"ע ביו"ד סי' תב סעיף ד. (7) כלומר, מקצתו עולה לו לשבעה, ומקצתו עולה לו לשלשים (רדב"ז). (8) וממילא מותר הוא בכל הדברים שהאבל אסור בהם, בכל שלשים יום לאבלו (מו"ק שם עמ' ב).

- ב. פִּיצֵד מִקְצַת הַיּוֹם כָּכָלֹ? פִּינֵן שְׁנֵהֵג אֲבָלוֹת שְׁעָה אַחַת.⁸ - כָּאֵלּוּ נִהַג כָּל הַיּוֹם כָּלֹ. וּמִתָּר לְנַעַל וְלַרְחֹץ וְלִסְנוֹן וְלִגְלִיחַ בְּשֵׁאֵר הַיּוֹם,¹⁰ וְכֵן הוּא מִתָּר כָּכָל הַדְּבָרִים.¹¹

(9) כגון שחלץ מנעלו לאות אבל, או כפה מיטתו, או עטף את ראשו, ואין צורך שיעשה את כולם (רמב"ם). (10) אע"פ שהתספורת אסורה כל שלשים יום. ראה לעיל פ"ו, ה"ג. (11) מו"ק שם. ולדעת הרמב"ם על אביו ואמו הוא נוהג גזירת שלשים אפילו בשמועה רחוקה, ואינו מסתפר עד שיגיעו בו חבריו (ראה לעיל פ"ו ה"ג), וכן אין שואלים בשלומו (ראה לעיל פ"ה ה"כ) ואינו נכנס לבית

אנשי צד זה מכירים באנשי הצד ההוא, לא יבוא לבזותו, שלא ידעו, שצלב פלוני הוא אביו של זה (שמחות שם).

- יב. יוֹם שְׁבִיעִי - מִקְצַתוֹ כָּכָלֹ,⁴⁸ וְהוּא עוֹלָה לְכָאֵן וְלִכְאֵן.⁴⁹ וּלְפִיכָךְ מִתָּר לְכַבֵּס וְלַרְחֹץ וְלַעֲשׂוֹת שְׁאֵר הַדְּבָרִים פְּיֹם שְׁבִיעִי.⁵⁰ וְכֵן יוֹם שְׁלֹשִׁים - מִקְצַתוֹ כָּכָלֹ, וּמִתָּר לְסַפֵּר וְלַגְחֹץ פְּיֹם שְׁלֹשִׁים.⁵¹

(48) שאחרי הנץ החמה נגמרה האבלות ומותר לו להתרחץ ולעשות מלאכה וכו'. אבל מקצת ליל שביעי אינו ככל היום (רדב"ז וכן בתוספות מועד קטן כא, ב דיבור המתחיל אפילו). (49) לגמר ימי השבעה ולהתחלת מניין השלושים, שאם קבר את מתו שבעה ימים קודם הרגל, הרי זה כאילו התחיל אבלות שלושים, ובטלה ממנו גזירת שלושים, כמבואר לקמן פרק י, הלכה ה (מועד קטן יט, ב). (50) שכבר נגמרה גזירת שבעה. וכל זה מצד הדין, אבל היום "נהגו לאסור רחיצה כל ל' יום... ואין לשנות המנהג, כי מנהג קדום הוא ונתייסד על פי ותיקין" (רמ"א ליוורה דעה סימן שפא סעיף א, ומקורו ב"הגהות מיימוניות" הלכות אבל פרק י אות ו). (51) מועד קטן שם.

- יג. מִי שֶׁתְּכַפּוּהוּ אֲבָלָיו⁵² וְהַכְּבִיד שְׁעָרָיו⁵³ - מִקְל בְּתַעַר, לֹא בְּמִסְפָּרִים.⁵⁴ וּמִכַּבֵּס כְּסוּתוֹ בְּיָמִים, אֲבָל לֹא בְּנִתְרָה⁵⁵ וְלֹא בְּחוֹל⁵⁶. וְרוֹחֵץ כָּל גּוּפוֹ בְּצוּגָן, אֲבָל לֹא בְּחֻמִּין.⁵⁷ וְכֵן מִי שֶׁתְּכַפּוּהוּ אֲבָלָיו וְכָא מְמַדִּינָה הֵימָּן⁵⁸ וּמִבֵּית הַשְּׁכִינָה⁵⁹, או שְׂיָצָא מִבֵּית הָאֲסוּרִים, או שְׁהָיָה מְנַדָּה⁶⁰ וְהִתָּר, או שְׁהָיָה מִדָּר וּנְשָׂאֵל עַל נִדְרוֹ וְהִתָּר⁶¹, וְכָל הַיּוֹצֵא מִטְּמֵאָה לְטַהָרָה⁶² - הָרִי אֵלּוּ מְגַלְחִין בְּיָמֵי אֲבָלָם⁶³; הוֹאִיל וְתַכְפֵּם אֲבָל אַחֵר אֲבָל וְלֹא מִצָּאוּ פְּנֵאִי.⁶⁴

(52) באו עליו ברציפות, זה אחר זה, וטרם שקם מאבלו הראשון, אירע לו אבל שני. (53) שלא יכול היה להסתפר בגמר השלושים לאבלו הראשון, שכבר תכפו האבל השני. (54) מוריד משער ראשו ומספר ממנו קצת. והדבר ידוע, שהמספר מן השיער קצתו, אין דרכו בתער, ואי אפשר לגלחו כהוגן אלא בזוג של מספריים (כסף משנה בשם הרמב"ם). (55) אחד ממלחי הנתרן, הידוע בימי קדם, כחומר מנקה ומטהר, ככתוב (ירמיה ב, כב) "אם תכבסי בנתר ותרכי לך בורית". (56) מועד קטן יז, ב ושם הנוסח: "ולא בנתר ולא באהל". אולם הרי"ף שם פרק ג גורס: ולא בחול, וכן הגירסה בתענית יג, ב "ולא בנתר ולא בחול ולא באהל". (57) רי"ף למועד קטן שם. (58) שהיה טרוד שם בסחורה ולא הספיק להתגלח עד אשר חזר לביתו, ותכפו כאן אבל אחר אבל. (59) ממחנה האוייב. (60) והמנודה אסור בתספורת, כמבואר בהלכות תלמוד תורה פרק ז, הלכה ד. (61) נדר שלא להסתפר ושאל לחכם והתיר לו את נדרו. (62) כגון, טמא מת או בועל נידה, אין מי שיגלחם בימי טומאתם, שהרי מטמאים הם כל הנוגע בהם (שינויי נוסחאות למועד קטן פרק ג, משנה א). וראה ב"מגיד משנה" להלכות יום טוב פרק ז, הלכה י"ט: "שהטמא אין לו להתקשט קודם הרגל". וראוי להעיר שביורה דעה סימן שפט סעיף א מונה את כל אלה שלא

יושבים ע"ג קרקע. (22) עדיין האבל נמשך. (23) כאילו מנה עמהם, ואינו צריך למנות שבעה לעצמו. (24) מו"ק כב, א. (25) שבעה, מיום שבא ונודע לו (שם). אבל אם נודע לו במקומו והתחיל להתאבל, לא יקצר אבילותו בגלל זה שבא אליהם (יו"ד סי' שעה, סעיף ח). (26) הואיל ולא היה יכול לבוא אליהם בתחילת האבילות - אינו יכול להצטרף עמהם (שם כא, ב וברש"י). ואם הלך גדול הבית לעיר שיש שם בית הקברות לקבור את המת, והנשארים חזרו לביתם - משהחזירו את פניהם מללוותו, חל עליהם האבל, וגדול הבית אינו מתאבל אלא משיסתם הגולל, ראה לעיל פ"א, ה"ב וה"ה, ומשם מונה הוא אבילותו, ואפילו חזר אח"כ אצל בני הבית הם מונים לעצמם, והוא - לעצמו, והבא ממקום קרוב - מונה עם גדול הבית, שאחריו הוא נמשך, ולא אחר שאר בני הבית (כסף-משנה ורדב"ז).

ה. אבל בשלשה ימים הראשונים - אינו הולך אפילו לבית אבל אחר; מ"קא ואלף - הולך. ואינו יושב במקום המנחמים, אלא במקום המתנחמים. ולא יצא למקום אחר מפתח ביתו כל שבת הראשונה. שנייה - יוצא, ואינו יושב במקומו. שלישית - יושב במקומו, ואינו מדבר בדרבנן. רביעית - הרי הוא ככל אדם.

(27) אע"פ שהוא מענין אבילותו, וכל-שכן שאינו הולך להשתתף בשאר מצוות, שאינן מענין אבילות (רדב"ז). ובשמות פ"ו, שנינו: "מת באותה העיר - ביום הראשון וביום השני אינו יוצא עמהם (= ללוותו)... אבל אם אין שם כדי נושאי המיטה וקובריה, יוצא עמהם אפילו ביום ראשון", שהרי הוא חייב בכל המצוות שבתורה, וכן ביו"ד סי' שצג סעיף א. (28) מו"ק כא, ב. (29) שבוע הראשון. (30) שם כג, א "ואינו מדבר", ומפרש רש"י לרי"ף שם: "אלא יושב ודומם ואינו מדבר ברבים כמנהגו". ובש"ע יו"ד סי' שצג סעיף ב, מעיר: "ועכשיו נוהגים שאין יושבים במקומם כל שלשים, ועל אביו ואמו כל י"ב חודש". ולענין הליכת האבל לבית-הכנסת, כתוב בש"ע שם סעיף ג, שאינו הולך שם אלא בשבת, ומקורו ברא"ש למו"ק שם אות מו, האומר: "האבל הולך לבית-הכנסת בשבת, ואחר התפילה האבל יוצא, וכל הקהל הולכים עמו, ויושבים שם שעה אחת. וסומכים על דברי אגדה בפרקי דרבי אליעזר (פ"ז): ראה שלמה שמידת גמילות-חסדים גדולה... וכשבנה בית-המקדש בנה שני שערים, אחד לחתנים ואחד לאבלים ולמנודים, והיו ישראל הולכים בשבתות ויושבים בין שני שערים הללו, והנכנס בשער החתנים היו יודעים שהוא חתן... והנכנס בשער אבלים והיה שפמו מכוסה, היו יודעים שהוא אבל, והיו אומרים לו: השוכן בבית הזה ינחמן... משחרב בית-המקדש התקינו שיהיו חתנים ואבלים הולכים לבתי כנסיות... ורואים את האבל ויושבים עמו על הארץ, כדי שיצאו כל ישראל ידי חובתם בגמילות חסדים" וכו'. (31) מו"ק כג, א. ואפילו לא שלמו שלשה שבועות, כגון שמת באמצע השבוע, מיד כשכלה אותו שבוע, ושנים שאחריו - נחשב השבוע הבא רביעי (יו"ד סי' שצג סעיף ב).

המשתה עד י"ב חודש. ומונה מיום המיתה ולא מיום השמועה, אבל אם באה לו השמועה לאחר י"ב חודש, אינו נוהג אלא יום אחד לכל הדברים, וכן ביו"ד סי' תב סעיף א.

ג. מי שפאה לו שמועה קרובה בתוך הרגל או ביום שבת, ולאחר שבת או אחר הרגל נעשית רחוקה - עולה, ואינו נוהג לאחר הרגל או לאחר השבת אלא יום אחד בלבד, ומקצת היום ככלו, כמו שפארנו.

(12) שאין אבלות נוהגת בו בשום דבר, ראה לקמן פ"י, ה"ג. (13) שאין בו אבילות בדברים שבגלוי, שם ה"א. (14) שלמוצאי שבת, כבר עברו שלשים יום מיום המיתה (ראה בש"ך ליו"ד סי' תב ס"ק ה, שלענין "יום השמועה" מונים משעת מיתה ולא מיום הקבורה). (15) השבת או הרגל עולים לו למנין השלושים, והרי זה כאילו לא שמע אלא לאחר הרגל, כיון שאינו יכול לקרוע ולנהוג אבילות בימים אלה. (16) מו"ק כ, ב. ומכאן אתה למד, שיום שלשים דינו כתוך שלשים לענין "שמועה קרובה", כדברי רבינו לעיל ה"א, שהרי אמרו שם: "שמע שמועה קרובה בשבת, ולמוצאי שבת נעשית רחוקה" - הרי שהשבת גורמת, שתיעשה שמועה רחוקה, ואילו שמע אותה שמועה ביום חול, הרי זו שמועה קרובה, למרות שביום שלשים עצמו שמע, ועל-כרחך לדקדק מכאן, שיום שלשים דינו ככתוך שלשים, ואין אומרים: מקצת היום ככולו אלא למי שנהג דיני אבילות, ולא למי שעדיין לא נהג אבילות כלל (רא"ש וינמוקי יוסף שם). (17) בהלכה הקודמת. שמותו בכל הדברים, שאבל אסור בהם בימי השלושים, והשומע שמועה רחוקה בשבת, אינו נוהג בה אפילו דברים שבצנעה, ולמוצאי שבת נוהג שעה אחת ודיו: וכן השומע שמועה קרובה בשבת, השבת עולה לו ליום אחד, ולמחר קורע, נמצא יום ששי בשבת הרי הוא לו שביעי לאבלות (יו"ד סי' תב סעיפים וז).

ד. מי שמת לו קרוב ולא ידע עד שפאה: אם היה במקום קרוב, שהוא מהלך עשרה פרסאות, שאפשר שיבוא ביום אחד, אפילו בא ביום השביעי, אם מצא מנחמים אצל גדול הבית, אף על פי שנגערו. לעמוד, הואיל ומצא מנחמים - עולה לו, ומונה עמהן תשלום שלשים יום; ואם לא מצא מנחמים - מונה לעצמו. וכן אם היה במקום רחוק, אפילו בא ביום שני - מונה לעצמו שבעה ושלשים מיום שפאה.

(18) למקום שמת שם המת או שנקבר שם, וקרוביו מתאבלים שם עליו. (19) ופרסה היא שמונת אלפים אמה, שהפרסה היא ארבעה מילים, ומיל הוא אלפיים אמה. (20) שמהלך אדם בינוני ביום עשר פרסאות, כמבואר בפסחים צג, ב. ואילו היה יודע, היה בא באותו יום אליהם, והרי הוא כאילו ישב עמהם (מו"ק כא, ב וכפירוש הגאונים, הובא ברא"ש שם פ"ג אות לח). (21) מתנענעים ורוצים לעמוד ממקום ישיבתם, ראה לקמן פ"ג ה"ג, שהמנחמים

1. כהן גדול חייב בכל דברי אבלות, אלא שאסור לו לקרע בגדיו למעלה³², ולגדל פָּרַע³³, ולצאת אחר המטה³⁴. וכל העם באין לנחמו לביתו. וכשמברין אותו³⁵ - כל העם מסבין על הארץ, והוא מסב על הספסל³⁶. ואומרין לו כשמנחמין אותו: אָנוּ כפרתך³⁷. והוא אומר להם: תתברכו מן השמים. ואם רצה לנחם אחרים³⁸ - הממנה³⁹ ממצעו בתוך העם⁴⁰, ואומר להם: תנחמו⁴¹.

פרק שמיני

- (1) חיוב הקריעה על מתו ומקורה בתורה. שיעור הקריעה ומהיכן קורע. המותר לקרוע חלוק שאול. סדר הקריעה על מתים הרבה ובכללם אביו או אמו. הקורע על חולה שנתעלף וסבור שמת, ואחר כך מת.
- א. אָבֵל חַיִּב לְקַרֵּעַ עַל מֵתוֹ. שְׁנֵאמַר: וּבְגָדֵיכֶם לֹא תִפְרְמוּ וְלֹא תִמְתּוּ. הָא אַחֵר - חַיִּב לִפְרֹם². וְאִין קְרִיעָה אֵלָא מְעַמָּה. שְׁנֵאמַר: וַיָּקֶם הַמֶּלֶךְ וַיִּקְרַע אֶת בְּגָדָיו³. וּמַהֲיֵינן קוֹרֵעַ? מִלְּפָנָיו⁴. וְהַקּוֹרֵעַ מֵאַחֲרָיו אוֹ מִן הַצִּדִּדִּין אוֹ מִלְּמַטָּה - לֹא יֵצֵא יָדֵי חוּבַת קְרִיעָה. אֵלָא כֹּהֵן גָּדוֹל, שֶׁהוּא פּוֹרֵם מִלְּמַטָּה⁵.
- (2) מועד קטן כד, א. ולדעת הרמב"ן הובאה בכסף-משנה, אין הקריעה אלא מדרבנן, וההוכחה מהפסוק הנ"ל אינה משמשת אלא אסמכתא בלבד, שהרי אפשר להבין את הכתוב: אתם לא תפרומו, ואילו אבלים אחרים רשאים לפרום אבל אינם חייבים. וכנראה שזוהי גם דעת רבינו (כסף-משנה ורדב"ז). (3) שם כא, א. ומשמע מדברי רבינו, שהעמידה מעכבת, שאפילו אם שכח וקרע מיושב, הרי זה חוזר וקורע מעומד, וכן עשה אמימר (שם כ, ב) וכך נפסקה ההלכה ביו"ד סי' שמ סעיף א. (4) מתחת לבית הצואר. (5) מו"ק כו, ב. והשווה לעיל פ"ז, ה"ו. וב"פתחי תשובה" ליו"ד שם ס"ק ב מביא בשם הרדב"ז, שאם קרע לרוחב הבגד לא יצא, שזה נראה כאילו נקרע מעצמו.
- ב. כִּמָּה שְׁעוֹר הַקְּרַע? טַפַּח⁶. וְאִין צָרִיף לְהַבְדִּיל שִׁפְת הַבֶּגֶד⁷. וּמִתָּר לֹא לְקַרֵּעַ בְּכָלִי⁸. וַיֵּשׁ לֹא לְקַרֵּעַ בְּפָנִים¹⁰, שְׁלֹא בְּפָנֵי אָדָם. לְפִיכָף יֵשׁ לֹא לְהַכְנִיס יָדוֹ בְּפָנִים וְקוֹרֵעַ¹¹ בְּצִנְעָה. וְאִינוּ חַיִּב לְקַרֵּעַ אֵלָא בְּגָד הַעֲלִיּוֹן בְּלִבְדָּה¹².
- (6) שנאמר (שמואל-ב א, יא) "ויחזק דוד בבגדיו ויקרעם" - אין אחיזה פחות מטפח (מו"ק כב, ב). (7) אלא מניחה שלימה, וקורע משפת בית הצואר ולמטה, ואע"פ שלמעלה היא שלימה, ואינה קרועה לשנים (שם). (8) בסכין, שלא יפסיד הבגד (שם וברש"י). (9) מותר לו. (10) מתחת למקטורן - הוא המעיל העליון. (11) את הבגד העליון. (12) שם.
- ג. כָּל שְׁבַעֲת¹³ יָמֵי אֲבָלוֹת הַקְּרַע לְפָנִים¹⁴. וְאִם בָּא לְהַחֲלִיף¹⁵ - מִחֲלִיף, וְאִינוּ קוֹרֵעַ קָרַע אַחֵר; שֶׁכָּל קָרַע שְׁאִינוּ בִּשְׁבַעֲת חֳמוּם¹⁶ - אִינוּ קָרַע¹⁷. כִּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֹׁאֵר הַמֵּתִים חוּץ מֵאֲבִיו וְאִמּוֹ; אֲבָל עַל אֲבִיו וְעַל אִמּוֹ - קוֹרֵעַ עַד שְׁמֹגְלָה אֶת
- (32) שנאמר (ויקרא כא, י) "ובגדיו לא יפרום" - אינו פורם (=קורע) כדרך שבני אדם פורמים, אלא הוא מלמטה (בשפת בגדו) וההדיוט מלמעלה (הוריות יב, ב). והשווה הל' כלי המקדש פ"ה, ה"ו. (33) שנאמר (שם, שם) "את ראשו לא יפרע" - אינו מרבה פרע לעולם, אלא מסתפר מערב שבת לערב שבת, "הואיל ומשמרות מתחדשות" (סנהדרין כב, ב). ומפרש רש"י: משמרות כהנים מתחלפות ומתחדשות בשבת, זו יוצאת וזו נכנסת, וצריך להסתפר מפני משמרת חדשה הנכנסת, שתראנו ביפיו. (34) ככתוב (ויקרא כא, יא) "ומן המקדש לא יצא", ובהל' כלי המקדש שם, ה"ה - כותב רבינו: "מת לו מת, אינו יוצא אחרי ואינו יוצא מפתח ביתו או מן המקדש". וראה סנהדרין יח, א. (35) סעודת הבראה הנזכרת לעיל פ"ד, ה"ט. (36) סנהדרין שם. (37) בנו תתכפר, ואנחנו תחתיו לכל הראוי לבוא עליך (שם וברש"י). (38) אחרי שחזרו אבלים מבית הקברות, עומד האבל במקומו וכל העם עובר איש-איש לנחמו, כמבואר לקמן פ"ג, ה"ב. (39) סגן הכהנים. העומד תמיד לימין הכהן, והוא ממונה על כל הכהנים, ראה הל' כלי המקדש פ"ד, ה"ט. (40) שהממונה בימינו, וכל העם בשמאלו, והכהן הגדול באמצע, וגם האבלים בשמאלו, כמבואר לקמן פ"ג, ה"ב: "אבלים עומדים לשמאל המנחמים". ולשון רבינו בהל' כלי המקדש פ"ה, ה"ד: "וחסגן ממצעו בינו לבין העם". (41) סנהדרין יט, א.
- ז. וְכֵן הַמֶּלֶךְ חַיִּב בְּכָל דְּבָרֵי אֲבָלוֹת, אֵלָא שְׁאִינוּ יוֹצֵא מִפֶּתַח פְּלִטְרִין⁴² שְׁלֹו אַחֵר מֵתוֹ⁴³; וְאִין צָרִיף לֹאמַר אַחֵר מֵתִים אַחֲרִים. וְאִינוּ מְנַחֵם אֲבָלִים⁴⁴. וְלֹא יֵצֵא דָּוָד אַחֵר אֲבָנִים⁴⁵, אֵלָא לְהוֹדִיעַ לְעַם שֶׁלֹא נִהְרַג
- (42) ארמונו. (43) שם כ, א שגנאי הוא למלך להראות עגום ועצב לפני העם, והכתוב אומר (ישעיה לג, יז) "מלך ביפיו תחזינה עיניך". (44) תוספתא, סנהדרין פ"ד, ה"ב. (45) ראה - שמואל-ב ג, לא "והמלך דוד הולך אחרי המיטה". (46) סנהדרין כ, א. וכן הכתוב מעיד: "וידעו כל העם... כי לא היתה מהמלך, להמית את אבנר בן נר" (שם לז).
- ח. אִין אָדָם נִכְנָס לְמִלְךָ לְנַחֲמוֹ⁴⁷, אֵלָא עֲבָדֵיו וְיָמֵי שְׁנֵתָן לֹא רְשוּת לְהַכְנִס. וְאִין לֶהֱן רְשוּת לְדַבֵּר לֹא דְבָרֵי תְנַחוּמִין, אֵלָא כְּפִי מַה שִׁירְשָׁה אוֹתָם.

כבוד בעלה לא כל-שכן (כסף-משנה). וכן אמרו (מ"ק כ, ב) "וכן היא שמת חמיה או חמותה... נוהגת עמו אבילות".
 ו. מי שאין לו חלוק לקרע³⁰, ונזדמן לו חלוק בתוך
 שבועה - קורע; לאחר שבועה - אינו קורע³¹. ועל
 אביו ועל אמו, אפילו לאחר שבועה - קורע כל
 שלשים יום³². וכל היוצא בבגד קרוע³³ לפני מתים,
 כלומר³⁴ שהוא קרע עתה עליהן - הרי זה גונב דעת
 הבריות³⁵, וזלזול בכבוד החיים והמתים³⁶.

(30) כגון שהיה לובש בגדים שאולים (רמב"ן). (31) שכבר
 שלמו ימי האבילות, ואין קריעה בלא אבילות (מועד קטן,
 שם). (32) משום כבודם (שם). ואע"פ שאמרו שם: "על
 אביו ואמו קורע והולך", סובר רבינו שלאחר שלשים אינו
 קורע, שכן רבי חייא לא קרע על אביו ואמו כשהגיעה אליו
 השימועה לאחר שלשים, וכמבואר ב"תוספות" שם ד"ה
 קורע. אבל ביו"ד ס' שמ סעיף יח, פסקו: על אביו ואמו
 קורע לעולם, ומקורו בירושלמי מו"ק פ"ג, ה"ה: "וש
 קריעה בלא איבול, שכן על אביו ואמו אפילו לאחר כמה
 חייב לקרוע" (ביאור הגר"א ס"ק מ). (33) קודם לכן.
 (34) כאילו הוא אומר. (35) שהרי הוא מרמה אותן, מראה
 עצמו שקרע ולא קרע. (36) מו"ק כו, ב.

ז. האומר לחברו: השאילני חליקף ואבקר את אבי
 שהוא חולה, והלף ומצא שמת - קורע³⁷ ומאחה³⁸,
 ומחזיר לו את חליקפו³⁹, ונותן לו דמי קרעו⁴⁰. ואם לא
 הודיעו שהוא מבקר לו⁴¹ חולה - הרי זה לא יגע בו⁴².

(37) הואיל והודיע למשאל, שאביו חולה, והשאילו -
 הסכים מראש שיקרע, כדי שלא יתבייש שם. (38) תופר
 תפירה ישרה ומתוקנת. (39) שם. ואע"פ שהקריעם שאדם
 קורע על אביו - אינם מתאחים לעולם, ראה לקמן פ"ט,
 ה"א. בבגד שאול מתאחים, שלא הקנה לו הבגד, אלא
 הרשהו לקרוע כדי שלא יתבייש (נמוקי יוסף שם).
 (40) מה שנגרע הבגד מערכו בגלל הקרע (שם).
 (41) בכת"י תימן: בו. (42) מו"ק שם. ואם קרע לא יצא ידי
 חובת קריעה, שהרי זה שואל שלא מדעת. ונקרא גזול,
 והקורע בחלוק גזול, לא יצא ידי קריעה, כמבואר ביו"ד שם
 סעיף כט (ש"ך שם ס"ק ג).

ח. מי שהיה לו חולה בתוך ביתו ונתעלף, וסבור
 שמת וקרע, ואחר כך מת: אם בתוך פדי דבור⁴³ -
 אינו חוזר וקורע⁴⁴; ואם לאחר פדי דבור מת - חוזר
 וקורע קרע אחר⁴⁵. וכן מי שאמר לו מת אביו,
 וקרע, ואחר כך נמצא שמת בנו; אמרו לו מת לו
 מת, וקסבור שאביו וקרע, ואחר כך נמצא בנו: אם
 תוך פדי דבור נודע לו אמתת הדבר - יצא ידי
 קריעה; ואם לאחר פדי דבור - לא יצא, וחייב לקרע
 קרע אחר⁴⁶.

(43) כדי שאילת שלום של תלמיד לרב: שלום עליך רבי,
 ראה ה"ל שבועות פ"ב, ה"ז. (44) נדרים פז, א. כיון שמת
 תוך כדי דיבור לקריעתו, הרי זה כאילו קרע עכשיו (ר"ן

לבו¹⁸. ומבדיל שפת הפגד¹⁹. ואינו קורע בכלי, אלא
 בידו. מבחויץ, בפני כל העם. וקורע כל הפגדים
 שעליו. ובגד הזעה הדבוק לבשרו - אינו מעפכ²⁰.
 ואם החליף בגד אחר - חייב לקרע כל שבועה²¹. וכן
 על אביו ועל אמו - חולץ כתפו ומוציא זרועו מן
 החלוק עד שיתגלה כתפו וזרועו²², והולך כך לפני
 המטה. ואחר שיקבר אביו ואמו - אינו חייב
 לחלץ²³.

(13) בכת"י תימן, אין כאן התחלת ההלכה, והכל נמשך
 להלכה הקודמת, עד לתיבות: במה דברים אמורים.
 (14) לפניו, שאינו מחזירו לאחוריו, כמו בשבת, ראה לקמן
 פ"י, ה"א. (15) בגד אחר. (16) בשעת מיתה, שהיא
 התחלת הצער. (17) מו"ק כד, א וברש"י. (18) קרע ארוך
 יותר מטפח, עד שמגיע ללבו (שם כב, ב). ובירושלמי שם
 פ"ג ה"ח, אמרו: "מפני שבטלה ממנו מצוות כיבוד" -
 התלוי בלב, לפיכך יגלה את לבו. (19) את בית צוארו,
 שיראה הבגד קרוע ומובדל לשנים. (20) שם כב, ב
 "ואפיקרסותו אינה מעכבת". ומפרש רבינו: בגד הזיעה.
 ורש"י שם מפרש: הסודר שעל ראשו. (21) ואע"פ שאינה
 שעת חימום (שם כד, א), וגם קרעים אלה אינם מתאחים
 לעולם, כנראה מסתימת דברי רבינו לקמן פ"ט, ה"א.
 (22) וזה הפירוש של חולץ, המוזכר שם כב, ב. וברש"י שם,
 מפרש: "חולץ כתפו ומוציא זרועו מן הקרע של חלוקו,
 ונמצא זרועו עם כתיפו מגולין". (23) שכן מצינו (בבא-
 קמא יז, א) "וכבוד עשו לו במותו - זה חזקיה מלך יהודה
 שיצאו לפניו שלשים וששה אלף חלוצי כתף". וסובר רבינו
 שחליצת כתף אינה אלא "לפניו" - לפני המיטה בלבד, ולא
 לאחר הקבורה (כסף-משנה). "ובזמן הזה לא נהגו לחלץ
 כתף כלל" (יו"ד ס' שמ סעיף יז).

ד. קורעין לקטן²⁴, מפני עגמת נפש²⁵. וחולה שמת
 לו מת - אין מקרעין לו, ולא מודיעין לו, שלא
 תטרף²⁶ עליו דעתו. ומשתקין את הנשים מפניו²⁷.

(24) את בגדיו. (25) שיבכו הוראים וידבר בכבוד המת, ולא
 מפני שהוא אבל (מו"ק יד, ב וברש"י). ואפילו שעדיין לא
 הגיע לחינוך (רדב"ז). (26) תתבלבל. (27) שלא יבכו על
 המת בפניו (מו"ק כו, ב). וביו"ד ס' שלז סעיף א: "ואין
 מספידים בפניו, שלא ישבר לבו, ומשתקים את המנחמים
 מפניו". ומפרש הש"ך שם ס"ק ב, אפילו על מת שאינו
 קרובו של חולה - אין מספידים, שלא ישבר לבו, בראותו
 פלוני זה מת, מפחד הוא שמא ימות גם הוא.

ה. וקורע אדם על חמיו ועל חמותו, מפני כבוד
 אשתו²⁸. וכן האשה קורעת על חמיה ועל חמותה,
 מפני כבוד בעלה²⁹.

(28) שם כו, ב. וקריעה זו אינה אלא כקריעה על שאר מתים,
 המבוארת לעיל ה"ג, ולא כקריעת אשתו, שהיא על אביה
 ואמה (רדב"ז), וראה בביאורנו לעיל פ"ב ה"ה, וביו"ד ס'
 שמ סעיף ד, שאין נוהגים עכשיו כן, לקרוע על חמיו
 וחמותו. (29) אם מפני כבוד אשתו חייב לקרוע, מפני

יום שני ט"ו תשרי ה'תשע"ז

פרק תשיעי

(1) מתי מותר לשלול את הקרעים, ואימתי מאחים אותם. הקריעה על רבו, ועל אב בית דין או נשיא. הקריעה על חורבן ערי יהודה וירושלים ושאר מאורעות לא טובים. הקריעה על המת בשעת יציאת נשמתו, אף על פי שאינו קרובו. קריעת תלמידי חכמים זה על זה למרות שהם שווים בחכמתם. האבל על אב"ד [=אב בית דין] ונשיא שנסתלקו.

- 16 א. כל הקרעים שקורע אדם על שאר קרוביו -
- 17 שולל הקרע² לאחר שבעה, ומאחה³ לאחר שלשים.
- 18 על אביו ועל אמו - שולל לאחר שלשים, ואינו
- 19 מאחה לעולם. והאשה קורעת ושוללת מיד, אפילו
- 20 על אביה ועל אמה, מפני הצניעות⁴.

(2) תופר תפירה בלתי ישירה, ואינה מעשה אומן. שלל - מלה ערבית, תפירה גסה, אחת הנה, ואחת הנה (הערוך השלם). ובתוספות יום טוב למועד קטן פרק ג, משנה ו מפרש: לשון שלל וביזה, שכן השלל מפורז אחת הנה ואחת הנה, ואינו מונח וצבור. (3) תופר תפירה שווה ומתוקנת, וראה להלן הלכה ג בביאורנו ל"איחוי אלכסנדר". "ועת לתפור" (קהלת ג, ז) מתרגם: "ועידן בחיר לאחאה בזיעה". (4) מועד קטן כב, ב. ולשון הגמרא שם: "מפני כבודה", ומפרש ה"נמוקי יוסף": שגנאי הוא לאשה אף על פי שאין ליבה מגולה, לעמוד בבגדים קרועים.

- 21 ב. בדרך שקורע אדם על אביו ועל אמו, כן חיב
- 22 לקרע על רבו שלמדו תורה⁵, ועל הנשיא⁶, ועל אב
- 23 בית דין⁷, ועל רב הצבור שנהרג, ועל ברכת השם⁸,
- 24 ועל ספר תורה שנשרף, ועל ערי יהודה, ועל
- 25 ירושלים, ועל המקדש⁹.

(5) על רבו מובהק, שלמד ממנו רוב חכמתו, "אבל אם לא למד ממנו רוב חכמתו, הרי זה תלמיד חבר... וקורע עליו כשם שהוא קורע על כל המתים" וכו' (לשון רבינו הלכות תלמוד תורה פרק ה, הלכה ט). (6) ראש הסנהדרין ונקרא גם כן ראש הישיבה, ראה לעיל הלכות סנהדרין פרק א, הלכה ג. ובנוגע למלך שמת - ראה לקמן פרק י"ד, הלכה כה. (7) זהו המשנה לנשיא, הגדול שבשבעים סנהדרין, כמבואר בהלכות סנהדרין שם. (8) גידוף שם שמים, ראה להלן הלכה ז. (9) שנחרבו, כמבואר להלן הלכה י. וכל אלה מקורם במועד קטן כו, א.

- 26 ג. כל אלו הקרעים קורע עד שמגלה את לבו¹⁰,
- 27 ואינו מאחה לעולם¹¹. ואף על פי שאין מתאחזין -
- 28 מתר לשלל¹², למלל וללקט¹³, ולעשותם כמין
- 29 סלמות¹⁴; ולא אסרו אלא באחוי אלכסנדר בלבד¹⁵.
- 30 וכל הקורע מתוך השלל או המלל או הלקוט - לא
- 31 עשה כלום¹⁶; אבל קורע מתוך האחוי האלכסנדר
- 32 בלבד¹⁷. אפילו הפך הכל¹⁸ ונעשה¹⁹ שפתו למטה -
- 33 לא מאחה²⁰.

(שם). (45) שהרי בשעה שקרע עדיין לא מת, וקריעתו אינה כלום (שם). (46) אע"פ שלא פירשו לו מי מת, ורק הוא בעצמו טעה וסבר שזהו אביו, בכל זאת חייב לקרוע קרע אחר (שם, ע"פ רב אשי), שהכל תלוי בכדי דיבור. וראוי לציין, שבבכ"י תימן, כל המשפט: "אמרו לו מת לו מת... נמצא בנו" איננו, ורבינו אינו עוסק כשאמרו לו: מת לו מת סתם, אלא כשפירשו לו: מת אביו וכו'. ולפי זה, אם אמרו לו על מת סתם, אפילו נודעה לו אמיתת הדבר לאחר כדי דיבור יצא, וזה ע"פ התירוצ' הראשון שבגמרא שם, ורב אשי לא בא לחלוק על התירוצ' הראשון, אלא מוסיף לחדש שאפילו כשפירשו לו מי מת, כל שמת בתוך כדי דיבור אינו חייב לקרוע קרע אחר, וכן ביו"ד סי' שמ, סעיף כד.

- 1 ט. מי שמתו לו מתים הרבה באחד - קורע קרע
- 2 אחד לכלם. הנה בכללן אביו או אמו - קורע על
- 3 כל קרע אחד, ועל אביו ועל אמו קרע אחד⁴⁷.

(47) מו"ק כו, ב וכדעת רבי יהודה בן בתירה. ונראה מדברי רבינו, שעל אביו ואמו שמתו כאחד, קורע קרע אחד על שניהם (רד"ב ז), וכן ביו"ד שם סעיף כג.

- 4 י. מי שמת לו מת וקרע עליו, ואחר כך מת לו מת
- 5 אחר: אם בתוך שבעה - קורע קרע אחר⁴⁸; ואם
- 6 לאחר שבעה⁴⁹ - מוסיף על הקרע הראשון כל
- 7 שהוא⁵⁰. מת לו מת שלישי אחר שבעה של שני -
- 8 מוסיף כל שהוא. וכן מוסיף והולך עד טבורו. הגיע
- 9 לטבורו⁵¹ - מרחיק שלש אצבעות⁵² וקורע⁵³. נתמלא
- 10 מלפניו - מחזירו לאחוריו. נתמלא מלמעלה -
- 11 הופכו למטה⁵⁴. אמרו לו מת אביו, וקרע, ואחר
- 12 שבעה מת בנו והוסיף - מתאחה התחתון⁵⁵ ולא
- 13 העליון, כמו שיתבאר⁵⁶. אמרו לו מת בנו, וקרע,
- 14 ואחר שבעה מת אביו - אינו מוסיף⁵⁷, אלא קורע
- 15 קרע אחר; שאין אביו ואמו בתוספת⁵⁸.

(48) שבאותו קרע מוסיף וקורע עוד טפח, או מרחיק שלש אצבעות מצד הקרע, וקורע טפח (כסף-משנה בשם ה"טור). (49) שכבר שללו, כמבואר להלן פ"ט, ה"א. (50) קורע תחילה כל השלילות ומוסיף כל שהוא, וניכר שעל מת אחר קרע (מו"ק כו, ב וברש"י). (51) ומת לו מת אחר. טבור - שרר, המקום השקוע בעור הבטן. (52) מצד הקרע הקודם. (53) וחוזר וקורע לפניו. (54) וחוזר וקורע מלמעלה (שם). ואם נתמלא מכאן ומכאן "נעשה כמי שאין לו חלוק שאינו קורע" (יו"ד סי' שמ, סעיף כא). (55) התוספת, שהקרעים שעל בנו, מותרים באיחוי = תפירה ישירה ומתוקנת. (56) לקמן פ"ט ה"א, שהקרע שעל אביו אינו מתאחה לעולם. (57) באותו קרע. (58) על קרע קודם, אלא חייב לקרוע עליהם קרע חדש (מו"ק כו, ב וכדעת רבי יהודה בן בתירה). אבל עליהם אפשר להוסיף, שאם קרע עליהם ואח"כ מת לו מת אחר, הרי זה מוסיף עליהם כלשהו, ויצא ידי קריעה, כאמור לעיל.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ט"ו תשרי - ספר שופטים - הלכות אבל קט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהתרגשו ובאו עליו כאחת, שהרי "על - על" הפסיק העניין, לומר, שעל כל צרה מהן, חייבים לקרוע (מועד קטן שם). מדברי רבינו נראה שאינו חייב לקרוע אלא אם נהרג רוב הציבור, אולם דעת הרמב"ם והנמוקי יוסף שם, אם נקבץ רוב הציבור למלחמה, ונשמע שניגף לפני האוייב ואפילו לא נהרג אלא המיעוט, חייבים לקרוע. וכן ביורה דעה סימן שמ סעיף לו, והוא הדין אם הלכו בשבי (יורה דעה שם).

- 14 ז. ומניין שקורעין על ברפת השם? שנאמר: ויבא
- 15 אליקים בן חלקיהו אשר על הבית ושכנא הספר
- 16 ויואח בן אסף המזכיר אל חזקיהו קרועי בגדים²⁵.
- 17 אחד השומע ואחד השומע מפי שומע חזקין
- 18 לקרע²⁶.

25 על דברי החירוף והגידוף של רבשקה שליחו של סנחריב מלך אשור באמרו: "מי בכל אלהי הארצות אשר הצילו את ארצם מיד, כי יציל ה' את ירושלים מיד" (שם לה). 26 שכן כתוב (שם יט, א) "ויהי כשמוע המלך חזקיהו (דברי רבשקה, מפי אליקים וחביריו) ויקרע את בגדיו" (מועד קטן כו, א), והשווה הלכות עבודה זרה פרק ב, הלכה י: "והוא שישמענה מישראל... אבל השומע מפי הגוי אינו חייב לקרוע; ולא קרעו אליקים ושכנא, אלא מפני שרבשקה היה ישראל מומר", ומקורו בסנהדרין ס, א.

- 19 ח. והעדים אין חזקין לקרע כשעידו בבית דין²⁷,
- 20 שכבר קרעו בפעם ששמעו²⁸.

27 על ברכת המגדף. 28 מפי המגדף (שם). וכן הכתוב אומר: "ויקרע את בגדיו" - חזקיה קרע, והם לא קרעו. וראה הלכות עבודה זרה פרק ב, הלכה ח.

- 21 ט. ומניין שקורעין על ספר תורה שנשרף? שנאמר: ויהי פקדון יהודי שלש דלתות וארבעה וגומר, עד
- 22 תם כל המגלה על האש אשר על האח²⁹, ולא פחדו
- 23 ולא קרעו את בגדיהם המלוך וכל עבדיו. מפלל
- 24 שחזקין לקרע. ואין חזקין לקרע אלא על ספר תורה
- 25 שנשרף בזרוע³⁰, כמעשה שהיה³¹. וחזק לקרע שתי
- 26 קריעות: אחת על הגויל³² ואחת על הכתב. שנאמר:
- 27 אחרי שרף המלוך את המגלה ואת הדברים³³.
- 28

29 מועד קטן כו, א, כיוון שקראו לפני המלך יהויקים בן יאשיהו, את הפסוק שבמגילת איכה (א, ה) "היו צריה לראש... כי ה' הוגה על רוב פשעיה" - מיד קדר כל אוזרות שבה ושרפן באש. 30 בכוח ובזדון, שיש כאן חילול השם, פרט אם פרצה דליקה ואינו יכול להציל ונשרף ספר תורה, שאין כאן חילול השם. 31 על ידי שריפת יהויקים. והוא הדין הרואה תפילין, או אפילו מגילה אחת מן הנביאים, או מן הכתובים, שנשרפה, חייב לקרוע (יורה דעה שם סעיף לז). וכן כשנקרע או נמחק בזרוע - חייב לקרוע (ש"ך סעיף קטן נו). 32 הקלף המקיף את הכתב. 33 מועד קטן שם.

- י. ומניין שקורעין על ערי יהודה ועל ירושלים ועל

10 בניגוד לקריעה שעל שאר קרוביו, שאינה אלא טפח בלבד, ראה לעיל פרק ח, הלכה ב-ג. 11 שם כו, א, שנאמר באלישע שקרע על אליהו רבו (מלכים ב, יב) ויחזק בבגדיו ויקרעם לשניים קרעים - ממשמע שנאמר: ויקרעם, איני יודע שלשניים, אלא, מלמד שקרועים ועומדים לשנים לעולם" - שאינם מתאחים. ומכאן למד רבינו שיקרע עד שיגלה את לבו, שאז יש היכר שהוא קרוע לשנים, אבל בקריעת טפח בלבד אין היכר שהבגד קרוע לשנים (כסף משנה). 12 תפירה רחבה. 13 מלל - אוהז שני ראשי הקרע בין האצבעות וכורכם יחד כעין כריכת ספר, ותוחב שם שתיים או שלוש תפירות; לקט - אוגד כל הקרע ראשו על סופו ותוחב במחט שתיים או שלוש פעמים (רש"י לאלפסי שם). 14 כמעלות הסולם, שתופר שתי תפירות ומפסיק, וחוזר ותופר למטה, שמניח בין תפירה לתפירה הפסק, כסולם הזה שיש בו הפסק בין שלב לשלב (שם). 15 תפירה מתוקנת, שהיא שווה למעלה ובולטת למטה. והרמב"ם מפרש: סתם תפירה - שווה למעלה ובולטת למטה, ואיחוי אלכסנדר - שווה מלמעלה ומלמטה כעין אריגה (טור יורה דעה סימן שמ). ובירושלמי מועד קטן פרק ג, הלכה ז אמרו: "איזה איחוי? כל שאין מקומו ניכר". 16 שאין זה שלם, והרי זה כקרוע ועומד. 17 מועד קטן כו, ב. ובכתב יד תימן תיבת "בלבד" אינה. 18 הבגד. 19 בכתב יד תימן: ונעשית. 20 שם, וכדעת רבי שמעון בן אלעזר.

- 1 ד. וכשם שהמוכר אסור לאחותו, כך הלוקח.
- 2 לפיכך, המוכר צריך להודיע ללוקח שקרע זה אינו
- 3 מתאחה²¹.

21 שם. ואם מכרו לו בגד קרוע סתם, ולא הודיעוהו, אסור ללוקח לאחותו עד שידע, שקרע זה הוא מהמתאחים, וכן אסור למכרו לגוי (יורה דעה שם סעיף יט על פי מסכת שמחות פרק ט).

- 4 ה. ומניין שקורע על רבו פדרף שקורע על אביו?
- 5 שנאמר: והוא מצעק אבי רכב ישראל ופרשיו,
- 6 ולא ראהו עוד, ויחזק בבגדיו ויקרעם לשנים
- 7 קרעים²². מכאן, שחזק להבדיל השפה²³.

22 ואף על פי שאלוהי חי הוא? כיוון "שלא ראהו עוד" הרי הוא אצלו כמת (מועד קטן כו, א). 23 את פתיחת בית צווארו, שייראה כאילו קרוע הוא לשניים, בניגוד לקריעה שעל שאר קרוביו שאינו צריך להבדיל שפת הבגד, אלא קורע תחתיה ומניח השפה שלימה, כמבואר לעיל פרק ח, הלכה ב.

- 8 ו. ומניין שקורעין על הנשיא ועל אב בית דין ועל
- 9 שמועה שבבאה שנהרג רב צבור? שנאמר: ויחזק
- 10 דוד בבגדיו ויקרעם, וגם כל האנשים אשר אתו.
- 11 ויספדו ויבכו ויצמזמו עד הערב, על שאול - זה
- 12 נשיא, ועל יהונתן בנו - זה אב בית דין, ועל עם יי
- 13 ועל בית ישראל פי נפלו בחרב - זו שמועה רעה²⁴.

24 ואין לדחות, שלא קרע דוד אלא על כל הצרות כולן,

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהוא גדול ממנו, שקורע עליו מצד הדין כמבואר לפנינו. ותלמידי חכמים השווים זה לזה בתורתם, אינם קורעים אלא מחמת מנהג (רדב"ז).

יב. כל הקורעים על החכם שמת, פיון שהחזירו
פניהן מאחורי המטה שוללין⁴⁶. ויראה לי, שהקורע
על החכם - מאחה למחר⁴⁷; שאפילו רבו⁴⁸ שמת -
אין מתאבל עליו אלא יום אחד בלבד, או יום מיתה
או יום שמועה⁴⁹. וכן יראה לי, שהקורע על הנשיא
וכיוצא בו - שולל למחר⁵⁰, אף על פי שאינו מאחה
עליהם לעולם.

(46) מועד קטן כה, א. (47) ולדעת הרמב"ם מותר לו
לאחות אפילו בו ביום. אולם דעת רבינו, הואיל ואמרו שם:
כיוון שהחזיר פניהם... שוללים" הרי שלא התירו אלא
לשלול, ולא לאחות באותו יום. (48) רבו מובהק.
(49) שם עמוד ב. ולדעת הרמב"ם מתאבל עליו בחליצת נעל
ושאר דיני אבלות. ובירור דעה רמב"ם סעיף כה מסיים:
"מקצת יום המיתה או מקצת יום השמועה", ודין רבו שאינו
מובהק, נראה שהוא כ"חכם שמת" ואף על פי שהתלמיד
גדול ממנו בחכמה ואין הגדול קורע על הקטן ממנו? כיוון
שלימדו תורה חייב לקרוע עליו ומאחה למחר (רדב"ז בדעת
רבינו). (50) בניגוד לקורע על קרוביו, שאינו שולל אלא
לאחר שבעה ימים, ראה לעיל הלכה א. וכן אמרו בירושלמי
מועד קטן פרק ג, הלכה ז לענין רבו מובהק: "הורה רב
יסא לשלול למחר".

יג. חכם שבאה שמועתו שמת - אין קורעין עליו
אלא בשעת הספדו, וזהו כבודו⁵¹. ושולל בו ביום,
ומאחה למחר⁵².

(51) מועד קטן כה, א "חכם כבודו בהספדו". וכל זה
כשהספדו בתוך שלושים לקבורתו, אבל לאחר שלושים אין
קורעים אפילו בשעת הספדו (ש"ך לורה דעה סימן שמ
סעיף קטן יד). (52) כמבואר בהלכה הקודמת.

יד. אב בית דין שמת - הפל קורעין עליו, וחולצין
משמאל⁵³, וכל בתי מדרשות שבפירו בטלין⁵⁴. ובני
בית הפנסת נכנסין לבית הפנסת, ומשנין את
מקומן: היושבין בדרום ישובו בצפון, והיושבין
בצפון ישובו בדרום⁵⁵.

(53) וחליצת שמאל עדיפה מימין, שהיא מגלה את לבו
(רדב"ז לעיל הלכה י"א). (54) מלימוד תורה, כדי שיהיו
פנויים להתעסק בהספדו (רמב"ם). (55) מועד קטן כב, ב.

טו. נשיא שמת - הפל קורעין עליו, וחולצין שתי
הידיים מקצת ומקצת⁵⁶, ובכל בתי מדרשות בטלין⁵⁷.
ובני בית הפנסת נכנסין בשבת לבית הפנסת וקוראין
שבועה⁵⁸. ולא יטילו בשוק, אלא יושבין משפחות
משפחות דוים⁵⁹ כל היום⁶⁰.

(56) שם. (57) ובכתב יד תימן וכן בדפוס רומי ר"מ: וכל
בתי מדרשות וכו'. ובשולחן ערוך יורה דעה סימן שדמ

1 המקדש שחרבו? שנאמר: ויבאו אנשים משכם
2 ומשילה ומשמרון שמנים איש מגלחי זקן³⁴ וקרעי
3 בגדים³⁵.

(34) ומפרש רש"י שם: כשיצאו מביתם לא ידעו בחורבן
הבית, ובדרך שמעו וקרעו בגדיהם וגילחו זקנם.
(35) ובהלכות תענית פרק ה הלכה ט"ז כותב רבינו: ראה
ירושלים בחורבנה, אומר: ציון מדבר הייתה וגו' (ישעיה
סד, ט); בית המקדש בחורבנו, אומר: בית קדשנו ותפארתנו
וגו' (שם, י) וקורע, ומקורו במועד קטן שם.

4 יא. כל מי שעמד עם המת בשעת יציאת נשמתו,
5 אף על פי שאינו קרובו - חיב לקרע³⁶. וכן אדם
6 כשר³⁷ שמת - הפל חיבין לקרע עליו³⁸, אף על פי
7 שאינו חכם. וקורעין טפח פשאר האבלים³⁹. אבל
8 חכם⁴⁰ שמת - הפל קרוביו⁴¹, והפל קורעין עליו עד
9 שמגלין את לבם⁴², וחולצין מקמין⁴³. ובית מדרשו
10 של אותו חכם בטל כל שבועה⁴⁴. וכבר נהגו תלמידי
11 חכמים בכל מקום לקרע זה על זה טפח, אף על פי
12 שהן שוין ואין אחד מהם מלמד את חברו⁴⁵.

(36) מועד קטן שם. "למה זה דומה לספר תורה שנשרף
שחיב לקרוע" ומפרש רש"י: התורה קרויה נר שנאמר: כי
נר מצוה ותורה אור, ונשמה נקראת נר, ככתוב: נר ה' נשמת
אדם. ובשבת קה, ב מפרש רש"י: "אף נשמת ישראל
הניטלת דומה לו (=לספר תורה), שאין לך ריק בישראל
שאין בו תורה ומצוות". ולדעת רבי מאיר מרוטנברג,
הובאה בכסף משנה, חייבים לקרוע אפילו על אדם רשע,
חוץ מעל מומר לעבודה זרה, או עובר על אחת מכל
המצוות שבתורה להכעיס, שנחשב כמומר. (37) שאינו
חשוד על שום עבירה, ולא על שום ביטול מצוה ואין
שמועתו רעה, אף על פי שאינו גדול בתורה (לשון היורה
דעה שם סעיף ו). (38) אפילו שלא במעמד יציאת נשמתו.
(39) מועד קטן שם. (40) ממונה על העיר שמבקשים ממנו
הוראה (רש"י שם כב, ב). (41) כקרוביו. (42) כדין
קריעה על אביו ואמו, ראה לעיל פרק ח, הלכה ג, בניגוד
ל"אדם כשר" שאין קורעים עליו אלא טפח. (43) חליצת
כתף המפורשת לעיל שם, ולא ביאר רבינו שם בדין: חולץ
לאביו, אם מימין, או משמאל, כדין אב בית דין המבואר
להלן הלכה י"ד, וכנראה שהכל תלוי ברצון הבן, שאם רצה
חולץ משמאל ואפילו אם רצה לחלוץ שתי הידיים מכאן
ומכאן כדין נשיא, ראה להלן הלכה ט"ו - חולץ (רדב"ז).
(44) לפי שמספידים אותו, ואין עוסקים בתורה בבית מדרשו,
שלא יתעצלו בהספדו (רמב"ם). ואחר ההספד אין תלמידיו
מתקבצים בבית מדרשו, אלא מתחברים שניים שניים
ולומדים בבתייהם (יורה דעה סימן שדמ סעיף יח).
(45) בבא מציצא לג, א ומפרש רש"י: לפי שהיו יושבים
בבית המדרש יחד, ומקשים ומפרקים זה לזה, וכולם למדים
זה מזה. נמצאו ארבע חלוקות הן: רבו מובהק, מפורש לעיל
הלכה ב. ורבו שאינו מובהק, שלא למד רוב חכמתו ממנו,
דינו מבואר בהלכות תלמוד תורה פרק ה, הלכה ט שאינו
קורע עליו אלא טפח, כשם שהוא קורע על כל המתים. חכם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ט"ו תשרי - ספר שופטים - הלכות אבל קלא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כל שבעה. (10) שבית צואר שלהם היה מתוקן, כדי שיוכל להפוך חלוקו מה שלפנים לאחור (מו"ק כד, א וברש"י לרי"ף שם). וכל זה מפני כבוד השבת, שאין אבילות נוהגת בה בפרהסיא, כמו שאמרו בירושלמי שם ה"ה: "ברכת ה' היא תעשיר (משלי י, כב) - זו ברכת שבת (=שנאמר בה: ויברך אלקים את יום השביעי); ולא יוסיף עצב עמה - זו אבילות, ככתוב (שמואל-ב יט, ג) נעצב המלך על בנו" - מכאן שאין אבילות בשבת. ובכל זאת דברים שבצנעה נוהגים בה, מפני שלא כתוב בה: שמחה, אבל ברגל אין אבילות נוהגת בה כלל, שנאמר בה: ושמחת בחגך (תוספות' למו"ק כג, ב ד"ה מאן דאמר).

סעיף יח: "כל בתי מדרשות שבכל מקום שמספידים אותו בטלים". (58) בתורה. אבל אין מתפללים שם לגמרי אלא בבית האבל. והוא הדין ביום שני וחמישי קוראים בתורה בבית הכנסת, וכל אנשי אותה עיר מתפללים בבית האבל (כסף משנה וכן ביורה דעה שם). (59) כואבים ומצטערים. (60) מועד קטן כג, א ושם הנוסח: "יושבים ודומים". וגירסת רבינו כגירסת הרי"ף שם: "יושבים ודומים". ובטור שם כתב בשם רבינו האי גאון: "חכם ואלוף וגאון מכניסים אותו לבית הכנסת ומניחים המיטה במקום שהיה דורש, וסופדים התלמידים וקהל ישראל, וכשמוציאים המיטה סופדים אותו עד לבית הקברות" וכו'.

פרק עשירי

(1) דיני אבלות בשבת; ואם השבת עולה למניין האבילות. דין אבילות ברגלים ובראש השנה ויום הכיפורים. ביטול האבילות לקובר את מתו קודם הרגל. דין האבילות ביום טוב שני של גלויות, ואם עולה למניין שבעה.

ב. מאימתי זוקפים את המטות בערב שבת? מן המנחה ולמעלה. ואף על פי כן, לא יושב עליה עד שתחשך. ואף על פי שלא נשתיר לו אלא יום אחד, חוזר וכופה אותן במוצאי שבת.⁹

(11) עד למחרת בבוקר, שמקצת היום ככולו, כמבואר לעיל פ"ו ה"ב (שם כז, א).

ג. הרגלים, וכן ראש השנה ויום הכפורים - אין דבר מדברי אבילות נוהג בהן.¹² וכל הקובר את מתו אפילו שעה אחת קדם הרגל או קדם ראש השנה ויום הכפורים - בטלה ממנו גזרת שבעה.¹³ נמצא מונה לאחר ראש השנה ויום הכפורים¹⁴ שלשה ועשרים יום,¹⁵ ולאחר הפסח - ששה עשר יום; שהרי בטלה גזרת שבעה, ושבעת ימי החג - הרי ארבעה עשר. וכן אם קבר קדם עצרת¹⁶ - מונה אחריה ששה עשר יום; אף על פי שהוא יום אחד - הרי היא רגל ועולה לשבעה ימים.¹⁷

א. השבת עולה למנין אבלות.² ואין אבלות בשבת אלא בדברים שבצנעה, כגון עטיפת הראש ותשמיש המטה ורחיצת בחמין;³ אבל דברים שבגלוי - אינו נוהג בהן אבלות, אלא לובש מנעליו,⁵ וזוקף את המטה,⁶ ונותן שלום לכל אדם.⁷ ואם יש לו פגד - מחליף, ולא ילבש פגד קרוע בשבת, אפילו על אביו ועל אמו.⁹ ואם אין לו להחליף - מחזיר את הקרע לאחוריו.¹⁰

(2) מצטרפת למנין שבעה (מו"ק יט, א), שהרי נוהג בה אבילות בדברים שבצנעה, כבסמך. בניגוד לרגל שאין אבילות נוהגת בה כלל, ולפיכך אינה עולה לו כלל, כמבואר להלן ה"ח. (3) שחייב לכסות את ראשו עד לפיו, כמבואר לעיל פ"ה ה"ט, והואיל ואינו חייב בעטיפת הראש אפילו בימי החול - בפני אחרים, אלא בינו לבין עצמו, כמו ששינוי במס' שמחות פ"י: "בא לעמוד בשורה, מגלה את ראשו. יצא חוץ לשורה, מכסה את ראשו ונכנס לביתו. באו אחרים לנחמו, הרי זה מגלה את ראשו ופותרם", נמצא שכל עטיפת הראש אינה אלא בצנעה, ולפיכך מכסה גם בשבת (רדב"ז). (4) רחיצת ידים ורגלים, וכגון שהוחמו בערב שבת, שאם הוחמו בשבת, אסור לרחוץ בהם משום שבת (מו"ק כד, א וב'מוקי יוסף' שם). (5) ואע"פ שבגמרא שם אמרו: נעילת הסנדל בשבת רשות, שאפילו אינו נועל, אין זה נראה כאבל - שמא בימי התלמוד היו נוהגים לילך יחף, אבל בימי רבינו לא הלכו יחפים אלא האבל בלבד, ולפיכך אם ילך יחף בשבת - יהא נראה לכל שנוהג בה אבילות (כסף-משנה). (6) שהיתה כפויה בימי האבל, ראה לעיל פ"ה ה"ח. (7) ירושלמי שם פ"ג, ה"ה: "מקום שנהגו לשאול בשלום אבלים בשבת - שואלים" - וכיון ששואלים בשלומם, מכאן שהם משיבים שלום לכל שואליהם. שוב אמרו שם: רבי הושעיה הגדול, הלך למקום אחד, ראה אבלים בשבת ואמר: "איני יודע מנהג מקומכם, אלא שלום עליכם, כמנהג מקומנו". (8) שאינו קרוע. (9) ראה לעיל פ"ח ה"ג, שעל אביו ואמו אם החליף בגד אחר, חייב לקרוע

(12) ואפילו דברים שבצנעה, וכלשון רבינו לקמן ה"ח: "לא חלה עליו אבילות כלל". ואע"פ שאמרו (כתובות ד, א): "אע"פ שאמרו אין אבלות במועד, אבל דברים של צנעא נוהג" - גירסת רבינו שם: בשבת, ולא, במועד, וכן גירסת 'בעל המאור' שם. וביו"ד סי' שצט סעיף א פוסק שדברים שבצנעה נוהג בהם אבילות אפילו ברגל, וכגירסת הגמרא בכתובות שלפנינו. וכן בירושלמי מו"ק פ"ג, ה"ה. וראה בתוספות' למו"ק יט, ב ד"ה דלא נוהגין. (13) מו"ק יט, א "רגלים מפסיקים", ורבן גמליאל אומר: "ראש השנה ויום הכיפורים כרגלים". וראה שם כ, א "אפילו יום אחד, ואפילו שעה אחת". ובירושלמי שם ניםקו: "אפשר לשבעה בלא רגל (=ולפיכך היא מפסקת), אבל אי-אפשר לשבעה בלא שבת". ואם השבת תפסיק כמו רגל, לא תמצא לעולם אבילות שבעה. (14) אם קבר מתו לפני יום הכיפורים. (15) להשלים גזירת שלשים. ואין אומרים: ראש השנה הפסיק גזירת שבעה, ויוהכ"פ שלאחריו יפסיק גזירת שלשים. או כשקבר מתו לפני יוהכ"פ ובטלה ממנו גזירת שבעה, יבוא חג הסוכות ויבטל גזירת שלשים, כמבואר בסמך ה"ה? כי אין עושים שתי הפסקות באבילות אחת, הואיל ולא מנה שבעה ימי אבילות כדרכה, בגלל הפסקת הרגל הראשון, מעתה עליו למנות כרגיל גזירת שלשים

קלב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ט"ו תשרי - ספר שופטים - הלכות אבל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17 וְלַעֲשׂוֹת דָּבָר עַד שִׁיכָּנֵס יוֹם טוֹב²⁵. וַיּוֹם טוֹב מִפְּסִיק
18 שְׁאֵר הַשָּׁבָעָה, וְלֵאחֶר יוֹם טוֹב מְשֻׁלֵּם כָּל שְׁלֹשִׁים
19 יוֹם מִיּוֹם הַמִּיתָה, וְאִסּוּר בָּהֶן בְּכָל חֲמִשָּׁה דְּבָרִים²⁶.

(24) ועדיין הוא נוהג אבילות שלשים, שאסור לו להסתפר בהם, כמבואר לעיל פ"ו, ה"ג. (25) וביו"ט אינו נוהג אבילות כלל (מו"ק יט, ב): "הכל מודים כשחל שלישי שלו להיות ערב הרגל, שאסור ברחיצה עד הערב". ומפרש רש"י: ולערב רוחץ בצונן, או ימתין עד חולו של מועד וירחץ בחמין, ואע"פ שאמרו שם: "כשחל שלישי שלו" וכו' - כבר העיר הר"ף שם: הוא הדין אפילו יום שני, שהרי עדיין לא שלמה אבילות שלו. (26) המנויים לעיל פ"ו, ה"ב.

20 ז. חָל שְׁבִיעִי שְׁלוֹ לְהִיּוֹת בְּעֶרֶב הָרֶגֶל, וְהָיָה הוּא
21 שְׁפָתָה²⁷ - בְּטֻלָּה מִמָּוֶנָה גְּזֵרַת שְׁלֹשִׁים. וּמִתָּר לְגַלֵּחַ
22 בְּתוֹךְ הַמּוֹעֵד²⁸, שֶׁהָיָה אָנוּס הָיָה, וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ
23 לְגַלֵּחַ בְּשִׁפְתָה²⁹. וְכֵן מְגַלֵּחַ אַחֵר עֲצָרָת³⁰ אוֹ אַחֵר
24 רֵאשׁ הַשָּׁנָה וַיּוֹם הַכַּפּוּרִים, שֶׁהָיָה בְּטֻלָּה גְּזֵרַת
25 שְׁלֹשִׁים, וַיֵּשׁ לוֹ לְגַלֵּחַ בְּכָל עֵת שְׁיִרְצָהָ³¹.

(27) שאסור לו להסתפר בה. (28) בחול המועד. (29) ואנוס מותר בגילוח במועד, כמבואר בהל' יו"ט, פ"ז הי"ז יח (מו"ק יז, ב). (30) בשחל שביעי שלו בשבת, ערב עצרת. (31) כאבא שאול, האומר (שם יט, ב) "מותר לגלח אחר הרגל".

26 ח. הַקּוֹבֵר אֶת מֵתוֹ בְּתוֹךְ הָרֶגֶל - לֹא חָלָה עָלָיו
27 אֲבִילוּת כָּלֵל³², וְאִינוּ נוֹהֵג אֲבִילוּת בְּרֶגֶל. אֲלֹא לְאַחֵר
28 הָרֶגֶל מִתְחִיל לְמָנוֹת שְׁבָעָה, וְנוֹהֵג בָּהֶן כָּל דְּבָרֵי
29 אֲבִילוּת³³. וּמוֹנֶה שְׁלֹשִׁים מִיּוֹם הַקְּבוּרָה³⁴, וְנוֹהֵג
30 בְּשָׁאֵר הַשְּׁלֹשִׁים בְּכָל גְּזֵרוֹת שְׁלֹשִׁים.

(32) אפילו בדברים שבצנעה, כמבואר לעיל אות יא. וכמו שכתבו ה'תוספות' במו"ק כג, ב ד"ה מאן דאמר: שברגל נאמר: "ושמחת בחגך" ואין להתאבל בה כלל. (33) שם כ, א, אלא שמלאכתו נעשית ע"י אחרים, כמבואר שם. וכן ביו"ד סי' שצט סעיף ב: "ולכשיכלו שבעה למיתת המת, אע"פ שעדיין לא כלו שבעת ימי האבילות, מלאכתו נעשית ע"י אחרים בבתייהם". (34) שם.

31 ט. הַמְּקוֹמוֹת שֶׁעוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים³⁵ - מוֹנֶה
32 הַשָּׁבָעָה מִיּוֹם טוֹב שְׁנֵי הָאַחֲרֵי³⁶, אֵף עַל פִּי שְׁאִינוּ
33 נוֹהֵג אֲבִילוּת³⁷. הוֹאִיל וּמִדְּבָרֵיהֶם הוּא - עוֹלָה לוֹ מִן
34 הַמִּנְיָן³⁸, וּמוֹנֶה אַחֲרָיו שְׁשֶׁה יָמִים בְּלִבְדוֹ. וּמוֹנֶה
35 שְׁלֹשִׁים יוֹם מִיּוֹם הַקְּבוּרָה, כְּמוֹ שְׁאֻמְרָנוֹ³⁹.

(35) המקומות הרחוקים מארץ ישראל, שאין שלוחי בית-דין מגיעים אליהם, היו עושים שני ימים מפני הספק, לפי שאינם יודעים יום שקבעו בו בית-דין את החודש איזה יום הוא, מלשון רבינו בהל' קידוש החודש, פ"ג הי"א. (36) קדושתו אינו אלא מדרבנן, שמן התורה אינו קדוש אלא היום הראשון בלבד, וביתחוד בזמננו, שאנו בקיאים בקביעת

לפחות (כסף-משנה ע"פ הראב"ד, הובא ברא"ש למו"ק פ"ג אות כח). והראב"ד קורא: "שיבוש יש כאן", שהרי יום אחד לפני ראש השנה הרי הוא כשבעה, וראש השנה עצמו שבעה, הרי כאן ארבעה עשר יום ולא נשארו לגזירת שלשים אלא ששה עשר יום! ואמנם במו"ק כד, ב פוסק כך רב פפא, אולם רבינו סובר כרבי אושעיא שם, שדוקא עצרת (חג השבועות) נמנית כשבעה, שיש לה תשלומין כל שבעה (שאם לא הביא קרבנות חגיגתו ביום הראשון, מביא והולך כל שבעה), אבל ראש השנה ויוהכ"פ, שאין טעם זה שיין בהם, שאין חוגגים בהם כלל, אינם נמנים כשבעה, ודי להם שיפסיקו גזירת שבעה או שלשים כרגלים (לחם-משנה). (16) דינה כרגל של פסח או של סוכות העולה לשבעה ימים. (17) שנאמר (דברים טז, טז) "בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות" - מה חג המצות יש לו תשלומין כל שבעה (=שאם לא חג והביא קרבנות החג ביו"ט, הראשון חוגג את כל הרגל), אף חג השבועות יש לו תשלומין כל שבעה (מו"ק כד, ב). ובשו"ע יו"ד סי' שצט סעיף ו פוסק, שראש-השנה ויוהכ"פ דינם כשלש רגלים לבטל האבילות. ואם נהג שעה אחת לפני ראש השנה, בטלה ממנו גזירת שבעה, ויוהכ"פ מבטל גזירת שלשים, ואחרי יום הכיפורים אינו מונה כלום, כמבואר שם סעיף ט, באופן שעושים שתי הפסקות אפילו באבילות אחת, ולא כדעת הראב"ד, שהזכרה לעיל אות יד.

1 ד. קָבַר אֶת מֵתוֹ קִדְּם חַג הַסְּפֹת - מוֹנֶה אַחֵר הַחַג
2 תְּשַׁעָה יָמִים בְּלִבְדוֹ; שֶׁהָיָה שְׁמִינִי עֲצָרַת רֶגֶל בְּפָנֵי
3 עֲצָמוֹ, וְנִמְצָא יוֹם טוֹב הָרֵאשֹׁן מִפְּסִיק שְׁבָעָה,
4 וְשִׁבְעַת יָמֵי הַחַג, וְשְׁמִינִי שֶׁל חַג רֶגֶל אֶחָד - הָיָה
5 אֶחָד וְעֶשְׂרִים יוֹם¹⁸.

(18) מו"ק שם.

6 ה. הַקּוֹבֵר אֶת מֵתוֹ שְׁבָעַת יָמִים קִדְּם רֶגֶל מִן
7 הָרֶגֶלִים אוֹ קִדְּם רֵאשׁ הַשָּׁנָה וַיּוֹם הַכַּפּוּרִים - בְּטֻלָּה
8 גְּזֵרַת שְׁלֹשִׁים¹⁹. וּמִתָּר לְסַפֵּר וּלְכַסֵּב בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב
9 אוֹ בְּעֶרֶב יוֹם הַכַּפּוּרִים²⁰, שֶׁמִּקְצַת הַיּוֹם כְּכֹל²¹,
10 וְאִינוּ מוֹנֶה לְאַחֲרֵיהֶם כְּלוּם. וְאִם עַל אֲבִיו וְעַל אִמּוֹ
11 הוּא מִתְאַבֵּל, אֶפְלוּ מֵתוֹ קִדְּם הָרֶגֶל שְׁלֹשִׁים יוֹם -
12 אִינוּ מְגַלֵּחַ עַד שִׁישְׁלַח פָּרֻעַ²² אוֹ עַד שִׁיגְעֵרוּ בּוֹ
13 חֲבֵרָיו, וְאִין הָרֶגֶלִים מִפְּסִיקִין דְּבָר זֶה²³.

(19) שם יט, כ. (20) אחר תפילת מנחה לפני שקיעת החמה (רדב"ז). (21) ועולה לכאן ולכאן, נחשב כשביעי וכשמיני, והרי הוא כאילו נהג גזירת שלשים בקצת אותו יום (שם וברש"י). (22) יגדל שיער ארוך יותר מדאי, ראה לעיל פ"ו. (23) ירושלמי שם פ"ג, ה"ח: "כל דבר שהוא תלוי בשבעה ושלשים - הרגל מפסיק. ברם כאן, עד שישלח פרע, או עד שיגער בו חבריו". וראה ב'תוספות' למו"ק כב, ב ד"ה עד שיגער.

14 ו. חָל שְׁשֵׁי שְׁלוֹ בְּעֶרֶב הָרֶגֶל, וְאִין צָרִיף לוֹמַר
15 חֲמִישִׁי אוֹ שְׁלִישִׁי - אִינוּ מְגַלֵּחַ, וְלֹא בְּטֻלָּה מִמָּוֶנָה
16 אֲלֹא גְּזֵרַת שְׁבָעָה בְּלִבְדוֹ²⁴. וְאִינוּ מִתָּר לְרַחֵץ וְלִסּוֹף

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ט"ו תשרי - ספר שופטים - הלכות אבל קלג

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וראה לעיל פ"י, ה"ח. (3) מוציא זרועו מן החלוק עד שיתגלה כתיפו וזרועו, כלשון רבינו לעיל פ"ח, ה"ג. (4) מאכילים אותם משל אחרים, שהאבל אסור לאכול ביום הראשון לאבלו משלו, ראה לעיל פ"ד, ה"ט. (5) מו"ק כד, ב. (6) שאינו אלא מדבריהם, ראה לעיל פ"י, ה"ט, ובביאורנו. ואע"פ שאמרו (ביצה ו, א): יו"ט שני לגבי מת כחול עשאוהו חכמים - אין זה אלא בצרכי המת עצמו, כגון לקברו או לתפור לו תכריכין, אבל הקריעה היא צרכי החיים של המתאבלים (ר"ן שם, וכן ברדב"ז). ואם מת ונקבר ביו"ט, אין לקרוע בחול המועד עד אחרי יו"ט כשיתחיל להתאבל, שחול-המועד אינו שעת חימום, ולא שעת שמועה, ומכיון שנדחת הקריעה ביו"ט, תידחה עד זמן האבל, שהוא לאחר החג (משנה-למלך, וכן ב"מגן אברהם" או"ח סי' תקמז ס"ק ג). והשווה הל' יו"ט, פ"ו הכ"ג.

ב. אין קורעין במועד ולא חולצין אלא הקרובים שחיבין באבל, או הקורע והחולץ על ההקם⁸ או על אדם בשרי, או מי שהיה עומד בפשעת וצ"א נשמה¹⁰. ומברין הכל¹¹ על ההקם במועד לתוף הרחבה¹², פדרף שמברין את האבלים¹³; שהכל¹⁴ אבלים עליה¹⁴.

(7) פרט לאלה שאינם חייבים לקרוע, ורוצים לקרוע מפני הכבוד, שאסורים (מו"ק כד, ב). (8) הממונה על העיר ומבקשים ממנו הוראה (רש"י שם כב, ב). (9) שאינו חשוד על שום עבירה ולא על שום ביטול מצוה, אע"פ שאינו גדול בתורה (לשון השו"ע יו"ד סי' שמ, סעיף ו). (10) ואפילו אינו אדם כשר, ועל כל אלה חייבים לקרוע וקורעים במועד, כמבואר במו"ק כה, א. והשווה לעיל פ"ט, ה"א. וראה ביו"ד סי' תא סעיף ג "שמע שמועה קרובה (=תוך שלושים יום למיתתו) בחול המועד - חייב לקרוע". (11) את הכל. וכל אחד מאכיל את חברו ומחליף סעודתו עמו, כמו שמצינו ברבה רוב יוסף (מו"ק כז, ב) שהיו מחליפים סעודותיהם זה לזה. (12) ככר העיר. (13) על מות קרובם, שהיו מברים אותם ברחבה, כמבואר בכתובות ח, ב וברש"י שם. (14) "שהכל כקרוביו" (מו"ק כה, א), והשווה לעיל פ"ט, ה"א.

ג. פשמברין את האבלים במועד - אין מברין אלא על מטות וקופות¹⁵. ואין אומרים ברפת אבלים במועד¹⁶, אבל עומדין בשורה¹⁷ ומנחמין ופותרין¹⁸. ואין מניחין את המטה¹⁹ ברחוב, שלא להרגיל את ההספד²⁰; שהמועד אסור בהספד ובתענית²¹. וכן אין מלקטים עצמות אביו ואמו²² במועד, שאכל הוא²³; ואין צריך לומר שאר קרובים²⁴. וכן אין מספדין את המת בחנכה²⁵ ובפורים²⁶ ולא בראשי חגים²⁷, אבל נוהגין בהן כל דברי אבלות²⁸. ומתיר לספד לפני חנכה ופורים ולאחריהן²⁹.

(15) בניגוד לימי החול, שאין האבלים אוכלים אלא על מיטות כפופות לארץ, ראה לעיל פ"ד ה"ט, שביום הראשון לאבלו חייב האבל לישב על מיטה כפופה, ואילו במועד

החודש. ראה שם פ"ה ה"ו. (37) אם קברו המת בימים שלפניו, אבל אם קברוהו ביום-טוב שני, דינו יתבאר בסמוך ה"י. (38) רי"ף למו"ק, פ"ג דף רפט. (39) לעיל ה"ח.

1. י. הקובר את מתו ביום טוב שני, שהוא יום טוב האחרון⁴⁰, או ביום טוב שני של עצרת⁴¹ - נוהג בו אבלות. הואיל ויום טוב שני מדבריהם, ואבלות יום ראשון של תורה⁴² - ידחה עשה של דבריהם⁴³ מפני עשה של תורה⁴⁴. אבל אם קבר ביום טוב שני של ראש השנה - אינו נוהג בו אבלות; ששניהן ביום ארוך הן⁴⁵, מטעם שבאננו בהלכות קדוש החדש⁴⁶.

(40) של פסח או סוכות, בניגוד ליו"ט שני של התחלת החג, שאינו נוהג בו אבלות, כלעיל ה"ח. (41) חג השבועות, שאין לו אלא שני ימים ובחג לארץ. (42) ראה לעיל פ"א, ה"א. (43) שמחת החג של יו"ט שני. (44) האבילות, ככתוב (ויקרא י, יט) "ואכלתי חטאתי היום הייטב בעיני ה'" (רי"ף שם). "יבוא עשה דחיד, (=האבל) וידחה עשה דרבנן". וכל זה בששה מתים שמתאבל עליהם מדין תורה, אבל אלה שהוסיפו עליהם מדבריהם, כגון אשתו, או אחיו מאמו (ראה לעיל פ"ב, ה"א) - אין מתאבלים עליהם ביו"ט שני, שהרי אין בהם 'עשה' של תורה, יבוא 'עשה' של רבים (=רגל) מדבריהם, וידחה 'עשה' של יחיד מדבריהם (כסף-משנה בשם הרמב"ן). (45) ודינו כיו"ט ראשון. (46) פ"ה, ה"ח: "הואיל והיו עושים אותו שני ימים, ואפילו בזמן הראיה, התקינו שיהיו עושים - אפילו בני ארץ ישראל - אותו תמיד שני ימים, בזמן הזה שקובעים על החשבון". והטעם, שעשו אותו שני ימים אפילו בזמן הראיה, לפי שלא ידעו יום שקבעו בו בית-דין את החודש, שאין השלוחים יוצאים ביום-טוב (שם ה"ז), וראה ביצה ד, ב "נולדה בזה אסורה בזה", שכיום אחד ארוך הם, וכן בהל' יו"ט, פ"א הכ"ד. ולדעת הרדב"ז, אין יו"ט שני של ראש השנה עולה לו למנין שבעה, שהרי כיום אחד ארוך הוא, ודינו כיו"ט ראשון. ובשו"ע יו"ד סי' שצט סעיף יג פסק, שנוהגים לא להתאבל בשום יו"ט שני של גלויות על שום מת, אפילו הוא יום מיתה וקבורה, שסוברים כדעת האומרים שאין שום אבילות מן התורה, "וכן המנהג פשוט ואין לשנות".

פרק אחד עשר

(1) דיני אבילות בחול המועד. אבילות והספד בחנוכה ובפורים ובראשי חגים. שלא לעורר אבל על המת, שלושים יום קודם לחג. שבעת ימי המשחה לנישואי חתן וכלה דינם כרגל. חתן שהכין כל צרכי סעודת נישואיו, ומת לו מת קודם שייכנס לחופה - מה דינו.

8. א. אף על פי שאין אבלות במועד², קורע על מתו במועד וחולצין כתפוא³. ומברין את האבלים להם⁴ במועד⁵. כל אלו בחלו של מועד; אבל ביום טוב, אפילו ביום טוב שני⁶ - אין קורעין ולא חולצין ולא מברין.

(2) שנאמר (דברים טז, יד) "ושמחת בחגך", ואין 'עשה' של אבילות יחיד דוחה 'עשה' של רבים (מועד קטן יד, ב),

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טוב שני³⁶. ואין סופדין אותו בימים אלו אלא
בפניו³⁷. נקבר - אסורין בהספד. ויום שמועתו³⁸ -
בפניו הוא, וסופדין אותו, אף על פי שהיא
רחוקה³⁹.

מרימות קולן בדברי קינון ונהי. (34) שאחת מלמדת
את חברתה קינה, כשהיא תתחיל, תדע חברתה מה תענה
(שם). (35) שהם מותרים בעשיית מלאכה, בניגוד לחול-
המועד שאסור במלאכה (שם כז, ב). (36) של גלויות,
שהוא במקום יו"ט ראשון, שאסור להספיד בו מן התורה
(כספ-משנה). (37) טרם שנקבר, והוא מוטל לפניו.
והשוה הל' יו"ט, פ"ז הכ"ב. (38) שהגיעה השמועה
שחכם פלוני מת. (39) לאחר שלשים יום למותו (מו"ק כז,
ב), אלא ששם אינו מודגש: "אע"פ שהיא רחוקה". וראה
ב'נמוקי יוסף' שם שיטה אחרת בזה.

ו. לא תעזר אשה⁴⁰ על מת שלה שלשים יום קדם
לחג, כדי שלא יבוא החג והם דוים⁴¹; שאין המת
משפעת מן הלב שלשים יום. במה דברים אמורים?
במת ישן; אבל אם מת בתוך שלשים יום סמוך לחג
- מעוררת⁴².

(40) לא תביא ספדן לערער על מתה, שמת זה ימים רבים,
לחזור אחרי קרובי המת, כדרך שחזור הספדן, שצועק
ואומר: בואו בכו עמי כל מרי לב, ומי שלבו דוה עליו הולך
ומספיד על קרובו (מו"ק פ"א מ"ה, וברע"ב שם).
(41) מו"ק ח, ב. וכדברי רבינו בהל' יו"ט, פ"ז הכ"ד: "כדי
שלא יבוא הרגל והוא נעצב, ולבו דואג וכואב מזכרון
הצער". ושם תפס רבינו לשון "ואסור לאדם שיעזור וכו'"
כלשון המשנה במועד קטן, וכאן נקט רבינו לשון: לא
תעזור אשה וכו', ע"פ לשון הירושלמי שם פ"א ה"ה: "לא
תעזור אשה לוייתה (=אבל בעלה, שהוא חיבורה) במועד".
וכתב הכספ-משנה: כל זה לפי מנהגם שהיו מעוררים בכו
ויללה. אבל מה שאנו נוהגים, שבגמר השנה, מספידים המת
ומזכירים נשמתו - מותר, שאין זה "עירור" שלא ישכח מן
הלב, אדרבה דעתו להפסיק ע"ז אבילותו, וכן בשו"ע או"ח
סי' תקמז סעיף ה. (42) שבין כך, המירות חרותה בלבה
ואין בה תוספת בגלל ההספד (ירושלמי שם). ושם אמרו:
"איזה עירור? מזכירתו בין המתים; הספד - שהוא עושה
לו הספד בפני עצמו".

ז. שבעת ימי התננות⁴³ - הרי הן כרגל⁴⁴. ומי שמת
לו מת בתוך ימי המשחה, אפלו אביו ואמו -
משלים שבעת ימי המשחה, ואחר כך נוהג שבעת
ימי אבילות⁴⁵. ומונה השלשים מאחר ימי המשחה⁴⁶.

(43) ימי המשחה, שמשח רבינו תיקן לישראל, שהנושא
בתולה יהיה שמח עמה שבעת ימים, כמבואר בהל' אישות
פ"י ה"ב, ולעיל פ"א, ה"א. (44) שאין אבילות נהגת
בהם (כתובות ד, א). (45) כדין הקובר את מתו ברגל,
המבואר לעיל פ"י, ה"ח. (46) והראב"ד שואל: למה לא
יעלו ימי המשחה למנין השלושים, כמו ששינו לעיל (שם)
לענין הרגל ש"מונה שלשים מיום הקבורה"? והרמב"ן

אוכל האבל על מיטה זקופה (שם כד, ב). שאין כפיית
המיטה נהגת במועד כלל (נמוקי יוסף' שם), וראה
ב'תוספות' שם כ, א ד"ה שכבר, שרש"י היה אומר: שאין
עושים הבראה ברגל, הואיל ואין בה אבילות.
(16) כשחזרו מהלוויה, עמדו כולם ברחוב, ועמד אחד ואמר
ברכה מיוחדת לאבלים לנחמם, ומסיים בה: "בעל נחמות
ינחם אתכם, ברוך מנחם אבלים" (כתובות ח, ב), וראה
במגילה כג, ב וברש"י שם ד"ה אין אבלים (מו"ק כז, א).
והואיל וברכה זו היא ברחבה, במקום פומבי ביותר, אין
לאמרה בחול המועד (רדב"ז). (17) המלווים את המת,
כשחוזרים מהקבורה, עומדים בשורה בצד בית הקברות
לנחם האבלים, ראה לקמן פ"ג, ה"א. (18) את המנחמים
לביתם, ולא ילכו לביתו של האבל (מו"ק שם).
(19) שהמת מוטל עליה. (20) שם, ומטעם זה "אין מוליכים
המת לבית-הקברות בחול-המועד עד שיהיה כל הקבר
מתוקן ומזומן" (יו"ד סי' תא, סעיף א). (21) שהמועד
כיו"ט, שחייב לשמוח בו (תענית יז, ב). (22) להוליכין
למקום אחר לקברן בקברות אבותם. (23) צער יש לו
בשעת לקיטתן (מו"ק ח, א). (24) שאינו שמח בהם כ"כ
לקברם בקברות אבותם, ובוודאי יש לו צער בלקיטתן.
וב'פרישה' ליו"ד סי' תג אות ח, מפרש: שעצמות שאר
קרוביו ודאי אסור ללקט מפני שאינו חייב לכבדם. ובמס'
שמחות פ"ב, שנינו: "כל שקורעים עליו בשעת מיתתו,
קורעים עליו בשעת ליקוט עצמות". וראה לקמן פ"ב, ה"ח.
(25) שבת כא, ב. (26) מגילה ה, ב שנאמר בהם (אסתר ט,
כב) "לעשות אותם ימי משתה ושמחה". (27) תענית יז, ב
"ראש-חודש גופו יום-טוב הוא". (28) שאינם כרגלים
המפסיקים את האבילות, וגם אינם כשבת, שאין אבילות
נוהגת בה, והרי אמרו (מו"ק כח, ב): נשים מענות ומטפחות
בהם (ביאור הגר"א לאו"ח סי' תרצו ס"ק ה). והרמ"א
באו"ח שם מסכם: שאין אבילות נהגת בפורים אלא
בדברים שבצנעה בלבד. (29) אע"פ שאמרו (תענית יז, ב)
"הימים האלה הכתובים במגילת תענית (=שלא להספיד
בהם, וחנוכה ופורים בכללם), לפנייהם ולאחריהם, אסורים"
- כבר אמרו (ר"ה יח, ב) "בטלה מגילת תענית", ואע"פ
שאמרו (שם יט, ב): חנוכה ופורים לא בטלו - הכוונה להם
עצמם, ולא לימים שלפניהם ולאחריהם, שאינם עדיפים
משאר ימי המגילה שבטלו (כספ-משנה).

ד. הנשים: במועד - מענות אבל לא מטפחות³⁰;
ובראשי חידשים ובחנכה ובפורים - מענות³¹
ומטפחות. אבל אין מקוננות לא בזה ולא בזה.
נקבר המת - לא מענות ולא מטפחות³².

(30) מספקות כף אל כף. (31) יתבאר בסמוך בהלכה הבאה.
(32) מו"ק כח, ב.

ה. אי זהו ענוי? שפולן עונות פאחת³³. קינה?
שאחת אומרת וכלן עונות אחריה. שנאמר: ולמדנה
בנתיבם נהי, ואשה רעוטה קינה³⁴. במה דברים
אמורים? בשאר העם שמתו; אבל תלמיד חכם
שמת - סופדים אותו במועד, ואין צריך לומר
בחנכה ובפורים וראשי חידשים³⁵, אבל לא ביום

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ט"ז תשרי - ספר שופטים - הלכות אבל קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שעשאה כלי", ובאים לידי פריה ורביה, וכן הכתוב אומר (ישעיה נד, ה) "כי בועליך עושיך" (תוספות' לכתובות ד, א ד"ה בעילת מצוה). (51) אחרי שקוברים את המת, אסור הוא בדברים שבצנעה, מחמת אבלו, כבסמוך. (52) ראה לעיל פ"י, ה"א. אבל ברגל ממש, מותר הוא אפילו בדברים שבצנעה, כמבואר שם ה"ג ובביאורנו. (53) כתובות שם. והשווה הל' איסורי ביאה פכ"ב, ה"א. וכתוב ב"הגהות מיימוניות": מיעוט אנשים שנים, ומיעוט נשים שנים. וביו"ד סי' שמב סעיף א, מעיר הרמ"א, שאסורים להתייחד גם ביום, ואם אינם ישינים בחדר אחד, אינם צריכים שימור כלל. (54) שם. כדי שלא תתגנה על בעלה. (55) שם. ולדעת רש"י שם ג, ב ד"ה אביו של חתן: אמה של כלה - אינה משמשת גורם לסעודה, אלא היא המכנינה תכשיטין לכלה. והעיר הר"ן שם, כגון שהתמרוקים והקישוטים אינם מתקיימים. שאם לא כן, תינשא לאחר שבעת ימי האבלות באותם תמרוקים, שהכינה לה אמה מקודם.

יום שלישי ט"ז תשרי ה'תשע"ז

פרק שנים עשר

(1) דיני הספד, ושבעה מעמדות למת. דיני ליקוט עצמות ופינוי ארון המת ממקום למקום - לעניין אבל והספד. בן כמה שנים יהיה הקטן, ויהיה ראוי להספד. סדרי הלווייה שונים בקטנים - בהתאם לגילם. עבדים ושפחות - לעניין הספד ותנחומים.

- א. ההספד כבוד המת הוא.² לפיכך כופין את היורשין לתן שכר מקוננים והמקוננות³ וסופדין אותו. ואם צוה שלא יספדוהו - אין סופדין אותו.⁴
- אבל אם צוה שלא יקבר - אין שומעין לו;⁵
- שהקבורה מצוה, שנאמר: כי קבור תקברנו.⁶

(2) ולא כבוד החיים ויקרם. (3) מלשון הכתוב (ירמיה ט, טז) "קראו למקוננות ותבואינה". (4) אבל אילו היה ההספד "כבוד החיים" לא היינו שומעים לו. שלא לפגוע בכבודם (סנהדרין מו, ב). (5) אלא שמסופקים בגמרא שם, אם המצוה היא "משום כפרה", שמורידים ומשפילים אותו בתחתיות (רש"י שם), ולפיכך אם ציווה שלא לקברו - שומעים לו, שהרי אינו רוצה בכפרה, או "משום בזיון" היא, שלא יתבוזה על החיים, שיראוהו מת ונרקב ונבקע, ולפיכך אפילו ציווה שלא לקברו אין שומעים לו, לבזות את החיים בגללו, ומתוך שזוהי בעייה שלא נפשטה, הולכים בה להחמיר (שם), והשווה הלכות זכייה ומתנה פרק י"א, הלכה כ"ד "שאסור להניחו בלא קבורה, אלא כופים את היורשים לקברו מנכסיו". וראה הלכות אישות פרק י"ד הלכה כ"ג-כ"ד בעניין חיובי הבעל בקבורת אשתו.

- ב. כל המתעצל בהספדו של חכם - אינו מאריך ימים.⁶ וכל המתעצל בהספד אדם פשר - ראוי לקברו בחייו.⁷ וכל המוריד דמעות על אדם פשר - הרי שקברו שמור על כך אצל הקדוש ברוך הוא.⁸

(6) שבת קה, ב "מידה כנגד מידה" - הוא לא התאבל על

(הובא ב'טור' יו"ד סי' שמב) מתוך, שברגל נהג ממילא מצות שלשים, לענין גיהוץ ותספורת שאסור בהם מחמת הרגל, ולפיכך עולה לו למנין שלשים, אבל בשבעת ימי המשתה מותר בגיהוץ ותספורת, ולפיכך אינם עולים לו. ועדיין קשה, לפי שיטת רבינו לעיל פ"א ה"א, שאבילות יום ראשון היא מן התורה, איך דוחה שמחת ימי המשתה שאינה אלא מדבריהם, מצות אבילות שהיא מן התורה? והר"ן בכתובות שם מתוך: יש כח ביד החכמים לבטל דברי תורה ב"שב ואל תעשה", שאינו חייב לעשות בימי שמחתו מעשה אבילות. ולפי זה, אסור יהיה לו לעסוק בפועל בדברי שמחה כל אותו היום, שאסור לו לדחות את אבלו ב"קום ועשה". ונראה, שנוהג הוא בדברים שבצנעה, ולא ישמש מיטתו, כמבואר בסמוך בהלכה הבאה. והרדב"ז מתוך, שכאן אין החכמים מבטלים את האבילות לגמרי, אלא דוחים אותה ליום אחר, ולפי זה אפילו בדברי שמחה בפועל, מותר לו לעסוק באותו יום.

- ח. הכין כל צרכי הסעדה ואפה פתו וטבח טבחיו כדי שיפנסו לשמחה, ומת לו מת קדם שיפנסו לשמחה: אם לא נתן מים על גבי בשר⁴⁷ - מוכר הבשר והפת, ונוהג שבעת ימי אבילות, ואחר כך נוהג שבעת ימי המשחה⁴⁸; ואם נתן מים על גבי בשר, שהרי אי אפשר למכרו - מכניסין את המת לחדר⁴⁹, ואת החתן ואת הפלה לחפה, ובוכל בעילת מצוה⁵⁰ ופורש⁵¹, ונוהג שבעת ימי המשחה, ואחר כך נוהג שבעת ימי אבילות. וכל אותן הימים נוהג בדברים שבצנעה כשבת⁵². לפיכך הוא יושן בין האנשים, ואשתו ישנה בין הנשים, כדי שלא ישמש מטתו⁵³. ואין מונעין תכשיטין מן הפלה כל שלשים יום⁵⁴. הוי במקום שאפשר למכר הבשר אף על פי שנתן עליו מים - מוכר, ונוהג אבילות תחלה. הוי במקום שאי אפשר למכר הבשר אף על פי שלא נתן עליו מים - נוהג שבעת ימי המשחה תחלה. במה דברים אמורים? כשמת אביו של חתן או אמה של פלה; שאם יפסידו סעדה זו - אין להם מי שיטרח להם. אבל אם מת אביה של פלה או אמו של חתן או שאר קרוביהם - נוהגין שבעת ימי האבל תחלה, ואחר כך תפנס לחפה וינהגו שבעת ימי המשחה⁵⁵.

(47) עדיין ראוי הבשר למכירה. (48) הראב"ד שואל: למה לא יחכה עד שיעברו עליו שלשים יום של אבילות, כמבואר לעיל פ"ו ה"ה, שהאבל אסור בנישואין כל שלשים יום. והרמב"ן - הובא ב'טור' יו"ד סי' שמב - אומר, הואיל וכבר התכונן לחופה וטרח בה הרבה, אין לאחר החופה עד לגמר שלשים. (49) שלא יקברוהו, כדי שלא תחול עליו אבילות מיד לאחר סתימת הגולל, ואז לא יוכל לכנס עד שתעבור האבילות. (50) הבעילה הראשונה שהחתן בועל את אשתו הבתולה, נקראת "בעילת מצוה", כי ע"ז עשאה כלי, וכמו שאמרו (סנהדרין כב, ב) "אין אשה כורתת ברית אלא למי

למעמדות לכבוד המת. (16) לקבורת המת. (17) בבא בתרא שם. (18) ולדעת הרשב"ם שם, לאחר שישבו מעט, היה הממונה אומר להם עמדו ולכו אל מקום אחר. ובטור יורה דעה סימן שעו מביא בשם גאון: "וצריך לישב שבע פעמים מפני שהרוחות מלוות אותו, ובכל שעה שיושב בורחות ממנו".

ה. פֶּדֶרֶף שְׁעוֹשִׁין מַעֲמָד וּמוֹשֵׁב לְאֻנָּשִׁים בְּמָקוֹם שְׁנֵהֲגוּ, כִּן עוֹשִׁין לְנָשִׁים.¹⁵ וּמַסְפִּידִין הַנָּשִׁים בְּאֻנָּשִׁים בְּכָל מָקוֹם.¹⁶ אֲבָל אֵין מְנִיחִין מִטַּת הָאִשָּׁה בְּרָחוֹב לְעוֹלָם,¹⁷ שָׂהָ גִנְאִי לְאִשָּׁה,¹⁸ אֲלֵא סְמוּךְ לְמִיתָתָהּ קְבוּרָתָהּ.¹⁹

(19) בבא בתרא שם. (20) כשמתה אמו של בן זוא, הספידה רבן גמליאל הספד גדול (ראש השנה כה, א). וכן במגילה כה, ב "פרס הספיד לכלתו בבית הכנסת". (21) אפילו שלא בימי חול המועד, אלא בכל ימות השנה, ראה לעיל פרק י"א, הלכה ג. (22) להיות מונחת מתה ברחוב לעיני הכל. (23) מועד קטן כה, א, שנאמר (במדבר כ, א) "ותמת שם מרים ותיקבר שם" - סמוך למיתה קבורה, ולשון ה"נמוקי יוסף" למשנה שם: "שגנאי הוא לנשים החיות, כשאשה מתה עומדת [שוכבת] בתכריכה לבושה לפני האנשים".

ו. הַמְּלָקֵט עֲצָמוֹת²⁴ - אֵין אוֹמְרִים עֲלֵיהֶם קִינִים וְנִהְיָ,²⁵ וְלֹא בִרְפַת אֲבָלִים וְלֹא תִנְחוּמֵי אֲבָלִים.²⁶ אֲבָל אוֹמְרִים עֲלֵיהֶן דְּבָרֵי שִׁבְחָ לְהַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא.²⁷ וְדִבְרֵי כְּבוֹדָם.²⁸

(24) מן הקבר, לקברן במקום אחר. (25) דברי בכי ומספד. (26) מפורש בסמוך בהלכה הבאה. (27) שהוא ממית ומחיה, מוריד שאל ויעל (ירושלמי מועד קטן פרק א, הלכה ה וכפירוש הטור ביורה דעה סימן תג). (28) דברי מוסר, הכובשים את לבו של אדם ומכניעים את יצורו.

ז. הַמַּפְנֶה אַרְוֹנוֹ שֶׁל מֵת מִמָּקוֹם לְמָקוֹם: אִם שִׁדְּרוּ²⁹ קִימָת - עוֹמְדִין עָלָיו בְּשׂוּרָה³⁰, וְאוֹמְרִים עָלָיו בִּרְפַת אֲבָלִים וְתִנְחוּמֵי אֲבָלִים.³¹ וּמַסְפִּידִין אוֹתוֹ, אֲף עַל פִּי שֶׁהִעֲבִירוּהוּ לְאַחַר שְׁנֵים עָשָׂר חֲדָשׁ;³² וְאִם אֵין שִׁדְּרוּ קִימָת - אֵין מַסְפִּידִין אוֹתוֹ, וְאֵין עוֹמְדִין עָלָיו בְּשׂוּרָה, וְאֵין אוֹמְרִין עָלָיו בִּרְפַת אֲבָלִים וְלֹא תִנְחוּמֵי אֲבָלִים. וְאֵלוֹ הֵן: בִּרְפַת אֲבָלִים - דְּבָרִים שְׂאוֹמְרִים בְּבֵית הָאֲבָלִים,³³ תִּנְחוּמֵי אֲבָלִים - שְׂאוֹמְרִים בְּשׂוּרָה.³⁴

(29) מערכת החוליות בגבו, וכן בבבא קמא טז, א "שדרו של אדם". (30) לנחמו, ראה לקמן פרק י"ג, הלכה א. (31) מועד קטן כה, א. אלא, ששם הנוסח: "שלדו קיימת" ומפרש רש"י: גופו קיים, ורבינו סובר, כיוון ששדרתו קיימת, הרי זה כ"שלדו קיים" שהשדרה היא עיקר בניין הגוף (לחם משנה). (32) ואין מספידים אפילו את החכם לאחר שנים עשר חודש למיתתו, ראה לקמן פרק י"ג, הלכה י, זה שהעבירו את ארונו ממקום למקום - מספידים הואיל

שנתקצרו ימי החכם, אף לחייו לא יחושו מן השמים (רש"י). (7) שם, שנאמר (יהושע כד, ל) "ויקברו אותו (את יהושע) בגבול נחלתו... מצפון להר געש" - מלמד שרגש עליהם ההר להרגם" על שלא הספידוהו כראוי (שם וברש"י). וגם עונש זה הוא "מידה כנגד מידה" - כי אם הוא מתעצל בהספדו, הרי הוא מחשיבו כחי, והרי הוא כאילו מונח בקבר כשהוא חי, לפיכך ענשו להיקבר בחייו (מהרש"א שם). וראוי להעיר כי הנוסח שלפנינו בגמרא שם הוא: המתעצל בהספדו של חכם, ורבינו כנראה נמשך אחרי גירסת הרי"ף במועד קטן פרק ג דף רצג, שהיא: "בהספד של אדם כשר". (8) שבת שם, "הקדוש-ברוך-הוא סופרן ומניחן בבית גנזיו", שנאמר (תהלים נו, ט) "נודי ספרת אתה, שימה דמעתי בנאדך".

ג. אֵין מְנִיחִין סֵפֶר תּוֹרָה עַל מִטָּתוֹ שֶׁל חָכֵם.⁹ וְאֵין מְשַׁנֵּין אוֹתוֹ מִמִּטָּה לְמִטָּה.¹⁰ וְאֵין מוֹצִיִּין מִטָּתוֹ אֲלֵא דֶרֶךְ פֶּתָחִים, לֹא שִׁישְׁלִישִׁיהָ דֶּרֶךְ גִּגּוֹת.¹¹ וּבִשְׁאָר הָעַם - מִתֵּיב לְעִשְׂוֹת.¹²

(9) לומר: "קיים זה מה שכתוב בזה", כי אסור לישב על גבי מיטה שספר תורה מונה עליה, כמבואר בהלכות ספר תורה פרק י, הלכה ו (מועד קטן כה, א). ודווקא על מיטתו, אבל להניח הספר לפניו על גבי ספסל, התיר רב האי גאון לאדם חשוב וגדול בתורה ויחיד בדורו, כמבואר בטור יורה דעה סימן שדמ וכן בש"ך שם ובטור יורה דעה סימן שנג. (10) אלא מוציאים אותו במיטה הראשונה שעשו לצרכו (מועד קטן שם) ובטור יורה דעה סימן שנג. (11) כגון, אם הייתה המיטה רחבה מפתח הדלת, שוברים הקיר ומרחיבים הפתח (מועד קטן שם). (12) שלא אמרו אלא: "חכם כבודו דרך הפתח", וכן: "חכם כבודו במיטה הראשונה".

ד. אֵין פּוֹחֲתִין מִשְׁבְּעָה מַעֲמָדוֹת לְמֵת.¹³ וְאֵין עוֹשִׁין מַעֲמָד וּמוֹשֵׁב בְּפִחוֹת מַעֲשָׂרָה.¹⁴ וְאֵין עוֹשִׁין אֲלֵא בְּקִרְוִיִּים.¹⁵ וְאֵין עוֹשִׁין אֲלֵא בְּיָוִם רֵאשֹׁן,¹⁶ וּבִבֵּית הַקְּבוּרֹת, וּבְמָקוֹם שְׁנֵהֲגוּ.¹⁷ יִצַּד עוֹשִׁין בְּמָקוֹם שְׁנֵהֲגוּ? מַעֲמִידִין שְׂאָר הַקְּרוֹבִים וּבְנֵי מִשְׁפַּחָה שְׂאִינָן בְּנֵי אֲבָל, וְאוֹמְרִין לְפָנֵיהֶם דְּבָרֵי קִינּוֹת וְכִיּוּצָא בֵּהֶן. וְאַחַר כֵּן אוֹמֵר: שְׁבוּ יְקָרִים שְׁבוּ! וְאוֹמֵר לְפָנֵיהֶם דְּבָרִים אַחֲרִים פְּשֵׁהֵן יוֹשְׁבֵין. וְאַחַר כֵּן: עֲמְדוּ יְקָרִים עֲמְדוּ! וְאוֹמֵר פְּשֵׁהֵן עוֹמְדִין. וְחֹזֵר וְאוֹמֵר כֵּן עַד שֶׁבַע פְּעָמִים.¹⁸

(13) בחזרתם מן הקבר הולכים מעט ויושבים, לנחם האבלים, או להרבות צער על המת ולתת איש אל לבו לשוב בתשובה, כי חיי האדם הבל. ועומדים, והולכים מעט וחוזרים ויושבים מעט, כך עושים שבע פעמים, כנגד שבעה הבלים הכתובים בקהלת (א, ב) "הבל הבלים אמר קהלת הבל הבלים (=הבלים שניים במשמע) הכל הבל" (בבא בתרא ק, ב וברשב"ם שם). ורש"י למגילה כג, ב אומר: "כשנושאים את המת לקברו היו יושבים שבע פעמים לבכות את המת, והרוצה לספדו יספוד". (14) אנשים (מגילה כג, ב). (15) קרובי המת שאינם מתאבלים באים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ט"ז תשרי - ספר שופטים - הלכות אבל קלז

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

41) יצא מחזקת נפל, אבל יום שלושים עצמו כיום שלפניו הוא (בכורות מט, א), והשווה לעיל פרק א, הלכה ו. 42) תיבה או ארון בלשון יוונית. "ויישם בארון במצרים" (בראשית נ, כו) מתרגם יונתן: ושון תיה בגלוסקמא. ונוסח הגמרא במועד קטן שם: דלוסקמא. ונוסח הערוך בכל המקומות בתלמוד: גלוסקמא. 43) בזרועות שני אנשים דרך כבוד (רש"י שם). 44) כשאר כל אדם (שם). ולדעת הרמ"א ביורה דעה סימן שדמ סעיף ד אין אומרים צידוק הדין וקדיש על תינוק "עד שיהיה בן יב חודש, שיצא במיטה".

- יא. כל היוצא במטה - רבים מזהיבין עליו; וכל שאינו יוצא במטה - אין רבים מזהיבין עליו. וכל הנקר לרבים⁴⁶ - רבים מתעסקין בו⁴⁷; וכל שאינו נקר לרבים - אין רבים חזקין להתעסק בו. ומקום שנהגו נשים לצאת לפני המטה - יוצאות לפני המטה⁴⁸; לאחר המטה - יוצאות לאחר המטה⁴⁹.

45) שרויים בצער וסופדים. 46) שהיה רגיל לצאת מן הבית, והכירו אותו. 47) לספדו וללוותו. 48) ואין לחוש להרהור עבירה בשעת צער ואבל. 49) סנהדרין כ, א. ובירושלמי שם פרק ב, הלכה ד אמרו: לפני המיטה - שהן גרמו מיתה. לאחר המיטה - מפני כבוד בנות ישראל, שלא יהו (האנשים) מביטים בנשים. וביורה דעה סימן שנט סעיף א מסכם: "ועכשיו נהגו שאין יוצאות אלא לאחר המיטה, ואין לשנות".

- יב. העבדים והשפחות⁵⁰ - אין מספידין אותן, ואין עומדין עליהן בשורה, ואין אומרים עליהן ברפת אבלים ותנחומי אבלים; אלא אומרים לו בשם שאומרים לו על שורו ועל חמורו: המקום ימלא חסרונך⁵¹.

50) הכנענים. 51) ברכות טז, ב. ושם אמרו: "רבי יוסי אומר: אם עבד כשר הוא, אומרים עליו, הוי איש טוב ונאמן, ונהנה מיגיעו, אמרו לו: אם כן, מה הינחת לכשרים".

פרק שלשה עשר

1) סדר ניחום אבלים. מת שאין לו אבלים להתנחם עליו, כיצד עורכים לו אבל וניחומים. באיזה כלים מביאים את המאכל לבית האבל להברותו. שלבי זמן שונים באבילות, לבכי, להספד, לתספורת ולשאר חיובי אבל. החובה לדאוג ולפשפש במעשים לחזור בתשובה - בימי האבל.

- א. כיצד מנחמין את האבלים? אחר שקוברין את המת מתקבצין האבלים ועומדין בצד בית הקברות, וכל המלוין את המת עומדין סביב להן שורה לפני שורה. ואין שורה פחותה מעשרה, ואין אבלים מן המניין².

2) סנהדרין יט, א. הואיל והשורה אינה דבר של חיוב כמו כל המצוות, אלא תוקנה לנחם אבלים, אינו ראוי שהמתנחם יהיה ממנין המנחמים (רדב"ז), אבל זה ברור שהאבל

ושלדו קיים ונקבר מחדש. 33) בברכת ה"טוב והמטיב" שבברכת המזון, שמוסיף בה דברים: דיין אמת, שופט בצדק, שליט בעולמו לעשות בו כרצונו וכו', כדברי רבינו בהלכות ברכות פרק ב, הלכה ח. ובירושלמי מועד קטן פרק א, הלכה ה: ברכת אבלים - מה שאומרים בבית הכנסת, ומפרש ה"קרבן העדה" "ברוך מנחם אבלים", וכן בירושלמי פסחים פרק ח, הלכה ח. וראוי להעיר שבכתובות ח, ב אמרו: "ברכת אבלים ברחבה" ומפרש רש"י: כשמברכים את האבל סעודה ראשונה משל אחרים, היו מברכים אותו ברחבה (רחוב העיר), ומברכים שם ברכת אבלים, ונוסח הברכה מפורש בגמרא שם: "אחינו המיוגעים המדוכאים באבל הזה... ברוך מנחם אבלים". 34) ירושלמי פסחים שם. כשחזרו מקבורת המת היו עומדים בצד בית הקברות לנחמו, כמבואר לקמן פרק י"ג, הלכה א. ח. המלקט עצמות אביו ואמו - הרי זה מתאבל עליהן כל היום כלו³⁵; ולעקב - אין מתאבל, אפלו צורחין לו בסדינו. ואין אומרים עליהן קינות³⁶.

35) מועד קטן ח, א וכפירוש התוספות שם. ואותו היום נוהג בעטיפת הראש וכפיית המיטה... ורחיצה וסיכה. וכל מה שאסור באבל (כסף משנה בשם רבינו ירוחם). ולא דווקא בעצמות אביו אלא גם על עצמות כל הקרובים, מתאבל עליהם ביום לקיטתן, בכל הדברים הנוהגים באבל (טור יורה דעה סימן תג). 36) כבר הזכיר זה רבינו לעיל הלכה ו, וכן משמיענו שאפילו על עצמות אביו ואמו אין אומרים קינות.

- ט. אין מספידין את הקטנים. וכן במה שנים יהיה ראוי להספיד? בני עניים או בני זקנים - בני חמש³⁷; ובני עשירים - בני שש. אחד זכרים ואחד נקבות.

37) שהעני מצטער על בניו יותר מן העשיר, לפי שאין לו שמחה אחרת (מועד קטן כד, ב וברש"י). ושם אמרו: "בני זקנים - כבני עניים".

- י. תינוק שמת: כל שלשים - יוצא בחיק³⁸, ונקבר באשה אחת ובשני אנשים; אבל לא באיש אחד ובשתי נשים, מפני היחוד³⁹. ואין עומדין עליו בשורה, ואין אומרים עליו ברפת אבלים ותנחומי אבלים⁴⁰. בן שלשים יום גמורים⁴¹ - יוצא בגלוסקמא⁴² קטנה הנטלת באגפים⁴³. ועומדין עליו בשורה, ואומרים עליו ברפת אבלים ותנחומי אבלים⁴⁴. בן שנים עשר חדש - יוצא במטה.

38) לבית הקברות, ולא בארון. 39) שאסור להתייחד אפילו עם שתי נשים, מפני שדעתך קלה, ושתייהן נוחות להתפתות, אבל בשני אנשים מותר, שהאחד בוש מחבירו (קידושין פ, ב וברש"י). וכל זה בשעת אבל, שיצרו שבור ונכנע, אבל שלא בשעת אבלו, אפילו אנשים הרבה אסור להם להתייחד עם אשה אחת, עד שתהיה אשתו של אחד מהם שם, כדברי רבינו בהלכות איסורי ביאה פרק כ"ב, הלכה ח ובכסף משנה שם. 40) מועד קטן כד, ב.

מצטרף לברכת הזימון, בין לשלשה, בין לעשרה, שהרי חייב בכל המצוות (שם) וכן ביו"ד סי' שעט סעיף ה. וראה כתובות ח, ב.

ב. האבלים עומדין לשמאל המנחמין, וכל המנחמין באין אצל האבלים אחד אחד³, ואומרים להן: תנחמו מן השמים⁴. ואחר כך הולך האבל לביתו. וכל יום ויום משבעת ימי אבלות באין בני אדם לנחמו, בין שבאו פנים חדשות⁵ בין שלא באו⁶.

(3) סנהדרין שם. ופני האבלים מול פני המנחמים. (4) שם, לגבי כהן גדול המנחם את אחרים, והשווה לעיל פ"ז, ה"ו. (5) שעדיין לא נחמוהו כלל. (6) מנחמים אותו כל שבעה, ואפילו אלה שנחמוהו אתמול, כמו שאמר (מו"ק כב, א) "אפילו בא ביום השביעי... והוא שבא ומצא מנחמים אצלו". ושם כא, א: "ואם באו פנים חדשות".

ג. האבל מסב בראשו⁷. ואין המנחמין רשאים לישוב אלא על גבי קרקע. שנאמר: וישבו אתו לארץ⁸. ואין רשאים לומר דבר עד שיפתח האבל את פיו ותחלה. שנאמר: ואין דבר אליו דבר; וכתוב: אחרי כן פתח איוב את פיהו וגומר, ויען אליפז⁹. וכיון שנגעו בראשו - שוב אין המנחמין רשאים לישוב אצלו, שלא יטריחוהו יותר מדי¹⁰.

(7) כתובות סט, ב, שנאמר (איוב כט, כה) "אבחר דרכם ואשב ראש... כאשר אבלים ינחם". ואמרו שם, קרא: ינחם, שהמתנחם מושבים אותו בראש לנחמו. (8) מאמר רב יהודה, הביאו הר"ף למו"ק סוף פ"ג, ובגירסת הגמרא שלפנינו (כח, ב) איננו, גם ב"לקוט שמעוני" לאיוב שם מביא מאמר זה בשם רבי. (9) אליפז היה ממנחמי איוב, ולא ענה דבר עד אשר איוב האבל פתח פיו (מו"ק כח, ב). (10) שם, כיון שהאבל אסור בשאילת שלום, בזמן שהוא רוצה לפטור את מנחמיו לביתם, הוא שוחה בראשו, כתלמיד השוחה לפני רבו ליתן שלום (רדב"ז בשם הרמב"ן).

ד. מת שאין לו אבלים להתנחם - באים עשרה בני אדם פשרין ויושבין במקומו¹¹ כל שבעת ימי האבלות¹², ושאר העם מתקבצין עליהן. ואם לא יהיו שם עשרה קבועין - בכל יום ויום מתקבצין עשרה משאר העם¹³ ויושבין במקומו¹⁴.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מת שאין לו אבלים להתנחם באים עשרה בני אדם כשרין ויושבין בו".

והראב"ד השיג וכתב: "א"א זה אין לו שורש". ובפרק י"ד ה"ו כתב הרמב"ם שנחום אבלים הוא גמ"ח עם החיים ועם המתים ויש לומר שזהו יסוד מחלוקתם שלדעת הרמב"ם ניחום אבלים הוא גמ"ח גם עם המתים ולכן גם במת שאין לו אבלים להתנחם "באים עשרה בני אדם כו". אבל לדעת

(11) במקום שמת שם. (12) לדעת הרדב"ז, אין הכוונה שישבו שם כל היום, כדרך שהאבל יושב בקביעות כל היום, אלא באים בכל יום בבוקר ובערב, בזמן שהציבור רגיל לבוא לנחם האבלים. (13) שלא ישבו אתמול כמתנחמים. (14) שבת קנב, א: "מת שאין לו מנחמים" וכו', ומפרש רבינו: כאילו היה מנוקד מנחמים, שפירושו מתנחמים, שוודאי כל ישראל מנחמים הם, ולא תמצא אלא מת שאין לו אבלים להתנחם, ומתוך שלא הזכיר: אבלים, מכאן שעיקר ההקפדה שישבו עשרה אנשים בכל יום להתנחם, ושאר כל העם יבואו לנחמם (מרכבת המשנה).

ה. הפל חיבין לעמוד בפני נשיא¹⁵, חוץ מאבל וחולה¹⁶. ולכל העומד מפניו אומר לו 'שב', חוץ מאבל וחולה. שמשמע: 'שב באבלי, ישב בחליו'¹⁷.

(15) כשנכנס לבית המדרש. (16) שקשה עליהם העמידה, זה מפני אבלו המדכאו, וזה בגלל חליו. (17) מו"ק כז, ב. "אלא אומר להם: המקום יברך אתכם אל תטרחו" (נמוקי יוסף שם).

ו. מכבדין ומרפצין¹⁸ בבית האבל¹⁹, ומדיחין קערות וכוסות וקיתונות²⁰ וצלוחיות²¹, ומדליקין את הנרות. אבל אין מביאין שם לא את המגמר²² ולא את הבשמים²³.

(18) מכבדים - מטאטאים; מרבעים - מזלפים מים על הרצפה להשכיב את האבק. (19) ואין בזה משום מלאכה לאבל (מו"ק כז, א). (20) כדים. (21) בקבוקים קטנים, ראה מלכים ב, ב. (22) קטורת של בשמים, הנשרפים באש ומעלים ריחות נעימים. (23) שם, שאסור לאבל להתענג ולהתעדן, אבל כל זמן שהמת מוטל, מביאים בשמים לבית המת, או על המת עצמו, להעביר הריח הרע, אלא שאין מברכים על בשמים של מתים, כמבואר שם וב'נמוקי יוסף', והשווה הל' ברכות פ"ט, ה"ח.

ז. אין מוליכין לבית האבל המאכל שמכבדין בו לא בכלי כסף ולא בכלי שם²⁴ וכיוצא בהן, אלא בכלי נסרים²⁵ של ערבה קלופה וכיוצא בהן; שלא לביש את מי שאין לו. ואין משקין בזכוכית לבנה, אלא בצבועה; שלא לביש את העניים שאין יינותיהן טובות²⁶.

(24) עשויים מקליפת אלון מיוחד. (25) בדפוס רומי ר"מ: בכלי נצרים. וכן הנוסח במו"ק שם. (26) ובזכוכית צבועה, אין מראה היין ניכר מבחוץ (שם).

ח. אין שותין בבית האבל יתר על עשרה כוסות לכל אחד ואחד: שלשה קדם אכילה, ושלשה בתוך אכילה, וארבעה לאחר אכילה. ולא יוסיף, שפא ישתכר²⁷.

(27) כתובות ח, ב "התחילו היו שותים ומשתכרים, החזירו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ט"ז תשרי - ספר שופטים - הלכות אבל קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המלך רצה להספיד את שאול המלך ולא הספידו, כיון שכבר עברו שנים עשר חודש מפילתו, ומפרש רש"י: "שאיין דרך כבוד לספוד אחר י"ב חודש, אחר שנתקבלו תנחומין על המת, כאמור במועד קטן כא, ב".

יא. אַל יִתְקַשֶּׁה³⁸ אָדָם עַל מָתוֹ יֵתֵר מְדִי. שְׁנֵאמַר: 14
אֵל תִּבְכּוּ לְמַת וְאַל תִּגְדּוּ לוֹ. פְּלוֹמֶר: יֵתֵר מְדִי³⁹. 15
שָׁזָהוּ מְנַהֲגוֹ שֶׁל עוֹלָם; וְהַמְצִיעַר [עֲצָמוֹ יוֹתֵר] עַל 16
מְנַהֲגוֹ שֶׁל עוֹלָם - הֲרִי זֶה טָפֵשׁ. אֶלָּא פִּיֶּצֶד יַעֲשֶׂה? 17
שְׁלֹשָׁה לְבָבִי, שְׁבַעַה לְהִסְפֵּד, שְׁלֹשִׁים יוֹם לְתַסְפֵּחַ 18
וְלִשְׁאֵר הַחֲמִשָּׁה דְּבָרִים⁴⁰. 19

(38) מרבזה להתאבל. (39) מו"ק כז, ב ושם אמרו: "המתקשה על מתו יותר מדאי, על מת אחר הוא בוכה". וב"פתחי תשובה" ליר"ד סי' שצד ס"ק א, מביא בשם 'ספר חסידים': אדם שמת בנו או בתו אל ינשק אותם, ושאר מתים - סובר ה"פתחי תשובה" שמותר לנשקם, ככתוב (בראשית נ, א) בעקב אבינו "ויבך (=יוסף) עליו וישק לו". (40) המנויים לעיל פ"ו ה"ב, ובמו"ק שם אמרו: "מכאן ואילך, אמר הקב"ה: אי אתם רחמנים בו יותר ממני".

יב. פֶּל מִי שְׂאִינוֹ מֵתָאֲבֵל כְּמוֹ שְׂצוֹו חֲכָמִים - הֲרִי 20
זֶה אֶכְזְרִי⁴¹. אֶלָּא יִפְחַד וְיִדְאֵג וְיִפְשָׁפֵשׂ⁴² בְּמַעֲשָׂיו 21
וְיִחְזֹר בְּתַשְׁבּוּחַ. וְאֶחָד מִבְּנֵי חֲבוּרָה שָׁמַת - תִּדְאֵג 22
כָּל הַחֲבוּרָה כְּלָה⁴³. פֶּל שְׁלֹשָׁה יָמִים הָרָאוּשׁוֹנִים 23
יִרְאֶה אֶת עֲצָמוֹ פְּאֵלוֹ חֲרִב מִנְחַת לוֹ עַל צְאוֹרָו⁴⁴; 24
וּמִשְׁלֹשָׁה וְעַד שְׁבַעַה - [כְּאֵלוֹ הִיא] מִנְחַת בְּקָרָן 25
זוֹיֵת; מִכָּאֵן וְאֵילָף⁴⁵ - [כְּאֵלוֹ] עוֹבְרַת כְּנָגֵדוֹ בְּשׁוֹק⁴⁶. 26
כָּל זֶה לְהַכִּין עֲצָמוֹ, וְיִחְזֹר⁴⁷ וְיַעֲזֹר מִשְׁנָתוֹ. וְהֲרִי 27
הוּא אוֹמֵר: הַפִּתְיָה אֲתָם וְלֹא חָלוּ. מְפָלֵל שְׁצָרִיף 28
לְהַקְיִין וְלַחֲלוֹל. 29

(41) שאין לבו מתרגש ומשתתף בצרת קרובו וחבירו. (42) ימשמש ויבדוק. "ויחפש, בגדול החל" (שם מד, יב) מתרגם הירושלמי: ופשפש. (43) שבת קו, א. ומפרש רש"י: "יראו מן המיתה. (44) מו"ק כז, ב. ושם הנוסח: בין שתי ירכותיו. ובר"ף שם: בין כתפיו, ומפרש ה'נמוקי יוסף': שאילו זוקף ראשו, היתה דוקרתו מאחוריו, וכל כך יעמוד בכובד ראש. (45) עד י"ב חודש. (46) מו"ק שם. שמידת הדין מתוחה נגדו. ובירושלמי שם פ"ג, ה"ז: "שכל אותה השנה, הדין מתוח כנגד המשפחה... כל שבעה - החרב שלושה, עד שלשים - היא רופפת, לאחר שנים-עשר חודש - היא חוזרת לתערה, למה הדבר דומה? לכיפה של אבנים, כיון שנתערה (=נודעצה) אחת מהן, נתעורר כולן... ואם נולד בן זכר באותה המשפחה, נתרפאת כל אותה המשפחה". (47) ובכ"י תימן: לחזור בתשובה וכו'.

פֶּרֶק אֶרְבַּעַה עָשָׂר

(1) מתבארת בו מצות עשה של דבריהם לבקר חולים, לנחם אבלים, להכניס הכלה וללוות האורחים וכו'. גודל ערך מצות הכנסת אורחים והלויתם לדרכם. זמני ביקור חולים. ביטול מלאכה ותלמוד תורה להוצאת תלמיד חכם לקבורה.

הדבר ליושנה". ומפרש רש"י: ליושנה עשר כוסות. אלא שרש"י שם מפרש, שהיו משקים בעיקר את האבל, ככתוב (משלי לא, ו) "ויין למרי נפש", ואולי עם האבל היו שותים גם המנחמים. והרמב"ן - הובא בכסף-משנה - סובר, שלא ישתו אלא תוך הסעודה, שיין שבתוך הסעודה אינו משכר, וגם רבינו לא כתבה דרך חיוב אלא דרך שלילה, וראה לעיל פ"ד, ה"ו: "נקבר המת, הרי זה מותר... ולשתות יין מעט כדי לשרות אכילה שבמעיו אבל לא לרוות". הרי שלכתחילה אין לו לשתות יין אלא בתוך הסעודה.

ט. אֵין אוֹמְרִין שְׁמוּעָה²⁸ וְהַגָּדָה בְּבֵית הָאֲבֵל²⁹, אֶלָּא 1
יוֹשְׁבֵי דְיוֹיִן³⁰. וְכֵן אֵין אוֹמְרִין בְּפָנֵי הַמֵּת אֶלָּא 2
דְּבָרִים שֶׁל מֵת³¹. אֲבָל לַעֲסֹק בְּדְבָרֵי תוֹרָה בְּפָנָיו אוֹ 3
בְּבֵית הַקְּבֻרוֹת - אָסוּר³². 4

(28) דברי הלכה. (29) לפי שמושכים הלב, ולא יתעסקו באבילות (מו"ק כג, א. וב'נמוקי יוסף' שם). ואפילו בסתם דברי חול, נכון להחמיר, כדי שיתן אל לבו אבילותו (רדב"ז). ובירושלמי מו"ק פ"ג, הובא ב"הגהות מיימוניות" אמרו: אין לאכול עם האבל רוב עם, שיצטרכו להתחלק לשני מקומות, וכן ביר"ד סי' שעח סעיף י. (30) מצטערים וכואבים. (31) דברי הספר וצרכי הוצאתו וקבורתו. (32) ברכות ג, ב. יח, א. כי הכל חייבים לספר בדברי תורה, והמת דומם, הרי זה "לועג לרש", והכתוב אומר (משלי יז, ה) "לועג לרש חרף עושהו" (רש"י), אבל דברי חולין, שאין גנאי למחריש בהם - אין לאסור, ומעשים בכל יום, שעוסקים בדברי חול בפני המת, במעמד רבנים קשישים ואין מוחים בידם (הגהות מיימוניות). וכל שהוא לכבוד המת, ודאי שמותר לומר בפניו. ועל זה סומכים לקרוא פסוקים בבית-הקברות, ודרשה לכבוד המת (כסף-משנה, וכן ביר"ד סי' שדמ סעיף יז). וראה לקמן פי"ד הי"ג, וכן בהלכה כה, ש"מושיבים ישיבה על קברו (=של מלך) שבעה ימים", ובביאורנו שם.

י. אֵין בּוֹכִין עַל הַמֵּת יֵתֵר מִשְׁלֹשָׁה יָמִים, וְאֵין 5
מִסְפִּידִין יֵתֵר מִשְׁבַּעַה³³. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? 6
בְּשְׁאֵר הָעָם; אֲבָל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים - הַכֹּל לְפִי 7
חֲכָמָתָן. וְאֵין בּוֹכִין עֲלֵיהֶן יֵתֵר מִשְׁלֹשִׁים יוֹם; שְׂאִין 8
לָנוּ גְדוֹל מַמְשָׁה רַבָּנָה, וְכַתִּיב: וַיִּתְּמוּ יָמֵי בָבִי אֶבְל 9
מִשָּׁה³⁴. וְכֵן אֵין מִסְפִּידִין יֵתֵר עַל שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ. 10
אֵין לָנוּ בְּחֻקְהָ גְדוֹל מִרְבָּנוֹ הַקָּדוֹשׁ, וּשְׁנַיִם עֶשְׂרֵי 11
חֹדֶשׁ בְּלִבָּד נִסְפָּד³⁵. וְכֵן חֲכָם שֶׁבָּאָה שְׁמוּעָתוֹ לְאַחֵר 12
שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ³⁶ - אֵין סוֹפְדִין אוֹתוֹ³⁷. 13

(33) מו"ק כז, ב. שנאמר (ירמיה כב, י) "אל תבכו למת ואל תנודו לו" - אל תבכו, יותר מדאי; ואל תנודו לו, יותר מכשיעור, שלשה - לבכי, ושבעה - להספד. (34) כתובות קג, ב, רבינו הקדוש ציוה להושיב ישיבה אחריי עם מלאת שלשים יום למותו, אמר: איני עדיף ממה רבינו וכו'. (35) שם. עד שלשים יום ספרו ביום ובלילה, מכאן ואילך ספרו ביום ולמדו בלילה, או להיפך. (36) משמת. (37) אפילו ביום שמועה. שכן מצינו (יבמות עט, א) שדוד

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וכן משמע ממה שכתב בהלכות דעות (פ"ו ה"ג) "מצוה על כל אדם לאהוב את כל אחד ואחד מישראל...כו' לפיכך צריך שיספר בשבחו ולחוס על ממונו כו'" היינו גם עשיה בפועל ולא רק הרגש הלב.

(על פי לקו"ש חלק עמוד 58 הערה 22)

(2 לחופה. (3 בדרכם למקומם. (4 השווה לעיל פ"ד, ה"ב: "וסובלים את המת על הכתף עד בית-הקברות", ובביאורנו שם. (5 לפני מיטתו. (6 מו"ק כח, ב: "היה רבי מאיר אומר: "והחי יתן אל לבו" (קהלת ז, ב) - דברים של מיתה. אם ספד - יספדוהו; אם קבר - יקברוהו; אם טען (נשא) יטענוהו" וכו'. וראה לעיל פ"ב ה"ב, ובביאורנו שם. (7 ברכות ו, ב: "ואם משמחו (לחתן), מה שכרו? זוכה לתורה שניתנה בחמשה קולות" וכו'. ובכתובות יז, א אמרו: "רבי יהודה בר אילעי היה נוטל בד של הדס ומרקד לפני הכלה, ואומר: כלה נאה וחסודה". (8 פאה פ"א, מ"א: "אלו דברים שאין להם שיעור... וגמילות חסדים". ואמרו בירושלמי שם ה"א: במה דברים אמורים בגופו, אבל בממונו יש לו שיעור, שהרי נמנו באושא, שיהא אדם מפריש חומש מנכסיו למצוה. (9 וכדברי ה"תורת כהנים" שם: "רבי עקיבא אומר: זה כלל גדול בתורה". (10 פרט לגוי שאינו בתורה ובמצוות. וראה שבת לא, א "דעלך שני, לחבוך לא תעביד, זוהי כל התורה כולה". ובבבא-מציעא ל, ב דרשו: "והודעת להם את הדרך (שמות יח, כ) - זו גמילות חסדים; אשר ילכו - זה ביקור חולים; בה - זו קבורה; אשר יעשון - זו לפני משורת הדין". והשווה "ספר המצוות" לרבינו שורש א. והרמב"ן שם משיג על רבינו, ולדעתו ניהום אבלים וביקור חולים וכן קבורת המת - הן מצוות מן התורה, שכל אלו גמילות חסדים הן, ובכלל: ואהבת לרעך כמוך, הן. וכבר אמרו (סוטה יד, א) "אחרי ה' אלקיכם תלכו... הלך אחר מדותיו של הקב"ה, ...הקב"ה ביקר חולים... אף אתה בקר חולים; הקב"ה ניהם אבלים... אף אתה נחם אבלים; הקב"ה קבר מתים... אף אתה קבור מתים". ורבינו סובר, שכל אלה אינם אלא אסמכתאות, ואינם אלא מדבריהם, שהרי בפירוש אמרו (סנהדרין ע, ב): אכל דבר שהוא מצוה ודבר עבירה, דבר שהוא מצוה - תנחומי אבלים; דבר עבירה - תענית ציבור, ומפרש רש"י: תנחומי אבלים - תקנת חכמים בעלמא הוא, וכן פירש רבינו לעיל ה'ל' ממרים פ"ז, ה"ב.

ב. שְׁכַר הַלְוִיָּהּ¹¹ מִרְפָּה מִן הַפֶּלֶא¹². וְהוּא הַחֹק שֶׁחֲקָקוּ אֲבֹרְהָם אֲבִינוּ, וְדָרַךְ הַחֹסֶד שֶׁנִּהְיָ בָּהּ: מֵאֲכִיל עֹבְדֵי דְרָכִים, וּמִשְׁקָה אוֹתָן, וּמִלְוֶה אוֹתָן¹³. וּגְדוּלָּה הַכִּנְסָת אוֹרְחִים מִהַקְפֵּלֶת פָּנָי שְׂכִינָה, שֶׁנֶּאֱמָר: וַיֵּרָא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים¹⁴. וְלוֹוִיִּם יוֹתֵר מִהַכִּנְסָתָן. אֲמָרוּ חֲכָמִים: כָּל שְׂאִינוּ מְלֻוָּה - כָּאֵלוּ שׁוֹפֵף דָּמִים¹⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכניה שנאמר וירא והנה שלושה אנשים".

לכאורה קשה מה הראיה מפסוק זה והיה לו להביא הראיה

נחום אבילי גוים וביקור חוליהם. איסור הנאה מבתי קברות, בנין הקבר, המת וכל תכריכיו והכלים הנזרקים על מטתו מחמת צער. הכבוד שעושים למלך או נשיא שמתו.

1 א. מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל דְּבָרֵיהֶם לְבָקֵר חוֹלִים, וּלְנַחֵם
2 אֲבָלִים, וְלַהּוֹצִיא הַמֵּת, וּלְהַכְנִיס הַפֶּלֶא², וּלְלוֹוֹת
3 הָאוֹרְחִים³, וְלַהֲתַעֲסֵק בְּכָל צָרָה הַקְּבוּרָה: לְשֵׂאת עַל
4 הַכֶּתֶף⁴, וְלִילֵךְ לְפָנָיו⁵, וְלִסְפֹּד, וְלַחֲפֹר, וְלִקְבֹּר⁶. וְכֵן
5 לְשִׂמַּח הַפֶּלֶא וְהַחֲתָן, וְלִסְעָדָם בְּכָל צָרָתָם⁷. וְאֵלּוּ
6 הֵן גְּמִילוֹת חֲסִדִּים שְׂבִיגוּפוֹ, שְׂאִין לָהֶם שְׁעוֹר⁸. אֵף
7 עַל פִּי שֶׁכָּל מִצְוַת אֵלּוּ מְדַבְּרֵיהֶם, הֵרִי הֵן בְּכָלֵל
8 וְאֶהְיָ לְרַעַךְ כְּמוֹךָ⁹ - כָּל הַדְּבָרִים שֶׁאַתָּה רוֹצֶה
9 שְׂיַעֲשׂוּ אוֹתָם לְךָ אַחֲרִים, עֲשֵׂה אֹתָהּ אוֹתָן לְאַחֶיךָ
10 בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת¹⁰.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מצות עשה של דבריהם לבקר חולים ולנחם אבלים.."

מצות ניהום אבלים אינה מצוה שבגופו דווקא ואפשר לעשותה על ידי שליח (כמו שמצינו בדוד המלך ש"ב פ"י פ"ג) ואף על ידי מכתב.

ומה שכתב "ואלו הן מצות שבגופו" הוא להבדילה מן הצדקה שנזכרה בה"ג שם.

ועוד יש להוכיח ממה שכתב (פ"ד ה"ו) שהוא גמ"ח עם החיים ועם המתים ופשיטא שלמתים אין נפק"מ אם בא במכתב או על ידי שליח.

על פי לקו"ש חלק כ' ע' 569

~ נקודות משיחות קודש ~

"עשה אותם אתה לאחריך בתורה ובמצות.."

יש שלמדו מכאן שמצות אהבת ישראל היא רק לרעך בתורה ומצות ואילו את הרשע מותר או מצוה לשנוא. אבל כבר העירו באחרונים מזה שלומדין מהפסוק ואהבת לרעך כמוך "ברור לו מיתה יפה" שכולל גם את הרשע (המחויב במיתה) ורק מסית נתמעט בפירוש ממצות אהבת ישראל. ומוכח מזה שהמצוה לשנוא את הרשע היא לא מפני שנתמעט מהלשון "ואהבת לרעך כמוך" אלא שהוא ציווי בפני עצמו. וכן מוכח מותניא (פרק ל"ב) שגם אלו שמצוה לשנאתם מצוה לאהבם גם כן.

וכן מוכח גם מלשון הרמב"ם (הלכות דעות פ"ו ה"ג) שסתם "לאהוב כל אחד ואחד מישראל כגופו".

(על פי לקו"ש חלק י"ז עמוד 217 הערה 17)

~ נקודות משיחות קודש ~

"... הרי הם בכלל ואהבת לרעך כמוך...עשה אותם אתה לאחריך בתורה ומצות".

מדבריו משמע שמצות "ואהבת לרעך כמוך" אינה רק על הרגש האהבה שבלב אלא גם על המעשה - "עשה לאחריך.."

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ט"ז תשרי - ספר שופטים - הלכות אבל קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

6 בָּהֶ? הָרֵב לְתִלְמִיד - עַד עֲבוּרָה שֶׁל עִיר²⁰. וְהָאִישׁ
7 לְחִבְרוֹ - עַד תַּחֲוֹם שַׁבָּת²¹. וְהַתִּלְמִיד לָרֵב - עַד
8 פְּרָסָה²². וְאִם הָיָה רַבּוֹ מִבְּהֶקֶל²³ - עַד שְׁלֹשׁ
9 פְּרָסָאוֹת²⁴.

(16) את מי שאינו רוצה ללוות את חברו לדרך, שילווחו (סוטה מו, ב). (17) לתת צדקה, ראה הל' מתנות עניים פ"ז, ה"י. (18) סוטה שם. שהמהלך יחידי בדרך צפוי לסכנת לסטים. וב"תפארת ישראל" למשנה שם (פ"ט, מ"ו) מנמק: "ואפשר שלכן נהרג מלסטים, שחשבוהו כאיש שאין לו אוהבים לדרוש דמו". (19) שם. "בשביל ארבע פסיעות שליוה פרעה לאברהם, שנאמר: ויצו עליו פרעה אנשים וגו', נשתעבד בבניו ארבע מאות שנה". (20) שבעים אמה ושייריים שנותנים אותן עבור (=בליטה) לעיר, ומהן והלאה מודדים תחום שבת (רא"ש לנדרים נו, ב). (21) שהוא אלפיים אמה מחוץ לעיר. (22) ארבעה מילים, ומיל הוא שיעור תחום שבת. (23) שרוב חכמתו קיבל ממנו. (24) סוטה, שם.

10 ד. בַּקּוּר חוֹלִים - מַצָּוָה עַל הַכֹּל²⁵. אֶפְלוּ גְדוֹל
11 מִבְּקָר אֶת הַקָּטָן. וּמִבְּקָרֵי הָרֶבֶה פְּעָמִים בָּיֹם. וְכָל
12 הַמּוֹסִיף - מְשַׁבַּח. וּבְלִבְדָּ שְׁלֹא יִטְרִיחַ²⁶. וְכָל
13 הַמִּבְּקָר אֶת הַחוּלָה - כָּאֵלּוּ נִטַּל חֵלֶק מִחֲלִיו²⁷. וְהִקָּל
14 מַעְלָיו; וְכָל שְׂאִינוּ מִבְּקָר - כָּאֵלּוּ שׁוֹפֵךְ דָּמִים²⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וכל המבקר את החולה כאלו נטל חלק מחליו והקל מעליו". ענינו של ביקור חולים הוא הקלה מייסורי החולה ויש בו הבאת סיוע לרפואתו, ואף שבגמרא משמע שהוא דווקא בן גילו הוא לעניין אחד מששים, אבל ברמב"ם משמע שהוא הדין ב"כל המבקר" אף שאינו בן גילו ואולי משום כך שינה ולא כתב "נוטל אחד מששים" אלא "כאלו" נטל "חלק" מחליו. ובמאירי כתב (נדרים לט, ב). "שהמבקר מקל בחליו של חולה... ובני גילו ר"ל שבקורם ערב עליו שמצד הנאתו מהם חליו מקל כו".

(על פי לקו"ש חלק כ' ע' 64 והע' 23)

(25) נדרים לט, ב: "רמז לביקור חולים מן התורה, מניין? שנאמר (במדבר טז, כט): אם כמות כל האדם ימותון אלה, ופקודת כל האדם יפקד עליהם וגו' - שהם חולים ומוטלים בעריסתם, ובני אדם מבקרים אותם (=ופקודת - לשון ביקור), מה הבריות אומרים: לא ה' שלחני. (26) על החולה, שאם זה מכביד עליו, יכנס לחדר החיצון לשאול עליו אצל בני-ביתו (בית יוסף 'ליו"ד סי' שלה). (27) כל אחד נוטל חלק מששים ממה שהשאירו המבקרים הראשונים (נדרים שם). ושם הדגישו: "ובכן גילו", שאינו נוטל חלק מששים אלא בן גילו, ומפרש רש"י: בחור כמותו, או זקן לזקן. והר"ן שם, מפרש: שנוטל המבקר במזל של חולה. (28) שם מ, א "מעשה בתלמיד מתלמידי רבי עקיבא שחלה, לא נכנסו חכמים לבקרו, ונכנס רבי

שהביאה הגמרא מהמשך הפסוקים (שבת קכ"ז) "ויאמרו אדני-אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור מעל עבדך כו" כי משם הראיה שאאע"ה הקדים האורחים לשכינה. ועוד קשה לשון הרמב"ם בהלכה א' "מצות עשה של דבריהם לבקר חולים ולנחם אבליים ולהוציא המת ולהכניס הכלה וללוות האורחים" שהוא שינוי מלשון המשנה - "הכנסת אורחים".

והביאור בזה: בפעולה של כל גמילות חסדים ישנם שני עניינים: האחד הוא מילוי מחסורו של חברו (בחפצא), והשני הוא מידת החסד הנדרשת מהאדם (מצד הגברא). כעין זה הוא בהכנסת אורחים שהמצות היא סיפוק צרכיהם במאכל משה ולינה ובנוסף מצד מדת החסד של המארח צריכה להראות מצדו גם התעניינות ושימת לב לאורח.

זה החידוש במצות הכנסת אורחים, שגם סיפוק צרכי האורח אינו יכול להעשות באופן סתמי אלא חייב להיות תוך התעניינות ושימת לב של המארח. לכן הגדיר הרמב"ם את חיוב מצות הכנסת אורחים - "ללוות האורחים" ללמדך שגם סיפוק צרכיהם צריך להעשות בשימת לב והתעניינות בדיוק כמו בליווי האורחים.

ומעתה יובן גם מדוע הביא הרמב"ם הראיה מהפסוק "וירא והנה שלושה אנשים כו" כי רק שם מודגשת שימת לבו של אברהם אבינו לאורחים שאף שהיה עסוק בהקבלת פני השכינה שהיא תענוג עילאי, היתה בו שימת הלב לאורחים שנראו לעיניו מרחוק.

(על פי לקו"ש חלק כ"ה ע' 70)

(11) בכת"י תימן: הלווי. (12) סוטה מו, ב: "ששכר הלוויה אין לה שיעור". (13) "ואברהם הולך עמם לשלחם - המשל אומר: האכלת, השקית, תלווה, כך: ואברהם הולך עמם לשלחם" (מדרש בראשית רבה, פמ"ח, אות כ). ובמדרש "שוחר טוב" פל"ז, אמרו: ויטע איש'ל בבאר שבע - אכילה, שתיה לויה. וכן ברש"י סוטה י, א ד"ה פונדק. (14) וירא וירץ לקראתם, הרי שהניח את השכינה, והלך לקבל האורחים (שבת קכז, א). (15) סוטה מו, ב "שאלמלי ליווהו אנשי יריחו לאלישע, לא גירה דובים לחינוקות, שנאמר (מלכים ב, כג-כד) ויעל משם... ונערים קטנים יצאו מן העיר ויתקלטו בו... ויקללם בשם ה', ותצאנה שתיים דובים מן היער ותבקענה מהם ארבעים ושני ילדים". וכך אמרו שם: "ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו - וכי על לבנו עלתה, שבית-דין שופכים דמים? אלא לא בא לידינו ופטרנוהו בלא מזונות, ולא ראינוהו והנחנוהו בלא לווייה".

1 ג. כּוּפִין לְלוֹיָהּ¹⁶ כְּדֶרֶךְ שְׂכּוּפִין לְצִדְקָה¹⁷. וּבֵית דִּין
2 הָיוּ מְתַקְנִין שְׁלוּחִין לְלוֹוֹת אֶדָם הַעוֹבֵר מִמָּקוֹם
3 לְמָקוֹם. וְאִם נִתְעַצְלוּ בְּדֶרֶךְ זֶה - מַעֲלָה עָלֵיהֶם כָּאֵלּוּ
4 שְׂפָכוּ דָמִים¹⁸. אֶפְלוּ הַמְלִיָּה אֶת חִבְרוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת
5 - יֵשׁ לוֹ שָׂכָר הָרֶבֶה¹⁹. וְכַמָּה שְׁעוֹר לְלוֹיָהּ שְׂחָיִב אֶדָם

14 שְׁנָחוּם אֲבָלִים גְּמִילוֹת חֶסֶד עִם הַחַיִּים וְעַם
15 הַמֵּתִים.³⁶

(36) והרדב"ז מהסס בזה, כי יש מקום להעדיף ביקור חולים על נחום אבלים, שהמבקר את החולה גורם לו שיחיה, ואם לא ביקרו כאילו שופך דמים, כמבואר לעיל ה"ד, ואילו נחום אבלים אין בו מעלות אלו. וכדברי רבינו נראה, ממה שאמרו (שבת יב, ב) "בקושי התיירו לנחם אבלים ולבקר חולים בשבת" - הרי שהקדימו נחום אבלים לביקור חולים, ואע"פ שבסוכה מא, ב אמרו: "כך היה מנהגם של אנשי ירושלים... הולך לבקר חולים ולנחם אבלים - לולבו בידו" - שם ברגל, הואיל ואין בו אבילות, אפילו בדברים שבצנעה, צער האבל מועט. ולפיכך ביקור חולים קודם (אור שמח).

16 ח. מִי שֶׁהָיָה לִפְנֵי מֵת וְכָלָה - מְנִיחַ אֶת הַפֶּלֶה
17 וּמִתְעַסֵּק עִם הַמֵּת. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: לֵב חֲכָמִים בְּבֵית
18 אָבִל וְגוֹמֵר.³⁷ מֵת וְכָלָה שֶׁפָּגְעוּ זֶה בְּזֶה בְּדֶרֶךְ -
19 מַעֲבִירִין אֶת הַמֵּת³⁸ מִלִּפְנֵי הַפֶּלֶה.³⁹ וְזֶה וְזֶה עוֹבְרִין
20 מִלִּפְנֵי הַמָּלָךְ.⁴⁰

(37) וסוף הפסוק: ולב כסילים בבית שמחה. ובמס' שמחות פ"ב, שנינו: "אבל חסידים הראשונים, היו מקדימים לבית האבל מלבית המשתה, שנאמר: טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משתה" וגו'. (38) דרך צדדית. (39) והכלה עוברת עם אורחיה בדרך המלך, באופן שמקדימים את הכלה תחילה (כתובות יז, א), ובמס' שמחות פ"א, מנמקים: שכבוד החי קודם לכבוד המתים. (40) שכבוד המלך עדיף משניהם, שנאמר: שום תשים עליך מלך - שתהא אימתו עליך, ואין כבודו להמתין עד שהמת או הכלה יעברו מלפניו (כתובות שם). ובמס' שמחות שם, אמרו: "אגריפס המלך עבר לפני הכלה (=נכנס לרחוב צדדי, וחיכה עד שמסע הכלה יעבור תחילה), ושיבחוהו חכמים, אמרו לו מה ראית? אמר להם: אני נוטל כתר בכל יום, וזאת תטול כתריה שעה אחת". ולדעת הרמב"ן - הובאה ב'טור' יו"ד סי' שס, הכנסת כלה קודמת לקבורת המת, ולאחר שנכנסה לחופה, תנחומי אבל קודמים לשמחת חתן וכלה, וכן הבראת האבל קודמת למשתה חתן, ש"החתן מאכיל את האחרים, והאבל אינו אוכל עד שיאכילוהו אחרים".

21 ט. מִבְּטְלִין תִּלְמוּד תּוֹרָה לְהוֹצֵאת הַמֵּת⁴¹ וְלִהְיֵנָּסֶת
22 הַפֶּלֶה.⁴² בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֵׁאִין לוֹ פֶּל צָרְפוֹ;
23 אָבִל יֵשׁ לוֹ פֶּל צָרְפוֹ⁴³ - אֵין מִבְּטְלִין⁴⁴. וְכֵל שֵׁאִין
24 מִתְעַסְקִין בַּתּוֹרָה - חִיבִין לְהִתְעַסֵּק עִמּוֹ.⁴⁵

(41) ללוותו לקבורה. (42) ללוותה מבית אביה לבית חופתה (רש"י למגילה כט, א). (43) שיש לכלי הפחות עשרה אנשים, לעמידה בשורה ולקדיש ולברכת אבלים (רמב"ן ב'טור' יו"ד סי' שסא). (44) מגילה, שם. (45) אפילו יש לו כל צרכו, וביחוד מי שהוא יושב ובטל, מוטב שיתעסק עם המת מלהבטל (רדב"ז). ובשו"ע יו"ד סי' שסא סעיף א: "ותינוקות של בית רבן אין מתבטלים כלל", שהרי אפילו לבנין בית-המקדש אין מבטלים אותם, כמבואר בשבת קיט, ב.

עקיבא לבקרו, ובשביל שכיבדו וריבצו לפניו (בציווי רבי עקיבא), היה אומר לו: רבי, החייתני. יצא ר"ע, ודרש: כל מי שאינו מבקר חולים, כאילו שופך דמים", שהמבקר עושה לחולה כל צרכיו. וכתב ה'פרישה' ל'טור' יו"ד סי' שלה, אפילו בימינו שהחולה שוכב על המיטה, ואין אבק הארץ מזיק לו, דעתו של אדם צלולה ונוחה כשהבית נקי. וגם רוח רעה שורה על מקום מיאוס, וחולה צריך לשמור נפשו יותר מאדם אחר, שהשטן מקטרג בשעת הסכנה, ולפיכך יזהרו לכבד ולרביץ לפניו.

1 ה. אֵין מִבְּקָרִין אֶת הַחֹלָה אֶלָּא מִיּוֹם שְׁלִישִׁי
2 וְהַלְאָה²⁹. וְאֵם קָפִץ עָלָיו הַחֹלִי וְהַכְּבִיד³⁰ - מִבְּקָרִין
3 אוֹתוֹ מִיָּד³¹. וְאֵין מִבְּקָרִין אֶת הַחֹלָה לֹא בְּשֵׁלֶשׁ
4 שָׁעוֹת וְאַשּׁוּנוֹת בַּיּוֹם וְלֹא בְּשֵׁלֶשׁ אַחֲרוֹנוֹת, מִפְּנֵי
5 שֶׁהֵן³² מִתְעַסְקִין בְּצָרְכֵי הַחֹלָה. וְאֵין מִבְּקָרִין לֹא
6 חֹלִי מַעֲמִים וְלֹא חֹלִי הָעֵין וְלֹא מַחֻשֵׁי הָרֹאשׁ,
7 מִפְּנֵי שֶׁהַבְּקוֹר קָשָׁה לְהֵן³³.

(29) שלא ירע מזלו, ואולי בבקשה מועטת שיבקש שונא רעתו, יתוסף חליו (שם וברא"ש). (30) בבת אחת. (31) ירושלמי פאה פ"ג, ה"ז. ושם אמרו: הקרובים נכנסים אליו מיד, אפילו בחולי רגיל. (32) צ"ל: שבהן. כלומר, באותן השעות. וכן נראה מלשון ה'בית יוסף' ל'יו"ד סי' שלה. וראוי להעיר, שבנדרים מ, א נימקו הטעם, שכל חולה מיקל עליו חליו בשעות הבוקר, ולא יחוש המבקר לבקש עליו רחמים, ובשלוש שעות האחרונות - מכביד עליו חליו - ויתייאש מלבקש עליו רחמים. ורבינו חידש טעם משלו לפי בקיאותו בחליים (רדב"ז). (33) שם מא, א חולי מעיים - משום בושה; חולי עין וראש, שהדיבור קשה להם. ומסיים השו"ע ב"ד סי' שלה סעיף ח: "אלא נכנסים בבית החיצון, ושואלים ודורשים בו".

8 ו. הַנִּכְנָס לְבַקֵּר אֶת הַחֹלָה - לֹא יֵשֵׁב לֹא עַל גְּבִי
9 מִטָּה, וְלֹא עַל גְּבִי כְּסֵא, וְלֹא עַל גְּבִי סִפְסָל, וְלֹא
10 עַל גְּבִי מְקוֹם גְּבוּהָ, וְלֹא לְמַעַלָּה מִמְּרָא שׁוֹתִיו³⁴.
11 אֶלָּא מִתְעַטֵּף וְיוֹשֵׁב לְמִטָּה מִמְּרָא שׁוֹתִיו, וּמִבְּקָשׁ
12 עָלָיו רַחֲמִים וְיוֹצֵא³⁵.

(34) שבת יב, ב "מפני שהשכינה למעלה מראשותיו של חולה", ולפיכך מתעטף מאימת שכינה, כאדם היושב באימה ואינו פונה לצדדים (רש"י שם). ודוקא כשהחולה שוכב על הארץ, שהיושב גבוה ממנו. אבל כששוכב על המיטה, מותר לישוב על כסא (יו"ד סי' שלה סעיף ג). (35) שאומר: המקום ירחם עליו בתוך חולי ישראל (שבת שם). ובבבא-בבא-בבא קטז, א אמרו: "כל שיש לו חולה בתוך ביתו, ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים, שנאמר (משלי טז, יד): חמת מלך מלאכי מות, ואיש חכם יכפרנה". - ומנהג זה בצרפת, שכל מי שיש לו חולה בתוך ביתו, מבקש לפני הרב התופס ישיבה, שיברך אותו. ומזה נהגו בכל המדינות לברך החולה בבית הכנסת, ולבקש עליו רחמים (דרכי משה ל'טור' יו"ד סי' שלה אות ב).

13 ז. יִרְאֶה לִי, שְׁנַחֲמַת אֲבָלִים קוֹדֵם לְבַקֵּר חוֹלִים;

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ט"ז תשרי - ספר שופטים - הלכות אבל קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מותר, כמבואר לעיל פ"ג ה"ט, בבאורנו. והשווה הל' תפילין פ"ד, הכ"ג.

יד. המוליד עצמות⁵⁷ ממקום למקום - לא יתנם בדסקי⁵⁸ ויניחם על גבי חמורו וירכב עליהם, מפני שנוהג בהן מנהג בדין⁵⁹. ואם היה מתירא מפני הגנבים ומפני הלסטים - מותר.

(57 עצמות המת. (58 מרצוף (שק) של עור. (59 ברכות יח, א והשווה הל' ספר תורה פ"ה ה"א, ושם מסיים רבינו: "ואם אין שם פחד, מניחו (ספר התורה) בחיקו, כנגד לבו, והוא רוכב על הבהמה והולך". ובנוגע לעצמות, מפשילן לאחריו על החמור, כמבואר ביו"ד סי' תג, סעיף י.

טו. אין מפנין⁶⁰ את המת מקבר לקבר, אפילו מבזוי למקבד⁶¹. ואם היה בתוך שדה⁶² - מפנהו אפילו ממקבד לבזוי⁶³.

(60 מעבירים. (61 ירושלמי מו"ק פ"ב, ה"ד. ומפרש ה"קרבן העדה" שהבלבול קשה למתים, שמתיראים מיום הדין, ובשמואל הוא אומר (שמואל-א כח, טו) "למה הרגותני להעלות אותי", ומפרש הר"ק, שהיה מפחד מיום הדין, כי סבר שקוראים אותו לדין. (62 שהקבר השני, הוא בשדה המת. (63 ירושלמי שם, "עור הוא לאדם שהוא נינוח אצל אבותיו", והשווה הל' יו"ט, פ"ח ה"ט. ואם נתנוהו שם על-מנת לפנותו - מותר בכל ענין, וכן מותר לפנותו כדי להעלותו לארץ ישראל (כסף-משנה, וכן ביו"ד סי' שסג סעיף א).

טז. אין קוברין מת על גבי מת, ולא שני מתים באחד, שבידיו הוא⁶⁴. וקטן הישן עם אמו - נקבר עמה⁶⁵.

(64 שמחות פ"ג. אלא-אם-כן היה דופן הקבר מפסיק ביניהם. ובנוגע לקבורת מת על גבי מת - דוקא שאין ביניהם עפר ששה טפחים, אבל אם יש ביניהם עפר ששה טפחים - מותר ('טור' יו"ד סי' שסב). ונראה שהכל תלוי בטיב העפר, שאם היא אדמת סלע או קרקע קשה, אפילו אין ביניהם אלא הפסק כלשהו מותר, וכן אמר רבן שמעון בן גמליאל (בבא-בטרא קא, א) "הכל לפי הסלע" (רדב"ז). (65 מס' שמחות שם: "רבי יהודה אומר: האיש נקבר עם בתו הקטנה, והאשה עם בנה הקטן, ועם בן-בנה הקטן, זה הכלל: כל שישן עמו בחייו, נקבר עמו במותו" (לפי נוסח הרמב"ן ב"תורת האדם" הובא ב'טור' יו"ד סי' שסב).

יז. עפר הקבר - אינו אסור בהנאה, שאין קרקע עולם נאסרת⁶⁶. אבל קבר הבנין⁶⁷ - אסור בהנאה.

(66 שנאמר (מלכים-ב כג, ו) "וישלך את עפרה (=של האשירה) על קבר בני העם", מקיש (השוה) קבר בני העם לעבודה-זרה, מה ע"ז אינה נאסרת במחובר לקרקע, שכתוב "אלהיהם על ההרים" - ולא ההרים אלהיהם (=אין ההר נאסר כעבודה-זרה), אף הקבר אינו נאסר במחובר לקרקע (סנהדרין מז, ב). (67 שבנוהו למעלה מעל הקרקע, והרי זה: "תלוש ולבסוף חיבור", ואסור במת כעבודה-זרה

י. מת אחד בעיר - כל בני העיר אסורין בעשיית מלאכה עד שיקברוהו. ואם יש לו מי שיתעסק בצרכיו - מתירין⁴⁶.

(46 מועד קטן כז, ב. אבל מבטלים מלאכתם להוצאתו, כמבואר לעיל ה"ט. וביו"ד סי' שסא סעיף ג, פסק: "הרואה את המת ואינו מלווהו, עובר משום לועג לרש, ובר נידוי הוא, ולפחות ילוונו ארבע אמות".

יא. תלמיד חכם שמת, אפילו היו עמו עד ששים רבוא - מבטלין תלמוד תורה להוצאתו⁴⁷. היו ששים רבוא - אין מבטלין. ואם היה תלמוד לאחרים⁴⁸ - אין לו שעור, אלא מבטלין הפל להוצאתו⁴⁹.

(47 כתובות יז, א "נטילתה כנתינתה - מה נתינתה (=של תורה בסיני), בששים רבוא, אף נטילתה (=כשמת ותלמודו בטל) בששים רבוא". (48 מרביץ תורה ברבים. (49 שם.

יב. קוברין מתי עובדי כוכבים, ומגנחמין אבליהם, ומבקרין חוליהם, מפני דרכי שלום⁵⁰.

(50 גיטין סא, א. ובתוספתא שם פ"ג ה"ח: "מנחמים אבלי גוים מפני דרכי שלום", והשווה הל' מלכים פ"ה ה"ב, ובבאורנו שם. והוא-הדין שמלווים מתי גוים מפני דרכי שלום, כמבואר ב'בית יוסף' ל'טור' יו"ד סי' שפז, בשם ה'כלבו'. וכן מספידים אותם, כמבואר בתוספתא גיטין הנ"ל.

יג. פתי הקברות אסורין בהנאה. ביצד? אין אוכלין בהן, ואין שותין בהן⁵¹, ואין עושין בהן מלאכה, ולא קורין בהן, ולא שוננין⁵² בהן. כללו של דבר: אין נאותין⁵³ בהן, ולא נוהגין בהן קלות ראש⁵⁴. לא ילך אדם בתוך ארבע אמות של קבר ותפלין בידו⁵⁵. וספר תורה בידו, ולא תפילל שם. ובקרוק ארבע אמות - מתירין⁵⁶.

(51 שזוהי קלות ראש, ובמגילה כט, א שנינו: "אין נוהגים בהם קלות ראש". וכשם שבבית-כנסת שנינו שם כח, א: אין אוכלים ושותים בהם, ומפרש רש"י שם, משום קלות ראש, שמקילים אותם, כך הדין בבתי הקברות (ביאור הגר"א ליו"ד סי' שסח ס"ק א). (52 משנה. שהרי זה "לועג לרש", שהמת אינו קורא ואינו שונה (ברכות יח, א). (53 נהנים, כלשון המשנה (ברכות נא, ב) "אין מברכים על הנר - עד שיאתו לאורו". ומפרש רש"י: שיהנו. וכנראה שלמד רבינו דין איסור הנאה בבית-הקברות מדין בתי-הכנסת, שנאמר בהם (מגילה כח, ב) "ואין נאותים בהם", והשווה הל' תפילה פ"א, ה"ו. (54 כגון לעשות בהם צרכיו, כמפורש בירושלמי ברכות פ"ב ה"ג, ובמגילה כט, א שנינו: "אין מרעים בהם במהמה... ואין מלקטים בהם עשבים... מפני כבוד מתים". (55 אפילו כשהוא אוזן בידו, וקל-וחומר כשהן על ראשו, שהוא מקיים בהן המצוה, הרי זה "לועג לרש". ובברכות יח, א הנוסח: "ותפילין בראשו". (56 ברכות שם. וכל שהוא לכבודו של מת -

קמד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ט"ז תשרי - ספר שופטים - הלכות אבל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אף מת אסור בהנאה. ובירושלמי שבת פ"י ה"ה, משמע שמת גוי מותר בהנאה, שאמרו שם: המוציא מת גוי בשבת מרשות היחיד לרשות הרבים - פטור, הואיל ומותר בהנאה, והוציאו ללמוד בו לצרכי רפואה, כי אילו היה אסור בהנאה היה חייב על הוצאתו, שהוא רוצה בכיעורו שלא יכשל בו. וכן נראה מסנהדרין י"ט, ב שמאה ערלות של הפלשתים שהרג דוד, ראויות להשליכן לכלבים או לחתולים, הרי שמת גוי מותר בהנאה (משנה למלך), אלא שבשו"ע יו"ד סי' שמט סעיף א, פסק שמת גוי אסור בהנאה כמת ישראל. (82) ששיער אינו בר מיתה, שאינו עשוי להשתנות (ערכין ז, ב כרב נחמן, וברש"י), וכן דעת ה'תוספות' בבבא קמא י, א ד"ה שהשור. והשווה לעיל ה'ל' סנהדרין פ"ב, ה"ד. (83) שכורכים ולובשים בהם את המת. (84) סנהדרין מח, ב. (85) שהזמינם לתרכין, ועדיין לא כרך בהם. (86) לאחר שמת, ונקרא עליו שם המת. (87) כל עוד לא כרכו בו. (88) שנושאים אותו בה לקבורה, ורגילים היו לקברה עמו, ומשום שלא יתחלף בתכריכי המת אסורו (שם וברש"י). (89) בלא מעשה עמה. (90) שם מז, ב וכמבואר לעיל ה"ח ט"ט.

18 כב. כל הפלים שזורקין על המת⁹¹ על המטה
19 הנקברת עמו - אסורין בהנאה, שלא יתחלפו
20 בתכריכין⁹².

(91) מחמת צער. (92) שלא יבואו להתיר גם התכריכין עצמם. אבל הכלים שנגעו במיטה שמת עליה, אין רגילים לכורכו עליה בתכריכי קבורה ולא נאסרו, שלא יבואו להחליפם בתכריכין (שם מח, ב וברש"י).

21 כג. היו אביו ואמו מזרקין פלים בחמתו על המת⁹³
22 - מצוה על אחרים להצילין⁹⁴. ואם הגיעו למטה
23 הנקברת עמו - אין מצילין אותם⁹⁵.

(93) זורקים בגדיהם עליו מפני חיבתו, ומחמת צערם מתכוונים לאסור את כל ממונם עליו (רש"י שם עמ' א). (94) ליטלם מעליו, שאין השבת אבידה גדולה מזו (שם וברש"י), שבוודאי יתחרטו אחר-כך (ש"ך ליו"ד סי' שמט ס"ק ד). (95) שלא יתחלפו בתכריכין, וכאמור לעיל הכ"ב.

24 כד. מלמדין את האדם שלא יהא חבלין⁹⁶, ולא
25 יפסיד את הפלים וישליכם לחפלה. מוטב לתתם
26 לעניים, ולא ישליכם לרמה ותולעה⁹⁷. וכל המרבה
27 פלים על המת - עובר בלא תשחית⁹⁸.

(96) מקלקל ומשחית. (97) מס' שמחות פ"ט, ושם הנוסח: "מרבח עליו (על המת) רמה". (98) שם. שהתורה אמרה: "לא תשחית את עצה", ולקמן ה'ל' מלכים פ"ו ה"י, מתבאר ש"לא האילנות בלבד, אלא כל המשבר כלים וקורע בגדים... דרך השחתה, עובר בלא תשחית".

28 כה. מלך שמת - עוקרין סוסים⁹⁹ שהיה רוכב עליו.
29 ועגלה שהיתה מושכת בקרון¹⁰⁰ שהיה יושב בו -
30 מנשר¹⁰¹ פרסותיה מן הארכובה¹⁰² ולמטה¹⁰³, מקום
31 שאין עושה אותה טרפה. ומושיבין ושיבה על קברו

(שם). ויש אוסרים העפר שנטלו מן הקבר וחזרו ונתנו עליו, שהרי זה: "תלוש ולבסוף חיברו" (יו"ד סי' שסד, סעיף א), ולדבריהם אינו מותר אלא העפר שבצדי המת ובתחתיתו, או החופר כוך בסלע שלא נתלש הגג כלל, ונשאר כבתחילתו (ש"ך שם).

1 יח. הבונה קבר למת - לא נאסר עד שיפנס בו
2 המת⁶⁸. ואפילו הטיל בו נפל⁶⁹ - נאסר בהנאה⁷⁰.

(68) אין ההזמנה בלבד אוסרת. (69) תינוק שלא פלו לו חדשי לידתו. (70) סנהדרין שם.

3 יט. נפש⁷¹ שנעשה לשם חי⁷², ושם בו המת,
4 והוסיף בו דימוס⁷³ אחד לשם המת, אף על פי
5 שפנה המת - הפל אסור בהנאה⁷⁴. ואם הפיר את
6 התוספת - חולין⁷⁵ אותה, והשאר מת⁷⁶. נעשה
7 לשם המת⁷⁷ - כיון שהוטל בו המת נאסר, אף על
8 פי שפנה⁷⁸.

(71) בנין שעל הקבר. ובלשון המקרא: ציון, ראה יחזקאל לט, טו "ובנה אצלו ציון". (72) לכשימות יקבר בו, ועדיין חי הוא. והואיל ואין שם המת נקרא עליו, אין זו הזמנת "נפש" למת, שהיא רק אחרי מות האדם. (73) שורה של אבנים. (74) ואילו לא הוסיף בו דימוס, לא היה הקבר אסור אלא כל זמן שהמת בתוכו, הואיל ולא נעשה מתחילה לשם המת משמת. (75) מסיר. (76) שם מח, א, שאין כאן אלא מעשה בלא "הזמנה", ואינו אסור אלא כשהמת בתוכו. (77) אחרי מות האדם, בנה את הנפש לשמו, נמצא שנקרא שמו עליו, והרי זו "הזמנה". (78) שיש כאן "הזמנה ומעשה" - כאחד, ונאסר עולמית (שם). והשווה ה'ל' תפילין פ"ד, ה"ט: "כלי שהכינו להניח בו תפילין, והניח בו - נתקדש, ואסור להשתמש בו דברי חול; הכינו ולא הניח בו, או שהניח בו עראי ולא הכינו - לא נתקדש, והרי הוא חול כמו שהיה". שהזמנה, או מעשה - לבד, אינם מועילים.

9 כ. הבונה קבר לאביו⁷⁹, והלך וקברו בקבר אחר -
10 הרי זה לא יקבר בו מת אחר עולמית, והקבר הזה
11 אסור בהנאה, מפני פבד אביו⁸⁰.

(79) משמת. (80) שם. וכתב ה'טור' ביו"ד סי' שסד "לא יקבר בו הוא עולמית, אבל אחר מותר להקבר בו". ורבינו סובר, שאסור לבן לקבור בו אפילו מת אחר, משום כבוד אביו, וכנראה שחולק על דעת ה'טור' (לחם-משנה).

12 כא. המת אסור בהנאה⁸¹ פלו; חוץ משערו שהוא
13 מתר בהנאה, מפני שאינו גופו⁸². וכן ארונו וכל
14 תכריכיו⁸³ - אסורין בהנאה⁸⁴. אבל פלים המוכנים
15 לתכריכו⁸⁵ - לא נאסרו בהנאה. אפילו ארג בגד
16 למת⁸⁶ - לא נאסר⁸⁷ עד שיגיע במטה הנקברת
17 עמו⁸⁸. שאין ההזמנה⁸⁹ אוסרת⁹⁰.

(81) ע"ז כט, ב. נאמר: ותמת שם מרים, ונאמר: וערפו שם את העגלה בנחל, הריני למד ב'גזירה-שוה' "שם שם" - מה עגלה ערופה אסורה בהנאה, שכפרה כתובה בה כקדשים,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ז תשרי - ספר שופטים - הלכות מלכים קמה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שָׁבַעָה יָמִים¹⁰⁴. שְׁנָאֵמָר: וְכָבוֹד עָשׂוּ לוֹ כְּמוֹתוֹ - זֶה
שְׁהוּשִׁיבוֹ לוֹ יְשִׁיבָה עַל קִבְרוֹ. וְנָשִׂיא¹⁰⁵ שְׁמַת - אֵין
מִבְּטָלִין יְשִׁיבָתוֹ יְתֵר עַל שְׁלָשִׁים יוֹם¹⁰⁶.
(99) הגידים שעל פרסותיו, ואז אין אחר יכול להשתמש בו
לרכיבה (ע"ז יא, א), וראה לקמן ה' מלכים פ"ב ה"א,
שארין רוכבים על סוסו של מלך. (100) עגלה, כלי רכב.
(101) חותך ומשיר. (102) הברך, פרק הרגל שבין השוק
והירך. (103) כי אם יחתוך מן הארכובה ולמעלה הרי היא
טריפה, ו"אסור לגרום לבהמה טריפות בידים" (שם
וברש"י). (104) בבאקמא טז, ב. תלמידים לעסוק שם
בתורה. ואע"פ שאסור לעסוק בדברי תורה בפני המת או
בבית הקברות משום "לועג לרש", ראה לעיל פ"ב ה"ט -
כל שהוא לכבוד המת, כגון בני ישיבה לכבוד רבם - מותר.
או ידובר, בריחוק ארבע אמות מקברו ('נמוקי יוסף' לב"ק
שם). (105) ראש הסנהדרין ונקרא גם ראש הישיבה, ראה
לעיל ה' סנהדרין פ"א, ה"ג. (106) שכן ציוה רבינו
הקדוש (כתובות קג, ב): הושיבו ישיבה לאחר שלשים יום,
אינו עדיף ממש רבינו, שכתוב בו: "ויבכו בני ישראל את
משה... שלשים יום", והשווה לעיל פ"ב, ה"י.

4 כו. מֶלֶךְ אוֹ נָשִׂיא שְׁמַת - יֵשׁ לָהֶן לְשׁוֹרֵף מִטָּתוֹ וְכָל
5 כְּלֵי תַשְׁמִישׁוֹ¹⁰⁷, וְאֵין בָּזֶה דֶּרֶךְ הָאֱמֹרִי¹⁰⁸ וְלֹא
6 מִשּׁוֹם הַשְּׁחָתָה¹⁰⁹. שְׁנָאֵמָר: בְּשָׁלוֹם תָּמוּת
7 וּבְמִשְׁרָפוֹת אֲבוֹתֶיךָ¹¹⁰ הָרִאשִׁנִּים יִשְׂרְפוּ לָךְ.

(107) שלא ישתמשו בהם אחרים, ואין זה לפי כבודם.
(108) שאסור לנהוג כמותם, ככתוב (ויקרא יח, ג):
"ובחוקותיהם לא תלכו". (109) איסור "לא תשחית"
הנוכח לעיל הכ"ד. (110) בכת"י תימן: אבותיך המלכים.
וכן הנוסח בפסוק: "ובמשרפות אבותיך המלכים הראשונים,
אשר היו לפניך, כן ישרפו לך". ומכיון שזה לכבודו של
מלך - אין זו השחתה, והואיל וזה מפורש בנביאים, אין
בזה "דרך האמורי" שהרי לא נמשכנו בזה אחריהם, ולא
מהם אנו למדים (סנהדרין נב, ב. וע"ז יא, א). אבל על
הדיוטות אסור לשרוף, משום יהירות, ומשום איסור
השחתה (תוספתא סנהדרין פ"ד, ה"ב. וביר"ד סי' שמח
סעיף א). ובמס' שמחות פ"ח, אמרו: "כשמת רבן גמליאל
הזקן, שרף עליו אונקלוס הגר יותר משמונים מנה, אמרו לו
מה ראית? אמר להם כתוב: ובמשרפות אבותיך וגו', ואין
רבן גמליאל יפה יותר ממאה מלכים, שאין בהם צורך?!"
סליקו להו הלכות אכל בסיעתא דשמיא

יום רביעי י"ז תשרי ה'תשע"ז

הלכות מלכים ומלחמותיהם

1 א. שלש מצות נצטוו ישראל בשעת כניסתן לארץ²:
2 למנות להם מלך, שנאמר: "שום תשים עליך
3 מלך"³, ולהכרית זרעו של עמלק, שנאמר: "תמחה
4 את זכר עמלק"⁴, ולבנות בית-הפחירה⁵, שנאמר:
5 "לשכנו תדרשו ובאת שמה"⁶.
6

8 יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שְׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים מִצְוֹת. עֶשֶׂר מִצְוֹת עָשָׂה
9 וּשְׁלֹשׁ-עֶשְׂרֵה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטֵן:
10 (א) לְמִנּוּת מֶלֶךְ בְּיִשְׂרָאֵל. (ב) שְׁלֹא יִמָּנֶה מִקְהֵל
11 גָּרִים. (ג) שְׁלֹא יִרְבֶּה לוֹ נָשִׁים. (ד) שְׁלֹא יִרְבֶּה לוֹ
12 סוּסִים. (ה) שְׁלֹא יִרְבֶּה לוֹ כֶּסֶף וְזָהָב. (ו) לְהַחֲרִים

~ נקודות משיחות קודש ~

מדוע נסדרו הלכות אלו בסיום ספר שופטים.

"שלוש מצות נצטוו ישראל בשעת כניסתן לארץ למנות
להם מלך, ולהכרית זרעו של עמלק, ולבנות בית הבחירה".
ולכאורה היה מקום לסדר הלכות אלו הרבה קודם ומדוע

חיכה הרמב"ם עם הלכות מלכים לסוף ספרו.
והביאור הוא: הלכות מלכים הכוללות הלכות משיח
מדברים במצב בו יהיה עם ישראל והעולם בתכלית
השלמות כי המלך המשיח עתיד

"להחזיר כל המשפטים כשהיו מקודם מקריבין קרבנות
ועושין שמיטה ויובלות ככל מצותה האמורה בתורה"
"ויבנה בית המקדש" ועל ידי כל אלה יהיה קיום כל התורה
כולה בשלמות כולל שלושת המצות הנ"ל למנות מלך,
להכרית זרעו של עמלק ולבנות בית הבחירה.

(על פי לקו"ש חלק י"ח עמוד 276 והערה 39)

ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) שלוש מצוות שנצטוו ישראל בכניסתם לארץ. מי הם
הפסולים להיות מלך או כהן גדול. ההבדלים בין זכויות
מלכי בית דוד למלכי ישראל. שכל השררות והמינויים
בישראל עוברים בירושה לבן, ולבן הבן עד עולם.

32 א. שלש מצות נצטוו ישראל בשעת כניסתן לארץ²:
33 למנות להם מלך, שנאמר: "שום תשים עליך
34 מלך"³, ולהכרית זרעו של עמלק, שנאמר: "תמחה
35 את זכר עמלק"⁴, ולבנות בית-הפחירה⁵, שנאמר:
36 "לשכנו תדרשו ובאת שמה"⁶.

"...ולבנות בית הבחירה שנאמר לשכנו תדרשו ובאת שמה". דעת הרמב"ם היא שהחיוב לבניית בית המקדש נלמד מהפסוק "ועשו לי מקדש" אבל הסמ"ג סבר שהוא מהפסוק "והיה המקום אשר יבחר ה' לשכנו תדרשו ובאת שמה". כי הצייוו "ועשו לי מקדש" מדבר במשכן שבמדבר ואילו ברמב"ם משמע שהוא ציווי כולל לכל מקום בין למשכן בין לשילה ונוב וגבעון ובין לבית עולמים שנאמר ועשו לי מקדש ולא משכן. ומה שרצה הלחם משנה להוכיח מכאן דעת הרמב"ם כהסמ"ג צריך עיון שהרי בספר המצות מנה המצוה מו"עשו לי מקדש" והלא אין מונה במניין המצות אלא חיובים שהם לדורות, וגם מפשטות לשונו בהלכות בית הבחירה "וכבר נתפרש בתורה משכן שעשה משה רבינו והיה לפי שעה שנאמר כי לא באתם כו'", מוכח שהפסוק "ועשו לי מקדש" שהביא הוא לכל הזמנים.

(על פי זק"ש חלק י"א עמוד 116 הערה 3)

(2) ספרי לדברים יב, י וכן בסנהדרין כ, ב. (3) וזה לאחר כניסתם לארץ, ככתוב שם: "כי תבוא אל הארץ... וירישתה וישבת בה... שום תשים עליך מלך". (4) וגם זו היא לאחר כניסתם לארץ, כלשון הפסוק: "והיה בהניח... לך מכל אויבך... בארץ אשר ה' אלוקיך נותן לך נחלה לרשתה". (5) בית המקדש, כלשון הכתוב: "המקום אשר יבחר ה' אלוקיכם... לשום את שמו שם". (6) ובהלכות בית הבחירה פרק א הלכה א מביא רבינו פסוק אחר: "שנאמר (שמות כה, ח) ועשו לי מקדש, נראים הדברים, שעיקר מצוות בניין בית הבחירה נלמד מהפסוק הנ"ל, אולם כדי שלא נטעה לומר, שהפסוק מכיוון רק למשכן שבמדבר בלבד, כמשמעות הפשוטה של אותו כתוב (ראה עירובין ב, ב), לפיכך מביא רבינו כאן את הכתוב: "לשכנו תדרשו" המדבר במקדש שלעתיד, הוא בית הבחירה שבירושלים, לגלות בזה, שהצייוו: "ועשו לי מקדש" כולל הכול, גם המשכן שבמדבר, וגם בית הבחירה שלעתיד, שקדושתו קדושת עולמים, והשווה ספר המצוות עשה כ (אבן האזל).

1 ב. מנוי מלך קדם למלחמת עמלק, שנאמר: "אתי
2 שלח ה' למשחך למלך... עתה לך והפיתה את
3 עמלק".⁷ והכרתת זרע עמלק קודמת לבנין הבית,
4 שנאמר: "ויהי כי ישב המלך בביתו וה' הניח לו
5 מסביב מפל איביו. ויאמר המלך אל נתן הנביא,
6 אנכי יושב בבית ארזים וגו'".⁸ מאחר שהקמת מלך
7 מצוה - למה לא רצה הקדוש-ברוך-הוא כששאלו
8 מלך משמואל⁹? לפי ששאלו בתרעמת¹⁰, ולא שאלו
9 לקיים המצוה, אלא מפני שקצו בשמואל הנביא,
10 שנאמר: "כי לא אתך מאסו, כי אתי מאסו וגו'".

(7) בסנהדרין כ, ב למדו זה, ממה שנאמר (שמות יז, טז) "כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק" - מכאן שמינוי מלך קודם, שאין "כס" אלא מלך, ככתוב (דברי הימים-א, כט,

(כג) "וישב שלמה על כסא ה' למלך", אולם רבינו נקט דרשה פשוטה יותר, שזוהי דרכו להביא ראייה היותר פשוטה, והיותר נוחה, - אם אין הדבר נוגע לעצם הדין - אף על פי שבתלמוד דרשוה מפסוק אחר (לחם משנה), והשווה הלכות מעשה הקרבנות פרק י"ט, הלכה ט ובהלכות תמידין ומוספין פרק ב, הלכה ב, שגם שם מביא רבינו דרשות מפסוקים, שלא הוזכרו בתלמוד וכנ"ל. (8) סנהדרין שם. (9) ראה שמואל-א ח, ז. (10) סנהדרין שם: "לא נאמרה פרשה זו אלא כנגד תרעומתן" ומפרש רבינו, שהכוונה לפרשת המלך שבשמואל שם. וכן אמרו שם: "זקנים שבדור כהוגן שאלו, שנאמר תנה לנו מלך לשפטנו, אבל עמי הארץ שבהם קלקלו, שאמרו (שם כ): והיינו גם אנחנו ככל הגויים ושפטנו מלכנו, ויצא לפנינו".

11 ג. אין מעמידין מלך בתחלה, אלא על-פי בית-דין
12 של שבעים זקנים¹¹ ועל-פי נביא¹², כיהושע שמנהו
13 משה רבינו¹³ ובית-דינו, וקשאו¹⁴ ודוד, שמנהו
14 שמואל הרמתי ובית-דינו.

(11) בשינויי נוסחאות כתב יד המבורגר: "על פי בית דין של ע"א זקנים". וכן מבואר לעיל הלכות סנהדרין פרק ה, א, ומקורו בתוספתא סנהדרין פרק ג, משנה ב. וכתב רבינו: בתחילה, לומר שאם בנו מלך אחריו, אינו צריך מינוי כזה, שהמלכות ירושה היא לו, כמבואר בסמוך הלכה ז. (12) ספרי פרשת שופטים אות קנו "אשר יבחר ה'... על נביא". וכן אמרו (סוכה כז, ב) "שבט יהודה ובנימין העמידו מלכים על פי נביא". וכן אמרו (סוכה כז, ב) "שבט יהודה ובנימין העמידו מלכים על פי נביאים" ומפרש רש"י: שאל ודוד על פי שמואל. (13) שהיה נביא.

15 ד. אין מעמידין מלך מקהל גרים אפלו אחר כמה
16 דורות, עד שתהיה אמו מישראל, שנאמר: "לא
17 תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא".¹⁴
18 ולא למלכות בלבד, אלא לכל שירותי שבישראל:
19 לא שר-צבא, לא שר חמשים או שר עשרה, אפלו
20 ממנה על אמת-המים¹⁵ שמחלק ממנה לשדות¹⁶;
21 ואין צריך לומר דין או נשיא, שלא יהא אלא
22 מישראל, שנאמר: "מקרב אחיך תשים עליך מלך"
23 - כל משימות שאתה משים לא יהו אלא מקרב
24 אחיך¹⁷.

(14) יבמות מה, ב ולדעת התוספות שם קב, א אם אביו מישראל, ודאי שהוא כשר, וקוראים בו: מקרב אחיך. וראה לעיל הלכות סנהדרין פרק ב, הלכה ט, ופרק י"א הלכה יא ובביאורנו שם. ומטעם זה - כותב הכסף משנה - הוכשר רחבעם בן שלמה למלכות אף על פי שאמו הייתה נעמה העמונית כמפורש במלכים-א יד, כא. וראה יבמות עז, א. "שני מוסרות שהיו עלי תפתחם, רות המואבייה ונעמה העמונית". ובנודע ביהודה חושן משפט סימן א מחדש, שלא הזהיר הכתוב: "מקרב אחיך", אלא בתחילת ה"שימה" שראשית מינויו לא יהיה אלא מקרב אחיך, אבל בבן מלך, שהמלכות באה לו בירושה אינו צריך "שימה חדשה", ומכיוון שאביו מלך בהכשר, ממנים את בנו אפילו כשאין

14 הוא וּבָנָיו בְּקָרֵב יִשְׂרָאֵל. הֵיטָח בֶּן קָטָן - מְשֻׁמְרִין
15 לוֹ הַמְּלוּכָה עַד שִׁיגְדִיל²⁶, כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה יְהוֹדָע
16 לְיוֹאָשׁ²⁷. וְכָל הַקּוֹדֶם בְּנִחְלָה²⁸ - קוֹדֶם לִירֶשֶׁת
17 הַמְּלוּכָה²⁹. וְהֵבֵן הַגְּדוֹל, קוֹדֶם לְקָטָן מִמֶּנּוּ³⁰. וְלֹא
18 הַמְּלָכוֹת בְּלִבָּד, אֲלָא כָּל הַשָּׂרָרוֹת וְכָל הַמְּנוּיִין
19 שֶׁבִּישְׂרָאֵל - יִרְשֶׁה לְבָנוֹ וּלְבֶן-בָּנוֹ עַד עוֹלָם³¹; וְהוּא,
20 שִׁיחָהּ הֵבֵן מִמֶּלֶךְ מְלָא מְלָא וְהוּא מְלָא וְהוּא מְלָא.
21 הֵיךְ מִמֶּלֶךְ בִּירָאָה, אֶף-עַל-פִּי שְׂאִינוֹ מִמֶּלֶךְ בְּחִקְמָה
22 - מְעַמְדִין אוֹתוֹ בְּמָקוֹם אֲבִיו³² וּמְלַמְדִין אוֹתוֹ. וְכָל
23 מִי שְׂאִין בּוֹ יִרְאֶת-שָׁמַיִם, אֶף-עַל-פִּי שֶׁחִקְמָתוֹ
24 מְרֻבָּה - אֵין מְנוּיִן אוֹתוֹ לְמַנִּי מִן הַמְּנוּיִין
25 שֶׁבִּישְׂרָאֵל³³. בֵּינוֹן שְׁנִמְשָׁח דָּוִד, זָכָה בְּכֶתֶר
26 מְלָכוֹת³⁴; וְהָרִי הַמְּלָכוֹת לוֹ וּלְבָנָיו הַזְּקָרִים עַד
27 עוֹלָם, שְׁנִמְשָׁח: "כִּסְאָךָ יִהְיֶה נָכוֹן עַד עוֹלָם". וְלֹא
28 זָכָה אֲלָא לְכִשְׁרִים, שְׁנִמְשָׁח: "אִם יִשְׁמְרוּ בְּנֵיךָ
29 בְּרִיתִי³⁵". אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא זָכָה אֲלָא לְכִשְׁרִים - לֹא
30 תִּפְרָת הַמְּלוּכָה מִזֶּרַע דָּוִד לְעוֹלָם³⁶. הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ
31 הוּא הַבְּטִיחוֹ בְּכֶף, שְׁנִמְשָׁח: "אִם יַעֲזֹבוּ בָנָיו תּוֹרָתִי
32 וּבִמְשָׁפְטִי לֹא יִלְכוּ... וּפְקַדְתִּי בְּשִׁבְטִי פְשָׁעֵם
33 וּבִנְגָעִים עֲוֹנָם. וְחִסְדִּי לֹא אֶפִיר מִעַמּוֹ"³⁷.

24 שעשה משה למשוח בו דברים הצריכים משיחה, ככתוב
(שמות ל, כה) "ועשית אותו שמן משחת קודש" וסדר
עשייתו מבואר בהלכות כלי המקדש פרק א, הלכה ב'ג.
25 וכן אמרו (כריתות ה, ב): שמן שעשה משה במדבר...
בו נמשחו כהנים גדולים ומלכים. ומושחים אותו כמין נזר
על ראשו, כמבואר בהלכות כלי המקדש שם הלכה ט.
26 כריתות שם. 27 שהחביאהו שש שנים בבית ה',
ובשנה השביעית המליכוהו, כמפורש במלכים ב יא, ג; יב,
א ובדברי הימים ב כג, יא. וכן שבע שנים היה במלכו,
כמפורש שם כד, א. 28 ליורשו בגלל קרבתו
המשפחתית. 29 תוספתא שקלים פרק ב, משנה ט"ו.
ושם אמרו: בן ואח, בן קודם לאח, אח ובנו, אח קודם
(= לבן אחיו). 30 ככתוב (דברי הימים ב, כא, ג) "וזאת
הממלכה נתן (=יהושפט) ליהורם כי הוא הבכור".
31 ספרי שופטים אות קסב: "מניין לכל פרנסי ישראל
שבניהם עומדים תחתיהם, תלמוד לומר: הוא ובניו בקרב
ישראל, כל שהם בקרב ישראל, בנו עומד תחתיו".
32 כתובות קג, ב, רבינו הקדוש ציווה על בנו גמליאל
שיהיה נשיא אחריו, אף על פי שלא מילא מקום אבותיו
בחכמה, אלא ביראת חטא בלבד. והשווה הלכות כלי
המקדש פרק ד, הלכה כ. 33 תוספתא שקלים שם:
"ובלבד שינהג כמנהג אבותיו". וכן אמרו בתורת כהנים
פרשת צו פרק ה "יכול אף על פי שאינו ממלא מקום
אבותיו? תלמוד לומר (ויקרא טז, לב): ואשר ימלא את ידו
לכהן תחת אביו, ...אם אינו ממלא מקום אביו, יבוא אחר
וישמש תחתיו". 34 כמו שאמרו (יומא עב, ב) "של
שולחן - זכה דוד ונטלו". 35 ובמכילתא שמות יח, כה
אמרו: שלושה דברים נתנו על תנאי, ארץ ישראל, ובית
המקדש, ומלכות בית דוד... מלכות בית דוד מניין? שנאמר:

אמו מישראל, ולפיכך אין מקום לפקפק על כשרותה של
מלכות רחבעם. 15 תעלה להעברת מים.
16 המשותפת לאנשים רבים, וממונה עליה שלא ישקה
איש ביומו של חבריו (קידושין עו, ב וברש"י). 17 שם.
ובירושלמי שם פרק ד, הלכה ה אמרו: "שום תשים עליך
מלך - אין לי אלא מלך, מניין לרבות שוטרי הרבים וגבאי
צדקה וסופרי דינים ומכים ברצועה? תלמוד לומר: מקרב
אחין תשים עליך מלך, כל שתמניהו עליך לא יהא אלא מן
הברורין שבאחין". וכתוב בסמ"ג לא-תעשה רכא, במה
דברים אמורים (=שאמו מישראל מכשירתו) בשאר שררות,
אבל במלכות, שנינו בתוספתא סנהדרין פרק ד, משנה ו אין
מעמידים מלך אלא מן המשיאים לכהונה, והטעם, משום
שנאמר "מקרב אחין" - ממובחרים שבאחין, ולפיכך
נתחייבו שונאיהם של ישראל [=בלשון "סגי-נהור"] כלייה,
כשהתניפו לאגריפס המלך ואמרו לו "אחינו אתה", כמבואר
בסוטה מא, ב.

1 ה. אין מעמידין אשה במלכות, שנאמר: "עליך
2 מלך" - ולא מלכה¹⁸, וכן כל משימות שבישראל
3 אין ממנים בהם אלא איש¹⁹.

18 ספרי פרשת שופטים אות קנז. ובברכות מט, א אמרו:
"תורה ומלכות לפי שאינן לא בנשים ולא בעבדים".
19 כיוון שכל המשימות הושוו למלכות, לעניין קהל גרים,
הושוו גם לעניין פסול אשה (קריית ספר). ובמדרש שוחר
טוב פרק כ"ב פסוק ז אמרו: חשון הדור שהאשה מנהיגתו.
ואין להקשות מדבורה הנביאה שהייתה שופטת את ישראל
(שופטים ד, ד), כי שמא לא דנה, אלא מלמדת להם הדינים.
ואולי קיבלו אותה עליהם משום שכינה, כלומר שזה היה
על פי הדיבור (תוספות בבא קמא טו, א ונידה נ, א).

4 ו. ואין מעמידין מלך ולא כהן גדול - לא קצב²⁰,
5 ולא ספר, ולא בלן, ולא בורסי²¹ - לא מפני שהן
6 פסולים, אלא הואיל ואמנותן נקלה, העם מזלזלין
7 בהן²² לעולם. ומשיעשה במלכה מאלו יום אחד
8 - נפסל²³.

20 בכתב יד התימנים תיבה זו איננה, ובמקומה כתוב: לא
גרע. והוא אומן המקיז דם, על שם שמגרע את הדם (רש"י
לקידושין פב, א). 21 מעבד עורות. 22 ברייתא
בקידושין פב, א, ושם כתוב במקום קצבים: כובסים,
וכנראה שגירסת רבינו שם: קצבים (כסף משנה). ובתנא דבי
אליהו זוטא פרק ט"ז נאמר: הגרע והבלן... אין מעמידים
מהם לא מלך... ואין מוסרים להם דבר שיש בו שררה
לרבים (קריית מלך). 23 וכל זה כשעסק באלו דרך
אומנות ומקצוע, אבל אם עשה בהן דרך שחוק, כדרך
הבחורים, שמספרים זה את זה, אין בכך כלום (כסף משנה).

9 ז. בשמעמידין המלך, מושחין אותו בשמן
10 המושח²⁴, שנאמר: "ויקח שמן ואל את פה השמן
11 ויצק על ראשו וישקהו"²⁵. ומאחר שמושחין
12 המלך, הרי זה זוכה לו ולבניו עד עולם; שהמלכות
13 ירשה, שנאמר: "למען יאריך ימים על ממלכתו"

האזל" כוונת רבינו היא, לומר, שאם יחול הפסק במלכי ישראל, ואחרי כן יקום מי מבניהם שהוא כשר למלכות, אין שום חובה להמליכו, בניגוד למלכי בית דוד, שאפילו נפסקה מלכותם, ואחר כך קם מבניהם יורש, שהוא כשר למלכות, מצוה להמליכו, שכן הובטח לו: כסאך יהיה נכון עד עולם.

- י. אין מושחין מלכי ישראל בשמן המשחה⁴⁵, אלא בשמן אפרסמון⁴⁶. ואין ממניין אותן בירושלים לעולם, אלא מלך ישראל מזרע דוד⁴⁷. ואין מושחין⁴⁸ אלא זרע דוד⁴⁹.

(45) שעשה משה במדבר, וכמבואר לעיל. (46) שמן ריחני המרוקח בבשמים אפרסמונים. ויש אומרים שזהו הצרי, והוא השרף הנוסף מעצי הקטף (הערור). (47) ככתוב: "למען היות ניר לדוד עבדי... לפני בירושלים" - מכאן, שאין ממליכים בירושלים אלא מזרע דוד בלבד (פרי חדש). (48) בכתב יד התימנים: ואין מושחים בה, והכוונה לירושלים. (49) הוריות יא, ב, שנאמר (שמואל-א, טז יב) "קום משחהו כי זה הוא" - זה טעון משיחה (בשמן המשחה), ואין אחר טעון משיחה, אלא בשמן אפרסמון בלבד.

- יא. פשמושחין מלכי בית-דוד, אין מושחין אותן אלא על המעין⁵⁰.

(50) כדי שתימשך מלכותם כמעין (שם יב, א), שנאמר (מלכים-א, א, לג) "ויאמר המלך... והרכבתם את שלמה בני... והורדתם אותו אל גיחון ומשח אותו שם צדוק הכהן". וסובר רבינו, שאין זה אמור אלא במלכי בית דוד בלבד, שאנו מעוניינים בהמשך מלכותם, ולא במלכי ישראל (כסף משנה).

- יב. ואין מושחין מלך בן מלך⁵¹, אלא אם-כן היתה שם מחלקת⁵² או מלחמה⁵³, מושחין אותו פדי לסלק המחלקת. לפיכך משחו שלמה מפני אדניהו⁵⁴, ויואש מפני עתליה⁵⁵, ומשחו יהואחז⁵⁶ מפני יהויקים אחיו⁵⁷.

(51) שהמלכות ירושה היא למלך לעולם ואין צורך במשיחתו (כריתות ה, ב). (52) כדי לסלק המחלוקת, ולהודיע לכל שזהו מלך לבדו (שם), וכלשון רבינו בהלכות כלי המקדש פרק א, הלכה י"א. (53) שהעם מרגנים אחריו, והיא פחותה ממחלוקת (לחם משנה). (54) שרצה למלוך, ככתוב (מלכים-א, א, ה) "ואדניהו... מתנשא לאמור אני אמלוק". (55) אם אחזיהו, שאיבדה את כל זרע הממלכה, ומלכה בעצמה שש שנים, כשיואש בן אחזיהו היה מוחאב מפניה בבית ה' (שם ב, יא, א). ובסוף שש שנים כשהוציאהו, כתוב (שם, יב) "וימליכו אותו וימשחוהו... ויאמרו יחי המלך". (56) שם כג, ל: "וימשחו אותו וימליכו אותו תחת אביו". (57) שהיה גדול ממנו שתי שנים (הוריות יא, ב). ויש להעיר, שאת יהואחז לא משחו בשמן המשחה אלא בשמן אפרסמון, שכבר בימי אשיהו אביו נגנו שמן המשחה, וכמבואר בהוריות יב, א.

אם ישמרו בניך בריתי. (36) שאין משיח בא אלא מזרע בית דוד, וכדברי רבינו לקמן פרק י"א, הלכה ד. וכן בכל ימי מלכי ישראל, לא פסקה מלכות בית דוד, וכדברי רבינו לקמן פרק י"א, הלכה ד. וכן בכל ימי מלכי ישראל, לא פסקה מלכות בית דוד, בניגוד לשאול שמלכותו פסקה בימי דוד, וכן אמר נתן הנביא (שמואל-ב, ז, טו): "וחסדי לא יסור ממנו כאשר הסירותי מעם שאול, אשר הסירותי מלפניך". (37) ובמכילתא שם אמרו: עד שלא נבחר דוד, היו כל ישראל ראויים למלכות. משנבחר, יצאו ישראל, שנאמר (דברי הימים-ב יג, ה): "הלא לכם לדעת, כי ה'... נתן ממלכה לדוד על ישראל לעולם לו ולבניו ברית מלח".

- ח. נביא שהעמיד מלך משאר שבטי ישראל, והיה אותו המלך הולך בדרך התורה והמצוה ונלחם מלחמות ה' - הרי זה מלך, וכל מצות המלכות נוהגת בו³⁸; אף-על-פי שעקר המלכות לדוד, והיה מבניו³⁹ מלך. שהרי אחיה השילני העמיד ירבעם ואמר לו: "והיה אם תשמע את כל אשר אצנך... ובנתי לך בית נאמן פאשר בנתי לדוד וגו'⁴⁰". ואמר לו אחיה: "ולבנו אתן שבט אחד, למען היות ניר לדוד עבדי כל הימים לפני בירושלים"⁴¹.

(38) ירושלמי הוריות פרק ג, הלכה ב "מלך ישראל ומלך יהודה שניהם שווים, לא זה גדול מזה, ולא זה גדול מזה, שנאמר (מלכים-א, כב, י): "ומלך ישראל ויהושפט מלך יהודה יושבים... בגורן" - כבגורן. שהם שווים, כסנהדרין היושבים כחצי גורן עגול, וכולם שווים זה לזה (פני משה, שם). והשווה הלכות שגגות פרק ט"ו, הלכה ו. (39) של מלך ישראל. (40) וכן מצינו באלישע הנביא שציווה על תלמידו הנביא למשוח את יהוא למלך ישראל (מלכים-ב ט, א"ו). (41) שכבר הבטיחו הקדוש-ברוך-הוא, שלא תיכרת המלכות מזרעו לעולם, כאמור לעיל הלכה ז.

- ט. מלכי בית-דוד הם העומדים לעולם⁴², שנאמר: "פסאף יהיה נכון עד עולם". אבל אם יעמד מלך משאר ישראל - תפסק המלכות מביתו⁴³, שהרי נאמר לירבעם: "אף לא כל הימים"⁴⁴.

(42) שבניהם אחריהם ימלכו זה אחר זה. (43) ואפילו יהיו כשרים וצדיקים, לא ימשיכו למלוך. (44) וכן ביהוא בן נמשי נאמר (מלכים-ב י, ל): בני רביעים ישבו לך - "מכאן ואילך בליסטאות היו נוטלים אותה" (ירושלמי הוריות פרק ג, הלכה ב). ולדעת הראב"ד אילו היה ירבעם מלך כשר ובניו כשרים, לא הייתה המלכות פוסקת מזרעו, אבל הייתה שנייה למלכות בית דוד, כגון קיסר ופלא (=חצי) קיסר, וזה בהתאם לאמור לעיל הלכה ז: "כל השררות וכל המינויים שבישראל, ירושה לבנו ולבן בנו עד עולם". וכוונת רבינו היא, שאין שום הבטחה מהקדוש-ברוך-הוא, להעמיד מלכי ישראל לעולם, אלא למלכי בית דוד בלבד, שהרי נדב בן ירבעם נהרג, ולא נותרה מבית ירבעם כל נשמה, ככתוב במלכים-א טו, כט (על פי הכסף משנה). ולדעת ה"אבן

פרק שני

כבודו - אין כבודו מחול. והואיל ואינו חולץ - 16
 אינו מביאם¹⁵. וכן אם מת הוא, כיון שאי אפשר
 לביאם את אשתו¹⁶, כך אין חולצין לה¹⁷, אלא תשוב
 לעולם בזיקתה¹⁸. 19

(12) מתנגב לאחר הרחיצה (סנהדרין כב, א). ובירושלמי שם
 פ"ב ה"ו, משום שנאמר (ישעיה לג, יז) "מלך בפינו תחזינה
 עיניך". וראה בהל' כלי המקדש פ"ה ה"ג, שגם כהן גדול
 מוזהרים בו בכל אלה, אלא שאם רצה שירחצו אחרים עמו,
 הרשות בידו, שכהן גדול שמחל על כבודו - כבודו מחול.
 (13) לאשת אחיו, שמת בלא בנים. (14) שם יח, א.
 (15) שכל שאינה עולה לחליצה, אינה עולה לייבום (רע"ב
 שם). אמנם אין אנו מוצאים בתלמוד אלא: "כל שאינה
 עולה לחליצה וכו'. וכדברי רבותינו בעלי התוספות ביבמות
 מד, א ד"ה: כל שאינו, מצאנו גם כן מונח חדש זה. ורש"י
 בסנהדרין יט, ב מפרש: אינו מייבם - שגנאי הוא לו לקום
 על שם אחיו. וכן נראה מהירושלמי שם פ"ב, ה"ג: "אם כן
 נמצאת פוגם כבוד המלך". וכתב האור שמח, שהיבום
 צריך להיות בפני עדים (ראה הל' יבום פ"א ה"א, ובביאורנו
 שם אות ח), וגנאי הוא למלך לבוא על אשה בפני עדים,
 וכדברי התוספות בקידושין יב, ב ד"ה: משום פריצותא.
 (16) שאין נושאים אלמנתו של מלך. (17) שאפילו יחלצו
 לה אסורה היא להנשא, וגם גנאי הדבר, שאלמנת המלך
 תחלוץ נעל (כסף-משנה). (18) בקשרה לבעלה, מלשון
 הכתוב (איוב לח, ח) "אסורים בזקים" (רמ"א לאבן-העזר
 סי' קנז, סעיף א).

ד. מת לו מת - אינו יוצא מפתח פלטרין¹⁹ שלו²⁰.
 וכשם כרין אותו²¹ - כל העם מסבין על הארץ, והוא
 מסב על הדרך²². ואם נקנס לעזרה²³ והיה מזרע
 דוד - יושב; שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי
 בית-דוד בלבד, שנאמר: "ויבא המלך דוד וישוב
 לפני ה'"²⁴. 25

(19) היכל. "בית פרעה" (בראשית יב, טו) מתרגם יונתן:
 לפלטין דפרעה. (20) סנהדרין כ, א. אבל חייב הוא בכל
 דברי אבילות כשאר אבל, כמבואר לעיל הל' אבל פ"ז, ה"ז.
 (21) סעודת הבראה שמבירים לכל אבל ביום הראשון לאבלו
 (שם פ"ד, ה"ט). (22) סנהדרין שם. דרגש - מיטה קטנה
 שנותנים לפני מיטה גדולה, וממנה עולים למיטה הגדולה
 (רע"ב לנדרים פ"ז, מ"ה). והשווה לעיל הל' אבל פ"ז ה"ח,
 ובביאורנו שם. (23) לחצר בית-המקדש. (24) סוטה מ,
 ב. ומפרש רש"י: שחלק להם הקב"ה כבוד, להראות
 שמלכותו שלימה, אבל מלכי ישראל אסורים לישב שם,
 שאין כבוד שמים בכך, ואפילו מלאכי השרת אין להם שם
 ישיבה, ככתוב (ישעיה ו, ב) "שרפים עומדים ממעל לו".
 ובסנהדרין קא, ב אמרו: שזוהי הלכה למשה מסיני. והשווה
 הל' בית הבחירה פ"ז, ה"ו.

ה. המלך מסתפר בכל יום²⁵, ומתקן עצמו ומתנאף
 במלבושין נאים ומפארים²⁶, שנאמר: "מלך בפינו
 תחזינה עיניך". ויושב על פסא מלכותו בפלטרין
 שלו, ומשים כתר בראשו²⁷, וכל העם באין אליו

(1) הכבוד הגדול שנוהגים במלך. שאין ישיבה בעזרה אלא
 למלכי בית דוד בלבד. שאין המלך חולץ או מייבם את
 אשת אחיו המת. הופעת העם והנביא לפני המלך. שמצוה
 על המלך לכבד לומדי תורה. ובייחוד הסנהדרין וחכמי
 ישראל. שלא לנהוג גסות לב בישראל יותר מדאי.

א. כבוד גדול נוהגין במלך, ומשימין לו² אימה
 ויראה כלב כל אדם, שנאמר: "שום תשים", שתהא
 אימתו עליך³. אין רוכבין על סוסו, ואין יושבין על
 פסאו, ואין משתמשין בשרביטו⁴ ולא ככתרו ולא
 באחד מפל פלי תשמישיו⁵. וכשהוא מת - פלץ⁶
 נשרפין לפניו⁷. וכן לא ישתמש בעבדיו ונפחותיו
 ושמשיו, אלא מלך אחר. לפיכך, אבישג היתה
 מתרת לשלמה⁸ ואסורה לאדניה⁹. 8

(2) לכבודו. (3) סנהדרין יט, ב. וראה שם צה, א שבשעת
 הסכנה למלך, רכב אבישי בן צרויה על סוסו של דוד
 להצילו. (4) משנה, שם כב, א. שרביט - מקל-נוי שהמלך
 נושא בידו לאות שלטון, ככתוב (אסתר ד, יא): "מאשר
 יושיט לו המלך את שרביט הזהב". (5) תוספתא שם פ"ד,
 מ"ב. (6) כל כליו וגם מיטתו. (7) שם, "כולם נשרפים
 עליו". וכן בע"ז יא, א. שנאמר (ירמיה לד, ה) "בשלום
 תמות, ובמשרפות אבותיך המלכים... כן ישרפו לך",
 והשווה לעיל הל' אבל פ"ד, הכ"ו. אבל סוסו אין שורפים,
 אלא עוקרים את גידיו פרסותיו, כמבואר שם, ושוב אינו ראוי
 לרכיבה. (8) שהיה מלך, והיא שרתה את דוד המלך, ולא
 היתה לו בה תורת אישות, ככתוב (מלכים א, א, ד):
 "והמלך לא ידעה". (9) שלא היה מלך, ואין הדיט
 משתמש בשרביטו של מלך (סנהדרין כב, א). דמכאן הוציא
 רבינו שאסור להדיט להשתמש במשרתי המלך, שהרי
 אבישג השונמית היתה ממשרתיו, ונאסרה לאדוניהו (כסף-
 משנה). וראה מלכים א, ב. כב. ובתוספתא (סנהדרין פ"ד,
 מ"ב) שנינו בפירוש: "ולא באחד מכל משמשיו".

ב. אבל אשתו של מלך אינה נבעלת לאחר לעולם.
 אפילו המלך, אינו נושא אלמנתו¹⁰ או גרושתו של
 מלך אחר¹¹. 11

(10) סנהדרין יח, א. ואע"פ שהכתוב אומר (שמואל-ב יב, ח)
 "ואתנה לך את בית אדוניך (=שואל) ואת נשי אדוניך
 בחיקך"? לא נתכוון אלא לנשים הראויות (=המותרות) לו
 מבית המלך, והן מירב ומיכל בנותיו של שאול, אבל לא
 נשיו (שם יט, ב). (11) ירושלמי שם פ"ב, ה"ג. וכן הכתוב
 אומר (שמואל-ב, כ, ג) "ויקח המלך את עשר נשים
 פילגשים... ואליהם לא בא, ותהיינה צורות עד יום מותן
 אלמנות חיות", ואילו היתה גרושתו מותרת, היה לו לדוד
 לגרשן, ולא לענגן כל ימיה (מראה הפנים שם).

ג. ואסור לראותו כשהוא ערם ולא כשהוא מסתפר
 ולא כשהוא בבית-המרחץ ולא כשהוא מסתפג¹².
 ואינו חולץ¹³, שנאמר: "וירקה בפניו", וזה בזיון.
 ואפילו רצה - אין שומעין לו¹⁴; שהמלך שמחל על

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שָׁנָאֹמֶר: "וּלְפִי חָלַל בְּקֶרְבִּי". וְלֹא יִנְהַג גְּסוּת־לֵב
בְּיִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מִדִּי, שָׁנָאֹמֶר: "לְבַלְתִּי רוּם לִבִּי
מֵאֲחֵיו"⁴¹. וְיִהְיֶה חוֹגֵן וּמִרְחָם לְקִטְנִים וּגְדוֹלִים⁴²,
וְיֵצֵא וְיָבֹא בְּחֻצֵּיהֶם וּבְסוּכָתָם, וְיַחֲסֹם עַל כְּבוֹד
קִטָּן שֶׁבְּקִטְנִים. וְכִשְׁמַדְבָּר אֵל כָּל הַקָּהָל בְּלִשׁוֹן
רַבִּים - יִדְבֹּר רִכּוּת⁴³, שָׁנָאֹמֶר: "שְׁמַעוּנִי אַחֵי
וְעַמִּי"⁴⁴, וְאוֹמֵר: "אִם הַיּוֹם תִּהְיֶה עֹבֵד לַעֲם הַזֶּה
וְגו'"⁴⁵; לַעֲוֹלָם יִתְנַהֵג בַּעֲנֻה יִתְרָה. אֵין לָנוּ גְדוֹל
מִמֶּשֶׁה רַבֵּנוּ, וְהוּא אוֹמֵר: "וְנִחַנּוּ מָה לֹא עָלִינוּ
תְּלַנְתִּיכֶם". וְיִסְבֹּל טָרְחָם וּמִשְׁאָם וּתְלַנּוּתָם וְקִצְפָּם⁴⁶
בְּאִשֶּׁר יִשָּׂא הָאוֹמֵן אֶת הַיּוֹנֵק⁴⁷. רוּעָה קָרְאוּ הַכְּתוּב:
"לְרַעוֹת בִּינְעָקֵב עֲמוֹ". וְדַרְכּוֹ שֶׁל רוּעָה מִפְּרֹשׁ
בְּקִבְלָה⁴⁸: "כְּרַעַה עֲדָרוֹ יִרְעָה, בּוֹרֵעוֹ יִקְבֹּץ טְלָאִים
וּבְחִיקוֹ יִשָּׂא וְגו'".

(40) נבוב ונקוב. (41) ובירושלמי סנהדרין פ"ב ה"ד, אמרו:
שיר המעלות לדוד, ה' לא גבה לבי - בשעה שמשחני
שמואל; ולא רמו עיני - בשעה שהרגתי את גלית... כגומל
עלי נפשי - כתינוק הזה היורד ממעי אמו, כן היתה נפשי
עלי. (42) ובכת"י התימנים: לקטנם וגדולם. (43) בניגוד
למדבר אל יחיד, שאינו מדבר עמו רכות, כמבואר לעיל
ה"ה. (44) אחים וחברים אתם עמדי. וראה סוטה מ, א.
ובתוספתא סנהדרין פ"ד מ"ב, שנינו: "הוא קורא אותם אחי
ועמי... והם קוראים אותו: אדונינו ורבינו, שנאמר (מלכים'
א, א, מג) "אבל אדונינו המלך דוד המליך את שלמה".
(45) וכן אמרו (הוריות י, א) "כמדומים אתם ששררה אני
נותן לכם, עבדות אני נותן לכם, שנאמר: אם היום תהיה
עבד לעם הזה". (46) ספרי זוטא פרשת פנחס, אות יח
"איש אשר רוח בו - שיהא הולך עם הקפדנים כפי דעתם,
ועם המתונים כפי דעתם". (47) מלשון הכתוב (במדבר יא,
יב). (48) דברי נביאים, שקיבלו ברוח הקודש, כל נבואה
לפי צורך השעה והדור והמעשה (רש"י לחולין קלז, א).

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) המצוה על המלך לכתוב לו ספר תורה לעצמו, כשישב
על כסא מלכותו. האיסור להרבות לו נשים ופלגשים. שלא
ירבה לו כסף וזהב להתנאות בו. החובה על המלך לעסוק
בתורה ובצרכי ישראל ביום ובלילה. שאין דנים מלכי
ישראל ולא מעידים עליהם, משום גזירה ותקלה. דיני מורד
במלך. הרשות למלך להרוג ולתקן העולם בהתאם לצורך
השעה.

א. בַּעַת שְׁיִשֵּׁב הַמֶּלֶךְ עַל כִּסֵּא מַלְכוּתוֹ, כּוֹתֵב לוֹ
סֵפֶר-תּוֹרָה לַעֲצֻמוֹ יִתֵּר עַל הַסֵּפֶר שֶׁהֵנִיחוֹ לוֹ
אֲבוֹתָיו². וּמִגִּיהוּ מִסֵּפֶר הַעֲזָרָה³ עַל-פִּי בֵּית-דִין שֶׁל
שִׁבְעִים וְאַחַד⁴. אִם לוֹ הֵנִיחוֹ לוֹ אֲבוֹתָיו אוֹ שָׁנָאֹבֵד
- כּוֹתֵב שְׁנֵי סֵפֶר־תּוֹרָה: אֶחָד מִנִּיחוֹ בְּבֵית גִּנְזָיו,
שֶׁהוּא מִצָּה בּוֹ כָּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל⁵, וְהַשְּׁנִי לֹא יִזוּז
מִלְּפָנָיו, אֲלֹא בַּעַת שְׁיִכְנֹס לְבֵית-הַכֶּסֶּא אוֹ לְבֵית-
הַמֶּרְחֵץ, אוֹ לְמָקוֹם שָׂאִין רְאוּי לְקִרְיָא⁶. וְיֵצֵא
לְמַלְחָמָה - וְהוּא עֲמוֹ; נִכְנָס - וְהוּא עֲמוֹ; יוֹשֵׁב

בַּעַת שְׁיִרְצָה²⁸, וְעוֹמְדִין לְפָנָיו וּמִשְׁתַּחֲוִין אֶרְצָה.
אֲפֹלוּ נָבִיא עוֹמֵד לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ - מִשְׁתַּחֲוֶה²⁹ אֶרְצָה,
שָׁנָאֹמֶר: "הִנֵּה נָתַן הַנְּבִיא, וְיָבֵא לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁתַּחוּ
לְמֶלֶךְ³⁰". אֲבָל כֹּהֵן גְּדוֹל אֵינוֹ כֹּא לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ אֲלֹא
אִם רִצָּה³¹. וְאֵינוֹ עוֹמֵד לְפָנָיו, אֲלֹא הַמֶּלֶךְ עוֹמֵד
לְפָנֵי כֹהֵן גְּדוֹל, שָׁנָאֹמֶר: "וּלְפָנָי אֲלַעֲזֹר הַכֹּהֵן
יַעֲמֵד". אַף-עַל-פִּי-כֵן מִצָּוָה עַל כֹּהֵן גְּדוֹל לְכַבֵּד אֶת
הַמֶּלֶךְ וּלְהוֹשִׁיבוֹ וּלְעַמֵּד מִפָּנָיו כְּשִׁיבּוֹא לוֹ³². וְלֹא
יַעֲמֵד הַמֶּלֶךְ לְפָנָיו אֲלֹא כְּשִׁיבָאֵל לוֹ בְּמִשְׁפַּט
הָאוֹרִים³³. וְכֵן מִצָּוָה עַל הַמֶּלֶךְ לְכַבֵּד לוֹמְדֵי הַתּוֹרָה.
וְכִשְׁיִכְנֹסוּ לְפָנָיו סִנְהֶדְרִין וְחֻכְמֵי יִשְׂרָאֵל, יַעֲמֵד
לְפָנֵיהֶם וַיּוֹשִׁיבֵם בְּצִדּוֹ; וְכֵן הִיָּה יְהוֹשֻׁפָּט³⁴ מֶלֶךְ
יְהוּדָה עוֹשֶׂה, אֲפֹלוּ לְתַלְמִיד־חֻכֵּם³⁵ הִיָּה עוֹמֵד
מִכֶּסֶּאָו וּמִנִּשְׁקוֹ וְקוֹרֵא לוֹ: רַבִּי וּמוֹרִי³⁶! בְּמָה
דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּזִמְנֵן שְׁיִהְיֶה הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ לְבָדוֹ
הוּא וְעַבְדּוֹ, יַעֲשֶׂה זֶה בְּצִנְעָה; אֲבָל בְּפִרְהֶסְיָא, בְּפָנֵי
הָעָם - לֹא יַעֲשֶׂה. וְלֹא יַעֲמֵד מִפָּנֵי אָדָם, וְלֹא יִדְבֹּר
רִכּוּת³⁷, וְלֹא יִקְרָא לְאָדָם אֲלֹא בְּשֵׁמוֹ³⁸, כְּדִי שְׁתִּהְיֶה
יִרְאָתוֹ בְּלֵב הַכֹּהֵל³⁹.

(25) סנהדרין כב, ב. (26) ירושלמי סנהדרין פ"ב, ה"ו:
"רבי יוחנן הלך לקבל פני הנשיא, יצא לקראתו בחלוק
פשתן. אמר לו, חזור ולבוש חלוקך של צמר, משום: מלך
ביפיו וגו'". (27) ע"ז מז, א. "ויתנו עליו את הנזר ואת
העדות (מלכים-ב, יא, יב) - עדות היא לבית דוד, שכל
הראוי למלכות - הולמתו (יושבת העטרה בראשו יפה), וכל
שאינו ראוי למלכות - אינה הולמתו". וראה רש"י לסנהדרין
כא, ב ד"ה "שביקש להולמו". (28) המלך. (29) בכת"י
התימנים: ומשתחוה לו ארצה. כלומר, כשהוא מופיע
לפניו, עליו להשתחוות תחילה, ואח"כ לעמוד לפניו.
(30) ומסיים הכתוב: "על אפיו ארצה", ובזבחים קב, א
אמרו: לעולם תהא אימת מלכות עליך... שנאמר (מלכים-א,
יח, מו) "ויד ה' היתה אל אליהו וישנס מתניו וירץ לפני
אחאב", ומפרש רש"י: אחאב רוכב, והוא רץ לפניו.
(31) הכהן הגדול. (32) הוריות יג, א "מלך קודם לכהן
גדול, שנאמר (שם א, לג) ויאמר המלך להם (=לצדוק הכהן
הגדול ולנתן הנביא) קחו עמכם את עבדי אדוניכם" - הרי
שמלך עדיף מהם. (33) ככתוב שם: "ולפני אלעזר הכהן
יעמוד, ושאל לו במשפט האורים לפני ה'". ובהל' כלי
המקדש פ"י ה"א, נתבאר כיצד שואלים באורים ותומים,
ומה שואלים. (34) ובכת"י התימנים: היה אסא מלך
יהודה. (35) שלא הגיע עדיין למעלת חכם וזקן. ובכת"י
התימנים: תלמיד חכמים. (36) כתובות קג, ב. (37) כמו
שאמרו שם: "נהוג נשיאותך ברמים". (38) ללא תארי
כבוד. (39) ובירושלמי סנהדרין פ"ב ה"ו, אמרו: שום
תשים עליך מלך - 'אשים' אינו כתוב, אלא "תשים",
שאתה תשים עליך בעצמך.

20. ו. פֶּדֶרֶף שֶׁחֶלֶק לוֹ הַכְּתוּב הַכְּבוֹד הַגְּדוֹל, וְחַיִּב הַפֶּל
21. בְּכְבוֹדוֹ, כִּף צָהוּ וְלִהְיוֹת לְבוֹ בְּקֶרְבּוֹ שֶׁפֶל וְחִלְלָה⁴⁰,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ז תשרי - ספר שופטים - הלכות מלכים קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 בדין - והוא עמו; מסב' והוא פנגדו, שנאמר: 2 "והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו". 8 ג. ולא ירבה לו סוסים, אלא פדי מרבתו¹⁵. אפלו 9 סוס אחד פנוי להיות רץ לפניו בדרך שעושין שאר 10 המלכים - אסור¹⁶. ואם הוסיף - לוקה¹⁷.

(15) כדי רכבו ופרשיו להלחם באויביו. (16) סנהדרין כא, ב. שנאמר (דברים יז, טז) "למען הרבות סוס" - אפילו סוס אחד והוא בטל - לא ירבה. "ואינו מותר שיהיה לו, זולתי סוס אחד, לרכוב בו כאחד העם" (פירוש המשנה לרבינו, שם). (17) ושם אמרו: שעובר בלא-תעשה על כל סוס וסוס, ובוודאי אינו לוקה אלא כשלקחם לו זה אחר זה, אבל אם לקח הרבה ביחד - אינו לוקה אלא אחת (רדב"ז).

- 11 ד. ולא ירבה לו כסף וזהב להניח בגניו¹⁸ 12 ולהתנאות בו¹⁹ או להתנאות בו, אלא פדי שיתן 13 לחילותיו ולעבדיו ולשמשיו. וכל כסף וזהב שירבה 14 לאוצר בית ה', ולהיות שם מוכן לצרכי הצבור 15 ולמלחמותם - הרי זה מצוה להרבות²⁰. ואין אסור 16 אלא להרבות לעצמו²¹ בבית גניו, שנאמר: "ולא 17 ירבה לו". ואם הרבה - לוקה.

(18) באוצרותיו. (19) ככתוב (דברים ח, יג) "וכסף וזהב ירבה לך... ורם לבבך". (20) סנהדרין כא, ב. "וכסף וזהב לא ירבה לו - לו אינו מרבה, אבל מרבה הוא כדי ליתן אספניא", ומפרש רש"י: אספניא - שחר חילות מדי שנה בשנה, הנכנסים והיוצאים עמו כל שנה. (21) וכן מצינו בדוד המלך (דברי הימים א כט, ד) שאצר לבנין בית המקדש שלשת אלפים ככרי זהב, ושבעת אלפי ככרי כסף מזוקק.

- 18 ה. המלך אסור לשנות דרך שכרות, שנאמר: "אל 19 למלכים שתו יין"²². אלא יהיה עוסק בתורה 20 ובצרכי ישראל ביום ובלילה, שנאמר: "והיתה עמו 21 וקרא בו כל ימי חייו"²³.

(22) ומסיים הכתוב: "ולרונים אי שכר", דרשו בסנהדרין ע, ב: "מי שכל רזי עולם גלויים לו, ישתה יין וישתכר? ויש אומרים: מי שכל רוזני עולם משכימים לפתחו, ישתה יין וישתכר". (23) תוספתא שם פ"ד, ה"ה: "ומה אם מלך ישראל, שלא עסק אלא בצרכי ציבור, נאמר בו וקרא בו כל ימי חייו, שאר בני אדם (שיש להם פנאי) על-אחת-כמה וכמה... ומה יהושע בן-נון שעסק בכיבוש הארץ, ועומד לחלקה לישראל, נאמר בו: לא ימוש ספר התורה הזה מפך, והגית בו יומם ולילה, שאר בני אדם על-אחת-כמה-וכמה", וראה בבאורנו לעיל אות ז דברי הספרי בזה.

- 22 ו. וכן לא יהיה שטוף בנשים²⁴. אפלו לא היתה לו 23 אלא אחת - לא יהיה מצוי אצלה תמיד כשאר 24 הטפשים, שנאמר: "אל תתן לנשים חילך". על 25 הסרת לבו הקפידה תורה²⁵, שנאמר: "ולא יסור 26 לבבו", שלבו הוא לב כל קהל ישראל²⁶; לפיכך 27 דפקו הפתוב בתורה יתר משאר העם, שנאמר: "כל 28 ימי חייו".

(2) סנהדרין כא, ב. שנאמר (דברים יז, יח): "וכתב לו את משנה התורה הזאת" "משנה" - שתיים במשמע. (3) חצר המקדש, שבאחת לשכותיה היה מונח ספר-תורה עתיק. (4) ירושלמי שם פ"ב, ה"ו. והשווה הל' ספר תורה פ"ז ה"ב, והל' יום-טוב פ"ז, ה"ג. (5) שנאמר בהם: "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת" (דברים לא, יט). (6) כגון בבית הקברות בתוך ארבע אמות של קבר, כמבואר בהל' ס"ת, פ"י ה"ו, וכן אינו עמו כשהוא ישן על מיטתו (שם פ"ז ה"ג), שנאמר: והיתה עמו וקרא בו - מקום הראוי לקרוא בו (סנהדרין כא, ב). (7) לסעודה. (8) שם. ובספרי שם שנינו: ימי חייו - אלו הימים; כל ימי חייו - לרבות הלילות. וראה בבאורנו להל' ס"ת, פ"ז ה"ג, אות ז. וראוי לציין, שבתוספתא סנהדרין פ"ד מ"ד, שנינו: "ואין רשות להדיוט לקרות בה, שנאמר: וקרא בו - הוא ולא אחר". ורבינו לא חש להזכירו, מפני שכבר כתב (לעיל פ"ב, ה"א) שאין משתמשים "באחד מכל כלי תשמישו" (פרי חדש).

- 3 ב. לא ירבה לו נשים. מפי השמועה⁹ למדו, שהוא 4 לוקה עד שמונה-עשרה נשים - בין הנשים 5 ופילגשים¹⁰ - הפל שמונה-עשרה¹¹. ואם הוסיף 6 אחת ובעלה - לוקה¹². ויש לו¹³ לגרש ולשא אחרת 7 תחת זו שגרש¹⁴.

(9) שקיבלו חכמינו איש מפי איש עד למשה מסיני. (10) נשים מיוחדות לו, בלא כתובה ובלא קידושין, כמבואר לקמן פ"ד, ה"ד. (11) סנהדרין כא, א. שנאמר (שמואל-ב יב, ח) "ואתנה לך... ואת נשי אדוניך בחיקך... ואם מעט ואוסיפה לך כהנה וכהנה", והדבר ידוע שעוד בחברון היו לדוד שש נשים (שם ג, ה). וכאן פונה הנביא נתן לדוד בהיותו בירושלים: אם מעט לך ואוסיפה לך כהנה וכהנה, כהנה - שש; וכהנה - עוד שש, הרי ביחד שמונה-עשרה. ולפי זה עלינו לומר, שבירושלים נשא דוד את בת שבע ועוד אשה אחת, והיתר היו עשר פילגשים, ככתוב (שם טו, טז) "ועיזוב המלך את עשר נשים פילגשים לשמור הבית" (רדב"ז). והראב"ד סובר, שהפילגשים אינן בכלל ה"ח, ומותר למלך להוסיף לו פילגשים נוסף על י"ח נשים הראויות לו. (12) משמע, שעל הקידושין לחוד אינו לוקה, כי עיקר ההקפדה היא ש"לא יסור לבבו" (ראה להלן ה"ו). ואין הסרת הלב אלא כשבעלה. דוגמא לכך, דברי רבינו בהל' איסורי ביאה פ"ז ה"ד, שבין כהן גדול, ובין כהן הדיוט שנשא אשה מן הארבע (גרופה זונה וחללה ואלמנה), ולא בעל - אינו לוקה, משום שנאמר בהן "ולא יחלל" - ואין חילול אלא בבעילה (לחם-משנה). (13) רשאי הוא. (14) סנהדרין כב, א: "בוא וראה כמה קשים גירושין, שהרי דוד המלך התירו לו לייחד (להתייחד עם אבישג השונמית, למרות שכבר גזרו על יחוד עם פנויה, ולא התירו לו לגרש" שיגרש אחת משמונה-עשרה נשיו, ויקח את אבישג לאשה, הרי שאם רצה המלך וגירש, מותר לו לישא אחרת במקום זו שגירש (כסף-משנה).

נתייב מיתה, כמבואר בקידושין מג, א. וב'תוספות' שם ד"ה: מורד במלכות. (35) כמעשה שמעי בן גרא (מלכים א ב, לז). (36) שם, ח. ובשמואל ב טז, ב. ובירושלמי סנהדרין פ"ב ה"ג, אמרו: "כל המקלל מלכות בית דוד, חייב מיתה". (37) ירושלמי שם פ"ז, ה"א. וכך לשון הכתוב (מלכים א ב, ח) "ואשבע לו בה" לאמור אם אמתך בחרב", והשווה לעיל הל' סנהדרין פ"ד ה"ב, ופי"ח ה"ו, ובביאורנו שם. וראה בזוהר פרשת משפטים קז, ב, שמקשה: וכי שמעי טיפש היה, שדוד נשבע לו שלא ימתנו בחרב, מכלל שבחנית או בחצים כן ימתנו? ומתוך שם ע"פ דרך הנסתר. (38) ככתוב (שם יב, יא) "אבי יסר אתכם בשוטים" ('אור שמח'). וכתב הרדב"ז, כל זה במלך שהומלך על-פי נביא, או שהסכימו עליו כל ישראל, אבל אם קם איש למלוך בזרוע ובחזקה אין חייבים לשמוע אליו, והממרה את פיו אינו נקרא מורד במלכות. (39) להפקיע שעבודו של בעל הממוץ ולהפקירו, ולזכות בו לעצמו. (40) כמעשה כרם נבות היזרעאלי, שאחאב רצה להפקירו לטובתו, והנביא קובל: "כה אמר ה', הרצחת וגם ירשת" (שם כא, ט). והשווה הל' גזילה פ"ה, הי"ג: "מלך שלקח חצר או שדה של אחד מבני המדינה, שלא דינים שחקק, הרי זה גזול... כללו של דבר... כל שיקח מאיש זה בלבד, שלא כדת הידועה לכל, אלא חמס את זה, הרי זה גזל".

ט. המבטל גזרת המלך בפשיל שנתעסק במצות, 15
אפלו במצוה קלה, הרי זה פטור. 41 - דברי הרב 42
ודברי העבד, 43 דברי הרב קודמין. 44 ואין צריך לומר 17
אם גזר המלך לבטל מצוה, שאין שומעין לו. 45 18

(41) כמו שמצינו בעמשא בן יתר, שהלך להזעיק את אנשי יהודה, במצות המלך דוד "ויוחר מן המועד" (שמואל ב כ, ה) - אמרו חכמינו (סנהדרין מט, א): הלך ומצאם עוסקים בלימוד מסכת, ולא רצה לבטלם מלימודם. אמר: כתוב "כל איש אשר ימרה את פיו... יומת", יכול אפילו לדברי תורה? תלמוד-לומר: "רק חזק ואמץ". ומפרש רש"י, רק - מיעוט הוא. שאם בא המלך לבטל דברי תורה - אין שומעין לו. (42) הקב"ה. (43) המלך, שהוא עבדו. (44) לשון התלמוד, שם כט, א. (45) שגם המלך חייב בכבוד המקום. והשווה לעיל הל' ממרים פ"ו, הי"ב: "כולכם חייבים בכבוד".

י. כל ההורג נפשות שלא בראיה כוונה, או בלא 19
התראה, 47 אפלו בעד אחד, 48 או שונא שהרג 20
בשגגה. 49 - יש למלך רשות להרגו. 50 ולמקן העולם 21
כפי מה שהשעה צריכה. והורג רבים ביום אחד. 51 22
ותולה, ומניחין תלוים. 52 ימים רבים, 53 להטיל אימה 23
ולשבר יד רשעי העולם. 24

(46) כגון שהוכחשו העדים ב"בדיקות" ולא הוכחו בחקירות (ראה לעיל הל' עדות פ"ב, ה"א-ב). או שלא היו העדים רואים אותו כאחת, אלא אחד אחר השני, שאין הרצח נהרג על פיהם, כמבואר שם פ"ד, ה"א. (47) ג"כ אינו נהרג, כמבואר בהל' סנהדרין פ"ב, ה"א. (48) שאינו נהרג בבית-דין, כמבואר בהל' עדות פ"ה, ה"א.

(24) להוט, ונתון בכל לבו. (25) סנהדרין כא, א: "רבי שמעון אומר: אפילו אחת ומסירה את לבו, הרי זה לא ישאנה, אם כן למה נאמר לא ירבה לו נשים, אפילו כאביגיל", שהיתה צדקנית. מכאן אתה למד, שבהסרת הלב הדבר תלוי (רדב"ז). (26) וכן אמרו ב'במדבר רבה' פי"ט, אות יז: "ללמדך שראש הדור - כל הדור" ('קריית מלך'). ובעירובין מא, א: "בתר רישא (=אחרי הראש) גופא אזיל" - הולך הגוף.

ז. פְּכָר בְּאַרְנוֹתָ 27 שְׁמִלְכִי בֵּית דָּוִד, דְּנִין אוֹתָן 28
וּמַעֲיִדִין עָלֶיהֶן. אֲבָל מַלְכִי יִשְׂרָאֵל, 29 גְּזֵרוֹ חֻכְמִים 3
שְׁלֹא יִדּוּן וְלֹא דְנִין אוֹתָן, 30 וְלֹא מַעֲיִד 31 וְלֹא מַעֲיִדִין 4
עָלָיו, מִפְּנֵי שְׁלֵבָן גַּם בְּהֵן, 32 וְיָבֹא מִן הַדָּבָר תִּקְלָה 5
וְהַפְסֵד עַל הַדָּת. 33

(27) לעיל הל' סנהדרין פ"ב, ה"ה. (28) סנהדרין יט, א: שנאמר (ירמיה כא, יב) "בית דוד כה אמר ה', דינו לבקר משפט". ואם לא דנים אותם, איך יוכלו לדון אחרים, והלא כלל הוא: קשט עצמך, ואח"כ קשט אחרים. (29) שאינם מבית דוד. (30) שם עמ' ב. (31) נראה, שגם מלכי בית דוד אינם מעידים, שאינם גורעים מכהן גדול, שאינו מעיד לשום אדם מפני כבודו, וכמבואר לעיל הל' עדות פ"א, ה"ג (כסף-משנה). והדבר מפורש במס' שבועות דף לא, א: אין שבועת העדות נוהגת אלא בראויים להעיד, להוציא מלך. ומפרש רש"י: המלך אינו ראוי להעיד, שנאמר, שום תשים עליך מלך - שתהא אימתו עליך, והבא להעיד צריך לעמוד לפני הדיין, ודרך בזיון הוא לו. ולדעת הלחם-משנה בהל' עדות שם, אם העדות מכוונת "להפריש בה מן האיסור", מעיד גם המלך, שזה כבודו. וכבר קדמוהו ב'תוספות' לסנהדרין יח, ב ד"ה מעיד. (32) "ואינם נכנעים לדברי תורה", כלשון רבינו בהל' סנהדרין שם. (33) כמו שאירע לסנהדרין כשדנו את ינאי המלך, ובאותה שעה אמרו (סנהדרין יט, ב): מלך אינו דן ואין דנים אותו. וראה את פרטי המעשה בביאורנו לעיל הל' סנהדרין פ"ב, ה"ה.

ח. כָּל הַמּוֹרֵד בְּמֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, יֵשׁ לְמֶלֶךְ רְשׁוֹת 6
לְהָרְגוֹ. אֲפֹלוֹ גִזֹּר עַל אֶחָד מִשְׁאֵר הָעָם שְׁיִלֵּף לְמָקוֹם 7
פְּלוּנִי וְלֹא הִלָּף, 34 או שְׁלֹא יֵצֵא מִבֵּיתוֹ וְיִצָּא 35 - חֵיב 8
מִיתָה. וְאִם רָצָה לְהָרְגוֹ - יִהְיֶה, שְׁנֵאֲמַר: "כָּל אִישׁ 9
אֲשֶׁר יִמְרֶה אֶת פִּי". וְכֵן כָּל הַמְּבַהֵה אֶת הַמֶּלֶךְ או 10
הַמְּחַרְפוֹ, יֵשׁ לְמֶלֶךְ רְשׁוֹת לְהָרְגוֹ כְּשֹׁמְעֵי בֶן גֵּרָא. 36 11
וְאֵין לְמֶלֶךְ רְשׁוֹת לְהָרֵג אֶלָּא בְּסִיף בְּלִבָּד. 37 וְיֵשׁ לוֹ 12
לְאַסֵּר וּלְהַפּוֹת בְּשׁוּטִין, 38 לְכַבּוֹד; אֲבָל לֹא יַפְקִיר 13
מִמוֹן. 39 וְאִם הִפְקִיר - הֲרִי זֶה גִּזְלוֹ. 40 14

(34) כמו שמצינו בעמשא, ששלחו דוד להזעיק את איש יהודה "ויוחר מן המועד אשר יעדו" (שמואל ב כ, ה), ורצה יואב לדנו כמורד במלכות, כמבואר בסנהדרין מט, א. וכן מצינו שאוריה החתי נחשב כמורד במלכות, משום שאמר לו דוד: רד לביתך ורחץ רגליך, והוא מיאן, ככתוב (שם יא, יא) "ויאמר אוריה אל דוד, האדון וישראל ויהודה יושבים בסוכות... ואני אבוא אל ביתי לאכול ולשתות", ועל זה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ח תשרי - ספר שופטים - הלכות מלכים קנג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בהתאם לערכם. (11) בבא קמא קיג, א, "דינא דמלכותא דינא", והשווה הלכות גזילה פרק ה, הלכה י"א. (12) בשמואל-א פרק ח המדבר במשפט המלך. (13) ומותר בו (סנהדרין כ, ב), כשמואל. בניגוד לדברי רב, האומר: "לא נאמרה פרשה זו אלא לאיים עליהם" ואינו מותר לעשות כן.

ב. וְשׁוֹלֵחַ בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל וְלֹקְחָה מִן הָעָם הַגְּבוּרִים וְאֲנָשֵׁי-חַיִּל, וְעוֹשֶׂה מִהֶן חַיִּל לְמַרְכָּבָתוֹ⁹ וּבְפָרָשָׁיו¹⁰, וּמַעֲמִיד מִהֶן עֲוֹמָדִים לְפָנָיו¹¹, וּמַעֲמִיד מִהֶן אֲנָשִׁים לְרוֹץ לְפָנָיו¹², שְׁנָאֲמַר: "וְשֵׁם לֹא בְּמַרְכָּבָתוֹ וּבְפָרָשָׁיו וְרָצוּ לְפָנָי מַרְכָּבָתוֹ". וְלֹקְחָה מִן הַיָּפִים שְׂבָהָם לְהֵיוֹת שְׂמָשִׁים וְעֹמָדִים לְפָנָיו¹³, שְׁנָאֲמַר: "וְאֵת בְּחוּרֵיכֶם הַטּוֹבִים... יִקַּח, וְעָשָׂה לְמַלְאכָתוֹ".¹⁴

(14) למוליכי מרכבתו. (15) רוכבי סוסים. (16) לשמרו, משמר כבוד. (17) לפני מרכבתו, כמנהג הימים ההם בחצרות מלכי קדם. (18) לשרתו, ולעשות מלאכתו.

ג. וְכֵן לֹקְחָה מִן בְּעָלֵי הָאֲמָנוּת כָּל מֶה שֶׁהוּא צָרִיף וְעוֹשֵׂין לֹא מְלָאכָתוֹ, וְנוֹתֵן שְׂכָרָן¹⁷. וְלֹקְחָה כָּל הַבְּהֵמוֹת וְהַעֲבָדִים וְהַשְּׂפָחוֹת לְמַלְאכָתוֹ, וְנוֹתֵן שְׂכָרָן²⁰ אוֹ דְמִיתֵי²¹, שְׁנָאֲמַר: "וְלִחְרַשׁ חֲרִישׁוֹ וְלִקְצֹר קִצְרוֹ וְלַעֲשׂוֹת כָּלֵי מְלַחֲמָתוֹ²² וְכָלֵי רִכְבּוֹ. וְאֵת עַבְדֵּיכֶם וְאֵת שְׂפָחוֹתֵיכֶם וְאֵת בְּחוּרֵיכֶם הַטּוֹבִים וְאֵת חֲמוּרֵיכֶם יִקַּח, וְעָשָׂה לְמַלְאכָתוֹ".²³

(19) בניגוד לשמשיו המתפרנסים מבית המלך וזהו שכרם. (20) שכר מלאכתם. (21) משלם תמורתם ומעכבם לעצמו. (22) אלו בעלי האומנות, כתרגום יונתן שם.

ד. וְכֵן לֹקְחָה מִכָּל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל נָשִׁים²³ וּפִילִגְשִׁים: נָשִׁים - בְּכִתְפָה וְקִדּוּשִׁין, וּפִילִגְשִׁים - בְּלֹא כִתְפָה וּבְלֹא קִדּוּשִׁין²⁴, אֲלֵא בְּיָחוּד²⁵ בְּלִבְד קוֹנֶה אוֹתָהּ וּמִתְּרָת לֹא. אֲכָל הַהֲדִיּוֹט אֲסוּר בְּפִילִגְשׁ²⁶, אֲלֵא בְּאֵמָה הַעֲבָרִיָּה²⁷ בְּלִבְד אַחֲרֵי יַעֲדוֹ²⁸. וְיֵשׁ לֹא רִשּׁוֹת לַעֲשׂוֹת הַפִּילִגְשִׁים שְׁלֹקְחָה לְאַרְמוֹנוֹ, טְבַחוֹת²⁹ וְאוֹפוֹת וְרִקְחוֹת³⁰, שְׁנָאֲמַר: "וְאֵת בְּנוֹתֵיכֶם יִקַּח לְרִקְחוֹת וּלְטְבַחוֹת וּלְאוֹפוֹת".³¹

(23) תוספתא סנהדרין פרק ד, משנה ב, "ובורר לו נשים מכל מקום שירצה כהנות לויות וישראליות". (24) סנהדרין כא, א, ובזה יובן, מעשה אבשלום, שבא "אל פלגשי אביו לעיני כל ישראל" (שמואל-ב טז, כב), כי אילו היו מקודשות לדוד אביו, לא היה העם מסכים לעבירה זו (רדב"ן). וראוי לציין שרש"י לתורה (בראשית כה, ו) מפרש: פלגשים - בלא כתובה, נראה מדבריו, שהיא מקודשת לו בקידושין, וכבר העיר הרמב"ן שם, שהגירסה בסנהדרין כא, היא: בלא כתובה ובלא קידושין. והעיקר תלוי בקידושין, שהכתובה אינה אלא מדברי סופרים. (25) שמייחדה לו להיות לו לשפחה ולאשה. (26) שכבר פסק רבינו (הלכות אישות

49) שאינו נהרג, אבל חזקתו שהוא קרוב למזיד, וראוי להענש. ואיזהו שונא? כל שלא דיבר עמו שלשה ימים מפני האיבה (הל' רוצח פ"ו, ה"י). (50) שהרי מצינו שהרג דוד את העמלקי (שמואל-ב א, טו) בהודאת פיו, וכן את בני רמון (שם ד, ט) ע"פ הודאת פיהם, ועל-כרחך מדין מלכות, כמבואר לעיל הל' סנהדרין פ"ח, ה"ו. וכן מצינו בירושלמי סנהדרין פ"ו ה"ג, ששני עבריינים פחדו מאיש חסיד שראה בקלקלתם, וחששו שמה ילך להעיד עליהם, והמלך דוד יהרגם וכו'. ואע"פ שעד אחד הוא, ועל-כרחך מדין מלכות. והשווה הל' רוצח פ"ב, ה"ד. (51) בניגוד לבית-דין שאינו דן שנים ביום אחד (לעיל הל' סנהדרין פ"ד, ה"י). (52) בניגוד לחייבי מיתת בית-דין, שאין מלינים אותם אפילו לילה אחד, אלא תולה אותם סמוך לשקיעת החמה, ומתיר אותם מיד (שם פט"ו, ה"ז). (53) כמו שמצינו בשבעת בני שאול, שהומתו ונשארו תלויים מתחילת קציר שעורים עד ימות הגשמים (שמואל-ב כא, י), ושאלו ביבמות עט, א: והלא כתוב: "לא תלין נבלתו על העץ"? ותירצו: מוטב שתעקר אות אחת מן התורה ויתקדש שם שמים בפרהסיא, שהיו עוברים ושבים אומרים: מה עשו אלה, פשטו ידיהם בגרים גוררים. אמרו, אין לך אומה שראויה להדבק בה כזו. והרי בני שאול לא הומתו מצד דין תורה, שאין להם משפט מות על עוון שאול אביהם, שהמית הגבעונים, אלא מדין מלך הומתו, וה"תיקון" היה להוסיף גרים (הגהות מהר"ן חיות). וראה ברמב"ן לדברים כא, כב. וב"חתם סופר" א"ח סי' רח, בסוף הסימן.

יום חמישי י"ח תשרי ה'תשע"ז

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1) המיסים שהמלך מטיל לצרכיו, ולצרכי מלחמה. שלוקח מבחורי העם הטובים שמשים לעמוד לפניו. איסור פילגש להדויט. שכופה את המוכשרים בעם להיות שרים. לוקח מעשר מהתבואות והבהמות. חלקו של מלך המשיח בארצות שכובשים ישראל. מנת המלך בבזיה שהצבא בווז. מגמת המלך להרים דת האמת.

1 א. וְרִשּׁוֹת יֵשׁ לְמִלְחָה לְתֵן מִסַּע עַל הָעָם לְצָרְכָּיו אוֹ
2 לְצָרְךָ הַמְּלָחָמוֹת. וְקוֹצֵב² לֹא מִכָּס³, וְאֲסוּר לְהַבְרִיחַ⁴
3 מִן הַמִּכָּס, שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְגֹזֵר שְׂפָל מִי שִׁיגָב הַמִּכָּס⁵ -
4 יִלְקַח מִמוֹנוֹ אוֹ יִהְיֶה, שְׁנָאֲמַר: "וְאֵתָם תִּהְיוּ לוֹ"
5 לַעֲבָדִים⁷, וְלִהְיוֹן הוּא אוֹמֵר: "יִהְיוּ לָךְ לְמִסַּע
6 וְעִבְדוּךָ⁸", מִפְּאֵן, שְׁנוֹתֵן מִסַּע⁹ וְקוֹצֵב מִכָּס¹⁰, וְדִינֵיו
7 בְּכָל אֵלֹ הַדְּבָרִים וּכְיוּצָא בָהֶן - דִּין¹¹, שְׂפָל הָאָמֹר
8 בְּפִרְשֵׁת מִלְחָמָה¹² - מִלְחָמָה זֹכָה בּוֹ¹³.

(2) פוסק וקובע. (3) מס בשיעור מסויים, מסחורות שונות, בהתאם לערכן. (4) להעלים ולהסתיר. (5) שיבירח ולא ישלם המכס המגיע ממנו. (6) והפוסק מדבר במשפט המלך וזכויותיו. (7) ואי אפשר לפרשו בעבודת המלך והצבא, שכבר נאמר לעיל (פסוק יא) "את בניכם ייקח... ורצו לפני מרכבתו" וגו'. (8) הרי שהעבדות מתפרשת גם בנתינת מס. (9) מס גולגולת. (10) מהסחורה והרכוש

ט. פל הרוגי המלך³⁶ - ממונן למלך³⁷. וכל הממלכות שפובש, הרי אוצרות המלכים למלך, ושאר הבזה שבזוזין, בזוזין ונותנין לפניו, והוא נוטל מחצה בראש³⁸, ומחצית הבזה חולקין אותה, כל אנשי הצבא ביחד עם העם היושבין על הפלים במחנה לשמרון, חולקין בשוה, שנאמר: "כי פחלק הירד במלחמה ופחלק הישב על הפלים יחדו יחלקו"³⁹.

(36) שמרדו בו ונתחייבו מיתה. (37) סנהדרין (מח, ב) בניגוד להרוגי בית דין שנכסיהם ליורשיהם, כמבואר לעיל הלכות אבל פרק א, הלכה ט. וכן מצינו בכתוב (מלכים-א כא, טז) כשהעידו על נבות שברך את האלוקים ומלך, מיד, "ויקם אחאב לרדת אל כרם נבות הזירעאלי לרישתו" (גמרא שם). (38) שם כ, ב בברייתא. ובמשנה שם שנינו: הוא נוטל חלק בראש, ומפרש רש"י: חלק היפה בורר ראשון ונוטל מחצה. (39) וממי למד דוד את זה? מאברהם אבינו, שאמר (בראשית יד, כד) "רק אשר אכלו הנערים (=עבדי, שהלכו איתי למלחמה), וחלק האנשים אשר איתי, ענר אשכול וממרא (=שנשארו לשמור על הכלים) הם יקחו חלקם", הוא שאמר הכתוב (שמואל שם, כה) "'מהיום ההוא ומעלה וישימה לחוק ולמשפט לישראל" - ולא נאמר: "והלאה", לפי שכבר ניתן החוק בימי אברהם (מדרש רבה בראשית פרשה מ"ג אות ט).

י. פל הארץ שפובש⁴⁰, הרי היא שלו. ונותן לעבדיו ולאנשי המלחמה כפי מה שירצה, ומנחם לעצמו כפי מה שירצה; ובכל אלו הדברים - דינו דין. ובכל יהיו מעשיו לשם שמים, ונתנה מגמתו⁴¹ ומחשבתו להרים דת האמת ולמלאת העולם צדק ולשפר זרוע הרשעים ולהלחם מלחמות ה'⁴². שאין ממליכין מלך תחלה אלא לעשות משפט⁴³ ומלחמות⁴⁴, שנאמר: "ושפטנו מלכנו ונצא לפנינו ונלחם את מלחמתינו".

(40) מלך ישראל, שאינו המלך המשיח, כי המשיח דינו מבואר לעיל הלכה ח. (41) שאיפתו, כלשון הכתוב (חבקוק א, ט) "מגמת פניהם קדימה". (42) השווה לקמן פרק י"א, הלכה ד ובביאורנו שם. (43) בישראל, בין איש לרעהו, וכן אמר שלמה (מלכים-א ג, ט) "ונתת לעבדך לב שומע לשפוט את עמך, להבין בין טוב לרע". (44) באויבי ישראל. וראה במסכת כלה רבתי פרק ח "שהמלכות נתנה בשלושים מעלות... במשפט ובצדקה, שנאמר (משלי טז, יב): כי בצדקה יכון כיסא".

פרק חמישי

(1) שתחילת מלחמת המלך, אינה אלא מלחמת מצוה. מהי מלחמת רשות. המצוה להחרים שבעה עממים, ולאבד זכר עמלק, האיסור לחזור לשכון בארץ מצרים. איסור הירידה מארץ ישראל לחוץ לארץ. חיבת חכמי ישראל לארץ ישראל, ומעלת הזוכה לחיות בה ולהיקבר בתוכה. א. אין המלך נלחם תחלה אלא מלחמת מצוה. ואי

פרק א, הלכה ד): "כל הבושל אשה לשם זנות בלא קידושין לוקה מן התורה", וראה הלכות נערה פרק ב, הלכה י"ז. (27) שמכרה לו אביה בהיותה קטנה. (28) שמייחדה לו לאשה, מלשון הכתוב (שמות כא, ח) "אשר לא יעדה". ומצוות ייעוד, אומר לה בפני שניים: הרי את מקודשת לי... ואינו צריך ליתן לה כלום (=כסף קידושין) שמעות הראשונות (שנתן לאביה כשלקחה ממנו) לקידושין ניתנו" (הלכות עבדים פרק ד, הלכה ז). (29) מבשלות. (30) מתקנות בשמים ותמרוקי נשים.

ה. וכן פופה את הראויין להיות שרים, וממנה אותם שרי אֶלְפִים ושרי חֲמִשִּׁים³¹, שנאמר: "וְלָשׁוֹם לוֹ שָׂרֵי אֶלְפִים וְשָׂרֵי חֲמִשִּׁים".

(31) אף על פי שאינם רוצים במשא עול הציבור ולהתנהג בשורה.

ו. ולוקח השדות והזיתים³² והקרמים לעבדיו פשילכו למלחמה, ויפשטו על מקומות אלו אם אין להם מה יאכלו אלא משם, ונותן דמיהן, שנאמר: "וְאֵת שְׂדוֹתֵיכֶם וְאֵת פְּרִמֵיכֶם וְזִיתֵיכֶם הַטּוֹבִים יָקַח, וְנָתַן לְעַבְדֵיכֶם"³³.

(32) השדות והזיתים וכו' שהם עיקר המחייה, ככתוב (דברים יא, יד) "דגנך ותירושך ויצהרך". (33) ובתוספות (סנהדרין כ, ב דיבור המתחיל מלך מותר) שאלו, אם כן למה נענש אחאב על מעשה כרם נבות הזירעאלי (מלכים-א כא, יט)? ותירצו, שכוונת הכתוב להתיר לקחת השדות לעבדיו, ולא לעצמו. עוד תירצו, שאינו מותר אלא בשדה מקנה, ולא בשדה אחוזה שירש מאבותיו, ככתוב (שם ג) חלילה לי מה' מתיתי את נחלת אבותי לך. ובעיקר תירצו שאין פרשת המלך נאמרת אלא במלך, שמלך על כל ישראל ויהודה ומאת ה', ואחאב לא מלך על יהודה, וגם לא מאת ה', וברד"ק לשמואל שם מתוך, שכוונת הכתוב להיתר פירות בלבד ולא לגוף השדה.

ז. ויש לו מעשר מן הזרעים ומן האילנות³⁴ ומן הבמה, שנאמר: "וְזֵרְעֵיכֶם וְכִרְמֵיכֶם יַעֲשֶׂר וְגו'". צאנכם יעשר³⁵.

(34) והמעשר לעצמו. אחרי שיפרישו הבעלים המעשר ללויים כמשפט (רד"ק שם).

ח. המלך המשיח נוטל מכל הארצות שפובשין ישראל חלק אחד משלשה-עשר; ודבר זה חק לו ולבניו עד עולם³⁵.

(35) רמז לזה דברי הכתוב (יחזקאל מח, כא): "והנותר לנשיא מזה ומזה... לעומת חלקים לנשיא" וגו', למדנו, שהיה נוטל חלק כאחד השבטים, והנשיא הוא מלך המשיח (רדב"ז). ובבבא בתרא קכב, אמרו: עתידה ארץ ישראל שתחלק לשלושה עשר שבטים, ואמר רב חסדא שהחלק הי"ג הוא לנשיא ("למלך המשיח", רשב"ם), שנאמר (יחזקאל מח, יט): "והעובד העיר (הנשיא שעול רבים מוטל עליו - רשב"ם) יעבדהו מכל שבטי ישראל".

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ח תשרי - ספר שופטים - הלכות מלכים קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 זו היא מלחמת מצוה? זו מלחמת שבועה עממים²
- 2 ומלחמת עמלק³ ועזרת ישראל מיד צר שבא
- 3 עליהם⁴; ואחר-כך נלחם במלחמת הרשות, והיא
- 4 המלחמה שנלחם עם שאר העמים כדי להרחיב
- 5 גבול ישראל ולהרבות בגדלתו ושמו⁵.
- 6 ב. מלחמת מצוה, אינו צריך לטל בה רשות
- 7 בית-דין, אלא יוצא מעצמו בכל עת וכופה העם
- 8 לצאתה. אבל מלחמת הרשות, אינו מוציא את העם
- 9 בה אלא על-פי בית-דין של שבועים ואחד⁷.
- 6 אפילו חתן מחרו וכלה מחופתה, להלן פ"ז, ה"ד.
- 7 סנהדרין ב, א. וכן שם כ, ב. ומתוך שהודגש שם: "אין
- מוציאין למלחמת הרשות... של שבועים ואחד" משמע,
- שלמלחמת מצוה אינו צריך רשות בית-דין (כסף-משנה).
- 10 ג. ופירש⁸ לעשות לו דרך⁹ ואין ממחין¹⁰ בידו. ודרך
- 11 המלך אין לה שיעור¹¹, אלא כפי מה שהוא צריך.
- 12 אינו מעקם הדרכים מפני פרמו של זה או מפני
- 13 שדהו של זה, אלא הולך בשוה ועושה מלחמתו¹².
- 8 גדרות של כרמים ושדות. (9 לחיליו, בלכתם להלחם.
- 10 מעכבים. (11 לרוחב ולאורך. (12 סנהדרין כ, ב.
- ובבבא-קמא ס, ב.
- 14 ד. מצות עשה להחרים¹³ שבועה עממין¹⁴, שנאמר:
- 15 "החרם תחרימם". וכל שבא לידו אחד מהן ולא
- 16 הרגו - עובר בלא-תעשה, שנאמר: "לא תחיה כל
- 17 נשמה". וכבר אבד זכרם¹⁵.
- 13 לאבד ולהשמיד. (14 "כיון שהם היו עיקר עבודה-
- זרה ויסודה הראשון... כדי שלא נלמד מכפירתם" (ספר
- המצוות לרבינו, עשה קפז), וראה לקמן פ"ו ה"א, ש"אין
- עושים מלחמה עם אדם בעולם, עד שקוראים לו לשלום".
- 15 "כבר עלה סנחריב מלך אשור, ובלבל את כל האומות"
- (ידים פ"ד, מ"ד). ובספר המצוות (שם) כתב רבינו: "וכך
- עשינו (שהשמדנום), עד שנשלמה השמדתם ע"י דוד,
- ונתפורה השארית ונטמעה בין האומות, עד שאינה ידועה
- עוד".
- 18 ה. וכן מצות עשה לאבד זכר עמלק¹⁶, שנאמר:
- 19 "תמחה את זכר עמלק". ומצות עשה לזכר תמיד
- 20 מעשיו הרעים¹⁷ ואריכותו¹⁸ כדי לעזר איבתו¹⁹,
- 21 שנאמר: "זכור את אשר עשה לך עמלק". מפי

השמועה למדו: "זכור" - בפ"ה²⁰, "לא תשפח" -
פלב²¹, שאסור לשפח איבתו ושנאתו.

(16 בין הזכרים ובין הנקבות. (17 שהיה הראשון
להתגרות בישראל בצאתם ממצרים, ככתוב (במדבר כד, ב)
"ראשית גוים עמלק", ומתרגם אונקלוס: "ריש קרביא
דישראל הוה עמלקאה". (18 ישיבתו במקום סתר,
להתנפל על ישראל באופן פתאומי. (19 שנאתנו אליו.
(20 ע"י קריאה בפה. (21 מגילה יח, א. וכן ב'ספרי'
פרשת כי-תצא, אות רצו. וב'ספר המצוות' עשה קפט,
מסיים רבינו: "הלא תראה, איך עשה שמואל הנביא כשבא
לקיים מצוה זו: שהוא זכר תחלה, ואח"כ ציוה להרגם,
והוא אמרו (שמואל-א טו, ב): "פקדתי את אשר עשה עמלק
לישראל". וגם בעמלק אין עושים מלחמה טרם שיפתחו לו
לשלום, כמבואר לקמן פ"ו, ה"א, ד. ולדעת הסמ"ג (הובאו
דבריו ב"הגהות מיימוניות" כאן) אין מצוה זו נוהגת עד
ימות המשיח, לאחר כיבוש הארץ, שנאמר: "והיה בהניח
ה'... לך מכל אויביך... תמחה את זכר עמלק". אולם פרשת
מחיית עמלק הנזכרת בשמואל-א, טו מהווה סתירה גלויה
לדיעה זו (רדב"ז).

ו. כל הארצות שכובשין ישראל במלך על-פי
בית-דין, הרי זה כפוש רבים, והרי היא פאריך-
ישראל שפכש יהושע לכל דבר²². והוא, שפכשו
אחר כפוש כל ארץ ישראל האומה בתורה²³.

(22 'ספרי' פרשת עקב, אות נא, שנאמר (דברים יא, כד) "כל
המקום אשר תדרוך כף רגלכם בו לכם יהיה", אם ללמד על
תחומי א"י, הרי כבר נאמר (יהושע א, ד) "מהמדבר והלבנון
הזה... יהיה גבולכם" - אלא כל מקום שתכבשו חוץ מן
המקומות האלו, הרי הוא שלכם... ומניין שמצוות נוהגות
שם? הרי אתה דן: נאמר כאן "יהיה", ונאמר להלן "יהיה".
מה להלן מצוות נוהגות שם, אף כאן מצוות נוהגות. אבל
ארצות שכבש יחיד מישראל, או משפחה או שבט שהלכו
וכבשו לעצמם מקום, אפילו מן הארץ שניתנה לאברהם,
"אינו נקרא א"י כדי שינהגו בו כל המצוות" (כלשון רבינו
בהל' תרומות פ"א, ה"ב). וכן אמרו (גיטין מז, א) "כיבוש
יחיד - אין שמו כיבוש". (23 'ספרי' שם, "מפני מה כבש
דוד ארם נהרים וארם צובה, ואין מצוות נוהגות שם? אמרו,
דוד עשה שלא כתורה, התורה אמרה: משתכבשו לארץ,
תהיו רשאים לכבוש חוץ לארץ. הוא לא עשה כן, אלא חזר
וכבש ארם נהרים... ואת היבוס, שהיה סמוך לירושלים לא
הוריש... אמר לו הקב"ה סמוך לפלטיירים (=היכל) שלך
לא הורשת, האיך אתה חוזר ומכבש ארם נהרים" וכו'.
והשווה הל' תרומות פ"א, ה"ג.

ז. ומתיר לשפן בכל העולם, חוץ מארץ מצרים. מן
הים הגדול ועד המערב²⁴, ארבע-מאות פרסה על
ארבע-מאות פרסה, כנגד ארץ פוש²⁶ וכנגד
המדבר²⁷ - הכל אסור להתישב בה. בשלשה
מקומות הזהירה תורה שלא לשוב למצרים²⁸.
שנאמר: "לא תספון לשוב בדרך הזה עוד"; "לא

16 לְסַחֲרָה⁴²; אָבֵל לְשֹׁפֵן⁴³ בַּחוּצָה לְאֶרֶץ - אָסוּר,¹⁶
17 אֶל־אִם־כֵּן חֶזֶק שֵׁם הָרֶעִב עַד שֶׁנֶּעֱשֶׂה שׁוֹה דִּינָר
18 חֲטִין בְּשָׁנֵי דִּינָרִין⁴⁴. בְּמָה דְּכָרִים אָמוּרִים? ⁴⁵ בְּשִׁהִי
19 הַמְּעוֹת מְצִיּוֹת וְהַפְּרוֹת בִּיקָר, אָבֵל אִם הַפְּרוֹת בְּזוֹל,
20 וְלֹא יִמָּצֵא מְעוֹת וְלֹא בְּמָה יִשְׁתַּכֵּר, וְאִכְדָּה פְּרוּטָה
21 מִן הַכִּסִּים - יֵצֵא לְכָל מְקוֹם שֶׁיִּמָּצֵא בּוֹ רִוָּח⁴⁶.
22 וְאִף־עַל־פִּי שְׁמַתָּר לְצֵאת - אֵינָה מִדַּת חֲסִידוּת,
23 שֶׁהִי מַחְלֹן וְכִלְיוֹן, שְׁנֵי גְדוּלֵי הַדּוֹר הֵיוּ⁴⁷, וּמִפְּנֵי
24 צָרָה גְדוּלָּה יֵצְאוּ⁴⁸, וְנִתְחַיְבוּ כָלֵיהָ לְמָקוֹם⁴⁹.

37 שמפקיע עצמו מן המצוות (רשב"ם לבבא-בבא-בבא, צא,
(א). 38) שהיא מצוה גדולה, כי גדול התלמוד שמביא
לידי מעשה (ע"ז יג, א. וב'תוספות' שם ד"ה ללמוד תורה).
ואפילו אם יש בארץ מי שילמדה, מותר לו לצאת ללמוד
בחו"ל, "לפי שאין אדם זוכה ללמוד מכל" (גמרא שם).
והשווה לעיל ה"ל אב"ל פ"ג, ה"ד. 39) בגלל חשיבות
המצוה, שנאמר בה (ישעיה מה, יח) "לא תהו בראה לשבת
יציאתה" ('תוספות' שם). 40) ממונו (גמרא שם).
41) שתהא דעתו לחזור. אבל אם אין דעתו לחזור, אפילו
לישא אשה אסור לו לצאת, כמבואר בכתובות ק"א, א שלא
התירו ליבם לצאת לחו"ל לישא את יבמתו, ובבבא-בבא
שלא היתה דעתו לחזור, כי בדעתו לחזור מותר לו, כמבואר
בע"ז יג, א. וכן הוכיחו 'תוספות' שם ד"ה: ללמוד תורה
(כסף-משנה). 42) מועד קטן יד, א, שהיוצא להרוויח,
דינו כיוצא למזונות, ובבבא-בבא א"א אין לו מה לאכול, רשאי
הוא לצאת כמבואר בסמוך (יד איתן). 43) בקביעות, שלא
על-מנת לחזור. 44) בבא-בבא צא, א: "אלא-אם-כן
עמדו סאתיים בסלע", וידוע שהמחיר הרגיל הוא ארבעה
סאין בסלע (עירובין פב, ב), הרי שאם הוקיר המחיר
בכפליים - הרי זה רעב חזק (כסף-משנה). 45) שאם לא
עלה המחיר כפליים - אסור לו לצאת. 46) ב"ב שם ע"ב
ב. כרבי יוחנן, המעיד שהוא זוכר, כשעמדו ארבע סאין
קמח בסלע (=בזול) והיו רבים נפוחי רעב בטבריא, מחוסר
איסר לקנות בו לחם. 47) פרנסי הדור היו. 48) שחזק
הרעב בארץ, ככתוב במגילת רות א, א. 49) בבא-בבא
שם ע"א.

25 י. גְדוּלֵי הַחֲכָמִים הָיוּ מְנַשְׁקִין עַל תַּחֲנוּמֵי אֶרֶץ־
26 יִשְׂרָאֵל⁵⁰, וּמְנַשְׁקִין אֲבָנֶיהָ⁵¹ וּמִתְגַּלְגְּלִין עַל עֲפָרָהּ⁵².
27 וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "כִּי רָצוּ עֲבָדֶיךָ אֶת אֲבָנֶיהָ, וְאֵת
28 עֲפָרָהּ יַחְנִנּוּ".

50) כשדרכה רגלם על אדמת א"י והגיעו לתחילת תחומה.
51) כתובות ק"ב, א: "רבי אבא היה מנשק כיפי (=סלעים)
דעכו", והיתה תחילת תחומי א"י, כמבואר בגיטין עו, ב
כשהיו התלמידים בארץ נפרדים מחבריהם, שחזרו לחו"ל,
היו נפטרים מהם בעכו, כי ליווים עד שם, ומשם ואילך אסור
היה לתלמידי א"י לצאת, שמעכו והלאה - חוץ לארץ.
52) כתובות שם ע"ב. ב. וראה במדרש נחומא פ' שלח,
הובא ב'תוספות' שם ע"ב א: "כשעלה רבי חנינא הגדול
מבבל, ביקש לידע אם נכנס לא", והיה שוקל אבנים... כיון
שמצאן כבידות, אמר: אין אלו אלא אבני א"י, והיה מנשקן

1 תַּסִּיף עוֹד לְרֵאתָהּ; "לֹא תִסְפּוּ לְרֵאתָם עוֹד עַד
2 עוֹלָם". וְאֶלְכַסְנִדְרִיָּא בְּכָלֵל הָאָסוּר²⁹.

24) הוא הים התיכון. 25) בכת"י תימן: הים הגדול
המערבי. 26) היא אתיופיה שבאפריקה, וכוש הנזכרת
בתנ"ך היא בדרום ערב אצל מצרים, וכן הכתוב אומר
(יחזקאל כט, י) "ונתתי את ארץ מצרים לחרבות... שממה,
ממגדל סונה ועד גבול כוש", וכן (בדברי הימים-ב, כא, טז)
"הפלשתים והערבים אשר על ידי כושים". 27) כל השטח
מן הים, המקביל לארץ כוש, וכנגד המדבר, הכל נחשב
מצרים. וכן אמרו (תענית י, א) "ארץ מצרים היא ארבע
מאות פרסה על ארבע מאות פרסה". וראה במדרש 'שמות
רבה' פרשה י אות ב: "המצריים אומרים עד כאן תחומנו,
והכושים אומרים עד כאן תחומנו" וכו'. 28) ירושלמי
סוכה פ"ה, ה"א. 29) סוכה נא, ב. אנשי אלכסנדריא של
מצרים נענשו ונהרגו, על שעברו על מה שאמרה תורה: לא
תסיפון לשוב בדרך הזה עוד, הרי שהיא בכלל מצרים
(כסף-משנה).

3 ח. מִתֵּר לַחֲזוֹר לְאֶרֶץ־מִצְרַיִם לְסַחֲרָה³⁰
4 וּלְפִרְקָמִטִּיא³¹ וְלִכְבֹּשׁ אֲרָצוֹת אַחֲרוֹת³², וְאֵין אָסוּר
5 אֶל־אֵלֶּה שֶׁתִּשְׁתַּקֵּעַ שָׁם. וְאֵין לֹקִין עַל לֹא זָה³³, שֶׁבִּעַת
6 הַכְּנִיסָה מִתֵּר הוּא³⁴. וְאִם יִחְשֹׁב לִישֹׁב וְלִהְשַׁתַּקֵּעַ
7 שָׁם, אֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה³⁵. וְיִרְאֶה לִי, שֶׁאִם קָבֵשׁ
8 אֶרֶץ־מִצְרַיִם מִלֶּךְ יִשְׂרָאֵל עַל־פִּי בֵּית־דִּין, שֶׁהִיא
9 מִתֵּר; וְלֹא הִזְהִירָה אֶל־אֵלֶּה לְשׁוּב לָהּ יִחִידִים, אוֹ
10 לְשֹׁכֵן בָּהּ וְהִיא בִּיד עֶפְרוֹם, מִפְּנֵי שֶׁמַּעֲשִׂיהָ
11 מְקַלְקֵלִין יוֹתֵר מִכָּל הָאֲרָצוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "כְּמַעֲשֶׂה
12 אֶרֶץ מִצְרַיִם"³⁶.

30) לשם מקח וממכר סחורות שונות. 31) סחורה, בלשון
יוונית. "עובר לסוחר" (בראשית כג, טז) מתרגם יונתן:
מתקבלין בכל פרקמטיא. 32) ירושלמי סנהדרין פ"י,
ה"ח. 33) אפילו אם נשתקע לבסוף. 34) שעדיין לא
נשתקע. 35) ואין לוקים על לאו שאין בו מעשה (לעיל
ה"ל סנהדרין פ"ח, ה"ב). ואע"פ שמשמע מדברי רבינו
שאם נשתקע ישנו איסור על-כל-פנים, בכל זאת נשתקע
רבינו במצרים, כי אנוס היה על פי המלכות, בהיותו רופא
למלך ולשרים (רדב"ז). אף הוא (הרדב"ז) מעיד ומתנצל:
וגם אני נתיישבתי שם זמן מרובה ללמוד תורה וללמדה,
וקבעתי שם ישיבה, וזה מותר, ושוב באתי לירושלים. וכדאי
להעיר, שרבי אשתורי הפרחי, מעיד בספרו "כפתור ופרח"
פרק ה, שרבינו היה חותם שמו באגרת, ומסיים בה:
"הכותב, העובר בכל יום שלשה לאוין". והכוונה לשלושת
הפסוקים במ הזהירה תורה לא תשוב למצרים. מכאן,
שקשה בעיניו היתה לו ישיבתו במצרים. 36) ב'תורת
כהנים' פרשת אחרי, פרשת ח', אמרו: "מנין שלא היתה
אומה באומות שהתעבדו מעשיהם יותר מן המצריים?
תלמוד-לומר: כמעשה ארץ מצרים" וגו'.

13 ט. אָסוּר לְצֵאת מִאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל לַחוּצָה לְאֶרֶץ
14 לְעוֹלָם³⁷, אֶל־אֵלֶּה לְלַמֵּד תּוֹרָה³⁸, אוֹ לִשָּׂא אִשָּׁה³⁹, אוֹ
15 לְהַצִּיל⁴⁰ מִן הָעֶפְרוֹם; וְיִחְזוֹר לְאֶרֶץ⁴¹. וְכֵן יוֹצֵא הוּא

תמיד, ואינו מזכיר את הפסוק: "בבלה יובאו", כי פסוק זה אינו מדבר אלא בכלי המקדש ולא באנשים, וכדיחוי הגמרא שם, בטעמו של רבי זירא, שהיה משתדל לעלות מבבל לא", בניגוד לדעתו של רב יהודה האוסר עליה זו מהפסוק הנ"ל. ולפי זה, בזמן שיש ישיבות בא", מותר לעלות אליה אפילו מבבל.

פרק ששי

(1) שאין עושים שום מלחמה בעולם, עד שיקראו לשלום תחילה. שלושה כתבים ששלח יהושע לשבעת העמים עד שלא נכנס לארץ. דין עמון ומואב בקריאת שלום. איסור קציצת אילן מאכל, והשחתת כל דבר ערך שהוא. דברים שפטרם חכמים במחנה צבא, ומצוות מיוחדות לצבא, כמחנה קדוש.

א. אין עושין מלחמה עם אדם בעולם עד שקוראין לו שלום, אחד מלחמת הרשות, ואחד מלחמת מצוה, שנאמר: "כי תקרב אל עיר להלחם עליה, וקראת אליה לשלום". אם השלימו וקבלו שבע מצוות שנצטוו בני נח עליהם - אין הורגין מהן נשמה, והרי הן למס, שנאמר: "יהיו לך למס ועבדוך". קבלו עליהם המס ולא קבלו העבדות, או שקבלו העבדות ולא קבלו המס - אין שומעין להם, עד שיקבלו שניהם. והעבדות שיקבלו הוא, שיהיו נבזים ושפלים למטה, ולא ירימו ראש בישראל, אלא יהיו כבדשים תחת ידם. ולא יתמנו על ישראל לשום דבר שבעולם. והמס שיקבלו - שיהיו מוכנים לעבודת המלך בגופם וממונם, כגון בנזן החומות וחזק המצודות ויבנן ארמון המלך וכיוצא בו, שנאמר: "וזה דבר המס אשר העלה המלך שלמה לבנות את בית ה' ואת ביתו ואת המלוא ואת חומת ירושלים... ואת כל ערי המסכנות אשר היו לשלמה... כל העם הנותר מן האמרי... ועלם שלמה למס עבד עד היום הזה. ומבני ישראל לא נתן שלמה עבד, כי הם אנשי המלחמה ועבדיו ושיריו ושלישיו ושירי רכבו ופרשיו".

(2) שהיא בשאר האומות, כדי להרחיב גבול ישראל. (3) שהיא בשבעה עמים ומלחמת עמלק, כמבואר לעיל פ"ה, ה"א. (4) וכל עיר במשמע, אפילו עיר של שבעה עמים, וכן מצינו במשה רבינו שקרא לשלום לסיחון מלך האמורי, שהוא משבעת העמים (ראה דברים ב, כו), ובדודאי לא עבר משה על ה' לאתעשה - לא תחיה כל נשמה (רמב"ן לדברים כ, א). וב'מדרש רבה' דברים פ"ה, אות יג: "חייך שאני מקיים גזירתך, כל מלחמה שיהיו הולכים, לא יהו פותחים אלא בשלום". (5) אבל רש"י לתורה שם, מפרש שכל הכתוב אינו מדבר אלא במלחמת רשות, וראה בפירוש רבי אליהו מזרחי שם. (6) והן מנויות לקמן פ"ט, ה"א. (7) ולדעת הראב"ד, אין קבלת שבע מצוות מעכבת במלחמת הרשות, ואפילו לא קיבלו המצוות - אין הורגים מהם נשמה, ומשלימים עמהם, שהרי בערים רחוקות הם

וקרא עליהן את הפסוק הזה: כי רצו עבדיך את אבניה. והשווה ירושלמי שביעית פ"ד, ה"ז.

1 יא. אמרו חכמים⁵³: כל השוכן בארץ-ישראל -
2 עונותיו מחולין, שנאמר: "ובל יאמר שכן חליתי,
3 העם הישב בה נשא עון"⁵⁴. אפלו הלך בה ארבע
4 אמות, זוכה לחיי העולם הבא. וכן הקביר בה⁵⁵ -
5 נתפטר לו, וכאלו המקום שהוא בו, מנצח בפרה⁵⁶,
6 שנאמר: "וכפר אדמתו עמו". ובפרענות⁵⁷ הוא
7 אומר: "על אדמה טמאה⁵⁸ תמות". ואינו דומה
8 קולטתו מחיים⁵⁹ לקולטתו אחר מותו⁶⁰; ואף-על-
9 פייכן גדולי החכמים היו מוליכים מתייהם לשם⁶¹.
10 צא ולמד מיעקב אבינו ויוסף הצדיק⁶².

(53) כתובות קיא, א. (54) ומפרש רש"י: אל יתרעם לומר צד לי, כי כולם נשואי עון. (55) שמת בחוץ-לארץ ונקבר בארץ. (56) שם. (57) כשהנביא הוכיח את אמציה כהן בית אל, וניבא עליו קשות. (58) הכוונה לחו"ל, שהיא אדמה טמאה. (59) שחי בארץ ונפטר בה. (60) שמת בחוץ-לארץ והעבירו ארוננו לקבורה בא", סוף-סוף מת על אדמה טמאה (שם). (61) שם, ובמועד קטן כה, א. (62) שביקשו להעביר עצמותיהם לא"י לקבורה, למרות שמתו בחוץ-לארץ. וברירושלמי (כתובות פ"ב, ה"ג) אמרו: רבה ורבי אלעזר היו מטיילים ברחוב, ראו ארונות עם מתים באים מחוץ-לארץ, אמר רבה: מה הועילו אלו, אני קורא עליהם (ירמיה ב, ז): ונחלתי שמתם לתועבה - בחייכם (=שמאסתם בה ולא באתם לדור בה); ותבואו ותטמאו את ארצי - במיתתכם. אמר לו רבי אלעזר, כיון שמגיעים לארץ, היו נוטלים גוש עפר ומניחים על ארונם, וכתוב: וכפר אדמתו עמו. והעירו ב"הגהות מיימוניות" - מכאן סמך, למה שנהגו להניח עפר א"י על המתים בחוץ-לארץ. וראה מנהג זה בשו"ע י"ד סי' שסג, סעיף א.

11 יב. לעולם ידור אדם בארץ-ישראל אפלו בעיר
12 שרפה עכו"ם, ואל ידור בחוצה לארץ ואפלו בעיר
13 שרפה ישראל; שכל היוצא לחוצה לארץ, פאלו
14 עובד עבודה זרה, שנאמר: "כי גרשוני היום
15 מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבד אלהים
16 אחרים"⁶³. ובפרעניות הוא אומר: "ואל אדמת
17 ישראל לא יבאו". פשם שאסור לצאת מהארץ
18 לחוצה לארץ, כך אסור לצאת מבבל לשאר
19 הארצות, שנאמר: "בבבלה יובאו ושמה יהיו"⁶⁴.

(63) כתובות קי, ב. והברייתא מסיימת שם: "וכי מי אמר לו לדור, לך עבוד אלהים אחרים? אלא לומר לך: כל הדר בחו"ל, כאילו עובד ע"ז". וראה ב'תורת כהנים' פרשת בהר, פרשת ה, ה"ד: "כל היוצא לחו"ל - כאילו עובד ע"ז". (64) שם קיא, א. ושם קי, ב אמרו: כל העולה מבבל לא"י - עובר בעשה, שנאמר: בבבלה יובאו ושמה יהיו, עד יום פקדי אותם נאום ה'. ולדעת הכסף-משנה, כוונת רבינו ל"שאר ארצות" - אפילו לא"י. ורש"י שם קיא, א מפרש: אסור לצאת מבבל, לפי שיש שם ישיבות המרביצות תורה

(סוטה לה, ב) "למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל תועבותם - הא למדת, שאם היו חוזרים בתשובה היו מקבלים אותם". אולם רש"י שם מפרש, שאין זה אלא לשבע אומות היושבות בחוץ-לארץ, אבל ביושבות בתוך הארץ - אין מקבלים, שמחמת יראה הן עושות. וכבר דחה הרמב"ן (דברים כ, י) דיעה זו, שהרי הכתוב מדבר בערי העמים האלה, אשר ה' נתן לך נחלה, ומדגיש: למען אשר לא ילמדו אתכם, ומכאן שאם עשו תשובה - אין נהרגין, כדרשת ה'ספרי' שם, אות רב.

יושבים, ולא יחטיאו אותנו. מה-שאיין-כן במלחמת מצוה המכוננת כלפי העמים שבא", קבלת מצוות מעכבת בהם, ואם לא יקבלו מחרימים אותם, שלא יחטיאו אותנו. וראה בסמוך אות יב. (8) 'ספרי' שופטים, אות ר. (9) ושיוכל כל ישראל ליקח מהם לחטוב עציו ולשאוב מימיו, ונותן לו שכרו הראוי (רמב"ן לדברים כ, יא). (10) חומות ירושלים, כמפורש בכתוב הבא.

ב. ויש למלך להתנות עמהם שיקח חצי ממונם או הקרקעות ויניח כל המטלטלין, או המטלטלין ויניח הקרקעות¹¹, כפי מה שיתנה.

(11) זהו הפירוש של "חצי ממונם".

ג. ואסור לשקר בביתם ולכזב להם אחר שהשלימו וקבלו שבע מצות¹².

(12) שהרי קראו להם לשלום, והבטיחום שלא יהרגום, ואם ימעלו בהבטחתם, יש בזה חילול השם (ראה בסמוך סוף ה"ה), ומה גם שהתורה לא התירה לנו דם, נמצא ההורגם הוא שופך דמים ורוצח.

ד. ואם לא השלימו, או שהשלימו ולא קבלו שבע מצות - עושין עמהם מלחמה והורגין כל הזכרים הגדולים¹³, ובזיזין כל ממונם וטפם. ואין הורגין אשה ולא קטן, שנאמר: "הנשים והטף"¹⁴ - זה טף של זכרים. במה דברים אמורים?¹⁵ במלחמת הרשות שהוא עם שאר האמות, אבל שבועה עממין ועמלק שלא השלימו - אין מניחין מהם נשמה, שנאמר: "בן תעשה לכל וגו'". רק מערי העמים... לא תחיה כל נשמה", וכן הוא אומר בעמלק: "תמחה את זכר עמלק"¹⁶. ומניין שאינו מדבר אלא באלו שלא השלימו? שנאמר: "לא היתה עיר אשר השלימה אל בני ישראל בלתי החיי ישיבי גבעון, את הכל לקחו במלחמה. פי מאת ה' היתה לחיזק את לבם לקראת המלחמה את ישראל למען החרים"; מקלל, ששלוהו להם לשלום ולא קבלו¹⁷.

(13) סובר רבינו, שאפילו שאר האומות, תושבי הערים הרחוקות מגבול ישראל, מוכרחות לקבל שבע מצוות בני נח, שהרי אנו באים לכבוש אותן ולדור בארצותיהן, ואם ישארו בכפירתן יחטיאו אותנו, וכבר הבאנו לעיל אות ו דעת הראב"ד בזה. (14) וסיום הכתוב: "...והבהמה וכל אשר יהיה בעיר... תבזו לך". (15) שמשאירים הנשים והטף. (16) ופירשו בבבא-בבא-בבא-בבא, ב"זכר עמלק", שלא ישאר לו זכרון ואפילו הנקבות נהרגות, והכתוב אומר (שמואל-א טו, ג) "לך והכית את עמלק... והמתה מאיש עד אשה, מעולל ועד יונק, משור ועד שה" וגו'. ובמכילתא פ' בשלח, דרשו: "כי יד על כס י"ה - נשבע המקום בכסא כבוד שלו, אם מניח אני נין ונכד לעמלק, תחת כל השמים - שלא יהו אומרים גמל זה של עמלק, רחל זו של עמלק". (17) ומכאן, שאם קיבלו - היו משלימים עמהם. וכן אמרו

ה. שלשה כתבים שלח יהושע¹⁸ עד שלא נכנס לארץ: הראשון שלח להם - מי שרוצה לברח, יברח. וחתור¹⁹ ושלח: מי שרוצה להשלים, ישלים. וחתור ושלח: מי שרוצה לעשות מלחמה, יעשה. אם-כן, מפני מה הערימו יושבי גבעון?²⁰ לפי ששלח להם בכלל²¹ ולא קבלו, ולא ידעו משפט ישראל, ודמו ששוב אין פותחין להם לשלום²². ולמה קשה הדבר לנשיאים וראו שראוי להכותם לפי חרב לולי²³ השבועה?²⁴ מפני שקרתו להם ברית²⁵, והרי הוא אומר: "לא תכרת להם ברית"? אלא היה דינם שיהיו למס עבדים, והואיל ובטעות נשבעו להם²⁶, בדין היה שיהרגו על שהטעו, לולי חילול השם²⁷.

(18) ירושלמי שביעית פ"ו, ה"א. (19) לא שחיכה במכתב השני, עד שיקבל תשובה למכתבו הראשון, אלא בבת אחת שלח שלשה כתבים בהם שלש הצעות, וכן נראה מלשון הירושלמי שם (רדב"ז). ושם אמרו: גרגשי פינה והלך לו לאפריקה. (20) לשקר ולומר: מארץ רחוקה באו עבדיך וגו' (יהושע ט, ט), והלא יכולים היו להצהיר על רצונם להשלים וינצלו. (21) לכל ערי כנען בצורה כוללת. (22) שחשבו הואיל ולא נענו בפעם הראשונה עם קבלת הפניה הכללית, שוב לא יקבל אח"כ שום קיבוץ מהם (כסף-משנה). (23) כמו: לולא. (24) שנשבעו להם נשיאי העדה, ככתוב (שם, טו), והלא אפילו לא נשבעו להם, אסור להכותם מאחר שהשלימו?! (25) שיהיו שווי זכויות כאזרחים חפשיים. (26) שחשבו, שהם מארץ רחוקה מאד, מן העמים שאין בדעתם לבוא עליהם כלל, ואינם חייבים לקבל עליהם עבדות ומסים (רמב"ן לדברים כ, יא). (27) שיאמרו הגויים, שהנשיאים חללו שבועתם, ולא ידעו כי השבועה לא חלה עליהם כלל, שבטעות היתה (גיטין מו, א). והראב"ד סובר, כל שלא השלימו טרם שעברו ישראל את הירדן, שוב אין ההשלמה מועילה להם, ולפיכך מוכרחים היו הגבעונים להערים שמארץ רחוקה הם. אולם, מתוך שאמרו (ע"ז כד, ב) ארוונה היבסי גר תושב היה, שקיבל שבע מצוות, וקיבלו דוד, נראה כדעת רבינו, שכל מי שמשלים - מקבלים אותו ('קריית מלך'). וראה ב'תוספות' גיטין שם, ד"ה כיון דאמרו. ועדיין יש להעיר מדברי עזרא הסופר (עזרא ט, יב) בקשר להתערבות זרע קודש בעמי הארצות: הכנעני, החתי וגו' (כמפורש שם, ב): "ועתה בנותיכם אל תתנו לבניהם... ולא תדרשו שלומם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ח תשרי - ספר שופטים - הלכות מלכים קנט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זו אינה אלא במלחמת הרשות. והוא מנמק: שיש בזה תיקון, שנפתח להם פתח שיברחו, ולא יתחזקו לקראתנו.

וטובתם עד עולם", הרי שעם כניסתם לארץ, נאסרו להשלים עמהם ('אור שמח').

ח. אין קוצצין אילני מאכל שחוזין למדינה³² ואין מונעין מהם אמת³³ המלים פדי שייכשו, שנאמר: "לא תשחית את עצה"³⁴; וכל הקוצצין - לוקה. ולא במצור בלבד, אלא בכל מקום כל הקוצצין אילן מאכל דרך השחתה - לוקה³⁵; אכל קוצצין אותו אם היה מזיק אילנות אחרים³⁶, או מפני שמזיק בשדה אחרים³⁷, או מפני שדמיו יקרים³⁸. לא אסרה תורה אלא דרך השחתה.

(32) כשצרים על עיר להלחם עליה, "כדי להציק לאנשיה ולהכאיב לבם" ('ספר המצוות' ל"ת נז). (33) תעלה. (34) "בכל דבר" ('ספר' שופטים, אות כג). (35) מכות כב, א. ואזהרתו: "כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות". (36) אפילו בשלו (ב"ק צב, א). (37) כמו ששינונו (בבא בתרא כו, א) "לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו, אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות", שכשיחרוש אילנותיו לא יצטרך להכניס מחרשתו לתוך של חבירו. ושם כה, ב שנינו: "מרחיקים את האילן מן הבור כ"ה אמה... אם הבור קדם (ושרשי האילן מזיקים הבור) קוצצין ונותן דמים". (38) יקרים לבנין, יותר משבח פירותיו (בבא קמא צא, ב וברש"י).

ט. כל אילן סרק³⁹, מתר לקץ אותו⁴⁰, ואפלו אינו צריך לו. וכן אילן מאכל שהזקין ואינו עושה אלא דבר מועט שאינו ראוי לטרח בו - מתר לקץ אותו⁴¹. וכמה יהא הזית עושה ולא יקצנו? - רבע הקב זיתים⁴². ורקל שהוא עושה קב תמרים, לא יקצנו⁴³.

(39) שאינו עץ מאכל. (40) ככתוב: "רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא, אותו תשחית וכת". (41) בבא קמא צא, ב: "רק עץ אשר תדע - זה אילן מאכל". ומפרש רבינו: זה עץ מאכל שהזקין ואינו עושה אלא דבר מועט. (42) הקב - הוא ארבעה לוגין, והסאה ששה קבין (הל' עירובין פ"א ה"ג), ומתוך שהזיתים חשובים, נחשב בהם רובע הקב לדבר ניכר. (43) ב"ק שם.

י. ולא האילנות בלבד, אלא כל המשבר גלים וקורע בגדים⁴⁴ והורס בנן וסותם מעין⁴⁵ ומאבד מאכלות דרך השחתה⁴⁶ - עובר ב"לא תשחית", ואינו לוקה אלא מפת מדרות מדבריהם⁴⁷.

(44) כמו שאמרו (שבת קה, ב) "המקרע בגדיו בחמתו והמשבר כליו בחמתו... יהא בעיניך כעובד ע"ז. ושם קטס, א: רב יהודה - בקעו בשבילו שולחן-ארוז, להסיק בעציו ולחממו ביום הקזתו, ושאלו: והלא עבר משום בל תשחית? וכשרב הונא קרע בגדי משי לעיני בנו, לראות אם יתרגז ויתחצף, שאלו בגמרא (קידושין לב, א): והלא עבר משום בל תשחית. (45) ב'מדרש רבה' פרשת פינחס אות ו, שאלו בקשר לכתוב (מלכים-ב ג, יט): "וכל מעיני מים תסתומרו",

ו. עמון ומואב, אין שולחים להם לשלום, שנאמר: "לא תדרש שלומם וטובתם, כל ימיה". אמרו חכמים²⁸: לפי שנאמר, "וקראת אליה לשלום", יכול עמון ומואב פן? תלמוד לומר: "לא תדרש שלומם וטובתם"²⁹. לפי שנאמר: "עמך יושב בקרבך... בטוב לו, לא תוננו", יכול עמון ומואב פן? תלמוד לומר: "וטובתם". ואף-על-פי שאין שואלים בשלומם - אם השלימו מעצמם תחלה, מקבלין אותן³⁰.

(28) 'ספרי' כ"תצא, אות רנא. (29) והעיר הרדב"ז: כבר בא סנחריב ובלבל את העולם. כלומר, שאין אנו יודעים כיום, מי הם עמונים ומואבים, וכל גוי הפורש, מרוב האומות הוא פורש, כמבואר בידים פ"ד, מ"ד. והשווה הל' איסורי ביאה פ"ב, הכ"ה. (30) שלא אסר הכתוב אלא דרישתנו לשלומם, ולא היענותנו לקריאתם. וכתוב ב"הגהות מיימוניות": אינו אסור אלא לדרוש בשלומם, אבל תשלומי שלום מותר, כגון אם עשו עמך חסד, מותר לפקדם לשלום, שנאמר (שמואל-ב י, א) וימת מלך בני עמון, וימלוך חנון בנו... ויאמר דוד אעשה חסד עם חנון... כאשר עשה אביו עמדי חסד וישלח דוד לנחמו". ובכסף-משנה העיר, שבמדרש משמע, שלא עשה דוד כהוגן בזה, כוונתו למדרש תנחומא פרשת פינחס אות ג, "אתה מוצא במי שבא עליהם במדת רחמים, לסוף בא לידי בזיון ומלחמות... זה דוד... אמר לו הקב"ה: אתה תעבור על דברי, שאני כתבתי לא תדרוש שלומם... אל תהי צדיק הרבה, שלא יהא אדם מוותר על התורה... ולבסוף בא לידי בזיון, ויקח חנון את עבדי דוד ויגלח את חצי זקנם (שמואל-ב י, ד), ואח"כ לידי מלחמה עם ארם נהרים" וכו'. וב'אור שמח' מתרץ, שאם משלם חסד עם מטיבו עצמו - זה מותר, ודוד עשה חסד עם בנו, וזה אסור.

ז. כשצריך על עיר לתפשה, אין מקיפין אותה מארבע רוחותיה, אלא משלש רוחותיה; ומגיחין מקום לבורח ולכל מי שירצה להמלט על נפשו, שנאמר: "ויצבאו על מדין פאשר צוה ה' את משה" - מפי השמועה למדו³¹ שצריך צוהו.

(31) 'ספרי' פרשת מטות, אות קנז. וכתב הרדב"ז, מסתבר, שזה רק במלחמת הרשות, ובשאר האומות, דוגמת מדין, שלומד ממנה. וכל זה מדרכי התורה אשר כל נתיבותיה שלום. וכן גם דעת ה'חינוך' מצוה תקנז, שבמלחמת ד' עממים מקיפים אותה מכל צד. אולם ה'מנחת חינוך' שם סובר, שדעת רבינו שגם במלחמת מצוה אין מקיפים אותה אלא משלש רוחותיה, שהרי מלחמת מדין היתה על פי צו ה', והרי זו כמלחמת מצוה. ומה שהחיו בה את הטף (ראה שם, יח), אינה אלא גזירת הכתוב. וראה דעת הרמב"ן בהשגותיו על 'ספר המצוות' לרבינו, שמונה דין זה בתור מצות-עשה בפני עצמה (שם מצוה ה), וגם לדעתו, מצוה

והלא התורה אמרה לא תשחית, ואתה אומר כן? ותרצו, שבמלחמת מואב מותר, שהכתוב מזהיר עליהם: לא תדרוש שלומם וטובתם. (46) ראה שבת קמ, ב. (47) שאינה שלשים ותשע מכות, אלא כפי ראות עיני הדיין. ודוקא כל אלה, שאזהרתם משום: לא תשחית, סובר רבינו, שאינו לאו גמור אלא איסור ישנו בדבר, אבל הקוצץ אילן מאכל דרך השחתה, אזהרתו משום "ואותו לא תכרות", ולוקה מכות של תורה, כמבואר במכות כב, א (רדב"ז).

והלא התורה אמרה לא תשחית, ואתה אומר כן? ותרצו, שבמלחמת מואב מותר, שהכתוב מזהיר עליהם: לא תדרוש שלומם וטובתם. (46) ראה שבת קמ, ב. (47) שאינה שלשים ותשע מכות, אלא כפי ראות עיני הדיין. ודוקא כל אלה, שאזהרתם משום: לא תשחית, סובר רבינו, שאינו לאו גמור אלא איסור ישנו בדבר, אבל הקוצץ אילן מאכל דרך השחתה, אזהרתו משום "ואותו לא תכרות", ולוקה מכות של תורה, כמבואר במכות כב, א (רדב"ז).

1 יא. צִרִין עַל עִירוֹת שֶׁל עַמּוֹת שֶׁלֹּשָׁה יָמִים קִדְּם
2 הַשָּׁבֶת,⁴⁸ וְעוֹשִׂין עִמָּהֶם מִלְחָמָה בְּכָל יוֹם וְיוֹם,
3 וְאִפְלוּ בַשָּׁבֶת⁴⁹, שְׁנֵאמָר: "עַד דְּרִתָּה" וְאִפְלוּ
4 בַשָּׁבֶת⁵⁰; בֵּין מִלְחָמָת מִצְוָה, בֵּין מִלְחָמָת רִשּׁוּת⁵¹.

(48) אבל פחות משלשה ימים קודם השבת, אין מתחילים במצור, כדברי רבינו בהל' שבת פ"ל, ה"ג: "כדי שתתישב דעת אנשי המלחמה עליהם, ולא יהיו מבוהלים וטרודים בשבת". (49) אחרי שהתחילו במצור לפני השבת, אין מפסיקים המלחמה בשבת. (50) שבת יט, א, אל תרפה ממנה עד שתכבשנה. והשווה הל' שבת פ"ב, הכ"ה: "שלא כבש יהושע יריחו אלא בשבת". (51) שאפילו במלחמת רשות אין מפסיקים בשבת, וכמבואר ב'ספרי' שופטים אות רג, שבמלחמת רשות הכתוב מדבר. אבל זה ברור, שבמלחמת מצוה מתחילים אפילו בשבת, כמבואר בירושלמי שבת פ"א, ה"ח. וראה כסף-משנה להל' שבת פ"ב, הכ"ה.

5 יב. כְּשֶׁחֻזְנִין⁵², חוֹזְנִין בְּכָל מְקוֹם⁵³. וְיָמִי שְׁנֵהֲרֵג
6 בַּמִּלְחָמָה - בְּמְקוֹם שִׁיפֹל, שֶׁם יִקָּבֵר; קוֹנֶה מְקוֹמוֹ
7 כְּמַת-מִצְוָה⁵⁴.

(52) אנשי המלחמה. (53) ואין רשות לבעל הקרקע לסלקם מעל אדמתו. (54) "אחד מישראל שהיה מושלך בדרך ואין לו קוברים" (לעיל הל' אבל פ"ג ה"ח), ונקבר במקום שימצא בו (עירובין יז, א). כמבואר בהל' נזקי ממון פ"ה, ה"ג. וכתב הרדב"ז, מסתבר אפילו מתו במלחמה מיתת עצמם, נקברים במקומם, כיון שהם טרודים במלחמה - עשאו כמת מצוה.

8 יג. אֲרֵבֶעָה דְּבָרִים פִּטְרוּ בַּמַּחְנֶה⁵⁵: אוֹכְלִים
9 הַדְּמָא⁵⁶, וּפִטְוִרִים מְרַחֲצֵת יָדִים בַּתַּחֲלָה⁵⁷, וּמִבִּיאִין
10 יְעִצִּים⁵⁸ מִכָּל מְקוֹם. וְאִפְלוּ מִצָּאֵן תְּלוּשִׁים וְיִבְשִׁים⁵⁹
11 - אֵין מְקַפִּידִין עַל כֶּף בַּמַּחְנֶה. וְכֵן פִּטְוִרִין מְלַעֲרֵב
12 עֲרוֹבֵי חֲצֵרוֹת בַּמַּחְנֶה, אֲלֵא מְטַלְטְלִין מֵאֵהֶל לֵאחֲלֵה⁶⁰
13 וּמִסָּפָה לִסָּפָה. וְהוּא, שִׁנְיָפוּ כָּל הַמַּחְנֶה מְחִיצָה
14 גְבוּהָה עֲשָׂרָה טַפְחִים כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה רִשּׁוּת-הַיָּחִיד,
15 כְּמוֹ שֶׁנֶּתְבָּאֵר בְּהַלְכוֹת שָׁבֶת⁶¹, וְאֵין מְחִיצָה פְּחוּתָה
16 מִעֲשָׂרָה⁶². וְכֵשֶׁם שֶׁפִּטְוִרִין מִכָּל אֵלוֹ בְּהִלְכָתָן, כֶּף
17 פִּטְוִרִין בַּחֲזֵרָתָן⁶³.

(55) היוצאת למלחמה, ואפילו למלחמת הרשות (עירובין שם, ובפירוש המשנה לרבינו). (56) פירות שנלקחו מעם הארץ, ואינו ידוע אם פירותיהם מעושרים כראוי. ראה הל' מעשר פ"ט, ה"א. ומתוך שרוב עמי הארץ מעושרים הם,

18 יד. וְאִסּוּר לְהַפְנוֹת⁶⁴ בְּתוֹךְ הַמַּחְנֶה אוֹ עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה
19 בְּכָל מְקוֹם, אֲלֵא מִצְוֹת עֲשֵׂה לְתֵקֵן שֶׁם דֶּרֶךְ מִיְחָדוֹת
20 לְהַפְנוֹת בָּהֶן, שְׁנֵאמָר: "וַיִּדְ תִּהְיֶה לָךְ⁶⁵ מַחוּץ
21 לַמַּחְנֶה".

(64) לקטנים או לגדולים. "ולא יפנו בני אדם בכל מקום, ובין האהלים, כדרך שעושים האומות" ('ספר המצוות', עשה קצב). (65) דרשו ב'ספרי' (כ"הצא, אות רנו) אין יד אלא מקום. שנאמר (שמואל-א טו, יב) "והנה מציב לו יד".

22 טו. וְכֵן מִצְוֹת עֲשֵׂה לְהִיטֵי יָתֵד⁶⁶ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד
23 תְּלוּיָה עִם פְּלִי מִלְחָמָתוֹ, וְיֵצֵא בְּאוֹתָהּ הַדֶּרֶךְ וַיִּחַפֵּר
24 בָּהֶן, וַיַּפְנֶה וַיִּכְסֶה, שְׁנֵאמָר: "וַיִּתֵּן תִּהְיֶה לָךְ עַל
25 אֲזִנְךָ וְגו'".⁶⁷ וְכֵן שִׁישׁ עֲמָהֶן אֲרוֹן וְכֵן שְׂאִין
26 עִמָּהֶם אֲרוֹן⁶⁸, כֶּף הֵם עוֹשִׂים תְּמִיד, שְׁנֵאמָר: "וַיִּהְיֶה
27 מַחְנֶה קָדוֹשׁ"⁶⁹.

(66) דקר לחפור בו. (67) דרשו ב'ספרי' (שם) "אין אונן אלא מקום זינך", כלומר, כלי מלחמתך. ולקטנים - אינו צריך לחפור ולכסות, כמבואר בברכות כה, א. אבל חייב לצאת לדרך שמחוץ למחנה, כמבואר שם. ובתרגום יונתן לפסוק זה: "ותשוד תמן מוי דריגלך" - ותטיל שם מי רגליך. (68) ארון אלקים ההולך עמם במחנה בעת המחנה. (69) וכתב ה'חינוך' מצוה תקסו "משרשי המצוה... שנפשותיהם של ישראל דבקות בשכינה לעולם, וכל-שכן במחנה, שכולם נקיי הנפש, כי כל הירא מעבירות שבידו כבר הלך לו ושב אל ביתו, ונשארו הטובים אשר רוח אלקים שוכנת בתוכם, וראוי להם לעמוד בנקיות".

יום שישי י"ט תשרי ה'תשע"ז

פרק שביעי

(1) קריאת משוח מלחמה על העם. מי הם, שאינם יוצאים לעורכי המלחמה כל עיקר, שאסור לחשוב ולהרהר הרהורי פחד ובהלה במלחמה. כל הנלחם בלא פחד... מובטח לו שלא תגיעהו רעה.

1 א. אחד מלחמת מצוה ואחד מלחמת הרשות,
2 ממנין כהן לדבר אל העם בשעת המלחמה.
3 ומושחין אותו בשמן המשחה,⁴ וזהו הנקרא
4 "משוח-מלחמה".⁵

(2) ראה לעיל פרק ה, הלכה א איזוהי מלחמת מצוה ואיזוהי רשות. (3) הדברים המפורשים בסמוך הלכה ב. (4) שעשה משה, כמפורש בתורה שמות ל, כה, וראה הלכות כלי המקדש פרק א, הלכה ז. (5) שנמשח לתפקידו המיוחד בעת מלחמה, בניגוד לכהן גדול שנמשח לעבוד עבודות המקדש, שאינם כשרות אלא בו. וראה בהוריות יב, ב חמישה דברים, שהשווה בהם משוח מלחמה למעלת כהן גדול. ובסוטה מב, א דרשו: וניגש הכהן ודיבר אל העם - זה משוח מלחמה, ולא כל כהן שירצה, כמו שהוכיחו שם.

5 ב. שתי פעמים מדבר משוח-מלחמה אל העם:
6 אחת בספר⁶ בעת שיוצאין, קדם שיערכו המלחמה,
7 ואמר לעם: "מי האיש אשר נטע פרום ולא חללו
8 וגו'" - פשיטת דבריו,⁷ יחזר מעורכי המלחמה;⁸
9 ואחת בעורכי המלחמה אומר: "אל תיראו ואל
10 תתפזרו".⁹

(6) בגבול ארצם, שממנה יצאו למלחמה. (7) פעם שנית, כשעורכים המערכות, וכמבואר בסמוך חלק ג. שבפעם הראשונה אינו אלא מזמנים להקשיב שנית, דבריו, שישמע בעת שהמערכות יקראו למלחמה (כסף משנה). וכן שנינו בתוספתא סוטה פרק ז, משנה י "בספר מהו אומר: ילך וישמע דברי כהן" משמע, שילך למקום מערכות המלחמה, ושם ישמע דברי הכהן המשוח ויחזור. ובספרי (שופטים אות קצד) "ילך וישמע דברי כהן מערכי המלחמה וחזור" (אור שמח). (8) מהחזית, ששם ערוך מחנה הצבא בסדר מסויים, לקראת ההתקפה, ובדברי הימים-א יב, לח: "אנשי מלחמה עודדי מערכה". (9) סוטה מב, א. ולדעת הרדב"ז יש טעות בנוסח שלפנינו, והוא מצא בספרים ישנים נוסח יותר נכון: "שתי פעמים מדבר משוח מלחמה... קודם שיערכו מלחמה, אומר להם: מי האיש הירא ורך הלבב וכו', כשישמע הדבר חוזר מיד מעורכי המלחמה, ואחת בעורכי המלחמה אומר: אל תיראו ואל תתפזרו. בעת שעורכים המערכות וכו'", נמצאת הלכה זו עוסקת במלחמת מצוה, שבה לא היו מכריזים על בונה בית ונטע כרם, שכולם יצאו להילחם (ראה לקמן הלכה ד), ולא היו מכריזים אלא על הירא ורך הלבב כנ"ל, והלכה הבאה עוסקת במלחמת רשות, ובה מזכיר רבינו הכרזת הכהן על בונה בית ונטע כרם. וראה בביאורנו לקמן סוף הלכה ד.

11 ג. עת שעורכין המערכות¹⁰ והם קרבים להלחם,

משוח-מלחמה עומד במקום גבה וכל המערכות
לפניו, ואומר להם בלשון-הקדש¹¹: "שמע ישראל
אתם קרבים היום למלחמה על איביכם, אל ירף
לבבכם אל תיראו ואל תתפזרו ואל תערצו מפניהם.
כי ה' אלהיכם ההלך עמכם, להלחם לכם עם
איביכם להושיע אתכם". עד כאן אומר משוח-
מלחמה, וכהן אחר תתקין משמיע אותו לכל העם
בקול רם. ואחר-כך מדבר משוח-מלחמה: "מי
האיש אשר בנה בית חדש וגו'. ומי האיש אשר
נטע פרום וגו'. ומי האיש אשר ארש וגו'".¹² עד
כאן משוח-מלחמה מדבר, והשוטר משמיע לכל
העם בקול רם. ואחר-כך מדבר השוטר מעצמו
ואומר: "מי האיש הירא ורך הלבב", ושוטר אחר
משמיע לכל העם¹³.

(10) מחנות צבא ערוכות למלחמה, ככתוב (שמואל-א יז, כא) "מערכה לקראת מערכה". (11) סוטה מב, א. (12) וכל זה במלחמת רשות. כי במלחמת מצוה כולם משתתפים בה, כמבואר להלן הלכה ד. (13) שם מג, א.

ד. ואחר שתוזרין כל החוזרין מעורכי המלחמה,
מתקנין את המערכות ופוקדים שרי צבאות בראש
העם, ומעמידין מאחור כל מערכה ומערכה
שוטרים חזקים ועזים, וכשילין¹⁴ של ברזל בידיהם
- הרוצה לחזור מן המלחמה, הרשות בידן לחתוף
את שוקו, שתחלת נפילה - ניסה¹⁵. במה דברים
אמורים שמתזרין אנשים אל¹⁶ מעורכי המלחמה?
במלחמת הרשות, אבל במלחמת מצוה, הכל
יוצאין, ואפלו חתן מחדרו וכלה מחפתה¹⁷.

(14) קרדומות, ככתוב (תהילים עד, ו) "בכשיל וכלפות יהלומון". (15) סוטה מד, ב, שנאמר (שמואל-א לא, א) "וינוסו אנשי ישראל... ויפלו חללים". (16) בוני בית ונטעי כרם וכו'. (17) סוטה שם. והוא מלשון הכתוב (יואל ב, טז). והרד"ק שם, מפרש: מחפתה - מהחללים והעדיים (=שיוטים) שחופפים עליה בימי חתונתה. ולדעת הרדב"ז, במלחמת מצוה הנשים היו מספקות מים ומזון לבעליהן, כמנהג הערביות כיום, אבל לא השתתפו בקרב, שאין דרכן של נשים לעשות מלחמה. וראוי להעיר, שבספר המצוות עשה קצא כותב רבינו: "נאום משיח מלחמה וההכרזה בעורכי המלחמה, אינה חובה אלא במלחמת הרשות... אבל מלחמת מצוה, אין בה שום דבר מכל זה לא נאום ולא הכרזה", ואשר על כן החליט רבי חיים הליר (שם אות ח) שמה שכתוב לעיל ראש הלכה א: "אחד מלחמת מצוה ואחד מלחמת רשות" אינו שייך כלל לפרק זה, והוא שייך לסוף פרק ו הקודם, וכך צריך להיות שם: "...ובין שאין עימהם ארון... מחניך קדוש, אחד מלחמת מצוה ואחד מלחמת רשות. כסיום דברי רבינו שם סוף הלכה י"א. ובאור שמח הוכיח, שגם במלחמת מצוה ממנים משוח מלחמה, שכן, במלחמת מדין הכתוב אומר (במדבר לא, ו) "וישלח אותם משה... ואת פינחס" - דרשו חכמינו (סוטה מג, א)

ז. אחד המאָרס את הבתולה, ואחד המאָרס את האלמנה³²; וכן אם נפלה לו יבמה³³, אפילו חמשה אחים ומת אחד מהם - בלן חוזרין³⁴. קדש אשה מעבשו ולאחר שנים-עשר חדש³⁵, ושלם הזמן במלחמה - חוזר ובא לו³⁶.

(32) סוטה מג, א. ובספרי פרשת תצא אות רעא שנינו: כי יקח איש אשה חדשה - אין לי אלא בתולה, מניין לרבות אלמנה וגרושה? תלמוד לומר: ושימח את אשתו - מכל מקום, אם כן, למה נאמר חדשה? מי שחדשה לו, פרט למחזיר גרושתו. (33) אף על פי שלא קידשה הוא, אלא מכוח אחיו המת באה לו (סוטה מד, א וברש"י). (34) שם, שהרי היא ראוייה לכל אחד מהם, ושמא תתייבם לו, כמבואר שם מג, ב. ואפילו שמע שמת אחיו במלחמה חוזר ובא לו (שם מג, א). (35) אם לא יחזור בו במשך הזמן תהיה מקודשת לו למפרע. (36) שהרי נתברר שנתקדשה לו לפני התחלת המלחמה, אבל אם לא אמר לה: מעכשיו, אלא קידשה לאחר י"ב חודש, והגיע הזמן והוא בתוך המלחמה אינו חוזר, שהרי קדמה המלחמה לתחולת קידושו, ואין אדם יכול לארס אשה בתוך המלחמה ולהפקיע עצמו מחובת לחימתו (ירושלמי סוטה פרק ח, הלכה ו). ואין זה דומה למת אחיו במלחמה, שלא עשה שום מעשה לפטור עצמו, אלא מן השמים הקנוה לו (כסף משנה). וכבר נתבאר בהלכות אישות פרק ו, הלכה י"ז, שכל האומר: "על מנת" כאומר מעכשיו, שכוונתו מעכשיו יחול המעשה על מנת שיתקיים התנאי (רדב"ז).

ח. המחזיר את גרושתו³⁷, והמאָרס אשה האסורה עליו, כגון אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה³⁸ לכהן הדיוט, ממזרת ונתניתה³⁹ לישראל, בת ישראל לממזר ולנתנין - אינו חוזר⁴⁰.

(37) שאינה חדשה לו. (38) אסורה לכהן מדברי סופרים, שהיא כגרושה (הלכות איסורי ביאה פרק י"ז, הלכה ז). (39) מן הגבעונים, ויהושע נתנם להיות חוטבי עצים ושואבי מים לעדה ולמזבח (יהושע ט, כז), ודוד גזר עליהם, שלא יבואו בקהל לעולם (שם פרק י"ב, הלכה כ"ב-כ"ג). (40) סוטה מד, א, שנאמר: "אשר ארש אשה ולא לקחה" לקחה - משמע לזו ולא אחרת, פרט לנישואי עבירה, שהם לקחת איסור. וראה לקמן בבאורנו בסוף הלכה י"ד.

ט. כל אלו שחוזרין מעורכי המלחמה כששומעין את דברי הפהן, חוזרין ומספקין מים ומזון לאחיהם שבצבא, ומתקנין את הדרכים⁴¹.

(41) שם מג, א.

י. ואלו שאין יוצאין לעורכי המלחמה כל עקר, ואין מטריתין אותם לשום דבר פעולם: הבונה בית ונכבד⁴², והנושא ארוסתו או שבים, ומי שחלל פרמו⁴³ - אין יוצאין עד תם שנה, שנאמר: "נקי יהיה לביתו שנה אחת ושמח את אשתו אשר לקח". מפי הקבלה⁴⁴ למדו, שיהיה נקי שנה, בין לבית

"פינחס - זה משוח מלחמה" הרי שגם במלחמת מדין, שהייתה מלחמת מצוה על פי צו ה', מינו משוח מלחמה.

ה. אחד הבונה בית לשיבתו, ואחד הבונה בית הבקר, בית-העצים, בית-האוצרות¹⁸, הואיל וראוי לדירה¹⁹; ואחד הבונה, ואחד הלוקח, ואחד שנפן לו במתנה או הירש - הרי זה חוזר²⁰. אבל הבונה בית-התבן²¹ ובית שער²² אכסדרה²³ ומרפסת²⁴, או בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות²⁵, או הגוזל בית²⁶ - הרי זה אינו חוזר.

(18) שאוצרים בו יין ושמן ותבואה, ואין אדם דר בו. (19) סוטה מג, א. (20) שם, שנאמר: מי האיש אשר בנה וגו', "האיש", הרי זה בא לרבות כל אלו. (21) בגמרא שם מדמים "בית תבן" לבית הבקר שחוזרים עליו, ויפה הגיה הרש"ש שצריך להיות: "בית התבן... אבל הבונה בית שער" וכו'. וכן בדפוס רומי ר"מ. (22) בית קטן שעושים לפני שער החצר ושומר הפתח מסתופף שם. (23) פרוזדור שלפני הבית ואינו מקורה. (24) יציע שלפני הבית, וכל אלה אינם ראויים לדירה (שם וברש"י). (25) שאינו ראוי לדירה (עירובין ג, א). (26) סוטה מג, א, שנאמר: "ולא חנכו" ולא נאמר: "ולא חנק", הרי זה מיעוט, זה - ולא אחר, פרט לגזול.

ו. אחד הנוטע פָּרֶם, ואחד הנוטע חמשה אילני מאכל, ואפילו מחמשת מיני מאכל²⁷. אחד הנוטע, ואחד המכריז²⁸, ואחד המרכיב²⁹ הברכה והרפכה שהיא חיבת בערלה³⁰. אחד הלוקח, ואחד הירש, ואחד שנפן לו במתנה. אבל הנוטע ארבעה אילני מאכל, או חמשה אילני סרק, או שגזל פָּרֶם - אינו חוזר עליו. וכן פָּרֶם של שני שתפין, אין חוזרין עליו³¹.

(27) אפילו מרוחקים זה מזה, כלשון התוספתא (סוטה פרק ז, משנה י"א) "מחמשת המינים אפילו בחמש עיירות. ולא כרש"י הסובר (שם מג, א), שיהיו שני אילנות כנגד שניים ואחד יוצא זנב. (28) שכופף ענף של אילן ומכסהו בעפר, כדי שיכה שורשים ויצמיח ענפים חדשים. (29) אילן בחבירו, שנוקב האילן, ונוטל מן הרך שבענפי האילן ותוחב לתוכו, ועושה ענף בתוך הנקב, ונושא ממין אותו אילן שנוטל ממנו (רש"י שם עמוד ב). (30) שאז דינה כנטיעה גמורה שחוזרים עליה מהמלחמה, אבל אם אינה חייבת בערלה, כגון המרכיב נטיעה ילדה בזקנה (=שכבר עברו עליה ארבע שנים ונתחללה), שבטלה ילדה בזקנה, אינה נחשבת נטיעה, ואין חוזרים עליה (שם עמוד ב). ובהלכות מעשר שני פרק י נתבאר איזו נטיעה חייבת בערלה. ובדפוס וניציאה הנוסח: "ואחד המרכיב זקנה בחברתה (=בזקנה) שהיא חייבת בערלה". (31) שם. שאין זה כרמו המיוחד לו, שאין בו גפן, שאין לשניהם חלק בה (רש"י). ולדעת הכסף משנה, בית של שותפים חוזרים עליו, שבוודאי יש לכל אחד מהם מקום מיוחד להשתמש בו, ונקרא ביתו, וראה בלחם משנה, שבירושלמי שם פרק ח, הלכה ו מבואר, שגם בית של שותפים אין חוזרים עליו.

המהרש"ל, שאם לא נתן לנהוג קלות ראש בבית, אלא עשה סעודה לחנכו תחילה לומר בה דברי תורה, ולדרוש מעין המאורע, הרי זו סעודת מצוה. ובירושלמי שם הלכה ו הוסיפו: הנושא את האיילנית (אשה שאינה ראויה ללדת) הואיל ואין מצוה לישוב עימה, אינו חוזר.

טו. "מי האיש הִירָא וְרַךְ הַלֵּבב" - פִּמְשָׁמְעוּ, שְׁאִין בְּלָבוּ פֶּחַ לַעֲמֹד בְּקִשְׁרֵי הַמִּלְחָמָה⁵⁸. וּמֵאַחַר שִׁיכְנָס בְּקִשְׁרֵי הַמִּלְחָמָה, יִשְׁעֶן עַל מְקוֹה יִשְׂרָאֵל וּמוֹשִׁיעוֹ בַּעֲת צָרָה⁵⁹, וְיִדַּע שֶׁעַל יְחֻד הַשֵּׁם הוּא עוֹשֶׂה מִלְחָמָה⁶⁰, וְיִשִּׁים נַפְשׁוֹ בְּכַפּוֹ⁶¹ וְלֹא יִירָא וְלֹא יִפְחַד, וְלֹא יִחְשַׁב לֹא בְּאִשְׁתּוֹ וְלֹא בְּבָנָיו, אֲלֵא יִמְחָה זְכָרָנָם מִלָּבוּ וּיִפְנֶה מִכָּל דָּבָר לַמִּלְחָמָה. וְכָל הַמִּתְחִיל לַחֲשֹׁב וּלְהִרְהֹר בַּמִּלְחָמָה וּמִבְּהִיל עֲצָמוֹ - עוֹבֵר בְּלֹא-תַעֲשֶׂה, שְׁנֹאמַר: "אֵל יִרְךָ לְבַבְכֶּם אֵל תִּירָאוּ וְאֵל תַּחֲפֹזוּ וְאֵל תַּעֲרֹצוּ מִפְּנֵיהֶם"⁶². וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שֶׁכָּל דָּמֵי יִשְׂרָאֵל⁶³ תְּלוּיִין בְּצוּאָרוֹ. וְאִם לֹא נִצָּח וְלֹא עָשָׂה מִלְחָמָה כָּל לָבוּ וְכָל נַפְשׁוֹ, הֲרִי זֶה כְּמִי שֶׁשָּׁפַף דָּמֵי הַכָּל⁶⁴, שְׁנֹאמַר: "וְלֹא יִמָּס אֶת לֵבָב אַחֲיוּ לְכַבּוֹ". וְהֲרִי מִפְּרֵשׁ בַּקְּבָלָה⁶⁵: "אֲרוּר עוֹשֶׂה מְלָאכָתָה ה' רַמְיָה, וְאֲרוּר מֹנֵעַ חֲרָבוֹ מִדָּם". וְכָל הַנִּלְחָם כָּל לָבוּ בְּלֹא פֶחַד, וְתִהְיֶה כְּוִנָּתוֹ לְקַדֵּשׁ אֶת הַשֵּׁם בְּלִבָּדוֹ⁶⁶ - מִכְּטֹחַ לוֹ שֶׁלֹּא יִמָּצֵא נֹזֵק וְלֹא תִגְעַעְהוּ רָעָה, וְיִבְנֶה לוֹ בֵּית נֶכּוֹן בְּיִשְׂרָאֵל, וְיִזְכֶּה לוֹ וּלְבָנָיו עַד עוֹלָם, וְיִזְכֶּה לַחַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא, שְׁנֹאמַר: "כִּי עָשָׂה יַעֲשֶׂה ה' לְאֲדֹנָי בֵּית נֶאֱמָן, כִּי מִלְחָמוֹת ה' אֲדֹנָי נִלְחָם וְרָעָה לֹא תִמָּצֵא בָּהּ וְגו'". וְהִיתָה נַפְשׁ אֲדֹנָי צְרוּרָה בְּצִרְוֹר הַחַיִּים⁶⁸ אֶת ה' אֱלֹהֶיהָ".

(58) כשמתקשרים לעמוד צפופים, שלא יפרידו אויבים (סוטה מד, א וברש"י), וכדעת רבי עקיבא שם, בניגוד לרבי יוסי הגלילי שם, האומר: הירא - זה המתירא מן העבירות שבידו. ובספרי שופטים אות קצז רבי יוסי הגלילי אומר: הירא ורך הלבב - זה בן ארבעים שנה, שחש כוחו (הגהות מיימוניות). ובתוספתא סוטה פרק ז, משנה י"ד: רבי עקיבא אומר, הירא, מה תלמוד לומר עוד "ורך הלבב" לומר לך, שאפילו גיבור שבגיבורים וחזק שבחזקים, והיה רחמן חוזר, שנאמר: ולא ימס את לבב אחיו כלבבו. (59) כלשון הכתוב ירמיה יד, ח. (60) ככתוב (דברים כ, ד) "כי ה' אלוקיכם ההולך עימכם להילחם לכם" = הם באים בנצחונם של בשר ודם, ואתם באים בנצחונם של מקום (סוטה מב, א). (61) יסכן עצמו, כלשון הכתוב (שופטים יב, ג). (62) פירשו חכמינו (משנה בסוטה שם): "אל ירך לבבכם - מפני צהלת סוסים וציחצוח חרבות; אל תיראו - מפני הגפת תריסים (=צלצול המגינים זה בזה, להשמיע קול ולאיים) ושפעת הקלגסים; אל תחפזו - מקול קרנות; אל תערצו - מפני קול צווחות. (63) הנשפכים בקרב, בגלל פחדנותו ועריקתו. (64) שהוא גרם לכך. ובמדרש ויקרא רבה פרשה כ"ה, אות ב "כל מי שיוצא לדרך, ואינו מכוון לבו למלחמה, סוף שהוא נופל במלחמה". (65) בדברי

1 שְׁקִנְהָ, בֵּין לְאִשָּׁה שְׁנֹשְׂאָ, בֵּין לְכָרֶם שֶׁהִתְחִיל לְאָכַל פְּרִיָּהּ⁴⁵.
2

(42) שנכנס לגור בו. כי לבו וכל תאוותו לחינוך ביתו ולא למלחמה, על כן ינוס וינס אחרים (רבי אברהם בן עזרא לדברים כ, ה). (43) בשנה הרביעית לנטיעתו, שהפירות - צריכים לאכלם בירושלים, או לחללם (=לפדותם) בדמים, ולהעלות את דמיהם ירושלימה. (44) שקיבלו החכמים איש מפי איש עד למשה מסיני. (45) ועדיין לא עברה שנתו הרביעית (סוטה מג, א).

3 יא. כָּל הַשָּׁנָה אֵין מְסַפֵּק מַיִם וּמְזוֹן, וְלֹא מִתְקֵן דָּרָךְ, וְלֹא שׁוֹמֵר בַּחֲמוּמָה, וְלֹא נוֹתֵן לַפְּסֵי הָעִיר⁴⁶,
4 וְלֹא יַעֲבֹר עָלָיו שׁוֹם דָּבָר בְּעוֹלָם⁴⁷, שְׁנֹאמַר: "לֹא יֵצֵא בְּצָבָא וְלֹא יַעֲבֹר עָלָיו לְכָל דָּבָר"⁴⁸ - לַעֲבֹר בְּשָׁנֵי לְאוּיִן, לֹא לְצָרְכֵי הָעִיר וְלֹא לְצָרְכֵי הַגָּדוּד.

(46) קרשי עץ לחזק שערי העיר (הערוך, ערך פס א), וראה בבא בתרא ח, א (תוספתא פרק ז, הלכה ט"ו). (47) סוטה מד, א. (48) שהוא צורך ציבורי. והרמב"ן לתורה שם, מפרש: לא יעבור עליו - על הצבא הנזכר, יאמר, שלא יעבור האיש הזה על הצבא: לא להיות פקיד על אנשי הצבא...או לכל הצריך להם, כגון סיפוק מים, לא ישגיח עליהם, אלא בשמחתו.

8 יב. בָּנָה בֵּית וְהִשְׁפִּירוֹ לְאַחֲרִים וְהִקְדִּים לוֹ שְׁכָרוֹ⁴⁹
9 - הֲרִי זֶה כְּמִי שֶׁחֲנֻכּוֹ⁵⁰. נָתַן לוֹ שְׁכָרוֹ לְאַחֵר
10 שְׁנִים-עָשָׂר חֹדֶשׁ - הֲרִי הוּא כְּמִי שֶׁלֹּא חֲנֻכּוֹ עַד עֲתָהּ⁵¹.
11

(49) שנתן השוכר דמי השכירות מראש. (50) משעת קבלת השכירות. (51) ואין מחשבים "ימי החינוך" אלא מעת קבלת השכר (ירושלמי סוטה פרק ח, הלכה ד). ושם אמרו: אשר בנה - פרט לנפל ביתו ובנאו, שאינו חוזר, ורבינו לא חשש להזכיר זה, כי נלמד מדין מחזיר גרושתו המבואר לעיל הלכה ח, שאינו חוזר (רדב"ז).

12 יג. בָּנָה בֵּית וְנָתַן בּוֹ חֲפָצָיו וְנָעַל עָלֵיהֶם: אִם הָיָה צָרִיךְ לְבִטְלָה⁵² עַל שְׁמִירָתָן⁵³, הֲרִי זֶה כְּמִי שֶׁחֲנֻכּוֹ
13 וְהִתְחִיל לִישָׁב בּוֹ⁵⁴; וְאִם אֵינֶן צָרִיכִין לִישָׁב
14 וּלְשׁוּמְרָן⁵⁵, הֲרִי זֶה כְּמִי שֶׁלֹּא חֲנֻכּוֹ⁵⁶.
15

(52) מזמנו. (53) אילו לא נתנם בתוך הבית. (54) נתינתם בבית זוהי ישיבתו. (55) שהם חפצים גדולים וכבדים, שאינם נגנבים ומתקלקלים בחוץ. (56) שביטו לא הועיל להם כלום (ירושלמי שם).

16 יד. וְכָל הַבּוֹנֶה בֵּית אוֹ נוֹטֵעַ פֶּרֶם בַּחוּצָה לְאֶרֶץ -
17 אֵינוֹ חוֹזֵר עָלֶיהָ⁵⁷.

(57) שם, "ולא חנכו - את שמצווה לחנכו, יצא זה שאינו מצווה לחנכו", שהדירה בחוץ לארץ אינה מצוה. ומכאן, שהמסיבות שעושים בחוץ לארץ לחנוכת בית חדש, אינן סעודות מצוה (שיירי קרבן שם וכן בבאר שבע). ובמגן אברהם לאורח חיים תקסח, סעיף קטן ה הביא בשם

הנביאים, וכמבואר בביאורנו לעיל פרק ב, הלכה ו. (66) שהוא הנלחם עם אויביו להושיענו. (67) המכונות לייחוד ה' וקידוש שמו. ויונתן תרגם שם: מלחמות עם ה'. (68) "חיים אלו - לפי שאין עימם מוות... נקראו: צרור החיים" (לשון רבינו בהלכות תשובה פרק ח, הלכה ג), ובביאורנו שם: החיים הנצחיים צרורים לעד ולא יפרדו.

פרק שמיני

(1) היתר מאכלות אסורות לחלוצי צבא במלחמה. דיני ישראל ביפת תואר במלחמה, ודיני הכהן בה. יפת תואר שלא רצתה לעזוב עבודה-זרה - מה יעשה בה. דיני גר תושב: ומיהו הראוי להיקרא חסיד מחסידי אומות העולם.

1 א. חלוצי צבא, כשיכנסו בגבול העכו"ם³ ויכבשו וישבו מהן - מתר להן לאכל נבלות וטרפות⁴ ויבשר-חזיר וכיוצא בו, אם ירעב ולא מצא מה יאכל
2 אלא מאכלות אלו האסורים⁵. וכן שותה יין-נסף.⁶
3 מפי השמועה למדו⁷: "ובתים מלאים פל טוב" -
4 ערפי חזירים⁸ וכיוצא בהן.⁹

(2) חיילים מזוזים, מלשון הכתוב (במדבר לא, ה) "שנים-עשר אלף חלוצי צבא". על שם חגירת חלציהם למלחמה (ראב"ע שם, ג). (3) כן בדפוסים קדומים. (4) מפורש לעיל הל' סנהדרין פי"ט בביאורנו, אות קס"ג. (5) שאם ישהה ויבקש מאכלות מותרים ירגישו בו העמים ויהרגוהו, והרי זה כמסוכן. אבל קודם שיכנסו לגבול העמים, הרי הם כשאר כל אדם, שאפילו יהוה לחזר אחרי מזון מצרכי מזון כשרים, אין שום סכנה צפויה להם (כסף-משנה). (6) שנתנסך לעבודה-זרה. ואע"פ שבע"ז נאמר: "יהרג ואל יעבור"? סובר רבינו, כשם שהתורה התירה לו לבעול אשה בגיורת, ראה בסמוך ה"ב - אע"פ שבגילוי עריות נאמר ג"כ: יהרג ואל יעבור, כך התירה לו לכשיצמא לשותות יין נסך, הוא שאמר הכתוב: ובתים מלאים כל טוב... ובורות חצובים וגו' - הכוונה לבורות מלאים יין נסך ('אור שמח'). ולדעת הרמב"ן בפירושו לתורה (שם, י) אסורים הם ביין נסך, שבכל איסורי ע"ז, היא עצמה, ותקרובת שלה - הכל אסור מיד, ככתוב (שם ז, כה-כו) "לא תחמוד כסף וזהב עליהם... שקץ תשקצנו... כי חרם הוא". (7) חולין יז, א. (8) בנוסח שלפנינו, בחולין שם: כתלי דחזירי, אולם גירסת רבינו שם: "קדלי (=ערפי) דחזירי", וכן הוא בתשובות רבינו, הוצ' פריימן סמן קנד. וראה מגילה יג, א "שהאכילה קדלי דחזירי". (9) והכתוב מסיים שם: "ואכלת ושבעת".

7 ב. וכן בועל אשה בגיורת¹⁰ אם תקפו יצרו¹¹; אבל
8 לא יבעלנה¹² וילך לו, אלא מכניסה לתוך ביתו¹³,
9 שנאמר: "וראית בשביה אשת יפת-תאר"¹⁴. ואסור
10 לבעל אותה ביאה שניה¹⁵ עד שישאנה¹⁶.

(10) בעודה גויה. (11) קידושין כא, ב. כי "לא דיברה תורה אלא כנגד יצר הרע". ואפילו לא נתיירה עדיין, מותרת לו בביאה ראשונה. וכן דעת רב וחבריו בירושלמי מכות פ"ב, ה"ו. וכל זה אינו מותר אלא במלחמה, שצריך ללחום בחירוף נפש, ואסור לו לעצר נפשו בהרהורי יצרו, כדי

11 ג. אין אשת יפת-תאר מתרת אלא בשעת השביה,
12 שנאמר: "וראית בשביה"¹⁷. בין בתולה, בין
13 בעולה, בין אשת-איש; שאין אישות לעכו"ם¹⁸.
14 "וחשקת" - אף-על-פי שאינה יפה¹⁹. "בה" - ולא
15 בחברתה, שלא יבעל שמים. "ולקחת לך לאשה" -
16 שלא יקח שמים ויבעל אחת, ויניח אחת לאביו או
17 לאחיו²⁰. ומניין שלא ילחצנה²¹ במלחמה? שנאמר:
18 "והבאתה אל תוך ביתך" - יכניסה למקום²² ואחר-
19 כך יבעול.

(17) אם נתן מתחילה עינוי בה, ולא שלקחה למכרה או לשפחות, ואח"כ נתן בה עינוי (קידושין כא, וברש"י). (18) כמו שאמרו (סנהדרין נב, ב) "אשת רעהו" - פרט לאשת אחרים. ומפרש רש"י: שאין קידושין לגויים. וכל זה בנוגע לישראל, אבל ביחס שבין גוי לחבירו - יש אישות, וחייב מיתה על אשת חבירו, כמבואר לקמן פ"ט, ה"ה, ז. (19) בחשקו תלה הכתוב (קידושין כב, א). (20) שם, והוא הדין שלא יקח אחת להביאה לאביו או לקרוב אחר ('תוספות' שם, ובלחם-משנה). (21) יבעלנה. (22) בכת"י התימנים: למקום פנוי. ולדעת הכסף-משנה - הכוונה, שיכניסנה לעיר.

20 ד. הפה"ק מתר בפת-תאר בביאה ראשונה, שלא
21 דברה תורה אלא כנגד היצר²³; אבל אינו יכול
22 לשאנה אחר-כך²⁴, מפני שהיא גיורת²⁵.

(23) שאם לא תתירה לו, יעבור ויבעלנה באיסור, שיצרו מתגרה בו, ואפילו ככהן יש לחוש ליצר הרע (קידושין כא, ב וברש"י). (24) כשתתגייר, וכמבואר בסמוך ה"ו. (25) וכהן אסור בגיורת, "הואיל ואינה בת ישראל, הרי זו זונה ואסורה לכהן", כדברי רבינו בהל' איסורי ביאה פי"ח, ה"ג (קידושין שם).

23 ה. וכיצד דין ישראל בפת-תאר? אחרי שביעלנה
24 ביאה ראשונה והיא בגיורתה: אם קבלה עליה
25 להכנס תחת פנפי השכינה²⁶ - מטבילה לשם גירות²⁷
26 מיד²⁸; ואם לא קבלה - תשב בביתו שלשים יום,
27 שנאמר: "ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים"²⁹,
28 וכן בוכה על דתה³⁰ ואינו מונעה, ומגדלת את
29 צפרינה ומגלחת את ראשה כדי שתתגנה בעיניו³¹.
30 ותהיה עמו בבית. נכנס ורואה אותה³², יוצא ורואה
31 אותה, כדי שיקוץ בה³³, ומגלגל עמה³⁴ כדי
32 שתקבל³⁵ - אם קבלה ורצה בה³⁶, הרי זו מתגיירת
33 וטובלת בכל הגרים.

- 26) להתגייר, ולקיים המצוות כולן. 27) שאין גירות בלא טבילה, כמבואר בהל' איסורי ביאה פי"ג, ה"ד. 28) ואין צורך לנוולה בגידול צפרניה ובגילוח ראשה (יבמות מח, ב). אבל עדיין אסור לו לבוא עליה עד שיעברו עליה שלשה חדשים, משום הבחנה, וכמבואר לקמן אות לו. 29) "כי יש לעצבים מנוחה בבכייתם, ולהעיר אבלם, עד אשר יחלשו כוחותיהם הגופיים מלסבול זה המקרה הנפשי" (מורה נבוכים, ח"ג פמ"א). 30) על עזבה פולחן אלוהיה, כדברי רבי עקיבא (יבמות שם): "אביה ואמה - זו עבודת כוכבים, וכן הוא אומר (ירמיה ב, כז) אומרים לעץ אבי אתה וגו'. 31) שם עמ' א. 32) בניוולה. 33) ולא ישאנה. וב'ספרי' כ"תצא, אות ריג: "שתהא בת ישראל שמחה, וזו בוכה; זו מתקשטת וזו מתנוולת". 34) משתדל להשפיע עליה. 35) להתגייר. 36) בכת"י התימנים: ורצה בו. והכוונה שנתרצתה להנשא לו.
- 1 ו. וצריכה להמתין שלשה חדשים: חדש של בכיה, ושני חדשים אחריו³⁷. ונשאה בכתבה וקדושין³⁸.
2 ואם לא הפין בה³⁹ - משלחה לנפשה⁴⁰. ואם
3 מקרה⁴¹ - עובר בלא תעשה, שנאמר: "ומכר לא
4 תמכנה בפסוף". ואם מקרה - אינה מכורה⁴²,
5 ומחזיר הדמים. וכן אם פגשה אחר שנבעלה, לשם
6 שפחה - משישתמש בה, עובר בלא תעשה,
7 שנאמר: "לא תתעמר בה", שלא ישתמש בה⁴³.
- 37) "להבחין בין זרע ראשון (=שלפני הגירות) לזרע אחרון" ('ספרי' כ"תצא, אות ריג). שלאחר שלושת חדשי הריון, אפשר להכיר אם מעוברת היא או לא, וכדברי רבינו בהל' גירושין פי"א, הכ"א: "ואפילו גר ואשתו שנתגיירו, מפרישים אותם תשעים יום, כדי להבחין בין זרע שנזרע בקדושה (=לאחר גירותם), לזרע שנזרע שלא בקדושה. וכן יפת-תואר אע"פ שנתנה לה תורה שלשים יום לתקנת עצמה, צריכה להמתין תשעים יום לתקנת הוולד". ואע"פ שהתורה התירה לו ביאה ראשונה מיד בלא הבחנה? אותו זרע אינו קדוש כלל, שאינו בנו לשום דבר, מפני שהוא מן הגויה, כמבואר בסמוך ה"ח (כסף-משנה). 38) מכיון שנתגיירה, הרי היא כישראלית וצריכה קידושין, וחייב לכתוב לה כתובה. 39) שקץ בה, ולא קידשה. 40) בלא גט, שעדיין לא נתקדשה לו. 41) להיות שפחה אצל הלוקח, ואפילו לא נתגיירה, כמבואר במורה נבוכים ח"ג, פמ"א. 42) שכל דבר שאמרה תורה "אל תעשה" - אם עשה אינו מועיל (תמורה ד, ב). והשווה הל' בכורות פ"ו, ה"ה: "המוכר מעשר (=בהמה), לא עשה כלום, ולא קנה לוקח, ולפיכך אינו לוקה... וכמוכר יפת תואר". ומובן שאינו לוקה, ולפיכך לא מגזר רבינו לעיל הל' סנהדרין פי"ט ה"ד, בין הלאוין שלוקין עליהם. 43) 'ספרי' כי תצא, אות ריד: "שבלשון פרסי, קוראים לעבדות ושימוש: עימראה" (רש"י לתורה שם).
- 9 ז. לא רצתה להתגייר - מגלגלין עמה⁴⁴ שנים-עשר
10 חדש⁴⁵. לא רצתה - מקפלת שבע מצות שנצטוו בני
11 נח⁴⁶, ומשלחה לנפשה, והרי היא ככל הגרים
- 44) משתדלים ועוסקים עמה שתסכים להתגייר. 45) כדין הלוקח עבד כנעני ולא רצה לקבל מצוות העבדים, מגלגלים עמו כל שנים-עשר חודש (יבמות מח, ב. ובהל' עבדים פ"ח, ה"ב. כסף-משנה). ובמדרש הגדול (דברים כא, יב). "ושלחתה לנפשה - מלמד שאם לא רצתה להתגייר לאחר שלשים יום, מגלגל עליה כל שנים-עשר חודש". ולדעת ר"מ כשר, בספרו "הרמב"ם והמכילתא דרשב"י" עמ' קמח, מקור מדרש זה במכילתא לדברים. 46) והן מנויות לקמן פ"ט, ה"א. 47) שקיבלו עליהם שבע מצוות בני נח, ומותר להם לשבת אתנו בארצנו, כמבואר בהל' איסורי ביאה פי"ד, ה"ז. וראה בסמוך ה"י. 48) ככתוב (דברים ז, ג) "ולא תתחתן בם". ואע"פ שכתב רבינו בהל' איסורי ביאה פי"ב, ה"ה: "והבא על בת גר תושב - אין הקנאים פוגעים בו, אבל מכים אותו מכת מרדות" - לענין חיתון הרי זו אסורה עליו מן התורה, כמבואר בהל' מאכלות אסורות פי"א ה"ז, שגר תושב יינו אסור בשתיה, וידוע שגזרו על ינם משום בנותיהם.
- 49) בספר ה'חינוך' מצוה תקלב, הנוסח: הולד גוי. 50) לא לירושא, ולא לפטור את אשתו מזיקת יבום ועוד. 51) "ואין בנך הבא מן הגויה נקרא בנך אלא בנה" (יבמות כג, א). וראה הל' איסורי ביאה פי"ב, ה"ז. 52) לשם גירות, שאין לך גר בלא מילה וטבילה. 53) "הם נעשים לו אב, והרי הוא גר על ידיהם", כדין כל גר קטן, שאין לו אב, ואמו הביאתו לבית-דין להתגייר (כתובות יא, א וברש"י). והשווה הל' איסורי ביאה פי"ג, ה"ז: "שזכות היא לו". ואם בעודה מעוברת נתגיירה וטבלה, אין בנה צריך טבילה, אלא מילה בלבד, כדברי רבינו שם ('אור שמח'). 54) בת מעכה, אם אבשלום. 55) שמעכה אמה יפת תואר היתה, ובא עליה דוד בגיותה, כשלקחה בשביה. 56) שנתגיירה אמה בהיותה מעוברת, נמצאת הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה, והרי היא אחות אבשלום. כי אם נולדה שלא בקדושה, אין זו אחותו אפילו מאמו, והרי היא נכרית אצלו, כמבואר בהל' איסורי ביאה פי"ד, ה"ב (ע"פ 'אור שמח'). 57) בן דוד, שאינו אחיה מאמה, שאמו אחינועם היזרעאלית היתה, ולא מאביה, שהרי הורתה שלא בקדושה היתה, ואינה בת דוד כלל (סנהדרין כא, א), וראה ב'תוספות' שם.
- 58) וצ"ל רצתה להניח עבודה זרה אחר
59) וצ"ל רצתה להניח עבודה זרה אחר
60) וצ"ל רצתה להניח עבודה זרה אחר
61) וצ"ל רצתה להניח עבודה זרה אחר

בשעת סכנה (ע"ז סה, א וכפירוש הכסף-משנה). ובכת"י התימנים, הנוסח: "הרי זה כמין מן האומות". כלומר, כומר לע"ז שהוא אדוק בה, והמינים מורידים ולא מעלים, כמבואר בהל' ע"ז שם. וכן הנוסח בדפוס רומי, ר"מ. והשווה לעיל הל' עדות פ"א, ה"י.

יא. כל המקבל שבע מצות ונזהר לעשותן, הרי זה מחסידי אמות העולם, ויש לו חלק לעולם הבא⁶⁹. והוא, שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן הקדוש-ברוך-הוא בתורה, והודיענו על-ידי משה רבנו, שבני נח מקדם נצטוו בהן. אבל אם עשאן מפני הכרע הדעת⁷⁰ - אין זה גר תושב, ואינו מחסידי אמות העולם ולא מחכמיהם⁷¹.

(69) תוספתא סנהדרין פ"ג, מ"א: "צדיקי אומות העולם, יש להם חלק לעולם הבא" וראה בסנהדרין קה, א. וברש"י שם ד"ה מאן נינהו. והשווה לעיל הל' עדות פ"א, ה"י. (70) לפי שכלו ומצפוננו, ואינו מודה שצוה בהן הקב"ה. (71) בכת"י התימנים: אלא מחכמיהם. וכן הנוסח בתשובות מהר"מ אלשקר סימן קיז. והשווה דברי חכמינו (מגילה טז, א) "כל האומר דבר חכמה, אפילו באומות העולם - נקרא חכם". ומקור כל הלכה זו במדרש משנת רבי אליעזר, ניוירוק תרצ"ד, עמ' קכא: "במה דברים אמורים כשעושים אותן, ואומרים מכח שצוה אותנו אבינו נח מפי הגבורה, אבל אם עשו שבע מצוות ואמרו מפי פלוני שמענו, או מדעת עצמנו, שכך הדעת מכרעת וכו', אין לוקחים שכרם אלא בעולם הזה" (כבוד מלכים, לרמב"ם דפ' שוליוניגר).

פרק תשיעי

(1) המצוות שנצטווה אדם הראשון, ומה הוסיף הקדוש-ברוך-הוא על נח. העריות האסורות על בני נח. במה נפקע איסור אשת-איש בבני נח. כיצד מצווים בני נח על הדינים. למה נתחייבו בני שכם להיהרג.

א. על ששה דברים נצטוה אדם הראשון²: על עבודה זרה, ועל פרפת השם³, ועל שפיכות דמים, ועל גלוי-ערויות, ועל הגזל, ועל הדינים⁴; אף-על-פי שפולין הן קבלה בדינינו ממששה רבנו⁵, והדעת נוטה להן - מפלל דברי תורה⁶ יראה, שעל אלו נצטוה⁷. הוסיף לנח איבר מן החי⁸, שנאמר: "אף בשר בנפשו דמו לא תאכלו"⁹ - נמצאו שבע מצוות¹⁰, וכן היה הדבר בכל העולם עד אברהם. בא אברהם ונצטוה יתר על אלו במילה. והוא התפלל שחרית¹¹. ויצחק הפריש מעשר¹² והוסיף תפלה אחרת לפנות היום¹³. ויעקב הוסיף גיד הנשה¹⁴ והתפלל ערבית¹⁵. ובמצרים נצטוה עמרם במצות יתרות¹⁶, עד שבא משה רבנו, ונשלמה תורה על-ידו.

(2) 'מדרש רבה' בראשית פט"ז, אות ו, שנאמר: "ויצו ה' אלקים על האדם לאמור מכל עץ הגן אכול תאכל" (בראשית ב, טז), ויצו - על עבודה-זרה, ככתוב (הושע ה,

1 שְׁהִשְׁלִימָהּ⁵⁹, אין פורתין להן ברית עד שיקפרו
2 בעבודה זרה⁶⁰ ויאבדו את כל מקומותיה ויקבלו
3 שאר המצות שנצטוו בני נח, שקבל עכו"ם שלא
4 קבל מצות שנצטוו בני נח, הורגין אותו אם ישנו
5 תחת ידנו⁶¹.

(58) אע"פ שענה אותה - אין אומרים ישלחנה לנפשה, ואפילו עובדת ע"ז, אלא הורגים אותה. וב"ספרי" כ"תצא, אות ריד: "ושלחתה לנפשה - ולא לבית אלוהיה" (רדב"ז). (59) עם ישראל, כשקרבו אליה להלחם עליה. (60) כמבואר לעיל פ"ו, ה"א, ד. (61) סנהדרין נו, א: "על שבע מצוות בן נח נהרג". והשווה לקמן פ"ט, ה"ד. ועדיין תמוה, למה מקיימים את ה"יפת תואר" שנים-עשר חודש ומניחים אותה לעבוד ע"ז, בעוד שכל בן-נח העובר ע"ז והוא ברשותו נהרג מיד. וב"קריית ספר" להמבי"ט, העתיק דברי רבינו: "ואם לא רצתה להניח ע"ז, הורגים אותה ככל עיר שהשלימה". ותיבות: "ב חודש, השמיט לגמרי. וראוי להעיר שבמורה נבוכים" ח"ג פמ"א, כותב רבינו: "וכן כל השלושים יום תחזיק בתורתה בפרהסיא ואפילו בע"ז, ולא יחלקו עליה באמונה עד הזמן ההוא", וכנראה שחסה עליה התורה, תחת אשר עינה, וזאת מן המידות הטובות, שנצטוונו עליהן, כדברי רבינו שם, וראה במדרש הגדול דברים כא, יב: "לא רצתה לקבל שבע מצוות, אחר השנים-עשר חודש, הורגים אותה". ואולי זהו המקור לדברי רבינו כאן.

י. משה רבנו לא הנחיל התורה והמצות אלא
7 לישראל, שנאמר: "מורשה קהלת יעקב"⁶², ולכל
8 הרוצה להתגיר משאר האמות, שנאמר: "ככם
9 בגר". אבל מי שלא רצה - אין בופין אותו לקבל
10 תורה ומצוות⁶³. וכן צוה משה רבנו מפי הגבורה⁶⁴
11 לכף את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני
12 נח, וכל מי שלא יקבל - יהרג⁶⁵. והמקבל אותם,
13 הוא הנקרא "גר תושב"⁶⁶ בכל מקום; וצריך לקבל
14 עליו פגני שלשה חברים⁶⁷. וכל המקבל עליו למול,
15 ועברו עליו שנים-עשר חודש ולא מל - הרי זה פמן
16 האמות⁶⁸.

(62) סנהדרין נט, א, שנאמר: תורה צוה לנו משה, מורשה - לנו מורשה ולא להם" וראה לקמן פ"י, ה"ט. (63) שהרי מקיימים גר תושב בארצנו ומצווים להחיותו, למרות שלא קיבל אלא שבע מצוות בלבד (כסף-משנה). (64) הקב"ה, שכל הגבורה שלו (סנהדרין צח, ב). (65) ראה למעלה הלכה ט, בבאורנו אות נט. (66) "לפי שמותר לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל" (הל' איסורי ביאה פ"ה, ה"ז). (67) חכמים ומלומדים. ובבבא-בבארתא עה, א "אין חברים אלא תלמידי חכמים" (ע"ז סד, ב). והשווה הל' מטמאי משכב ומושב פ"י, ה"ה. (68) כשאר גוי שבאומות, שאין מעלים אותו מן הבור או מן הנהר, ואין מורידים אותו לבור להמיתו בידים, כמבואר בהל' ע"ז פ"י ה"א, מכיון שביטל את קבלתו, חזר להיות גוי גמור ואין מצילים אותו

יִשְׂרָאֵל מִמִּיתָיו עָלֶיהָ¹⁹ - בֶּן־נָח נִהְרָג עָלֶיהָ²⁰; וְכָל
שְׂאֵין בֵּית־דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִמִּיתָיו עָלֶיהָ - אֵין בֶּן־נָח
נִהְרָג עָלֶיהָ. וְאַף־עַל־פִּי שְׂאֵינוֹ נִהְרָג - אֲסוּר בִּפְלִי²¹.
וְאֵין מְנִיחִין אוֹתוֹ לְהִקִּים מַצֵּבָה²², וְלֹא לִטַּע
אֲשֶׁרָה²³, וְלֹא לַעֲשׂוֹת צוּרוֹת²⁴ וְכִיּוּצָא בְּהֵן לְנוֹי.⁷

מיתה בסייף, שכל מיתת בני נח אינה אלא בסייף, כמבואר לקמן הי"ד, ובביאורנו שם. (18) שדרך עבודתה בכך, כגון פוער לפעור, וזורק אבן למרקולים, ולא להיפך. והשווה הל' ע"ז פ"ג, ה"ב. (19) כגון המגפץ (=המחבק) והמנשק ע"ז, שאינם אלא איסור "לא תעשה" בלבד (שם, ה"ו). (20) סנהדרין נו, ב. (21) שישראל נאסר בה, וכן אמרו (סנהדרין עד, ב) "אינהו וכל אביזריהו" (=הן, וכל השייך בהן). (22) מצבת אבן אחת, להקריב עליה אפילו לשמים (רש"י לדברים טז, כב). וראה הל' ע"ז פ"ו, ה"ו. (23) אילן הנטוע מתחילה כדי לעבדו (שם פ"ח ה"ג), ומיוחד לעובדי הית, כמבואר בביאורנו שם פ"ז הי"א, אות ג. (24) צורות אדם, כמבואר שם פ"ג ה"י, ואע"פ שאינה עבודה־זרה - כדי שלא יטעו בהם הטועים וידמו שהם לע"ז (שם). וכל אלה אין בהם עונש מיתה לישראל אלא מלקות בלבד (ראה הל' סנהדרין פ"ט ה"ג), וממילא אין בן־נח נהרג עליהן, אלא שאסור בהן כישראל, וכמבואר לעיל אות יט.

ג. בֶּן־נָח שֶׁבֶרַח אֶת הַשֶּׁם - בֵּין שְׁבִרָה²⁵ בַּשֶּׁם
הַמִּיחָד²⁶, בֵּין שְׁבִרָה בְּכַוְנָה²⁷ בְּכָל לְשׁוֹן - חֵיב²⁸; מֵה
שְׂאֵין בֶּן בִּישְׁרָאֵל²⁹.

שקילל, ולשון נקיה היא כלפי מעלה. (26) שבידך את השם המיוחד של ארבע אותיות, והוא: אדני". וכל־שכן שם הוי"ה עצמו (ראה הל' ע"ז פ"ב, ה"ז). (27) שאר השמות שאינם נמחקים, כגון: אל, אלקים, שדי, צבאות, שאסור למחקם (הל' יסודי התורה פ"ו, ה"ב). (28) מיתה סייף. (29) שאינו חייב אלא על ברכת שם המיוחד בלבד (סנהדרין נו, א), שנאמר (ויקרא כד, טז) "ונוקב שם ה' מות יומת" - אינו חייב אלא על שם המיוחד (=שהרי כתוב: ה', וזהו שם המיוחד - רש"י). אבל בן־נח חייב אפילו בכינוי, שנאמר שם: "כגר כאזרח". וזה מיותר, להדגיש: גר ואזרח פטורים על ברכת כינוי, ובן־נח חייב גם על הכינוי (שם). וראה הל' ע"ז פ"ב, ה"ז.

ד. בֶּן־נָח שֶׁהָרַג נֶפֶשׁ, אֶפְלוּ עָבַר בְּמַעֲי עֲמֹר³⁰ -
נִהְרָג עָלָיו³¹. וְכֵן אִם הָרַג טִרְפָּה³², או שֶׁכִּפְתּוֹ³³
וְנָתַנוּ לְפִי³⁴ אֲרִי³⁵, או שֶׁהִנִּיחוּ בְּרֶעֱב עַד שְׁמַת -
הוֹאִיל וְהִמִּית מִפֶּל מְקוֹם, נִהְרָג³⁶. וְכֵן אִם הָרַג
רוֹדֵף³⁷ שֶׁיִּכּוֹל לְהַצִּיל³⁸ בְּאֶחָד מֵאִיבָרָיו³⁹ - נִהְרָג
עָלָיו⁴⁰; מֵה שְׂאֵין בֶּן בִּישְׁרָאֵל⁴¹.

(30) הכה את האם ויצא עובר. (31) סנהדרין נו, ב. שנאמר (בראשית ט, ו) "שופך דם האדם, באדם דמו ישפך - איהו אדם שהוא באדם (=בתוך האדם), הוי אומר - זה עובר שבאדם". אבל ישראל שהרג את העובר - אינו נהרג עליו, ככתוב בשמות כא, כב. ומבואר בהל' חובל ומזיק

(יא) "כי הואיל הלך אחרי צו". ה' - על ברכת השם, ככתוב (ויקרא כד, טז) "ונוקב שם ה' מות יומת". אלקים - אלו הדיינים, שנאמר (שמות כב, כז) "אלהים לא תקלל". על האדם - זו שפיכות דמים, שנאמר (בראשית ט, ו) שופך דם האדם. לאמור - זה גילוי עריות, שנאמר (ירמיה ג, א) לאמר הן ישלח איש את אשתו וגו'. מכל עץ הגן אכול תאכל - כאן ציוהו על הגזל. כלומר, לא הורשית לאכול אלא במה שהתירתי לך. וראה סנהדרין נו, א: "שבע מצוות נצטוו בני נח" וכו'. (3) שלא לגדף את שם ה'. (4) להושיב דיינים לידן במצוות אלו, ולהזהיר את העם עליהן, כמבואר לקמן הי"ד. (5) שכן נצטווה אדם הראשון. (6) הפסוקים שבתורה. (7) כמבואר לעיל אות א לפי ה'מדרש רבה', וכך דרשו את הפסוק הנ"ל בסנהדרין נו, ב. (8) שלא נחתוך ממנו אבר כשהוא חי - ונאכלנו. (9) כל זמן שנפשו בו, לא תאכלו הבשר ממנו (רש"י שם נו, א). (10) 'מדרש רבה' משפטים פרשה ל, אות ט: "נתן לאדם שש מצוות, הוסיף לנח אחת". אבל אדם הראשון לא נצטווה על אבר מן החי, שהרי נאסר באכילת בשר בכלל, כמבואר בסנהדרין נט, ב: שנאמר (בראשית א, כט) "הנה נתתי לכם את כל עשב... לכם יהיה לאכלה ולכל חית הארץ" - ולא חית הארץ לכם. ורבינו לא מנה מצוה זו באדם הראשון, שאינו מונה אלא מצוות הנוהגות לדורות (כסף־משנה). (11) ברכות כו, ב: "אברהם תיקן תפלת שחרית, שנאמר: וישכם אברהם בבוקר אל המקום אשר עמד שם - ואין עמידה אלא תפילה" וכו'. (12) 'מדרש רבה' פרשת תולדות, פרשה ס"ד, אות ו: "וימצא בשנה ההיא מאה שערים - מפני מה מדד אותה, מפני המעשרות". והראב"ד שואל: והלא גם באברהם נאמר (בראש' יד, כ) "ויתן לו מעשר מכל"?! ואולם דעת רבינו, שאברהם לא נתן אלא הפרשה מהשלל שבא לידו מנצחונו במלחמה, ולא בתורת מעשר אלא כתגמול, לכיבוד, שכיבודו מלכי צדק, ואילו יצחק הוא הראשון שעיסר ממונו הוא, בתורת מעשר. (13) לעת ערב, וזוהי תפילת מנחה, כמבואר בברכות שם. (14) ראה בראשית לב, לג. ואע"פ שבמשנה בחולין ק, ב אמרו: "בסיני נאמר, אלא שנכתב במקומו" - משמע, לכאורה, שלא נאסרו בגיד הנשה אלא מסיני ואילך, ולאחר שנצטוו בסיני וסידר משה את התורה, כתב מקרא זה עם המאורע שאירע ליעקב אבינו? כבר הסביר רבינו בפירושו שם: "שים לבך אל העיקר הגדול... שכל מה שאנו מרחיקים או עושים היום, אין עושים אלא במצות הקב"ה ע"י משה רבינו, לא שהקב"ה אמר זה לנביאים שלפניו... וכן גיד הנשה אין אנו הולכים אחרי איסור יעקב אבינו (שנאסר בו), אלא מצות משה רבינו... הלא תראה מה שאמרו: תרי"ג מצוות נאמרו לו למשה מסיני, וכל אלו (=אבר מן החי, מילה, וגיד הנשה) מכלל המצוות". (15) ברכות שם. (16) ב'מכילתא' יתרו יט, י אמרו: שנצטוו במצרים מצוות יתירות על מצוות בני נח, ובוודאי ע"י עמרם, ש"גדול הדור" היה, כמבואר בסוטה יב, א (יד איתן). ובמדרש 'שמות רבה' פ"א, אות יג: "שהיה עמרם ראש סנהדרין".

ב. בֶּן־נָח שֶׁעָבַד עֲבוּדָה זָרָה - הָרִי זֶה חֵיב¹⁷. וְהוּא, שִׁיעֵבַד פְּדֻרְפָּה¹⁸. וְכָל עֲבוּדָה זָרָה שֶׁבֵּית־דִּין שֶׁל

ואת זכר לא תשכב וגו' ופחות מבן תשע אינו בר שכיבה, אבל בבן-נח כתוב: ודבק - ולא בזכור, וכל שנדבק עם הזכור - נהרג עליו. (53) אפילו ביום לידתה, וגם ישראל חייב מיתה עליה, כמבואר בסנהדרין נד, ב. ובהל' איסורי ביאה שם הט"ז. (54) שם נה, א בעיא שלא נפשטה. כי יתכן, שלא ציוותה תורה להרוג את הבהמה אלא משום קלון הבועל, שלא תהא בהמה עוברת בשוק, ויאמרו: זוהי שנסקל פלוני על-ידיה, ובני נח דרכם בכך ואינם מתביישים, וגם התורה לא חסה על קלונם, ולפיכך אין להרוג הבהמה מספק, אע"פ שבאה תקלה לאדם על-ידיה.

ז. אין בן-נח חייב על אשת חברו, עד שיבוא עליה כדרכה⁵⁵ אחר שנבעלה לבעלה; אבל מארסה, או שנכנסה לחפה⁵⁶ ולא נבעלה - אין חייבין עליה, שנאמר: "והיא בעלת בעל"⁵⁷. במה דברים אמורים? בבן-נח שבא על בת-נח, אבל עפ"ם הפא על הישראלית, בין כדרכה, בין שלא כדרכה - חייב⁵⁸. ואם היתה נערה מארסה - נסקל עליה כדיני ישראל. בא עליה אחר שנכנסה לחפה ולא נבעלה - הרי זה בחנק כדיני ישראל⁵⁹. אבל אם בא על אשת ישראל אחר שנבעלה - הרי זה כמי שבא על אשת עפ"ם חברו, ונהרג בסיף⁶⁰.

(55) שם נח, ב, שנאמר: "ודבק באשתו - ולא באשת חבריו". לא אסרה תורה אלא בדביקה. ובשלא כדרכה, הואיל ואינה נהנית בדבר, אינה נדבקת עמו (רש"י שם). (56) בכת"י התימנים: ועדיין לא נבעלה. (57) שם נז, ב, "בעולת בעל - יש להם; נכנסה לחופה לא נבעלה - אין להם", שאינו חייב משום קידושי וחופתו, אלא משום בעילתו. וראה לעיל פ"ח ה"ג: "שאין אישות לעכו"ם" והכוונה לקידושי. (58) שבעריות שלנו, אמרה תורה (ויקרא יח, ו) "איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו - לרבות גויים שמוזהרים על העריות כישראל". ובשאר חייבים על אשת איש אפילו שלא כדרכה, שנאמר בה: "משכבי אשה" - מגיד לך הכתוב ששני משכבות באשה (שם, ובדף נד, א). (59) שאילו כדיניהם פטור לגמרי, ובדיננו - כל אשת איש, הבא עליה בחנק (שם). (60) כאן הוא חוזר לדיניהם, ומיתת בני נח בסיף, וסייף חמור מחנק, כמבואר לעיל הל' סנהדרין פ"ד ה"ד, ולקמן הי"ד יתבאר בביאורנו המקור למיתת בני נח, שהיא בסיף.

ח. בן-נח שפחה לעבדו ובא עליה - הרי זה נהרג עליה משום אשת חברו⁶¹. ואינו חייב עליה עד שיפשוט הדבר, ויאמרו⁶² לה העם: "זו דבית עבד פלוני"⁶⁴ ומאימתי תחזור להתרה? ⁶⁵ משפרישנה מעבדו ויפרעה⁶⁶ ראשה בשוק. ומאימתי תהיה אשת חברו⁶⁷ בגרושה שלנו? משויציאנה מביתו וישלחנה לעצמה, או משתצא היא מפתח רשותו ותלך לה, שאין להן גרושין בכתב⁶⁸. ואין הדבר תלוי בו⁶⁹ לבד, אלא כל זמן שפירצה הוא או היא לפרש זה מזה - פורשין⁷⁰.

פ"ד, ה"א. (32) אדם חולה מחלה מסוכנת, והרופאים קבעו שאין רפואה למחלתו ובה ימות, (הל' רוצח פ"ב ה"ח), שישראל פטור עליו מדיני אדם. (33) נכלו. (34) בדפוסים קדומים: לפני. (35) שבישראל פטור עליו. "ודורש דמים, דורש ממנו דם" (שם פ"ג, ה"י). (36) מדרש רבה, בראשית פרשה ל"ד, אות יג. "מיד כל חיה - זה המוסר את חבריו לחיה להרגו". (37) שרדף אחר חבריו להרגו. (38) את הנדרף. (39) של הרודף, כגון לקטוע רגלו. (40) סנהדרין נז, א. (41) שאע"פ שהוא "שופך דמים וחייב מיתה - אין בית-דין ממיתים אותו" (הל' רוצח פ"א ה"יג), וכחסבר הכסף-משנה שם, שהואיל ולא נתכוון אלא להציל את הנדרף, אין התראה שייכת בו, ואין ישראל נהרג בלא התראה, אבל בן-נח נהרג בלא התראה, כמבואר לקמן הי"ד.

ה. שש עריות אסורות על בני נח: האם, ואשת האב, ואשת-איש, ואחותו מאמו, וזכור⁴², ובהמה, שנאמר: "על-כן יעזב איש את אביו" - זו אשת אביו⁴⁴, "ואת אמו" - כמשמעה, "ודבק באשתו" - ולא באשת חברו, "באשתו"⁴⁵ - ולא בזכור⁴⁶, "והיו לבשר אחד" - להוציא בהמה, חיה ועוף, שאין הוא והם בשר אחד⁴⁷; ונאמר: "אחותי בת אבי היא אף לא בת אמי, ותהי לי לאשה"⁴⁸.

(42) משכב זכר, מעשה סדום. ראה ויקרא יח, כב. (43) שאי-אפשר לפרש: אביו ממש, שזה נכלל במיעוט: "באשתו" - ולא בזכר, כבסמוך. (44) ואפילו לאחר מות אביו, שאינה עוד אשת איש. (45) בכת"י תימן: ודבק באשתו. (46) שאין בו דיבוק, מתוך שאין הנשכב נהנה - אינו נדבק עמו (סנהדרין נה, א וברש"י). (47) שאינן יולדות מן האדם, בניגוד לאיש ואשה, שזרע יוצא מהם, ונעשה בשר האב והאם אחד בו (שם וברש"י). (48) מכאן, שאחותו מן האם אסורה לו, אבל אחותו מאביו מותרת לו, שאין איסור אחוה בבני נח, אלא מן האם (שם עמ' ב). והשווה הל' איסורי ביאה פ"ד, ה"ג.

ו. בן-נח חייב על מפתת אביו ואנוסת אביו⁴⁹ - הרי היא אמו מכל מקום⁵⁰. וחייב על אשת אביו, אפילו לאחר מיתת אביו⁵¹. וחייב על הזכור, בין קטן⁵², בין גדול, ועל הבהמה, בין קטנה⁵³, בין גדולה; והוא נהרג לבדו, ואין הורגין את הבהמה; שלא נצטוו בהריגת בהמה אלא ישראל⁵⁴.

(49) שלא נישאה לאביו, אלא אנוסה ונולד ממנה. (50) וכבר נתבאר בהלכה הקודמת: "ואת אמו - כמשמעה", ועל-כרחך באנוסת אביו - הכתוב מדבר, כי נשואתו, הרי היא בכלל: "אביו" - זו אשת אביו" (סנהדרין נח, א). (51) כי בחיי אביו, הרי היא בכלל: "באשתו" - ולא באשת חבריו" (שם). (52) פחות מבן י"ג שנה ולמעלה מבן תשע, שהוא בר שכיבה, אבל על זכור קטן שהוא פחות מבן תשע - אינו נהרג (כסף-משנה). ולדעת הרדב"ז - הכוונה, חייב אפילו על קטן פחות מבן תשע, אע"פ שישראל פטור עליו, כמבואר בהל' איסורי ביאה פ"א, הי"ד. שבישראל נאמר:

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"ט תשרי - ספר שופטים - הלכות מלכים קסט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אבל בני נח אכזרים הם ואינם עשויים למחול, והרי זה גזל בידם (סנהדרין נט, א וברש"י).

י. וְכֵן חָיֵב עַל אֲבֵר מִן הַחֵי, וְעַל בְּשָׂרָה⁸⁰ מִן הַחֵי, 9
בְּכָל שָׁהוּא⁸¹. שְׁלֹא נִתְּנוּ הַשְּׁעוּרִין אֶלָּא לְיִשְׂרָאֵל 10
בְּלִבָּד⁸². וּמִתֵּר הוּא בְּדָם מִן הַחֵי⁸³. 11

(79) שנחתך מן החי. (80) שאין בו גידים ועצמות, בניגוד ל"אבר", שסתמו: בשר גידים ועצמות, פרט ללשון ולב וכדומה, שאין בהם עצמות (חולין קכח, ב). (81) אפילו פחות מכזית. (82) כמו שאמרו (עירובין ד, א) "שיעורין... הלכה למשה מסיני הם". והלכה למשה מסיני לא ניתנה אלא לישראל (רדב"ז). ואמנם בישראל אינו חייב על אבר מן החי עד שיהיה בו כזית (הל' מאכלות אסורות פ"ה, ה"ג). (83) ואע"פ שכתוב בו: "אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו", אין זה מכוון לאסור לו דם מן החי, אלא להתיר לו אבר מן החי של שרצים, כמבואר בסנהדרין נט, א. וישראל - נאסר בדם, בין מן החי בין מן השחוט, כמבואר בהל' מאכלות אסורות פ"ו, ה"גד.

יא. אֶחָד הָאֲבֵר אוֹ הַבְּשָׂר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַבְּהֵמָה⁸⁴ אוֹ 12
מִן הַחֵי⁸⁵; אֶכָּל הַעוֹף - יִרְאֶה לִי שְׂאִין בֶּן-נֹחַ נִהְרַג 13
עַל אֲבֵר מִן הַחֵי מִמֶּנּוּ⁸⁶. 14

(84) תוספתא ע"ז פ"ט, ה"ד: "על אבר מן החי, כיצד? ...בשר המדולדל בבהמה ואין בו להעלות ארוכה אסור לבני נח". (85) חולין קא, ב. (86) ואינו אלא אסור בלבד, ומקורו בחולין קב, א "אכל אבר מן החי ממנה (מהעוף), אינו סופג את הארבעים", כלומר אינו נענש, והעמידה שם בבני נח, הרי שאינו נענש על העוף. ומתוך שאחרים העמידה שם בישראל, לא מלאו לבו של רבינו לפסוק בהחלט שאינו נהרג עליו, וכתב: "וראה לי" (כסף-משנה). וישראל חייב על אבר מן החי גם מן העוף, כמבואר שם קא, ב. ובהל' מאכלות אסורות פ"ה, ה"א.

יב. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּהֵמָה, אֶפְלוֹ שָׁחַט בָּהּ שְׁנֵי 15
הַסִּימָנִין⁸⁷ - כָּל זֶמֶן שֶׁהָיָה מִפְּרֻסְתָּהּ⁸⁸, אֲבֵר וּבְשָׂר 16
הַפּוֹרֵשִׁין מִמֶּנָּה, אֲסוּרִין לִבְנֵי נֹחַ מִשּׁוּם אֲבֵר מִן 17
הַחֵי⁸⁹. 18

(87) סימני השחיטה: וושט וגרגרת. (88) מפרפרת, מניעה איבריה לכאן ולכאן. (89) שאין השחיטה מתרת הבהמה לבני נח אלא המיתה, וכל עוד שהיא מפרפרת, עדיין לא מתה הבהמה, ואבר ובשר הפורשים ממנה אסורים (חולין לג, א; קא, ב). ומשמע מדברי רבינו, שבכל זאת אינו נהרג עליה, שאין זה אבר מן החי ממש, שמשעה שנשחטו רוב סימניה - התחילה מיתתה (רדב"ז). ובישראל מותר לו לאכול ממנה אבריה שנחתכו לאחר שחיטה, ובלבד שיניחם וימתין עד שתצא נפשה, כמבואר שם לג, א. ובהל' שחיטה פ"א, ה"ב.

יג. כָּל שֶׁאֲסוּר עַל יִשְׂרָאֵל מִשּׁוּם אֲבֵר מִן הַחֵי - 19
אֲסוּר עַל בְּנֵי נֹחַ. וַיֵּשׁ שְׂבָגֵי נֹחַ חֲזָבִין וְלֹא יִשְׂרָאֵל; 20
שְׂבָגֵי נֹחַ - אֶחָד בְּהֵמָה וְחֵיה, בֵּין טִמְאָה⁹⁰, בֵּין 21

(61) סנהדרין נז, א. ולדעת רש"י שם, הרי זה נהרג עליה משום גזל, אע"פ שאין זו "בעולת בעל" של אישות, אלא של זנות, כחמורו ובהמתו. אולם רבינו מפרש, שאין כאן גזל, שהרי מה שקנה עבד קנה רבו, וממילא קנינו של רבו היא, וע"כ משום אישות חייב עליה (רדב"ז). (62) בכת"י התימנים: ויאמרו. (63) של בית. (64) שם נח, ב. ושם: רביתא דפלוני. כלומר: ילדתו של פלוני עבד. (65) שלא תיקרא מיוחדת לעבד. (66) ויגלה, שהיו רגילות אף הגויות הנשואות, שלא לצאת בראש פרוע (רש"י שם). (67) שאינו עבד. (68) כדיני ישראל, שאין האשה מתגרשת אלא בכתב גט שיגיע לה (הל' גירושין פ"א, ה"א). (69) בבעל המגרש. (70) ואפילו אין הבעל מסכים, הרי זו כגרושה, בניגוד לדיני ישראל, שאין האשה מתגרשת אלא ברצון בעלה (שם). ובירושלמי קידושין פ"א ה"א, אמרו: "גוים אין להם קידושין... שאין להם גירושין, או ששניהם מגרשים זה את זה", רמז לכך, דברי הנביא (מלאכי ב, טז) "כי שָׁנָא שְׁלַח, אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל - בִּישְׂרָאֵל נִתְּנִי גִירוּשִׁין; בְּאֻמוֹת הָעוֹלָם לֹא נִתְּנִי גִירוּשִׁין". וראה מדרש 'בראשית רבה' פרשה יח, אות ה.

ט. בֶּן-נֹחַ חָיֵב עַל הַגֹּזֶל - בֵּין שְׁגוֹל עֲפוֹתִים, בֵּין 1
שְׁגוֹל יִשְׂרָאֵל⁷¹, וְאֶחָד הַגֹּזֵל אוֹ הַגֹּנֵב מִמּוֹן אוֹ 2
גֹּנֵב נֶפֶשׁ⁷², אוֹ הַפּוֹבֵשׁ שָׂכָר-שָׂכִיר⁷³ וְכִיּוּצָא בּוֹ⁷⁴, 3
אֶפְלוֹ פּוֹעֵל שְׂאֶכָּל שְׁלֹא בִשְׁעַת מְלָאכָה⁷⁵ - עַל הַכֹּל 4
הוּא חָיֵב, וְהָרִי הוּא בְּכָלֵל גֹּזֵל; מֵה שְׂאִין פֶּן 5
בִּישְׂרָאֵל⁷⁶. וְכֵן חָיֵב עַל פְּחוֹת מְשֻׁה-פְּרוּטָה⁷⁷. 6
וּבֶן-נֹחַ שְׁגוֹל פְּחוֹת מְשֻׁה-פְּרוּטָה, וְכָא אַחֵר וְגִזְלָה 7
מִמֶּנּוּ - שְׁנִיָּהּ נִהְרָגִין עָלֶיהָ⁷⁸. 8

(71) סנהדרין נז, א. שם: "גנב וגזל, וכן יפת תואר". ומפרש רש"י: יפת תואר, גם היא גזל, שגוזלים את אשתו במלחמה - הרי שבן-נח מוזהר על גזילת נפש, והוא-הדין גניבת נפש (כסף-משנה). (73) סנהדרין שם. (74) שכבש שכר בהמתו או שכר כליו. (75) אבל בשעת מלאכה מותר לו לאכול, ככתוב (דברים כג, כה) "ואכלת ענבים כנפשו שבעך". (76) שאין חיובם בזה משום גזל, כובש שכר שכיר - עובר עליו משום "לא תעשוק שכיר" (שם כד, יד); פועל שלא בשעת מלאכה - משום: "ואל פליך לא תתן", ראה הל' שכירות פ"ב, ה"ג. וגזל אינו נקרא אלא החוטף דבר מיד חברו, ככתוב (שמואל-ב, כג, כא) "ויגזול את החנית מיד המצרי", וכמבואר בבבא-קמא עט, ב (רש"י בסנהדרין שם). (77) סנהדרין שם, ואפילו גזל מישראל, והלה מחל לו אח"כ - בשעתו ציערו, הילכך גזל הוא, אלא שאין בית-דין של ישראל נזקק להשיבו, שבוודאי מחל לו אחר-כך. וישראל בישראל גם כן אסור לו לגזול ממנו פחות משוה פרוטה, אלא שלא עבר על "לא תגזול", הואיל ואין אתה קורא בו: "והשיב את הגזילה", שהנגזל מחל לו, וכל שאינו בהשבה אינו נקרא גזל. לא כן בן-נח, שאינו בר השבה, וכל דינו למיתה - אצלו דין פחות משוה פרוטה, כדין פרוטה (רש"י שם). וראה הל' גזילה פ"א, ה"ו. (78) ע"ז עב, א. ובני ישראל - "בני מחילה הם", שעוברים על מדתם ומוחלים על דבר קל, ואינו נחשב גזל בעיניהם,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הושיבו אינם נהגים, שזוהי "מצות-עשה". ולא אמרו אלא "אזהרתם זוהי מיתתם" (סנה' נז, א) ולא תיקרא אזהרה אלא המניעה בלאו. (98) בין העד, ובין הדין. (99) סנהדרין נז, ב. שנאמר (בראשית ט, ה) "וואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש - אפילו בדין אחד (=אדרוש, לשון יחיד); מיד כל חיה - אפילו שלא בהתראה (=מיד כל דבר חי, רש"י); אדרשנו ומיד כל אדם - אפילו בעד אחד; מיד איש - ולא מיד אשה; אחיו - אפילו קרוב".

יום ש"ק כ' תשרי ה'תשע"ז

פרק עשירי

(1) בן נח ששג באחת ממצוותיו. בן נח שרצח בשגגה, או שלא ידע שאסור לו לעבור על אחת ממצוותיו. בן נח שנתגייר ורוצח לחזור להיות כגר תושב. המצוות שבני נח נצטוו מפי הקבלה. שבני ישמעאל חייבים היום במצוות מילה. דיני גוי שעוסק בתורה או ששבת ממלאכתו. קבלת צדקה מידי גוי, ולמי תינתן. ישראל וגוי שבאו לדון לפנינו איך דנים אותם.

- א. בן-נח ששג באחת ממצוותיו² - פטור מכלום³,
- חוץ מרוצח בשגגה, שאם הרגו גואל הדם⁴ - אינו נהרג עליו⁵, ואין לו עיר מקלט⁶; אבל בתי-דיניהן אין ממייתין אותו. במה דברים אמורים?⁷ בשגג באחת ממצוות ועבר בלא כוונה, כגון שפעל אשת חברו ודמה שהיא אשתו או פניה; אבל אם ידע שהיא אשת חברו, ולא ידע שהיא אסורה עליו, אלא עלה על לבו שדבר זה מתר לו; וכן אם הרג, והוא לא ידע שאסור להרג - הרי זה קרוב למזיד ונהרג⁸; ולא תחשב זו להם שגגה, מפני שהיה לו ללמוד ולא למד.

(2) שעבר עליהן בלא כוונה, וכמבואר בסמוך. (3) גם ממיית סייף וגם מעונש אחר שהוא. וכן מצוין באבמלך מלך גרר, שהתנצל ואמר (בראשית כ, ה): "בתום לבבי ובנקיון כפי עשיתי זאת" - הרי שטענת שוגג מספיקה לפטור בבן נח. (4) קרובו של הנרצח. (5) בניגוד לישראל שהרג בשגגה, שגולה לעיר מקלט, ומציל את חייו, שאם הרגו גואל הדם בתחום עיר מקלטו, הרי הוא נהרג עליו, כמבואר בהלכות רוצח פרק ה, הלכה י"א. (6) שכבר נתבאר, שהשוגג פטור מכלום, אלא, שאין דין ערי מקלט לגבי בן נח, ככתוב (דברים יט, ב) "תבדיל לך - ולא לאחרים" (ספרי שם אות קפ), וכל זה כשהרג את בן נח חברו, אבל בן נח שהרג את ישראל בשגגה הרי זה נהרג, "אדם מועד לעולם", כלשון רבינו שם הלכה ד, וראה מכות ט, א. (7) שכן נח ששגג פטור. (8) מכות שם. וכן שם ז, ב "שאני אומר, אומר מותר - קרוב למזיד הוא". והשווה הלכות רוצח פרק ו, הלכה י שאפילו ישראל, שעלה על דעתו, שמתר להרוג, הרי זה קרוב למזיד ואינו נקלט, ולפיכך אם מצאו גואל הדם בכל מקום והרגו פטור, וגם אינו נהרג על ידי בית דין, ומה יעשה זה? ישב וישמור עצמו מגואל הדם, כמבואר שם הלכה ה.

- 1 טהורה - תיבין עליה משום אבר מן החי ומשום
- 2 בשר מן החי. ואבר ובשר הפורשין מן המפרנסת,
- 3 אף-על-פי ששחט בה ישראל שני סימנים - הרי זה
- 4 אסור לבני נח משום אבר מן החי⁹.

(90) וישראל אינו חייב, שנאמר (דברים יב, כג) "ולא תאכל הנפש עם הבשר", אלא הבשר לבדו, "כל שבשרו מותר (מין טהור) - אתה מצווה על איבריו, וכל שאין בשרו מותר - אי אתה מצווה על איבריו", ומכאן שבן-נח, המותר בבהמה טמאה - מוזהר על איבריה (חולין קב, א). (91) כמבואר לעיל אות פו. וסובר רבינו, שאפילו בבהמה טהורה המותר לישראל בשחיטתה - אין שחיטתה מתירתה לגבי בן-נח, וזה כדעת רב אחא בר יעקב בחולין לג, א. ודעת הרשב"א, הובאה בכסף-משנה, שאין זה אלא בבהמה טמאה, אבל בהמה טהורה שנשחטה ע"י ישראל, הואיל ושחיטתה מתירתה לישראל, הרי אבר הפורש ממנה בעודה מפרנסת, מותר גם לבני נח, שאין לך דבר המותר לישראל ויאסור לבני נח, וזה ע"פ סוגיית הש"ס שם קכא, ב בברייתא דרב אושעיא, וסיומה של הברייתא "אחד גוי ואחד ישראל - מותרים בו".

- 5 יד. וכיצד מצוין הן על הדינין? תיבין להושיב
- 6 דינין ושופטים בכל פלך ופלך⁹² לדון בשש מצות
- 7 אלו⁹³ ולהזהיר את העם⁹⁴. ובן-נח שעבר על אחת
- 8 משבע מצות אלו - יהרג בסיף⁹⁵. ומפני זה נתחייבו
- 9 כל בעלי שכם הריגה, שהרי שכם גזל⁹⁶, והם ראו
- 10 וידעו ולא דנוהו⁹⁷. ובן-נח נהרג בעד אחד ובדין
- 11 אחד, בלא התראה, ועל-פי קרובין⁹⁸, אבל לא
- 12 בעדות אשה⁹⁹, ולא תדון אשה להם.

(92) עיר מחוז (סנהדרין נז, ב). ושם הנוסח: "בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר". וראה לעיל ה' סנהדרין פ"א, ה"א-ב. (93) המנויות לעיל ה"א. (94) שלא יעברו עליהן. (95) בחרב (סנה' נז, א) "כל מיתה האמורה בבני נח, אינה אלא בסיף" ומפרש רש"י: שנאמר בהם (בראשית ט, ו) "שופך דם האדם... דמו ישפך". וזוהי מיתה חרב השופכת דם הרוצח, ומיתה אחרת לא הוזכרה בהם. וראה שם נז, א שכל עונשי שאר המצוות למדים ממצות שפיכות דמים. ובכת"י התימנים, הנוסח: "כיצד? אחד העובד ע"ז, או שבירך את השם, או ששפך דם, או שבעל אחת משש עריות שלהם או שגזל אפילו פחות משה פרוטה, או שאכל כל שהוא מאבר מן החי או בשר מן החי, או שראה אחד שעבר על אחת מאלו ולא דנו והרגו, הרי זה ייהרג בסיף". (96) את דינה בת יעקב, ראה בראשית לד, ב, כה. (97) נמצא שעברו על הדינים, וחייבים בסיף. והרמב"ן בפירושו לתורה שם יג, משיג על דברי רבינו, שאם כן, למה כעס יעקב על שמעון ולוי הורגי עיר שכם, וקילל אותם: ארור אפם כי עז (שם מט, ז), והלא זכו ועשו מצוה ובטחו באלקים והצילם?! ולדעתו, מצות "דינים" שנצטוו עליה בני נח, פירושה: דיני גניבה ואונאה, עושק ושכר שכיר, דיני שומרים ואונס ומפתה, ואם עבר עליהם נהרג, ויחד עם זה נצטוו להושיב דיינים בכל עיר ועיר כישראל, ואם לא

(שם). (22) שחייב לתת לה אם קידשה וגירשה. (23) הם חמישים שקלים שחייב לתת לה אם בא עליה שלא לשם קידושין והיא הייתה בתולה, ראה הלכות נערה בתולה פרק א, הלכה י. (24) ואז בית הדין ימסור לה את הכסף. (25) כשהיא גוייה. (26) כי בדיני בני נח אין תשלומי קנס לאנוסה או מפותה (כתובות יא, א).

ד. בן-נח שפירף²⁷ את השם, או שעבד עבודה זרה, או שפא על אשת חברו, או שהרג חברו ונתגיר - פטור²⁸. הרג בן-ישראל, או שפא על אשת ישראל ונתגיר - חיב²⁹. והורגין אותו על בן-ישראל, וחונקין אותו על אשת ישראל שפעל, שהרי נשתנה דינו³⁰.

(27) קילל. (28) סנהדרין עא, ב, "הואיל ונשתנה דינו (=שמתחילה נידון בעד אחד, ובדין אחד ובלא התראה, ואילו עכשיו הוא צריך התראה, ועדים ובית דין של עשרים ושלשה), ונשתנית מיתתו" שכל מיתת בני נח אינה אלא סייף, ואילו היה עובר עכשיו בגירותו היה חייב סקילה על ברכת השם ועבודה-זרה, והוא לא נתחייב מתחילה במיתה חמורה כזו, ולפיכך פטור (רש"י שם). ובנוגע לבא על אשת חברו או הורגו, וודאי שהוא פטור, שהרי אילו בא עכשיו על אשת גוי הוא פטור ממיתה, וכן אם הרגו (שם וברש"י). ולדעת הרדב"ז בן נח שנתגיר פטור, על פי הכלל: "גוי שנתגיר הרי הוא כקטן שנולד" (הלכות איסורי ביאה פרק י"ד, הלכה י"א) והשווה לעיל הלכות עדות פרק י"ג, הלכה ב. (29) שאף על פי שנשתנה דינו לא נשתנית מיתתו, שהרי גם עכשיו אם יהרג ישראל מיתתו סייף, ואם יבוא על אשת ישראל שמיתתו חנק - הרי חנק קלה מסייף, ויש בכלל מיתה חמורה מיתה קלה (שם וברש"י). (30) ואי אפשר להרגו בסייף, כדין בן נח, שהרי אילו היה בא על אשת ישראל עכשיו בגירותו, אין דינו אלא חנק, שהיא קלה מסייף, כמבואר לעיל הלכות סנהדרין פרק י"ד, הלכה ד, וכבר אמרנו שיש בכלל מיתה חמורה מיתה קלה.

ה. כבר בארנו³¹, שכל מיתת בני נח בסייף; אלא אם בעל אשת ישראל או נערה מארסה - יסקל. ואם בעלה אחר שנכנסה לחפה קדם שתבעל - יחנק³³.

(31) לעיל פרק ט, הלכה י"ד. (32) יש כאן שגיאת דפוס, ובכל הדפוסים הקדומים וכן בכתב יד התימנים: "אלא אם בעל אשת ישראל נערה מאורסה יסקל", ותיבת "או" איננה. (33) כפי שנתבאר לעיל פרק ט, הלכה ז. ולא חזר רבינו לשנותו כאן, אלא לחתום בזה בחייבי מיתת בית דין שבבני נח, מכאן ואילך אינו עוסק אלא במחוייבי מיתה בידי שמים בלבד (על פי כסף משנה).

ו. מפי הקבלה³⁴, שבני נח אסורין בהרבעת בהמה³⁵ ובהרפכת אילן³⁶ בלבד³⁷, ואין נהרגין עליהן³⁸. ועפ"ם שהקה ישראל - אפלו חבל בו כל-שהוא³⁹, אף-על-פי שהוא חיב מיתה⁴⁰ - אינו נהרג⁴¹.

(34) שקיבלו חכמינו איש-איש מפי רבו עד למשה מסיני. (35) מין על שאינו מינו. (36) מין בשאינו מינו. (37) אבל

ב. בן-נח שאנסו אנס⁹ לעבר על אחת ממצותיו - מתר לו לעבר. אפלו נאנס לעבוד עבודה זרה¹⁰ - עובד, לפי שאינם מצוין על קדוש-השם¹¹. ולעולם אין עונשין מהן, לא קטן ולא חרש¹² ולא שוטה, לפי שאינם בני מצות¹³.

(9) אדם אלים ותקיף. (10) שישאל מצווה עליה להיהרג ולא לעבוד, ראה הלכות יסודי התורה פרק ה, הלכה א"ב. (11) סנהדרין עה, א, שהרי נעמן, אחר שקיבל עליו שלא לעבוד עבודה-זרה, אמר לאלישע הנביא (מלכים ב' ה, יח): "לדבר הזה יסלח ה' לעבדיך בכוא אדוני... להשתחוות... והוא נשען על ידי והשתחויתי בית רמון", ואלישע ענה לו: "לך לשלום", הרי שהודה לו, שאין איסור בדבר. וכגירסת התוספות שם דיבור המתחיל: ואם איתא, שאפילו בפרהסיא אינו מצווה על קידוש השם. אבל ישראל מצווים על קידוש השם, ככתוב (ויקרא כב, לב) "ונקדשתי בתוך בני ישראל", ובשעת השמד, ייהרג ואל יעבור אפילו על אחת מכל המצוות (הלכות יסודי התורה פרק ה, הלכה ג). ובירושלמי שביעית פרק ד הלכה ג אמרו: "ונקדשתי בתוך בני ישראל - ישראל מצווים על קידוש השם, ואין הגויים מצווים על קידוש השם". (12) שאינו שומע ואינו מדבר. (13) השווה לעיל הלכות עדות פרק ט, הלכה ט, יא. ובגיטין כב, ב פסקו בפשיטות: "והלא לאו בני דעת הם". וראה הלכות תרומות פרק ד, הלכה ב.

ג. בן-נח שנתגיר ומל וטבל¹⁴, ואחר-כך רצה לחזר מאחרי ה' ולהיות גר תושב בלבד¹⁵ כשהיה מקדם - אין שומעין לו, אלא יהיה כישראל לכל דבר, או יהרג¹⁶. ואם היה קטן כשהטבילהו בית-דין¹⁷ - יכול למחות¹⁸ בפעו שנגדיל, ויהיה גר תושב בלבד¹⁹. וכיון שלא מחה בפעו²⁰ - שוב אינו מוחה²¹, אלא הרי הוא גר-צדק. לפיכך אם בא ישראל על קטנה שהטבילה בית-דין - פספס²² או קנס אונס או מפתה²³, יהיה הכל פחת יד בית-דין, עד שתגדיל ולא תמחה בגרות²⁴; שפא תטל ותגדיל ותמחה, ונמצאת זו אוכלת בגויותה²⁵ מעות שאין לה זכות בהן אלא בדיני ישראל²⁶.

(14) בהתאם להלכה, שאינו גר עד שיימול ויטבול (יבמות מו, ב). (15) שמותר לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל, ראה הלכות איסורי ביאה פרק י"ד, הלכה ז ולעיל פרק ח, הלכה י. (16) שהרי הוא כישראל מומר (יבמות מז, ב). וזה וודאי אם ישנו תחת ידינו, או יהיה ישראל גמור, או ייהרג (כסף משנה). והשווה הלכות איסורי ביאה פרק י"ג, הלכה י": "אפילו חזר ועבד עבודה-זרה הרי הוא כישראל משומד, שקידושיו קידושין". (17) כגון שאביו או אמו נתגיירו, והוא עמהם (כסף משנה). (18) לומר, אי אפשר להיות גר וחוזר לסורו. (19) שאינו מקבל עליו אלא שבע מצוות בני נח בלבד. ומובן, שאם יקדש אשה ישראלית - אינה מקודשת, שהרי הוא גוי גמור (כתובות יא, א וברש"י). (20) מיד כשהגדיל. (21) ויהיה כישראל גמור, או ייהרג

19 אָלָא אוּ יְהִיָּה גִּרְצָדֵק וַיִּקְבֹּל כָּל הַמִּצְוֹת, אוּ יַעֲמֵד
20 בְּתוֹרָתוֹ וְלֹא יוֹסִיף וְלֹא יִגְרַע. וְאִם עָסַק בְּתוֹרָה אוּ
21 שָׁבַת אוּ חֲדָשׁ דָּבָר - מִפְּנֵי אוֹתוֹ וְעוֹנְשֵׁינִי אוֹתוֹ
22 וּמוֹדִיעֵינִי אוֹתוֹ שֶׁהוּא חַיֵּב מִיתָה עַל זֶה, אָבָל אֵינִי
23 נִהְרָג.⁵⁹

(52) בידי שמים (סנהדרין נט, א), שנאמר (דברים לג, ד) "תורה ציוה לנו משה מורשה - לנו מורשה ולא להם". וכתב המאירי שם: מפני שאנשים סבורים עליו, שהוא משלנו, מתוך שרואים אותו יודע, ויבואו לטעות אחריו. (53) בהלכותיהן ובפרטיהן, ועליהן נאמר שם: "שאפילו גוי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול". (54) ממלאכתו, יום שלם. (55) ששוכחים בו ממלאכה יום שלם. (56) שם נח, ב, שנאמר (בראשית ח, כב) "יום ולילה לא ישבותו" - וזה מוסב גם על בני נח, שלא ישבתו ממלאכתם. שזה נראה, כאילו הוא מבני עמנו, וילמדו אחרים ממנו לטעות אחריו (מאירי שם). (57) חג, לשבות בו בתורת חג, ולשמוח בו במאכל ובמשחה, שכזה הוא מבליט את שבייתו החיובית בתורת "יום שבתון", ולא מפני שאין לו מה לעשות ובמה להתעסק. (58) בכתב יד התימנים: לחדש דבר. (59) שלא מצינו בן נח נהרג אלא על שבע מצוות בלבד, ועל כורחך לא אמרו שם "חייב מיתה" אלא מיתה בידי שמים בלבד.

24 י. בֶּן־נֹחַ שֶׁצָּרָה לַעֲשׂוֹת מִצְוָה מִשְׁאָר מִצְוֹת הַתּוֹרָה⁶⁰
25 כְּדִי לִקְבֹּל שְׂכָרָה⁶¹ - אֵין מוֹנְעִין אוֹתוֹ לַעֲשׂוֹתָהּ
26 כִּהְלֵכְתָּהּ. וְאִם הֵבִיא עוֹלָה - מִקְבְּלִין מִמֶּנּוּ⁶². נִתֵּן
27 צִדְקָה - מִקְבְּלִין מִמֶּנּוּ⁶³; וַיִּרְאֶה לִי, שְׁנוֹתַיִן אוֹתָהּ
28 לַעֲנִי יִשְׂרָאֵל, הוֹאִיל וְהוּא⁶⁴ נִזְוֶן מִיִּשְׂרָאֵל, וּמִצְוָה
29 עָלֶיהֶם לְהַחֲיוֹתוֹ⁶⁵; אָבָל הַעֲכוּם⁶⁶ שְׁנֵתִן צִדְקָה -
30 מִקְבְּלִין מִמֶּנּוּ⁶⁷ וְנוֹתְנִין אוֹתָהּ לַעֲנִי עֲכּוּם⁶⁸.

(60) פרט לשבת ותלמוד-תורה. (61) לא בתורת מצוה, אלא כאדם שאינו מצוה ועושה, כדי לקבל שכר. (62) ומקריבים אותה על המזבח (מנחות עג, ב), שנאמר (ויקרא כב, יח) "איש איש מבית ישראל ומן הגר... אשר יקריבו לה' לעולה - איש איש לרבות הגויים, שמקריבים עולה". וראה בהלכות מעשה קרבנות פרק ג, הלכה ה שאין מביאים עימה נסכים, אבל נסכיה קרבים משל ציבור. (63) בבא בתרא ח, א, והצדקה מכפרת עליו, כמו שאמרו שם (י, ב) "כשם שהחטאת מכפרת על ישראל, כך צדקה מכפרת על אומות העולם". (64) גר תושב זה, שמקיים שבע מצוות בני נח. (65) לזונו ולפרנסו, ככתוב (ויקרא כה, לה) "גר ותושב וחי עמך" (עבודה-זרה סה, א). וכן אמרו בפסחים כא, ב שמצוה להקדים נתינת נבילה לגר, ממכירתה לנכרי, שגר אתה מצוה להחיותו. ובגר תושב ידובר שם, שאינו עובד עבודה-זרה ואוכל נבילות, כפירוש רש"י שם. (66) שלא קיבל עליו לקיים שבע מצוות. (67) משום דרכי שלום, שאם נסרב לקבלה ייטור לנו איבה. והשווה הלכות מתנות עניים פרק ח, הלכה ט "מלך או שר מן הגויים ששלח ממון לישראל לצדקה, אין מחזירים אותו לו, משום שלום מלכות" (על פי בבא בתרא י, ב). (68) שאסור לישראל ליטול צדקה מן הגוי, שמבזה עצמו

מותרים הם בלבישת בגדי כלאיים, וכן לזרוע כלאיים בשדה או כלאיים בכרם (סנהדרין נו, ב). ושם ס, א דרשו: "את חוקותי תשמורו בהמתך לא תרביע כלאיים" (ויקרא יט, יט) - את חוקותי: חוקים שחקקתי לך כבר (=לבני נח) תשמורו, ואלו הם: בהמתך לא תרביע כלאיים, ושדך לא תזרע כלאיים - מה בהמה בהרבעה, אף שדך בהרכבה, שלא להרכיב אילן על שאינו מינו. (38) שלא מצינו בן נח נהרג אלא על שבע מצוות בלבד (שם נו, א), ועל כורחך לא נתקבל הדרש הנ"ל אלא לעניין איסור בלבד (כסף משנה). (39) ולא הרגו. (40) שם נח, ב, שנאמר (שמות ב, יא) "וירא איש מצרי מכה איש עברי... ויך את המצרי ויטמנהו בחול". (41) מטעם האמור לעיל, ועל כורחך מה שאמרו שם: "חייב מיתה" הכוונה למיתה בידי שמים (כסף משנה). והשווה לקמן סוף הלכה ט.

1 ז. הַמִּילָה, נִצְטָוָה בָּהּ אַבְרָהָם וְזָרְעוֹ בְּלִבְדָּה⁴²,
2 שְׁנֵאמַר: "אַתָּה וְזָרְעֶךָ אֲחִירֶךָ" - יֵצֵא זָרְעוֹ שָׁל
3 יִשְׁמַעֲאֵל, שְׁנֵאמַר: "כִּי בִיצָחֶק יִקְרָא לָךְ זָרַע"⁴³,
4 וַיֵּצֵא עֲשׂוֹי⁴⁴, שֶׁהָרִי יִצְחָק אָמַר לַעֲקֹב: "וַיִּתֵּן לָךְ אֶת
5 בְּרִכַּת אַבְרָהָם לָךְ וּלְזָרְעֶךָ", מְקַלֵּל, שֶׁהוּא לְבָדוֹ זָרְעוֹ
6 שָׁל אַבְרָהָם הַמַּחְזִיק בְּדָתוֹ וּבְדַרְכּוֹ הַיִּשְׁרָה⁴⁵, וְהֵם
7 הַמַּחְזִיקִין בְּמִילָה⁴⁶.

(42) ולא שאר בני נח. (43) סנהדרין נט, ב. (44) אף על פי שהוא בנו של יצחק. (45) ועליו התכוון הקדוש-ב-רוך הוא באמרו לאברהם: כי ביצחק ייקרא לך זרע. ובסנהדרין שם דרשו: "ביצחק - ולא כל יצחק", במקצת מזרעו, ולא כל זרעו. ובמדרש בראשית רבה פרשה נ"ג אות יב אמרו: ביצחק, ב' - שניים, במי שהוא מודה בשני עולמות. "כל מי שהוא מודה בשני עולמות ייקרא לך זרע, וכל מי שאינו מודה בשני עולמות (=כגון עשוי שכפר בתחיית המתים, רש"י שם), לא ייקרא לך זרע". (46) השווה הלכות נדרים פרק ט, הלכה כ"א.

8 ח. אֲמָרוּ חֲכָמִים⁴⁷, שְׂבִגִי קְטוֹרָה, שֶׁהֵם זָרְעוֹ שָׁל
9 אַבְרָהָם שְׂבָא אַחֵר יִשְׁמַעֲאֵל וַיִּצְחָק⁴⁸ - חֲזִיבִין
10 בְּמִילָה⁴⁹. וְהוֹאִיל וְנִתְעַרְבוּ הַיּוֹם בְּנֵי יִשְׁמַעֲאֵל בְּבָנֵי
11 קְטוֹרָה - יִתְחַיְבוּ הַכֹּל בְּמִילָה בְּשִׁמְיָנִי⁵⁰; וְאֵין
12 נִהְרָגִין עָלֶיהָ⁵¹.

(47) סנהדרין נט, ב. (48) ראה בראשית כה, ב. (49) שנאמר (שם יז, יד) "וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו... את בריתי הפר" - לרבות בני קטורה, שחייבים במילה. ולדעת רש"י בסנהדרין שם, לא נתחייבו במילה, אלא אותם שישה בנים עצמם, ולא זרעם אחריהם. (50) מספק. (51) שאין הורגים על הספק (משנה למלך).

13 ט. עֲכּוּם שֶׁעָסַק בְּתוֹרָה - חַיֵּב מִיתָה⁵². לֹא יַעֲסֹק
14 אָלָא בְּשִׁבְעַת מִצְוֹת⁵³ שֶׁלָּהֶן בְּלִבְדָּה. וְכֵן עֲכּוּם
15 שֶׁשָּׁבַת⁵⁴ אָפְלוּ בַיּוֹם מִימֹת הַחֹל, אִם עֲשָׂאָהּ
16 לַעֲצֹמוֹ כְּמוֹ שָׁבַת⁵⁵ - חַיֵּב מִיתָה⁵⁶; וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר
17 אִם עָשָׂה מוֹעֵד לַעֲצֹמוֹ⁵⁷. כָּלֹל שָׁל דָּבָר: אֵין מַגִּידִין
18 אוֹתוֹ לְחֲדָשׁ דָּת⁵⁸ וְלַעֲשׂוֹת מִצְוֹת לַעֲצֹמָן מִדַּעְתָּן;

אבל בזמן שיד ישראל תקיפה על אומות העולם אסור לנו להניח גוי עובד עבודה זרה בארצנו... עד שיקבל עליו שבע מצוות שנצטוו בני נח, שנאמר: לא ישבו בארצך, אפילו לפי שעה".

פרק אחד-עשר

(1) שהמלך המשיח יחזיר בימיו כל משפטי התורה כקדם. שהאמונה במשיח מפורשת בתורה. וכל הכופר בו, כופר בתורה ובמשה רבינו. במה אפשר לוודא, שזה המשיח האמיתי.

- א. המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד²⁴
- לישנה²⁵, לממשלה הראשונה, ובונה המקדש²⁶,
- ומקבץ נדחי ישראל, וחוזרין כל המשפטים בימיו
- כשהיו מקדם²⁷. מקריבין קרבנות, ועושין שמטין
- ויובלות²⁸, ככל מצותה האמורה בתורה. וכל מי
- שאינו מאמין בו או מי שאינו מחבה לביאתו - לא
- בשאר נביאים כלבד הוא כופר, אלא בתורה ובמשה
- רבנו. שהרי התורה העידה²⁹ עליו, שנאמר: "ושב
- ה' אליהך את שביתך ורחמך, ושב וקבצך וגו'". אם
- יהיה נדחך בקצה השמים וגו'. והביאך ה'³⁰. ואלו
- הדברים המפורשים בתורה, הם כוללים כל הדברים
- שנאמרו על-ידי כל הנביאים. אף בפרשת בלעם
- נאמר, ושם נבא בשני המשיחים: במשיח הראשון
- שהוא דוד, שהושיע את ישראל מזר צריהם,
- ובמשיח האחרון שעומד מבניו, שמושיע את
- ישראל באחרונה. ושם הוא אומר: "אראנו ולא
- עתה" - זה דוד³¹, "אשורנו ולא קרוב" - זה מלך
- המשיח; "דרך כוכב ממצרים" - זה דוד, "וקם שכט
- מישראל" - זה מלך המשיח; "ומחץ פאתי מואב"
- זה דוד³², וכן הוא אומר: "וידן את מואב וימדהם
- בבבל", "והקרינו כל בני שט" - זה המלך המשיח,
- שנאמר בו: "ומשלו מים עד ים"³³; "והיה אדום
- ירשה" - זה דוד, שנאמר: "ותהי אדום³⁴ לדוד
- לעבדים וגו'", "והיה ירשה" - זה המלך המשיח,
- שנאמר: "ועלו מושיעים בהר ציון וגו'"³⁵.

- (2) ובדפוס רומי, וכן בכת"י התימנים: מלכות בית דוד.
- (3) כמו שהיתה לפנים. על-פי מליצת התלמוד (יומא טז, ב)
- "שהחזירו העטרה ליושנה", וכן בידושין סו, א.
- (4) זבחים מה, א: "הילכתא למשיחא", ומפרש רש"י:
- "הלכה הצריכה לנו לימות המשיח, כשיבנה בית-המקדש".
- (5) סנהדרין נא, ב: "הילכתא למשיחא!" ומפרש רש"י:
- הלכה זו, כשיבוא ימי המשיח תצטרך לנו, שישבו ארבע
- מיתות בית-דין למקומן. (6) שהם תלויים בשיבת כל
- ישראל על אדמתם, ככתוב (ויקרא כה, י) "וקראתם דרור
- בארץ לכל יושביה", וכמבואר בהל' שמיטה ויובל פ"י,
- ה"ח. וב'תורת כהנים' פרשת ויקרא, פרשתא יג: "ואם יהיה
- היובל (במדבר לו, ד) - עתיד היובל לפסוק ולחזור".
- (7) הבטיחה. (8) ואלה הכתובים, מדברים בגלותנו הארוכה

ומחלל שם שמים, כמבואר בסנהדרין כו, ב וברש"י שם. והשווה לעיל הלכות עדות פרק י"א, הלכה ה ובביאורנו שם.

- י.א. חייבין בית-דין של ישראל לעשות שופטים
- לאלו הגרים התושבים, לדון להן על-פי המשפטים
- האלו⁶⁹, כדי שלא ישחת העולם. אם ראו בית-דין
- שיעמידו שופטים מהן⁷⁰ - מעמידין, ואם ראו
- שיעמידו להם מישראל⁷¹ - מעמידין⁷².

(69) המבוארים בפרקים ט"ו שלפנינו. (70) שיש ביניהם אנשים הראויים לשפוט. (71) שאין בהם מי שראוי לכך. (72) משל ישראל, והכל משום תיקון העולם וישובו. וכן מצינו באברהם אבינו, שעמד לפני ה' להתפלל, לא להשחית את סדום, וכמסופר בתורה בראשית יח, כג.

- יב. שני עכו"ם שבאו לפניך לדון דיני ישראל
- ורצו שניהם לדון דין-תורה - דינין⁷³. האחד רוצה
- והאחר איננו רוצה - אין כופין אותו לדון אלא
- בדיניהן⁷⁴. היה ישראל ועכו"ם, אם יש זכות
- לישראל בדיניהם - דינין לו בדיניהם ואומרים לו:
- כה דינינך! ואם יש זכות לישראל בדיניהם - דינין
- לו דין-תורה ואומרים לו: כה דינינו⁷⁵! ויראה לי,
- שאין עושין כן לגר תושב⁷⁶, אלא לעולם דינין לו
- בדיניהם. וכן יראה לי, שנהגין עם גרי תושב
- בדרך-ארץ⁷⁷ וגמילות-חסדים בישראל, שהרי אנו
- מצוין להחיותן⁷⁸, שנאמר: "לגר אשר בשעריך
- תתננה ואכלה"⁷⁹. וזה שאמרו חכמים⁸⁰: אין כופלין
- להם שלום⁸¹ - בעכו"ם⁸², לא בגר תושב. אפלו
- העכו"ם, צוה חכמים⁸³ לבקר חוליהם ולקבר מתיהם
- עם מתי ישראל⁸⁴, ולפרנס ענייהם בכלל עניי
- ישראל, מפני דרכי שלום⁸⁵. הרי נאמר: "טוב ה'
- לכל, ורחמיו על כל מעשיו", ונאמר: "דרכיה דרכי
- נעם, וכל נתיבותיה שלום"⁸⁶.

(73) בדפוס רומי וכן בכתב יד תימן: ורצו שניהם, הנים להם דין תורה, ותיבת "דינין" איננה. (74) כנימוסי בתי דיניהם וכמשפטיהם. (75) בבא קמא קיג, א. (76) שקיבל עליו לקיים שבע מצוות בני נח. (77) בנימוס ובכבוד. (78) לפרנסם ולתמכם. (79) פסחים כא, ב וכמבואר לעיל. (80) גיטין סב, א. (81) לומר להם: שלום שלום, שתי פעמים. (82) שלא קיבל עליו שבע מצוות בני נח. (83) שם סא, א. (84) לא שיקברו אותם אצל ישראל, שהרי אסור לקבור רשע אצל צדיק, ראה סנהדרין מז, א, אלא לומר שמתעסקים בהם לקברם. ולשון רבינו לעיל הלכות אבל פרק י"ד, הלכה י"ב "קוברים מתי גויים, ומנחמים אבליהם". (85) גיטין שם, והשווה הלכות מתנות עניים פרק ז, הלכה ז "מפרנסים ומכסים עניי גויים עם עניי ישראל". (86) וכבר נתבאר בהלכות עבודה זרה פרק י, הלכה ו ש"אין כל הדברים האלו אמורים, אלא בזמן שגלו ישראל לבין האומות, או שיד הגויים תקיפה על ישראל,

19) "כאותות אליהו ואלישע, שיש בהם שינוי מנהגו של עולם" (לשון רבינו בהל' יסודי התורה פ"י, ה"א).
20) בדפוסים קדומים, וכן בכ"י תימן: בדברים אלו, "שהטיפשים אומרים". 21) נמשך אחריו ותומך בו, מלשון הכתוב (שמואל-א, טז, כא). 22) הוא בר כוכבא, שמרד ברומיים והרג בהם הרג רב בשנת ה"ב לאחר חורבן בית שני, והתבצר בעיר ביתר, ולפי שמרד בקיסר אדריאנוס קראוהו כוזיבא מלשון שקר וכזב ('סדר הדורות'). וראה בבבא-קמא צז, ב "מענות כוזביות", ומפרש רש"י: מטבע של בן כוזיבא. 23) ירושלמי תענית פ"ד, ה"ה. והיה דורש עליו: "דרך כוכב מיעקב - דרך כוזיבא מיעקב". 24) שהרג את רבי אלעזר המודעי, יצאה בת קול ואמרה: "הרגת את רבי אלעזר המודעי, זרועם של ישראל, לפיכך זרועו של אותו איש יבש תיבש... מיד נלכדה ביתר" (ירושלמי שם). והשווה הל' תעניות פ"ה, ה"ג: "ונפל ביד גויים ונהרגו כולם, והיתה צרה גדולה כמו חורבן המקדש", וראה ב'מדרש רבה' איכה פ"ב, פסוק ב. 25) והראב"ד משיג: והלא אמרו (סנהדרין צג, ב): כשהכריז בר כוזיבא על עצמו שהוא משיח. שלחו חכמים אחריו לבדקו, אם הוא "מריח ודאין" (=שמריח באדם ושופטו, ויודע מי החייב, ככתוב במשיח (ישעיה יא, ג-ד), והריחו ביראת ה'... ולא למשמע אזניו יוכיח ושפט בצדק דלים"), כיון שראו שאינו "מריח ודאין" - הרגוהו. הרי שהחכמים שאלו ממנו אות, אולם רבינו סובר כירושלמי הנ"ל שהגויים הרגוהו בעוונותיו, וכשמואל האומר (ברכות לז, ב) "אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד" (ראה לקמן פ"י ב"ב), ולדבריו אין לדורש מהמשיח אותות ומופתים, וחולק על סוגיית התלמוד בסנהדרין הנ"ל (כסף-משנה). 26) שנאמר (דברים כט, כח) והנגלות לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת - הא למדת, שכל דברי תורה מצווים אנו לעשותם עד עולם (לשון רבינו בהל' יסודי התורה פ"ט, ה"א). 27) חסר כאן, ובדפוס רומי ואמסטרדם, וכן בכת"י תימן: "וכל המוסיף או גורע, או שגילה פנים בתורה והוציא הדברים של מצוות ממשוטן, הרי זה בוודאי רשע ואפיקורוס". ובדפוסים הנ"ל: הרי זה ודאי בדאי ורשע ואפיקורוס.

ובגאולתה, שהרי אמר: "ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך" וגו'. ובגלות בבל לא היו מפוזרים בין כל העמים, וכן לא נתקיים בה: "והביאך ה'... וירשתה והטיבך והרבך מאבותיך", שהרי גלו שנית ('קריית ספר'). וראה ברמב"ן ויקרא כו, טז שהבטחה זו (=הטיבך והרבך מאבותיך) היא הבטחה לכל שבטי ישראל, שישבו בגאולה האחרונה לא לשטית העם, יהודה ובנימין, ששבו בימי עליית בבל. ובירושלמי קידושין פ"א ה"ח, אמרו: והטיבך והרבך מאבותיך - אבותיך אע"פ שנגאלו חזרו ונשתעבדו, אבל אתם - משאתם נגאלים, שוב אינכם משתעבדים. 9) בירושלמי תענית פ"ד ה"ה, דרשו פסוק זה על המשיח. ואונקלוס תרגם: "ויתרפא משיחא מישראל", וכן ב'מדרש רבה' דברים פ"א, אות יז. 10) וכן ברש"י לתורה שם. 11) הורס, מלשון הכתוב (ישעיה כב, ה) "מקרקר קיר" (אבן-עזרא שם). 12) וכל האומות יצאו מן שם בנו של אדם הראשון (רש"י שם). 13) בפסוק: ארם, אולם ראה שם יד. 14) וב'מדרש רבה' שם, אמרו: "אמרו ישראל לפני הקב"ה, עד מתי משועבדים אנו בידו (ביד עשו)? אמר להם: עד שיבוא אותו יום, שכתוב בו: דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל... אותה שעה אני מופיע מלכותי ואמלוך עליכם, שנאמר: ועלו מושיעים בהר ציון".

1 ב. אף בְּעֵרֵי-מִקְלָט הוּא אוֹמֵר: "וְאֵם יִרְחִיב ה' 2 אֶלְהִיךָ אֶת גְּבֻלְךָ... וְיִסְפָּךְ לָךְ עוֹד שְׁלֹשׁ עָרִים וְגו', 3 וּמַעֲוָלָם לֹא הָיָה דָבָר זֶה¹⁵, וְלֹא צִוָּה הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ- 4 הוּא לַתְּהוֹ¹⁶; אֲבָל בְּדַבְרֵי הַנְּבִיאִים אֵין הַדָּבָר צָרִיף 5 רְאִיָּה, שֶׁכָּל הַסְּפָרִים מְלֵאִים בְּדָבָר זֶה¹⁷.

15) שיהיו תשע ערי מקלט, שלא היו אלא שלש בעבר הירדן המזרחי, ושלש בכל ארץ כנען. ראה במדבר לה, יד. ובמכות ט, ב. 16) לחינם ולבטלה, ועל-כרחך פסוק זה נאמר לעתיד-לבוא, כמו שאמרו בירושלמי מכות פ"ב, ה"ו: "ולעתיד-לבוא מפרישים עוד שלש", שאז ירחיב ה' לנו את הארץ, ויתן לנו ארץ קניי וקניזי וקדמוני, כמבואר בירושלמי קידושין פ"א, ה"ח. והשווה הל' רוצח פ"ח, ה"ד. 17) בדבר המשיח וייעודו לעתיד, כמפורש בישעיה יא, וכן במיכה ד, מלאכי ג, תהלים עב, ובדניאל יב ועוד.

6 ג. וְאֵל יַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁהַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁיחַ צָרִיף 7 לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים¹⁸, וּמַחֲדֵשׁ דְּבָרִים בְּעוֹלָם אוֹ 8 מַחֲיָה מֵתִים¹⁹ וְכִיּוֹצֵא בְּדָבָרִים אֲלוֹ²⁰ - אֵין הַדָּבָר 9 כֵּף, שֶׁהָרִי רַבִּי עֲקִיבָא חָכֵם גְּדוֹל מַחֲכֵמִי הַמְּשִׁנָּה 10 הָיָה, וְהוּא הָיָה נוֹשֵׂא כְלִי²¹ שֶׁל בֶּן-כּוֹזִיבָא הַמֶּלֶךְ²², 11 וְהוּא הָיָה אוֹמֵר עָלָיו שֶׁהוּא הַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁיחַ²³, וְדַמּוּ 12 הוּא וְכָל חֲכָמֵי דוֹרוֹ שֶׁהוּא הַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁיחַ, עַד 13 שֶׁנִּהְיָ בַּעֲוֹנוֹת²⁴. בֵּינָן שֶׁנִּהְיָ, נֹדַע לָהֶם שְׂאִינוּ, 14 וְלֹא שְׂאֵלוּ מִמֶּנּוּ חֲכָמִים לֹא אוֹת וְלֹא מוֹפְתִים²⁵. וְעַקֵּר 15 הַדְּבָרִים כִּכָּה הֵן: שֶׁהַתּוֹרָה הַזֹּאת, חֲקִיָּה וּמִשְׁפָּטִיָּה 16 לַעֲוָלָם וְלַעֲוָלֵי עוֹלָמִים²⁶, וְאֵין מוֹסִיפִין עָלֶיהֶן וְלֹא 17 גּוֹרְעִין מֵהֶן²⁷.

18) אות - בשמים; ומופת - בארץ (רש"י לדברים יג, ב).

18 ד. וְאֵם יַעֲמֵד מֶלֶךְ מִבֵּית-דָּוִד, הוֹגֵה²⁸ בַּתּוֹרָה וְעוֹסֵק 19 בַּמִּצְוֹת כְּדוֹד אָבִיו, כִּפִּי תוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב וְשֶׁבְּעַל-פֶּה, 20 וְכֵף כָּל יִשְׂרָאֵל לִילָף בָּהּ וּלְחַזֵּק בְּדִקְהָ²⁹, וְיִלְחֹם 21 מִלְחָמוֹת ה' ³⁰ - הָרִי זֶה בַּחֲזָקָתָ שֶׁהוּא מְשִׁיחַ³¹. אִם 22 עָשָׂה וְהִצְלִיחַ³² וּבָנָה מִקְדָּשׁ בְּמִקְוָמוֹ וְקִבֵּץ נְדָחֵי- 23 יִשְׂרָאֵל - הָרִי זֶה מְשִׁיחַ בְּוֹדָאִי³³. וַיִּתֵּן³⁴ אֶת הָעוֹלָם 24 כָּלּוּ לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם בִּיחָד, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי-אֶזְ אֶהַפֵּךְ 25 אֶל עַמִּים שֹׁפָה בְּרוּרָה, לִקְרֹא כָלֶם בְּשֵׁם ה' לַעֲבֹדוֹ 26 שְׁכֵם אַחֲדִי"³⁵. וְאִם³⁶ לֹא הִצְלִיחַ עַד כָּה, אוֹ נִהְיָ - 27 בִּידוּעַ שְׂאִינוּ זֶה שֶׁהַבְּטִיחָה עָלָיו תּוֹרָה, וְהָרִי הוּא 28 כָּל מְלָכֵי בֵּית-דָּוִד הַשְּׁלֵמִים וְהַכְּשָׁרִים שֶׁמָּתוּ. וְלֹא 29 הַעֲמִידוֹ הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֶלָּא לְנִסּוֹת בּוֹ רַבִּים, 30 שֶׁנֶּאֱמַר: "וּמִן הַמְּשִׁפִּילִים יִפְשְׁלוּ לַצָּרוֹף בָּהֶם וּלְכָבֹד 31 וּלְלֶבֶן עַד עַתָּה קָץ, כִּי עוֹד לְמוֹעֵד". אִף יִשׁוּעַ

מטעמי צנוורה, ונמצא בדפוסים קדומים כגון רומי, שונצינו, ואמסטרדם תס"ב, וכאן הוא מודפס במלואו לפי כת"י תימן, הנמצא בידי החכם התימני הרב יוסף קפאח שליט"א, בירושלים. (37) מעיר נצרת, בה נולד. (38) שמסרוהו לשלטונות רומי, והם שפטו אותו כמורד המלכות על שהכריז עצמו כמשיח מלך ישראל, השווה אגרת תימן. הוצאת מוסד הרב קוק עם' קיט. (39) להופיע לפני העם כנביא, ולחדש דת הנוגדת לתורת ה' (שם עם' קיח). (40) ראה בבאיורנו לעיל אות ל, והשווה אגרת תימן, שם עם' קב. (41) ע"פ הכתוב בישעיה נז, ח. (42) הכוונה למחמד מייסד דת האיסלם, ובאגרת תימן, שם עם' קכא, מכנהו רבינו: משוגע. ועליו אמר דניאל (ז, ח) "משתכל היות בקרניא... ופום ממלל רברבן", וכוונתו תהיה להפר התורה שבידינו, ויתכוון לשנותה, ככתוב (שם ז, כה) "ויסבר להשניה זמנין ודת" (שם קכה - כו). (43) לסלול ולהכשיר. (44) אחרי שיתאכזבו מרשעת המשיחים המדומים ומשקריהם, ידעו להבחין ולהכיר בצדקת משיח ה' ובאמתתו. (45) הבדאי והמדומה. (46) כדעת ישוע הנצרי, הזכירה רבינו באגרת הנ"ל עם' קיח. (47) אלא דברי משל ואלגוריה. (48) משיח השקר. והכוונה לישמעאל, כמבואר במוספנו "תשובות הרמב"ם" עם' תכו. (49) כלשון הכתוב (ישעיה נב, יג) "הנה ישכיל עבדי ירום ונשא". ודרשוהו חכמינו (תנחומא, תולדות אות יד) על משיח בן דוד. (50) כלשון הכתוב (ירמיה טז, יט) "אליך גויים יבואו מאפסי ארץ, ויאמרו אך שקר נחלו אבותינו".

פרק שנים-עשר

(1) שהעולם כמנהגו יתנהג אף בימי המשיח. שלא יתעסק אדם בדברי האגדות על ביאת המשיח, ולא יאריך בהן, וכן לא יחשוב זמן הקץ. שהמשיח ייחס את ישראל לשבטיהם, עפ"י רוח הקודש שתנוח עליו. שתאוות החכמים לימי המשיח, אינה אלא לזכות בהם לחיי העולם הבא.

א. אל יעלה על הלב² שבימות המשיח יבטל דבר²⁶ ממנהגו³ של עולם, או יהיה שם חדוש במעשה²⁷ בראשית⁴, אלא עולם כמנהגו נוהג. וזה שנאמר²⁸ בישעיה: "וְגַר זָאב עִם פֶּכֶשׁ וְנָמֵר עִם גְּדִי יִרְבֹּץ"²⁹ - מִשָּׁל וְחִידָה - עֲנִין הַדָּבָר, שִׁיחֵיו יִשְׂרָאֵל יוֹשְׁבֵין לְבִטָּח עִם רִשְׁעֵי עַפּוֹ"³⁰ המְשׁוּלִים פְּזָאב וְנָמֵר, שֶׁנֶּאֱמָר: "זָאב עֲרֻבֹת יִשְׁדָּדֵם, נָמֵר שָׁקֵד עַל עֲרִיכֵם", וְיִחְזְרוּ כָּלֵם לְדַת הָאֱמֶת, וְלֹא יִגְזְלוּ וְלֹא יִשְׁחִיתוּ, אֲלֵא יֵאָכְלוּ דָבָר הַמֵּתֵר בְּנַחֲת³¹ עִם יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְאֶרְיָה בִּפְקָר יֵאָכֵל תֶּבֶן". וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּאֵלֵי הַדָּבָרִים בְּעֲנִין הַמְּשִׁיחַ הֵם מְשָׁלִים³²; וְכִימוֹת הַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁיחַ יִדְעֵה לָפֶל, לֹאִי זֶה דָּבָר הֵיָה מְשָׁל, וְכֵה עֲנִין רָמְזוּ בָהֶן.³⁸

(2) ובכת"י תימן: אל יעלה על דעתך. (3) מטבעו. (4) שתשתנה המציאות ממה שהיא עתה (מלשון רבינו בפירושו להקדמת פרק "חלק", הוא הפרק העשירי ממסכת סנהדרין). (5) שנראה לכאורה שיהיה אז שינוי במעשה בראשית. (6) ובדפוס רומי: רשעי העולם. (7) במנוחה.

הַנוֹצְרִי³⁷ שֶׁדָּמָה שִׁיחֵיהּ מְשִׁיחַ וְנִהְרַג בְּבֵית-דִין³⁸, כָּכֵר נִתְּנָא בּוּ דְנִיָּאל, שֶׁנֶּאֱמָר: "וּבְנֵי פְרִיזֵי עִמָּךְ יִשְׁאֲאוּ לְהַעֲמִיד חֲזוֹן"³⁹ וְנִכְשְׁלוּ. וְכִי יֵשׁ מִכְשׁוֹל גְּדוֹל מְזֵה, שֶׁכָּל הַנְּבִיאִים דִּבְּרוּ שֶׁמְשִׁיחַ גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל וּמוֹשִׁיעֵם, וּמִקְבִּץ נְדַחֵיהֶם⁴⁰ וּמַחֲזִיק מִצּוֹתוֹ, וְזֶה גֵרָם לֵאבֹד יִשְׂרָאֵל בַּחֲרֵב, וּלְפָנֵי שְׂאֲרֵיתָם וְלִשְׁפִילָם, וְלִהְיֵלִיף הַתּוֹרָה וְלִהְטֵעוֹת רַב הָעוֹלָם לַעֲבֹד אֱלֹהִים מִבְּלַעֲדֵי ה'. אֲכָל מַחֲשָׁבוֹת בּוֹרָא הָעוֹלָם אֵין כַּח בְּאָדָם לְהַשְׁיגֵם, כִּי לֹא דְרָכֵינוּ דְרָכָיו וְלֹא מַחֲשָׁבוֹתֵינוּ מַחֲשָׁבוֹתֵיו⁴¹; וְכָל הַדָּבָרִים הָאֵלֹו שֶׁל יִשׁוּעַ הַנוֹצְרִי וְשֶׁל זֶה⁴² הִישְׁמַעְאֵלִי שֶׁעֲמַד אַחֲרָיו, אֵינֶן אֵלָא לִישֹׁר דֶּרֶךְ⁴³ לְמֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ, וְלִמְלֶכֶן הָעוֹלָם פֶּלֹו לַעֲבֹד אֶת ה' בַּיַּחֲד, שֶׁנֶּאֱמָר: "כִּי אֲזִי⁴⁴ אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים שֹׁפֵה בְּרוּרָה לְקָרָא כָּלֵם בְּשֵׁם ה' לַעֲבֹדוֹ שְׂכָם אֶחָד". פִּיזָד? כָּכֵר נִתְּמַלָּא הָעוֹלָם פֶּלֹו מִדְּבָרֵי הַמְּשִׁיחַ⁴⁵ וּמִדְּבָרֵי הַתּוֹרָה וּמִדְּבָרֵי הַמִּצְוֹת, וּפְשָׁטוֹ דְּבָרִים אֵלֹו בְּאֵיִם רְחוּקִים וּבְעַמִּים רַבִּים עַרְלִי-לֵב, וְהֵם נוֹשְׂאִים וְנוֹתְנִים בְּדָבָרִים אֵלֹו וּבְמִצְוֹת הַתּוֹרָה, אֵלֹו אוֹמְרִים: מִצְוֹת אֵלֹו אֶמֶת הִיוּ וְכָכֵר בְּטָלוּ בְּזִמָּן הַזֶּה⁴⁶, וְלֹא הִיוּ נוֹהֲגוֹת לְדוֹרוֹת; וְאֵלֹו אוֹמְרִים: דְּבָרִים נִסְתָּרִים יֵשׁ בָּהֶן וְאֵינֶן כְּפִשְׁוֹטָן⁴⁷, וְכָכֵר בָּא מְשִׁיחַ⁴⁸ וְגִלְיָה נִסְתָּרִיהֶם. וְכִשְׁעֵמַד הַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁיחַ בְּאֶמֶת וְיִצְלִיחַ וְיִרוֹם וְיִנְשְׂא⁴⁹, מִידֵּה הֵם כָּלֵם חוֹזְרִים וְיודְעִים שֶׁשָּׁקֵר נִחְלוּ אֲבוֹתֵיהֶם, וְשֶׁנְּבִיאֵיהֶם וְאֲבוֹתֵיהֶם הִטְעוּם⁵⁰.

(28) לומד ומתעמק. (29) פרצותיה וסדקיה, כלשון הכתוב (מלכים-ב, יב, ו) "והם יחזקו את בדין הבית לכל אשר ימצא שם בדין". (30) בשונאי עם ישראל, שכל השונא את ישראל שונא את ה', שנאמר (תהלים פג, ג-ד) "ומשנאיך נשאו ראש - על עמך יערימו סוד", הוא שהכתוב אומר (זכריה ב, יב) "הנוגע בכם נוגע בבבת עינו", כביכול, כלפי מעלה (ספרי) פרשת בהעלותך אות פד), נמצא הלוחם בהם, מלחמת ה' - הוא נלחם. (31) בחזקת - אבל לא משיח ודאי. (32) חסר כאן, ובדפוס הנ"ל, וכן בכת"י תימן: "ונצח כל האומות שסביביו" ובנה מקדש וכו'. (33) שכן הבטיחו הנביאים (ישעיה ב, ב) "והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית ה'... ונהרו אליו כל הגוים", ושם יא, א: "ויצא חטר מגזע ישי... ואסף נדחי ישראל... מארבע כנפות הארץ". ובהל' תשובה פ"ט ה"ב, מוסיף רבינו: "שאותו המלך שיעמוד מזרע דוד, בעל חכמה יהיה יתר משלמה, ונביא גדול הוא קרוב למשה רבינו". וראה בבאיורנו שם. (34) חסר כאן, וראה בסמוך בסוף הפרק, שהשלמתי את כל החסר, לפי נוסח בלתי מצונזר שבכת"י תימן. (35) וכן אמרו (עבודה-זרה כד, א) "כולם גרים גרורים הם לעתיד-לבוא, שנאמר: כי אז אהפוך... ולעבדו שכם אחד". ומפרש רש"י: "אין חילוק בעובדים, ישראל והאומות תהא עבודתם שוה בכל מצותיו". (36) כל הקטע הזה עד סוף הפרק, חסר מדפוס ונציאה של"ד-ל"ו ואילך,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ובמתינות, ככתוב (ישעיה ל, טו) "בשובה ונחת תושעון".
ובדפוס רומי: בנחת כישראל. (8) והראב"ד שואל: והלא נאמר בתורה (ויקרא כו, ו) "והשבתי חיה רעה מן הארץ"? כוונתו להשיג, שבניגוד לדברי נביאים, אין לפרש את דברי תורה דרך משל, כי אין מקרא שבתורה יוצא מידי פשוטו, אולם אין זו השגה, שכוונת הפסוק לומר: שהשלום ישרור בארץ, ותהא מיושבת אנשים, וממילא יברחו החיות מהישוב, על-פי דרך הטבע (מרכבת המשנה).

המצוות - שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה".
(17) ליוחסין, לא יאמר עליהם זה ממזר וזה עבד, כמבואר בסמוך בסוף ה"ג. (18) שלום לישראל מן האומות (עדות שם, ובפירוש הראב"ד). (19) לב האבות והבנים אשר נפל בהם מורך ופחד, וברחו אלה פה ואלה פה מפני הצרות, ישוּבו אותו היום ויתנחמו זה בזה (ראב"ד שם).
(20) לבשר על ביאתו (עירובין מג, ב). ולדעת הרדב"ז, יבוא אליהו למנות סמוכים בישראל. ראה לעיל הל' סנהדרין פ"ד ה"א, ובביאורנו. (21) איש מפי רבו. (22) הצעת סדר הפסוקים. השווה הל' תשובה פ"ט ה"א, ובביאורנו שם אות א עמ' רנא. (23) סנהדרין צ"ז. ובפסיקתא רבתא לה, שנינו: שלשה ימים קודם שיבוא משיח, בא אליהו ועומד על הרי ישראל ובוכה ומספיד עליהם, ואומר: הרי ארץ ישראל, עד מתי אתם עומדים בחרב ציה ושוממה? וקולו נשמע מסוף העולם ועד סופו, ואח"כ אומר להם: בא שלום לעולם. (24) בכת"י תימן, תיבה זו איננה. (25) יראת חטא. (26) אהבת שמים. (27) קץ הגלות, ומתי יבוא משיח. (28) סנהדרין צז, ב. (29) תצא נשמתם, ובכת"י תימן: "תפוח דעתן". (30) "שהיו אומרים כיון שהגיע הקץ ולא בא - שוב אינו בא", נמצא שהם מתאכזבים ומתייאשים מן הגאולה (שם). (31) ככתוב (חבוקק ב, ג) "ויפח לקץ ולא יכזב, אם יתמהמה חכה לו". (32) בעיקרו, ולא בדקדוקיו. (33) בפרק הקודם ה"ד.

ג. בימי המלך המשיח, כשתתישב ממלכתו ויתקבצו אליו כל ישראל - יתיחסו³⁴ כלם על פיו ברוח הקדש שתנוח עליו, שנאמר: "וישב מצרף ומטהר וגו'". ובני לוי מטהר³⁵ תחלה ואומר: זה מיחס פהן וזה מיחס³⁶ לוי! ודוחה את שאינן מיחסין לישראל³⁷. הרי הוא אומר: "ויאמר התרשטא להם וגו', עד עמוד הפהן לארים ותמים"³⁸. הנה למדת, שברוח הקדש מיחסין המוחזקין ומודיעין המיחס. ואינו מיחס ישראל אלא לשבטיהם, שמודיע שזה משבט פלוני וזה משבט פלוני; אבל אינו אומר על שהן בחזקת פשרות: זה ממזר וזה עבד³⁹. שהדין הוא, שמשפחה⁴⁰ שנטמעה⁴¹ - נטמעה⁴².

(34) יבררו יחוס משפחתם. (35) מייחס. (36) קידושין עא, א. שאין לויים עולים לדוכן, ולא כהנים לעבודת המקדש אלא מיוחסים, ושבת לוי כולל: הכהנים והלויים. (37) שכל מי שאינו מזרע הלוי, נשאר ישראל כשר, ככל ישראל. (38) דרשו חכמינו (סוטה מח, ב) "כאדם שאומר לחבירו עד שיחיו מתים, ויבוא משיח בן דוד", שהרי אורים ותומים לא היו במקדש שני (כתובות כד, ב וברש"י). ופסוק זה מדבר בבני כהנים שביקשו "כתבם המתיחסים ולא נמצאו", ויאמר להם נחמיה (=הוא התרשטא), שהם מרוחקים מן הכהונה עד ביאת המשיח. (39) עבד כנעני, שפסול לבוא בישראל. (40) נתערבה, נתערב בה פסול משפחה, ולא ידוע מיהו. (41) נשאתר בכשרותה, הואיל והחזקה בכשרות (קדושין עא, א), וכן אמרו בעדויות פ"ח, מ": אין

ב. אמרו⁹ חכמים¹⁰: אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד¹¹, יראה מפשוטן של דברי הנביאים, שבתחלת ימות המשיח תהיה מלחמת גוג ומגוג¹², ושקדם מלחמת גוג ומגוג יעמד נביא לישר ישראל ולהכין¹³ לכם, שנאמר: "הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא וגו'", ואינו בא, לא לטמא הטהור¹⁴ ולא לטהר הטהור¹⁵, ולא לטמא אנשים¹⁶ שהם בחזקת פשרות ולא להכשיר מי שהחזקו פסולין, אלא לשום שלום בעולם¹⁸, שנאמר: "השיב לב אבות על בנים"¹⁹. ויש מן החכמים שאומרים, שקדם ביאת המשיח יבוא אליהו²⁰. וכל אלו הדברים וכיוצא בהן - לא ידע אדם איך יהיו עד שיהיו, שדברים סתומים הן אצל הנביאים, גם החכמים אין להם קבלה²¹ בדברים אלו, אלא לפי הכרע²² הפסוקים, ולפיכך יש להם מחלוקת בדברים אלו²³; ועל-פלפונים אין סדור היות דברים אלו ולא דקדוקיהן עקר בדת²⁴. ולעולם לא יתעסק אדם בדברי ההגדות, ולא יאריך במדרשות האמורים בענינים אלו וכיוצא בהן, ולא ישימם עקר; שאין מביאין לא לידי יראה²⁵ ולא לידי אהבה²⁶; וכן לא יחשב הקצין²⁷. אמרו חכמים²⁸: תפח רוחם²⁹ של מחשבי הקצים³⁰. אלא יחפה ויאמין³¹ בכלל הדבר³² כמו שבארנו³³.

(9) בדפוס רומי, וכן בכת"י תימן: פיסקא זו קשורה להלכה הקודמת, כי שם מקומה, והלכה הבאה מתחילה: יראה מפשוטן וכו'. (10) ברכות לד, ב. (11) שתחזור מלכות ישראל ליושנה, ולא יהיו משועבדים עוד למלכויות זרות. (12) גוג - שם המלך, מגוג - שם האומה, ככתוב (בראשית י, ב) "בני יפת גומר ומגוג" (יחזקאל לח, ב וברש"י), והוא יעלה על ישראל "באחרית הימים" להלחם בהם, ויפול שם על הרי ישראל (שם טז, ופרק לט, ד). (13) לאביהם שבשמים. (14) והכתוב מסיים: "לפני בוא יום ה' הגדול והנורא", וזהו יום מלחמת גוג ומגוג, שה' יביאנו על הרי ישראל וישפוט אותו באבני אלגביש מן השמים (שם לח, כב), ואז ידעו כי "ה' קדוש בישראל" (שם לט, ז) וזהו "יום ה'". (15) שטיהרוהו בטעות. (16) שטימאוהו בטעות, לפי שאליהו לא יוסיף ולא יגרע בתורה (פירוש המשנה לרבינו עדיות פ"ח, מ"ז). וכן אמרו (בבא-מציעא נט, ב) "לא בשמים היא - כבר ניתנה תורה בהר סיני... וכבר כתבת בתורה: אחרי רבים להטות", וכן אמרו (מגילה ב, ב) "אלה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק כ' תשרי – ספר שופטים – הלכות מלכים קעז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

10 פֶּלַח הָעוֹלָם אֲלֵא לְדַעַת אֶת ה' פֶּלְכָד⁵⁰. וּלְפִיכָךְ יִהְיֶה
11 יִשְׂרָאֵל חֲכָמִים גְּדוֹלִים וְיִוְדָעִים דְּבָרִים הַסְתוּמִּים,
12 וְיִשְׁגִּיגוּ דַּעַת בּוֹרְאֵם כְּפִי כַח הָאֲדָם⁵¹, שְׁנֶאֱמַר: "כִּי
13 מְלָאָה הָאָרֶץ דַּעַה אֶת ה', כְּפִמִּים לֵיָם מְכַסִּים"⁵².

(47) ככתוב בישעיה ב, ד "ולא ילמדו עוד מלחמה".
(48) התנצחות והתחרות, מלשון הכתוב (ירמיה יב, ה) "ואיך
תתחרה את הסוסים". וכן אמרו (ברכות יז, א) "העולם הבא
אין בו... לא קנאה ולא שנאה ולא תחרות". (49) לרוב,
ראה שבת ל, ב: "עתידיים אילנות שמוציאים פירות בכל
יום". (50) אמיתות מציאותו, כמו שביקש משה רבינו,
באמרו: "הראני נא את כבודך", וכמבואר בהל' יסודי
התורה פ"א, ה"י. (51) כפי כח שיש באדם להבין ולהשיג,
"שאין כח בדעת האדם החי, שהוא מחובר מגוף ונפש,
להשיג אמיתת דבר זה על בוריו" (שם), והשווה הל'
תשובה פ"י, ה"ו. (52) וכן נאמר (יחזקאל לו, כו)
"והסירתי את לב האבן מבשרכם... ואת רוחי אתן
בקרבכם". השווה הל' תשובה פ"ט, ה"ב. וב"זוהר" וירא
קיג, ב אמרו: "והמשכילים יזהירו כוזהר הרקיע, וישגו בני
אדם דעה שלימה, שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה'".
והשווה פירוש המשנה לרבינו בהקדמתו לפרק "חלק" פ"י
מסנהדרין, הוצאת 'מוסד הרב קוק' עמ' כזו.

נִשְׁלְמוּ הַלְכוֹת מְלָכִים וְהַחֲבוּר פְּלוֹ. פְּרוּךְ שְׁאֵמַר
וְהָיָה הָעוֹלָם בְּפֶרְטוֹ וּבְכֻלּוֹ: תָּם וְנִשְׁלָם, שְׂבַח לְאֵל
בוֹרֵא עוֹלָם. נִגְמַר סֵפֶר אֲרֻפָּעָה עֶשֶׂר וְהוּא סֵפֶר
שׁוֹפְטִים. וּמִנֵּן פְּרָקִיו אֶחָד וּשְׁמוֹנִים. הַלְכוֹת
סִנְהֶדְרִין - שֵׁשָׁה וְעֶשְׂרִים פְּרָקִים. הַלְכוֹת עֲדוּת -
שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים פְּרָקִים. הַלְכוֹת מְמָרִים - שְׁבַע
פְּרָקִים. הַלְכוֹת אֶבֶל - אֲרֻפָּעָה עֶשֶׂר פְּרָקִים. הַלְכוֹת
מְלָכִים וּמְלַחְמוֹתֵיהֶם - שְׁנַיִם עֶשֶׂר פְּרָקִים.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שהטובה תהיה מושפעת הרבה וכל המעדינים מצויין כעפר
ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד".

ידוע גודל דיוקו של הרמב"ם שלא כתב דבריו בלשון
מליצה וכו' אלא שכל מילה ומשפט יש בהם תוכן מיוחד
ומשמעות נפרדת כי לא חזר על עניין פעמיים לשם
מליצה וכד'.

ולפי זה צריך להבין א: אם "הטובה תהיה מושפעת" הרי
זה כולל ש"המעדינים מצויין כעפר" ומדוע הוסיף זאת.
ב: מדוע כתב בלשון "מיעוט" "אלא לדעת את ה' כו'" ולא
בלשון חיובית שיהיה עסק העולם לדעת את ה'.
ג. לאחר שמיעט על ידי המילה "אלא" מה ממעט שוב

אליהו בא "לא לרחק ולא לקרב". טמע - לשון דמע
ותערובת, "ויחפרוהו ממטמונים" (איוב ג, כא) מתורגם:
וחפסין ליה מן טומעיא (הערור).

1 ד. לא⁴² נתאוו החכמים והנביאים ימות המשיח, לא
2 כְּדִי שְׁיִשְׁלְטוּ עַל כָּל הָעוֹלָם, וְלֹא כְּדִי שְׁיִרְדּוּ⁴³
3 בְּעַבְדוֹתָם, וְלֹא כְּדִי שְׁיִנְשְׂאוּ אוֹתָם הָעַמִּים, וְלֹא כְּדִי
4 לְאָכַל וּלְשָׁתוֹת וּלְשִׁמְחָה; אֲלֵא כְּדִי שְׁיִהְיוּ פְּנוּיִין בְּתוֹרָה
5 וּחְכָמָתָהּ, וְלֹא יִהְיֶה לָהֶם נֹגֶשׁ וּמְכַטֵּל⁴⁴, כְּדִי שְׁיִזְכּוּ
6 לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא⁴⁵, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת תְּשׁוּבָה⁴⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

"נתאוו החכמים והנביאים לימות המשיח לא כדי שישלטו
על כל העולם.. כו".

וצריך להבין מאי קא משמע לן, והרי לא יעלה על הדעת
שחפץ החכמים והנביאים הוא בשלטון על העולם ומשום
כך נתאוו לימות המשיח.

והביאור הוא: בפרק י"א ה"ד מתאר הרמב"ם את פעולותיו
של מלך המשיח שילחם מלחמות ה' וינצח.. כל האומות
שסביביו.

והנה מצינו שני אופנים בהשפעת ישראל על אומות
העולם, האחת היא על-דרך הנ"ל שבתחילת ימות המשיח
ההשפעה על אומות העולם על ידי המשיח תהיה בדרך
שלטון ורדיה. אבל ישנה גם דרך נעלית יותר והיא
ההשפעה בדרך ממילא שכיון שיהיו ישראל חכמים
גדולים וישגו דעת בוראם ויהיה המצב שאת רוח הטומאה
אעביר מן הארץ ומלאה הארץ דעה את ה', הנה אז תהיה
השפעת ישראל על אומות העולם בדרך ממילא, כי
כשישראל רק ישבו ויעסקו בתורה הרי שבדרך ממילא
יטוהר העולם ויושפע לאומות העולם ההכרה בקב"ה
ובהנהגתו את העולם.

וזה שמחדש הרמב"ם: שחכמי ישראל והנביאים לא נתאוו
לסוג הראשון של ההשפעה שתבוא דרך זה שישלטו וירדו
בכל העולם אלא לסוג השני של ההשפעה שתבוא בדרך
ממילא, כי הם ישבו ויעסקו בתורה כל ימיהם וההשפעה
על העולם תעשה בדרך ממילא וכתוצאה מלימודם
ועיסוקם בתורה ובידיעת ה'.

(על פי לקו"ש חזק ל"ה עמוד 98)

(42) ובכת"י התימנים: "נתאוו חכמים" וכו' ותיבת "לא"
איננה. (43) ישתעבדו וילחצו. (44) מלימוד התורה,
"שבזמן שאדם טרוד בחולי ובמלחמה ורעבון, אינו מתעסק
לא בחכמה ולא במצוות" (הל' תשובה פ"ט, ה"א).

אגרות קודש

[ח'תשל"ב]

הסדר מרבתינו נשיאנו – שתלמיד צריך להתייעץ ולעשות כחוראות הנהלת הישיבה.

אזכיר עה"צ.

המעשה אשר יעשו אלא שיהיה לימוד תורה מסוג אחר יעשה לשם ידיעת ה' והדביקות בו - "לדעת את ה' בלבד".
מתוך ההדגן על הרמב"ם תשמ"ה - הרבא בין מלכות סימן קצ"ז

ב. במילה "אלא" מחדש הרמב"ם שמכין שבאותו זמן יהיה "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ" הרי שעבודת ה' של יהודי לא תהיה במלחמת היצר כי ההשתדלות והמאמץ היום יומי אצל יהודי יהיה רק העיסוק בידיעת ה'.
ג: ב"אלא לדעת את ה' בלבד" מחדש הרמב"ם שלימוד התורה לא יהיה רק כדי לדעת את מעשה המצוות ואת

סיום מחזור הל"ה במסלול ג' פרקים ליום

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – י"ד-כ' תשרי תשע"ז

יום א' י"ד תשרי ה'תשע"ז

הלכות טומאת אוכלין

פרק שלישי

1) יבאר אוכל המיוחד לאדם במקום אחד ואינו מיוחד במקום אחר אם צריך מחשבה. דברים שצריכים מחשבה והכשר, הכשר ולא מחשבה, או מחשבה ולא הכשר, או לא זה ולא זה.

1 א. כבר בארנו², שאין האוכלין מתטמאין עד שישכרו; ושכל אכל שאינו מיוחד למאכל אדם - אינו מקבל טמאה עד שיחדו לאדם.

(2) פ"א, ה"א.

4 ב. אכל³ שהוא מיוחד לאדם במקום הזה ואינו מיוחד לאדם במקום אחר - במקום שהוא מיוחד בו אינו צריך מחשבה ליחדו לאדם, ובמקום שאינו מיוחד בו צריך מחשבה ליחדו לאדם ואחר כך יקבל טמאה⁴. וכל אכל שסופו לטמא אדם וכלים⁵ אינו צריך הכשר⁶.

(3) עוקצין פ"ג מ"ג. (4) ברבים מדיני טומאה והכשר טומאה, מחשבת האדם היא בעלת משקל מכריע. (5) כגון השוחט בהמה טמאה לגוי, והיא מפרסת - אינה מטמאה כנבילה כל זמן הפירכוס (משנה, חולין ק"ז, ב). אבל לאחר שתפסיק מלפרס - תטמא טומאה חמורה אדם וכלים. ראה לקמן ה"ד. (6) ומתטמא וגם מטמא טומאת אוכלין.

10 ג. יש אוכלין⁷ שצריכין הכשר ואינן צריכין מחשבה, ויש שצריכין מחשבה ואינן צריכין הכשר, ויש שצריכין מחשבה והכשר, ויש שאין צריכין לא מחשבה ולא הכשר. כיצד? כל האוכלין המיוחדין לאדם בכל מקום⁸ - צריכין הכשר ואין צריכין מחשבה. דגים טהורים וחגבים טהורים בכל מקום, וחגבים טמאים ודגים טמאים בפפרים⁹ - הרי הן מיוחדין לאדם, וצריכין הכשר ולא מחשבה¹⁰. וכן חלב בהמה טהורה שמתה - צריך

19 הכשר¹¹ ולא מחשבה בכל מקום¹². ואלו צריכין מחשבה והכשר¹³: בשר הפורש מן החי¹⁴, בין מן האדם בין מן בהמה בין מן העוף, ונבלת העוף הטמא¹⁵, וחלב בהמה טהורה שחוטא בפפרים¹⁶.
22 אף על פי שהכשר בפפריה¹⁷, צריך הכשר שני אחר המחשבה¹⁸. ושאר כל ירקות השדה¹⁹, כגון²⁰ הפצלים הקשים ביותר והפטריות. וכן חגבים ודגים קטנים²¹ - צריכין מחשבה בפפרים. עלשין²² שזרען לבהמה²³ ונמלץ עליהן לאדם - אינן מקבלין טמאה עד שיחשב עליהן אחר שיתלשו, שמחשבת חבור²⁴ אינה מחשבה. עלשין שלקטן לבהמתו והדיחן, ונמלץ עליהן לאדם - צריכין הכשר שני אחר המחשבה²⁵. וכן כל פיוצא בזה. האלל²⁶, אם חשב עליו לאכילה - מקבל טמאת אוכלין²⁷, ואם לאו - הרי הוא פועץ²⁸ ואינו מקבל טמאה. וכן העצמות המחפרין בבשר, והגידים, והמקומות הרפים מן הקרנים ומן הטלפים²⁹, והפנפים³⁰ והנוצה³¹, והמקומות הרפים מן הצפרנים ומן החרטום המבלעין בבשר - צריכין הכשר ומחשבה. ואלו שאין צריכין לא מחשבה ולא הכשר: נבלת בהמה טהורה בכל מקום³², ונבלת העוף טהורה³³ וחלב בהמה טהורה³⁴ בפפרים³⁵. לפי שהן מיוחדין למאכל אדם, אין אחד מאלו צריך מחשבה; ואינן צריכין הכשר, מפני שסופן לטמא³⁶ אדם וכלים בקזית³⁷, וכל המטמא טמאה חמורה אינו צריך הכשר. ואלו צריכין מחשבה ואינן צריכין הכשר³⁸: נבלת העוף טהורה בפפרים, ונבלת בהמה טמאה בכל מקום. והוא שחשב על פחות מקזית; אבל קזית - אב טמאה הוא.

(7) עוקצין פ"ג מ"א. (8) נאכלים הם בין בערים בין בכפרים. (9) תושבי הערים אינם רגילים לאוכלם. (10) תוספתא, שם ה"א. במשנה שלפנינו הגירסא "צריכים מחשבה בכפרים". ברור שגירסא אחרת היתה לעיני רבינו, שהרי אין להעדיף את התוספתא על המשנה. (11) חלב

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום א' י"ד תשרי – ספר טהרה – הלכות טומאת אוכלין קעט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

נבילה אינה מטמא טומאת נבילות, שנאמר (ויקרא ז, כד): "וחלב נבילה וחלב טריפה יעשה לכל מלאכה", ואפילו למלאכת קודש, אבל מטמא טומאת אוכלין. בפירושו למשנה כתב רבינו, שאם הוכשר במים הוא מטמא טומאת אוכלין אע"פ שלא נגע בטומאה מפני שהתורה טיהרה אותו מטומאת נבילות בלבד, כדי שלא יטמא אדם וכלים. חולקים עליו כל מפרשי המשנה, ודעתם שצריך גם הכשר שרץ, פירוש, שיגע בשרץ ואחר-כך יטמא (ראה הל' אבות הטומאות פ"א ה"ה). (12) בין בכרכים ובין בכפרים. בתוספתא שם, אנו שונים: "חלב מתה בכל מקום צריכה הכשר, ואינה צריכה מחשבה מפני שהיא כגופה" (ראה לקמן הערה טו). (13) משנה, שם פ"ג, ב. (14) במשנה כתוב: "החתוך מן האדם וכו'" ורבינו דייק וכתב בשר הפורש, פירוש שפרש מאליו, אבל אם חתכו אדם - יש הבדל בין חתכו להאכילו לאדם ובין להאכילו לכלב, כמבואר לקמן בה"ט, שאם חתכו לאדם חתיכתו היא מחשבתו ואינו צריך מחשבה שניה. ומשנחנו תתפרש בנחתך מאליו, או בלי כל כוונה או במתכוון לכלב. (15) שאינו מטמא כלל, אבל מקבל טומאה ככל אוכל. (16) רבינו מחלק בין חלב בהמה טהורה שנתנבלה ובין חלב שחוטא, בחלב נבילה כתב למעלה שאינה צריכה מחשבה אפילו בכפרים, ובשחוטא פוסק כאן שבכפרים צריכה מחשבה. מקור הבדל זה הוא בתוספתא שהבאנו למעלה (הערה יא) הממשיכה ואומרת: "חלב שחוטא בכפרים צריך מחשבה והכשר". וטעמו של דבר: חלב לבדו אינו נאכל בכפרים ולפיכך צריך מחשבה, אבל בכרכים שמרובים תושביהם נמצאים קונים גם לחלב. וכל זה בחלב שפורש מן הבשר, אבל חלב מחובר לבשר נאכל גם בכפרים. ומכאן ההבדל בין חלב נבילה וחלב שחוטא. בהמה שנשחטה כהלכה, בשרה נאכל ליהודים ואת החלב חותכים ומוכרים לגויים, אבל בהמה שנתנבלה - מוכרים אותה כולה לגויים והם אוכלים את הבשר ביחד עם החלב שעליו ('חזון איש'. ראה השלמות). (17) דם השחיטה הכשירה. (18) ההכשר שלפני המחשבה אינו מועיל, מפני שהחלב לא היה אז אוכל, ולכן הוא טעון הכשר אחר שנעשה אוכל על-ידי מחשבתו. (19) פירוש, אלה שלא נמנו בה"א. (20) במשנה שלפנינו (שם פ"ג מ"ב) הגירסא: "חוץ משמרקעין (בצלים חריפים מאוד) ופטריות". אולם גירסת רבינו: "ושמרקעין" והוא מפרש שהמשנה נקטה שני אלה לדוגמא. (21) במשנה (שם ט) שלפנינו, כתוב: דגים טמאים. וגירסת רבינו: קטנים. (22) מין ירק שהוא ראוי בדוחק למאכל אדם, ובעיקרו הוא משמש מאכל בהמה. כיום קוראים "עולש" לירק שעושים ממנו תחליף לקפה (ציקוריה בלעז). (23) בשעת זריעה חישב להאכיל את הגידולים לבהמה. (24) המחשבה שחישב כשהירק היה מחובר לקרקע. (25) שהכשר אינו מועיל בדבר מחובר (ראה למעלה בדין חלב שחוטא). מדובר כשנתייבשו המים שעליהם לפני שחישב עליהם לאכילת אדם, אבל אם נשארה עליהם לחלוות כדי להרטיב את האצבע הנוגעת בהם - הוכשרו בלחלוות זו. (26) בפירושו למשנה (חולין קיז, ב) כתב רבינו, שאלל הוא הבשר הנשאר דבוק בעור כשמפשיטים את הבהמה. כריש לקיש שם, נגד דעת

ד. יִשְׂרָאֵל שֶׁשָּׁחַט³⁹ בְּהֵמָה טָמְאָה לְנֶכְרִי, וְשָׁחַט בְּהַ שְׁנִי⁴⁰ [או רב שְׁנִי] - הָרִי זֶה מִתְּטַמָּא טָמְאָת אֲכָלִין כָּל זֶמַן שֶׁהָיָה מִפְּרָסָת⁴¹. וְאִין צָרִיכָה מִחְשָׁבָה, שֶׁהָרִי יִשְׂרָאֵל שֶׁחָטָה לְאֲכִילַת הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים, וְאִין לֶף מִחְשָׁבָה גְדוֹלָה מְזוּ; וְאִינָה צָרִיכָה הֶכְשֵׁר, לְפִי שְׁסוּפָה לְטָמָא טָמְאָה חֲמוּרָה. שָׁחַט בְּהַ אֶחָד⁴² או שְׁנֵהרָה⁴³ - אִינָה מִטְמָאָה טָמְאָת אֲכָלִין⁴⁴. וְכֵן עוֹבֵד כּוֹכְבִּים שֶׁשָּׁחַט בְּהֵמָה טְהוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, וְשָׁחַט בְּהַ שְׁנִי או רב שְׁנִי - מִתְּטַמָּא טָמְאָת אֲכָלִין⁴⁵ כָּל זֶמַן שֶׁהָיָה מִפְּרָסָת, וְאִינָה צָרִיכָה הֶכְשֵׁר. שָׁחַט בְּהַ אֶחָד או נִתְרָה - אִינָה מִטְמָאָה טָמְאָת אֲכָלִין, וְהָרִי הִיא כְּשָׂאָר הַנְּבִילוֹת.

(39) חולין קיז, ב (40) שני הסימנים: וושט וקנה. (41) מפני שישראל שחטה שחיטה המתירה בהמה טהורה באכילה, הרי היא כאוכל אף-על-פי שעודנה מפרסת, ומטמאה טומאת אוכלין, ולאחר שתמות מטמאה טומאת נבילות. (42) סימן אחד, וושט או קנה. (43) דקרה. (44) שחיטה המתירה טהורה מפרסת באכילה, עושה גם בהמה טמאה מפרסת כאוכל, אבל שחיטה או נחירה, שדוגמתן בטהורה אינה מתירה באכילה - אינה מועילה בטמאה. (45) שם קכא, ב. מפני ששחיטה שכוז על-ידי ישראל מתירה את המפרסת באכילה, מועילה שחיטת גוי להוריד עליה תורת אוכל (רש"י. ראה ראב"ד וכסף-משנה).

ה. הַחֹתֵךְ בְּשָׂר מְאִיכָר מִן הַחֵי⁴⁶ שֶׁל בְּהֵמָה וְאַחַר כֵּן חָשַׁב עָלָיו⁴⁷ - צָרִיךְ הֶכְשֵׁר⁴⁸. חָשַׁב עָלָיו וְאַחַר כֵּן חֲתַכּוֹ⁴⁹ - אִינוּ צָרִיךְ הֶכְשֵׁר, מִפְּנֵי שֶׁמְטַמָּא

קפ שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ב' ט"ו תשרי - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בבשר המת, שאין אדם אוכל בצק שהיה ממולא בשר המת, ואף-על-פי-כן מועילה מחשבתו, מפני שכשהוא לעצמו לא נפסל מאכילת אדם, ואילמלא ידע ששימש כיסוי לבשר המת היה אוכלו (ראה השלמות).

ח. פְּזִית⁶¹ מִן הַמֵּת שֶׁחָפְּהוּ בְּצֶעֶק - הַכֹּל מִתְטַמֵּא טַמְאָה חֲמוּרָה⁶².

(61 שם. (62 אפילו אדם וכלים שנגעו בבצק, מפני שטומאת מת בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת.

ט. הַחוּתָּהּ בִּשְׂרָ מֵאֲדָם חֵי לְהֵאֲכִילוֹ לְכָלֵּב⁶³, אִם חָשַׁב עָלָיו⁶⁴ לְמֵאֲכֹל אָדָם - הֲרִי זֶה צָרִיף מִחֲשָׁבָה, וְאִינוּ צָרִיף הֶכְשֵׁר⁶⁵.

(63 מחשבה זו אינה מועילה לעשות את הבשר כאוכל לענין טומאה, מפני שאוכל שאינו ראוי לאדם אינו מקבל טומאה (ראה מס' כריתות שם). (64 לאחר שחתכו נמלך וחישב עליו למאכל אדם. המילים "צריך מחשבה" מיותרות, שהרי מדובר בחישוב עליו, אלא שנקט לשון המשנה מס' עוקצין פ"ג, ב: הַחוּתָּהּ מִן הָאֲדָם וכו' צריך מחשבה והכשר. (65 ה'חזון איש' מגיה וגורס "צריך הכשר". וכן כתב רבינו בפירוש למעלה ה"ג, בדין בשר הפורש מן החי, ולענין הכשר אין סברא לחלק בין חותך לבין פורש מאליו.

י. גִּזְזָל⁶⁶ שֶׁנִּפְלַל לַגֵּת⁶⁷ וּמֵת, אָף עַל פִּי שֶׁהִגֵּת בְּמִדְיָנָה⁶⁸ - הֲרִי נִמְאָס בְּגֵת⁶⁹, וּלְפִיכָף צָרִיף מִחֲשָׁבָה⁷⁰. חָשַׁב עָלָיו כְּשֶׁהֵעֵלְהוּ לְהֵאֲכִילוֹ לְנֹכְרִי - הֲרִי זֶה מִטְמֵא, שֶׁהֲרִי חָשַׁב עָלָיו לְמֵאֲכֹל אָדָם. חָשַׁב עָלָיו לְהֵאֲכִילוֹ לְכָלֵּב - אִינוּ מִתְטַמֵּא טַמְאָה אֲכָלִים⁷¹. הִיָּה זֶה שֶׁחָשַׁב עָלָיו לְהֵאֲכִילוֹ לְאָדָם חֵרֶשׁ שׁוֹטֵט וְקָטָן - הֲרִי זֶה טְהוֹר⁷². הֵעֵלְהוּ פְּדִי לְהֵאֲכִילוֹ לְאָדָם - הֲרִי זֶה טָמֵא; שֵׁשׁ לָהֵן מַעֲשֶׂה⁷³, וְאִין לָהֵן מִחֲשָׁבָה.

(66 עוף קטן. (67 טהרות פ"ח מ"ו. (68 בעיר שאוכלוסיה מרובים, ואוכלים נבלת עוף טהור. (69 נדה נ, ב. (70 אף-על-פי שנבלת עוף טהור אינה צריכה מחשבה בכרכים (ראה למעלה סוף ה"ג). (71 מפני שלא ייחדו למאכל אדם (ראה למעלה פ"א ה"א). (72 שמחשבתם אינה מועילה. (73 מעשיהם מועילים כמעשה אדם בריא ומבוגר. כל הדינים שבהלכה זו נשנו שם.

יום ב' ט"ו תשרי ה'תשע"ז

פרק רביעי

(1 יבאר כמה שיעור אוכלין ומשקין לטמא עצמם או אחרים. ודין אם כל האוכלין והמשקין מצטרפים לשיעור. דברים שהניחם בחמה ונתמעטו או הניחם בגשמים ונתפחו. ודין כל ששיעורם וטומאתם שוים או טומאתם ולא שיעורם או שיעורם ולא טומאתם.

א. פְּמָה² שְׁעוֹר אֲכָלִין לְטַמְאָה? לְטַמְאָה עֶצְמָן - כָּל שֶׁהָן. אֶפְלוּ שֶׁמֻּשּׁוּם או חֲרָדֵל מִתְטַמֵּא. שְׁנָאֵמָר: כָּל

1 טַמְאָה חֲמוּרָה כְּנִבְלָה⁵⁰, וְכָל הַמְטַמֵּא טַמְאָה חֲמוּרָה
2 אִינוּ צָרִיף הֶכְשֵׁר.

(46 אבר שלם מן החי מטמא כנבילה, והבשר הפורש ממנו אינו טמא טומאת עצמו. (47 ונעשה אוכל. (48 ואף-על-פי שלפני שחתכו היתה עליו טומאה חמורה בתורת אבר, אין זה מועיל, מפני שהבשר הזה יצא מתורת אבר ונעשה אוכל, ומשעה שנעשה אוכל לא טמא טומאה חמורה והוא כפנים חדשות (סברת רש"י בחולין קכח, ב). (49 וירדה עליו תורת אוכל, בעודו מחובר לאבר. (50 לפני שחתכו כשהיה כבר אוכל. למדנו מכאן, שלא דווקא אמרו "שסופו לטמא טומאה חמורה אינו צריך הכשר" אלא גם אם תחילתו טומאה חמורה - הדין כך. [בגמרא שם (קכט, א) משמע, שצריך הכשר, אולם רבינו מעדיף את התוספתא המפורשת (הראב"ד מציין שרבינו מצא תוספתא כזו) על שקלא-וטרין שבגמרא. רבינו נמנע בדרך כלל מלהוציא הלכות מתוך שקלא-וטרין. ראה ראב"ד וכסף-משנה].

3 ו. פְּחוֹת מְפִזִּית⁵¹ מִנְבֵּלָת בְּהֵמָה טַמְאָה שֶׁחָשַׁב
4 עָלָיו, וְהַשְּׁלִים עָלָיו כְּבִינָה מֵאֲכָלִים אֲחֵרִים - אִין
5 הַכֹּל צָרִיף הֶכְשֵׁר⁵²; הוֹאִיל וּפְחוֹת מְפִזִּית⁵³ שֶׁבָּכֵל
6 הַכִּינָה, אִם הַשְּׁלִימוֹ לְכִזְזִית, מִטְמֵא טַמְאָה חֲמוּרָה.
7 וְכֵן פְּזִית⁵⁴ מִנְבֵּלָת בְּהֵמָה טַמְאָה שֶׁחָשַׁב עָלָיו, וְהִנִּיחָהּ בְּצֶעֶק עַד שֶׁהִשְׁלִים לְכִבִּינָה, הוֹאִיל וְאִינוּ
8 מִטְמֵא בְּמַגֵּעַ מִפְּנֵי הַבֶּצֶק⁵⁵ - הֲרִי זֶה צָרִיף מִחֲשָׁבָה.
9 וְאִין הַבֶּצֶק הַזֶּה צָרִיף הֶכְשֵׁר, הוֹאִיל וְכָל הַשְּׁעוֹר
10 הַזֶּה מִטְמֵא בְּמִשְׁאֵא⁵⁶ מִפְּנֵי פְזִית נִבְלָה שֶׁבְּתוֹכוֹ, אָף
11 עַל פִּי שֶׁאִינוּ מִטְמֵא בְּמַגֵּעַ, הֲרִי סוּפוֹ⁵⁷ לְטַמְא
12 טַמְאָה חֲמוּרָה, לְפִיכָף אִין צָרִיף הֶכְשֵׁר.

(51 כריתות כא, א. (52 אפילו החלק של אוכלין אחרים. (53 של הנבילה (ראה השלמות לה"ז). [גם נבבלת בהמה טהורה הדין כך, ונקט בהמה טמאה, משום "חישב עליו", שהרי נבלת בהמה טהורה אינה צריכה מחשבה. רבינו רמז על דין זה בסוף ה"ג, ושם ביארנו]. (54 שם עמוד ב. (55 החוצץ בין הנבילה ובין הנוגע. (56 משא מטמא אפילו בלא נגיעה (הל' טומאת מת פ"א ה"ז). (57 פירוש, הרי זה נכלל בדין סופו לטמא טומאה חמורה. ראה למעלה הערה נא.

14 ז. פְּחוֹת מְפִזִּית⁵⁸ מִבִּשְׂרָ הַמֵּת שֶׁהִשְׁלִים עָלָיו כְּבִינָה
15 מִשְׁאֵר אֲכָלִין - הַכֹּל⁵⁹ צָרִיף מִחֲשָׁבָה, שֶׁהֲרִי כָּטֹל
16 הַכֹּל⁶⁰ אֶצֶל כָּל אָדָם; וְאִין הַכֹּל צָרִיף הֶכְשֵׁר, מִפְּנֵי
17 בִּשְׂרָ הַמֵּת שֶׁבָּכֵלֵלוּ.

(58 שם. (59 אפילו הבצק שעליו. (60 כך היא גירסת רבינו בגמרא שם ('קרית ספר' להמב"ט) ולא כמו שכתוב בספרים שלפנינו: "בטלה דעתו אצל כל אדם" [ולענין הראב"ד היתה הגירסא שלפנינו, ולפיכך כתב שמחשבה אינה מועילה, שהרי בטלה דעתו]. ומדבריו יוצא שההבדל בין בשר נבילה לבשר המת הוא, שבבשר נבילה אין הבצק צריך מחשבה, כי הוא ראוי למאכל אדם, מה-שאין-כן

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ב' ט"ו תשרי - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קפא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בו. (16) כשהפשיטו את הבהמה בסכין נפלטו מתחת פי הסכין. שם נאמרו שני הפירושים הללו היינו: א. מקצתו חישב ומקצתו לא חישב; ב. מקצתו פלטתו חיה ומקצתו סכין, וקיבל רבינו את שניהם להלכה. (17) לטמא אוכלין. (18) לפסול את הגוויה. כל הדברים שנימנו בהלכה זו אינם מקבלים טומאת אוכלין בפני עצמם. אבל משלימים את השיעור כשיש עמהם אוכל אחר פחות מכשיעור.

ה. כביצה אכלין טמאים שהניחן בחמה ונתמעטו¹⁹ - אינן מטמאים. וכן פזית מן המת או מן הנבלה וכעדשה מן השרץ²⁰ שהניחן בחמה ונתמעטו - טהורין.

(19) נתייבשו מחמת חום השמש וצמקו ולא נשאר בהם כביצה. (20) נתבאר בפרק ד מהלכות אבות הטומאות הלכה ב ששמונה שרצים האמורים בתורה מטמאים בכעדה (ראה שם הלכה י"ג, פנים והערות, פרטי הלכה זו והלכה ו).

ו. פזית חלב ודם ונותר²¹ ופגול²² שהניחן בחמה ונתמעטו - אין חיבין עליהן פרת. הניחן בגשמים²³ ונתפחו²⁴ - חזרו לכמות שהיו. בין לטמא²⁵ חמורה²⁶, בין לטמא קלה²⁷, בין לאסור²⁸.

(21) בשר קדשים שנשאר אחר הזמן שקבעה התורה לאכילתו. (22) אם הכהן המקריב את הקרבן חישב בשעת עבודתו לאכול את הבשר אחר הזמן שקבעה תורה - הרי זה פיגול. והאוכל כזית מאחד הדברים שנימנו כאן עונשו כרת. (23) את אותם הכזיתים שנתמעטו. (24) ויש בהם כזית. (25) מת ונבילה. (26) טומאת אוכלין. (27) אכילה. ואם הניח בגשמים פחות מכזית מעיקרו ותפח עד לכזית אסור מדברי סופרים.

ז. עלי בצלים²⁸ ובני בצלים²⁹ שהן חלולין: אם יש בהם ריר - משתערין פמות שהן³⁰; ואם היו חלולין וריקנים - ממצעף את חללן³¹.

(28) עוקצין פרק ב משנה ח. עלים אלה דומים לקנים חלולים ובתוכם ריר סמך. (29) העלים היוצאים מבצלים שאינם מחוברים לקרקע. (30) מפני שגם הריר נאכל ולכן מצטרף לשיעור כביצה. (31) ואם אין כשיעור אחר שמיעכו אינו מטמא.

ח. פת ספגונין³² - משתערת פמות שהיא³³. ואם יש בה חלל³⁴ - ממצעף את חללה.

(32) נקבובי כספוג. (33) עם הנקבים הקטנים. (34) מקום ריק גדול.

ט. בשר העגל שנתפח³⁵ ובשר זקנה שנתמעטה³⁶ - משתערין פמות שהן³⁷.

(35) בבישול. בשר עגל רך גדל כשמבשלים אותו הרבה (רבינו שם). (36) בשר כזה מצטמק ומתמעט בבישול. (37) כפי כמותם בשעת הנגיעה. כגירסת רב ורבי חייא ורבי יוחנן במנחות נד, א.

האכל אשר יאכל - כל שהוא³. ואין אכל טמא מטמא אכל אחר או משקין או ידים עד שיהיה בו כביצה בלא קלפתה⁴. וכן האוכל אכלין טמאים - אינו נפסל⁵ עד שיאכל כביצה ומחצה⁶. וזהו חצי פרס.

(2) תורת כהנים פרשת שמיני פרק ט הלכה א. (3) דרשו זאת מהתיבה "כל" המיותרת. (4) הקליפה הקשה. פסק כחכמים בעירובין פג, א. (5) מלאכול תרומה וקדשים. בפרק ח מהלכות אבות הטומאות הלכה ו נתבאר, שחכמים גזרו טומאה על האוכל אוכלין טמאים או שותה משקין טמאים, לתרומה ולקדשים. ובגמרא נקראה טומאה זו "פסול גוויה". (6) בהלכות אבות הטומאות שם כתב רבינו "כביצה ומחצה שוחקות" פירוש קימעה יותר.

ב. המשקין מתטמאין כל שהן, ומטמאין⁷ בכל שהן. אפלו טפת משקין טמאים פחדל שנגעה באכלין או בכלים או במשקין אחרים - נטמא. ואף על פי כן, אין השותה משקין טמאין נפסל עד שישתה רביעית⁸, כמו שבארנו.

(7) אחרים. (8) כביצה וחצי שהן רביעית הלוג.

ג. כל המשקין מצטרפין לפסל את הגויה לרביעית. וכל האכלין מצטרפין לכביצה לטמא טמאת אכלים, ולכחצי פרס לפסל את הגויה. אפלו חטה עם קמח עם בצק עם תאנה ובשר וכיוצא באלו - הכל מצטרף.

ד. העור⁹ המחרב בפשר¹⁰, והמרק¹¹ והתבלין¹², והאלל¹³ - אף על פי שמקצתו חשב עליו¹⁴ ומקצתו לא חשב עליו, מקצתו פלטתו חיה¹⁵ ומקצתו פלטתו סבין¹⁶ - והעצמות המחרבות בפשר, והגידים, והמקומות הרפים מן הקרנים ומן הטלפים, והקנפים והנוצה, והמקומות הרפים מן הצפרנים ומן התרטום המבלעין בפשר - כל אחד מאלו מתטמאין ומטמאין, ומצטרפין לכביצה¹⁷ או לכחצי פרס¹⁸.

(9) בחולין קיי, שנינו: העור והרוטב והקופה והאלל והעצמות והגידין והקרניים והטלפיים מצטרפים לטמא טומאת אוכלין. ורבינו מביא כאן את הדינים שנאמרו במשנה כפי שנתבארו בגמרא. (10) עור כשהוא לעצמו אינו מטמא, מפני שאינו ראוי לאכילה, אבל אם הוא דבוק בפחות מכביצה בשר הוא משלימו לכביצה ומטמא, מפני שהוא שומר לבשר וכל השומרים מטמאים (עוקצין פרק א משנה א). (11) במשנה כתוב: "הרוטב". בגמרא שם (קכ, א) פירש אביי ציר סמך המתמצה מן הבשר, ורבא פירש "שומנא" (פירש רש"י השומן שעל המרק) וכנראה "מרק" הוא אחד משני אלה. (12) פירוש "קיפה" שבמשנה, כרב פפא שם. (13) חתיכות קטנות של בשר שנשארו דבוקות בעור אגב הפשט. (14) לאכילה. שם קא, א. (15) חיה אכלה את הבשר והשאירה את העור ושרידי בשר דבוקים

קפב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ג' ט"ז תשרי – ספר טהרה – הלכות טומאת אוכלין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

הממוצע לומר הראשון משפיע להעלות במקצת את כוחה של טומאת הרביעי.

יג. כביצה אכל ראשון וכביצה אכל שני שבללן זה בזה - הפל ראשון⁵². חלקן⁵³ - כל אחד מהן שני⁵⁴. נפל זה לעצמו [וזה לעצמו] על פניו של תרומה - פסלו⁵⁵. נפלו שניהן כאחד - עשאוהו שני⁵⁶.

(52) מפני שיש כאן שיעור שלם של ראשון. (53) לשני חלקים. (54) שהרי אין בראשון לבדו כשיעור. (55) נעשה שלישי ואינו פוסל אחרים. בכל מקום שאתה מוצא ההגדרה של פסול, הכוונה שאינו מטמא ואינו פוסל אחרים. (56) שהרי נגע בבת אחת בשיעור שלם של ראשון.

יד. כביצה אכל שני וכביצה אכל שלישי שבללן זה בזה - הרי הפל שני. חלקן⁵⁷ - כל אחד מהן שלישי. נפל זה לעצמו [וזה לעצמו] על פניו של תרומה - לא פסלוהו. נפלו שניהן כאחד - פסלוהו, מפני שעשאוהו שלישי.

טו. כביצה אכל ראשון וכביצה אכל שלישי שבללן זה בזה - ראשון⁵⁷. חלקן⁵⁷ - זה שני וזה שני, שהשלישי שנגע בראשון נעשה שני.

(57) כולו כראשון.

טז. כשתי ביצים אכל ראשון וכשתי ביצים אכל שני שבללן - הפל ראשון. חלקן לשנים - כל אחד מהן ראשון. חלקן לשלשה חלקים או לארבעה - כל אחד מהן שני. וכן כשתי ביצים אכל שני וכשתי ביצים אכל שלישי שבללן - הפל שני. חלקן לשנים - כל אחד מהן שני; לשלשה ולארבעה - הרי כל אחד מהן שלישי.

יום ג' ט"ז תשרי ה'תשע"ז

פרק חמישי

(1) יבאר מה הן ידות האוכלין ושומריהם ומה דינם. מי שהוא יד ואינו שומר, שומר ולא יד או לא זה ולא זה אם מתטמא ומטמא ומצטרף. הבוצר לגת אם יש לו ידות או הקוצר לסיכור, וידות האוכלין שבססם בגורן. ודין שומר ע"ג שומר והקליפות והגרעינים שמטמאין ומצטרפים. ודין המתטמאים ומטמאים ומצטרפין או שאינם מצטרפים או שאין מתטמאים ולא מטמאים ולא מצטרפים.

א. ידות האכלים² - הן העצים הרפין הסמוכין לאכל שהאכל³ נתלה בהן מן האילן, כמו עקצי התאנים והאגסים וקצת האשכול⁴, וכן הגרעינים וכיוצא בהן מדברים שהאכל צריך להן. ושומרי האכלין - הן הקלפה שעל האכל שהיא שומרתו. וכן כל כיוצא בזה⁵.

(2) עוקצין פ"א מ"א. (3) הפרי. (4) יבואר לקמן בהלכה

1. האגוז והתמרים והשקד המתקרקשים³⁸ - משתערינן כמות שהן.

(38) המתקשקשים. כשהם לחים אינם מקשקשים וכשהם מתייבשים ומצטמקים כן מקשקשים.

יא. כל שטמאתו³⁹ ושעורו שוין - מצטרפין זה עם זה. הו' טמאתן שוין אבל לא שעורן, שעורן אבל לא טמאתן - אין מצטרפין ואפלו לטמא פקל שבשניהן⁴⁰. פיצד טמאתו ולא שעורו? כגון בשר המת⁴¹ ורקב שלו⁴². שעורו ולא טמאתו? כגון בשר המת ובשר הנבלה⁴³. ואין צריך לומר, שאם לא היו שוים לא בשעור ולא בטמאה, כגון בשר נבלה⁴⁴ ובשר השרץ⁴⁵ - שאין מצטרפין.

(39) חומרת הטמאה. (40) ואין אנו אומרים הרי הטמאה החמורה כוללת גם טמאה קלה וראוי לה לחמורה להצטרף עם הקלה לכשיעור, וכן לענין הבדל בשיעורים יצטרף הדבר ששיעורו קטן עם זה ששיעורו יותר גדול, כשיש בשניהם יחד כדי השיעור הגדול. ולמה אין מצטרפים? מפני שהם שני מיני טמאה. (41) שטמא בכזית. (42) בשר המת שהרקב, ששיעורו במלוא חפניו (הלכות טומאת מת פרק ב הלכה י"א). ובכן שיעורם אינו שווה, אבל טומאתן שווה, שניהם מטמאים טמאה חמורה במשא ובאוהל. [ואף על פי שמת מטמא במגע ורקב לא, אין בכך שינוי בעצם חומרת הטמאה, אלא מפני שאי אפשר לו ליגע בכזית שלם או במלוא חפניו, שהרי הבשר התפורר לפירוורים זעירים]. (43) שניהם מטמאים בכזית, אבל מת מטמא טומאת שבעה ומטמא באוהל מה שאין כן נבילה. (44) מטמא במשא בלי נגיעה ושיעורו בכזית. (45) שיעורו בכעדשה ואינו מטמא במשא.

יב. אכלין טמאים - שעורם שוה, שפל אכל טמא אינו מטמא⁴⁶ אלא כביצה, וטמאתם שוה⁴⁷, שפל אכל טמא אינו מטמא אלא במגע ואינו מטמא לא אדם ולא פלים, לפיכך מצטרפין לטמא פקל שבשניהן. פיצד? פחצי ביצה אכל ראשון⁴⁸ וכחצי ביצה אכל שני שבללן זה בזה - הרי זה שני, ואם נגע בתרומה - פסלה⁴⁹. פחצי ביצה אכל שני וכחצי ביצה אכל שלישי שבללן - הרי זה שלישי⁵⁰. וכן כל כיוצא בזה. אפלו חצי ביצה אכל ראשון וחצי ביצה אכל רביעי של קדש שבללן זה בזה - הרי הפל רביעי⁵¹.

(46) אוכלין אחרים. (47) כל האוכלין חומרת טומאתם שווה ואפילו האחד ראשון לטמאה והשני רביעי אין לראות בזה הבדל מהותי אלא מקרי, שזה נגע באב וזה נגע בשלישי. (48) אוכל הנוגע באב הטמאה נעשה ראשון ועושה את הנוגע בו שני לטמאה וכן הלאה. (49) היא עצמה פסולה, אבל אינה פוסלת תרומה אחרת בנגיעתה. (50) ופוסל את הקודש, אבל לא את התרומה, שאין רביעי לתרומה. (51) ואינו פוסל את הקודש, שאין חמישי בקודש אלא בפרה אדומה. משמענו, שאין אנו תופסים את

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ג' ט"ז תשרי - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קפג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- כ. (5) בהלכה זו מבאר רבינו את המונחים, ובהלכות הבאות יבוארו דיניהם.
- ב. **כל שהוא יד⁶ ואינו שומר - מתטמא ומטמא ולא מצטרף**; וכל שהוא שומר, אף על פי שאינו יד - מטמא ומתטמא ומצטרף; וכל שאינו לא שומר ולא יד - אינו מתטמא ולא מטמא, ואין צריך לומר שאינו מצטרף⁸. **פיצד מתטמא ומטמא ואינו מצטרף? שאם נגעה טמאה ביד - נטמא האכל התלוי בו⁹; ואם נגעה טמאה באכל - נטמא היד¹⁰; ואין היד מצטרפת עם האכל להשלימו לכביצה¹¹ או לבחצי פרס¹². אבל אם היה שומר - הרי זה מצטרף לכביצה ולבחצי פרס.**
- ג. **שם. (7) יתבאר לקמן בהלכה זו. (8) מכיוון שלמדנו ביד שמיטמא ומטמא, ואף-על-פי-כן אינו מצטרף, יש ללמוד בקל-וחומר שהדבר שאינו מיטמא ומטמא אינו מצטרף. נכותב רבינו לתרץ למה לא נאמר במשנה שאינו מצטרף, ולפיכך הדגיש וכתב: "ואין צריך לומר". (9) היינו "מטמא". (10) היינו "מתטמא". (11) למדנו בפרק הקודם, שאוכל אינו מטמא אחרים אם אין בו כביצה ומשמיענו רבינו כאן, שאם אין באוכל עצמו - בלי היד - כזית שלם, אין מצרפים את היד להשלים את השיעור. (12) לפסול את האדם האוכלו מלאכול בתרומה, ראה למעלה פ"ד ה"א. בחולין קיח, א למדו דיני יד ושומר מהמקרא.**
- ג. **שם¹³ שיד לטמאה, פה יש יד להקשר¹⁴. שאם הקשר היד - הקשר כל האכל התלוי בו¹⁵. ויש יד לפחות מבזית¹⁶. ויש שומר לפחות מקפול¹⁷. ושומר שחלקן¹⁸ - אינו מצטרף עם האכל¹⁹.**
- ד. **ומניין²⁰ לשומרי²¹ אכלין שהן מתטמאין עם האכלין כשהן מחברין בהן? שנאמר: על כל זרע זרוע אשר יזרע²² - פדרה שפני אדם מוציאין לזריעה: חטים בשעוריהן²³ ושעורים בקלפיהן ועדשים בקלפיהן. והוא הדין לשאר השומריין.**
- ה. **שם קיז, ב. (21) ע"פ כת"י תימן ודפוס רומי. בדפוסים: לשמורי. (22) ובפסוק שלאחריו כתוב: "ונפל מנבלתם עליו, טמא הוא לכם". (23) אינני יודע לפרש תיבה זו. בגמרא שם כתוב חיטה בקליפתה, וגם רבינו בפירושו לעוקצין פ"א מ"א גורס כך. [יש להניח שהשין מיותרת, ויש לקרוא "בעוריהן" כי אין קליפה לחיטה בדומה**
- לשעורים או עדשים, אלא עור דקיק שאי-אפשר להפרידו מגוש הקמח שבחיטה בלי טחינה וניפוי. ומלשונו של רש"י במנחות ע, ב ד"ה קליפת, משמע שהכוונה לקליפה שהחיטה טמונה בה לפני הדישה ונופלת אגב דישה].
- ה. **ומניין לידות²⁴ האכלין שהן מתטמאות ומטמאות כשהן מחברין עם האכלין? שנאמר: טמא הוא לכם - לכל שבצרכיכם²⁵.**
- ו. **הבוצר²⁶ לגת²⁷ - אין לו ידות, שהרי אין לו צרך ביד, מפני שמוציא את המשקה²⁸.**
- ז. **הקוצר²⁹ לסכופ³⁰ - אין לו ידות³¹, שהרי אינו צריך ליד.**
- ח. **כל ידות³² האכלין שפססן³³ בגרן - טהורין.**
- ט. **פסיגה³⁴ של אשכול שרקנה³⁵ - טהורה. ואם נשתפר בה גרגר³⁶ אחד - הרי זו יד לאותו גרגר ומקבלת טמאה. וכן³⁷ שרביט תמרה³⁸ שרקנו - טהור. שיר בו תמרה אחת - טמא. וכן שרביט קטניות³⁹ שרקנו - טהור. שיר בו גרגר אחד - מקבל טמאה.**
- י. **לעולם⁴⁰ אין שומר על גבי שומרי⁴¹, אלא שומר אחד בלבד הסמוך לאכל הוא הנחשב עמו.**
- יא. **שלש⁴² קלפות בבצל: פנימית⁴³ - בין שלמה בין קדורה⁴⁴ מצטרפת⁴⁵; אמצעית⁴⁶ - שלמה מצטרפת⁴⁷, קדורה אינה מצטרפת⁴⁸; החיצונה - בין כך ובין כך טהורה⁴⁹.**
- יב. **עוקצין פ"ב מ"ד. (43) בשר הלבן של הבצל.**

קפד שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ג' ט"ז תשרי - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טו. גרעינה⁶⁵ של רטב שיצאת מקצתה⁶⁶ - כל
שפנגד האכל מצטרף, והיוצא אינו מצטרף. וכן
עצם שיש עליו פשר - כל שפנגד הפשר⁶⁷ מצטרף.
היה עליו הפשר מצד אחד⁶⁸ - אינו מצטרף ממנו
אלא העצם שתחת הפשר עד חלל העצם⁶⁹. ואם לא
היה לעצם חלל - רואין אותו כאלו הוא פעבי
האזוב⁷⁰. ושאיר העצם אין מצטרף, שהעצמות⁷¹
לפשר פשוטן הן חשובין.

(65 שם. (66 בתוספתא שם ה"א שנינו: "רוטב שנאכל
חציו וחציו קיים, כנגד האוכל מצטרף. ושלא כנגד האוכל
- אינו מצטרף", וסובר רבינו שהתוספתא מביאה דוגמא,
אבל גם אם כל התמרה קיימת ויצא חלק מהגרעין - הדין
כך (ראה ראב"ד וספ"ה משנה). (67 כגון, שחלק מהעצם
מגולה לגמרי, וחלק מוקף בשר מכל צד. (68 הבשר אינו
מקיף את העצם סביב סביב. (69 רוב עצמות חלולות הן
(תוספתא שם ה"א). (70 כאילו נחתכה העצם שמתחת
לבשר, ונשאר ממנה כעובי איזוב מודבקת לבשר, וחלק דק
זה מצטרף והשאר אינו מצטרף. כי עצם דקה מספיקה כדי
לשמור על הבשר (ע"פ פירוש רבינו למשנה). (71 נימוק
למה העצם מצטרפת.

טז. קולית⁷² שהיה עליה פשר אפלו כפול - גורר
את פלה לטמאה⁷³.

(72 עצם הירך (חולין קיט, א). (73 כחכמים שם, לפי
גירסת הגר"א. ראה למעלה ה"ג.

יז. גרעיני זיתים⁷⁴ ותמרה, אף על פי ששלקן
לאכלין - אין מתטמאין⁷⁵.

(74 תוספתא עוקצין פ"ב ה"ג. (75 למעלה בהלכה יג
אמרנו שגרעיני תמרה יבישה אינה מצטרפת, אבל מיטמא
ומטמא משום יד. המדובר שם כשהגרעין בתוך התמרה,
וכאן כשיצא לגמרי מן הפרי.

יח. גרעיני חרובין⁷⁶, אף על פי שפנסן לאכלין -
אין מתטמאין; שלקן לאכלין - מתטמאין⁷⁷.

(76 שם. (77 משום שהם מתרככים בבישול, וראויים
למאכל אדם.

יט. ואלו⁷⁸ מתטמאין ומטמאין ומצטרפין: שרשי
השום והבצלים והקפלוטות⁷⁹ בזמן שהן לחין,
והפטמה⁸⁰ שלחן בין לחה בין יבשה, והעמוד⁸¹
שהוא מכון פנגד האכל. ושרשי החזירין⁸² והנפוס⁸³.
ושרש צנון גדול - מצטרף, והסיב שלו⁸⁴ - אינו
מצטרף. ושרשי המנתא⁸⁵ והפיגם⁸⁶. ושרשי נרקות
שדה⁸⁷ ונרקות גנה⁸⁸ שעקרין⁸⁹ לשתלים⁹⁰. והשורה⁹¹
של שבלת והלבוש שלה⁹². ועקצי תאנים וגרוגרות
והפלסים⁹³ והחרובין⁹⁴.

(78 עוקצין פ"א מ"ב. (79 מין בצלים קטנים (הרא"ש

(44 חתוכה, נקובה. (45 מפני שהיא עצמה אוכל. מובן
שהיא מיטמאה מחמת עצמה, ואינה צריכה צירוף. ונקט
לשון צירוף, משום הדינים הבאים. (46 קליפה שאינה
נאכלת, וקליפה שניה (חיצונה) מקיפה אותה. (47 מדין
שומר. (48 קליפה חתוכה אינה שומרת על הבצל, ונקלפת
אגב משמוש בידים. (49 א. מפני שאין שומר על גבי
שומר; ב. מפני שהיא נוחה ליפול כשנוגעים בה. פסק כר'
יהודה, וחזר בו מדבריו עצמו בפירושו שמסיים שם: "ואין
הלכה כר' יהודה". ולמה פסק כר' יהודה נגד תנא-קמא?
מפני שבחולין (קיט, ב) מסתמכת הגמרא על דבריו (כסף-
משנה).

יב. כל הקלפין⁵⁰ מתטמאות ומטמאות ומצטרפות,
מפני שהן שומר. קלפי פולין⁵¹ ותורמוסין⁵²: זרקן -
אין מתטמאות, כנסן לאכלין - מתטמאין. ואם נשאר
בהן אכל - בין כך ובין כך מתטמאין. קלפי מלפפון⁵³,
אף על פי שאין בהן מתוך המלפפון⁵⁴ - מתטמאות
טמאת אכלין. השעוריים⁵⁵, בזמן שהן יבשין - קלפתן
מצטרפת⁵⁶ עמהן, ובזמן שהן לחין - אין מצטרפת.
אבל החטה, בין לחה בין יבשה - קלפתה מצטרפת.

(50 עוקצין שם. (51 תוספתא עוקצין פ"ב ה"ג. (52 מין
קטנית (ראה פ"א ה"ט). יש בני אדם ששולקים ואוכלים
קליפות אלו. (53 שם. (54 שקלף קליפה דקה מאוד,
ולא נשאר עליה כלום מבשר המלפפון עצמו.
(55 במנחות ע, ב: שעורה שאינה קלופה אינה מצטרפת".
והקשו על ברייתא זו מהדרשה של תנא דבי ר' ישמעאל
המובאה למעלה בהלכה ד, ותיצרו "הא (כאן) בלחות, הא
ביבשות". פירוש, לחות אין מצטרפות, יבשות מצטרפות.
ולא נתבאר טעמו של הבדל זה. ואולי טעמו מפני ששעורה
רכה מתקלפת בנקל. [רש"י שם מפרש להיפך: יבשות אינן
מצטרפות מפני שאינן ראויות לאכילה, אבל לחות ראויות
לאכילה ומצטרפות]. (56 ראה למעלה ה"ד.

יג. כל הגרעינים⁵⁷ מתטמאות ומטמאות ולא
מצטרפות⁵⁸, חוץ מגרעינות הרטב⁵⁹; אבל של
תמרה יבשה - אינה מצטרפת.

(57 עוקצין פ"ב מ"ב. (58 נידונים כיד ולא כשומר (ראה
ה"ב). (59 תמרה רטובה, צעירה ולחה. ואם תוציא את
גרעינה תתקלקל, ולפיכך דין הגרעין כשומר ומצטרף (רבינו
בפירושו למשנה).

יד. החותל⁶⁰ שעל הגרעינה של רטב⁶¹ - אין
מצטרף⁶², ושעל גרעינת היבשה - מצטרף⁶³; מפני
שהוא דבוק באכל, נחשב כאכל⁶⁴.

(60 קרום דק המבדיל בין בשר התמרה לבין גרעינה.
"חותל" משמעותו ליפוף, מלשון המקרא (יחזקאל טז, ד):
"והחתל לא חתלת". (61 של תמרה לחה. (62 משום
שלא הוא שומר על הפרי אלא הגרעין, כמו שביארנו.
(63 אף-על-פי שאינו שומר. (64 משמע, שהוא עצמו
אוכל. [בפירושו למשנה כתב: "הוא דבק בעצם התמרים
והוא השומר, לא הגרעין"].

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ד' י"ז תשרי – ספר טהרה – הלכות טומאת אוכלין קפה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שבו טמונים הגרירים. וכל שלמטה מהשיבולת - נקרא קנה. (108) אלא עוקרים אותו. (109) בין גדול ובין קטן. כא. ואלו¹¹⁰ לא מתטמאין ולא מטמאין ולא מצטרפין: שאר כל העקצים. ושרשי קלחי הכרוב. וחלפי תרדים¹¹¹ וחלפי הלפת. והן העקרי שגשאריו בקרקע פשלקטו הכרוב והלפת וחזרו והחליפו¹¹². וכל השרשין שדרךן להגזו שגשאריו עם האכל¹¹³. הפטמה¹¹⁴ של רמון - מצטרפת, והגזן¹¹⁵ שלו - אינו מצטרף.

(110) שם מ"ד. (111) בערבית "סלק" (רבינו בפירושו למשנה). (112) הצמיחו שנית תרד ולפת. (113) ואין האוכל צריך להם כלל. (114) בראש הרימון נמצא כעין כפתור, ואם יינטל ייגרם נזק לפרי, ולפיכך דינו כשומר. (115) השערות הגדלות סביב הפיטמא.

כב. הרמון¹¹⁶ והאבטיח שנמוק¹¹⁷ מקצתו - אין הנשאר חבור לאותו שנמוק¹¹⁸. ואין הנשאר מן הקלפה¹¹⁹ מצטרף, שהרי אין שמירתו מועלת כלום¹²⁰. וכן אם היה שלם מכאן ומכאן ונמוק באמצע¹²¹ - אין הצדדין חבור זה לזה, ואין קלפתו מצטרפת. עלי ירקות: ירקון¹²² - מצטרפין, ורכנים¹²³ - אינם מצטרפין, שהרי אין כלום.

(116) שם פ"ב מ"ג. (117) נמס, הרקוב. (118) ואין הנימוק יד ולא שומר. (119) שלא נרקבה. (120) שהרי הרקוב אותו חלק הפרי שהיא שמרה עליו. (121) פירוש, נימוק חלק מבשר הרימון באופן שחלק הרימון שלא נימוק נחלק לשני חלקים, והרקב מפריד ביניהם. (122) ראויים לאכילה או שומרים על הירק. (123) נכמשו.

יום ד' י"ז תשרי ה'תשע"ז

פרק נשייו

(1) יבאר הדבר שהוא חיבור לאוכל ואם חיבור אדם חיבור. אוכל פירות שהוא מכונס ודבק זה בזה אם מצטרף לכביצה לטמא אוכלין אחרים. היו גושים הרבה זה בצד זה ונגע אב הטומאה באחד מהם וכו'.

א. האגוזין² והשקדים שנסדקה קלפתן - עדין הוא חבור לאכל³ עד שירצין⁴ את הקלפה.

(2) עוקצין פ"ב, מ"ה. (3) הקליפה היא כמחוברת לאוכל, ויש עליה תורת שומר. (4) ישבר.

ב. ביצה⁵ מגולגלת⁶ - משויקב⁷ בה מקום לממעה ממנו אין שאר קלפתה חבור⁸. ושלוקה⁹ - קלפתה חבור עד שירצין את הקלפה¹⁰. ואם נתבלה¹¹ בקלפתה¹², אף על פי שרצצה בלה - חבור¹³.

(5) שם מ"ו. (6) צלוייה קצת ולא נקרשה עדיין (ראה משנה, שבת לב, ב). (7) בעוקצין שם: "עד שיגוס", ומפרש רבינו עד שיעשה נקב. (8) משום שאינה שומרת על האוכל

(במשנה). (80) כעין כפתור שבראש הבצל. (81) כעין קנה יוצא מאמצעותו של הבצל, ובראשו כיס ובתוכו זרע הבצל. (82) חסא. (83) מין צנון. (84) כעין חוטים היוצאים מהצנון. (85) מין עשב, ושמו בכמה שפות "מנתה" (מם סגולה ותיו דגושה). (86) אל פגיאן בערבית. רבינו בפיה"מ. (87) הגדלים מעצמם בשדה. (88) שזורעים או שותלים אותה בגינה. (89) כך בכ"י תימן, וכן הגירסא במשנה. בדפוסים: שעיקרם. (90) במקום אחר, ולפיכך הוא צריך לשרשיהם. (91) צ"ל והשדרה (כת"י תימן, וכן הגירסא במשנה). כשמוציאים את החיטה מהשיבולת, נשאר שם במקומה כעין שלשלת עשויה חוליות חוליות כשדירה (רבינו במשנה). (92) הקליפה שגרעיני התבואה טמונים בה, והיא נופלת בשעת דישא. [בפיה"מ כתוב "קרום", אולם רבינו התכוון לקליפה שאמרנו]. (93) מין תאנים דקות (רבינו בפירושו למשנה שם). (94) עוקצין של חרובים. כלוסים וחרובים שניטלו עוקציהם מקדימים להתייבש, ולפיכך דין העוקץ כשומר.

כ. ואלו⁹⁵ מתטמאים ומטמאין ולא מצטרפין⁹⁶: שרשי השום והבצלים והקפלוטות בזמן שהן יבשים, והעמוד שאינו מכון פנגד האכל⁹⁷. ומלעין של שבלים. והן השערות השחורות שבראש השבלת שדומין כמו מסר⁹⁸. ועקצי האגסים והקרוסטמלין⁹⁹ והפרישין¹⁰⁰ והעזרדין¹⁰¹. ועקץ דלעת - טפח הסמוך לאכל. ועקץ קונדס¹⁰² - טפח. וכן יד הפרפיל - טפח מכאן וטפח מכאן. והפרפיל הוא השריג¹⁰³ שהאשכולות תלויין בו. ויד האשכול¹⁰⁴ - כל שהוא. וזנב האשכול¹⁰⁵ שרקנו¹⁰⁶ ויד המכבד של תמרה - ארבעה טפחים. והמכבד הוא העץ האדם שהשרביטין תלויין בו, והתמרין דבוקות בשרביטין. וקנה השבלת¹⁰⁷ - שלשה טפחים. ויד כל הנקצין - שלשה טפחים; ושאין זרפן להקצר¹⁰⁸ - ידיהם ושרשיהן כל שהן¹⁰⁹. כל אלו מתטמאין ומטמאין ולא מצטרפין, מפני שהן ידות אכלין.

(95) שם מ"ג. (96) דינים כיד, ולא כשומר. (97) רבינו מגדיר במונח "אוכל" רק את הגוש הפנימי שבמרכז הבצל בלבד, להוציא את כל חלקי הבצל הסובבים את הגוש הפנימי, ואף-על-פי שגם הם נאכלים. (98) משור. (99) מין תפוחים זעירים (שם מ"ו). (100) חבושים. (101) "עזרורים" בשפה המדוברת בישראל. (102) מין ירק מר כשהוא חי, ומרירותו מתנדפת על-ידי שרייה במים חמים (ערוך). (103) ענפי הגפן הדקים נקראים שריגים, ומפני שכמה אשכולות תלויים בכל שריג צריך הוא ליד באורך טפח מכאן וטפח מכאן. (104) העוקץ המחובר לשריג. (105) סוף האשכול. (106) הוריד ממנו את הענבים, ונשארו הענבים שבאשכול בקצהו שהיה מחובר לשריג, מפני שעץ הזנב הוא דק, והענבים שבחלק הנשאר מרובים וגדולים - צריך שיעור גדול כדי להחזיק את האשכול. (107) שיבולת הוא החלק העליון של התבואה,

קפו שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ד' י"ז תשרי - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אבל הפרוסות שנשארו חיבור זו לזו. (29) במקום הצומח מן הקנה. (30) כל הפרוסות שבו, דינן כאילו הן מחוברות. (31) פירוש, החצי מכל מלפפון ומלפפון. (32) אפילו חציו השני מהמלפפון שבדעתו לאכלו עכשיו. ואין אנו אומרים שמכיוון שבדעתו לאכול כל החצאים והתחיל לאכול - דינם כחתיכה אחת. [דברי התוספתא לפי גירסת רבינו, הם סתומים וקשה מאוד להבינם ולהסבירם, וכל הפירושים שנאמרו בהם הם דחוקים מאוד. ולהגד"א גירסא אחרת בתוספתא זו. ראה 'תוספתא ראשונים' לר"ש ליברמן].

- ז. המחתך ירקות³³ וכיצא בהן לבשל, אף על פי שלא מרק³⁴ והבדיל³⁵ - אינו חבור³⁶; אלא אם נטמא זה - לא נטמא זה, אף על פי שהוא מערה³⁷ בו. חתך לבפש או לשלק³⁸ או להניח על השלחן - הרי זה חבור³⁹, ואפילו התחיל לפרק מה שחתך⁴⁰.

(33) משנה, שם פ"ב, ה. (34) לא גמר את החיתוך, והחתיכות מחוברות במשהו. (35) פירוש - ולא הבדיל. התיבה "שלא" נמשכת גם ל"הבדיל". (36) יודע הוא שהחתיכות תתפרקנה בבישול, ולכן אינו מעוניין כלל בחיבורן ולפיכך אינו חיבור לטומאה. [נתבאר כמה פעמים, שלענין טומאה וטהרה, המחשבה היא אחד הגורמים המכריעים]. (37) מחובר קצת. (38) לבישול קל. רבינו מפרש בכל מקום, ששליקה פחותה מבישול. והר"ש כאן וגם רש"י בכמה מקומות פירשו, ששלוך משמעותו מבושל הרבה. ראה למעלה ה"ב. (39) מפני שהוא מעוניין בכך שיינטלו בבת אחת. (40) אף-על-פי-כן החתיכות שלא פירק הן חיבור, ואין אנו אומרים הרי גילה דעתו שרוצה לפרק את הכול (על פי פירוש רבינו למשנה, שם).

- ח. כל אכל⁴¹ שעדיין לא פרקו - חבור, ואם נטמא מקצתו - נטמא כולו.

(41) האמור בהלכה זו הוא סיום ההלכה הקודמת.

- ט. אכל⁴² שנפרס⁴³ ומערה במקצת, ונגע טמא באחד מהן: אם אווז בזה שנגע בו והשני עולה עמו - הרי זה חבור⁴⁴; ואם כשאווז בזה הטמא ומגביהו ישמט האחר ויפל - אינו חבור⁴⁵, אלא הרי זה האחר כנוגע בראשון שנטמא.

(42) טבול-יום פ"ג מ"א. (43) נחלק. (44) כחכמים, שם. (45) ואף-על-פי שהטמא עולה עם זה שלא נגע בטומאה. ולפי זה, עלינו לפרש את דין המחתך ירקות שבה"ז כשהטהור עולה עם הטמא.

- י. כל האכלין⁴⁶ שהיו עלין⁴⁷ או קלחין מחברין בהן: את שדרפו להאחו בעלה - אווזין אותו בעלה, בקלח - אווזין אותו בקלח; אם נתלה עמו - הרי זה חבור בטבול יום⁴⁸, ואין צריך לומר בשאר הטמאות. וכן אם היה לו יד - אווזין אותו ביד שלו⁴⁹. היתה לו יד ועלה - אווזין אותו באי זה מהן שירצה⁵⁰. לא היתה לו יד ולא עלה - בזה אמרו: אם אווזין בטמא והשני עולה עמו - חבור, ואם לאו - אינו חבור.

שבביצה, שהרי יצא דרך הנקב. (9) נתבשלה ונקרשה קצת, ואי-אפשר לגומעה ע"י נקב קטן. (10) כי הקליפה השלימה שומרת על הביצה. (11) נתן בה תבלין. (12) הדביק את התבלין על קליפה, והם נספגים לתוך הביצה דרך הקליפה. (13) מפני שהאדם רוצה להחזיקה בתוך שברי הקליפה המתובלת כדי שתספוג את התבלין (ע"פ כסף משנה).

- ג. עצם¹⁴ שיש בו מח - חבור עד שירצין¹⁵. צמר¹⁶ שבראשי הכבשים ושער שפזקן התישים, אף על פי שחרכן באור - הרי הן חבור עד שיתחיל לתלש.

(14) משנה, שם. (15) את העצם. (16) תוספתא עוקצין פ"ב ה"ו.

- ד. פנפי חגבים¹⁷ וקשקשי דגים, אף על פי שהעביר ספין עליהן¹⁸ - חבור עד שיתחיל לקלף. הרמון שפרד¹⁹ - חבור עד שיקיש עלי בקנה²⁰.

(17) תוספתא, שם. [ה'כסף משנה' מציין: תוספתא טבול-יום פ"ד. בספרים שלפנינו, אין במס' טבול-יום יותר משני פרקים, וה'כסף משנה' הוסיף עליהם את שני הפרקים הראשונים מעוקצין, ויצא לו שפ"ב מעוקצין הוא פ"ד ממס' טבול-יום. יש להעיר, שתוכן שני הפרקים הללו מוכיח שמקומם הנכון הוא במסכת עוקצין]. (18) והפרידן קצת מן הבשר. (19) משנה, שם פ"ב מ"ו. תוכו של רימון עשוי חדרים חדרים והגרגירים הנאכלים דבוקים בקליפותיהם, וכשמייבשים את הרימון ומנענעים אותו נפרדים הגרעינים מן הקליפה (רבינו בפירושו). (20) הגרעינים אינם נפרדים לגמרי מן הקליפה היבשה, אלא אם מכים עליה במקל. ולפיכך דין הקליפה כשומר כל זמן שלא הקיש בקנה.

- ה. השרביטים²¹ של תמרים - אינן חבור זה לזה²².

(21) תוספתא, שם פ"א ה"ד. במכבד היוצא מגזע הדקל צומחים כמה שרביטים (שבטים דקים) שהתמרים תלויות בהם (ראה למעלה פ"ה ה"כ). (22) ואם נגעה טומאה באחד מהם לא נטמאו האחרים, ואף-על-פי שכולן יוצאות מאותו המכבד.

- ו. מלפפון²³ שחתכו²⁴ ונתנו על השלחן - חבור עד שיתחיל לפרק²⁶. התחיל לפרק - חתיכה וכל העולה עמה²⁷ חבור, והשאיר אינו חבור²⁸. פקה התחתונה²⁹ - חבור לעצמה, ואינה חבור לחתיכות. היו שנים או שלשה מלפפונות, וחתך כל אחד מהן והניחן על השלחן, והתחיל באחד מהן - זה שחתחיל בו חבור, והשאיר אינו חבור³⁰. אפלו אמר: חציו אני אוכל שחרית³¹ וחציו ערבית - זה החצי שהתחיל בו חבור, והשאיר אינו חבור³².

(23) שם פ"ב ה"ה. (24) ולא הפריד את החתיכות אלא נשארו מחוברות קצת למטה. (25) אם נגעה טומאה בחתיכה אחת נטמאו כולן. (26) להפריד את הפרוסות זו מזו. (27) כשמגביהים פרוסה אחת, עולות עמה עוד שתיים או שלוש פרוסות, מפני שהן דבוקות זו לזו. (28) לחלק שעלה,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ד' י"ז תשרי - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קפו

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(46) שם. (47) עלים שלו. (48) טמא שטבל נקרא 'טבול יום', ונשארה עליו טומאה קלה עד הלילה. (49) ואם האוכל עולה כשמגביהים את היר, הרי זה חיבור. (50) פירוש, אם יאחז באחד מהם - ביד או בעלה - ויעלה הכול עמו, הרי זה חיבור (תוספתא שם פ"ב ה"ג).

טז. היתים⁷⁷ שֶׁעֲטָנוּ⁷⁸ וְנִעְשׂוּ גֹשׁ אֶחָד - הֲרִי זֶה חֲבוּר, מִפְּנֵי שֶׁמִּתְחַלֵּה לֹא נִתְּנָה לְמַעַטָּן אֲלָא עַל מִנְתַּי שִׁינְקוּ זֶה מִזֶּה⁷⁹. לְפִיכָךְ, שֶׁרִיכָה⁸⁰ שְׁנִמְצָא עַל אוֹם שֶׁל זֵיתִים, וְהֵן הֵיתִים שְׁנִעְשׂוּ כֻּלָּן גֹּף אֶחָד, אֲפִלּוּ נִגַע בְּכַשְׁעוּרָה - הַכֹּל טָמֵא, שֶׁהַכֹּל גֹּף אֶחָד. הֵיתָה לִּי⁸¹ אוֹם שֶׁל זֵיתִים וְעֵתִיד לְהִפְכָּה⁸² - כִּיֹּן שֶׁתִּקַּע בָּהּ אֶת הֵיתָד⁸³, אָף עַל פִּי שֵׁישׁ בָּהּ גּוֹשִׁים הִרְבָּה⁸⁴, אֵינָן חֲבוּר⁸⁵. וְאִם מִשֶּׁהִפְכָּה נִעְשׂוּ אוֹם⁸⁶ - אֵינָן חֲבוּר⁸⁷.

(77) תוספתא, טהרות פ"א ה"ב. (78) החפירה שנותנים בה את הזיתים העומדים לסחיטה כדי שיתרככו, נקרא "מעטן" בלשון המשנה, ומכאן המונח "עטנו", ופירושו, נתן את הזיתים במעטן. ראה פירוש רבינו לטהרות פ"ט מ"א. (79) זיתים נפרדים אינם מוציאים כל השמן האצור בהם, אבל כשהם נעשים כגוש אחד עוברות טיפות השמן מזית לחבירו ומתקבצות לכמות ניכרת המתמצית מן הגוש בלחץ הקורה והאבנים. (80) משנה, טהרות פ"ט ח. (81) תוספתא, שם פ"י ה"ו. (82) וכשיהפוך אותה תתפרק. (83) יתד מיוחדת להפיכת גושי זיתים. (84) שטרם נתפרקו. (85) ואם נגע בזית אחד לא נטמאו שאר הזיתים שבגוש, מפני שדעתו להפכם ולפרקם. (86) נתחברו שנית מאליהם. (87) אחר הוצאת שמנם, אין האדם מעוניין בחיבורם, ועוד: מפני שנתחברו מאליהם בלי פעולה מיוחדת של האדם (הגר"א בפירושו לתוספתא).

יז. אֲכָלָה⁸⁸ פֶּרֶד⁸⁹ שֶׁהוּא כָּלוּ מְכַסֵּס וְדָבָק זֶה בִּזְהָ, אָף עַל פִּי שֶׁאֵינִי חֲבוּר לְהִתְטַמֵּא⁹⁰ וְאֵינִי כְּגֹף אֶחָד כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁹¹ - הֲרִי הוּא מְצַטְרֵף לְכַבֵּיצָה לְטָמֵא טָמֵאת אֲכָלִים אֲחֵרִים⁹². וְאִם לֹא כְּסוֹ⁹³ אֲלָא הֲרִי הוּא מְפָרֵד, כְּמַעֲשֵׂה קִדְרָה⁹⁴ וְהִקְטַנִּית - אֵינִי מְצַטְרֵף⁹⁵ עַד שֶׁיִּקְבְּצִים וְיִעֲשֶׂם גֹּשׁ אֶחָד⁹⁶. הִיוּ גּוֹשִׁים הִרְבָּה זֶה בְּצֵד זֶה, וְנִגַע אֵב הִטְמִינָהּ בְּאֶחָד מֵהֶן - הֲרִי הוּא רֹאשׁוֹן, וְהַגֹּשׁ שֶׁבְּצֵדוֹ שְׁנִי, וְשֶׁבְּצֵד הַשְּׁנִי שְׁלִישִׁי, וְשֶׁבְּצֵד הַשְּׁלִישִׁי רְבִיעִי⁹⁷.

(88) משנה, עדיות פ"ג מ"ב. (89) גוש ובו כמה תאנים או תמרים וכדומה דבוקים יחד. (90) אם נגע בפרי אחד שבגוש, לא נטמאו האחרים. (91) למעלה בהלכה יד. (92) נתבאר למעלה (פ"ד ה"א) שאוכל פחות מכביצה מתטמא, אבל אינו מטמא אחרים. פסק כחכמים, שם. (93) טבול-יום פ"ב מ"ה. (94) גרעיני תבואה וגרגירים קטנים אחרים שמבשלים אותם בקדירה (רבינו בפירושו למשנה). (95) לטמא אחרים, אפילו אם כולם טמאים. (96) רבינו מפרש מה שאמרו במשנה "אינו חיבור" הכוונה לטמא אחרים. (97) במשנתנו: "הרי אלו יימנו". ופירש רבינו: מונים בהם ראשון ושני, וכן הלאה.

יח. כִּפְרָה⁹⁸ שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁהֵיתָה רֹאשׁוֹן לְטָמֵאָה וְהִשְׁתִּיף⁹⁹ לָהּ אַחֲרוֹת - כָּלֵם רֹאשׁוֹן¹⁰⁰; פִּרְשָׁה - הִיא רֹאשׁוֹן וְכָלִין¹⁰¹ שְׁנִיֹּת¹⁰². הֵיתָה שְׁנִיָּה וְהִשְׁתִּיף

1 יא. הַאֲגוּזִין⁵¹ שֶׁקָּצְצוּ בְּעֶקְצִיהֶן⁵² פִּשְׁהֶן רִפִּין וְאִמְנוֹן⁵³ כָּלֵן כְּמוֹ חֶבְלֵי⁵⁴, וְכֵן הַבְּצָלִים שֶׁחִבְרָן בְּדֶרֶךְ הַזֵּאת - הֲרִי אֵלּוּ חֲבוּרִים⁵⁵. הִתְחִיל לְפָרֵק בְּאֲגוּזִים וּלְפָקֵל⁵⁶ בְּבְצָלִים - אֵין הַשָּׂאָר חֲבוּר⁵⁷. אֲפִלּוּ הִיוּ לְפָנָיו מֵאָה כּוֹר - אֵין כָּלֵן חֲבוּר, שֶׁהִרִי הוֹכִיחַ שְׂדַעְתּוֹ לְפָרֵק הַכֹּל.

(51) עוקצין פ"ב מ"ה. (52) עם העוקצים. (53) חרום וחיברם למחרות. [רבינו בפירושו למשנה כותב, מלשון "ויהי אומן את הדסה" (מגילת אסתר ב) ומשמעותה מאסף ומקבץ]. (54) קשר אותם בעוקציהם בחוט זה על יד זה, ויצא חבל ארוך מלא אגוזים. (55) מפני שנתחברו על-מנת לקיימם יחד זמן רב. (56) "להכרית עליון שלו ולהסיר את הנתלה בו" (רבינו בפירושו למשנה, מעשרות פ"א, מ"ו). (57) אף-על-פי שהם עדיין מחוברים כמקודם, דינם כאילו נפרדו זה מזה (והנפרדים כל-שכן שאינם חיבור). והטעם, מפני שחיבור מלאכותי בידי אדם אינו חיבור (ראה הי"ב) אלא-אם-כן נתחברו לקיום של קבע ('חזון נחום' במשנה).

7 יב. קְלִיעָה⁵⁸ שֶׁל שׁוֹם⁵⁹ שֶׁנִּפְלָו מִשְׁקִין עַל אֶחָד מֵהֶן⁶⁰ - הוּא טָמֵא⁶¹ וְחֲבוּרוֹ⁶² טָהוֹר; שֶׁאֵין חֲבוּרִי אֶדָם חֲבוּר⁶³ לְכָל דָּבָר. וְכֵן אֶתְרוֹג שֶׁנִּפְרַשׁ⁶⁴ וְהִתְחַבֵּר כְּכֹשֶׁלִים⁶⁵ אוֹ בְּקִיסִם - אֵינִי חֲבוּר.

(58) תוספתא, שם פ"א ה"ד. (59) מגדלי שום רגילים לחבר את עלי השומים המיובשים כעין קליעת שער. (60) על שום אחד. (61) הוכשר לקבל טומאה. (62) השומים המחוברים אליו באותה קליעה. (63) כשלא נתחברו לקיום זמן רב, וקליעת שום חיבור עראי הוא ('חזון נחום'). (64) נתחלק, נחתך. (65) הברזל שבראש הפלך.

11 יג. עֶסֶה⁶⁶ שֶׁלִּשָּׁה בְּמִי פְרוֹת⁶⁷ - אֵינִי חֲבוּר; שֶׁאֵין לָהּ דָּבָר שֶׁמִּתְחַבֵּר אֶת הָאֲכָלִין אֲלָא שֶׁבָּעָה מִשְׁקִין בְּלָבָד.

(66) שם. (67) מיצי פירות שלא נמנו למעלה בפ"א ה"ב בין שבעת המשקין המכשירים את האוכלין לקבל טומאה. יד. הַמִּמְעָף⁶⁸ אֲכָלִין זֶה בִּזְהָ וְקִבְצוֹן, כְּגוֹן הַדְּבִלָה⁶⁹ וְהַתְּמָרִים וְהַצְמוּקִין שֶׁקִּבְצוֹן וְעִשְׂאָן גֹּף אֶחָד⁷⁰ - אֵינָן חֲבוּר. לְפִיכָךְ, עֲגוּל שֶׁל דְּבִלָה⁷¹ שֶׁנִּפְלָו מִשְׁקִין טָמֵאִין עַל מִקְצָתוֹ - הֲרִי זֶה נוֹטֵל מִמֶּנּוּ מְקוֹם הַמִּשְׁקִין בְּלָבָד, וְהַשָּׂאָר טָהוֹר⁷².

(68) תוספתא, טהרות פ"א ה"א. (69) תאינה יבישה ('ערוך'). (70) על-ידי לחץ חזק. (71) דרכם לקבץ את התאנים ולחברן, על-ידי לחץ, לגושים עגולים - ונקראים "עגולי דבילה". (72) תוספתא, טבול-יום פ"ב ה"ו.

18 טו. הַתְּמָרִים⁷³ וְהַגְּרוֹגְרוֹת⁷⁴ שֶׁשִּׁלְקָן וְנִעְשׂוּ אוֹם⁷⁵ - הֲרִי זֶה חֲבוּר⁷⁶.

קפת שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ה' י"ח תשרי – ספר טהרה – הלכות טומאת אוכלין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

אף על פי שהם חיבור לשאר דברים. ודין אוכלים שהם מתטמאים בכל הטומאות והם טהורים בטבול יום.

- 11 א. הנצוק² אינו חבור לא לטמא ולא לטהרה.
- 12 כיצד? היה מערה משקין טהורין לתוך פלי טמא,
- 13 ואפילו על גבי השרץ - הרי העמוד הנצוק טהור,
- 14 ואם קלט מן המשקין הנגרין מן האויר³ - הרי זה
- 15 שקלט טהור. ואין צריך לומר, שהמשקין שמערה
- 16 מהן⁴ טהורין.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הניצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה".

בהסבר מהות הניצוק מצינו שלושה אופנים: א: נגיעת התחתון בעליון על ידי ההבל (כפירוש רבנו עובדיה מברטנורא). ב: חיבור התחתון לעליון ע"י ההבל (לשון הרמב"ם בפירוש המשניות). ג: ההבל גורם חיבור הניצוק שבין העליון לתחתון (כפירוש בספר הי"ד). והצד השווה ביניהם שתתאה גבר כשהוא חם, ולכאורה קשה שהרי הכלל הוא ש"הניצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה". והביאור הוא על פי פנימיות העניינים: "עליון" רומז על הקב"ה שאין עליון למעלה ממנו, ותחתון רומז על הנבראים והעולם הזה הגשמי. ניצוק בין העליון לתחתון רומז על החיבור התמידי של הקב"ה עם העולם, ומלמדנו דין התורה ש"הניצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה" היינו שהחיבור הוא רק לעניין התהוות העולם בכל רגע, אבל לא בנוגע לטומאתו וטהרתו של האדם כי זה תלוי רק בבחירתו "ובחרת בחיים" ואף שהתחתון מחובר עם העליון יכול להיות אצלו מצב של "טומאה" וכן לאידך יכול להיות אצלו מצב של טהרה אבל זו אינה נובעת מחיבורו על ידי "קילוח העליון" אלא ע"י שמתחבר עם העליון בכח עצמו.

ו"במה דברים אמורים שעירה מצונן לצונן, אבל המערה משקין צונן לחמין חיבור" כי המים כפי שהם מצד עצמם הם קרים אבל חמימות המים מראה שנעשתה בה פעולה ועבודה על ידי האדם. ושלושת האופנים הנ"ל האמורים בהסבר דין ניצוק, הם שלושה שלבים בעבודת האדם למטה. דברי רבנו עובדיה מברטנורא שכתב שהתחתון מעלה הבל לעליון הצונן, מתאימים לשלב הראשון בעבודת האדם שכולה מצד בחירה חופשית ובכח עצמו ואין נראה בזה החיבור לעליון. פירוש הרמב"ם בפירוש המשניות שעליית ההבל החם פועלת החיבור עם העליון (ולא רק נגיעה) מגלה שעבודת התחתון פועלת חיבור עם העזר מלמעלה ובה כבר נרגש שעבודת האדם היא בכח ובעזרת הקב"ה. ודברי הרמב"ם בספר היד החזקה "הרי הניצוק חיבור" מדגישים שעל ידי עבודת התחתון מתגלה שסוף סוף כל זה הוא ענינו של הניצוק גופא כי כל בריאתו והתהוותו על

- 1 לַה אַחֲרוֹת - בָּלָן שְׁנִיּוֹת; פְּרָשָׁה - הִיא שְׁנִיָּה וְכָלָן
- 2 שְׁלִישִׁיּוֹת¹⁰³. הִיתָה שְׁלִישִׁית וְהָשִׁיף לָהּ אַחֲרוֹת -
- 3 הִיא שְׁלִישִׁית וְכָלָן טְהוֹרוֹת¹⁰⁴, בֵּין שְׁפָרְשׁוּ בֵּין
- 4 שְׁלֹא פָּרְשׁוּ¹⁰⁵.

(98 טהרות, פ"א מ"ח. 99) קירב והדביק. מדובר בבצק, ונקט לשון נשיכה, מפני שאחת נושכת מחברתה בשעה שמפרידים אותן, בין לפני אפיה ובין לאחר מכאן (הרא"ש מ"ז). (100) אם נגע בה אוכל נעשה שני, כאילו נגע בראשונה, אע"פ שלא נעשו גוש אחד ממש. והטעם, מפני שהנשיכה עושה חיבור. (101) כל האחרות. (102) הנשיכה אינה חיבור מלא כמו גוש אחד שנשאר בטומאתו אפילו אחר שנחלק, והיא (הנשיכה) מועילה רק לענין שהנוגע בהן כל זמן שלא נפרדו, יהיה דינו כנוגע בכיכר הראשונה. (103) מדובר בתרומה, אבל בחולין - אין שלישי לטומאה. (104) שאין רביעי בתרומה. (105) מפני שטומאת הראשונה היא קלה, שאינה פוסלת אחרים, אין כוחה יפה לעשות נשיכה כחיבור. [והר"ש מפרש, מכיוון שאם יפרשו לא תישאר בהן כל טומאה שהיא, לפיכך אין חיבור קל זה מועיל אפילו לפני שפירשו, מה שאין כן בראשון ושני שנשארה בהן טומאה גם אחר שפירשו].

- 5 יט. בְּכָרוֹת¹⁰⁶ שֶׁל תְּרוּמָה נוֹשְׁכוֹת זוּ בְּזוּ¹⁰⁷, נִטְמָאת
- 6 אחת מֵהֶן בְּשֶׁרֶץ - בָּלָן רֵאשׁוֹן, וְאֵף עַל פִּי שְׁפָרְשׁוּ
- 7 אַחֵר מִכָּאֵן¹⁰⁸. [נִטְמָאת אחת בְּמִשְׁקִין טָמְאִין - בָּלָן
- 8 שְׁנִיּוֹת¹⁰⁹, אֵף עַל פִּי שְׁפָרְשׁוּ אַחֵר מִכָּאֵן]. נִטְמָאת
- 9 אחת מֵהֶן בְּיָדִים - בָּלָן שְׁלִישִׁיּוֹת¹¹⁰, וְאֵף עַל פִּי
- 10 שְׁפָרְשׁוּ. מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ¹¹¹ גּוֹף אֶחָד בְּשַׁעַת טָמְאָתָן.

(106) שם מ"ז. רבינו שינה מהסדר שבמשנה, והקדים את המאוחר, ולא נתבאר לנו נימוקו. (107) רבינו שם מפרש, שהיו עושים עוגות גדולות דומות ללוחות גדולים, וחותכים אותם לכמה חתיכות מבלי להפרידן לגמרי, ונשאר חיבור קל בין החתיכות, ואחר האפייה הן נפרקות על ידי תנועה קלה. וזה נקרא "נושכות". (108) אין זה דומה לדין השיך שבהלכה הקודמת, מפני שכאן היו כל החתיכות מחוברות חיבור מלא, לא בטל כוח החיבור, כל זמן שנשארה נשיכה, ולכן דינן כאילו נגע בהן השרץ, אבל בהשיך מדובר כשלא היו מעולם מחוברות ממש, ואין הנשיכה עושה חיבור מלא. [ויש עוד הבדל בין ה"ח וה"ט, בה"ח מדובר כשהטומאה נגעה לפני שהשיך, ובה"ט נגעה הטומאה כשהיכרות היו מחוברות]. (109) מפני שמשקין הם תמיד ראשון לטומאה (הל' אבות הטומאות פ"ד ה"ה). (110) חכמים גזרו טומאה על סתם ידים (שם פ"ח ה"ב). (111) נימוק לכל דיני "פירשו" שבהלכה זו.

יום ה' י"ח תשרי ה'תשע"ז

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) יבאר הניצוק אם הוא חיבור לטומאה ולטהרה מחם לצונן או מצונן לחם. ודין דברים שאינם חיבור בטבול יום

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ה' י"ח תשרי – ספר טהרה – הלכות טומאת אוכלין קפט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ט. (13) רבינו בפירושו למשנה אומר ש"זיפים וצפחת" שמות מקומות בארץ ישראל הם, והדבש הבא מהם היה סמך מאד. [בסוטה מח, ב מפרש כן ריש לקיש, ורבי יוחנן מפרש זיפים מלשון זיוף, מפני שהדבש סמך אפשר היה לזייפו ולהוסיף מים. אף על פי שבכל מקום הלכה כרבי יוחנן נגד ריש לקיש, קיבל רבינו כאן פירושו של ריש לקיש, שנתקבל יותר על דעתו, מפני שאין בזה הבדל להלכה, שהרי דרגת סמיכות הדבש קובעת]. (14) כשאדם נוגע בכל משקה שהוא, ניתק הקשר שבינו ובין המשקה ברגע שהוא מסלק את ידו, אבל כשנוגע בדבש סמך ומסלק את ידו נמשך עמוד דק של ריר המחבר את ידו לדבש, ולפיכך נידון עמוד הניצוק כגוש אחד, ולא כשאר משקין שכל טיפה היא גוש בפני עצמו. (15) מפני שחיבור ניצוק של דבש מנומק ביררים ולא בסמיכות שלו. [בנזיר שם שאלו אם יש ניצוק לאוכלין עבים (סמיכים) כדבש או אין להם ניצוק ואין לדמותם לדבש שיש לו יררים, ומשמע שם שיררים קובעים ולא סמיכות. ומכאן ה"לפיכך" בדברי רבינו כאן].

ה. הניצוק אינו חבור לטהרה¹⁶. כיצד? שאם ערה²³ מים טמאים מפלי אבן¹⁷ וכיוצא בהן¹⁸ לתוך המקה - אין אומרים: משהגיע קצת הניצוק למקה טהרו המים¹⁹, אלא הרי הן בטמאתן עד שישקין²⁰ המקנה לכלן מצד אחד²¹, כמו שבארנו²². וכן הקטפרס²³ שיש עליו משקה טופח²⁴ - אינו מחברן לשאר המשקין שבמדרון²⁵ לא לטמאה²⁶ ולא לטהרה²⁷. אבל המשקין שבאשרבון²⁸ - כלן חבור לטמאה ולטהרה.

(16) בהלכה א אמרנו הניצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה, ובהלכות ב, ג וד נתפרשו דיני ניצוק לטומאה, ומבאר רבינו בהלכה זו לטהרה כיצד. (17) שאינו מקבל טומאה. (18) כלי אדמה וכלי גללי בהמה. (19) מדין השקה (ראה למעלה פרק ב הלכה כא). (20) שיגעו מי המקווה במי המים הטמאים. (21) כגון כל השטח העליון. (22) שם. ולמה נקט כלי אבן? משום שבכלים המקבילים טומאה אין ההשקה מועילה אפילו אם ניצוק חיבור, שהרי המשקין הטמאים טימאו את הכלי, וחזור הכלי ומטמא את המשקין שטהרו על ידי ניצוק. והשקה בכלים המקבילים טומאה נעשית על ידי הטבלת הכלי במקווה עד שמי המקווה צפים על גבי המים הטמאים ואז נטהר הכלי בטבילה והמים בהשקה. (23) מקום משופע והמים שנשפכו עליו יורדים תיכף למטה ואינם מתעכבים כלל. (24) קצת משקה המרטיב את היד הנוגעת בה. (25) שיש בהם יותר ממשקה טופח. (26) אם נגעה טומאה במשקה טופח לא נטמא המשקין שבמקום המדרון. (27) אם נגעו במי מקווה לא נטהר המשקה טופח וכן להיפך. (28) בבקע שבאדמה.

ו. ערבה שהיא קטפרס²⁹ ועליה משקה טופח, ושלוש חתיכות אכלין טמאים בכביצה³⁰ מנחין עליה זו למטה מזו - אינן מצטרפות³¹; היו שתיים - הרי אלו מצטרפות³². ואם היה תחתיהם משקה עומד³³, אפלו כעין החרדל³⁴ - הרי זה מצרף את כלן³⁵.

ידי הקב"ה היתה מלכתחילה לכוונה זו, היינו לעבודת האדם "למעשה ידיך תכסוף". והגם שכל עניין החיבור הנ"ל נאמר לעניין טומאה, הרי הרמז בפרט זה שעיקר עבודת החיבור נעשית על ידי עבודת התשובה שהיא עיקר העבודה בכח עצמו ולא על ידי גילוי אור כעבודת הצדיקים, ועל ידי עבודתם פועלים הבעלייתשובה חיבור עם העליון "בחילא יתיר" כי דווקא בעבודה זו ישנו עניין החמימות.

(2) טהרות פרק ח משנה ט. עמוד הקילוח המחבר את הנוזלים שבכלי שממנו יוצקים עם הנוזלים שבכלי המקבל אותם, נקרא "ניצוק". (3) הכניס כלי באמצע העמוד ונפלו לתוכו מקצת מהמשקין לפני שהגיעו לכלי הטמא. (4) שטרם יצאו מהכלי העליון.

ב. במה דברים אמורים? בשערה מצוץ לצוץ או מים לחם או מים לצוץ; אבל המערה משקין טהורין צוץ לתוך משקין טמאין חמין - הרי הניצוק חבור, ונטמאו המשקין הצוץ כלן שהוא מערה מהן, ונטמא הכלי שמערה ממנו מחמת המשקין שבתוכו, שהרי נטמאו. ומפני מה אמרו: המערה משקין צוץ לחמין - חבור? מפני שעשן החמין⁵ עולה בתימרות עשן ומתערב בניצוק ובמים שבפלי העליון ומטמא הכלי⁷, שהעשן העולה מן החמין משקין הוא חשוב.

(5) הקיטור העולה מהמים החמים, שהוא אד המים המתנדפים. (6) כעמוד עשן. (7) וכל מה שבתוכו ואת הניצוק, אבל בחם לתוך חם אין הניצוק סופג את אדי התחתון מפני שהוא עצמו מוציא אדים.

ג. לפיכך, האשה שהיו ידיה טהורות והגיסה⁸ בקדרה⁹ טמאה והזיעו ידיה מהכל הקדרה - נטמאו ידיה כאלו נגעה במשקה שבקדרה¹⁰. וכן אם היו ידיה טמאות והגיסה בקדרה והזיעו ידיה - נטמא כל מה שבקדרה כאלו נגעה במשקין שבקדרה.

(8) בוחשת בכף. (9) בתבשיל חם שבקדירה ואינה נוגעת בו ביד. (10) חכמים גזרו טומאה על ידיים שנגעו במשקין טמאים.

ד. נחיל¹¹ דבש¹² הזיפים ודבש הצפחת¹³ - הניצוק שלחן חבור, ואפלו היה מערה מצוץ לצוץ, מפני שיש להן ריר והרי הן נמשקין¹⁴ בדבק. לפיכך¹⁵, כל האכלין - אין הניצוק שלחן חבור ואפלו היו עבים הרבה, כגון הגריסין והחלב המתך וכיוצא בהן, לפי שאין להן ריר. וכן שאר כל המשקין - אין הניצוק שלחן חבור, אלא אם כן ערה מצוץ להם, כמו שבארנו.

(11) בכל מקום שנזכרה בתלמוד התיבה "נחיל" משמעותה קבוצת דבורים הנמצאת בכוורת אחת. במשנה כתוב סתם: "דבש הזיפים" ורבינו כאן הוסיף "נחיל". (12) שם משנה

הן חבור בטבול יום. וכן כל האכל שגפרס ומערה
במקצת⁴⁵, שהוא חבור באב הטמאה - כך הוא חבור
בטבול יום. וכל שאינו חבור בטבול יום⁴⁶ - הרי
הוא חבור בידים⁴⁷. וגם זה חומר בטמאת ידים
מטבול יום⁴⁸.

(45) ראה למעלה פרק ו הלכה ט דין אוכל שנפרס ונגע באב
הטומאה. (46) והוא חיבור בשאר טומאות. (ראה לקמן
פרק ח הלכה א). (47) אף על פי, שיריים וטבול יום שווים
לפטול את התרומה ולא לטמא, אינם שווים לעניין חיבור.
(48) בהלכות אבות הטומאות פרק י הלכה ה נתבאר חומר
אחר ביריים מטבול יום; טבול יום אינו מטמא משקין של
חולין כלל ויריים מטמאים אותם להיות כראשון לטומאה.

יום ו' י"ט תשרי ה'תשע"ז

פרק שמיני

(1) יבאר הדברים שהם חיבור לטבול יום, והדברים שנגע
בהם אם פוסלים. ודין טבול יום מטומאת מת ומבעילת נידה
אם עושה בטהרות.

א. חלות² או כפרים³ שנקנסו והיו נושכות זו בזו⁴
ודעתו להפרישן, או שאפה חלה על גבי חלה⁵
בתנור וצדין לא קרמו פניה⁶, ונגע טבול יום באחת
מהן - לא פסל אלא החלה שנגע בה⁷. וכן המים
שהרתיחו ונעשו כקבה⁸, והגרסין⁹ שהרתיחו
רתיחה ראשונה¹⁰, וזין חדש¹¹ וארז¹² שהרתיחו,
ונגע טבול יום ברתיחה - אינו חבור, ולא פסל אלא
הרתיחה בלבד. ובשאר כל הטמאות, בין קלות¹³ בין
חמורות - הכל חבור. אבל חלות שהיו נושכות זו
בזו ואין דעתו להפרישן, או שאפה חלה על גבי
חלה ונקשו וקרמו בתנור¹⁴, ורתיחת המים שאינה
מחלחלת כקבה¹⁵, ורתיחת הגרסין שניה¹⁶, ורתיחת
זין ישן¹⁷, ורתיחת השמן בין ישן בין חדש, ורתיחת
עדשים - הרי אלו חבור בטבול יום, ואין צריך
לומר בכל הטמאות.

(2) כתוב בתורה (במדבר טו, כ): "מראשית עריסותיכם חלה
תרימו תרומה". חלה זו צריך ליתן לכהן, וקדושה כתרומה.
(3) של תרומה. (4) ואם תפרידן, תשאר חתיכה מכל ככר
דבוקה בחברתה, כאילו נשכה ממנה. (5) "חלה"
משמעותה בצק דק ושטוח. (6) לפני שעלה קרום על
החלה התחתונה, הניח עליה חלה שניה. ומובן שבדעתו
להפרידן, כדי שלא תתקלקל תבנית התחתונה מכובד
העליונה (רבינו בפירושו למשנה). (7) כבית-הלל בטבול-
יום פ"א מ"א. וזה נאמר בנגיעת טבול-יום, אבל בשאר
טומאות, אם נגע באחת נטמאו האחרות. [הר"ש במשנתנו
מפרש, שכאן אפילו שאר טומאות אינן מטמאות אלא זו
שנגע בה, ודעת רבינו כמו שכתבנו]. (8) העלו אבעבועות
גדולות שתוכן ריק, ודומות לאוהל זעיר. (9) פולים
כתושים. (10) טרם שהספיקו הגרסין לספוג את המים

(29) ששוליה משופעים, או שהיא שעונה על מקום מדרון.
(30) שלשתן ביחד יש בהן כביצה, והמדובר כשנוגעות זו
בזו ואינן נושכות. (31) לטמא המשקין והם יחזרו ויטמאו
את העריבה, כדין כל משקין שנטמאים אחרים בכל שהם
ואפילו את הכלים. (32) מפני שטיפת המשקין שבין שתי
החתיכות אין עליה דין קטפרס והיא נוגעת בכביצה אוכלין
טמאים ונטמאה וחוזרת ומטמאה את העריבה, אבל בשלוש
חתיכות הטיפה שבין העליונה והאמצעית אינה נוגעת
בכביצה וכן הטיפה שבין האמצעית והתחתונה. והטיפות
אינן מתחברות, מפני שהן קטפרס. (33) כגון ששולי
העריבה הם מקום שטוח ישר, ומתוך כך המשקה עומד
תחת כל החתיכות. (34) חתיכות הבצק הן קטנות כחרדל
וכולן ביחד הן כביצה. (35) המשקה מצרף את כל
הפירורים לשיעור כביצה ומטמאים את המשקה וזה מטמא
את העריבה כמו שנתבאר למעלה.

ז. כבר בארנו, שטבול יום אינו מטמא חלין כלל,
אלא פוסל³⁶ אכלי תרומה ומשקה תרומה ועושה
הפל³⁷ שליש³⁸, וכן אם נגע באכלי קדש או משקה
קדש - פסל ונעשאן רביעי.

(36) נתבאר כבר, שדבר שנפסל אינו פוסל אחרים בנגיעתו.
(37) אפילו את המשקין. (38) ומה שאמרנו (שם פרק ז
הלכה ה) שאפילו שני שנגע במשקין נעשו תחילה (פירוש,
כראשון לטומאה) המדובר באוכל שנגע בראשון ונעשה
שני, אבל טבול יום אינו מטמא את התרומה ולא את
הקודש, אלא פוסל (ראה ביאורנו שם). הלכה זו משמשת
הקדמה לבאות אחריה.

ח. יש דברים שאינם חבור בטבול יום ואף על פי
שהן חבור בכל הטמאות, אלא אם נגע בהן טבול
יום - לא פסל אלא זה שנגע בו, ואילו היה הנוגע
במקום טבול יום אדם אחר³⁹ - היה פוסל הכל.
אפילו היה הנוגע אדם שאכל אכלין טמאין או שתה
משקין טמאין, שהיא טמאה קלה⁴⁰ - הרי זה פסל
הכל, שלא פסלו טבול יום. ואין צריך לומר, שאם
היה הנוגע אב טמאה או ראשון, שהוא מטמא
הכל. ומפני מה הקלו בטבול יום? מפני שקבר
טהר⁴¹ ואינו מחסר אלא הערב שמש⁴². ועוד הקלו
בטבול יום, שיש אכלין שהן מיוחדין לאדם
ומתטמאין בכל הטמאות, והן טהורות בטבול יום.
ואלו הן: השעורה והפסמת בזמן שאינן קלופין.
אבל בזמן שהן קלופין, והחטה⁴³ אף על פי שאינה
קלופה, והקצח⁴⁴ והשמשום - נפסלין בטבול יום,
ואין צריך לומר שהן מתטמאין בכל הטמאות.

(39) אדם טמא אחר שלא טבל. (40) גזירת חכמים. ראה
הלכות אבות הטומאות פרק ח הלכה י והלכה י"א.
(41) על ידי טבילה. (42) שקיעת השמש ויטהר מאליו.
(43) שקליפתה דקה וצמודה לגופה. (44) מין כמון שחור.

ט. כל יד האכלין שהן חבור באב הטמאה - הרי

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ו' י"ט תשרי - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קצא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אוכלין לטומאה. ולמה נפסל הקלח שכנגדו? משום שזה כאילו נגע בקלח עצמו. [הרא"ש מפרש שנפסל הקלח שכנגד הביצה, ופירושו הוא ע"פ הר"ש]. (38) ולא היתה דבוקה לירק במקום הנגיעה. (39) ולא נטמא אפילו הקלח שכנגדו. וגם הביצה עצמה לא נפסלה, מפני שאינה תרומה, ואינה נפסלת במגע טבול-יום. יתר על כן, לדעת רבינו (למעלה פ"א ה"ד), שמי פירות אינם מקבלים טומאה כלל, לא נטמאה הביצה אפילו אם נגע בה טמא ממש, שהרי ביצה דינה כמי פירות.

ה. חוט⁴⁰ של ביצה שקרם על דפנה של אלפס⁴¹ ונגע בו טבול יום: מן השפה⁴² ולפנים - חבור⁴³, מן השפה ולחוץ - אינו חבור. וכן בקטניות⁴⁴ שקרמו על שפת הקדרה.

(40) שם מ"ג. (41) מחבת גדולה, ובה תבשיל של תרומה. המדובר כשהחוט מגיע עד התבשיל שבאלפס. (42) של האילפס. (43) אם נגע בחלק החוט הדבוק משפת האילפס ולמטה בכיוון לתבשיל - נפסל כל התבשיל. (44) תבשיל של קטניות סמך.

ו. חבית⁴⁵ שקנקה, בין משוליה בין מצדיה, וסתם טבול יום הנקב בידו - נפסלה כל⁴⁶.

(45) שם מ"ז. (46) כתנא-קמא. [רבינו מחמיר כאן בטומאה יותר מביין נסך, שהרי בהלכות מאכלות אסורות פ"ב ה"י פסק, שאם ניקבה חבית של יין מצידה, וסתמה גוי בידו - לא נאסר היין שממקום הנקב ולמטה. ראה כסף-משנה].

ז. המערה⁴⁷ מפלי לכלי⁴⁸ ונגע טבול יום בקלוח⁴⁹ - משערין זה שנגע בו באחד ומאה⁵⁰; שתרומה טמאה שנתערבה באחד ומאה - בטלה במעוטה⁵¹, כמו שבארנו בהלכות תרומות⁵².

(47) שם. (48) משקה של תרומה. (49) בעמוד היורד מכלי לכלי, וזהו "ניצוק" האמור למעלה בפ"ז ה"א. (50) אם יש בכל המשקה שבכלי התחתון פי מאה ואחד בכמות המשקה שנגע בה ונפסלה, בטלה אותה הטיפה והכל טהור. (51) פ"ד הי"ד (ראה השלמות).

ח. טבול יום⁵² שהיה תורם את חבור⁵³ ונפלה ממנו חבית של תרומה ושקעה בבור של יין⁵⁴ ונגע ביין שבבור: מן השפה ולחוץ⁵⁵ - אינו חבור⁵⁶, מן השפה ולפנים⁵⁷ - חבור. ואם היה חבור⁵⁸ פטוס⁵⁹, אפלו היה כלי גדול שמחזיק מאה פר - פלו חבור⁶⁰, ואם נגע במקצת היין - פסל התרומה שבחבית שבקרקע הכלי.

(52) שם מ"ו. (53) היה מפריש תרומה מבור של יין, ונזהר מלנגוע ביין שקרא עליו שם תרומה. (54) חולין. (55) למעלה משפת החבית או מצדיה. (56) אף-על-פי שיין הבור צף על פני התרומה - לא נפסלה, מפני שהוא כלי ואינה חיבור ליין שבבור. ודוקא טבול-יום, שאינו מטמא חולין כלל (למעלה פ"ז ה"ו), אבל טמא שנגע ביין

ולהיעשות מיקפה, ולפיכך הבועות ריקות כבועות מים. (11) שהעלה בועות. (12) כר' יהודה במשנתנו. (13) ואפילו טומאות שגזרו חכמים. (14) והקרום הקשה מגן על החלה התחתונה. (15) שהבועות הן זעירות ואינן חלולות. (16) כשהתבשיל עבה קצת, מעלות הרתיחות חלקי המיקפה. (17) רתיחות אלה הן סמיכות, ויש בהן ממשות היין.

ב. בצק¹⁸ שיצא בשעת אפיה¹⁹ ונמצא באמצע הפקר כמו מסמר יוצא, וכן קצת הצק שנמשך²⁰ ונחרף בעת אפיה, והוא הנקרא נחרור, אם היו פחותים מקאצבע ונגע טבול יום בהן - פסל כל הפקר. וכן אם נגע²¹ בגרגר מלח קטן שבפקר - נפסל כל הפקר. ואין צריך לומר בכל הטמאות. אבל צרור שבפקר או תורמוס²² וגרגר מלח גדול ונחרור יתר מקאצבע שנגע בהן אפלו אב הטמאה - הפקר טהור²³, ואין צריך לומר בטבול יום.

(18) שם מ"ג. (19) מפני החום הרב נסדקה הכיכר, ויצא על פניה קצת בצק. (20) נמשך מצידו הככר קצת בצק, ומתוך דקותו נחרך. (21) טבול-יום. (22) ראה למעלה פ"א ה"טו. (23) כל אלה גופים בפני עצמם הם, ואינם בטלים לגבי הכיכר.

ג. רקיק²⁴ שנחרף²⁵ חצה וחציה קים - הרי זה אינו חבור²⁶. נחרף האמצע²⁷ והצדדין קימין - אינו חבור זה לזה, אפלו באב הטמאה, ואין צריך לומר בטבול יום. בשר קדש²⁸ שקרם²⁹ עליו המרק ונגע טבול יום בקיפה³⁰ - החתיכות מתרות. נגע בחתיכה - החתיכה וכל העולין עמה³¹ חבור. וכן בתבשיל קטניות שקרם על גבי פרוסות³². שמן³³ שצף על גבי יין ונגע טבול יום בשמן - לא פסל אלא השמן.

(24) עוגה דקה. (25) כך היא גירסת רבינו בתוספתא עוקצין פ"ב ה"ג, ובסיפא של בבא זו נאמר דין רימון שנימוק (ראה ראב"ד וכסף-משנה). (26) ואם נגע בחלק שנחרך לא נטמא החלק השני. (27) פירוש, נחרך כעין פס מקצה אחד של הרקיק עד לקצהו השני, ופס זה מפסיק בין שני הצדדים שלא נחרכו (ראה למעלה פ"ה הכ"ב בדין רימון שנימוק). (28) טבול-יום פ"ב מ"ה. (29) נקרש. (30) במרק הקרוש. (31) כל מה שיעלה עם החתיכה כשיגביה אותה. (32) של לחם. (33) שם.

ד. ירק³⁴ תרומה וביצה טרופה³⁵ נתונה על גבי³⁶, ונגע טבול יום בביצה - לא פסל אלא קלח שפנגדו³⁷. ואם היתה כמין פוכע³⁸ - אינו חבור³⁹.

(34) טבול-יום פ"ג מ"ב. (35) שנתערבו יפה החלבון והחלמון אחר שהוצאו מקליפת הביצה. (36) ומפני שנתערבו החלבון והחלמון אינם נשמטים מהירק. והמדובר כשיש שם כמה קלחים של ירק. (37) שכנגד מקום הנגיעה, ואע"פ שביצה היא חולין ואינה נפסלת במגע טבול-יום, אבל הקלחים האחרים לא נטמאו, שביצה אינה מחברת

קצב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ו' י"ט תשרי - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

75) שם פ"ג מ"ה. (76) והיו בתבשיל הרבה קלחי ירק, ונבלע בהם כל השמן. (77) הקלה שנגע בו בלבד, ואין השמן מחבר את כל הקלחים להיות דינם כגוש אחד, מפני שכולו בלוע בירק. אבל אם נשאר קצת שמן עומד, הוא מצרף את כל הקלחים (ראה למעלה פ"ז ה"ו). וראה (השלמות). פסק כר' עקיבא בשם ר' יהושע.

יב. המקפה⁷⁸ של תרומה והשמן והשמן של חלין¹⁵
שנגע טבול יום במקצתו - פסל את כלו¹⁶.

78) שם פ"ב מ"ג. (79) מפני שהמקפה עיקר, והוא מחבר את הכל לגוש אחד.

יג. המקפה של חלין⁸⁰ והשמן⁸¹ של תרומה שנגע¹⁷
טבול יום במקצתו - לא פסל אלא מקום מגעו⁸².
אם היה השום מרבה - הולכין אחר הרב⁸³.
אימתי?⁸⁴ בזמן שהוא גוש בקערה; אבל אם היה
מפזר במדוכה⁸⁵ ונגע במקצתו - לא פסל אלא מקום
מגעו⁸⁶. מפני שהוא רוצה בפזור⁸⁷. ושאר⁸⁸ כל
הנידוכין שידרכן לדוכן במשקין, כגון השום בשמן,
אם דכן שלא במשקין וקבצן, אף על פי שהן גוש
בקערה, ונגע בהן - לא פסל אלא מקום מגעו;
שהרי הם פגועים של דבלה⁸⁹, שאם נטמא מקצתו -
לא נטמא כלו²⁷.

80) שם. (81) צ"ל והשום והשמן (דפוס רומא ר"מ וכת"י
תימן, וכן הגירסא במשנתנו). (82) התבשיל שהוא חולין
אינו נפסל במגע טבול-יום, ולפיכך אינו מצרף את כל השום
והשמן לגוש אחד להיפסל, ואף-על-פי-כן נפסל מקום מגעו
מפני השום והשמן שבו. [והמדובר כשנבלע כל השמן
בתבשיל, אבל אם נשארה טיפה בעין - היא מצרפת את כל
השום של תרומה ונפסל כולו, כמו שביארנו למעלה בהלכה
יא. ראה בבלי פסחים מד, א. ורש"י ותוספות שם].
(83) לשון המשנה, ורבינו מפרש שם: "ואם היה השום יותר
מן המקפה, יהיה דין הכל כדין תרומה, וכאשר נגע במקצת
פסול הכל". משמע מלשוננו שלחומרא בלבד אמרו
שהולכים אחר הרוב, אבל כשהמקפה של תרומה, והשום
והשמן של חולין אפילו הם רוב - פסל את כולו, מפני
שהמקפה עיקר ('תוספות יום טוב' במשנתנו). (84) פסל
את כולו? (85) בשעה שכותשים אותו. (86) החתיכה
שנגע בה. במשנה כתוב: "טהור". ומפרש רבינו שהחלק
שלא נגע בו טהור, אבל מקום מגעו טמא. (87) רוצה הוא
לכותשו לפירוים זעירים, ולפיכך אין רואים את כל חלקי
השום כגוש אחד. (88) הגר"א גורס במשנתנו: "וכן שאר
כל הנידוכין", ומובן שלדעתו יש לתקן כך גם כאן.
[בכסף-משנה מקיים גירסתנו, ומפרש: ושאר כל הדברים
שהם נידוכים במשקין כמו שום בשמן, גם כן דינם כך. ולפי
פירושו, יש להוסיף וא"ו, ולגרוס: "ואם דכן"]. (89) ראה
למעלה פ"ו הי"ד.

יד. עפה⁹⁰ שקרא שם חלתה⁹¹ בצפונה או בדרומה,
וכן הקשות⁹² שקרא שם תרומה בצפונה או בדרומה
- הרי זה חבורי⁹³, ואם נגע טבול יום במקצת

שבבור - נעשה היין ראשון מדין גזירת משקין (ראה הלכות
אבות הטומאות פ"ז ה"ה) ומטמא את חבית התרומה.
(57) נגע ביין של חולין הצף על גבי התרומה בתוך החבית,
כגון שהחבית לא היתה מלאה כשנפלה לבור, ונתמלאה
מיין שבבור ונגע ביין שהתווסף - נפסל הכל (ברטנורא).
(58) תוספתא שם פ"ב ה"א. (59) בתוספתא שלפנינו
הגירסא: "ואם היה פייטס". ונראה שגם בדברי רבינו יש
לגרוס כך (ראה כסף-משנה). פירוש, שהחבית לא נפלה
לבור חפור בקרקע אלא לפייטס. פייטס = כלי גדול מאוד.
(60) טעם ההבדל בין בור לפייטס הוא, שחבית ובור סוגים
שונים הם. אבל חבית ופייטס שניהם כלים, ולפיכך
מתחברים (כסף-משנה).

ט. הסלת⁶¹ של מנחות והלבונה⁶² והקטרת
והגחלים⁶³ שנגע טבול יום במקצתו - פסל את
כלו⁶⁴. במה דברים אמורים? בגחלים שחותה
במחתה ביום הכפורים, שהמחתה שחותה⁶⁵ - בה
נכנס להיכל⁶⁶; אבל גחלים שחותה בכל יום,
כשהוא מערה במחתה של כסף לשל זזה, אם
נתפזרו מן הגחלים⁶⁷ - אין בהן קדשה⁶⁸, אלא
מכבדן לאמה⁶⁹.

(61) עדיות פ"ח מ"א; בבלי חגיגה כג, ב. (62) מין בושם
שמקטירים עם קומצי המנחות, והיא אחד הסממנים
שבקטורת. (63) גחלי אש שנותנים עליהן את הקטורת.
(64) אף-על-פי שכל קורט וקורט הוא גוף בפני עצמו.
חכמים עשו מעלה בקדשים (וכן באפר פרה אדומה) שהכלי
מצרפם להיות כגוף אחד לענין זה, והסמיכו מעלה זו על
הכתוב (במדבר ז, יד): "כף אחת עשרה זזה", עשה הכתוב
כל מה שבכף - אחת (ראה הלכות שאר אבות הטומאות
פ"ב ה"ו). [בפירושו למשנתנו כותב רבינו, שגם כלי שאין
לו תוך מצרף כל מה שעליו, ומקור הדין בחגיגה כד, א
לדעתו של ר' עקיבא. ראה 'תוספות יום טוב' שם].
(65) שגורף את הגחלים. (66) משנה יומא מג: "בכל יום
היה חותה בשל כסף, ומערה בתוך של זזה, והיום (ביום
הכיפורים) חותה בשל זזה ובה היה מכניס", ואתן הגחלים
נתקדשו. (67) שלא הגיעו למחתה של זזה. (68) מכיוון
שלא ישתמשו בהן להקטרה. (69) מרוב שברצפת העזרה.
ירושלמי חגיגה פ"ג ה"ב. כר' בון.

י. מקפה⁷⁰ של חלין⁷¹ או רקיק⁷² של חלין ושמן
של תרומה צף על גביהן, ונגע טבול יום בשמן -
לא פסל אלא השמן בלבד⁷³. ואם חבץ⁷⁴ - כל מקום
שהלף בו השמן פסל¹².

(70) תבשיל סמך. (71) טבול-יום פ"ב מ"ד. (72) עוגה.
(73) דין זה פשוט, שהרי טבול-יום אינו מטמא חולין, ונכתב
כעין הקדמה לדין שלאחריו. (74) עירבב את השמן
והמקפה, או לש את הרקיק באותו השמן (ראה ר"ש
ומלאכת שלמה במשנתנו).

יא. ירק⁷⁵ של חלין שפשלו בשמן של תרומה⁷⁶
ונגע בו טבול יום - לא פסל אלא מקום מגעו⁷⁷.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ו' י"ט תשרי - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קצג

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 העֶסֶה⁹⁴ - נִפְסְלָה הַחֵלָה. נִטְלָה חֵלְתָה מִתּוֹכָהּ וְחִזְרָה
2 לְתוֹכָהּ - אֵינּוּ חִבּוּרִים⁹⁵.
- 90 תוספתא טבול-יום פ"ב הלכה א. 91 קדושת חלה
כקדושת תרומה. ואפילו אם לא הפריש עדיין את החלה מן
העיסה אלא קבע באמירה את מקומה בעיסה - אמירה זו
מקדשת את החלה בקדושת התרומה, וזה נקרא "קרא שם".
92 מין ירק. יש מפרשים מלפפון, ואחרים אומרים "קוסה".
93 אף-על-פי שנגע בחלק שהוא חולין. והטעם, מפני ששני
החלקים מחוברים מתחילת ברייתם. 94 בחולין שבה.
95 מכיוון שהופרשה פעם מן העיסה, וגם עכשיו אינו רוצה
שתתערב בעיסה (הגר"א שם).
- 3 טו. עֶסֶה⁹⁶ שֶׁנִּדְמָעָה⁹⁷ או שֶׁנִּתְחַמְצָה בְּשֹׁאֵר שֶׁל
4 תְּרוּמָה⁹⁸ - אֵינָה נִפְסְלָת⁹⁹ בְּטָבּוּל יוֹם¹⁰⁰.
- 96 משנה שם פ"ג, ד. 97 שנתערבה בה תרומה יותר
מחלק אחד ממאה חלקי חולין, ונאסרה לזרים (זו = מי
שאינו מזרע אהרן הכהן). 98 ונאסרה לזרים, אפילו אם
היה השאור אחד מאלף בעיסה, כמו ששינוי בערלה פ"ב
מ"ד. והטעם, מפני שפעולת השאור ניכרת. 99 שפעולת
השאור כוחה יפה לאיסור, אבל לא לטומאה.
100 במשנה ערלה שם מודים בית-הלל שאם היה שאור
כשיעור ביצה מטמא. וכאן לא חילקו. ומשמע שאפילו
בכביצה אינו מטמא, ואין בזה כל סתירה, כי שם המדובר
בשאור של תרומה מטמא (כך פירש רבינו שם) ואם יש בה
כביצה טימאה את כל העיסה, אבל פחות מכביצה אוכלין
אינו מטמא, וכאן המדובר בתרומה טהורה.
- 5 טז. עֶסֶה¹⁰¹ שֶׁהִכְשִׁירָה¹⁰² בְּמִשְׁקִין¹⁰³ וְנִלְוָה בְּמִי
6 פְּרוֹת¹⁰⁴ וְנִגַּע בָּהּ טָבּוּל יוֹם - לֹא פָסַל אֶלָּא מְקוֹם
7 מִגָּעוֹ בְּלִבְדִּי¹⁰⁵.
- 101 שם. 102 לקבל טומאה. 103 החטים נרטבו
באחד משבעת המשקין המכשירים (רבינו בפירושו
למשנתנו). 104 שאינם משבעת המשקין המכשירים.
105 שמי פירות אינם עושים חיבור. נראה למעלה הי"א,
שאפילו שמן שהוא משבעת המשקין המכשירים, אינו
עושה חיבור אם לא נשארה טיפה בעין. ויוצא מזה,
שהמדובר כאן כשנשאר משקה טופח בעין, ואעפ"כ אינו
חיבור מפני שמי פירות אינם חיבור כשם שאינם מכשירים].
- 8 יז. מִעֶשֶׂר¹⁰⁶ רֹאשׁוֹן¹⁰⁷ שֶׁהִכְשִׁיר וְנִגַּע בּוֹ טָבּוּל יוֹם
9 או יָדִים מְסֻבּוֹת¹⁰⁸ - מְפָרִישִׁין מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת מִעֶשֶׂר
10 בְּטַהֲרָה¹⁰⁹. מִפְּנֵי שֶׁמִּעֶשֶׂר רֹאשׁוֹן בְּחֵלִין, וטָבּוּל יוֹם
11 וְיָדִים מְסֻבּוֹת אֵינָם פּוֹסְלִין אֶת הַחֵלִין; שֶׁהַשְּׁלִישִׁי
12 בְּחֵלִין - טָהוֹר¹¹⁰, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ¹¹¹. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁהִיא
13 טָבּוּלֶת יוֹם - לִשָּׁה אֶת הָעֶסֶה¹¹² וְקוֹצֶה¹¹³ לָהּ חֵלָה¹¹⁴
14 וּמְפָרִישָׁהּ וּמְנִיחָהּ בִּפְלִים¹¹⁵, וְנוֹתְנָתָהּ¹¹⁶ עִם שֹׁאֵר
15 הָעֶסֶה כְּאַחַת¹¹⁷ וּמִקְפָּתָהּ¹¹⁸ עַל הַפֶּל כְּדִי לְתַרֵּם מִן
16 הַמִּקֵּף¹¹⁹, וְאַחֵר כִּף קוֹרָאָה לָהּ שֵׁם וְאוֹמְרָת: הֲרִי זֶה
17 חֵלָה. וּמִשְׁתַּקְרָא לָהּ שֵׁם לֹא תִגַּע בָּהּ, שֶׁלֹּא
18 תִּפְסְלָנָהּ. וְכֵף הִיא עוֹשָׂה אִם לִשָּׁה בְּעֶרְבָה שֶׁהִיא¹²⁰
19 טָבּוּלֶת יוֹם.
- 106 שם פ"ד מ"ב. 107 וצריך להפריש ממנו אחד
מעשרה לתרומת מעשר, שדינה כתרומה גדולה.
108 שלא שמר על טהרתו. וגזרו חכמים עליהן דין שני
לטומאה, לפסול תרומה וקודש. 109 ותהיה טהורה.
110 וטבול-יום וידיים - עושים שלישי. 111 בפי"א
מהלכות אבות הטומאות. 112 עיסת חולין החייבת
בחלה. 113 חותכת. 114 חתיכת הבצק שבדעתה
לעשותה חלה, אבל אינה קוראת עליה עדיין שם חלה.
115 בכת"י תימן: בכלי. 116 את הכלי הזה.
117 בכלי גדול אחד. 118 ומקרכת. 119 הסמוך,
הקרוב (חלה, וכן תרומה צריך להפריש מעיסה או מפירות
הסמוכים לאלה שמפרישים עליהם. ראה משנה חלה פ"א,
ט). 120 העריבה. ולמה הצריכה לתת החתיכה בכלי
מיוחד, כדי שלא תיגע בה אחר קריאת השם "חלה"
ותיפסל, אבל כלי אינו ניטמא במגע טבול-יום. [בפירושו
למשנתנו, אומר רבינו שמניחתו בכלי אבן (כלי אבן אינו
מקבל טומאה). ונשגב מביתני נימוקין].
- 20 יח. לָגִין¹²¹ שֶׁהוּא טָבּוּל יוֹם שֶׁמִּלְאָהּ מִחִבַּת מִעֶשֶׂר
21 שֶׁלֹּא נִטְלָה תְּרוּמָתָהּ¹²² וְאָמַר: הֲרִי זֶה תְּרוּמַת מִעֶשֶׂר
22 עַל מֵה שֶׁבְּחִבַּת אַחֵר שֶׁתַּחֲשֹׁף¹²³ - הֲרִי זֶה תְּרוּמָה
23 טָהוֹרָה; לְפִי שֶׁאֵינָה נִעְשִׂית תְּרוּמַת מִעֶשֶׂר עַד
24 שֶׁתַּחֲשֹׁף כְּפִי תְּנָאוֹ, וְאַחֵר שֶׁתַּחֲשֹׁף יַעֲרִיב שְׁמֻשׁוֹ שֶׁל
25 לָגִין וְיִטְהַר. נִשְׁפָּרָה הַחִבַּת¹²⁴ קִדְּם שֶׁתַּחֲשֹׁף -
26 הַלָּגִין בְּטָבּוּל¹²⁵; נִשְׁפָּר הַלָּגִין - הַחִבַּת בְּטָבּוּלָהּ¹²⁶.
- 121 כד (שם מ"ד). 122 תרומת מעשר. 123 קדושת
תרומת מעשר לא יחול עליה לפני שקיעת השמש.
124 ונשפך כל המשקה שבתוכו. 125 מעשר שלא
ניטלה ממנו תרומת מעשר - נקרא טבל. מפני שנאבד
המעשר לא נעשה המשקה שבכד תרומה, ומתוך כך נשאר
טבל כמו שהיה, וצריך להפריש ממנו תרומת מעשר.
126 מפני שהיין או השמן שבכד נשפך לפני שחל עליו שם
תרומת מעשר.
- 27 יט. טָבּוּל יוֹם מִטְּמֵאֵת מֵת וּמִבְּעִילַת נִדָּה - עוֹשָׂה
28 בְּבֵית הַבֵּד¹²⁷. וְכֵן שֹׁאֵר הַטְּמָאִים¹²⁸ שֶׁטָּבְלוּ - עוֹשִׂין
29 בְּטַהֲרוֹת¹²⁹. חוּץ מִזֶּב וּזְבָח¹³⁰ בְּשִׁבְעֵי שָׁלָח¹³¹,
30 שֶׁאֵף עַל פִּי שֶׁטָּבְלוּ - לֹא יַעֲשׂוּ בְּבֵית הַבֵּד וְלֹא
31 יִתְעַסְקוּ בְּטַהֲרוֹת, שֶׁמָּא יִרְאוּ¹³² וְנִמְצְאוּ טְמָאִים
32 לְמַפְרָע; שֶׁהֲרִי סוֹתְרִין אֶת הַפֶּל¹³³, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ¹³⁴.
- 127 מקום שסוחטין בו זיתים להוציא שמנם. 128 כגון
נוגע בנבילה או בשרץ. רבינו מפרט טומאת מת ובעילת
נדה, שהם טמאים שבעת ימים, ואחר-כך כלל כל הטמאים
האחרים. 129 בבא זו אינה צריכה לגופה, שהרי
השמיענו כבר (בהלכה יז) שאפילו במעשר מותרים לנגוע.
וכפל הדברים כאן כעין הקדמה לבבא השניה. ונאפשר
שהתכוון להשמיענו שטבול-יום אינו פוסל חולין שנעשו
על טהרת תרומה]. 130 שהם מחוייבים לספור שבעה
ימים נקיים מראית זוב. 131 ביום השביעי של ספירת
נקיים שמותרים לטבול ביום, ודינם ככל טבול-יום, ואעפ"כ
לא יגעו בטהרות. 132 זוב לפני שקיעת החמה.

קצד שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק כ' תשרי - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִהֵן טְהוּרִין, וּבִלְבָד שֶׁלֹא יִגַע בְּמָקוֹם הַמְשָׁקָה¹⁷; 18
שֶׁהַמְשָׁקָה¹⁸ כְּמִפְקֵד בְּאֶחָל¹⁹ וּכְאִלוּ הוּא גּוֹף אַחֵר²⁰. 19
הֵיו אוֹתָן זֵיתִים וְעִנְבִּים יָתֵר מִכְּבִיצָה - הָרִי הַמְשָׁקִין 20
הַיּוֹצֵאִין מִהֵן טְמֵאִין; שֶׁפִּינּוֹן שִׁיעָצָא טֶפֶה רֵאשׁוֹנָה 21
נְטִמָּאת מִכְּבִיצָה²¹ וְטִמְאָה כָּל הַמְשָׁקִין. וְאִם הָיָה 22
הַסּוֹחֵט זֶב וְזָבָה²² וְכִיּוֹצֵא בִּהֵן²³, אֶפְלוּ סָחַט גְּרָגֵר 23
אֶחָד יְחִידִי שֶׁלֹא הִכְשֵׁר וְלֹא נִגַע בַּמְשָׁקָה - הַמְשָׁקָה 24
טְמֵא; שֶׁפִּינּוֹן שִׁיעָצָא טֶפֶה רֵאשׁוֹנָה נְטִמָּאת בַּמְשָׁא 25
הַזֶּב, שֶׁהַזֶּב שֶׁנִּשָּׂא אֶכְלִין אוֹ מְשָׁקִין - טְמֵאִין, כְּמוֹ 26
שֶׁבְּאַרְנֵהוּ²⁴. וְכֵן זֶב שֶׁחָלַב אֶת הָעֵז - הִחְלַב טְמֵא²⁵; 27
שֶׁפִּינּוֹן שִׁיעָצָא טֶפֶה הָרֵאשׁוֹנָה נְטִמָּאת בַּמְשָׁא הַזֶּב²⁶. 28

(5) שם מ"א. (6) ולא חל עליהם גזירת משקין.
(7) שהאדם יחשוב לאוכלם, וכל זמן שלא חישב כך אינם אוכלין ולא משקין ואינם מקבלים טומאה כלל (למעלה פ"א ה"כ, ופ"ד ה"ד). (8) כדי להרטיב את היד הנוגעת בו. [הרע"ב מפרש שהכוונה ל"טופח על-מנת להטפוח" פירוש, שהיד שנרטבה תרטיב בנגיעתה, ואפשר שגם רבינו התכוון לכך, אלא שנקט לשון המשנה, כדרכו במקומות רבים]. (9) לא נשאר בטומאתם הראשונה, מפני שהאוכל הוא גוף חדש. (10) שכל טיפה שנקרשה נטמאה במגע במשקין הטמאים, שאוכל מקבל טומאה בכל שהוא, ומשקין מטמאים אחרים בכל שהם, ולפיכך אפילו אם המשקין פחות מכביצה נטמא הקרוש. ומה בין אלה לשמן ודבש שבהלכה הקודמת, שאמרנו שם שאפילו קפאו דינם כמשקין? מפני ששמן ודבש אינם נקפאים כל-כך עד שלא תישאר בהם כל לחלוותי שהיא (רבינו בפירושו). (11) שם. (12) וכל-שכן אם היה פחות מכביצה. (13) רבינו מפרש שהם טהורים ממש, מפני שהמשקין הם גוף חדש שלא נטמא מעולם (ראה למעלה הערה ג, בדיון נטמאו כשהן משקין), והנגיעה באוכל הטמא גם כן לא טימאה את המשקין, כי כשנימוח כלשהוא לא נשאר באוכל שיעור כביצה, ופחות מכביצה אוכלין אינו מטמא אחרים (למעלה פ"ד ה"א). (14) בנגיעה בכביצה. (15) שמשקין מתטמאים וגם מטמאים אחרים בכל שהן (שם ה"ב). (16) או פחות ממנה. (17) במקום שנעשה כבר משקה אע"פ שאין בו כביצה. (18) נימוק לדיון טהורים. (19) אינו מחובר לזג שהוא אוכל, אלא כאילו הוא נתון בכלי. (20) ואין המשקה מתטמא מהנגיעה בזג הטמא, מפני שאינו נעשה משקה לפני סחיטתו (רבי יוחנן, פסחים לג, ב): לזי סחיט להו ליתיה לשיעוריה. (21) אף-על-פי שהמשקה המופקד בזגים ובוזיתים הוא טהור, וזגים עצמם אין כביצה, מצטרף עמהם המשקה הטהור להשלים את השיעור (רש"י פסחים שם, ד"ה טמא מת). (22) המשך המשנה, שם. (23) נדה ויולדת. (24) פ"ח מהלי משכב ומושב ה"ב. (25) אפילו לא נגע בו. (26) מפני שהזיו את החלב ממקומו.

ג. קדרה²⁷ שֶׁמְלֵאָה כְּבָשִׁין²⁸ שֶׁל חֲלִין וְיָצֵאוּ 29
עֲלֵיהֶם²⁹ חוץ לְקִדְרָה, וְנִגַע אֵב הַטְּמֵאָה³⁰ אוֹ רֵאשׁוֹן 30
בְּעֵלָה שְׁחוּץ לְקִדְרָה בְּמָקוֹם הַנְּגוּב, אֵף עַל פִּי שֵׁשׁ 31

(133) אפילו אם ראו אחר הטבילה, סותרים כל ימי הספירה שהיו נקיים מזוב, וחוזרים לטומאתם וצריכים להתחיל ולספור שבעת ימים נקיים אחרים ולטבול. בנדה כט, ב נאמרה חששא זו בשם ר' שמעון, לענין טהרה לבעלה. (134) בהלכות איסורי ביאה פ"ו ה"ד.

יום ש"ק כ' תשרי ה'תשע"ז

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

(1) יבאר השמן והדבש שנטמאו ואחר כך קרשו ואחר כך נימוחו. הרוטב והגריסים והחלב שקרשו ונגע בהם אוכל ראשון. נטמאו כשהם משקין וקפאו, או כשהם קפואים ונימוחו וכו'. טמא שהיה אוכל ענבים מוכשרים ונפל ממנו גרגיר לגת וכו'. גוש של זיתים טמאים שהיה מקובץ והשליכו לתנור והוסק. עצים שהיו בלועים בהם משקין טמאים והסיקם בתנור. שרץ שנמצא בריחיים של זיתים. הגפת והזגים שנעשו בטהרה והלכו עליהם טמאים. כיכרות הקודש שהיו בהן גומות, ובגומות משקין ונגע שרץ באחד מהן. ודין אבעבוע הנעשה בעובי החבית ונגע אב הטומאה במשקה שבאבעבוע.

1 א. הַשֶּׁמֶן אוֹ הַדְּבֶשׁ² שֶׁנִּטְמָאוּ³ וְאַחֵר כֶּף קָרְשׁוּ
2 וְאַחֵר כֶּף נִמּוּחוּ - הָרִי הֵן רֵאשׁוֹן לְטִמְאָה לְעוֹלָם,
3 מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּמִשְׁקִין⁴ וְאֵף עַל פִּי שֶׁקָּפְאוּ אַחֵר
4 שֶׁנִּטְמָאוּ.

(2) בטהרות פ"ג מ"ב שנינו: "רבי מאיר אומר, השמן תחילה לעולם. וחכמים אומרים, אף הדבש". ופירש רבינו שם, שמדובר בשמן ודבש שנטמאו ואחר-כך קרשו. (3) ונעשו ראשון לטומאה כדין משקין. (4) אפילו בזמן שהם קרושים (רבינו בפירושו למשנתנו). ואין בזה סתירה לדבריו פ"א ה"ט ששמן קרוש אינו לא אוכל ולא משקה, מפני שמדובר שם בשמן טהור שקרש ונפסל ע"י למאכל אדם, ולפיכך אינו מקבל טומאה, וכאן מדובר בשמן שנטמא ואחר-כך קרש אין הטומאה יורדת ממנו עד שייפסל מאכילת כלב, כאמור למעלה פ"ב ה"ח. ומה שאמר: "ואחר-כך נימוחו" בא להשמיענו, שאפילו נימוחו וקפאו אלף פעמים - דינם כמשקה (ראה כסף-משנה כאן).

5 ב. הָרֹטֵב⁵ וְהַגְּרִיסִין וְהַחֲלָב שֶׁקָּרְשׁוּ - הָרִי הֵן
6 כְּאֶכְלִין⁶, וְצָרִיכִין מַחֲשָׁבָה⁷. וְאִם נִגַע בִּהֵן אֶכָּל
7 רֵאשׁוֹן אוֹ מְשָׁקָה - נַעֲשׂוּ שְׁנֵימִים. הָיָה בִּהֵן מְשָׁקָה
8 טוֹפֶחַ⁸ - הָרִי הֵן כְּמִשְׁקִין וְהֵן תַּחֲלָה לְטִמְאָה.
9 נְטִמָּאוּ כְּשֶׁהֵן מְשָׁקִין וְקָפְאוּ אַחֵר כֶּן וְקָרְשׁוּ - הָרִי
10 הֵן שְׁנֵימִים⁹, כְּמוֹ אֶכָּל שֶׁנִּטְמָאוּ מִמְשָׁקִין טְמֵאִין¹⁰.
11 נְטִמָּאוּ כְּשֶׁהֵן קְפוּיִים¹¹ וְנִמּוּחוּ וְנַעֲשׂוּ מְשָׁקִין: אִם
12 הָיָה כְּבִיצָה מְכוּן¹² - הָרִי הַמְשָׁקִין טְהוּרִין¹³; הֵיוּ
13 יוֹתֵר מִכְּבִיצָה - הַמְשָׁקִין טְמֵאִין, שֶׁשֶּׁנִּמְוָחָה טֶפֶה
14 רֵאשׁוֹנָה נְטִמָּאת כְּכִבִּיצָה¹⁴ אֶכָּל טְמֵא שֶׁנִּמְוָחָה
15 מִמֶּנּוּ¹⁵, וְאוֹתָהּ הַטֶּפֶה תִּטְמָא כָּל הַמְשָׁקִין שֶׁנִּמְוָחוּ
16 אַחֲרֶיהָ. וְכֵן טְמֵא מֵת שֶׁסָּחַט זֵיתִים וְעִנְבִּים
17 שֶׁהִכְשֵׁרוּ: אִם הָיָה כְּבִיצָה¹⁶ - הָרִי הַמְשָׁקִין הַיּוֹצֵאִין

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק כ' תשרי - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

41) טהרות פ"י מ"ה. (42) לקבל טומאה. (43) ובה ענבים מוכנים לדריכה. (44) הסותם את פי הגרגר, ולא יצאה ממנו טיפת משקה. (45) מפני שאין בגרגר כביצה, ואוכל פחות מכביצה אינו מטמא אחרים (ראה 'תפארת ישראל' שם). (46) ומתוך כך יש מעט משקה בפי הגרגר, ומשקה מטמא בכל שהוא. (47) שמהם לקח את הגרגר. (48) כלי בלתי מנוקב, והמשקה הזב מהענבים אינו הולך לאיבוד. (49) ולפיכך הכשירו את הענבים לקבל טומאה. [במכשירין פ"א מ"א שנינו, שמשקין אינם מכשירים אלא מרצון בעלים]. (50) וטיפת המשקה נטמאה כשנגע בה הטמא. (51) מן הטמא. (52) טמאים. (53) שלא היו שם ענבים אחרים. (54) למעלה ה"ב.

1 בעלה כביצה - הוא טמא והפל טהור³¹. חזר³²
2 לקדרה - טמא את המשקין שבה³³, ונטמאת
3 הקדרה³⁴ וכל הבבשין. נגע בעלה שחוץ לקדרה
4 והיה בו משקה³⁵, אם יש בעלה כביצה - הפל
5 טמא; שהעלה מטמא משקה שעליו, והמשקה
6 מטמא כל המשקין שבקדרה³⁶, ומטמא את הקדרה.
7 היתה הקדרה³⁷ מלאה בבשים של תרומה³⁸ ונער
8 אותה טבול יום וראה משקין על ידו, ספק מן
9 הקדרה נתזו ספק שהקלח נגע בידו - הירק פסול³⁹
10 והקדרה טהורה⁴⁰.

ה. גוש⁵⁵ של זיתים⁵⁶ טמאין שהיה מקבץ ומחבר
והשליכו לתוך תנור והסק⁵⁷: אם היה כביצה מכון
התנור טהור, שאין האכלין מטמאין כלים,
והמשקה היוצא מהן טהור, כמו שבארנו. היה
הגוש יתר מכביצה - נטמא התנור; ששפיצאה טפה
אחת נטמאת כביצה, וטמאה את התנור. לפיכך,
אם היו הזיתים הטמאין פרוזין⁵⁸ ואין גוש, אפלו
הן מאה - התנור טהור⁵⁹.

27) טהרות פ"ב מ"א. (28) ירקות כבושים. ומדובר בחולין (רבינו בפירוש). (29) העלים של הירקות. (30) במשנה כתוב סתם "ונגעה", ורבינו הוסיף את המילים "אב הטומאה". לקמן יתבאר. (31) מכיוון שהעלה הטמא הוא מחוץ לקדירה, אינו חיבור לטומאה לירק שבקדירה, וכאילו הוא מובדל לגמרי מחלק העלה שבתוך הקדירה, ולפיכך אינו מטמאו בנגיעתו. (32) אחר שנטמא ויש בו כביצה. (33) ונעשו ראשון. נתבאר כבר שאפילו שני בחולין מטמא משקין להיות תחילה. (34) שמשקין טמאים מטמאים כלים (הל' אבות הטומאות פ"ז ה"א). (35) על העלה היה משקה ולא נגע במשקה. (36) מפני שהמשקה שעל העלה מחובר למשקה שבקדירה. [ביארנו לפי פירוש רבינו למשנתינו. ולא נתבאר למה דילג רבינו על הבבא: "היתה מגע טמא מת". ולהר"ש משאנץ שיטה אחרת לגמרי בפירוש משנה חמורה זו, שרב יהודה אמר עליה (ברכות כ, א): הווית דרב ושמואל חזינא הכא]. (37) סיפא של המשנה, שם. (38) רבינו כאן מפרש את הסיפא בתרומה, מפני שכתוב בה "היתה טבולת יום" וטבול-יום אינו פוסל את החולין. [בפירושו למשנה, כתב רבינו שגם בסיפא מדובר בחולין, והירק נפסל מפני טומאת ידיים, ומיישב בדוחק גדול את המילים "טבולת יום". ונראה שחזר בו כאן מפירושו במשנה, כנראה מפני ששנינו (טבול יום פ"ב מ"ב) "והידיים ספיקן טהור". וכאן מטמא את העלה מספק. ולא נתבאר לי כיצד יפרש רבינו מה שכתוב במשנתנו "בידים מסואבות". (39) שספק טבול-יום ספיקו פסול (הל' אבות הטומאות פ"י ה"ה). (40) שמשקין שנטמאו במגע טבול-יום אינם מטמאים כלים (רבינו שם ה"ג).

55) שם פ"ג מ"ב. (56) הזיתים נדבקו ונעשו גוש אחד. (57) והחום הפליט שמן מן הגוש. (58) במשנה, הגירסא "פרודין". ואין הבלל במשמעות, ושתי הגירסאות מתכוונות לזיתים שלא נתחברו לגוש אחד. (59) שהשמן הנפלט לא נגע בשיעור כביצה.

ו. עצים⁶⁰ שנבלעו בהם משקין טמאין והסיקן - התנור טהור, שהרי בטלו בעצים. ואפלו הוציא העצים שנפלו⁶¹ עליהן גשמים, ונפלו לרצונו, והסיקן - התנור טהור, ואין המים שעליהן מתטמאין מן המשקין הבלועין בהם⁶². ולא נסיקם⁶³ אלא בידים טהורות⁶⁴. גזרה שלא נסיקם הטמא⁶⁵, ונמצאו המשקין שעליהם מטמאין את התנור.

60) מכשירין פ"ד מ"י. (61) צ"ל שיפלו. (62) מפני שהמשקין הטמאים פלים במקומם מחום האש. (63) עצים שנפלו עליהם משקין. (64) שנשמרו בטהרה. ואף-על-פי שמשקין שנטמאו מחמת טומאת ידיים אינם מטמאים כלים. (65) כשעליהם משקה טופח.

ז. שרץ⁶⁶ שנמצא ברחים של זיתים⁶⁷ - אין טמא אלא מקום מגעו⁶⁸. אם היה משקה מהלך⁶⁹ - הפל טמא; שפיון שנטמא מקצת המשקה נטמא פלו, והשמן מטמא את כל הזיתים. נמצא על גבי העליון⁷⁰ למעלה מן הזיתים - ישאלו מן הפדיון⁷¹. אם אמרו: לא נגענו⁷² - נאמנין⁷³. נמצא על אום⁷⁴ של זיתים - נטמא כל הגוש⁷⁵, כמו שבארנו⁷⁶. נמצא⁷⁷ על גבי זיתים פרוזין⁷⁸ והוא נוגע בכביצה⁷⁹ - הפל טמא; שהאכל שהיה כביצה מטמא המשקה

11 ד. טמא⁴¹ שהיה אוכל ענבים מקשרים⁴² ונפל ממנו
12 גרגר יחידי לגת⁴³: אם היה שלם ולא נשטט ממנו
13 עקצו⁴⁴ - הגת טהור⁴⁵; ואם נטל עקצו⁴⁶, והיו
14 ענבים⁴⁷ מוכנים בעביט⁴⁸ וביוצא בו לדרך, שהרי
15 יוצא במשקה היוצא מהן⁴⁹ - נטמא הגת בטפת
16 משקה שבראש הגרגר במקום העקץ⁵⁰. נפלו ממנו⁵¹
17 ענבים⁵² ודרך במקום מפנה⁵³: אם היו כביצה מכון
18 - הרי המשקין היוצאין מהן טהורין, כמו
19 שבארנו⁵⁴. היו יתר מכביצה - היוצא מהן טמא;
20 שפיון שפיצאת טפה ראשונה נטמאת בכביצה,
21 ומטמאת את כל המשקה היוצא אחריה.

קצו שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ש"ק כ' תשרי – ספר טהרה – הלכות טומאת אוכלין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שעלידי דריכת הטמאים יצאו המשקין. ויש להניח שגם בדברי רבינו כאן הוא גורס כך. וכך היא הגירסא בתוספתא טהרות פ"ג ה"א. (90) בתוספתא שם מבואר, שהמשקין שבתוך הפסולת יצאו בשעת סחיטה ודריכה, וכאשר סר הלחץ חזרו ונבלעו, וכשהם יוצאים מחמת דריכת הטמאים יוצאים בלי רצון בעלים, ושנינו במכשירין (פ"ו מ"ח) שמשקין שיצאו שלא לרצון בעלים, אינם מקבלים טומאה (ראה פירוש רבינו, שם). ואף-על-פי שמתחילה יצאו לרצון, כיון שנבלעו בתוך הפסולת דינם כפסולת ואינם כמשקין, ולפיכך צריך שיצאו לרצון (הגר"א). (91) תוספתא, שם. (92) מפני שנטמאו בדריכה ראשונה שהיו לרצון, וכשנבלעו בפסולת לא ירדה מהם טומאתם (הגר"א).

י. הפדדין⁹³ שנקנסין⁹⁴ ויוצאין⁹⁵ ומשקין טמאין⁹⁶ בתוך בית הפד⁹⁷, אם יש בין משקין לזיתים⁹⁸ כדי שינגבו את רגליהן בארץ⁹⁹ - הרי הזיתים טהורין; שהנוגע במשקין טמאים שלא בידיו - טהור¹⁰⁰ ואפילו לקדש. בפרות¹⁰¹ הקדש שהיו בהן גמזות ובתוך הגמזות היו משקין של קדש, ונגע השרץ באחת מהן, ונגעה ראשונה בשניה ושניה בשלישית, אפילו מאה - פלן ראשון לטמאה¹⁰², מפני המשקה שפגמזות וחבת הקדש הרי הן פלן במשקין שאין מונין בהן¹⁰³. אבל אם היו בפרות תרומה - הרי הפקר השלישית בלבד פסולה¹⁰⁴, ומשלישית והלאה טהורה¹⁰⁵. ואם היה משקה טופח על פל הפפרות - אף בתרומה הכל טמאות. וכלן שניות¹⁰⁶, חוץ מן הראשונה שנגע בה השרץ שהיא ראשון¹⁰⁷.

(93) ראה לעיל ה"ז, הערה 71 (טהרות פ"י מ"ב). (94) לבית הבד. (95) ורגליהם נוגעות בזיתים שבחוץ. (96) ונרטבו רגליהם. (97) שבחוץ מקום פנוי. (98) אגב הילוך. (99) וכשאין מקום כדי לנגב הרגלים, נטמאו הזיתים מן המשקין הטמאים שעל רגליהם. ומדובר ברגלים יחפות, אבל כשעליהן נעליים נטמאו הנעליים, שהרי משקין מטמאים כלים, והן מטמאות את הזיתים. (100) שם פ"א מ"ט. (101) כדן משקים, שהם ראשון לטומאה, אפילו אם נגעו בולד הטומאה. (102) ראשון ושני וכו'. [במשנתנו כתוב "כולן טמאות", ומפרש שם רבינו, שהמשקין נעשו ראשון ומטמאים את הכיכרות והן שניות, וכאן חזר בו ואומר שכולן ראשון. ובדוחק אפשר לומר, שהתכוון כאן לכל המשקין שבגומות]. (103) מובן שהראשונה היא ראשון, והשנייה היא שני לטומאה, כמו ששינו שם: "מטמא שנים ופוסל אחד". (104) כדן אוכל תרומה. (105) המשקין שעליהם נטמאו ונעשו ראשון, כדן משקים שנגעו בראשון או בשני, והכיכרות שנגעו בהם נעשו שניות. (106) מפני שנגעה בשרץ.

יא. אכעבוע¹⁰⁷ הנעשה בעב¹⁰⁸ החבית¹⁰⁹ והרי הוא כמו פלי אחר בצדה, אם נקב האכעבוע לאויר החבית ונקב נקב אחר לחוץ זה כנגד זה¹¹⁰, או

1 המערב בהן⁸⁰, והמשקה מטמא שאר הזיתים. היו
2 פרויין על גבי פרויין והמשקה מלמטה⁸¹, אף על
3 פי שנגע בכביצה - אין טמא אלא מקום מגעו⁸².

(66) טהרות פ"ט מ"ח. (67) לפני שנותנים את הזיתים במקום סחיטתם, וטוחנים אותם בריחיים, כדי שיוציאו בבית הבד כל שמנם בלחץ הקורות והאבנים. (68) הזיתים שנגע בהם השרץ, והזיתים הטמאים אינם מטמאים את הטהורים, מפני שאין באחד מהם כביצה. (69) ונוגע בכל הזיתים. (70) שאינם אוכלין, ואינם מקבלים טומאה כלל. (71) פועלי בית הבד. ומדובר בעמי הארץ שטהרים חבר, ומעסיק אותם בבית הבד. (72) בשרץ. [הגר"א גורס במשנתנו "לא נגע", פירוש: השרץ לא נגע בזיתים]. (73) מה שאמרו עם-הארץ אינו נאמן על הטהרות, היינו בטהרות שלו, אבל על של אחרים נאמן (ראה ה"ל משכב ומושב פ"ג ה"ג). (74) זיתים שנדבקו לגוש אחד. (75) דנים את כל הזיתים שבאום כגוף אחד. (76) למעלה פ"ו ה"ז. ראה הערות, שם. (77) שם מ"ט. (78) האום התפורר לכמה גושים קטנים. (79) השרץ נגע בפירור שיש בו כביצה. [עלינו לדחוק ולפרש את לשונו של רבינו במשנתנו "זיתים מפורדים" לפי ביאורנו כאן, שהרי פסק בפ"א מה' אבות הטומאות ה"ב, ששני חצאי זיתים מן הנבילה אינם מטמאים אפילו אם נגעו בבת אחת, ואפילו נדבקו בידי אדם וכל-שכן שאין הזיתים דבוקים, אבל כשנדבקו ונעשו גוש, נתבאר למעלה שהם חיבור. ראה פ"ו ה"ז טעמו של דבר]. (80) מדובר במשקה מועט שאינו מחבר את כל הפירורים שיהיה דינם כגוש אחד, אבל אם יש תחת כולם שמן בעין נטמא הכול, אפילו כשהשרץ מונח על פירור פחות מכביצה, מפני שהמשקה מצרפם. (81) ואינו נוגע בפירור שנגע בו השרץ. (82) מפני שהפירור הטמא אינו נוגע במשקה.

4 ח. עם הארץ⁸³ שהושיט ידיו לגת ונגע באשפולות
5 - אשפול וכל סביבותיו טמאין, והגת⁸⁴ פלה
6 טהורה, מפני שמפסיקין האשפולות⁸⁵ שסביבות זה
7 האשפול בינו ובין שאר הגת.

(83) בבלי, עבודה זרה עה, ב. (84) הענבים שבגת שאינם נוגעים באשכול זה. (85) אבל זיתים אין להם אשכולות, ולפיכך אם נגע בגוש אחד - נטמאו כל הנוגעים בו. ונראה שזה אחד מהדברים שהקילו חכמים בטומאת עם-הארץ, אבל אם נגע טמא באשכול - נטמאו כל האשכולות שבגת כשהמשקה מחברם.

8 ט. הגפת⁸⁶ והזגים⁸⁷ שנעשו בטהרה⁸⁸ והלכו עליהן
9 טמאין ואחר כך יצאו מהן משקין⁸⁹ - הרי אלו
10 טהורין, שמתחלה נעשו בטהרה⁹⁰. ואם נעשו
11 מתחלה בטמאה⁹¹ ויצאו מהן משקין - טמאין⁹².

(86) פסולת של זיתים אחר סחיטת שמנם (כלים פ"ט מ"ו). (87) פסולת הענבים אחר דריכתם. (88) נסחטו ונדרכו על-ידי טהורים. (89) הגר"א אינו גורס במשנתנו את המלים "ואחר-כך", ומוסיף ואו, וגורס "ויצאו". ומפרש

לחוצן דרך הנקב החיצון. (111) בשני המקרים הללו, המשקין הנכנסים לחלול שבאבעבוע עד למקום הנקב החיצון מתעכבים שם. (112) נגע בנקב החיצון. (113) מכיון שמשקין שבאבעבוע מחוברים למשקין שבחבית. ולא דווקא אב הטומאה, אלא אפילו טבול-יום מטמא. ונקט אב הטומאה משום הבבא האחרונה להשמיענו שאפילו אב הטומאה אינו מטמא ('תפארת ישראל'. ראה ראב"ד. (114) כיסוי מהודק ומחובר יפה. (115) כלי חרס מוקף צמיד פתיל אינו מתטמא באוהל. (116) ואינה סגורה מכל צד. (117) שהרי היא פתוחה לכניסת אוויר ומשקין. (118) בנקב החיצון שמלמטה. (119) המשקין הנכנסים לאבעבוע דרך הנקב שמלמעלה יוצאים תיכף לחוצן דרך הנקב שלמטה הימנו, והרי זה כניצוק שאמרנו למעלה (פ"ז ה"א) שאינו חיבור. [הר"ש בפירוש שני מפרש, שבאבעבוע שהמשקין אינם מתעכבים בו אין עליו תורת כלי כלל, ודינו כגב הדופן, וכלי חרס אינו מטמא מגבו].

1 שְׁהִיָּה הַנֶּקֶב הַפְּנִימִי מִלְמַטָּה וְהַחִיצוֹן מִלְמַעְלָה¹¹¹,
2 וְהִיָּה הָאֲבַעְבוּעַ וְהַחֲבִית מְלֵאִים מִשְׁקִין, אִם נִגַע אֲב
3 הַטֹּמֵאָה בַּמִּשְׁקָה שְׂבָאֲבַעְבוּעוֹת¹¹² - נִטְמָאוּ כָּל
4 הַמִּשְׁקִין שֶׁבַּחֲבִית¹¹³. הִיתָה הַחֲבִית מְקַפֶּת צָמִיד
5 פְּתִיל¹¹⁴ וְנִתְּנָה בְּאֵהָל הַמֵּת¹¹⁵ - נִטְמָאת מִפְּנֵי הַנֶּקֶב
6 שְׂבָאֲבַעְבוּעַ זֶה, שְׁהָרִי הוּא מְפֹלֵשׁ לְאֹיָרָה¹¹⁶. וְכֵן
7 אִם הִיָּה הַנֶּקֶב שְׂבָאֲבַעְבוּעַ שְׂבָפְנִים מִלְמַעְלָה
8 וְהַחִיצוֹן מִלְמַטָּה - הָרִי זֶה אֵינָה נִצְלָת בְּצָמִיד
9 פְּתִיל¹¹⁷; אֲבָל אִם נִגַע אֲב הַטֹּמֵאָה בְּאֲבַעְבוּעַ¹¹⁸ -
10 לֹא נִטְמָאוּ מִשְׁקִין שֶׁבַּחֲבִית, וְהֵנָּם כְּמִבְדִּילִין מֵהֶן¹¹⁹.

(107) טבול-יום פ"ב מ"ח. (108) בדופן. (109) חביות של חרס נעשות מטיט, ושוורפים אותן בכבשן, ולפעמים הן מעלות כעין אבעבועות חלולים בדפנותיהן. (110) והמשקין שבחבית נכנסים בנקב הפנימי, ונשפכים

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ד-כ' תשרי תשע"ז

יום ראשון י"ד תשרי ה'תשע"ז

מצות לא תעשה קסז.

27 [שְׁשֶׁה] מִתֵּי מִצְוָה — חֵיֵב מִלְקוֹת. וְלֹא זֶה אֵינוֹ חָל עַל
28 הַנְּשִׂאִים; כֹּא בְּקִבְלָה (ספרא ריש פרשת אמור): "בְּגִי אֶהְרֶן
29 — וְלֹא בְּנוֹת אֶהְרֶן".

11 הַמִּצְוָה הַקִּס"ז — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהָר כֹּהֵן גָּדוֹל
12 מִלְהַטְמֵא עִם מֵת פִּתַח תְּקֵרָה אַחַת וְאֶפְלוּ מִתֵּי מִצְוָה,
13 כְּלוּמֹר: קְרוּבִי, וְהוּא אָמְרוּ: "וְעַל כָּל-נִפְשֹׁת מֵת לֹא
14 יָבֹא" (ויקרא כא, יא) וְאִם נִטְמָא, וְאֶפְלוּ לְאָבִיו וְלֵאמֹו —
15 לִזְקָה.

יום רביעי י"ז תשרי ה'תשע"ז

מצות עשה קעג. מצות לא תעשה שסב. שסד. שסג. שסה.

30 הַמִּצְוָה הַקַּע"ג — הַצּוּוִי שֶׁנִּצְטַוְיָנוּ לְמִנּוֹת עָלֵינוּ
31 מִלֶּךְ מִיִּשְׂרָאֵל שִׁיקְבֵּץ אֶת כָּל-אַמְתָּנוּ וְיֵאָחֵד אֶת דְּבָרֵתָנוּ
32 (ידבר דבר אחד בשם כולם). וְיִנְהִיג אֶת בָּלְנוּ, וְהוּא אָמְרוּ
33 יִתְעַלֶּה: "שׁוֹם תִּשִּׁים עָלֶיךָ מֶלֶךְ" (דברים יז, טו) וְכִבֵּר
34 הַזִּכְרָנוּ מִקֵּדָם (מצות עשה כ) אֶת-דְּבָרֵיהֶם בְּסִפְרֵי (דברים
35 יז, טו) "שֶׁלֶשׁ מִצְוֹת נִצְטַו יִשְׂרָאֵל בִּשְׁעַת כְּנִסְתָּם לְאֶרֶץ:
36 לְמִנּוֹת לָהֶם מֶלֶךְ, וְלִבְנוֹת בֵּית-הַבְּחִירָה, וְלַהֲכָרִית וְרָעוּ
37 שֶׁל עַמְלֶק". עוֹד אָמְרוּ בְּסִפְרֵי (דברים יז, טו): "שׁוֹם תִּשִּׁים
38 עָלֶיךָ מֶלֶךְ — מִצְוַת עֲשֵׂה". וְכֹא הַפְּרוּשׁ, שֶׁזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר
39 "שׁוֹם תִּשִּׁים עָלֶיךָ מֶלֶךְ — תִּהְיֶה אֵימָתוֹ עָלֶיךָ" וְשִׁיְהִיָּה
40 בְּלִבְנוּ בְּתִכְלִית הַכְּבוֹד וְהַגָּדְלָה וְהַרְוֵמָמוֹת שֶׁאֵין לְמַעְלָה
41 מִמֶּנָּה, עַד שֶׁתִּהְיֶה מַעְלָתוֹ אֲצֻלָּנוּ גְּדוֹלָה מִמַּעְלַת נְבִיא
42 מִבֵּין הַנְּבִיאִים שֶׁבְּדוֹרוֹ. וּבִפְרוּשׁ אָמְרוּ (הוריות יג.): "מֶלֶךְ
43 קוֹדֵם לְנְבִיא". וְכִשְׁמִצְוָה הַמֶּלֶךְ הָזֶה אֵיזָה צוּוִי שְׁלֹא
44 יִהְיֶה סוֹתֵר מִצְוָה מִן הַתּוֹרָה — חוֹבָה לְקִיָּם אֶת-פְּקָדָתוֹ;
45 וְהַעוֹבֵר עַל פְּקָדָתוֹ וְאֵינוֹ מְקַיְמָה, רְשׁוּת יֵשׁ לְמֶלֶךְ לְהַרְגוֹ
46 בְּסִיף, כְּמוֹ שֶׁקִּבְּלוּ אֲבוֹתֵינוּ עַל עֲצָמָם וְאָמְרוּ: "כָּל-אִישׁ
47 אֲשֶׁר יִמָּרָה אֶת-פִּיךָ וְגו' יוֹמָת" (יהושע א, יח). וְכָל-מוֹרָד

יום שני ט"ו תשרי ה'תשע"ז

מצות לא תעשה קסו.

16 הַמִּצְוָה הַקִּס"ו — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהָר כֹּהֵן הַדִּיּוֹט
17 מִלְהַטְמֵא לְשָׂאֵר מֵתִים חוּץ מִן-הַקְּרוּבִים הַמְּפָרְשִׁים
18 בְּכַתוּב, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לְנֶפֶשׁ לֹא-יִטְמָא בְּעַמִּיר"
19 (ויקרא כא, א). וְהַעוֹבֵר עַל לֹא זֶה וְנִטְמָא לְזוּלַת חֲמִשָּׁה
20 [שְׁשֶׁה] מִתֵּי מִצְוָה — חֵיֵב מִלְקוֹת. וְלֹא זֶה אֵינוֹ חָל עַל
21 הַנְּשִׂאִים; כֹּא בְּקִבְלָה (ספרא ריש פרשת אמור): "בְּגִי אֶהְרֶן
22 — וְלֹא בְּנוֹת אֶהְרֶן".

יום שלישי ט"ז תשרי ה'תשע"ז

מצות לא תעשה קסו.

23 הַמִּצְוָה הַקִּס"ו — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהָר כֹּהֵן הַדִּיּוֹט
24 מִלְהַטְמֵא לְשָׂאֵר מֵתִים חוּץ מִן-הַקְּרוּבִים הַמְּפָרְשִׁים
25 בְּכַתוּב, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לְנֶפֶשׁ לֹא-יִטְמָא בְּעַמִּיר"
26 (ויקרא כא, א). וְהַעוֹבֵר עַל לֹא זֶה וְנִטְמָא לְזוּלַת חֲמִשָּׁה

45 "שלא ישיב העם מצרימה" ולא ירבה-לו נשים (כדי שלא
46 יסור לבבו), וכסף וזהב לא ירבה-לו מאד". ולפי שנודע
47 טעמן הגיעו בקו לדי בטול במפרסם מענן שלמה
48 (המלך) עליו השלום, על אף גדל מעלתו במדע ובחקמה
49 ושהוא ידיד (שהתיר לעצמו באמרו "לא אסור" "לא אסור"
50 – ונכשל). אמרו (סנהדרין כא): שיש בזה הערה לבני
51 אדם, שאלו ידעו טעמי כל-המצוות היו מוצאים להם
52 דרך לבטולן שהרי אפלו זה השלם הגדול (שלמה המלך)
53 טעה בזה וחשב שלא יהא מעשה זה סבה לעברה בשום
54 פנים, כל-שכן ההמון בדעתם החלושה, שהיו באים לדי
55 ולזול בקו ויאמרו: לא אסר דבר זה ולא צוה על דבר
56 זה אלא בגלל כך וכך – אנו נזהר בדבר שבעבורו נתנה
57 מצוה זו ולא נקפיד על המצוה עצמה, וכך היו באים
58 לדי הפסד הדת. לפיכך הסתיר ה' יתעלה טעמיהן; אבל
59 אין מהן גם אחת שאין לה טעם וסבה, אלא שרב אותם
60 הסבות והטעמים לא ישיגום דעות ההמון ולא יבינום.
61 וכלם הם כמו שהעיד הנביא: "פקודי ה' ישרים משמחי"
62 לב" (תהלים יט, ט).

יום חמישי י"ח תשרי ה'תשע"ז

מצות עשה קפז. מצות לא תעשה מט.

מצות עשה קפח. קפט. מצות לא תעשה נט.

63 המצוה הקפ"ז – הצווי שנוצטוינו להרג שבועה
64 עממין ("החת, האמורי, הכנעני, הפריזי, החיזי, היבסי,
65 הגרגשי") ולאדם, בין שהם היו עקר עבודה זרה
66 ויסודה הראשון. והוא אמרו יתעלה: "כי-החרם
67 תחרימם" (דברים כ, יז). ובאר לנו בכתובים רבים, שטעם
68 הדבר: כדי שלא נלמד מפסירתם. ורבים הכתובים
69 המזוזים ומחזקים להרגם, ומלחמתם מלחמת מצוה.
70 ואולי יחשוב מישהו שזו מצוה שאינה נוהגת לדורות,
71 בין ששבועה עממין כבר אבדו; אף זאת לא יחשוב אלא
72 מי שלא הבין ענין נוהג לדורות ואינו נוהג לדורות,
73 והוא: שענין שנסתים עם השגת מטרתו, בלי שיהא אותו
74 הדבר קשור בזמן מסים – אין אומרים עליו "אינו נוהג
75 לדורות", לפי שהוא נוהג בכל-דור שבו נמצאת אפשרות
76 לאותו הדבר. הלא תראה, אם יאבד ה' את-נרע עמלק
77 בכללותו וישימדינו עד סופו – כמו שיהיה במהרה
78 במינו, כמו שהבטיח יתעלה: "כי-מחה אמתה את-זכר
79 עמלק וגו'" (שמות יז, יד) – האם נאמר אז שזה שצאמר
80 "תמחה את-זכר עמלק" (דברים כה, יט) אינו נוהג
81 לדורות? כך אין לומר, אלא הוא נוהג בכל-דור ודור.
82 וכל-עוד מציא נרע עמלק מצוה להכריתו. וכך הריגת
83 שבועה עממין ולאדם הוא צווי שנוצטוינו בו – והיא
84 מלחמת מצוה. ונאנחנו מצוים לשרשם (לעקם מהשורש)

1 במלכות – יהיה מי שיהיה – דמו מתר למלך הממנה
2 על פי התורה. וכבר נתבאר כי-דיני מצוה זו בפרק ב'
3 מסנהדרין (יט): ובריש ברתות (ה): ופרק ז' מסוטה (מא):.

4 המצוה השס"ב – האזהרה שהזהרנו מלהעמיד
5 עלינו מלך, איש שאינו מוצע ישראל, אף-על-פי שהוא
6 גר צדק, והוא אמרו יתעלה: "לא תוכל לתת עליך איש
7 נכרי אשר לא-אחיד הוא" (דברים יז, טו). ולשון ספרי
8 (פרשת שופטים שם): "לא תוכל לתת עליך איש נכרי –
9 זו מצוה לא-תעשה". וכן שאר המנויים אסור שנומנה
10 עלינו בשום דבר מן הדברים – לא מנוי תורה (דין,
11 ראש ישיבה וכדומה) ולא מנוי מלכות – אדם שהוא
12 מקהל גרים עד שתהא אמו מישראל. שהרי אמר יתעלה:
13 "שום תשים עליך מלך מקרב אחיד" (שם), אמרו (יבמות
14 מהא): "כל-משומות שאתה משים עליך לא יהיו אלא
15 מקרב אחיד". אבל המלכות בלבד, כבר ידעתי מפסוקי
16 ספרי הנבואה (נ"ך) שזכה בה דוד. ובפרוש אמרו (יומא
17 עב): "כתר מלכות זכה בו דוד", וכן נרעו אחריי עד סוף
18 כל-הדורות. אין מלך למי שמאמין בתורת משה רבנו
19 אלא מנרע דוד, מנרע שלמה דוקא; וכל שהוא מזולת
20 הנרע הנקבד הזה לענין מלכות – "נכרי" קרינא ביה.
21 וזה ברור ואין בו ספק. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בכמה
22 מקומות ביבמות (יח. ואילך) וסנהדרין (מה): וסוטה (מא).
23 ונדה (מט):.

24 המצוה השס"ד – האזהרה שהזהר המלך
25 מלהרבות נשים, והוא אמרו יתעלה: "ולא ירבה-לו
26 נשים" (שם, יז). והגבול לכך, שלא יוסיף על שמנה
27 עשרה נשים בכתבה וקדושין. וכבר נתבאר גם דיני
28 מצוה זו בפרק ב' מסנהדרין (כא); וכל-זמן שמוסיף
29 עליהן – לוקה.

30 המצוה השס"ה – האזהרה שהזהר המלך
31 מלהרבות סוסים, והוא אמרו יתעלה: "לא-ירבה-לו
32 סוסים" (שם, טז). והגבול לכך, שלא יהיו לו סוסים
33 (פנויים) שרצים לפניו, ואפלו סוס אחד לא יהיה אצלו,
34 זולת בהמה שהוא רוכב עליה בלבד, או סוסים שיהיו
35 בארות שהם מוכנים אצלו למלחמה שיורכבו עליהם
36 הצבא; אבל לעצמו – רק בהמה אחת בלבד. וכבר
37 נתבאר דיני מצוה זו בפרק ב' מסנהדרין (כא):.

38 המצוה השס"ה – האזהרה שהזהר המלך
39 מלהרבות ממון מיוחד לעצמו, והוא אמרו יתעלה:
40 "וכסף וזהב לא ירבה-לו מאד" (שם). והגבול לכך הוא,
41 שלא יהיה לו למעלה מקדי להוציא הוצאות על מרכבתו
42 ועבדיו המיחדים לו. אבל לקבץ ממון שיהא לצרכי
43 כל-ישראל – הרי זה מתר. וכבר באר ה' יתעלה בכתוב
44 טעם שלש מצות אלו, כלומר: "לא-ירבה-לו סוסים (כדי

45 אֲשֶׁר-עָשָׂה לָךְ עֲמָלֶךְ — בַּפֶּה, לֹא תִשָּׁפַח — בְּלִבְּךָ".
 46 כְּלוּמֹר: אֲמֹר דְּבָרִים בְּפִיךָ שִׁיבִיאוּ בְּגִי אָדָם לָךְ, שֶׁלֹּא
 47 תִּסּוּר שְׁנֵאתוֹ מִן-הַלֵּב. וּלְשׁוֹן סִפְרָא (ריש פרשת בחוקותי):
 48 "זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה לָךְ עֲמָלֶךְ, יָכוֹל בְּלִבְכֶּךָ? בִּשְׁהוּא
 49 אוֹמֵר שֶׁלֹּא תִשָּׁפַח, הָרִי שִׁכַּחַת הַלֵּב אֲמוּרָה; הֵא מָה אֲנִי
 50 מִקֵּיָּם זָכוֹר? — שִׁתְּהָא שׁוֹנָה (אומר) בְּפִיךָ". הֵלֵא תִרְאַה,
 51 אִיךָ עָשָׂה שְׂמוּאֵל הַנָּבִיא, כְּשֶׁבֶא לְקִיָּם מִצְוָה זוֹ: שֶׁהוּא
 52 זָכַר תַּחֲלָה, וְאַחֲרֵיכֵן צִוָּה לְהִרְגֵם, וְהוּא אָמַר: "פִּקְדָתִי
 53 אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה עֲמָלֶךְ לִישְׂרָאֵל" (שמואל א' טו, ב).

54 הַמִּצְוָה הַנ"ט — הָאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְשִׁכּוּחַ אֶת
 55 אֲשֶׁר עָשָׂה לָנוּ זָרַע עֲמָלֶךְ, וְאֲשֶׁר קִדְמוּנוּ בְּרַעַ. וַיִּכְבֵּר
 56 בְּאֲזָנוֹ בְּמִצְוָה קפ"ט מִמִּצְוֹת עָשָׂה שִׁזְכִּירַת מָה שֶׁעָשָׂה
 57 לָנוּ זָרַע עֲמָלֶךְ וְחִדּוּשׁ הָאִיכָה לוֹ — הִיא מִצְוֹת עָשָׂה.
 58 וְכֵן מְזַהֵרִים אֲנִי מִלְּהַשְׁלִיךְ דְּבָר זֶה מִלְּבָנוּ וּמִלְשִׁכּוּחַ —
 59 וְהִיא מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, וְהוּא אָמַר: יִתְעַלָּה: "לֹא תִשָּׁפַח"
 60 (דברים כה, יט), וַיִּסְפְּרֵי (סוף פרשת תצא שם): "זָכוֹר" —
 61 בַּפֶּה; "לֹא תִשָּׁפַח" — בְּלִבְּךָ, כְּלוּמֹר: אַל תִּשְׁלִיךְ אִיכְתּוֹ
 62 וְאַל תִּסְרִינָה מִלְּבָבְךָ.

יום שישי י"ט תשרי ה'תשע"ז

מצות לא תעשה מו. מצות עשה קצ.

מצות לא תעשה נו. נז. מצות עשה קצב. קצג.

63 הַמִּצְוָה הַמ"ו — הָאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהִירוּ שְׁלֵעוֹלָם לֹא
 64 לַגּוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, כְּדִי שֶׁלֹּא נִלְמַד כְּפִירְתָם וְשֶׁלֹּא נִהְיָה
 65 כְּמִנְהַגֵּיהֶם הַמִּגְנִיִּים לְדַעַת הַתּוֹרָה, וְהוּא אָמַר: יִתְעַלָּה:
 66 "לֹא תִסְפוּן לִשְׂכּוֹב בְּדֶרֶךְ הַזֶּה עוֹד" (דברים יז, טז). וַיִּכְבֵּר
 67 נִכְפַּל הֵלֵא בְּעֵינָיו זֶה שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים, אָמַר: (ירושלמי סוכה
 68 פ' ד הלכה א): בִּשְׁלִישֵׁה מִקּוֹמוֹת הִזְהִירָה תּוֹרָה אֶת־
 69 יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא לָשׁוּב לְמִצְרַיִם, וּבִשְׁלִישֵׁה חֲזָרוּ לְמִצְרַיִם
 70 וּבִשְׁלִישֵׁתָן נִעְנְשׁוּ. שְׁלִשֶׁת הַמִּקּוֹמוֹת — אֶחָד מֵהֶם הוּא
 71 שֶׁהִזְכִּירוּ: וְהַשֵּׁנִי — אָמַר: "בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי לָךְ
 72 לֹא-תִסִּיף עוֹד לָרֵאתָה" (שם כח, טח); וְהַשְּׁלִישִׁי —
 73 אָמַר: "כִּי אֲשֶׁר רֵאִיתָם אֶת־מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ
 74 לָרֵאתָם עוֹד עַד־עוֹלָם" (שמות יד, יג) וְאַף־עַל־פִּי שֶׁשָּׁפַט
 75 הַלְשׁוֹן שֶׁהוּא סִפּוֹר, בָּא לָנוּ בַּקִּבְלָה שֶׁהוּא לֹא. וַיִּכְבֵּר
 76 נִתְבָּאֵר בְּסוּף גִּמְרָא סָבָה (נא): שְׁגַם אֶלְכָּסְנִדְרָא הִיא
 77 מִכָּל הָאֶרֶץ שֶׁאֲסוּר לְדוּר בָּהּ, וּמִיָּם אֶלְכָּסְנִדְרָא מוֹדִידִים
 78 חֵבֶל אֶרֶץ (חלקת אדמה) בְּאֶרֶץ אֲרַבַּע מֵאוֹת פָּרָסָה וְרֹחֵב
 79 אֲרַבַּע מֵאוֹת פָּרָסָה, וְזוֹהִי כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם שֶׁאֲסוּר לְדוּר
 80 בָּהּ. אָבֵל מִתֵּר לַעֲבֹר בָּהּ לִשְׂם מִסְחָר אוֹ כְּדִי לַעֲבֹר לְאֶרֶץ
 81 אַחֲרָת. וּבִפְרוּשׁ אָמַר: בִּירוּשְׁלָיִם (סנהדרין סוף פ' ד):
 82 לִישִׁיבָה אִי אֶתָּה חוּזֵר, אָבֵל אֶתָּה חוּזֵר לְסַחֲרָה
 83 לְפִרְקָמְטִיָּא וּלְכַבּוּשׁ הָאֶרֶץ.

1 וַיִּלְרַדְפֵם בְּכָל־דוֹר וְדוֹר עַד שִׁישְׁמָדוֹ, עַד הָאֲחִירָוֹן, וְכֵן
 2 עָשִׂינוּ, עַד שֶׁנִּשְׁלַמָּה הַשְׁמָדָתָם עַל־יְדֵי דָוִד, וְנִתְפָּרְרָה
 3 הַשְּׂאִרִית וְנִטְמָעָה בֵּין הָאֲמוֹת עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאַר בָּהֶם שְׂרָשׁ.
 4 אוֹלָם עַל־יְדֵי זֶה שֶׁכָּבַד כְּלוֹ, לֹא תִהְיֶה הַמִּצְוָה שֶׁנִּצְטְוִינוּ
 5 לְהִרְגֵם מִצְוָה שֶׁאֵינָה נוֹהֶגֶת לְדוֹרוֹת, כְּשֶׁם שֶׁלֹּא נֹאמַר
 6 מִלְחָמָה עֲמָלֶךְ שֶׁאֵינָה נוֹהֶגֶת לְדוֹרוֹת, אֲפִלּוּ אַחֵר
 7 הַשְׁמָדָתָם וְהַכְרַתָּתָם, כִּי מִצְוָה זוֹ אֵינָה קְשׁוּרָה בְּזִמְנָה וְלֹא
 8 בְּמִקּוֹם מִיָּחִיד כְּמוֹ הַמִּצְוֹת הַמִּיָּחִידוֹת לְמִדְבָּר אוֹ לְמִצְרַיִם.
 9 אֲלֹא הִיא קְשׁוּרָה בְּמִי שֶׁמִּצְוִיָּם עָלָיו, וְכָל־עוֹד יִהְיֶה
 10 בְּנִמְצָא (אפילו אילו היו קיימים היום) מִקֵּיָּמִים בּוֹ אוֹתוֹ
 11 הַצּוּרִי. וּבִכָּלֵל רָאוּי לָךְ לְהִכִּין וּלְהִתְבַּוֵּן בְּהִבְדֵּל בֵּין
 12 הַמִּצְוָה וּבֵין הַדְּבָר שֶׁנִּצְטְוָה עָלָיו. כִּי יֵשׁ שֶׁהַמִּצְוָה נוֹהֶגֶת
 13 לְדוֹרוֹת, אֲלֹא שֶׁהַדְּבָר שֶׁנִּצְטְוָה עָלָיו כָּבַד נִעְבֵּר בְּדוֹר
 14 מִן־הַדּוֹרוֹת; אִף לֹא בְּהִעָבֵר הַדְּבָר שֶׁנִּצְטְוָה עָלָיו תִּהְיֶה
 15 הַמִּצְוָה לֹא־יִנָּה נוֹהֶגֶת לְדוֹרוֹת אָבֵל תִּהְיֶה אֵינָה נוֹהֶגֶת
 16 לְדוֹרוֹת אִם הִיא הַדְּבָר לְהִסָּף וְהוּא: שִׁיָּהָ דְבָר מִסִּים
 17 מִצְוִי בְּמִצְבֵּי מִסִּים, וְהִיא חֵיב לַעֲשׂוֹת בּוֹ מִעֲשֶׂה אַחֵר, אוֹ
 18 דִּין אַחֵד וּבְזִמְנָה מִסִּים — וְהַיּוֹם אֵינּוּ חוֹבָה, אֶף־עַל־פִּי
 19 שְׁאוֹתוֹ הַדְּבָר מִצְוִי בְּאוֹתוֹ הַמִּצְבֵּי, כְּגוֹן: לֹוי זָקֵן שֶׁהִיא
 20 פְּסוּל בְּמִדְבָּר וְהוּא כְּשֶׁר אֲצִלָּנוּ הַיּוֹם. כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר
 21 בְּמִקּוֹמוֹ (חולין כד.). וְהֵבֵן כָּלֵל זֶה וְדַעְהוּ.

22 הַמִּצְוָה הַמ"ט — הָאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהִירוּ שֶׁלֹּא לְהִחַיֹּת
 23 אָדָם מִשְׁבַּעַה עֲמָמִין, כְּדִי שֶׁלֹּא יִקְלָקְלוּ אֶת בְּגִי־אָדָם
 24 וְיִטְעוּם בַּעֲבוּדָה זָרָה, וְהוּא אָמַר: יִתְעַלָּה: "לֹא תַחֲיֶה
 25 כָּל־נֶשְׁמָה" (שם כ, טז). וְתִהְיֶה הִרְיָתָם מִצְוֹת עָשָׂה, כְּמוֹ
 26 שֶׁבְּאֲזָנוֹ בְּמִצְוָה קפז. וְהַעוֹבֵר וְאֵינּוּ הוֹרֵג מֵהֶם —
 27 אֶת־שְׁאֵפְשֶׁר לוֹ לְהִרְגּוֹ — הָרִי זֶה עֹבֵר עַל מִצְוֹת
 28 לֹא־תַעֲשֶׂה.

29 הַמִּצְוָה הַקפ"ח — הַצּוּרִי שֶׁנִּצְטְוִינוּ לְהַכְרִית זָרַע
 30 עֲמָלֶךְ בְּלִבֵּד מִכָּל־שְׂאֵר זָרַע עָשׂוֹ, זָכָרִים וּנְקִיבוֹת, קִטָּן
 31 וְגָדוֹל, וְהוּא אָמַר: יִתְעַלָּה: "תִּמְחָה אֶת־זָכָר עֲמָלֶךְ"
 32 (שמות יז, יד) וַיִּכְבֵּר הִזְכִּירוּ מִקֵּדָם (מצות עשה כ, וקע"ג)
 33 אָמַרְם (סנהדרין כ): "שֶׁלֹּשׁ מִצְוֹת נִצְטְווּ יִשְׂרָאֵל בִּשְׁעַת
 34 כְּנִיסָתָם לְאֶרֶץ: לְמַנּוֹת לָהֶם מֶלֶךְ, וּלְכַנּוֹת לָהֶם בֵּית־
 35 הַבְּחִירָה, וְלְהַכְרִית זָרַעוֹ שֶׁל עֲמָלֶךְ". וְגַם מִלְחָמָה עֲמָלֶךְ
 36 הִיא מִלְחָמָה מִצְוָה. וַיִּכְבֵּר נִתְבָּאֵר דִּינִיָּה בְּפֶרֶק ח' מִסּוּטָה
 37 (מד:).

38 הַמִּצְוָה הַקפ"ט — הַצּוּרִי שֶׁנִּצְטְוִינוּ לְזַכּוֹר אֶת
 39 אֲשֶׁר־עָשָׂה לָנוּ עֲמָלֶךְ, שֶׁקִּדְּם אוֹתָנוּ בְּרַעַ, שֶׁנֹּאמַר אֶת־זֶה
 40 בְּכָל־זִמְנָה וּזִמְנָה וַיַּעֲזוּר אֶת־הַנִּפְשׁוֹת בְּדִבְרִים לְהַלְחֵם בּוֹ,
 41 שֶׁנִּתְבָּאֵר אֶת בְּגִי־הָאָדָם לְשָׁנְאוֹ, כְּדִי שֶׁלֹּא יִשְׁכַּח הַדְּבָר וְלֹא
 42 תִּחַלֵּשׁ שְׁנֵאתוֹ וְלֹא תִמְעַט בְּנִפְשׁוֹת בְּמִשְׁפַּח הַזִּמְנָה; וְזֶה
 43 אָמַר: יִתְעַלָּה: "זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה לָךְ עֲמָלֶךְ" (דברים
 44 כה, יז). וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (סוף פרשת כי תצא): "זָכוֹר אֶת

מחנותינו למלחמה נכין דרך מחוץ למחנה שבו יפנו, ולא יעשה כל-איש צרכיו בכל-מקום (על פני השדה) ובין האהלים — בדרך שעושים האמות — והוא אמרו יתעלה: "ויד תהיה לך מחוץ למחנה וגו'" (שם כג, יג). ולשון ספרא (פרשת תצא): "אין יד אלא מקום, שנאמר: והנה מציב לו יד" (שמואל-א טו, יב).

המצוה הקצ"ג — הצווי שנוצטוינו שיהא כלי החפירה תלוי עם כלי המלחמה לכל-אנשי המחנה כדי לחפור בו מקום שיפנה שם בדרך המוכנה לך, ויכסה את-הצואה אחר שיפנה, כדי שלא תראה הצואה על פני הארץ במחנה המלחמה דוקא, כמו שאמר בתחלת הפרשה: "כי-תצא מחנה על איבק" (דברים כג, י). ולשון צווי זה הוא אמרו יתעלה: "ויתר תהיה לך על-אונך" (שם, יד). ולשון ספרי (פרשת כי-תצא): "אין אונך אלא מקום זיונך" (כלי מלחמה — וצריך דיתר להיות "על אונך").

יום שבת קודש כ' תשרי ה'תשע"ז

מצות עשה קצא. ריד.

מצות לא תעשה שיא. נח.

מצות עשה רכא. מצות לא תעשה רסג. רסד.

המצוה הקצ"א — הצווי שנוצטוינו למנות כהן שייכח (יטיף וינאם) לפני העם את-תוכחת המלחמה ("שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה וגו'" — דברים כ, ג), ויחזיר מי שאינו ראוי שילחם, הן מפני חלשתו, הן מפני שמחשבותיו תלויות בדבר הגורם לו חסר גישה למלחמה — והם שלשת הדברים שבאר הכתוב (בית, כרם, אשה) — ורק אחר-כך מתחילים במלחמה. וכהן זה נקרא: 'משוח-מלחמה'. ויאמר בתוכחתו כלשון הנזכר בתורה, ויוסיף בענין זה דברים המעודדים את העם למלחמה ומביאים אותם למסור את-נפשם על נצחון דת ה', ועל הנקמה בסכלים המקלקלים את-סדר הישוב, והוא אמרו יתעלה: "והיה פקרבכם אל-המלחמה ונגש הפה"ן" (שם, ב). אחר-כך יצוה להכריז בשורות הצבא להחזיר רפי הלכב, וכל-מי שבנה ולא ישב או נטע ולא אכל, או ארש ולא פנס כמו שבאר הכתוב, והוא אמרו: "ודברו השטרים" (שם, ה). אמרו בגמרא (סוטה מג.): "ודברו השטרים — כהן מדבר ושוטר משמיע". וכל-זה, כלומר: תוכחת משוח-מלחמה וההכרזה בערכי המלחמה אינו חובה אלא במלחמת הרשות ובה נהג דין זה; אבל מלחמת מצוה — אין בה שום דבר מפל-זה, לא תוכחה ("שמע ישראל וגו'") ולא הכרזה (להחזיר שלושה סוגים שבמקרא), כמו שנתבאר בפרק ח' מסוטה (מד:). ושם נתבאר דיני מצוה זו.

המצוה המשלימה מאה ותשעים — הצווי שנוצטוינו (לנהוג כמה פרטי דינים) במלחמת שאר האמות, והיא הנקראת: מלחמת רשות. שכן נצטוינו שאם נלחם עמם, נכרות עמם ברית על נפשם בלבד (שלא נהרגם); אם ישלימו עמנו וימסרו לנו את-הארץ, אז נטיל עליהם תשלום מסים ועבדות, והוא אמרו יתעלה: "יהיו לך למס ועבדות" (דברים כ, יא). ולשון ספרי (פרשת שופטים שם): "אמרו: מקבלין אנו עלינו מסים ולא שעבוד, שעבוד ולא מסים — אין שומעין להם עד שיקבלו עליהם זו וזו". והוא: שיתנו דבר קבוע כל-שנה, כפי שיקבע המלך בעת ההיא ויהיו נכנעים ונתונים במורא ושבדות, וזהו ענין השעבוד. אבל אם לא ישלימו אתנו — נצטוינו להרוג כל-זכר בעיר, קטן וגדול, ולקחת כל-שלה וכל-הנשים, והוא אמרו יתעלה: "ואם-לא תשלים עמך וגו'" (שם, יב). וכל-זה (שאם לא השלימו אין הורגין את כולם) הוא דין מלחמת הרשות. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ח' מסוטה (מד:). ובפרק ב' מסנהדרין (כ:).

המצוה הנ"ו — האזהרה שהזהרנו שלא לקרא שלום לעמון ומואב לעולם, והוא שה' צונו שבצורנו על הערים נשלח לאנשיהן לפני המלחמה שיכנעו ויבקש מהם שישלימו אתנו; אם ימסרו לנו את-העיר, אסור לנו להלחם בהם ולהרגם, כמו שבארנו במצוה ק"ץ ממצות עשה — חוץ מעמון ומואב שאין נוהגים עמם מנהג זה; אלא הזהירנו ה' מלהקדים להם שלום ומלבקש שיכנעו. והוא אמרו יתעלה: "לא-תדרש שלמם וטבתם" (שם כג, ז). ולשון ספרי (שם): "מכלל שנאמר: כי-תקרב אל-עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום (שם כ, י) יכול אף כן? (בעמון ומואב) תלמוד לומר: "לא-תדרש שלמם וטבתם". מכלל שנאמר: ("לא תסגיר עבד אל אדוניו .. עמך יישב) בטוב לו" (שם כג, יז) יכול אף כן (בעמוני ומואבי), תלמוד לומר: ("לא תדרוש שלומם") "וטבתם, כל-ימך" (שם, ז).

המצוה הנ"ז — האזהרה שהזהרנו מלכרות אילנות מאכל בשעת המצור על עיר כדי להציק לאנשיה ולהכאיב להם, והוא אמרו יתעלה: "לא-תשחית את-עצה — ואתו לא תכרת" (שם כ, יט). וכן נכנסת כל-השחתה בכלל לאו זה, כגון מי שישורו בגד לבטלה או ישבור כלי לבטלה — הרי זה עובר משום "לא-תשחית" ולוקה ובסוף מפות (כב). נתבאר, שקוצץ אילנות טובות — לוקה. אמרו: ואזהרתה מהכא: "ממנו תאכל ואתו לא תכרת" וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ב' מבבא בתרא (כו:).

המצוה הקצ"ב — הצווי שנוצטוינו שבזמן שיצאו

את-הצווי בענין זה הרבה, כלומר: שלא לערוץ וּשְׁלֹא
לפנות לאחור בשעת המלחמה לפי שבמצב זה אפשר
לקיים את דבר האמת. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק
ח' מסוטה (מב):

המצוה הרכ"א — הצווי שנוצטונו בדין יפת תאר,
והוא אמרו יתעלה: ("כי תצא למלחמה...") וְיָרֵאתָ
בשביה אשת יפת-תאר" (שם כא, יא) וכבר נתבאר דיני
מצוה זו בריש קדושין (כא):

המצוה הרס"ג — האזהרה שהזהרנו מלמכור אשת
יפת-תאר אחרי בעילתה באותה הפעם שבא עליה
בשעת כפוש העיר, כמו שנתבאר במקומו, והוא אמרו
יתעלה: "וְהָיָה אִם-לֹא חָפְצָתָּ בָּהּ וְשִׁלַּחְתָּהּ לנִפְשָׁהּ וּמָכַר
לֹא-תִמְכְּרָנָהּ בַּכֶּסֶף" (שם, יד):

המצוה הרס"ד — האזהרה שהזהרנו גם בן
מלחמה לא יפת-תאר אחר בעילתה. פונתי באמרי
ל"העבירה": שלא יעשה שפחה ויניחנה אצלו כשאר
השפחות העובדות דרך שפחות, והוא אמרו יתעלה:
"לֹא-תִתְּעָמַר בָּהּ תַּחַת אִשָּׁר עֲנִיתָהּ" (שם). ולשון ספרי
(פרשת תצא שם): "לֹא-תִתְּעָמַר בָּהּ — שלא תשתמש
בה". הנה נתבאר לך ששני לאוין אלו מזהירים על שני
ענינים נפרדים, והם: שהזהר מלמכרה לזולתו וגם
מלהשאינה אצלו דרך שפחות, אלא כמו שצוה יתעלה:
"וְשִׁלַּחְתָּהּ לנִפְשָׁהּ". וכך פָּרְשׁוּ (בדוגמא לפירוש שביפת
תואר) במה שצאמר: בגונב נפש וְהִתְעָמְרוּ בוֹ וּמָכְרוּ
(שם כד, ז), אמרו (ספרי שם): מְשִׁיכֵינִסּוֹ לְרִשְׁתּוֹ וַיִּשְׁתַּמֵּשׁ
בו. וכבר נתבאר דיני יפת-תאר בתחלת קדושין (כא):

המצוה הרי"ד — הצווי שנוצטונו שיתחד החתן
לאשתו שנה שלמה, ולא ילך בה למסעות ולא יצא
לצבא כבוש, ולא יתחייב בכל-הדומה לזה — אלא
ישמח עמה שנה תמימה מיום שנקנסה (נשאה), והוא
אמרו יתעלה: "זָקִי יִהְיֶה לְבֵיתוֹ שָׁנָה אַחַת וְשִׂמְחָה
אֶת-אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר-לָקַח" (שם כד, ה). וכבר נתבאר דיני
מצוה זו בפרק ח' מסוטה (מג):

המצוה השי"א — האזהרה שהזהרנו מלהוציא
את-החתן מביתו במשך שנה לשום עבודה מן-העבודות
לא למלחמה ולא לזולתה, אלא נפטרנו במשך כל-השנה
מחובות הגורמים להעדרו מביתו, והוא אמרו יתעלה:
"וְלֹא-יַעֲבֹר עָלָיו לְכָל-דֶּבֶר" (שם). ולשון גמרא סוטה
(מד): "לֹא יֵצֵא בַּצָּבָא" (שם) יכול בצבא הוא בלא יצא,
אבל יתקן כלי זין ויספק מים ומזון — תלמוד לומר:
"וְלֹא-יַעֲבֹר עָלָיו לְכָל-דֶּבֶר", עליו הוא דאין אתה מעביר
אבל אתה מעביר על אחרים (שאר הפטורים מהמלחמה,
הבונה בית וכו'), וכי מאחר דנפקא לי (שאני לומדו)
מ"לא-יַעֲבֹר עָלָיו לְכָל-דֶּבֶר", לֹא יֵצֵא בַּצָּבָא למה לי?
לעבר עליו בשני לאוין. וכבר בארנו בכלל התשיעי
שלא כל-מה שחייבים עליו בשני לאוין יתה שתי מצות.
ודע שגם החתן עצמו (בנוסף לאזהרה המוטלת על הממונים
על הגיוס והפטור לצבא) מזהר מלצאת מביתו, כלומר:
לנסע — כל-השנה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק
ח' מסוטה (שם):

המצוה הנ"ח — האזהרה שהזהרנו מלירוא את-
הכופרים בשעת המלחמה ומלערוץ (לפחד) מפניהם,
אלא חובה להתאמץ ולהתחזק ולעמוד כנגד העם האחר
(האויב). וכל-הנסוג ופונה לאחור — הרי זה עבר על
לא-תעשה, והוא אמרו: "לֹא תִעָרֵץ מִפְּנֵיהֶם" (שם ז, כא).
וכפל את-הלאו ואמר: "לֹא תִירָאוּם" (שם ג, כב). וכפל

סיום מחזור הל"ה במסלול ג' פרקים ליום

המשך מעמוד כו

יום שמחת תורה, ה'תשכ"ו

ביאור בדרך אפשר

שאר הברכות האמורות בהמשך פרשת
בחוקתי עד "ואולף אתכם
קוממיות"⁷³, בקומה זקופה
בגאולה האמתית והשלמה
על-ידי משיח צדקנו, בקרוב
ממש.

ביאור בדרך אפשר

ברוך-הוא "אם"⁷² בחקתי
תלכו (שתהיו עמלים בתורה) ואת
מצותי תשמרו גו' (אזי) ונתתי גשמיכם בעתם
וגו', וכל הברכות האמורות בפרשה, עד "ואולף
אתכם קוממיות"⁷³, בגאולה האמתית והשלמה
על-ידי משיח צדקנו, בקרוב ממש.

ישעיה פרק ל ל ג

לג כִּי־עָרוּךְ מֵאֲתָמוּל תִּפְתָּה גַם־ (הוא) הִיא לְמִלְךְ הוֹכֵן הַעֲמִיק הָרַחֵב מְדֻרְתָּה אֲשׁ וְעַצִּים תִּרְפָּה נִשְׁמַת יְהוָה כְּנָחַל גְּפָרִית בַּעֲרָה בָּהּ: (פ)

ישעיה פרק לא א-ג

א הוּי הַיִּרְדִּים מִצְרִים לְעֹזָה עַל־סוּסִים יִשְׁעֵנוּ וַיִּכְתְּחוּ עַל־רֶכֶב כִּי רָב וְעַל פָּרָשִׁים כִּי־עֲצָמוּ מְאֹד וְלֹא שָׁעוּ עַל־קֶדֶשׁ יִשְׂרָאֵל וְאֶת־יְהוָה לֹא דָרְשׁוּ: ב וְגַם־הוּא חָכֵם וַיָּבֹא רָע וְאֶת־דִּבְרָיו לֹא הִסִּיר וְקָם עַל־בֵּית מִרְעִים וְעַל־עֹזֶרֶת פָּעַלִי אֲנִי: ג וּמִצְרִים אָדָם וְלֹא־אֵל וְסוּסֵיהֶם בָּשָׂר וְלֹא־רוּחַ וַיִּתְּהָ יִפְתָּה יָדוֹ וְכָשַׁל עֹזָר וְנָפַל עֹזֵר וַיַּחֲדוּ בָלֵם יִכְלִיוּ: (ס)

רש"י

אלהי ישראל בטח וימרוד במלך אשור: (ב) ואת דבריו לא הסיר. אשר אמר והשיבך ה' מצרים באניות (דברים כח) מדה כנגד מדה שאמרתי לך (שם) לא תוסיף עוד לראותה ואתה הלכת מדעתך סופך לילך בגלות על כרחך: וקם. על עשרת השבטים שהם בית מרעים ועל מצרים אשר הם להם לעזרה: (ג) יטה ידו. שהקב"ה סומך הכל בידו, וכשיטה אותה יפלו כזה שאוחזו דבר בכפו וכשהוא מרכין כפו הוא נופל כך ומדרש אגדה ויונתן תרגם ירים יד מחת גבורתיה:

מצודת ציון

(לג) ערוך. ענין סדור: מאתמול. ר"ל מזמן קרוב וכן ואתמול עמי לאויב יקומם (מיכה ב): תפתה. כן יקרא הגיהנם ע"ש שכל הנפתה ביצרו נופל בו וכן ותופת לפנים אהיה (איוב יז): הוכן. מלשון הכנה: מדורתה. ענין תבערה כמו אגדיל המדורה (יחזקאל כד): נשמת. ענין נשיבת רוח הפה כמו מנשמת אל יתן קרח (איוב לז): בוערה. דולקת: (א) ישענו. ענין בטחון וסמיכה: פרשים. הם רוכבי הסוסים הרגילים בזה: עצמו. ענין ריבוי כמו עצמו לי אלמנותיו (ירמיה טו): ולא שעו. ולא פנו וכן ישעה האדם על עושהו (לעיל יז): (ב) מרעים. רשעים: (ג) רוח. כן נקרא המלאך וכן ה' אלהים שלחני ורוחו (לקמן מח):

הסוסים: ולא שעו. לא פנו לבטוח על ה': (ב) וגם הוא חכם. אם הם נתחכמו לבטל הרעה המיועדת ע"י עזרת מצרים הנה גם הוא חכם להפר עצתם ויביא את הרעה ולא יסיר דבריו אשר גזר עליהם על ידי הנביאים: וקם על בית מרעים. האל יקום על ישראל שהם בית מרעים ויביא עליהם הרעה וגם יקים על אנשי עזרתם הם מצרים פועלי האון: (ג) ומצרים. ר"ל מהו הבטחון הזה הלא מצרים אדם ולא אל: וה' יטה ידו. להכות בהם: וכשל עוזר. אלו מצרים שרצו לעזור לישראל כי גם הם יפלו ביד אשור: ונפל עוזר. אלו ישראל שחשבו להיות נעזרים במצרים: ויחדו. העזר והעוזר יכלו מן העולם:

(לג) כי ערוך מאתמול. יום שני לבריאת עולם יום שיש לו תמול ואין לו שלשום: תפתה. גיהנם שכל המתפתה ביצרו נופל שם: למלך הוכן. לצורך סנחריב וחילו: מדורתה. לשון אש נסקת מערכת עצים על האש קרויה מדורה: נשמת ה'. נפיחת רוחו: בוערה. בוערת: (א) הוי. על הושע ועשרת השבטים היורדים מצרימה לעזרה אשר שלחו מלאכים אל סוא מלך מצרים (מלכים ב יז): ועל סוסים. הבאים משם שהם קלים לרוץ: ישענו. (כמו ולא שעו אל קדוש ישראל) כמו שעשה חזקיה שני' (מלכים ב יח) בה'

מצודת דוד

(לג) כי ערוך מאתמול תפתה. הגיהנם בוערה בחוזק רב כאילו נערך מאתמול ר"ל מזמן קרוב שלא נתקלקל הסידור עדיין: גם היא למלך הוכן. לצורך סנחריב וחילו: העמיק הרחיב. האל העמיק והרחיב את הגיהנם להחזיק את כל המחנה הגדול של אשור: מדורתה אש ועצים הרבה. מדורת הגיהנם היא גחלי אש ושלחבת מעצים הרבה: נשמת ה'. ההבל היוצא מפי ה' שהיא כנחל של גפרית דולק בוערה שם בגיהנם והכל הוא דרך משל על מרבית היסורים: (א) הוי. אמר הנביא יש להתאונן על הושע ועשרת השבטים: היורדים למצרים. לבקש עזרה מול סנחריב: ועל סוסים ישענו. בטחונם היה על הסוסים הקלים הבאים ממצרים: על רכב כי רב. על המרכבות אשר רבו ועל מרבית הפרשים רוכבי הסוסים: ולא שעו. לא פנו לבטוח על ה': (ב) וגם הוא חכם. אם הם נתחכמו לבטל הרעה המיועדת ע"י עזרת מצרים הנה גם הוא חכם להפר עצתם ויביא את הרעה ולא יסיר דבריו אשר גזר עליהם על ידי הנביאים: וקם על בית מרעים. האל יקום על ישראל שהם בית מרעים ויביא עליהם הרעה וגם יקים על אנשי עזרתם הם מצרים פועלי האון: (ג) ומצרים. ר"ל מהו הבטחון הזה הלא מצרים אדם ולא אל: וה' יטה ידו. להכות בהם: וכשל עוזר. אלו מצרים שרצו לעזור לישראל כי גם הם יפלו ביד אשור: ונפל עוזר. אלו ישראל שחשבו להיות נעזרים במצרים: ויחדו. העזר והעוזר יכלו מן העולם:

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום שישי עמ' ב

5 שול: תנא בברייתא, מפני שייכול המוצא לומר לו - לבעל הגל או
6 הכותל, של אֲמֹרָיִים שגרו בארץ ישראל לפני שגירשום אבותינו,
7 שייכות הן - חפצים אלו. שואלת הגמרא: אֲמֹ - האם רק אֲמֹרָיִים
8 מִצְנָעִי - מחביאים חפצים בכתלים, ויִשְׂרָאֵל לֹא מִצְנָעִי בכתלים,
9 הלא מן הסתם גם בעל הכותל שהוא ישראל, הטמין חפצים
10 בכותל מחציו ולפנים שהרי משתמש הוא כבר כמה שנים בכותל
11 זה, ומדוע הם שייכים למוצא. מתרצת הגמרא: לֹא צָרִיכָא

1 הטמינה שם. אם תהי משכיר - את הבית לֵאחֵרִים, אֲפִילוּ אם מצא
2 בְּתוֹךְ הַבַּיִת, הֲרֵי אֵלוֹ שְׁלוֹ, שכן אי אפשר לברר מאיזה שוכר נאבד
3 ומשום כך הבעלים מתייאשים:

גמרא

4 הגמרא מבארת את הטעם שכשמצא בגל וכותל ישן הרי אלו

איוב פרק י זיח

וְעַל־דַּעְתְּךָ כִּי־לֹא אֶרְשָׁע וְאִין מִיֶּדְךָ מִצִּיל׃ ח יִדְיָךְ עֲצָבוֹנִי וַיַּעֲשׂוּנִי יַחַד סָבִיב וַתְּבַלְעֵנִי׃ ט וְכִרְגָא כִּי־כַחֲמֹר עָשִׂיתִנִּי וְאֶל־עַפְרֹת תִּשְׁכַּבְנִי׃ י הֲלֹא כַחֲלָב תַּתִּיכֵנִי וְכִגְבֹּנָה תִּקְפִּיאֵנִי׃ יא עוֹר וּבָשָׂר תִּלְבִּישָׁנִי וּבַעֲצָמוֹת וְגִידִים תִּסְכְּכֵנִי׃ יב חַיִּים וַחֲסֹד עָשִׂיתָ עִמָּדִי וּפְקֻדָּתְךָ שְׁמֵרָה רוּחִי׃ יג וְאַלֶּה צַפְנָת בִּלְבָבְךָ יָדַעְתִּי כִּי־זֹאת עִמָּךְ׃ יד אִם־חֲטָאתִי וְשִׁמְרָתְנִי וּמַעֲוִנִי לֹא תִנָּקֵנִי׃ טו אִם־רָשָׁעְתִּי אֵלֶּלִי לִי וְצַדִּיקְתִּי לֹא־אֵשָׂא רֹאשִׁי שְׁבַע קָלוֹן וְרָאָה עֵינָי׃ טז וַיִּגָּאָה כִּשְׁחַל תִּצְוֹנִי וְתִשָּׁב תַּתְּפֹּל־אֲבִי׃ ז תַּחֲדָשׁ עֵדֶיךָ ׀ נִגְדִי וְתִרְבּ בַּעֲשׂוֹךְ עִמָּדִי חֲלִיפּוֹת וְצָבָא עִמִּי׃ יח וְלִמָּה מֶרְחָם הִצָּאתִנִּי אֲגֹעַ וְעֵין לֹא־תִרְאֵנִי׃

רש"י

בלע"ז שכל שעה אני רואהו כמו שאתה אומר ושבע ימים (לקמן בסוף) כמו ושבע ימים (בקמן תחת ש"ן) כן תאמר וראה כמו ורואה עניי: (טז) ויגאה כשחל תצודני. ויגדל בעיניך להיות לך למשא ולפח נפש את אשר כשחל תצודני אשר תפרוש לי מצודה כאילו אני גבור כשחל: ותשוב. מיום אל יום: תתפלא בי. לדקדק ולהפליא במשפט ל' כי יפליא (במדבר ו): (יז) עדיך. להעיד על חליפת החללים ומכאובים: וצבא עמי. זמנים קצובים ליסורי אלו משמשים (צבא א) וחוזרים ומתחלפים שנויים משונים מאלה ומשמשין זמן אחר: (יח) אגוע ועין לא תראני. הלואי אגוע מרחם:

מצודת ציון

(ח) עצבוני. מלשון עצבון: ויעשוני. ענין כתישה כמו הגני עושה את כל מעניך (צפניה ג): (י) תתיכני. מל' התכה ויציקה וכן כהתוך כסף (יחזקאל כב): תקפיאני. כאשר דבר צלול יתהפך להיות עבה ודבר גוש נקרא הקפאה כמו קפאו תהומות (שמות טו): (יא) תשוככני. מלשון סכך וכיסוי ועם הוא בש"ן: (יב) ופקודתך. ומצותך: (יג) צפנת. הסתרת: (טז) אללי. מל' יללה ובאה האל"ף במקום הו"ו כמו ישי ואישי (דה"א ב): (טז) ויגאה. ויגדל כמו היגאה גומא (לעיל ח): (יז) כעשך. כמו כעס בסמ"ך: וצבא. ענין זמן כמו הלא צבא לאנוש (לעיל ז): (יח) אגוע. אמות:

איתי כגבינה היא התחלת היצירה: (יא) עור ובשר. אח"ז הלבשת אותי ממעל להאיברים הפנימים בלבוש עור ובשר לשומרם מהנזק כי בהם תלוי עיקר חיות האדם: תשוככני. כסית אברי הפנימים בעצמות וגידים המקשרים יחד את העצמות להיות מסובכים ונאחזים אלו באלו: (יב) חיים וחסד. בעת ההיא עשית עמדי חיים לתת בי רוח החיוני ולא בעבור גמול מה כי עדיין לא עשיתי מאומה אבל בחסד עשית זאת: ופקודתך. מצותך שמרה רוחי בקרבי לכל תצא עם כי הגוף הוא כנאד מלא נקבים: (יג) ואלה. ואם סיבת אלה הדברים ואופן עשייתם צפנת בלבבך ואין זולתך מי ישיג אותם עכ"ז את זה ידעתי אשר הדבר הזאת היא עמך אתה בראת אתה יצרת ואיך א"כ תחבל מעשה ידיך הנעשה בחכמה נפלאה ובשלמות רב: (יד) אם חטאתי. אף אם חטאתי האם ראוי אשר שמרתני זה זמן רב במאסר המכאובי האלו ולא תנקי עדיין מכתמי העון: (טז) אם רשעתי. לזאת אשפוט שאין הבדל בין הרשע ובין הצדיק ובין אם רשעתי אללי לי בין אם צדקתי לא ארום ראשי בין כך ובין כך אני שבע מקלון חרפת רעי ומראוי עניי ושלולתי כ"אם היה הבדל בין צדיק לרשע אף אם לו רשעתי מ"מ הלא כבר קבלתי די הגמול והריני מנוקה מעון ומה זה לא ילכו היסורין: (טז) ויגאה. מי יתן והיה הרעה גדולה עלי כ"כ עד שתצוד אותי בה כשחל הזה אשר יצוד דבר מה אשר ישחיתו פעם אחת ולא ישנה וכן אתאוו להיות נשחת בהרעה עד לכלה אבל תשוב לצוד אותי פעם אחר פעם ותראה כי פלאות לשמור הנפש ולא תתן אותה לראות שחת: (יז) תחדש. בכל עת תחדש נגדי עדים אשר יעידו לך על רוע מפעלי ועל רעיו יאמר אשר ירשיעו אותו: ותרב. עי"ז תרבה כעסך עלי כי ארבה להשיב אמרים וברוב דברים לא יחדל פשע: חליפות. והמה מחליפים עצמם פעם ידבר זה ופעם זה ואת כולם אשיב: וצבא עמי. לא ימהרו ללכת אבל יתעכבו עמי משך זמן ומרבים דברים ובע"כ אשיב על כל דבריהם: (יח) ולמה. אם ככה אתה עושה לי למה הוצאתני חי מרחם אמי היה לי לגווע ברחם ולא היה עין רואה אותי על כי הייתי נקבר מיד:

(ז) על דעתך. יודע אתה: (ח) עצבוני. עשאוני, עצב דפוס כמו אין מעצבין את הקטן במסכת שבת (דף קמו) ועתה חיילותיך יחד סביב: ותבלעני. הם התולעים: (ט) תשיכני. לבסוף: (י) כחלב תתיכני. כטיפת תולדותי: (יב) ופקודתך. פקודת משמרתך שמניתה לי שומרים: שמרה רוחי. בבטן אמי, ואחר כך: (יג) ואלה צפנת בלבבך. לבלעני כאילו אין (אתה) זוכרם: ידעתי כי זאת עמך. הכל כמפורש ולא שכחת: (יד) אם חטאתי ושמרתני. נתת עיניך בי מלהעלים ולעבור על מדתיך (ומעחה) ומעוני אין אתה מנקי אלא על הכל אתה פורע: (טז) שבע קלון. אני: וראה עניי. אין זה ציווי אלא שם דבר, ראה עניי בדנ"ך

מצודת דוד

(ז) על דעתך. ר"ל הנה לפעמים ימהר האדם לשלם גמול הרעה בחשבו פן יעזוב דרכו ואז ימנעהו אנשים מלנקום ממנו מעתה ולזה אמר הנה מהרת לשלם הכל על כי יודע אתה שלא ארשע עוד מעתה אבל הלא אין מציל מידך ומי ימנע בידך לעשות בכל עת כחפצך הן לנקום נקם הן לרחם: (ח) ידיך עצבוני. ומדוע א"כ מכות ידיך העציבו אותי וכתשו אותי ובאו כולם יחד סביבי ותשחית אותי בהם ומה זה מהרת: (ט) זכר נא. תן עתה דעתך לזכור שעשית אותי כיוצר העושה מלאכתו בחומר ועתה תשתוקק להשיכני אל העפר לבטל פעולתך הנפלאה: (י) הלא כחלב. בעת היצירה מתחילה התכתי כחלב לברור הצלול מזרע אבי ואמי ואח"ז הקפאת

ג המאכיל את בניו קטנים, ואת עבדיו בין גדולים בין קטנים, האוכל תרומת חוצה לארץ, והאוכל פחות מפינת תרומה – משלם את הקרן, ואינו משלם את החמש, והתשלומין חלין. אם רצה הפהן למחול, מוחל.

ד זה הפלל: כל המשלם קרן וחמש – התשלומין תרומה; אם רצה הפהן למחול, אינו מוחל. וכל המשלם את הקרן ואינו משלם את החמש – התשלומין חלין; אם רצה הפהן למחול, מוחל.

ה שתי קפות, אחת של תרומה ואחת של חלין, שנפלה סאה תרומה לתוך אחת מהן, ואין ידוע לאיזו מהן נפלה – הרי אני אומר: לתוך של תרומה נפלה. אין ידוע איזו היא של תרומה ואיזו היא של חלין – אכל אחת מהן, פטור; והשניה – נוהג בה כתרומה, וחיבת בחלה; דברי רבי מאיר. רבי יוסי פוטר. אכל אחר את השניה, פטור. אכל אחר את שתיהן, משלם פקטנה שבשתיהן.

פירוש ברטנורא

ג המאכיל את בניו קטנים. דלאו בני חיובא נינהו, ועבדיו אפילו גדולים: ותרומת חוץ לארץ. אע"פ שהיא מדמעת אין מוסיפין חומש עליה: ה לתוך של תרומה נפלה. ושל חולין מותרת. ודוקא בשתי קופות א' של חולין ואחת של תרומה, תלינן תרומה לתוך תרומה נפלה שיש היתר לשתי הקופות. אבל אחת חולין ואחת מכל או מעשר ראשון וכיוצא בזה, לא תלינן שנפלה התרומה למכל כדי להחזיר החולין, מאחר שהמכל נדמע ונאסר, דמאי חיות לאסור קופה זו יותר מזו. וכן טמאה וטהורה תלינן בטמאה או מדומעת ושאינה מדומעת תלינן כמדומעת. כלל דמלתא כל הדיא דאחת אינה מתקלקלת תלינן בה: אכל אחת מהן פטור. דשמא של חולין אכל: וחיבת בחלה. דספק חולין היא: ורבי יוסי פוטר. דכיון דלא ידע הוה ליה כמדומעת דפטור מן החלה. וחלכה כרבי יוסי בכל הני תלתא בבי דמתניתין: אכל. אדם אחר את השניה, פטור: כקטנה שבשניהן. להקל:

משניות מבוארות – קהתי

לתוך הקופה של חולין, הרי אני אומר: לתוך של תרומה נפלה – הסאה של תרומה, והקופה של חולין מותרת לישראל. יש מפרשים, אפילו בכגון שאין בחולין יותר מסאה, שכן מדובר כאן בתרומה בזמן הזה שהיא מדרבנן, אבל בתרומה של תורה אין החולין מותרים אלא אם כן יש בחולין יותר מסאה, שאם אפילו נפלה הסאה של תרומה לתוך החולין, הרי רבו החולין על התרומה, ומן התורה בטלה תרומה ברוב, אלא שחכמים הצריכו מאה כנגד התרומה כדי לבטלה, ובכגון זה הקילו חכמים, שאנו תולים שהסאה של תרומה נפלה לתוך הקופה של תרומה (יתוספות יום טוב; "תפארת ישראל"). – כמה דברים אמורים שמתירים ספק מדומע על סמך "שאני אומר"? בזמן שאין הקופה נאסרת בזה שאנו תולים שהיאסור נפל לתוכה, כגון בענייננו שאנו תולים שתרומה לתוך תרומה נפלה ונמצא שתי הקופות מותרות. אבל בזמן שהיא נאסרת, כגון שקופה אחת היא של טבל ואחת היא של חולין ונפלה תרומה לתוך אחת מהן, שאמנם נוח לו לבעל הבית לתלות שנפלה לתוך הטבל, מפני שאינו מפסיד כלום, שיכול לעשות את השאר תרומה על טבל אחר, מכל מקום אין תולים כך, כדי להחזיר החולין, מאחר שאנו אוסרים בזה את הטבל, ולא מסתבר לאסור דווקא את הטבל ולא את החולין (ר"ש עפ"י התוספות; ברטנורא). כן הדין בקופה טמאה וקופה טהורה ונפלה סאה טמאה לתוך אחת מהן, אנו תולים שנפלה לתוך הטמאה; או קופה מדומעת וקופה שאינה מדומעת ונפלה סאה תרומה לתוך אחת מהן, אנו אמרים שהסאה של תרומה נפלה לתוך המדומעת; כללו של דבר: כל מקום שאתה מקופות אינה מתקלקלת (על טו"ך "שאני אומר"). אנו תולים בה (הרא"ש). אין ידוע איזו היא של תרומה ואיזו היא של חלין – שתי קופות: אחת של תרומה ואחת של חולין, ואין ידוע איזו מהן היא של תרומה ואיזו היא של חולין, והרי שתיהן אסורות מספק לזרים, אכל אחת מהן – אם מי שאינו כהן אכל אחת מן הקופות הללו, פטור – מן החומש (משנה ראשונה). שמא של חולין אכל, והשניה – הקופה השנייה, נוהג בה כתרומה – כדין תרומה, וחיבת בחלה – משום ספק, שמא היא של חולין, דברי רבי מאיר – שסובר רבי מאיר, הואיל וקופה זו ספק חולין ספק תרומה היא הולכים בה לחומרה. רבי יוסי פוטר – מן החלה, שהואיל ואין ידוע איזו קופה היא של תרומה ואיזו של חולין, הרי זה כמדומע, ומדומע פטור מן החלה, כדין תרומה (חלה א, ד). אכל אחר את השניה – אם ישראל אחר אכל את הקופה השנייה, פטור – אף הוא פטור מן

יום ראשון

באור משנה ג

המאכיל את בניו קטנים – ישראל שהאכיל תרומה בשוגג את בניו הקטנים, שהם פטורים מתשלומים, ואת עבדיו – או שהאכיל את עבדיו, בין גדולים בין קטנים – שאין לעבדים ממה לשלם (יתוספות יום טוב; "מלאכת שלמה"); או האוכל תרומת חוצה לארץ – שאין חיוב תרומתה אלא מדברי סופרים, והאוכל פחות מפינת תרומה – שאין שמה אכילה, משלם את הקרן – משום הפסד הכהן, ואינו משלם את החמש – מהטעמים שבארנו לעיל בכל ענין וענין, והתשלומין חלין – כלומר שאינם נעשים תרומה (כמבואר הטעם במשנה הבאה), ולפיכך אם רצה הפהן למחול, מוחל – מותר לכהן למחול על תשלום הקרן.

בענין "האוכל פחות מכזית תרומה" מסיקים בבבלי (פסחים לב, ב). שיש בה שווה פרוטה, ולכן משלם את הקרן, ואף על פי כן הואיל ואין בה כזית אינו משלם את החומש, שנאמר (ויקרא כב, יד): "ואיש כי יאכל קודש בשגגה יוסף חמשתיו", ואין אכילה פחותה מכזית.

באור משנה ד

משנה זו באה לסכם בכלל, מתי התשלומין תרומה ואין הכהן יכול למחלם, ומתי התשלומין חולין ויכול הכהן למחלם.

זה הפלל: כל המשלם קרן וחמש – כמו ששינו בפרק הקודם, התשלומין תרומה – התשלומים נעשים תרומה, ואסורים באכילה לזרים, שנאמר באוכל תרומה בשוגג (ויקרא כב, יד): "ונתן לכהן את הקודש", ולפיכך אם רצה הפהן למחול – את התשלומים, אינו מוחל – אינו יכול למחול, כשם שאינו יכול למחול את התרומה. וכל המשלם את הקרן ואינו משלם את החמש – כמו ששינו לעיל במשניות הקודמות (א-ג), התשלומין חלין – שאינם נעשים תרומה, ומותרים באכילה לזרים, ולפיכך אם רצה הפהן למחול, מוחל – יכול הכהן למחול את התשלומים, הואיל ואין בהם קדושת תרומה.

יום שני

באור משנה ה

שתי קפות – של תבואה: אחת של תרומה ואחת של חלין, שנפלה סאה תרומה לתוך אחת מהן – לאחת מן הקופות, ואין ידוע לאיזו מהן נפלה – אם לתוך הקופה של תרומה או

ו נִפְלָה אַחַת מֵהֶן לְתוֹךְ הַחֲלִין, אֵינָה מְדַמְעֶתָן; וְהַשְׁנִיָּה – נוֹהֵג בָּהּ פְּתוּמָה, וְחִיבַת פְּחֻלָּה; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְרַבִּי יוֹסִי פוֹטֵר. נִפְלָה שְׁנִיָּה לְמָקוֹם אַחֵר, אֵינָה מְדַמְעֶתָן. נִפְלו שְׁתֵּיתֵיהֶן לְמָקוֹם אֶחָד, מְדַמְעוֹת פְּקֻמָּה שְׁבִשְׁתֵּיתֵיהֶן. זֶרַע אֶת אַחַת מֵהֶן, פְּטוּר; וְהַשְׁנִיָּה – נוֹהֵג בָּהּ פְּתוּמָה, וְחִיבַת פְּחֻלָּה; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְרַבִּי יוֹסִי פוֹטֵר. זֶרַע אַחֵר אֶת הַשְּׁנִיָּה, פְּטוּר. זֶרַע אֶחָד אֶת שְׁתֵּיתֵיהֶן – בְּדֶבֶר שֶׁזָּרְעוּ כֻּלָּה, מֵתָר; וּבְדֶבֶר שֶׁאֵין זָרְעוּ כֻּלָּה, אֲסוּר.

פ ר ק ש מ י נ י

א הָאִשָּׁה שֶׁהִיתָה אוֹכֵלֶת פְּתוּמָה, בָּאוּ וְאָמְרוּ לָהּ: מַת פְּעֻלָּיָה, או גִּרְשָׁךְ; וְכֵן הֶעֱבֵד שְׁהִיָּה אוֹכֵל פְּתוּמָה, וּבָאוּ וְאָמְרוּ לוֹ: מַת רִבָּךְ, או מִכְרָךְ לְיִשְׂרָאֵל, או נִתְּנָךְ בְּמִתְנָה, או עֲשָׂאָךְ בֶּן חֲזִרִין; וְכֵן כִּהֵן שְׁהִיָּה אוֹכֵל פְּתוּמָה, וְנוֹדַע שֶׁהוּא בֶּן גְּרוּשָׁה או בֶּן חֲלוּצָה – רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מַחֲבִיב קֶרֶן וְחֻמֶּשׁ, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר. הִיָּה עוֹמֵד וּמִקְרִיב עַל

פירוש ברטנורא

ו אֵינָה מְדַמְעֶת. דְּשֵׁמָא חֵינּוּ אוֹתָהּ שֶׁל חוּלִין; זֶרַע אַחַת מֵהֶן פְּטוּר. שְׁהוּרַע אֶת תְּרוּמָתָהּ בְּשׁוּגָה צִרְךְ לַהֲפֹךְ אֶת הַקֶּרֶק, וְאִם לֹא הִפֵּךְ הַגְדוּלִים תְּרוּמָה, וְהָאֵס פְּטוּר דְּכַחֲלוּן הֵם: בְּדֶבֶר שֶׁזָּרְעוּ כֻּלָּה. כִּגְנוּ חֲמִישׁ וְשַׁעוּרִים, מוֹתֵר לִזְרִים, דִּאֵין זֶה תְּרוּמָה וְדֹא, וְחֻשְׁבִּין לָהּ כְּגִדּוּלִי [מְדוּמָע] דִּתְנִן לְקַמֵּן בִּפְ"ט שֶׁהֵן חוּלִין: בְּדֶבֶר שֶׁאֵין זָרְעוּ כֻּלָּה. כִּגְנוּ שׁוֹם וּבְצִלִּים, אֲסוּר, וְאֵע"ג דְּחֻשְׁבִּין לִיה כְּמְדוּמָע וְלֹא כְּתוּמָה, דְּבִרְבִּי שֶׁאֵין זָרְעוּ כֻּלָּה יֵשׁ לַחֲמִיר טַפִּי: פ א הָאִשָּׁה. בֵּת יִשְׂרָאֵל הַנְּשׂוּאָה לִכְהֵן: מַת רִבָּךְ. וִירְשׁוּ בֵּן בֵּתוֹ מִיִּשְׂרָאֵל, או בֵּתוֹ הַנְּשׂוּאָה לְיִשְׂרָאֵל: שֶׁהוּא בֶּן גְּרוּשָׁה או בֶּן חֲלוּצָה. וּפְסוּל מִלֵּאכּוֹל בְּתוּמָה: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מַחֲבִיב קֶרֶן וְחֻמֶּשׁ. בְּבִלְהוּ: וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר. כִּגְמָרָא מוֹקִי לָהּ דְּקָא בְּאוֹכֵל תְּרוּמָת חֲמִין בְּע"פ, מִפְּנֵי שֶׁזִּמְנָה בְּהוּלָה שֶׁהִשְׁעָה דְּחֻקָּה וְעוֹמֵד לְבַעַר הַחֲמִין שֶׁל תְּרוּמָה. וְחֻלְכָּה כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מְבַשֵּׁיר. דְּכֹתִיב (דְּבָרִים ל) בְּרַךְ ה' חֵילוֹ וּפְעָלָהּ יְדֵיו תִּרְצָה, אֲפִילוּ חֵלֶל שָׁבוּ פְעָלָהּ

משניות מבוארות – קהתי

מחלה, כמו שבארנו טעמו (שם). זֶרַע אַחֵר אֶת הַשְּׁנִיָּה – את הקופה השנייה, פְּטוּר – אף הוא פטור מלהפוך, שאולי מה שהוא זרע חולין הם. זֶרַע אֶחָד אֶת שְׁתֵּיתֵיהֶן – שתי הקופות, בְּדֶבֶר שֶׁזָּרְעוּ כֻּלָּה – שזרעו נרקב באדמה, כגון בחטים או בשעורים, מֵתָר – הגידולים מותרים לזרים, שדינם כגידולי מדומע, שחולין הם (להלן ט, ד), וּבְדֶבֶר שֶׁאֵין זָרְעוּ כֻּלָּה – שהגרעין הנזרע מתקיים בקרקע, כגון בשום או בבצלים, אֲסוּר – באכילה לזרים, שכן בדבר שאין זרעו כלה מחמירים, שאפילו גידולי גידולין של תרומה אסורים (שם שם, ו). והרמב"ם כותב, שבדבר שאין זרעו כלה הגידולין מדומע (הל' תרומות יג, ג).

ומוסיף הרמב"ם (על פי הירושלמי): "במה דברים אמורים? בזרע את השנייה עד שלא קצר את הראשונה, אבל קצר את הראשונה ואחר כך זרע את השנייה, אפילו בדבר שאין זרעו כלה, הגידולין חולין, שאין תלוש ומחוברין נעשין חובה זה לזה".

באור משנה א

הָאִשָּׁה – בת ישראל הנשואה לכהן, שְׁהִיתָה אוֹכֵלֶת פְּתוּמָה – שכן מותרת היא בתרומה כל זמן שהיא אשתו של כהן, בָּאוּ וְאָמְרוּ לָהּ: מַת פְּעֻלָּיָה, או גִּרְשָׁךְ – והרי היא אסורה בתרומה, וכיון שלא ידעה נמצאת אוכלת בתרומה לאחר שמת כבר בעלה הכהן או לאחר שגירשה. – בירושלמי שואלים, היאך אפשר שהיא מגורשת ולא ידעה, והרי אינה מגורשת עד שיגיע הגט לידה, ואם עשתה שליח לקבל את הגט, אסורה היא לאכול בתרומה מיד (גיטין ו, ד). ומתריצים כגון שעשתה שליח ואמרה לו: לא תקבל גטי אלא במקום פלוני, ובכגון זה מותרת לאכול בתרומה עד שיגיע השליח לאותו מקום, והקדים השליח לבוא לאותו מקום ולקבל את הגט לפני הזמן שהיא שיערה, ונמצאת אוכלת בטעות. וְכֵן הֶעֱבֵד – עבד כנעני של כהן, שְׁהִיָּה אוֹכֵל פְּתוּמָה, וּבָאוּ וְאָמְרוּ לוֹ: מַת רִבָּךְ – וירש אותו קרובו שאינו כהן, או מִכְרָךְ לְיִשְׂרָאֵל, או נִתְּנָךְ בְּמִתְנָה – לישראל, או עֲשָׂאָךְ בֶּן חֲזִרִין – וגאסר העבד לאכול בתרומה, וְכֵן כִּהֵן שְׁהִיָּה אוֹכֵל פְּתוּמָה, וְנוֹדַע שֶׁהוּא בֶּן גְּרוּשָׁה או בֶּן חֲלוּצָה – והרי הוא כהן חלל, שדינו כזר, ואסור לאכול בתרומה, שנאמר בכהן הנושא גרושה (ויקרא כא, טו): "ולא יחלל זרעו" – ומכאן שמחללו מדין כהונה; בכל אלו: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מַחֲבִיב קֶרֶן וְחֻמֶּשׁ – שדינם כאוכל תרומה בשוגג, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר – שהואיל ואכלו ברשות, אין דינם כשוגגים אלא כאנוסים. בבבלי

החומש, שמא הוא של חולין אכל, והראשון אכל של תרומה. בירושלמי מבואר, שהמדובר הוא כשבא כל אחד לשאול על עצמו, בזה אחר זה. אֲכַל אֶחָד אֶת שְׁתֵּיתֵיהֶן – שתי הקופות, מְשַׁלֵּם – קרן וחומש, פְּקֻמָּה שְׁבִשְׁתֵּיתֵיהֶן – כשווייה של הקופה הקטנה שבשתי הקופות, שהולכים בזה לקולה ואומרים שהקטנה היא של תרומה.

באור משנה ו

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה לדון בשתי קופות שאין ידוע איזו היא של תרומה ואיזו היא של חולין.

נִפְלָה אַחַת מֵהֶן – משתי הקופות, לְתוֹךְ הַחֲלִין – ואין בחולין מאה כנגד הקופה שנפלה לתוכה, אֵינָה מְדַמְעֶתָן – אין התערובת נעשית "מדומע", שמא אותה של חולין נפלה לכאן, וְהַשְׁנִיָּה – הקופה השנייה, נוֹהֵג בָּהּ פְּתוּמָה – כדן תרומה, וְחִיבַת פְּחֻלָּה – מספק, שמא חולין היא, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר – כמו שבארנו במשנה הקודמת. וְרַבִּי יוֹסִי פוֹטֵר – מן החלה, מטעם שבארנו במשנה הקודמת. נִפְלָה שְׁנִיָּה לְמָקוֹם אַחֵר – לחולין אחרים, אֵינָה מְדַמְעֶתָן – אף על פי שנהג בה כתרומה, שמא זו היא של חולין, והראשונה היתה של תרומה. נִפְלו שְׁתֵּיתֵיהֶן לְמָקוֹם אֶחָד – והרי אחת מהן ודאי תרומה, מְדַמְעוֹת פְּקֻמָּה שְׁבִשְׁתֵּיתֵיהֶן – שאם אין מאה חולין כנגד הקופה הקטנה, הכל נעשה מדומע; אבל אם יש מאה חולין כנגד הקטנה, אין התערובת נעשית מדומע, וצריך להרים כשיעור הקופה הקטנה ולתת לכהן, והשאר חולין.

י ו ש ל י ש י

באור משנה ז

משנתנו מוסיפה ללמד בשתי קופות, שאחת היא של תרומה ואחת של חולין, ואין ידוע איזו היא של תרומה ואיזו היא של חולין.

זֶרַע אֶת אַחַת מֵהֶן – אחת משתי הקופות, ואין ידוע אם משל תרומה זרע או משל חולין, פְּטוּר – שכן תרומה אסור לזרעה, והזורע תרומה בשוגג, צריך להפוך את הקרקע במחרשה, כדי לעקור את שרשי התרומה, ואחר כך מותר לו לזרוע שם חולין; ואם לא הפך, הגידולים תרומה (כמבואר להלן ט, א); אבל כאן הוא פטור מלהפוך את הזרוע, והגידולים הם חולין, שאנו תולים שזרע את הקופה של חולין. וְהַשְׁנִיָּה – והקופה השנייה שלא זרעה, נוֹהֵג בָּהּ פְּתוּמָה – כאילו היא תרומה, וְחִיבַת פְּחֻלָּה – משום ספק חולין, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר – כמבואר טעמו לעיל (משנה ה), וְרַבִּי יוֹסִי פוֹטֵר –

גבי המזבח, וְנֹדַע שֶׁהוּא בֶּן גְּרוּשָׁה אוֹ בֶּן חִלּוּצָה – רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: כָּל הַקֶּרְבָּנוֹת שֶׁהֻקְרִיב עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ, פְּסוּלִים; וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ מְכַשֵּׁר. נֹדַע שֶׁהוּא בָּעַל מוֹם, עֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה.
ב וְכֻלָּם שֶׁהֵיחָה תְּרוּמָה בְּתוֹךְ פִּיָּהֶם – רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: יִכְלְעוּ; וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ אוֹמֵר: יִפְלְטוּ. אָמְרוּ לוֹ: נִמְמָאֵת וְנִמְמָאֵת תְּרוּמָה – רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: יִכְלְעוּ; וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ אוֹמֵר: יִפְלְטוּ. טָמֵא הָיִיתָ וְטָמֵאֵת הָיִיתָ תְּרוּמָה, אוֹ נֹדַע שֶׁהוּא טָבֵל, וּמַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִטְלָה תְּרוּמָתוֹ, וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי וְהַקֹּדֶשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ, אוֹ שְׁמַעְמַע טַעַם פֶּשֶׁשׁ לְתוֹךְ פִּיו – הֲרִי זֶה יִפְלֹט.

פירוש ברטנורא

ידיו תרצה: נודע שהוא בעל מום עבודתו פסולה. אף לר"י דכתיב (במדבר כה) את בריתי שלום, כשהוא שלם ולא כשהוא חסר. והלכה כרבי יהושע: **ב וכולם**. עבר ואשה שאכלו מתחלה בהיתר, בהא קאמר ר"א דיבעלע, אבל בן גרושה או בן חלוצה דמעולם לא אכלו בהיתר מודה רבי אליעזר דיפלוט, מיד דהוה אטמא היית, או טמאה היתה התרומה קודם שנתנה לתוך פיו דמודה ר"א דיפלוט: **או שמעם טעם פשפש**. שרץ, כשמוללין אותו ריחו מאוס ביותר, והוא מצוי בכותלים ובמטות וקריין לו בערבי בק"י ובלע"ז צימצא והלכה כר"י:

משניות מבוארות – קהתי

יִפְלְטוּ – יוציאו מתוך הפה. יש מפרשים בירושלמי, שתיבת "וכולם", שבתחילת משנתנו, אינה מכוונת אלא לאשה ולעבד, שהואיל והם אכלו מתחילה בהיתר, לפיכך סובר רבי אליעזר שיכלעו מה שבתוך פיהם, אבל כהן שנודע לו שהוא בן גרושה או בן חלוצה, שמעולם לא אכל בהיתר, אף רבי אליעזר מודה לרבי יהושע שיפלוט (כשם שאינו חולק להלן בסיפא של משנתנו). ויש מפרשים שם, שתיבת "וכולם" מוסבה על כל אלו שנישנו במשנה הקודמת (כמשמעות לשון המשנה). כלומר שאף ככהן שנודע לו שהוא חלל סובר רבי אליעזר שיכלע מה שבתוך פיו, וטעמו משום שהלעוס כבולע. ברם, רבי יהושע סובר, שאין הלעוס כבולע. ויש מוסיפים לבאר בטעם מחלוקתם, שלדעת רבי אליעזר הואיל והתרומה נלעסה, שוב אינה ראויה לאכילת אדם אחר בעולם, ולפיכך פקעה ממנה קדושת תרומה, ונמצא שדווקא בבליעתה אין איסור, ואילו בפליטתה יש איסור, שנמצא מאבד את התרומה. ורבי יהושע סובר, הואיל והתרומה שבפי האוכל ראויה בשבילו, שדרך כל אדם ללעוס תחילה את האוכל ואחר כך לבלעו, נמצא להיפך, שאם יבלעו הרי יבלעו איסור, הלכך מוטב ש"יפלוט". שבפליטת התרומה הלעושה אין איסור לדעת רבי יהושע ("משנה ראשונה"). וכן אם אָמְרוּ לוֹ – לכהן שהיתה תרומה בתוך פיו: **נִמְמָאֵת** – עכשיו, ואסור לכהן טמא לאכול תרומה, וְנִמְמָאֵת תְּרוּמָה – או שאמרו לו: נטמאה עכשיו התרומה שבפך, ואסור לך לאכלה, **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: יִכְלְעוּ** – מה שבתוך פיו, **וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ אוֹמֵר: יִפְלֹט** – כמבואר הטעם בענין הקודם. והלכה כרבי יהושע. אבל אם אמרו לו: **טָמֵא הָיִיתָ** – קודם שהתחלת לאכול, וְטָמֵאֵת הָיִיתָ תְּרוּמָה – או שאמרו לו: התרומה היתה טמאה, ונמצא שאכל מלכתחילה באיסור, **או נֹדַע שֶׁהוּא טָבֵל** – אדם סתם שהיה אוכל, נודע לו בשעת האכילה שהוא אוכל טבל, היינו תבואה שלא הופרשו ממנה תרומה ומעשרות, וּמַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִטְלָה תְּרוּמָתוֹ – או שנודע לו שהוא אוכל מעשר ראשון שלא ניטלה ממנו תרומת מעשר, שדינו כטבל שאסור באכילה, וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי וְהַקֹּדֶשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ – או שהוא אוכל מעשר שני שלא נפדה, שאסור באכילה מחוץ לירושלים, או הקדש שלא נפדה, שאסור בכלל באכילה, **או שְׁמַעְמַע טַעַם פֶּשֶׁשׁ לְתוֹךְ פִּיו** – כהן בשעה שאכל תרומה הרגיש בפיו טעם של פשפש, שריחו מאוס ומביא לידי בחילה, **הֲרִי זֶה יִפְלֹט** – בכל אותם המקרים שנודע לאוכל, שמתחילה אסור היה לו לאכול, כגון שהכהן היה טמא או שהתרומה היתה טמאה, או שהמאכל הוא של איסור, אף רבי אליעזר מודה שיפלוט ולא יכלע. ודרך אגב באה המשנה להשמיענו, שהאוכל תרומה וטעם טעם פשפש בפיו, הואיל ונפשו של אדם בוחלת בו, מותר לו לפלוט מה שבתוך פיו, ואין חוששים בזה להפסד תרומה.

(פסחים עב, ב; יבמות לד, א) מבארים, שמדובר כאן בתרומת חמץ בערב פסח, שהואיל והיו בהולים וטרודים במצוות כיעור חמץ, נחפזו לאכול ולא בדקו, ולפיכך סובר רבי יהושע שפטורים מתשלום, שכן טועים בדבר מצוה הם (ויש עוד פירוש שם, המובא להלן). **הֲלֵה עומד** – הכהן – וּמַקְרִיב עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ, וְנֹדַע שֶׁהוּא בֶּן גְּרוּשָׁה אוֹ בֶּן חִלּוּצָה – והרי הוא פסול לעבודה במקדש; בירושלמי מפרשים, שנודע בבית דין, **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: כָּל הַקֶּרְבָּנוֹת שֶׁהֻקְרִיב עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ, פְּסוּלִים; וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ מְכַשֵּׁר** – את הקרבנות שהקריב עד שנודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה. טעמו של רבי יהושע מבואר בבבלי (קידושין טו, ב), שנאמר ככהן (דברים לג, יא): "בֶּרֶךְ ה' חִיָּלו ופועל ידיו תרצה". ודרשו: אפילו חולין (חלל) שבו פועל ידיו תרצה. אבל אם **נֹדַע שֶׁהוּא בָּעַל מוֹם, עֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה** – שנאמר (במדבר כה, יב): "הֲנִי נוֹתֵן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם" – כשהוא שלם ולא כשהוא חסר. והלכה כרבי יהושע גם ברישא וגם בסיפא.

בטעמו של רבי יהושע ברישא הבאנו לעיל באור הגמרא, שמדובר באוכל תרומת חמץ בערב פסח, וטועה בדבר מצוה הוא. ויש פירוש אחר (שם), שמדובר אמנם בכל ימות השנה, וטעמו של רבי יהושע הוא, לפי שאכילת תרומה נקראת עבודה, והרי שנינו בסיפא שכהן שהיה עומד ומקריב על גבי המזבח ונודע שהוא חלל, רבי יהושע מכשיר כל הקרבנות שהקריב. ומניין שאכילת תרומה נקראת עבודה? ששנו בבביתא: מעשה ברבי טרפון שלא בא אמש לבית המדרש. לשחית מציא רבן גמליאל. אמר לו: מפני מה לא באת אמש לבית המדרש? אמר לו: עבודה עבדתי. אמר לו (רבן גמליאל לרבי טרפון): כל דבריך אינן אלא דברי תימה, וכי עבודה בזמן הזה מניין? אמר לו (רבי טרפון): הרי הוא אומר (במדבר יח, ז) "עבודת מתנה אתן את כהונתכם..." (מתנות כהונה שנתתי לכם הרי כן עבודתה – רש"י), נעשו אכילת תרומה כעבודת בית המקדש" (פסחים עב, ב; עג, א).

אמנם לפי הרמב"ם יוצא, שאם נבאר משנתנו באוכל תרומת חמץ בערב פסח, יש לפרש: "ורבי יהושע פוטר" – אף מן הקרן. ואילו לפי הפירוש השני, שמדובר כאן בכל ימות השנה, כמו שהבאנו לעיל, יש לפרש בדברי רבי יהושע, שפוטר מן החומש אבל לא מן הקרן (עיין רמב"ם הל' תרומות י, ב).

יוסרביע

באור משנה ב

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה ללמד במי שאכל תרומה, ובשעה שהיתה תרומה בתוך פיו נודע לו שאסור הוא בתרומה.

וְכֻלָּם – כל אלו השנויים במשנה הקודמת, **שֶׁהֵיחָה תְּרוּמָה בְּתוֹךְ פִּיָּהֶם** – בשעה שאמרו להם, שהם אסורים בתרומה, כגון האשה הנושאה לכהן שהיתה תרומה בתוך פיה בשעה שבאו ואמרו לה שמת בעלה, או עבד כהן שהיתה תרומה בתוך פיו בשעה שבאו ואמרו לו שרבו מכרו לישראל או שחררו, **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: יִכְלְעוּ** – וישלמו קרן וחומש, כשיטתו במשנה הקודמת, **וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ אוֹמֵר:**

ג הָיָה אוֹכֵל פֶּאֶשְׁכוֹל וְנִכְנַס מִן הַגֶּזֶה לַחֲצֵר – רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: וְגַמְרִי, וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ אוֹמֵר: לֹא יִגְמֹר; הַשְׂכָּה לַיְלִי שֶׁבֶת – רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: יִגְמֹר. וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ אוֹמֵר: לֹא יִגְמֹר.
 ד יֵין שֶׁל תְּרוּמָה שְׁנֵתִּגְלָה, יִשְׁפָּךְ; וְאֵין צָרִיד לִזְמַר שֶׁל חֲלִין. שְׁלֹשָׁה מִשְׁקָין אֲסוּרִין מִשּׁוּם גְּלוּי: הַמֵּיִם וְהַיֵּין וְהַחֲלָב; וְשֹׁאֵר כָּל הַמִּשְׁקָין מִתְּרִים. כִּמָּה יִשְׁהוּ וְיִהְיוּ אֲסוּרִין? כִּדִּי שִׁיצָא הַרְחֵשׁ מִמָּקוֹם קָרוֹב וְיִשְׁתָּה. ה שְׁעוֹר הַמֵּיִם הַמְּגֻלִּין: כִּדִּי שִׁתְּאֵכֵר בִּהֶם הַמֶּרֶה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: בְּפִלִּים כָּל שֶׁהָן, וּבִקְרָקְעוֹת אֲרָבָעִים סָאָה.

פירוש ברטנורא

ג היה אוכל באשכול. תלש אשכול מנפץ שבגינה והיה אוכל והולך עד שנכנס לחצר, וחצר קובעת למעשר, ואפילו אכילת עראי אסורה עד שיתרום ויעשר: ר' אליעזר אומר יגמור. לא יאכל בחצר. אלא יצא חוץ לחצר ויגמור לאכול האשכול בגינה: לא יגמור. ואפילו בגינה, עד שיעשר: חשיבה לילי שבת. והיה אוכל אכילת עראי, ושבת קובעת למעשר ואפילו אכילת עראי אסורה: יגמור. למוצאי שבת, אבל בשבת עצמו מודה דאסור: לא יגמור. אפילו למוצ"ש, עד שיעשר. והלכה כרבי יהושע:

ד ישפך. ואין כאן משום אבוד תרומה, מפני שאסור לשותהו, שמא שתה ממנו נחש: ושאר כל המשקים מותרים. שאין נחש שותה מהן. אלא שהדבש והציר והמוריים ושומים כתושים, כל אלו הוזכרו בנב' לאסור, שהנחש שותה מהן: כמה יששו. כמה יעמדו מגולין: הרחש. הנחש, ולפי שהולך על גחונו קרוי רחש, שאינו נראה כמחלף אלא כרוחש ומתנענע: ממקום קרוב. פירשו בו (חולין י:) כדי שיצא מתחת און הכלי וישתה ויחזור לחורו:
 ה שיעור המים. להיות אסורים משום גלוּי: כדי שתאכד בהן מרה. אם היו מרובים כל כך עד שארס הנחש יפסד ויאבד בהן אין בהן משום גלוּי. ויודעין היו כמה ארס הנחש גמול בפעם אחת: מרה. הארס שהנחש גמול קרוי מרה: בכלים כל שהן. אפילו מרובים כל שהן יש בהן משום גלוּי כשהמים בכלים: ובקרקעות עד מ' סאה. יש בהם משום גלוּי, טפי מדחי אין בהן משום גלוּי שהארס מתבטל בהם. ואין הלכה כר"י. ומעין המושך אפילו כל שהוא אין בו

משניות מבוארות – קהתי

יגמור, אלא יצא חוץ לחצר ויגמור, לא כשאמר יגמור – בשבת יגמור, אלא ממתיך למוצאי שבת ויגמור."

יוס חמ"י

באור משנה ד

בימי המשנה והתלמוד מצויים היו נחשים רבים במקומות ישוביהם, ואם השאירו משקים מגולים, היו חרשים שמא נחש שתה מהם והטיל בהם ארס. מכאן אסרו חכמים להשתמש במשקים מגולים, משום סכנת נפשות. – משנתנו באה ללמד במשקים של תרומה, שאף על פי שאסור לאבד תרומה, מכל מקום אם המשקים היו מגולים, צריך לשפכם.

יין של תרומה שנתגלה – שהיה מכוסה ונתגלה, וישפך – ואין חוששים משום הפסד תרומה, לפי שאסור לשותתו ואף להשתמש בו לצרכים אחרים, מפני סכנת נפשות, שמא שתה נחש מן היין והטיל בו ארס; ואין צריך לזמר של חלין – יין של חולין שנתגלה, שצריך לשפכו. שלשה משקין אסורין משום גלוּי – כשהיו מגולים: המים והיין והחלב – ויש מוסיפים גם דבש וציר (בבלי חולין מס, יב; דמב"ט); ושאר כל המשקין מותרים – שאין הנחש שותה מהם. כמה יששו – כמה זמן יששו המשקים מגולים, ויהיו אסורין – מחשש הטלת ארס בהם על ידי נחש? כדִּי שִׁיצָא הַרְחֵשׁ מִמָּקוֹם קָרוֹב וְיִשְׁתָּה – בבבלי (חולין י, א) פירשו: כדי שיצא מתחת און הכלי וישתה ויחזור לחורו.

באור משנה ה

כיון שלמדנו במשנה הקודמת בענין משקים האסורים משום גילוי, מוסיפה משנתנו ללמד, מהו שיעור המים שחל בהם איסור זה.

שעור המים המגולין – שיהיו אסורים משום גילוי, עד כִּדִּי שִׁתְּאֵכֵר בִּהֶם הַמֶּרֶה – שאם המים היו מרובים כל כך, שהמרה תאכד בהם, כלומר שהארס של הנחש בטל בהם, הרי הם מותרים, אבל פחות מכאן אסורים. ולא רק בשותה אסורים, אלא אף בכל שימוש אחר, שכן שנו בבבלי (בבלי עבודה זרה ל, ב): "מים שנתגלו הרי זה לא ישפכם ברשות הרבים ולא ירביץ בהם את הבית ולא יגבל בהם את הטיט ולא ישקה בהן". רבי יוסי אומר: בפללים כל שהן – המים שבכלים, כל כמה שהם, אפילו מרובים, אסורים משום גילוי, ובקרקעות – המים שבקרקע, ארבעים סאה – עד ארבעים סאה אסורים משום גילוי, יתר מכן מותרים, שהארס בטל בהם.

יש מפרשים משנתנו להיפך: שיעור המים המגולין כדי שתאכד בהם המרה – אם המים מרובים עד שתאכד בהם המרה ואי אפשר להכירה, הרי הם אסורים,

באור משנה ג

פירות טבל שבדעת בעליהם להוליכם לבית, אף על פי שנגמרה כבר מלאכתם, מותר לאכול מהם אכילת עראי עד שיוכנסו לבית. והוכנסו לבית, נקבעו הפירות למעשרות, ואסור לאכול מהם עד שיפריש תרומה ומעשרות; ולא רק הבית קובע למעשרות אלא גם החצר קובעת למעשרות, שכשהוכנסו מן השדה או מן הגינה לחצר, אסור לאכול מהם אפילו אכילת עראי עד שיעשרם. כן גם השבת קובעת למעשרות, שעם כניסת השבת מתחייבים כל הפירות במעשרות ואסור לאכול מפירות טבל בשבת אפילו אכילת עראי. – משנתנו דנה במי שהתחיל באכילת עראי מחוץ לחצר או לפני כניסת השבת ותוך כדי אכילה נכנס לחצר או שנכנסה השבת.

הָיָה אוֹכֵל פֶּאֶשְׁכוֹל – אכילת עראי בגינה קודם שיעשר, וְנִכְנַס מִן הַגֶּזֶה לַחֲצֵר – שהיה אוכל והולך עד שנכנס לחצר, וחצר קובעת למעשר, כמו שבארנו לעיל, שאפילו אכילת עראי אסורה מעתה עד שיעשר, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: יִגְמֹר – כלומר שיצא חוץ לחצר ויגמור לאכול את האשכול, הואיל והתחיל בהיתר. ברם, בחצר אסור לו לגמור, שאף לדעת רבי אליעזר חצר קובעת למעשר. וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ אוֹמֵר: לֹא יִגְמֹר – כיון שנכנס לחצר, אסור לו לגמור אפילו מחוץ לחצר עד שיעשר. הַשְׂכָּה לַיְלִי שֶׁבֶת – שהיה אוכל אכילת עראי קודם לשבת וחשכה, והרי שבת קובעת למעשר, כמו שבארנו לעיל, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: יִגְמֹר – למוצאי שבת. ברם, בשבת עצמה אף רבי אליעזר מודה שאסור לגמור. וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ אוֹמֵר: לֹא יִגְמֹר – אפילו למוצאי שבת עד שיעשר. יש מפרשים בירושלמי, שלדעת רבי אליעזר הואיל והתחיל בהיתר מותר לו לגמור אפילו בחצר או אפילו בשבת.

נקטנו בסיפא גירסת רוב המפרשים, שהיא כמו ברישא: רבי אליעזר אומר: יגמור; ורבי יהושע אומר: לא יגמור" (ענין "תוספות יום טוב", "מלאכת שלמה"), כלומר שטעם המחלוקת של רבי אליעזר ורבי יהושע בענין שבת כטעם מחלוקתם בענין חצר, כמו שבארנו לעיל. ואולם יש נוסח אחר בספרי המשנה, שהגירסה בסיפא הפוכה היא מאשר ברישא: "רבי יהושע אומר: יגמור; ורבי אליעזר אומר: לא יגמור". וכן נראה מפירושו של הרמב"ם למשנתנו, שאף הרמב"ם גרס כך. ברם, יש כותבים, שהרמב"ם חזר בו מגירסתו זו, כפי שמוכח לדעתם מחיבורו ("משנה תורה" חל' מעשר ה, כג), שפסק שם "לא יגמור", והיינו כרבי יהושע, שקיימא לן שהלכה כמותו לגבי רבי אליעזר ("מלאכת שלמה"). מכל מקום משנתנו מתיישבת יותר כפי הגירסה שנקטנו בנוסח המשנה כאן; וכן גורס רש"י (ביצה לה, א); ובבבלי (מבוא (ס); "רבי נתן אומר: לא כשאמר רבי אליעזר יגמור – בחצר

ו נקורי תאנים, וענבים, וקשואין, והדלועין, והאבטיחים, והמלפפנות, אפילו הם כפר, אחד גדול ואחד קטן, אחד תלוש ואחד מחבר – כל שיש בו לחה, אסור. ונשוכת הנחש אסורה, מפני סכנת נפשות. ז המשמרת של יין אסורה משום גלוי; רבי נחמיה מתיר. ח חבית של תרומה שגולד בה ספק טמאה – רבי אליעזר אומר: אם היתה מנחת במקום תרפה, יניחנה במקום המצנע; ואם היתה מגולה, יכסנה. ורבי יהושע אומר: אם היתה מנחת במקום מצנע, יניחנה במקום תרפה; ואם היתה מכסה, יגלנה. רבן גמליאל אומר: אל יחדש בה דבר.

פירוש ברטנורא

משום גלוי. ומים מגולים כשם שאסור לשתות כן אסור להשקותן לבחמתו ולחיותן כן פניו דיו ורגליו, ולגבל בהן את הטיט, ולהשתמש בהן בשום תשמיש:

ו נקורי תאנים. תאנה שנראה בה נקור, אסור, שמא נקר בה נחש והטיל בה ארס: אפילו הן כפר. כלומר שהן גדולים הרבה והנקור מצד אחד, לא יאמר הוא אבל מצד אחד אני מצד אחר: כל שיש בו ליחה. הארס מתערב עם הליחה ומתלחלח בכלו, אבל בדבר יבש חותך את הניקור ואוכל את השאר: ונשוכת הנחש. בהמה שנשכה נחש ושחמה, אסורה שהארס מתלחלח בכל גופה:

ז משמרת של יין. אע"פ שהכלי התחתון מכוסה במשמרת, יש בו משום גלוי, שהארס עובר דרך המשמרת והולך לכלי התחתון: רבי נחמיה מתיר. לפי שהארס צף ואינו עובר. ואין הלכה כרבי נחמיה:

ח ספק טומאה. כגון שתי חביות ברשות היחיד ונגע שרץ באחת מהן ולא ידע להי מניינה, ושתיהן תלויות: במקום התורפה. מקום של הפקר ועומדת ליפסד שם: יניחנה במקום המוצנע. דעיינן מוזהר על שמירתה, דכתיב (במדבר יח) את משמרת תרומתי, בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה תלויה, דתרווייהו בעו שמור: ר' יהושע אומר וכו'. דסבר תרומתי כתיב בלא וי"ו, ויש אם למסורת: אל יחדש בה דבר. שאין צריך לשמרה, ואף אסור לגרום לה טומאה. והלכה כרבן גמליאל:

משניות מבוארות – קהתי

"תוספות חדשים": "תוספות אנשי שם". וכן כותב הרמב"ם (הל' רוצח ושמירת הנפש יב, ב): "ניקורי תאנים וענבים והקשואים והדלועים והאבטיחים והמלפפנות, אפילו היו גדולים ביותר, בין תלושין בין מחוברין, ואפילו היו בתוך הכלי. כל שיש בו ליחה ונמצא נשוך, אסור".

אבל פחות מכאן, אם המים צלולים ואין המרה ניכרת בהם, הרי הם מותרים. רבי יוסי אומר: בכלים כל שוין – כלומר אפילו מים מועטים אסורים (רי"ף עבודה זרה ל, א).

י ו ש ו י

באור משנה ו

משנתנו מוסיפה ללמד בפירות האסורים באכילה מחשש שמא נחש הטיל בהם את ארסו.

נקורי תאנים, וענבים, וקשואין, והדלועין, והאבטיחים, והמלפפנות – תאנים או ענבים או קישואים וכו' שנראו בהם ניקורים, אפילו הם כפר – ניכר הוא ששים מנה; כלומר שהפירות המנוקרים רבים הם, כגון אילן שהוא מרובה בפירות וכולם נקורים ("שנות אליהו": "תפארת ישראל", אחד גדול ואחד קטן – בין שהפרי המנוקר הוא גדול, והניקור הוא בצידו האחד, ובין שהוא פרי קטן, אחד תלוש ואחד מחבר – בין פרי תלוש ובין פרי מחובר, כל שיש בו לחה – שיש לחלוותי בפרי, אסור – כל הפרי, שמא נחש ניקור, שכן הארס שמיטל בו מתערב עם הליחה שבפרי ומתלחלח בכלו. ונשוכת הנחש – בהמה שנשכה הנחש, אסורה – באכילה, מפני סכנת נפשות – כלומר אף על פי שאינה טריפה, מכל מקום אסורה היא מפני סכנת נפשות, שהארס מתלחלח בכל גופה והוא אוכל מבשרה עלול לסכן את חייו על ידי הרעלה.

הפיסקה "אפילו הם ניכר" קשה היא, ונאמרו בה פירושים שונים. הרמב"ם בפירושו למשנתנו כותב: "ענינו שיהיו גדולות כשיעור כיכר אחד; ויש מגיהים: כשיעור כר אחד. ויש גורסים במשנה: ככד. כלומר אפילו הם גדולים כמו כד, כמו שמוכר (ראש השנה טו, ב): "אפילו היה האתרוג כזית ונעשה ככד" ("מלאכת שלמה"). וכן הרב מברטנורא מפרש: "כלומר שהן גדולים הרבה והניקור מצד אחד, לא יאמר: הוא (הנחש) אכל מצד אחד, אני מצד אחר". אבל יש מקשים על פירוש זה, שהרי המשנה מוסיפה אחר כך: "אחד גדול ואחד קטן" ("תוספות יום טוב").

בעל "משנה ראשונה" כותב: "ונראה לי שהחידוש של כיכר הוא, שדרך לדרוס הרבה פירות ביחד ונעשים כיכר, כמו יגידל דבלה, והניקור אינו אלא דרבלה אחת, ויש כאן הרבה ספקות: שמא הניקור אינו מן הנחש, ושמא היה הניקור בכו כשהיתה לבדה קודם שנדרסה כאן, אף על פי כן אסור. ויש גורסים "אפילו הם בכד", כלומר שאפילו הפירות מונחים בכלי ונראים הניקורים בפירות העליונים בלבד, אף על פי כן הכל אסור ("תוספות יום טוב").

באור משנה ז

המשמרת של יין – המסנתת שמסננים בה את היין משמרי, אף על פי שהיא מכסה את הכלי שהיין מסתנן לתוכו, אסורה משום גלוי – הואיל והיין מגולה במשמרת, אסור לשתות את היין שבכלי, שמא נחש שתה מהמשמרת והטיל בו ארס, והארס עובר דרך נקבי המשמרת לתוך הכלי. רבי נחמיה מתיר – לשתות את היין שבכלי, שלדעתו אין הארס עובר דרך המשמרת לכלי. ואין הלכה כרבי נחמיה.

ש ו ב ת ק ו ד ש

באור משנה ח

משנתנו דנה בתרומה שהיא ספק טמאה, כיצד נוהגים בה.

חבית של תרומה – כגון שהיה בה יין של תרומה, שגולד בה ספק טמאה – כגון שתי חביות ברשות היחיד ונגע שרץ מת באחת מהן ואין ידוע באיזו מהן נגע, שנמצאת כל אחת משתי החביות הללו ספק טמאה, רבי אליעזר אומר: אם היתה מנחת במקום תרפה – אם היתה חבית זו במקום הפקר, שעלולה שם להיטמא טומאת ודאי, יניחנה במקום המצנע – במקום משומר, כדי שלא יטמא טומאת ודאי, שאדם מוזהר לשמור את תרומתו שלא יטמא, ואפילו אם כבר נולד בה ספק טומאה; ואם היתה מגולה, יכסנה – שלא תיאסר משום סכנת נפשות. ורבי יהושע אומר: אם היתה מנחת במקום מצנע, יניחנה במקום תרפה – שתיטמא שם – שתיטמא ודאי, ויהא מותר לשרפה, ואם היתה מכסה, יגלנה – כדי שתיאסר משום גלוי, ויהא מותר לשפכה; רבי יהושע סובר, שהואיל ותרומה זו אסורה בשתיה או באכילה, שמא היא טמאה, ואף אסור לאבדה בידיים, שמא היא טהורה, לפיכך מוטב שיגרום לה טומאה או איסור, ולא ישנה כמות שהיא, שמא יבוא לידי תקלה לאכול או לשתות ממנה. ("תוספות אנשי שם": "תפארת ישראל", רבן גמליאל אומר: אל יחדש בה דבר – אלא יניחנה כמות שהיא, שאסור לגרום לה טומאה, אבל אינו צריך לשמרה. והלכה כרבן גמליאל.

מ חֲבִית שֶׁנִּשְׁפְּרָה בַּגַּת הָעֲלִינָה, וְהַתְּחִתּוֹנָה טְמֵאָה: מוֹדָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, שֶׁאִם יוֹכַל לְהַצִּיל מִמֶּנָּה רְבִיעִית בַּטְּהֶרָה, יֵצֵל; וְאִם לֹא – רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: תֵּרֵד וְתִטְמָא, וְאֵל יִטְמָאנָה בְּיָדוֹ.

פירוש ברטנורא

ט בגת העליונה. מקום שעוצרים שם: והתחתונה. בור על פני הגת שהיין יורד לתוכו: טמאה. חולין טמאים יש בה, וראויין לו בימי טומאתו, או למי שאינו אוכל חולין בטהרה, ואם תפול לתוכו התרומה הוה ליה מדומע טמא, ואף לכהן לא חיואי: שאם יבולע להציל ממנה רביעית. אם יכול לחזור אחר כלים ולהציל ממנה רביעית בטהרה קודם שתרד כולה ויטמא: יציל. יחזר אחר כלים ויציל, ואעפ"י שבתוך כך שיחזר אחר כלים תרד מן התרומה לחולין שבתחתונה ויפסדו החולין, לא יטמא התרומה בידים להציל החולין, כיון שיכול להציל ממנה רביעית הלוג בטהרה שהוא דבר חשוב: ואם לאו. שלא ימצא כלי טהור, וסוף סוף כולה לטומאה אולא, בהא פליגי, דרבי יהושע סבר יטמאנה ביד, להציל את החולין כדקתני סיפא ועל זו ועל זו אמר ר' יהושע וכו'. ור' אליעזר סבר אף ע"ג דסוף סוף כולה לטומאה אולא לא יטמאנה ביד להציל החולין, ואין הלכה כרבי אליעזר:

משניות מבוארות – קהתי

התחתונה, יציל – אף על פי שבתוך כך שיחזר אחר כלי, ירד היין של תרומה לחולין הטמאים, ויאיסר כל היין שבגת התחתונה אפילו לכהן משום מדומע טמא, מכל מקום לא יטמא את התרומה לקבלה בכלים טמאים כדי שלא תפסיד את החולין שבגת התחתונה, והואל יוכל להציל ממנה רביעית הלוג בטהרה, שהוא דבר חשוב (הוא"ש): ואם לאו – אם אינו יכול למצוא כלי טהור, רבי אליעזר אומר: תרד ותטמא – תרד התרומה לגת התחתונה ותיטמא מן החולין, ואל יטמאנה בידיו – לקבלה בכלים טמאים או בידים טמאות כדי להציל את החולין. ורבי יהושע חולק על רבי אליעזר (להלן במשנה יא), והוא סובר, שמותר לטמא את התרומה בידיו, כדי שלא תפסיד את החולין. והלכה כרבי יהושע.

באור משנה ט

חֲבִית – יין של תרומה, שֶׁנִּשְׁפְּרָה בַּגַּת הָעֲלִינָה – היקב הוא של שתי גתות, זו למעלה מזו, ודורכים הענבים בגת העליונה והיין יורד לגת התחתונה, ואם נשברה חבית יין של תרומה בגת העליונה, וְהַתְּחִתּוֹנָה טְמֵאָה – ובגת התחתונה יין של חולין טמא, והוא ראוי לכל אחד בימי טומאתו, או למי שאינו אוכל חולין בטהרה; ואם תפול לתוכו התרומה, הרי זה נעשה מדומע טמא, ואסור בשתיה אפילו לכהן, וכגון שאין בגת התחתונה מאה חולין כנגד החבית של תרומה כדי לבטלה, מוֹדָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ – אף על פי שהם חולקים להלן בסיפא, מסכימים הם בזה, שֶׁאִם יוֹכַל לְהַצִּיל מִמֶּנָּה רְבִיעִית בַּטְּהֶרָה – אם יכול לחזור אחר כלי טהור ולקבל בתוכו רביעית הלוג מן היין הטהור של החבית קודם שירד כולו לגת

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום ראשון עמ' א

16 שביירו להם דיינים שישוב לדון ביניהם, והתחייבו לקבל עליהם
17 את פסק דינם, והדין הוא (סנהדרין פ"ג מ"א) שכל בעל דין בורר
18 לו דיין אחד, וכותבים בשטר, זה – פלוני בעל הדין פוֹרֵר לוֹ אֶחָד –
19 בירר לו דיין אחד את פלוני, וזה – ופלוני בעל הדין שכנגדו פוֹרֵר
20 לו אֶחָד – בירר לעצמו דיין אחד אחר את פלוני, ולאחר שכתבו
21 את שמות הדיינים שביירו לעצמם בשטר, שוב אין אחד מהם
22 יכול לחזור בו ולברור לו דיין אחר.
23 שנינו במשנה: וְכָל מַעֲשֵׂה בֵּית דִּין תָּרִי זֶה יִחִיד:
24 הגמרא מביאה מעשה שקשור לדין זה של משנתנו: הָהוּא נִיפָא
25 דְאִשְׁתִּכַּח בֵּי דִינָא דְרַב הוֹנָא – מעשה היה שמצאו גט מקוים
26 ושקיימו בית דין את ההתיימות של העדים, וכתבו עליו 'הנפק' שגט
27 זה כשר הוא! בבית דינו של רב הונא, ובא אדם וטען שהוא
28 השליח להביאו וממנו נפל, דִּהְנֵה כְּתִיב בֵּיה – והיה כתוב בגט
29 שמקום כתיבתו הוא בְּשׁוּרֵי מְתָא – בעיר ששמה 'שוריר', דָּעַל
30 רַבִּים נִתְרָא – השוכנת ליד נהר ששמו 'רכיס', ולא היה ידוע שיש
31 באותו המקום עוד אדם ששמו כשם הכתוב בגט שנמצא, וְאִמְרַי רַב
32 הוֹנָא, שאף על פי שבעיר 'שוריר' הידועה לנו לא הוחזק אדם נוסף
33 ששמו כשם הכתוב בגט, מכל מקום

1 למסרו לו להיות שלישי ביניהם, ובעת שכב לשם מה נתנודו לו,
2 ואינו יודע למי להחזירו, הדין הוא שְׁהָא השטר מוֹנֵחַ ביד המוצא
3 עַד שִׁבְאָא אֵלֵיהּ ויתברר הספק, ובינתיים לא יחזיר השטר לא ללוח
4 ולא למלוה.
5 דין המוצא שובר בין שטרותיו ואינו יודע מה טיבה: אִם מוצא אדם
6 אצלו בין השטרות של החייבים לו, שֶׁשׁ עֲמָתָן מְסֻפּוֹת – שוברים
7 ובהם נאמר שהלואות שונות כבר נפרעו, ואינו יודע אם באמת
8 כבר פרע לו הלוה או לא, הדין הוא שֶׁיַּעֲשֶׂה – יקיים מה
9 שֶׁכְּסֻפּוֹת, דהיינו, ששטר החוב שבידו הוא בחזקת פרוע ולא
10 יגבנו מהלוה.

גמרא

11 הגמרא מבררת מה הם 'שטרי בירורין' שהוזכרו במשנתנו: מָא –
12 מהו הפירוש של 'שטרי בירורין', הָכָא – כאן, בבבל תְּרַגְמוּ – פרשו,
13 שהכוונה היא לְשִׁפְרִי מַעֲנָתָא – השטרות שבהם כותבים סופרי
14 הדיינים את טענותיהם של בעלי הדין, וְרַבִּי יִרְמְיָה וְשֶׁהִיה דר
15 בארץ ישראל אִמְרַי, שהכוונה לשטר שכותבים שני בעלי הדין

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום שלישי עמ' א

8 על הפירות כשהבחין שירד עליהם וְשִׁמְחָה – ורצה בכך תָּרִי זֶה בְּדִין
9 'בֵּי יוֹתָן' – הרי זה בכלל מה שנאמר (ויקרא יא לח) 'כִּי יִתֵּן מִיָּם
10 עַל זֶרַע וְנָפַל מִמֶּנָּלָתָם עָלָיו טָמֵא הוּא לָכֶם' והפירות הוכשרו
11 לקבל טומאה, אבל אם נָגְבוּ – התייבשו הפירות מהמים קודם
12 שהבחין בירידת הטל, אָף עַל פִּי שֶׁשִּׁמְחָה – שרצה במה שנרטבו
13 תחילה מהטל

1 היא והפירות עומדים לכך, ולכן נח לו שיתנו עבורו, אֶבֶל הָכָא –
2 כאן, שאין מצוה לתת מן הפירות, אין סברא שיתרצה במה שנתנו
3 משלו, ואף שאמר לאריס 'מדוע לא נתת מן היפות' אין זו הוכחה,
4 אלא מִשּׁוּם כְּסִיפּוֹתָא הוּא דְאִמְרַי הָכִי – שלא יתבייש האריס שנתן
5 ללא רשות, ולכן יש חשש גזל באכילת פירות אלו.
6 הגמרא מקשה על רבא: תָּא שְׁמַע, שנינו בברייתא, המעלה
7 פירותיו לגג וירד עליהם טל, עוֹדְהוּ הָפֵל עֲלֵיהֶן – אם עדיין הטל

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

שבעים פרים — פרי החג שבעים הם, חוץ משל שמיני. **כנגד שבעים אומות** — לכפר עליהם שירדו גשמים בכל העולם.

מרים בת בילגא — ממשמר בילגא היתה, וכן שמה. **כשנכנסו יוונים להיכל** — בימי מתתיהו בן יוחנן. **לוקום** — הוא זאב בלשון יווני. **וכששמעו חכמים בדבר** — לאחר שגברה יד בית חשמונאי. **סתמו חלונה** — של משמרה. ולקמן פריך: ומשום דידה קנסינן לכולה משמרה? **משמרתו של בילגא**

שוהה לבא — כשהגיע שבת שלה, לא היו באים. ומוכחא מילתא, שאין העבודה חביבה עליה. **ונכנס יששב אחיו** — סדר משמרות: בילגא אחר ישבב — וכשישבב יוצא בילגא נכנס. וכשהיה משמרת בילגא לבא, עיכבן ישבב במשמרתו, ולא יצא. לפיכך קנסוהו. **ואף על פי שכל שכיני הרשעים לא נשתכרו** — דאוי לרשע, אוי לשכיניו. **שכיני בילגא נשתכרו** — היינו ישבב. **שכילגא לעולם חולקת בדרום** — ואפילו בכניסתו, וישבב לעולם בצפון אף ביציאתו. שהרי בילגא נכנס אחריו — ושבב הוא להם לחולקי צפון. **משום ברתיה קנסינן ליה לדידיה** — כלומר, אפילו לאבוא — מי הוה לן למיקנסיה? **שותא דינוקא בשוקא דאבוא או דאימיה** — משל הדיוט הוא: מה שהתינוק מדבר בשוק, מאביו או מאמו שמע. אף (זה), אם לא שמעה מאביה שהיה מבזה את העבודה, לא אמרה כן. **שותא = דיבור**. כמו: לא תיפוק לכו שותא (בבא בתרא לט,א). ובקדושין (ע,א): שותא דמר לא ידענא. **אוי לרשע ואוי לשכיניו** — בתורת כהנים תניא: "וחלצו את האבנים" — נגע באבן שבמקצו

דף נה עמוד ב **אמר רבי (אליעזר) [אלעזר]**, **הני שבעים פרים** הקרבים בחג הסוכות [חוץ מפר של שמיני עצרת] **כנגד מי** הקריבום. **כנגד שבעים אומות**, לפי שבחג הסוכות נידונים על המים ומקריבים פרים כנגד האומות לכפר עליהם שירדו גשמים בכל העולם. **ופר יחידי** הקרב בשמיני עצרת **למה** — כנגד מי קרב. **כנגד אומה יחידה** — עם ישראל. **משל למלך בשר ודם שאמר לעבדיו עשו לי סעודה גדולה** שתימשך מספר ימים, **ליום אחרון** של הסעודה **אמר המלך לאוהבו עשה לי אתה סעודה קטנה כדי שאהנה ממך**, משום שאין לי הנאה וקורת רוח בסעודה של אלו אלא בשלך. כך חפץ הקב"ה בפר יחידי הקרב כנגד ישראל יותר מהקרבות הרבים שקרבים כנגד אומות העולם. **אמר רבי יוחנן אוי להם לעובדי בוככים שאבדו ואין הם יודעין מה שאבדו. שבזמן שביט המקדש קיים היה המזבח מכפר עליהן בהקרבת פרי החג, ועכשיו שנחרב, אין להם מי שמכפר עליהן:**

תנו רבנן, מעשה באשה ששמה מרים, והיא היתה בת לאחד מהכהנים של משמרת **בילגא, שהמירה דתה, וחללה ונשאת לסרדיז** [שר ממונה] **אחד ממלכי יוונים. וכשנכנסו יוונים להיכל** בימי מתתיהו בן יוחנן, **היתה מבועטת בסנדלה על גבי המזבח ואמרה לוקום לוקום** — זאב זאב [בלשון יווני] **עד מתי אתה מכלה ממונן של ישראל** בקרבנות שמקריבים לפניך, **ואי אתה עומד עליהם להצילם בשעת הדחק. וכששמעו חכמים בדבר** לאחר שגברה יד בית חשמונאי, **קבעו** — סגרו את **מבעתה** של משמרת בילגא, וגם **סתמו את חלונה** — מקום ששומרים את הסכנים, וצריכה להשתמש בשל משמרת אחרת, וזה גנאי לה. **ויש אומרים** שטעם הקנס היה משום סיבה אחרת, **שמשמרתו של בילגא היתה שוהה ומאחרת לבא** כשהגיע שבוה שלה, ולא היו באים בזמן, **ונכנס ישבב אחיו עמו ושימש תחתיו** — ופעם אחת שהתה לבוא הרבה, ונכנס ישבב אחיו שהוא המשמר הקודם לו שהיה ראוי לצאת, ושימש במקומו בתמיד של בין הערביים, וכיון שהוכיחו באיחורם שאין העבודה חביבה עליהם ומזלזלים הם בעבודת הקודש, לכן קנסום. מוסיפה הגמרא: **שאף על פי שבדרך כלל שכיני הרשעים לא נשתכרו** שהרי 'אוי לרשע אוי לשכיניו', כאן שונה מתמיד **ושכיני בילגא נשתכרו**, ומהו שכרם, שכיון **שכילגא לעולם חולקת בדרום** ואף בכניסתה, אם כן משמרת **ישבב אחיו** שהיא יוצאת כשמשמרת בילגא נכנסת, לעולם תחלוק **בצפון** ואף בצאתה. ואם כן נשכרת היא משכנותה לרשע.

מקשה הגמרא: **בשלמא למאן דאמר** שטעם הקנס משום **שמשמרתו שוהה לבא היינו קנסינן לכולה משמר** — מובן למה קנסו לכל המשמר, שכל אנשי המשמר זלזלו בעבודה. **אלא למאן דאמר** שטעם הקנס משום המעשה של **מרים בת בילגא שהמירה דתה**, האם **משום ברתיה קנסינן ליה לדידיה** — לכל המשמר, הלא אפילו את אביה לכאורה אין סיבה לקנס בחטא בתו. מתרצת הגמרא: **אמר אביי אין** — אכן יש סיבה לקנס את האב בחטא בתו, **בדאמרי אינשי** — משפט השגור בפי הבריות **"שותא דינוקא בשוקא או דאבוא או**

— שניהן חולצין. ואף על פי שהנגע לא נראה אלא בביתו של זה, מחמת שהיתה עינו צרה בכליו, חבירו לקה בשבילו. מכאן אמרו: אוי לרשע אוי לשכיניו. וממילא, "טוב לצדיק טוב לשכיניו" — דמדה טובה מרובה.

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דְּאִימִיָּה - מה שהתינוק מדבר בשוק, זה מה ששמע או מאביו או מאמו. ואף מרים זו אם לא ששמעה מאביה שהיה מבזה את העבודה, לא היתה אומרת כך. מקשה הגמרא: **וּמִשּׁוּם אֲבוֹהָ וְאִמִּיָּה קִנְסִינָן לְכוּלָּהּ מִשְׁמֶרֶת** - האם משום אביה ואמה נקנסו לכל המשמרה. מתרצת הגמרא: אכן כך, משום **שֶׁאִמֶּר אֲבִי 'אִוִי לְרָשָׁע אִוִי לְשָׂכִינוּ'**, לכך קונסים את כל המשמרה. ודבר זה למדו (בתורת כהנים) מדיני בית מנוגע, שכתוב בו (ויקרא יד ט) **'וַחֲלָצוּ אֶת הָאֲבָנִים'** ואם היה הנגע באבן שבינו לבין חבריו, חולצים אף את אבניו של השכן, ואף שהנגע לא נראה בביתו, שהרי זה הבית המנוגע בעוון צרות עין בא, ולכן אף שכינו יענש עמו, ללמדך ש'אוי לרשע ואוי לשכינו'. מסיימת הגמרא: שמכך נלמד אף להיפך ש'**טוֹב לְצַדִּיק טוֹב לְשָׂכִינוּ'**, שהרי מידה טובה מרובה ממידת פורענות. ואמנם כך מפורש בפסוק **שֶׁנֶּאֱמַר 'אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב כִּי פָרִי מַעַלְלֵיהֶם יֹאכְלוּ'**, הרי שפתח הכתוב בלשון יחיד 'צדיק', וסיים בלשון רבים, ללמדך שאף לשכניו טוב עמו.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט תשרי, תשכ"ב
ברוקלין.

מרת ג. לוזון שתחי

ברכה ושלוש!

בעתו ובנועם קבלתי פ"ש ממנה ומבעלה שיחיו על ידי הרה"ח וו"ח אי"א נ"נ עוסק בצרכי צבור וכו' הרב יוסף שי' וויינברג, בשובו מביקורו במחנם הטוב. ומשנה נחת רוח הי' לי כאשר סיפר לי על דבר ההתעוררות, בחפץ לב ובחמימות, אצל כבוד מעלתה וכבוד בעלה לאחד ולקרוב המשפחות היהודיות בסביבתם, וביחוד אשר בעלה לקח על עצמו ללמד את הילדים, שבתקופתנו זו חשיבות יתרה בחינוך ילדי ישראל כי על ידם משפיעים גם על האבות.

בטח ידוע לה ולבעלה מה שהוא עיקר באמונתנו בכלל, ומודגש ביחוד בתורת הבעל שם טוב ובתורת החסידות - הוא ענין השגחה פרטית, שכל דבר גדול או קטן המתרחש בעולם, בין בדומם, בין בצומח חי או מדבר, לכל פרטיו ופרטי פרטיו, אינו ח"ו מקרה, אלא הכל בהשגחה פרטית ובכוונה ותכלית בהנהגת העולם. ואין צריך לומר כאשר יהודי מוצא את עצמו בפינה נדחת בעולם, הרחק ממדינת מולדתו, ובכלל רחוק מציבור יהודי, הרי בודאי אין זה מקרה בעלמא, וצריך לראות את עצמו כשלוחו של מקום, שעל ידו יגיע גם לפינה זו דבר ה', להרבות הצדק והישר בהנוגע לכל אחד ואחת, ולהפיץ היהדות ומצוותי בין היהודים שם בפרט.

ובכגון דא, אין להביט על הכמות, אשר אמרו חכמינו זכרונם לברכה, כל המקיים נפש אחת בישראל כאילו קיים עולם מלא. ואם בכל הזמנים כך, על אחת כמה וכמה בתקופתנו אנו, אחרי השמדת ר"ל חלק כה חשוב על עמנו, הרי כל יהודי שהי' לפליטה הוא אוד מוצל מאש וצריך למלא לא רק תפקידו הוא, אלא גם למלא מקום הקדושים שנפלו על קידוש השם.

ויהי רצון שהיא ובעלה ילכו מחיל אל חיל בהשתדלותם ובהשפעתם הטובה על סביבתם, ויעשו כן מתוך שמחה וטוב לבב, וכתוכן "זמן שמחתנו" ושמחת תורה בפרט, אשר בהם מסיימים אנו חודש תשרי בראשית השנה, כדי להמשיך משמחה והתלהבות זו בכל ימות השנה.

בפ"ש לכל אחינו בני ישראל במחנם שי' ובכבוד ובברכה.

במזכירות כותבים רק לשון הקדש, אידיש או אנגלית, ומטובה להודיע באיזו שפה להמשיך הקורספונדנצי' מכאן, שתקותי שיהי' המשך. אבל מצד כ' מעלתה ובעלה שי' יכולים לכתוב גם בצרפתית, כיון שאני קורא שפה זו. והעיקר - שיוכלו לבשר בשורות טובות.

משנה

המשנה מביאה דינים נוספים אודות שטרות שנמצאו, אם משיבים
אותם, ולמי משיבים:
מִצָּא אֶדָם אִיגְרוֹת שׁוֹם – שטרות שומא שכותבים בית דין למלוה,
שלאחר ששמו את נכסי הלוה לדעת כמה הם שוים, כותבים
השומא בשטר ונותנים למלוה על מנת שיגבם בחובו, וְאִיגְרוֹת מִזּוֹן
– שטרות שבית דין כותבים לאשה לראיה שבעלה קיבל עליו
והתחייב לזון את בתה מבעלה הראשון, וכן אם מצא שְׁמָרִי חֲלִיצָה
– שטר שבית דין כותבים לשומרת יבם שחלץ לה הדיבם בפניהם
והרי היא מותרת להינשא, וְמִאִיגְרָא – שטר שכתבו בית דין לקטנה
שמת אביה, וקיבלו אמה ואחיה קידושין עבורה והשיאוה, ומיאנה
בבעלה, שכותבים לה בית דין שטר שמיאנה בפניהם, כדי שיהיה
השטר בידה לראיה שהיא מותרת להינשא, וְשְׁמָרִי בִירוֹרִין (הגמרא
תפרש מה הם שטרות אלו). וכן כָּל שטר שהוא מְעֻשָּׂה בֵּית דִּין –
שנכתב על ידי בית דין, כגון 'שטר חלטא', דהיינו שטר שכותבים
למלוה על נכסי הלוה, שיהיה בידו לראיה שעל פי בית דין גבה
הוא את נכסי הלוה לפרעון חובו, או 'שטר אדרכתא', שכשלא
מצאו הבית דין נכסים אצל הלוה, הרי הם כותבים שטר למלוה
שרשאי הוא לחזור אחר נכסי הלוה בכל מקום שהם, ואם ימצא לו
נכסים יגבה אותם בחובו, אם מצא אדם אחד מן השטרות הללו
הָרִי זֶה יִתְּוִיר אותם למי שנכתבו בעבורו, מפני שבשטרות אלו אין
לחוש שמא בתחילה כתבו בית דין את השטר על דעת ליתנו לו,
ולבסוף כשראו שלא נתקיים הדבר וכגון שכתבו לשומרת יבם
שטר חליצה, ולבסוף לא חלץ לה הדיבם נמלוה ולא מסורה, כי
אין בית דין כותבים שטרות אלו אלא לאחר שכבר נעשה המעשה
הכתוב בהם ונתקיים (וכגון בשטרי חליצה, לאחר החליצה), ואף
אם לא מסרו לו לבסוף את השטר, הרי המעשה הכתוב בהם אמת,
ויכולים אנו להחזיר אותם למי שנכתבו בעבורו ללא שום חשש.
וכן אין לחשוש בשטרות אלו לפרעון, מפני שבשטרות אלו לא
שייך פרעון.
מִצָּא אֶדָם שטר (כל שהוא) כשהוא מונח בַּחֲפִצָּה או בַּדְּלוֹסְקָמָא –
מיני כלים שונים, ובא מי שנכתב השטר עבורו ונתן סימן שהשטר
היה מונח בכלי פלוני. או שמצא תְּבִירָא שֶׁל שְׁמָרוֹת – כמה שטרות
כרוכים זה בזה, או אֲגוּדָה שֶׁל שְׁמָרוֹת – כמה שטרות המונחים זה
על גבי זה וכרוכים יחד, ויש בהם סימן בצורת הכריכה או במנן
השטרות, הָרִי זֶה המוצא יִתְּוִיר את השטרות למי שנתן בהם סימן,
שמכך שידוע לתת סימן מוכח שאכן ממנו נפל השטר.
מבררת המשנה: וְכִפְתָּ שטרות היא אֲגוּדָה שֶׁל שְׁמָרוֹת, שמנינים
נחשב סימן להשיבם על פיו. מבארת המשנה: שְׁלִשָּׁה שטרות או
יותר הַקְּשׁוּרִין זֶה בָּזֶה הרי זה נחשב סימן ומחזירים לו אותם, אבל
בפחות משלושה אין המנן סימן.
רָבֵן שְׁמַעְיִן בְּן גַּמְלִיאֵל אומר, אם מצא שלושה שטרות שכתוב בהם
על אדם אֶחָד הָלֹה מְשֻׁלָּשָׁה, כל שטר על מלוה אחר, יִתְּוִיר אותם
לָלֹה, שודאי ממנו נפלו אחר שפרע לשלושתם והחזירו לו את
השטרות, שאם עדיין לא פרעם ומהם נפלו, איך אירע הדבר
ששלושה שטרות משלושה מלוים שונים נפלו במקום אחד. אבל
אם מצא שלושה שטרות של שְׁלִשָּׁה בני אדם חֲלוּרִין מִן הָאֶחָד, יִתְּוִיר
אותם המוצא לְמִלּוֹה, שהואיל ונמצאו במקום אחד ודאי ממנו
נפלו, ועדיין לא נפרעו.
דין נוסף במציאת שטר: אם מִצָּא אדם שְׁמָרִי (כל שהוא, שלא הוא
כתבו עבור אחר, ולא אחר כתבו עבורו) מונח בֵּין שֵׁנִי שְׁמָרוֹתָיו,
וְאִינוּ יוֹדֵעַ מֶה חֵיבֵוּ של שטר זה אצלו, אם הלוה הפקידו אצלו
(אחר שפרע למלוה וקיבל ממנו את השטר), או המלוה (ועדיין לא
נפרע), או שמא פרע הלוה מקצת החוב הכתוב בשטר, ומשום
שלא פרע את כל החוב לא החזיר לו המלוה את השטר, אולם כדי
שלא יחזור המלוה ויגבה ממנו את כל החוב הסכימו ביניהם

שְׁמַע מִינָה – מכאן ראייה דאיתא לְשִׁמּוּאֵל – שדינו של שמואל
נכון הוא, דְּאָמַר שְׁמּוּאֵל, מלוה הַמּוֹכֵר שְׁמָרִי חוב שיש לו על פלוני
לְחִבְרִי, ומעתה חייב הלוה לפרוע את חובו למי שקנה את השטר,
וְחָזַר המלוה לאחר המכירה וְחָלְלוּ ללוה על חובו, מְחִיל החוב,
ואין הלוה חייב לפרוע ללוקח. וְאִפְּשִׁילוּ הַיּוֹשֵׁף של המלוה, מְחִיל
ללוה ושוב לא יוכל הלוקח לגבותו. וכיון שכך הוא הדין, אין
חשש כלל בהחזרת השובר לבעל, שכן אף אם מכרה האשה חוב
כתובתה (שחייב לה בעלה) באייר, עדיין יכולה היא כעת למחול
כתובתה לבעלה ולהפסיד את הלוקח שקנה ממנה את כתובתה,
ועל כן שוב אין לחשוש שמא כתבה ליתן בניסן ולא נתנה עד
תשרי.

אביי דוחה את הראיה מהברייתא לדינו של שמואל: אֲבֵי אָמַר,
אִפְּשִׁילוּ תִּימָא – אם תאמר דליתיה לְשִׁמּוּאֵל – שאין הלכה
כשמואל, יש ליישב את הקושיא בדרך אחרת, והוא, הֵכָא בְּמֵאִי
עָבְדִין – כאן מדובר, בְּאִפּוֹן שְׁמָרִי הַתְּנוּבָה יוצא בבית דין מִתַּחַת
יָדָה של האשה, שהיא מראת להם אותו, שאין לנו לחשוש שמא
מכרה כתובתה בטובת הנאה לאחר, שאם כן היה שטר הכתובה
נמצא ביד הלוקח, ולא היה מניחו ביד האשה.

רבא מבאר מדוע אינו מפרש את הברייתא כאבאי: וְרַבָּא אָמַר, אִי
– אם מְשׁוּם שְׁמָרִי הַתְּנוּבָה שבידה אתה בא להוכיח שלא מכרה
כתובתה לאחר, אין זו הוכחה, מְשׁוּם שְׁחִישינן – יש לנו לחשוש
לְכָךְ שיש לה שְׁמִי תְּנוּבוֹת שכתב לה בעלה, ושמא מכרה כתובתה
לאחר באייר ומסרה לו רק אחד משני השטרות והשטר השני
נשאר בידה (וזהו השטר שהיא מביאה לפנינו), וכעת היא רוצה
לחזור בה מהמכירה בכדי שהבעל יזכה בכתובה ולא יפרענה
ללוקח, ולכן היא מודה לפני בית דין שהשובר נפל מיד הבעל, כדי
שיחזירו לו בית דין את השובר, וכיון שהזמן הכתוב בשובר (ניסן)
קודם לזמן הכתוב בשטר מכירת הכתובה (אייר), יטען הבעל
שהמכירה היתה לאחר שכתב פרע הכתובה, ואינו חייב ללוקח
כלום. ועל כן אין ליישב כן את דברי הברייתא.

אביי משיב על טענה זו: וְאֲבֵי אָמַר, שתי תשובות בדבר, תְּדָא –
התשובה הראשונה היא, שְׁלִשְׁתֵּי תְּנוּבוֹת לֹא תִיִּישִׁין – אין אנו
חוששים כלל שמא שני שטרי כתובה היו לה, שכן זהו דבר שאינו
מצוי. וְעוֹד יש להשיב על טענת רבא, שאפילו אם באמת מכרה
את הכתובה בטובת הנאה, אין חשש בהחזרת השובר לידי הבעל,
מְשׁוּם שְׁשׁוּבָר בְּיָמֵינוּ קָרִיף – המקבל שטר שובר לידו, אף על פי
שלא פרע בזמן הכתוב בשובר אלא לאחר מכן, מכל מקום כיום
שהגיע השובר לידו הרי הוא זוכה בו למפרע מזמן שחתמו העדים
עליו, וכאילו פרע כבר אז, ויכול הוא לטרוף ולהוציא מכל אלו
שהזמן הכתוב בשטר שבידם הוא מאוחר לזמן הכתוב בשובר
שבידו. ולכן אף אם לא פרע לה הבעל כתובתה אלא בתשרי, מכל
מקום מאחר שהזמן הכתוב בשובר הוא ניסן, אם ניתן לו כעת את
השובר, יזכה בו למפרע מניסן, ויתברר כעת שאכן מכירת
הכתובה לא חלה, ואינו חייב ללוקח כלום, ובדין הוא טורף מן
הלוקח את הקרקע המיוחדת לכתובתה. ומובנים דברי הברייתא
שאומרת שבזמן שהאשה מודה אין חשש בהחזרת השובר לבעל.

ואין הוכחה מהברייתא לדברי שמואל.
הגמרא מבארת את טעם דבריו של אביי ש'שובר בזמנו טריף':
אֲבֵי לְמַעֲמֵיהּ – לפי שיטתו דְּאָמַר (לעיל ג.) עֲדִיף הַתְּנוּבָה זִין לוֹ
– עדים החותמים על השטר, בשעת חתימתם הרי הם זוכים בכל
זכות הכתובה בשטר עבור מי שנכתב השטר בשבילו, וכשיגיע
השטר ליד המקבל יזכה בכל הכתוב בו למפרע משעת חתימת
העדים, שאז זכו העדים עבורו. ולכן גם בשובר שכתוב בעל החוב
לחייב לו ובו הוא מודה שאין חלה חייב לו כלום, זוכים העדים את
השובר לחייב, וכשיגיע השובר לידו יהיה זה נחשב למפרע כאילו
פרע את החוב כבר בשעת חתימת העדים, שאז זכו הם בעבורו.

בבא מציעא. שנים אווזין - פרק ראשון דף כ עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" ריג רש"י תוספות

ש"מ. מדיאל חיישין להכי דמי נהה הכי שפיר וכו' בעל בשובר שנכתב לשמה: איתא לרשומאל. דאמר המוכר שטר חוב להבירו וחוור המוכר הנה ומחלו מחול הוא אצל הלזה הלכך אם מקחו זה בתובתה באייר דהיינו שטר חוב וחוור ומחלה לבעל בתשרי מחול ושפיר טרף בעל: בששטר כתובה יוצא מתחת ידה. שמביאה לפניו דליכא למיחש לשמא מקרה בטובת הנאה שאילו מקברה היתה מוסרת כתובה ביד הלוקח: לשתי כתובות. שקמי שני שטרי כתובה דיו לה ונש"י לחוש שמא מוסר אחד ללוקח וכאה לחזור בה ולמחול אצל בעלה ומוסרת לו שובר המוקדם לשטרו של לוקח אלא ודאי איתא לרשומאל ומתוך שבירה למחול שטר כתובה לבעלה עכשיו לא חיישין לשמא כתבה ליתן בניסן כו': ואפ"י אפר. מהכא לא חיישינן לשמאל. דא דלשתי כתובות לא חיישין. הלכך ליכא למיחש לדלמא זבנתה בטובת הנאה: ועוד. אי נמי זבנתה בטובת הנאה לית לן למיחש לשמא כתבה לשובר בניסן ולא בקלה עד תשרי דאי נמי הכי הנה כי מטא שובר לדידה בתשרי וזה למפרע בו מזמן חתימתו ולא היה ממכרה לשבתיים כלום ושובר מזמן הכתוב בו שטר ואמי לטעמיה: כו' מתני' אגרות ששמו ביד נכסי לזה למלוה בחובה: ואגרות מזון. שקיבל עליו לזון את בת אשתו. פראוני. קטנה ותומה שהשיאה אמה ואחיה לדעתה יוצאה ממנו במיאן ואניה צריכה גט אלא אומרת בפני שלשה אי אפש בלוגי בעלי ובתבין לה ביד שטר שמיאנה בפניהם להיות לה עדות שמתורת לנישא: שטרי ברוי. בגמרא מפרש: הרי זה יחזיר. דליכא למיחש לשמא נמלך ודא ביד לא כתבום אלא בדרך מקיים ולפרען נמי ליכא למיחש דבהני שטרות לא שייך בזה פרען כדאמרין לעיל (ד' טו) ואפילו למיר שונא הדר איהו דאפסיד אנפשיה: מצא בחפיסה או בדלוסקמא. שום שטר: או שמצא

תכריף של שטרות. בכרך או באגודה ובגמרא מפרש מאי חפיסה ודלוסקמא ותכריף ואגודה: הרי זה יחזיר. דרך שיש בו סימן הוא כדמפרש בגמרא שהכל סימן כשיאמרו הבגלים בכלי כך וכך מצאת אותם וכן תכריף ואגודה הרי זה יחזיר דרך שיש בו סימן הוא כדמפרש בגמ': אחר הלוח משלשה. אם שלשה שטרות של לזה אחד הן שלזה משלשה בני אדם: יחזירם. מוצאם. ללוח. דודאי פרעם והחזירם לו ומיזר נפלו שאם מיזם נפלו מי בקצם למקום אחד: ואם שלשה לזים הם. שלוח מאדם אחד: יחזירם. המוצאם: למלוה. שהדרך ידוע שממנו נפלו: מצא שטר בין שטרותיו ואין ידוע מה טיבו. אצלו אם הלוח הפסיד אצלו או המלוה או שמא מקצתו פרוע ומסרדו לו להיות שלש ביניהם ושכח: תא מונה. ביד ולא יחזיר לא לזה ולא לזה: ואם יש עתה כספון. מילי מילי קמני המוצא בין שטרותיו שובר שנכתב על אחד משטרותיו: יעשה מה ששכפון. והשטר בחוקת פרוע ואע"פ שהיה שובר הנה להיות מונה ביד הלוח אמרין האמינו הלוח ואומר מתן הנה לו ושכח: גמ'. הוורר לו אחד. כשבחורין להן דיינין בותבין להן זה בירר לא את פלוני וזה בירר לא את פלוני שלא יוכלו לחזור בהן: דאשתכח בי דינא. מקיים בתנאך והשליח המביא אומר ממנו נפל:

לכונגא לפי שאין לו במה לשלם לא דמי דהתם מפיסיד הערב מיד וחיישין לכונגא אבל הכא דאין אלא חששא בעלמא שקמא לא מכרה ואפי' מכרה שקמא לא יפסידו הלוקחות כי אינו מוציא מהם אלא חוב שהיה להם על הבעל ויהיה להם על האשה ונבי חייב מודה דחיישין לעיל לכונגא לפי שצויה מיד מן הלוקחות ועוד יש לחוש משום לקחות שלא באחריות שפסידו לגמרי: שובר. בזמנו טורף. אע"פ ששטר מכירה נמסר ללקחות תחילה אינו מועיל וטורף הבעל בדין כן אמר לעיל גבי שחרורי עבדים ונראה שתקנת חכמים היא שזוכה משעת חתימה אע"פ שלא נמסר לו עד זמין רבים אחריו כן שאם לא כן לעולם לא יוכלו העדים לחתום אלא אם יראו המסירה משום חששא דכתב בניסן ולא נתן עד תשרי ומתבין ביני וביני ולענין איסור נראה דאם עבד כאל בת ישראל קודם שקא לידו גט שחרור שפסקה ושמן גם גבי איסור זכין לו משעת חתימה אע"פ דלא שייך טעמא דפרישית ממ לא פלוג רבנן ויש פה ביד חכמים לעקור דבר מן התורה ואת' וקא אבין סבא כר"א דאמר עידי מסירה כרתי גבי מתנתא דחתימי עקלה תרי גיסי ור"א סבר בפרק מי שהיה נשוי (מכות) דף צ"ד) כתב לזה את מסר לו לזה ומסר לו לזה שפסד לו תחילה קנה ור"ל דהיינו בשני שטרות שזמן כתוב בשניה ביום אחד שאין ניכר מתוכו איך היה קודם לכך אזלין בטר מסירה אבל אין זמן שנה התחום קודם וזה אע"פ שהמאןר נמסר תחילה ובעניכא דהתם דכתבתינו למי בר חמא בצפרא ולרב עובקא בפניא ואוקמיה רב ששת בדידה

דרך בר חמא משום דקדים ורב נחמן אוקמיה לרב עובקא בנכסיה משום שודא התם מיירי דלא ידעין למי נמסר תחילה ורב ששת סבר כמו שנכתב תחילה למי מסתמא גם לו נמסר קודם ורב נחמן סבר כיון דאין מוכיח מבח השטר שקדם אין לומר שנמסר לו תחילה אע"פ שנכתב קודם ולכן הנה דינא שודא אבל אם הנה ידעין למי נמסר קודם הנה וזה כיון ששניהם כתובים ביום אחד ונביה כתובה ביום שנכתב השובר דהשתא ליכא למימר עדיי בחתומין זכין לו וכשיצאו הבעל והלוקחות שטרם ידא זמנם שודא ואין ידוע דמי קדם ויאמר הבעל ללקחות תביאו ראיה שקדמתם לפי שהוא מוחזק שהנכסים שלו והלוקחות רוצין לטרוף בשביל האשה ור"ל דאין ליכא למיחש שתמפור ביום תביית

השובר:

איסורא

לימוד התורה וקיום המצוות הם טבעת הקידושין שבהם קידש הקדוש ברוך הוא את ישראל להתחייב לזון אותם ולפרנסם. היום יום כז תשרי

איסורא ממזמא. וא"ת טפי אגן מהמירין במקומא דהא אין אנו חולכים במקום אחר הרוב
ובאיסורא אולין ביה רובא אפי' היכא דאיכא חוקה דאיסורא כנגד הרוב ולא
היישין שמו במקום נקב קא שחש ר"ל דמ"מ באשת איש החמירו דמים שאין להם סוף לא
תנשא לכתחילה אע"פ שרובם מתים ועוד יש לומר דמדאורייתא לא היישין לשני יוסף בן
שמעון אגל מדרבנן היישין משום לעז ובמזמא
לא שייך לעז לכך פריך שפיר היכי פשטי מר
איסורא ממזמא:
מצא בחפיסה או בדלוסקמא. תימה בשלמא
חפיסה הוי סימן בדאמר הפרק שני (דף
כה) הוא אומר בחפיסה והיא אומרת בחפיסה
יתן לו דמידע ידעה דכל מאי דאית ליה
בחפיסה מנח ליה משמע דלאניש מעלמא הוי
סימן אלא דלוסקמא היכי הוי סימן הלא דרך
להניח שטרות בדלוסקמא כדתנא בתוספתא
דבבועות עשרה דלוסקמאות מלאים שטרות
מסרתי לך י"ל דמירי הכי שנותן בדלוסקמא
עצמה סימן שאינו מובהק ולא היישין לשאלה
לשקא השאיל לאחר ואותו הניח בו שטרות
דכי תסור רבנן דלא היישין כמו שתקנו להחזיר
אבדיה בסימן שאינו מובהק אפילו סימנן לאו
דאורייתא: **סמפון** שיש עליו עדים יתקיים
בחותמיו. נראה דמשמע ליה שהוא ביד המלוה
מודקי ליה סמפון דביד הלזה קרי ליה שטר
ולשון סמפון לשון ביטול ועוד דביד הלזה פשיטא
דכשר ע"י קיום:

הדרן עלך שנים אוחזין

היישין לשני שוירי א"ל רב חסדא לרבה פוק
עין דלאורתא בעי לה רב הונא כינוד נפק דק
ואשבח דתנן כל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר א"ל רב
עמרם לרבה היכי פשטי מר איסורא ממזמא א"ל
תרדא שמרי חליצה ומיאונין תנן פקע ארזא דבי רב
מר אמר משום לתאי ידידי פקע ומר אמר משום
לתאי ידידי פקע: מצא בחפיסה או בדלוסקמא:
מאי חפיסה אמר רבה בר רב הנה חמת קמנה
מאי דלוסקמא אמר רבה בר שמואל טליקא דסבי:
תכריך של שטרות או אגודה של שטרות וכו': ת"ר
כמה הוא תכריך של שטרות שלשה פרוכין זה
בזה וכמה היא אגודה של שטרות שלשה קשורין
זה בזה שמעט מינה קשר סימן הא תני רבי תיאי
שלשה פרוכין זה בזה אי הכי היינו תכריך תכריך
כל חד וחד בראשה דתכריה אגודה דרמו אחרדי
וכרובות מאי מכריז מנן מאי אריא תלתא אפילו
תרין נמי אלא בדאמר רבינא טבעא מכריז הכא
נמי שמרי מכריז: רשב"ג אומר אחד הלזה משלשה
יחזיר ללזה וכו': דאי ס"ד דמלוין גינהו מאי בעי

היישין לשני שוירי. אע"פ שבשוירי הדרע לנו אין בה שני יוסף בן שמעון שמא יש שוירי
אחרת שיש שם יוסף בן שמעון ושם נכתב ומשלח אחר נפול. הרי זה יחזיר. דכיון דלא
הוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר אחת לעיר אחרת שאינה ידועה לנו לא היישין: תרדא.
משועמם: פקע ארזא דבי רב. נשבר העמוד שבית המדרש נשען עליו מר אמר משום
לתאי ידידי פקע. בשביל מזלי שקנא על
שדפתני: וטר אמר משום לתאי ידידי פקע.
שהשבת על דברי לביישני בבית המדרש: חמת.
של עור שנותנין בו יין: טליקא דסבי. טסקא
שהוקנים מצניעים בה כלי שמשישן שלא
ינטרכו לחפש אחריהם: פרוכין זה בזה. וזהו
סימן שהעגלים נותנים בהם זה יכריז מציאה
שטרות מצאתי וזה יאמר שלי הם שלשה הן
פרוכין זה זה בזה: ש"ס קשר סימן. שיש קשרים
שאינן דומין זה לזה ויאמר כך וכך הוא עשוי
דאי לא תיקא הכי מאי סימנא איכא הכא
ותפשוט מינה בעלמא דקשר סימן ובעיא
בעלמא היא ומשיב מהכא לא תפשוט דתני רבי
חייא ג' פרוכין זה בזה הוא אגודה דכריך הוי
סימן דכולי עלמא פרכי שטרא שטרא לעצמו
וקושרין אותן יחד וזה כריך שלשותן יחד: דרמו
אחרדי. השכיבן זה על זה אורכו על אורכו
תכירה: מאי מכריז. המוצא מאי מכריז. ג'
שטרות וזה בא ונותן סימן שפרוכין היו יחד: אמר
תרי נמי. הואיל ואין צריך לבעלים לתת סימן
אלא בריבית: בדאמר רבינא. באלו מציאות (דף
כה): שפיר מכריז. שטרות מצאתי וזה צריך
שיאמר כך וכך היו וכרובין היו הלכך דוקא
תלתא אגל תרי מידע ידע דמיעוט שטרות
שתמי ואין מנן סימן: ודלמא לקיטתו אול.
אצל סופר הדיין הובת הנפק לכל השטרות:
דליון היו. שפרעו והחזירו להם: למכתבנהו
אול. וכן הסופר נפל ומעולם לא ליה סמפון.
שובר המבטל שטר וכל דבר המבטל דבר קרי
סמפון בדאמר גבי קדושי אשה ומכירת עבד
שהנזמן קרי סמפון מפני שמבטל את הקדושה
היוצא מתחת יד מלוה. שהוא מנח בידו ולא
ביד הלזה: ספרא אחרבי ליה. וסבר אם יבא בעל
חובי לפרעני ואני אין שטר עקשין בידו ואם לא
יחא שובר מוכן לי לא יפרע כלום: אמר כתוב
בכתב ידו. שיש לומר אם לא שנפרע לקח ליה
למחר ולכתוב לפני פרעון הואיל וידע לכתוב:
ואם יש עקשן ספסוף. והכא מוקמינן על עסקין
דקמני מצא שטר בין שטרותיו: בדאמר רב
ספרא. לקמן בשמעתין: שנמצא לו. השטר
שהשובר יוצא עליו בין שטרותיו קרועים. והוא
אינו קרוע לפיכך סומכין על השובר שמקום
השטר מוכיח על השובר שהוא אמת שאם לא
נפרע לא היה נותן השטר אצל השטרות קרועין
כך שמעתי ולי נראה שנמצא השובר בין השטרות קרועין הלכך איכא למימר שנתקבל החוב והשובר הזה אין צריך למלוה הזה אלא ללזה והלזה שכח בידו לא לפיכך נתנו זה עם
השטרות שאין צריכין לו דאי ס"ד מלוה כתבו לזהות מוכן לו כשיצאה לזה לפרעו לא נתנו עם שטרות שאין צריכין לו: נמצא בין שטרותיו. מתני' היא בגט פשוט (ביב דף קעב). שני
יוסף בן שמעון בעיר אחת ומצא שובר לאדם אחד בין שטרותיו וכתוב בו שטר של יוסף בן שמעון שבקי פרעו הוא והיה לו שני שטרות על שניהם: שטרות שניהם. פרוצין. שכל
אחד יכול לומר על שלי נכתב שובר ובכא בתרא פריכין בלא שובר נמי הא תנן אין אחד יכול להוציא שטר חוב עליהם ומוקמינן ליה במשולשין בשטר ואין משולשין שובר והא
הכא היוצא מתחת יד מלוה הוא: שנמצא. השטר בין השטרות פרוצין וכל אחד אמר וזה שטר שלי: שבעה שלא פקדנו. אמר. משנה היא בשבועות (דף מה). ותומין הן תומותין לא
יפרעו אלא בשבועה ומהו שבעה שלא פקדנו אבא בצאת מיתה ושלא אמר לנו קודם לכן ושלא מצינו שובר בין שטרותיו של אבא על שטר זה שיהא פרוצו הא אם מצאו
סמכין עליה: יתקיים בחותמיו. קא אם ס"ד מלוה לא נפרעת ותדע שוירי לא מסרתי לך יתקיים בחותמיו על פי חותמיו יתקיים אם החותמיו מעידין שנתמחהו אין המלוה
נאמן אגל כל כמה דלא מקיים מעידן דמאן מפיק ליה מלוה ומלוה הא אמר פסול הוא:

הַיְיָשֵׁנָּה לְכָךְ שִׁישׁ שְׁנֵי עָרִים בְּשֵׁם שְׁוֹרֵי וְהַשׁוֹכְנוֹת שֶׁתִּיּוֹן לִיד נָהָר
שִׁשְׁמוֹ 'רִכִּסִּי', וּבְעִיר הָאֲחֵרֶת גַּר אָדָם שִׁשְׁמוֹ וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ הֵם
כְּשִׁמוֹת הַכְּתוּבִים בְּגֵט שְׁלִפְנִינִי, וְשִׁמָּא הוּא כָּתַב אֶת הַגֵּט הַזֶּה
שֶׁמֶצְאָנוּ וּמִיד שְׁלוּחוֹ נָפַל, וְגַם זֶה אֵינוֹ כָּשֵׁר אֲלָא לְאוֹתָם גִּירוּשֵׁין
וְלֹא לְאֵלּוּ, וּלְפִיכָךְ אֵין מַחְזִירִים לוֹ אֶת הַגֵּט.
אָמַר לִיה רַב הַסְּדָא לְרַבְה, פֻּק – צֵא וְעֵינִן בְּדַבְרִי, מִשּׁוֹם דְּלִאֲוֹרָתָא
– שְׁבַעֲרַב בְּעָיָ לָהּ – יִשְׁאֵל רַב הוּנָא מִיָּד – לְדַעֲתָךְ בְּעֵינִן הוֹרָאָה
זוֹ. נָפַק – יֵצֵא רַבְה, דָּךְ וְאֶשְׁכַּח – דְּקִדְקֵם וּמִצָּא מִשְׁנֵה שִׁמְתוֹךְ דְּבִרְיָה
נִיתַן לְהוֹכִיחַ שְׁלֵא כְּפִי שְׁהוֹרָה רַב הוּנָא, דְּתֵנָּן בְּמִשְׁנַתְנָה, כָּל מַעֲשֵׂה
בֵּית דִּין תְּרִי זֶה יִחְזִיר, וּמוֹכַח שְׁאֵין חוֹשִׁשִׁים שְׁמָא נִכְתַּב הַשְּׁטֵר
עֲבוּר אָדָם אַחֵר כֹּאשֶׁר אֵינוֹ יָדוּעַ.
אָמַר לִיה רַב עֲקָרָא לְרַבְה, חִיבִי פָּשִׁיט – כִּיצַד פּוֹשֵׁט מִרְדִּין אִיסוּרָא
מִדִּין מְמוֹנָא, הֲלֵא יֵשׁ לוֹמֵר שְׁבַמִּשְׁתֵּינוּ לְפִי שְׁמִדוּבֵר בַּה בְּדִינִי
מִמוֹנוֹת הַקִּילוֹ חֲכָמִים וְלֹא חֲשָׁשׁוּ לְשֵׁנֵי שׁוֹרֵי, אֲבָל לְעֵנִין גַּט, שְׁאֵם
נִחְזִיר אֶת הַגֵּט לְשִׁלְחֵי יֵשׁ כֹּאן חֲשָׁשׁ אִיסוּר, יִתְכַּן שִׁישׁ לְחֲשׂוֹשׁ
לְכָךְ. אָמַר לִיה רַבְה לְרַב עֲמֵרָם, תִּרְדָּא – מִשְׁוַעֲמָם אַתָּה, הֲרִי גַם
שְׁפָרִי חֲלִיצָה וְיִמְאִינִין תֵּנָּן בְּמִשְׁנַתֵּינוּ שִׁמְחִירִים אוֹתָם, וְשִׁטְרוֹת
אֵלּוּ אֵינָם שְׁטֵרוֹת שֶׁל מִמוֹן אֲלָא שְׁטֵרוֹת שִׁמְתִירִים עַל פִּיהֶם
אִיסוּרִים.
מִסְפַּרְתָּ הַגִּמְרָא: תוֹךְ כְּדִי שֶׁהִתְדִינּוּ רַבְה וּרְבַּע עֲמֵרָם בִּינִיהֶם פְּקָע
אֲרִיאָא דְּכִי רַב – נִשְׁבַּר הָעֵמּוּד מֵעַץ אֲרוֹ שְׁבִית הַמִּדְרַשׁ נִשְׁעַן עָלָיו.
מִר – רַב עֲמֵרָם אָמַר, מִשּׁוֹם לְתֵי דִידִי – מִזְלִי שְׁלִי פְקָע – נִשְׁבַּר
הָעֵמּוּד, שְׁבִיל קִנְיָא כְּבוֹדִי עַל שְׁגִידַתִּי וְקִרְתִּי לִי 'תִּרְדָּא', וְיִמְרִ
– רַבְה אָמַר, מִשּׁוֹם לְתֵי דִידִי פְקָע, מִפְּנֵי שֶׁהִשְׁבַּת עַל דְּבִרִי
לְבִישֵׁנִי בְּבֵית הַמִּדְרַשׁ.
שִׁנִּינוּ בְּמִשְׁנֵה: 'מִצָּא בְּחִפְסִיכָא אוֹ בְּדִלְקִסְקָא': מֵאִי 'חִפְסִיכָא' אָמַר
רַבְה בְּרַב כֹּהֵן, חֲמַת קִמְנָה – כְּלִי קֶטֶן מֵעוֹר הָעֵשׂוֹי לְתַת בּוֹ יֵין.
מֵאִי 'בְּדִלְקִסְקָא', אָמַר רַבְה בְּרַב שְׁמוּאֵל, מְלִיקָא דְּכִכְבִּי – כְּמִין שֶׁקֶ אוֹ
תִּיבָה שֶׁהֻקְנִים רִגְלִים לְהַנִּיחַ בָּהּ אֶת כְּלִי תְשַׁמִּישׁ, כְּדִי שְׁלֹא
יִצְטָרֵכוּ לְחַפֵּשׁ אֲחֵרֵיהֶם.
שִׁנִּינוּ בְּמִשְׁנֵה: 'תְּכַרְכֵּךְ שְׁלֵי שְׁטֵרוֹת אוֹ אֲגוּדָה שְׁלֵי שְׁטֵרוֹת' וְכוּ'; תֵּנּוּ
רַבְּנָן, בְּמָה הוּא מְנִין הַשְּׁטֵרוֹת שִׁישׁ בְּתַכְרִיף שְׁלֵי שְׁטֵרוֹת, שְׁלֵשָׁה
שְׁטֵרוֹת דְּרֻכִּין זֶה בְּזֶה – כְּרוֹכִים (וּמוֹנָחִים בְּגִלְיָלָה) יֶחֶד, וְזוֹהוּ הַסִּימֵן
שֶׁנִּתֵּן בָּהֶם מִי שֶׁנִּכְתְּבוּ שְׁטֵרוֹת אֵלּוּ עֲבוּרָה, שֶׁהֻמוּצָא מִכְרִיו
'שְׁטֵרוֹת מִצָּאֵתִי' וְאֵינוֹ מִפְּרֵשׁ מִינֵיהֶם וּבִאִיצָה אוֹפֵן מִצָּאֵם, וְהַמֵּאֲבָד
אוֹמֵר 'שְׁלִי הֵם, וְשְׁלֵשָׁה הֵם, וְכְרוֹכִים הֵם זֶה בּוֹה', וּמִשּׁוֹם סִימֵן זֶה
מִחוּזִירִים לוֹ אוֹתָם. וְכַמֶּה שְׁטֵרוֹת הֵיא אֲגוּדָה שְׁלֵי שְׁטֵרוֹת, שְׁלֵשָׁה
שְׁטֵרוֹת קִשּׁוּרִין זֶה בְּזֶה.
אוֹמֵרְתָּ הַגִּמְרָא: שְׁמִיעַת מִינָהּ מִמָּה שִׁמְשִׁיבִים אֶת אֲגוּדָה לְמִי שֶׁנִּתֵּן
בָּהּ סִימֵן, שֶׁנֶּשֶׁר הוּא סִימֵן וּמְשִׁיבִים אֲבִידָה עַל פִּיו.
דוּחָה הַגִּמְרָא: הֵיא תֵּנִי רַבִּי הֵיאָא בְּבִרְיָא שֶׁאֲגוּדָה שֶׁל שְׁטֵרוֹת
הֵיינו שְׁלֵשָׁה שְׁטֵרוֹת הַכְּרוֹכִין זֶה בְּזֶה, וְהַכְרִיכָה הֵיא סִימֵן, שְׁלֹא נִהְגָּה
כְּדִרְךְ הָאֲחֵרִים שְׁכּוֹרְכִים כָּל שְׁטֵר לְעִצְמוֹ וְאֲחֵר כְּךָ קוֹשְׁרִים אוֹתָם
יֶחֶד, אֲלָא כְּרַכְס כּוֹלֵם כֹּאחֵד וְקִשְׁרָם.
מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: אִי חֲכִי הֵיינו תְּכַרְכֵּךְ שֶׁל שְׁטֵרוֹת, וּמָה בֵּין זֶה לָזֶה.
מִתְרַצָּא הַגִּמְרָא: חֲכִי בְּתַכְרִיף שֶׁל שְׁטֵרוֹת כָּל חֵד וְחֵד כְּרוֹךְ בְּרִאשָׁה
דְּתַכְרִיָּה – עַל גְּבִי רֵאשׁוֹ שֶׁל הַשְּׁטֵר הַשֵּׁנִי, שֶׁרָק קִצְעָה שֶׁל הַשְּׁטֵר
הָאֲחֵד מוֹנָח עַל גְּבִי הַקִּצְעָה שֶׁל הַשְּׁטֵר הָאֲחֵר, וּבִאֲוֹפֵן זֶה כְּרַכְס
וּגְלִלָם יֶחֶד, וְאֵילוּ אֲגוּדָה שֶׁל שְׁטֵרוֹת הֵיא בִּאֲוֹפֵן דְּרָמָא אֲחֵרְדִי
וְכְרוֹכוֹת – שְׁמוֹנָחִים הַשְּׁטֵרוֹת זֶה עַל גְּבִי זֶה מִמֶּשׁ, אוֹרְכּוֹ שֶׁל שְׁטֵר
זֶה עַל גְּבִי אוֹרְכּוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ, וּבִאֲוֹפֵן זֶה כְּרַכְס יֶחֶד.
מִבְרַרְתָּ הַגִּמְרָא: מֵאִי מְכַרְיִי הַמוּצָא תַכְרִיךְ אוֹ אֲגוּדָה שֶׁל שְׁטֵרוֹת,
אֵם נִאֲמַר שִׁמְכִרְיִי מִנֵּן הַשְּׁטֵרוֹת שִׁמְצָא, 'שְׁלֵשָׁה שְׁטֵרוֹת מִצָּאֵתִי',
וּבֵא הַמֵּאֲבָד וְנוֹתֵן סִימֵן שֶׁהִיוּ כְּרוֹכִים יֶחֶד, אֵם כֵּן מֵאִי אֲרִיאָא תִּלְתָּא
– לְמָה דּוּקָא בְּשִׁלּוּשָׁה שְׁטֵרוֹת יִכְרִיו וְיִשִּׁיב, אֲפִילוּ תִרְיָן נָמִי –
אֲפִילוּ בְּשֵׁנִים כְּרוֹכִים יֶחֶד יִהְיֶה הָדִין כְּךָ, שִׁסִּמֵּן זֶה שֶׁל הַכְּרִיכָה
קִיִּים גַּם בְּשֵׁנִים, אֲלָא מוֹכַח שֶׁהַכְּרִיכָה הֵיא בְּרִאשָׁתָּה רִבְנָא (לְהֵלֵךְ
כּוּה) לְגַבִּי הַמוּצָא שְׁלֵשָׁה מִטְבַּעוֹת זֶה עַל גֵּב זֶה, שְׁאִינוֹ מִכְרִיו אֶת

מִנֵּן הַמִּטְבַּעוֹת שִׁמְצָא אֲלָא 'מְכַרְיָא' – 'מִטְבַּעוֹת מִצָּאֵתִי' הוּא
מְכַרְיִי, וְהַמֵּאֲבָד צָרִיךְ לוֹמֵר כְּמָה הִיוּ, וְהָכָא נָמִי, 'שְׁפָרִי' – 'שְׁטֵרוֹת
מִצָּאֵתִי' הוּא מְכַרְיִי, וְהַמֵּאֲבָד צָרִיךְ שִׁיאֲמַר 'שְׁלֵשָׁה הִיוּ וְכְרוֹכִים
יֶחֶד הִיוּ' וְאוֹ מַחוּזִירִים לוֹ אוֹתָם, וְלִכֵּן אֵם מִצָּא רַק שְׁנֵי שְׁטֵרוֹת אֵינוֹ
מִכְרִי, כִּי אֵם יִבּוֹא אָדָם וְיֹאמַר 'שְׁנֵים הִיוּ' אֵין זֶה סִימֵן כָּלל, שֶׁכֵּן
מִיעוּט רַבִּים שְׁנִים, וְאִף אֵם לֹא מִמֶּנּוּ נִפְלוּ הַשְּׁטֵרוֹת יִכּוֹל הוּא
לְדַעַת מִתּוֹךְ לִשְׁוֹן הַמוּצָא וְשִׁמְכִרְיִי שִׁמְצָא 'שְׁטֵרוֹת' בְּלִשׁוֹן רַבִּים
שְׁנֵים הִיוּ וְלֹא פַחוּת.
שִׁנִּינוּ בְּמִשְׁנֵה: 'רַבֵּן שְׁמַעְיֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמַר, אַחֵד הַלֵּזָה מְשִׁלְשָׁה
יִחְזִיר לְלֵזָה' וְכוּ'; מִבֵּאֵרְתָּ הַגִּמְרָא: דֵּאִי סְלִקָא דְּעֵתָךְ לוֹמֵר שְׁטֵרוֹת
אֵלּוּ דְּמִלְּוִין נִינְהוּ, וּמִיִּדָם נִפְלוּ, מֵאִי בְּעָי נָבִי הֲרִדִי – כִּיצַד הוֹדְמָנוּ
שְׁלִשְׁתָּם יֶחֶד וְנִפְלוּ בְּמָקוֹם אַחֵד.
מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: דְּלִמָּא – שְׁמָא אִירַע הַדְּבַר בַּעַת שְׁלִקְוִימִינְהוּ אוֹלִי
– שֶׁהִלְכּוּ שְׁלֹשֶׁת הַלְמוּים יֶחֶד לְבֵית דִּין כְּדִי שִׁיקִימוּ עֲבוּרָם אֶת
חֲתִימוֹת הָעֵדִים שֶׁעַל הַשְּׁטֵרוֹת, וְיִכְתּוּב סוֹפֵר הַדִּינִים 'הַנֶּפֶק' עַל
כָּל אֶחָד מִהַשְּׁטֵרוֹת לְרֹאשִׁיָּה שֶׁהוּא מְקוּם, וּבִדְרִךְ הַלִּיכְתָּם תִּנְתְּנוּ
כּוֹלֵם אֶת הַשְּׁטֵרוֹת בִּיד אֶחָד מֵהֶם וּמִמֶּנּוּ נִפְלוּ יֶחֶד. מִתְרַצָּא
הַגִּמְרָא: מִדּוּבֵר בִּאֲוֹפֵן דְּמִקְרִיָּי – שֶׁהֵם כְּבֵר מְקוּיִמִים.
מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְדִלְמָא מִיָּדָא דְּסַפְרָא נָפַל – שְׁמָא נִפְלוּ מִיד סוֹפֵר
הַדִּינִים עֲצֻמוֹ, לְפָנֵי שֶׁהִסְפִּיק לְהַחוּזִיר לְמַלּוּם. מִתְרַצָּא הַגִּמְרָא:
לֹא מִשְׁתִּי אֵינִישׁ קִיּוּמִיָּה בְּיָדָא דְּסַפְרָא – אֵין אָדָם מִשְׁהָה אֶת שְׁטֵר
הַמְקוּיִם בִּידוֹ שֶׁל סוֹפֵר הַדִּינִים, אֲלָא מִיד לְאַחֵר שֶׁנִּכְתַּב בּוֹ הַנֶּפֶק
הוּא נוֹטֵלוּ מִידוֹ, וְאֵין לְתַלּוּת בְּכָךְ.
הַמִּשְׁךְ דְּבִרְיוֹ שֶׁל רַבֵּן שְׁמַעְיֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל בְּמִשְׁנַתֵּינוּ: 'שְׁלֵשָׁה שְׁלֹו
מֵאֲחֵד יִחְזִיר לְלֵזָה' וְכוּ'; מִבֵּאֵרְתָּ הַגִּמְרָא: דֵּאִי סְלִקָא דְּעֵתָךְ לוֹמֵר
דְּלִוִין נִינְהוּ וּמִיִּדָם נִפְלוּ, מֵאִי בְּעָי נָבִי הֲרִדִי – כִּיצַד נוֹדְמָנוּ שְׁלִשְׁתָּם
יֶחֶד וְנִפְלוּ בְּמָקוֹם אַחֵד.
מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: דְּלִמָּא – שְׁמָא אִירַע הַדְּבַר בַּעַת שְׁלִמְכְתְּבִנְהוּ אוֹלִי
– שֶׁהִלְכּוּ שְׁלֹשֶׁת הַלּוּים יֶחֶד אִל הַסּוֹפֵר שִׁיכְתּוּב עֲבוּר כָּל אֶחָד
מֵהֶם שְׁטֵר, וְעַדִּין אֵל הַסְפִּיק לִינֵתָם לָהֶם עַד שֶׁנִּפְלוּ מִידוֹ. מִתְרַצָּא
הַגִּמְרָא: מִדּוּבֵר בִּאֲוֹפֵן דְּתַכְיָבִי בְּתַלְתִּי דִּי סַפְרִי – שֶׁהַשְּׁטֵרוֹת
כְּתוּבִים בְּשִׁלְשָׁה כְּתָבִי יָד שֶׁל שְׁלֹשָׁה סוֹפְרִים שׁוּנִים.
מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְדִלְמָא לְקִיּוּמִינְהוּ אוֹלִי – שְׁמָא שְׁלֹשֶׁת הַלּוּים הִלְכוּ
יֶחֶד לְבֵית דִּין כְּדִי שִׁיקִימוּ עֲבוּרָם אֶת חֲתִימוֹת הָעֵדִים שֶׁעַל
הַשְּׁטֵרוֹת, עַל מִנְתּ שֶׁאֲחֵר כְּךָ כְּשִׁיבּוֹאוֹ לְלוּזוֹת יִהְיֶה בִיד כָּל אֶחָד
מֵהֶם שְׁטֵר מְקוּם לְתַת לְמַלּוֹה עַל הַהִלּוּאָה, וּבִדְרִךְ הַלִּיכְתָּם תִּנְתְּנוּ
הַשְּׁטֵרוֹת בִּיד אֶחָד מֵהֶם וּמִמֶּנּוּ נִפְלוּ שְׁלֹשֶׁת הַשְּׁטֵרוֹת יֶחֶד, וּבִאֲמַת
יִתְכַּן שְׁעִידִין לֹא הִלּוּהוּ לָהֶם הַמַּלּוֹה כְּלוּם, וּמִדּוּעַ מַחוּזִירִים לוֹ אֶת
הַשְּׁטֵרוֹת. מִתְרַצָּא הַגִּמְרָא: מְלִזָּה הוּא זֶה שֶׁדְּרָכוּ לְהִיּוֹת מְקַיָּים
שְׁפָרִיָּה, וְלִזָּה לֹא דְרָכוּ לְהִיּוֹת מְקַיָּים שְׁפָרִיָּה, וְלִכֵּן אֵין לְתַלּוּת בְּכָךְ.
שִׁנִּינוּ בְּמִשְׁנֵה: 'אֵם יֵשׁ עֲמָתָן מְסַפְּנוֹת יַעֲשֶׂה מָה שֶׁכְּסַפְּפִינוֹת';
הַגִּמְרָא מְבִיאָה דִּין בְּעֵינֵי זֶה: אָמַר רַב יִרְמְיָה בְּרַב אָבָא אָמַר רַב
סְפָּרָן – שׁוֹבֵר הַיּוֹצָא לְפָנֵינוּ מִתַּת יְדֵי הַמְלִיָּה, שֶׁאֲצִלוּ הִיָּה מוֹנָה,
אִף עַל פִּי שֶׁהַשׁוֹבֵר כְּתוּב בְּתַכְרֵב יָדוֹ שֶׁל הַמְלִיָּה, אֵינוֹ אֲלָא מְשַׁחֵךְ
הַמַּלּוֹה בְּלוּה, וְכַפּוֹל הַשׁוֹבֵר, וְהַשְּׁטֵר חוּב שְׁבִידִי הַמַּלּוֹה בְּתַכְרֵפּוֹ
עוֹמֵד וְיִכּוֹל לְגַבּוֹת בּוֹ. לֹא מְכַרְיָא בִּאֲוֹפֵן שֶׁהַשׁוֹבֵר כְּתוּב בְּתַכְרֵב יָד
שֶׁל הַסּוֹפֵר שֶׁהַשׁוֹבֵר פְּסוּל, שֶׁפְּשׁוּט דֵּאִיקָא לְמִימֵר סַפְרָא אֲתֵרְמִי
לִיה וְכְתַב – סוֹפֵר הוֹדְמָנוּ לוֹ לְמַלּוֹה וְכָתַב לוֹ אֶת הַשׁוֹבֵר אִף קוֹדֵם
שֶׁפָּרַע, כְּדִי שִׁיְהִיָּה מוֹכֵן בִּידוֹ לְכַשִּׁיפֵּר, אֲלָא אֲפִילוּ כְּתוּב בְּתַכְרֵב
יָדוֹ שֶׁל הַמַּלּוֹה, שֶׁאֵין לוֹמֵר סִבְרָא זֶה, עַדִּין הוּא כַּפּוֹל, וְהַשְּׁטֵר חוּב
בַּחוּקָת שְׁלֹא נִפְרַע עַדִּין, שִׁישׁ לוֹמֵר שֶׁכְּבֵר הַמַּלּוֹה, דְּלִמָּא מְתִרְמִי
– שְׁמָא יוֹדְמָן הַדְּבַר אֲחֵתִי – וְיִבּוֹא הִלּוּהוּ עֲבֵרַב שֶׁבַת בֵּין הַשְּׁמִשָּׁנוֹת,
שֶׁאֵין אֵין זְמַן מִסְפָּק בְּכִיד לְכַתּוּב שׁוֹבֵר, וְקָא פָּרַע לִי, דֵּאִי לֵא
וְהִיבָנָא לִיה לֹא יִהְיֶה לִי זְוִי – אֵם לֹא אֶתְנוּ לוֹ אֲנִי שׁוֹבֵר לֹא יִתֵּן הוּא
לִי אֶת הַמַּעוֹת וְלֹא יִפְרַע אֶת הַחוּב, וְלִכֵּן אֲכַתּוּב אֲנָא שׁוֹבֵר עֵתָהּ,
דְּכִי אֲחֵתִי לִי זְוִי – שֶׁכְּשִׁיבִיא אֶת מַעוֹתִי בְּזִמְנָן כּוּהָ, אֲתֵן לִיה אֶת
הַשׁוֹבֵר הַמוֹזֵמן בִּידִי מְקוֹדֵם.
הַגִּמְרָא מִקְשָׁה מִמִּשְׁנִית וּבְרִייתוֹת: תֵּנָּן, אֵם יֵשׁ עֲמָתָן בֵּין שְׁטֵרוֹתֵינוּ

עגול דבילה – תאנים יבשות, או שמצא בפרות לחם של נחתום –
אופה לחם כדי למכרו, או שמצא מחרוזות של דגים שהדייגים
חורזים אותם בחוט, וכן המוצא חתיכות של פשר, וכן המוצא גיז
צמר הלוקחין ממדינתו – חבילות צמר גזוז המובאות ממדינה
אחרת, וכן המוצא אגוזי פשתן – אגודות של פשתן מנופץ, וכן
המוצא לשונות של אגוז – צמר סרוק ומשוך כעין לשון וצבוע
בצבע ששמו ארגמן, כל אלו ששנונו כאן הרי אלו ששלו – של
המוצא, משום שהבעלים מתייאשים מהם כיון שאין בהם סימן,
ונעשו כהפקר. דבר רבי מאיר.
המשנה מביאה דעה המוסיפה אופן שחייבים להכריז עליו: רבי
יהודה אומר, כל דבר שנמצא שיש בו שינוי חייב להכריז, משום
ששינוי זה הוא סימן, והבעלים אינם מתייאשים ממנו. ביצה, מצא
עגול של דבילה וכתובו חתיכת חרס, או שמצא בפר לחם של
נחתום וכתובו מעות, חייב להכריז.
המשנה מביאה דין נוסף בענין חיוב הכרזה: רבי שמעון בן אלעזר
אומר, כל בלי אגפוזא – כלים חדשים שעדיין לא התרגלו
בעליהם למראיהם, אין חייב המוצאם להכריז עליהם:

נמרא

שנינו במשנה: מצא פירות מפורזין.
מבררת הגמרא: וכמה שיעור הפיזור שיחשבו בכך למפורזים. אמר
רבי יצחק, כגון שהתפורז קב פירות בשטח של ארבע אמות
מרובעות. מבררת הגמרא: חייב דמי – באיזה אופן נמצאו הפירות,
שנקבע דווקא שיעור זה. אי נמצאו בדרך נפילה, שניכר שנפלו
לבעלים שלא מדעתם, אפילו מוצא נמי – אפילו נתפורזו יותר מקב
פירות בארבע אמות הרי הן שלו, כיון שאין בהן סימן והבעלים
נתיאשו מהן, ואי נמצאו בדרך הינוח, שניכר שהונחו שם מדעת,
אפילו בצידי מקחי – אפילו נתפורזו פחות מקב בארבע אמות נמי
לא – גם כן אין שלל, שהרי הבעלים ישובו לקחתם. אמר רב
עקיבא בר חמא, הדין של פירות מפורזים במשנה אינו עוסק
באבידה רגילה, אלא במכששתא דבי דרי עסקין – מדובר בזמן
שאוספים ומפנים את התבואה מן הגרנות, ונמצאו במקום דישת
התבואה גרעיני תבואה מפורזים שנותרו לאחר שאספו הבעלים
את עיקר התבואה, וסוברת המשנה שקב גרעיני תבואה שנתפורז
בשטח של ארבע אמות, דנפיש מרחייהו – שטורח רב הוא לקבצם,
לא מרח אגיש – אין האדם (שהם של) טורח בהם, ולא הדר אתי
ושקל להו – ולא יחזור ויבוא לקחתם, אלא אפוקי מפקר להו.
אבל נתפורז בצידי מקחי – בפחות מארבע אמות, מרח – אדם
טורח לקבצם והדר אתי ושקל להו – ויחזור ויבוא לקחתם, ולא
מפקר להו, ועל כן ניהם במקומם ולא יקחם.
הגמרא מביאה ארבעה ספיקות אודות אופני פיזור דומים: קעי –
הסתפק רבי ירמיה, מצא חצי קב פירות שנתפורז בשתי אמות, מהו
דינו. שיש מקום לומר שקב שנתפורז בארבע אמות מעמא מאי –
מאיזה טעם אמר רב עוקבא שהפקירוהו הבעלים, משום דנפיש
מרחייהו – שטורח רב לקבצו, ואם כן כשנתפורז רק חצי קב בשטח
קטן של שתי אמות, בין דלא נפיש מרחייהו לא מפקר להו, ואין
המוצא רשאי ליטלם, או דלמא – או שמא נאמר שהטעם
שמפקירם הוא משום דלא חשיבי כמות קטנה בעיניו לטרוח
לקבצם, ולפי זה ודאי שכמות קטנה יותר של חצי קב פירות,
שנתפורז בשתי אמות, בין דלא חשיבי, מפקר להו.
מצא קפנים – שני קבים שנתפורז בשמונה אמות, מהו. קב בארבע
אמות מעמא מאי שמפקירם, משום דנפיש מרחייהו – שיש טורח
רב בקיבוצו, וכל שכן כשנתפורז קפנים בשמונה אמות, בין
דנפישא מרחייהו מפי – שיש טורח רב יותר בקיבוצו, מפקר להו,
או דלמא הטעם שמפקירם הוא משום דלא חשיבי, ואילו קפנים
בשמונה אמות בין דחשיבי לא מפקר להו, ואין המוצא רשאי
ליטלם.
מצא קב שומשמן – גרעיני שומשום שהם קטנים מגרעיני חיטה,

דשילינן להו לפתחי – שאנו ובית דין שואלים את העדים
החתומים על השובר אי פרוע אי לא פרוע, כלומר, אם ראו את
הפרעון, ואם לא ראו נאמן המלוה לומר שלא נכתב אלא שיהיה
מומן בידו לכשיפרע.
תא שמע, סמפון שנמצא אצל המלוה, שיש עליו חתימות עדים,
פשר, ושלא כדברי רב ירמיה. מתרצת הגמרא: מאי עדים האמור
בברייתא, עדי קיום השטר בידי בית דין, שכיון שקיימוהו מוכח
שבידו בית דין ונמצא שהחוב נפרע, ואף שהוא מכחיש זאת,
ברור לנו כן מכח הקיום.
הגמרא מוכיחה כפירוש זה: הכי נמי מסתברא – כך גם מסתבר
לפרש בברייתא, מרחייהו – ממה שאמור בסיפא של הברייתא,
'וסמפון שאין עליו עדים פסול', ויש לברר, מאי אין עליו עדים,
אילמא – אם הכוונה דלמא עליוה – שאין עליו – על השובר
חתימות עדים כלל, וכי צריכא למימר דפסול אלא לאו – האם אין
הכוונה שאין עליו עדי קיום, ולכן הוא פסול משום שהוא יוצא
מתחת ידי המלוה, אבל אם יש עליו עדי קיום, כשר, משום שבית
דין שקיימוהו ביררו שנפרע החוב, וכמו שהעמדנו את הרישא.
הגמרא חוזרת לדון בדברי התוספתא שהובאה לעיל (כ): גופא,
שנינו בברייתא 'הסמפון שיש עליו עדים, והיינו עדי קיום, שכבר
נתקיים בבית דין וכתבו עליו 'הנפק', ותקיים בחותמיו, כלומר,
הואיל וכבר קיימוהו, כשר, אולם אם אין עליו עדים – עדי קיום,
ויוצא השובר לפנינו מתחת ידי ששלוש – אדם שליש שנעשה
שלוש' ביניהם, והאמינו לו למסור בידו את השובר שישמור אותו
אצלו עד שיפרע הלזה את החוב ואז יתן את השובר ללזה, ובעת
מוציא השליש את השובר וטוען שהלזה אכן פרע את חובו, אז
שיוצא השובר לאחר היתום שפירות – שיצא השובר לפנינו ואפילו
מתחת ידי המלוה כשהוא כתוב על השטר חוב עצמו, לאחר
חתימות העדים, בשני מקרים אלו הדין הוא שהשובר בפשר.
מבאר הגמרא: כשהשובר יוצא מתחת ידי ששלוש יש להכשירו
משום דהא היתמיה – שהרי האמינו המלוה לשלוש שיהיה נאמן
בכל מה שיאמר, כיון שמסרו לו ולא חשש שמא ימסרנו ללזה
קודם שיפרע. ושובר היוצא לאחר היתום שפירות נמי – גם יש
להכשירו ואפילו שהוא תחת ידי המלוה, משום דאי לא דפריע –
אם לא שהשטר חוב פרוע הוא, לא הוה מרע ליה לשמריה – לא
היה המלוה כותב שובר על השטר חוב עצמו, וגורם בכך ריעותא
וקלקול לשטרו, שיהיה נראה כאילו הוא פרוע כבר: הדין עלך
שנים אוחזין
פרק שני – אלו מציאות

משנה

מבררת המשנה: אלו מציאות הן שלו וזוכה בהן לעצמו שהפקר הן,
ואלו מציאות חייב להכריז עליהן ולהודיע שמצא חפץ זה, כדי
שיבואו בעליו וישיבו לידיהם. אלו מציאות הן שלו, אם מצא
פירות מפורזין, או שמצא מעות מפורזות שאין בהן סימן, או
שמצא פריכות – עומרים קטנים של תבואה פרושת חרבים, שכיון
שרבים עוברים שם אפילו אם היה סימן בקשר שלהם דרכו
להשיחח ברגלי העוברים, והבעלים מתייאשים מהם. וכן המוצא

בבא מציעא. שנים אוחזין – פרק ראשון דף כא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רי"ז רש"י

דשיילין להו. אם ראו הפרשן ואם לאו נאמן המלך לומר שלא נכתב אלא להיות מוכן לכשיפרע: עדי קיום. שכתבו הנפס דבי דינא לא מקמי ליה אלא אם כן פרע: ספפון שיש עליו עדים. בעדי קיום מוקמין לה: יתקנים בחותמיו. ואפילו יוצא מתחת יד מלך כשר: אין עליו עדי קיום. אבל עדים נתמנין עליו ויוצא מתחת ידי שלישי. שאין הלכה מוציאו ולא המלך אלא שלישי שביניהם נאמן: או שפצא אחר חיתום שטרות. שפצא לפנינו כשחזר כתוב בשטר חוב אחר החתימה כשר: דהא הימניה מלך לשלישי. דעל כרחק אין בוחב שובר אלא מלך והוא מסרו ליד השלישי:

הדרן עלף שנים אוחזין

אלו מצאות: מצא פירות מפוזרין. נתיאשזו הבעלים מהן כדאמר בגמרא והפקד הן: מעות מפוזרות. הואיל ואין להם סימן ניכר איאשזי מלאש והוה להו הפקר והוה טעם בולם: כריכות. עומרים קטנים כמו מאלמים אלומים ומתרגמין בירושל' מפרכן כריכן (בראשית לו: ברה"ח. שהכל דשין עליהו ואם היה סימן נקשר עליהן דהי דאנן נשקתן של נחתום. כל ככרות הנחתומין שרי אבל ככרות של בעל הכית יש בהן סימן: מפרדיקן. כמות שהן זוזות כשאר כל גזית המדינה לאפוקי הכאות מבית האומן כדקתני סיפא: אצרי פשתן. רישטי'א בל' אשכנז ובמקומינו פופיר: ולשון של ארנקן. צמר סרוק ומשור כמין לשון וצבוע ארנקן ומצויין הן: מצא עניול. של דבילה: אנפוריא. בגמ' מפרש: גמ' וכתב. חשוב פיזור: קב. מפוקר בארבע אמות אבל בג' אמות לא הוי פיזור וטעמא מפרש ואזיל: אי דרך נפילה. אם ממצאם דרך נפילה שיש לדעת שלא הונחו שם מדעת אלא נפלה אפילו טובא. מקב נמי דכין דאין בהן סימן איאשזי מלאש: ואי דרך הינוח וכו'. עתיד לחזור ולשקלן: במכנשתא דבי דרי. בשעת אסיפת גרנות ובאן דשן בעליתן ונשאו את העקר ונותרו אלה נפיש טרתייהו. לקבצן: בציר מהכי. אם היה פוזרן כפחות מכן. משום דלא חשיב: עליה קב פירות לטרוח עליתן טורח קיבוץ של ארבע אמות: שומשמיין. דקן מאד ונש טורח בקיבוץ יותר מחשין אבל דמינהן יקריהו תפרין ורמונין. גסיס הן ואין טורח בקיבוץ: יאוש

ירמיה חצי קב בשתי אמות מהו קב בארבע אמות טעמא מאי משום דנפיש טרתייהו חצי קב בשתי אמות פיון דלא נפיש טרתייהו לא מפקר להו או דלמא משום דלא חשיבי וחצי קב בשתי אמות פיון דלא חשיבי מפקר להו קבויים בשמונה אמות מהו קב בארבע אמות טעמא מאי משום דנפיש טרתייהו וכ"ש קבויים בשמונה אמות פיון דנפישא טרתייהו טפי מפקר להו או דלמא משום דלא חשיבי וקבויים בשמונה אמות פיון דחשיבי לא מפקר להו קב שומשמיין בארבע אמות מהו קב בארבע אמות טעמא מאי משום דלא חשיבי ושומשמיין פיון דחשיבי לא מפקר להו או דלמא משום דנפיש טרתייהו וכ"ש שומשמיין פיון דנפיש טרתייהו טפי מפקר להו קב תמרי בארבע אמות קב רמוני בארבע אמות מהו קב בארבע אמות טעמא מאי משום דלא חשיבי קב תמרי בארבע אמות קב רמוני בארבע אמות נמי פיון דלא חשיבי מפקר להו או דלמא משום דנפישא טרתייהו וקב תמרי בארבע אמות וקב רמוני בארבע אמות פיון דלא נפיש טרתייהו לא מפקר להו מאי תיקו: איתמר יאוש

אלו מצאות שלו: כריכות ברה"ר. בכריכות דוקא מפליג בין רה"ר לרה"י משום דלמדי (לקמן כב) סימן הקעשי לידרס הוי סימן ומקום הוי סימן מיירי הקא דליכא סימן ומקום נמי לא הוי סימן ברה"ר משום דמנשקתיה וברה"י הוי מקום סימן וחייב להכריז ומיירי דאשכח דרך הינוח וככרות של נחתום ועניול דבילה אין בהם סימן והוי שלו אף ברה"י ומיירי דמצא דרך נפילה ולכך לא הוי מקום סימן וא"ת אמאי נקט כריכות דאשכח דרך הינוח טפי משאר אינון דרך נפילה וי"ל דכריכות אידי דנקורי אינון לא הוה שפלו שלא מדעת אלא כשעומד לפוש מניה לארץ ושבחם שם וככרות של בעה"ב יש להן סימן דבעלי בתים רגילים לעשות סימן בככרותיהן ולכך אפילו ברשות הרבים חייב להכריז דסימן הקעשי לידרס הוי סימן וצביוני מעות ופירות דהוי מקום סימן אף ברה"ר כדאמר לקמן משום דלא שייך בהו מנשקתיה ואם התאמר כריכות ברה"ר דמיירי דרך הינוח היאך לוקחם הא אמרין לקמן ספק הינוח לא ישול וכל שכן ודאי הינוח וי"ל דה"מ כשמצא במקום מוצנע ומשתמר דלא ישול אם אין בו סימן ואם יש בו סימן נוטל ומכריז ולמדי (לקמן כב) סימן הקעשי לידרס לא הוי סימן ומקום נמי לא הוי סימן מיירי בכריכות שיש בהם סימן ולכך ברה"י מכריז וככרות של נחתום ושאר דמותניהן לית בהו סימן ולכך אף ברה"י הם שלו וככרות של בעה"ב שיש בהם סימן חייב להכריז אף ברה"ר דאין עשוי לידרס משום דאין מעבירין על האוקלזין ובולה מתני' מיירי בין דרך נפילה בין דרך הינוח וא"ת כריכות אי דרך נפילה היא אם כן אינו יודע היכן נפלו וברשות היחיד אמאי צריך להכריז הא מתיאשז שסביר ברה"ר נפיל וי"ל דאע"פ שאינו יודע לבחן המקום יודע הוא אם נפל ברשות הרבים או ברשות היחיד:

ובמה א"ר יצחק קב בארבע אמות. צריך לומר דרבי יצחק גופיה בעי ובמה דאי גמרא בעי מאי בעי ובמה לוקי דרך נפילה ואפילו טובא כדפרין גמי בתר הכי אלא מדברי רבי יצחק הוא ורבי יצחק לא בעי לאוקמי דרך נפילה ואפילו טובא משום דקסרי באבוי דיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש אלא מוקי לה במכנשתא דבי דרי שהינחם שם מדעת וכו' איכא בפרקין (דף ל') דבעי ולעולם אמר רב יהודה כו' דצריך לומר דרב יהודה אמר ולעולם וכן בפרק יא: ויפזר (כ"ב דף כב: ושם ד"ה וכמה) גבי מרחיקין מן החלונות דקאמר וכמה אמר רב ייבא כמלאו רוחב חלון: וצ"ל קב בשתי אמות מהו. תימיה הלא קב בארבע אמות הוי נמי חצי קב בשתי אמות ומאי קמבעיא ליה וי"ל פיון דליכא אלא חצי קב: ולקט פיון שאין לו טורח לגמור אבל קב בארבע אמות: יש לו טורח לקטו הכל ואין מלקט כלל אי נמי קב בארבע אמות מרחיקין הוי חצי קב בשתי אמות רוחב ארבע אמות אורך והקא בעי חצי קב קב אמות על ב' אמות:

דלכי

היום יום א חשוון

על פי גזרת ההשגחה העליונה האדם הולך למסעיו במקום אשר הניצוצות הצריכים להתברר על ידו מחכים לגאולתם.

רָבִי נָגַל מִיָּמִינָה לֹא מִיָּאֵשׁ. וְאֵנִי דְהִשְׁתָּא מִיָּאֵשׁ אֶקְרָא בִּעְלָמָא דְּרוּא וּמִתְחִילָה לֹא הָיָה עִוְמוֹ לִיָּאֵשׁ: **ר"ש** וְהוּא מֵעַתָּה כִּי. מִיָּמָה כִּיֹּן דְּבָרָא הִקְשָׁה מִמֶּנִּי: דְּמַעַת מִסְּפֻרֹּת אֲזָאֵי פִּרְרִי דִּן מִקְדָּשׁ בְּרִיתָא וְרַבִּי יִצְחָק נָגַי אֲזָאֵי לֹא אָמַר לְמַלְאֲכָה אֲפֻתָנִי וְיֵל בְּרִיתָא אֲלִיקָא לֵיה לִיָּאֵשׁ דְּמַשְׁמַע דְּבָל עֵוֹ הָיָה אֵלֹו שְׁלֹו אֵנִי: אֲדִיקָא סִימָן מְדַמְדֻּקִּין טַעְמָא שְׁהִרְבִּי מִצִּוּיֹן שֶׁם וּמִשְׁמַע נָגַי אֵנִי:

יְאוּשׁ שְׁלֹא מִדַּעַת אֲבִי אָמַר לֹא הוּא יְאוּשׁ וְרָכָא
אָמַר הוּא יְאוּשׁ בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סִימָן כּוֹלֵי עֲלֵמָא לֹא
פְּלִיגִי דְלֹא הוּא יְאוּשׁ וְאָף עַל גַּב דְּשִׁמְעִינִיה דְּמִיֵּאֵשׁ
לְסוּף לֹא הוּא יְאוּשׁ דְּכִי אֲתָא לְיָדֶיהּ בְּאִסְרוּתָא הוּא
דְּאֲתָא לְיָדֶיהּ דְּלָכִי יָדַע דְּנֶפֶל מִיְּנִיה לֹא מִיֵּאֵשׁ מִיּוֹמֵר
אָמַר סִימְנָא אִית לִי בְּגוּיָה יִהְיֶנָּה סִימְנָא וְשִׁקְלֶנָּה
לִיה בְּזוּמָא שֶׁל יָם וּבְשִׁלּוּלִיתוֹ שֶׁל נֶהָר אַע"ג דְּאִית
בִּיה סִימָן רַחֲמָנָא שְׂרִייה בְּדַבְרֵנוּן לְמִיּוֹר לְקָמוּן כִּי
פְּלִיגִי בְּדָבָר שְׁאֵין בּוֹ סִימָן אֲבִי אָמַר לֹא הוּא יְאוּשׁ
דְּהָא לֹא יָדַע דְּנֶפֶל מִיְּנִיה רָכָא אָמַר הוּא יְאוּשׁ
דְּלָכִי יָדַע דְּנֶפֶל מִיְּנִיה מִיֵּאֵשׁ מִיּוֹמֵר אָמַר סִימְנָא
לִית לִי בְּגוּיָה מִחֲשָׁתָא הוּא דְּמִיֵּאֵשׁ (סִימָן פִּגְמוּ"שׁ
מִמְקַט"ו כִּכְסַע"ו) תָּא שְׁמַע פִּירוֹת מְפוֹזְרִין הָא
לֹא יָדַע דְּנֶפֶל מִיְּנִיה הָא אָמַר רַב עֲזִיקָא בַר חֲמָא
הָכָא בְּמִכְשָׁתָא דְּבִיּוּרֵי עֲסָקִינוּ דְּאִבִּידָהּ מִדַּעַת הִיא
ת"ש מַעוֹת מְפוֹזְרוֹת הֲרִי אֵלּוּ שְׁלוֹ אֲמַאי הָא לֹא
יָדַע דְּנֶפֶל מִיְּנִיה הֲתָם נָמוּ בְּדַרְבֵּי יִצְחָק דְּאָמַר
אָדָם עָשׂוּי לְמִשְׁמַשׁ בְּכִיסוֹ בְּכָל שָׁעָה וְשָׁעָה הָכָא
נָמוּ אָדָם עָשׂוּי לְמִשְׁמַשׁ בְּכִיסוֹ בְּכָל שָׁעָה וְשָׁעָה
ת"ש עֵינְזוּלִי דְּבִילָה וּבְכָרוֹת שֶׁל נִתְתוּם הֲרִי אֵלּוּ
שְׁלוֹ אֲמַאי וְהָא לֹא יָדַע דְּנֶפֶל מִיְּנִיה הֲתָם נָמוּ
אֲנָב דְּיִקְרִי מִידַע יָדַע בְּהוּ ת"ש וְלִשְׁנוֹת שֶׁל
אֲרֻזָּן הֲרִי אֵלּוּ שְׁלוֹ וְאֲמַאי הָא לֹא יָדַע דְּנֶפֶל
מִיְּנִיה הֲתָם נָמוּ אֲנָב דְּחִשְׁבִּי מִשְׁמוּשֵׁי מִשְׁמַשׁ
בְּהוּ וּבְדַרְבֵּי יִצְחָק ת"ש הַמוֹצָא מַעוֹת בְּבִתִּי בְּנִסּוֹת
וּבְבִתִּי מִדְּרָשׁוֹת וּבְכָל מְקוֹם שֶׁהֲרַבִּים מַצְוִיין שֵׁם
הֲרִי אֵלּוּ שְׁלוֹ מִפְּנֵי שֶׁהִבְעִילִים מִתְיַאֲשִׁין מֵהֵן וְהָא
לֹא יָדַע דְּנֶפֶל מִיְּנִיה אָמַר רַבִּי יִצְחָק אָדָם עָשׂוּי
לְמִשְׁמַשׁ בְּכִיסוֹ בְּכָל שָׁעָה ת"ש מִיֵּאֲמִיתִי כָּל אָדָם
מוֹתֵרִים בְּלֻקָּת מַשְׁלִיכּוֹ בְּהַ הַנְּמוּשׁוֹת וְאֲמַרְיֵן מֵאִי
נְמוּשׁוֹת וְאִרִּי יוֹחֵנָן סְבִי דְּאֻזְלִי אֲתִיגְרָא רִישׁ לְקִישׁ
אָמַר לְקוּטִי בְּתֵר לְקוּטִי וְאֲמַאי הֲרִי דְּעָנִיִּים דְּהָכָא
מִיֵּאֲשִׁי אִיכָא עָנִיִּים דְּרוּכְתָא אַחֲרֵיתָא דְלֹא מִיֵּאֲשִׁי
אֲמַרִי כִּינֵן דְּאִיכָא עָנִיִּים הָכָא הֲנֵךְ מַעֲסָקְרָא אִיאֻשִׁי
מִיֵּאֵשׁ וְאֲמַרִי עָנִיִּים דְּהֲתָם מִלְּקָמִי לִיה ת"ש קַצִּיעוֹת

וְאֵינִי מִדְּבָרָא מִדְּעֵי דְּרִבְקָא דְּאֵינִישׁ אִינִישׁ
פִּרְשׁ זִיתִּים וְנִשְׁכַּלְוּ דְּמוֹנִין לִזְרִיתִים שְׁעוּמִין אֵילִין
לְפִיכְרִי אִם כִּי שְׁתַּרְעוּ הַבְּעֵלִים שְׁפָלָו לִי וְיִחְאָזוּ
דִּירְעֵינִי בְּמִדְּעָא אִלֵּי יִקְחִם כָּל תַּחֲנֵה עָם
נִפְלִיתָה נְגֻשָׁת כִּן גְּרִיסִין בְּעָרְךָ נְגֻשָׁת בְּלֹא אֵלֶּךָ
וְאִין דְּמוֹנִין לִזְרִיתִים שְׁכָאִילִי אִי נִמִּי גְרִיסִין נְגֻאֲסָת
וּמְחֻמָּת שְׁמֹת־כְּלֻכָּת אֵינָה דְּקֻמָּה לַתַּחֲנֵה שְׁכָאִילִי
מָדָה

יִאֱשׁוּבָהּ שְׁלֵמָה מִדִּעְתָּהּ. דָּבָר שֶׁחֲתָמוּ יִאֱשׁוּבָהּ לְכַשֵּׁר עֲשׂוֹת שְׁפֵל מִמֶּנּוּ וּבִשְׁמִיעָא עֲדִין לֹא יִדְעוּ
 הַבְּעִלִּים שְׁפֵל מִקֵּן. לֹא הָיוּ יֹאשׁוּבָהּ. לְקַמֵּיהּ מִקְרָשׁ פְּלוּגֵיתִיהוּ: דִּמְיָאֵשׁ לְבָשׁוֹת. לֹא־אֲחֵר
 שְׁמִיעָא זֶה וּבְלֵלָא יִדְעָאֵשׁ בְּנוֹן דְּאִמְרוּ וְיוֹ לִיהּ לְחַסְרוֹן כִּיס וְגַלְיָ דִּיעֲמִיהּ שְׁנוּאֵשׁ מִקֵּן:
 בְּאִסְפֹּרָא אֲתָא לְיָדֵיהּ. דְּבָרָה שְׁאִינוּ עָשְׂוֹי לְחִתְּנָאֵהּ הָיָא: יוֹשֵׁב שֶׁל יֵשׁ. מִקְמוֹת בִּשְׁפֵת הַיָּם
 שְׁדָרָה הֵימָן לְחֻזְרוֹ לְאֶחָדֵיהּ יוֹ פְּרָסְתָא אֲמַר שְׁמִיעָא
 עֲשֵׂר פְּרָסְתָא עֲשִׂמִּים בְּיוֹם וְשׁוֹטָם מָה שְׁמִיעָא
 עָשִׂר וְחֹלֶק וְשׁוֹ לֵשׁן גִּוְלָד וְשִׁירָה לְשׁוֹן וְחֻזְרוֹ
 כְּמוֹ שֶׁחֲתָבוּ הַקֹּזֵנִים לְחֹלְמֵי הַמֶּלֶךְ וְאֵל אֲצִילָיָה
 וְאֵל אֲזַטְסִי (מְגִילָה דף טו): וְשׁוֹלֵלִיתִי שֶׁל נֶהְיָה
 כְּשֶׁהָיָה גִּוְלָד וְיוֹצֵא חֻזְרוֹ לְגִדּוּתוֹ וְשׁוֹלָל שֶׁל
 וְשׁוֹטָם הַנִּמְצָא: דִּקְרָאֵנָה שִׁירָה. וְאִפִּי בִּאת לִיד
 הַמִּבְרָא לִפְנֵי יֹאשׁוּבָהּ: לְקֶפֶן. בִּשְׁמַעְתָּן מִנֶּנּוּ
 לְאִסְפֹּרָא שֶׁשְׁטַקָה בָּהּ: כְּמוֹ מִהֲשִׁתָּא הָיוּ יֹאשׁוּבָהּ
 שְׁהָיָה נֶפֶל וְאִסְפֹּרָה שׁוּבָה אֵין עֲמֵהּ עֲלֵיהּ דְּאִסְפֹּרָה
 מִדִּעְתָּהּ הָיָא. שֶׁלֹּא נִפְלוּ מִמֶּנּוּ מִדִּעְתָּהּ הַיָּמִים
 הַפְּקָרִי: עָשְׂוֹי לְשִׁמְשֵׁשׁ. וְקֹדֶם שְׁמִיעָא זֶה נִדְעָה
 לְבָעִלִּים שְׁפֵלָה וְהָיָה: דִּימְרִי. כְּכֹד מִשָּׂא: כְּכֹד
 דְּאֻלֵּי אֲתִיבָהּ. וְקֵנִים עֲנִיִּים הוֹלְכִים עַל
 מִשְׁעָתָם בְּנֵחַת וְרוֹאִין כֹּל שְׁבוּלָת וְשְׁבוּלָת
 לְשׁוֹן מְנֻשָּׁת כְּמוֹ לֹא יִמְשֹׁר (שְׁעִידָה נט)
 שְׁמִיעָאֵשׁ וְהוֹלְכִים: לְקִיּוֹן. כְּכֹד לְקִיּוֹן. לְשׁוֹן
 מְנֻשָּׁת כְּמוֹ לֹא יִמְשֹׁר (שְׁמוֹת יט) שְׁנֻטְלֵן וְקִישֵׁן
 הַכֵּל מִלְּפָנֶיהָ: וְאִפִּי. אִי יֹאשׁוּבָהּ מִדִּעְתָּהּ
 לֹא יֹאשׁוּבָהּ הָיָה. נֶהְיָה דְּלִבֵּי עֲנִיִּים דְּהָבָא הָיָה
 יֹאשׁוּבָהּ מִדִּעְתָּהּ שְׁרָא שְׁלֵכֵהּ בָּהּ הַנִּמְנֻשָּׁת
 וְנִתְקַאֲשׁוּ אֵלָּא עֲנִיִּים דְּעִיר אֲתֵרַת עֲדִין לֹא יִדְעִי
 וְהָיָה מִתְּרִין בּוֹ אֵלָּא מִשּׁוֹם בִּין דְּלִבֵּי יִדְעִי
 מִקֵּאֲשֶׁר הָיָה יֹאשׁוּבָהּ וְהִלְכֵהּ בּוֹ וְהָיָה כְּאִן
 לִיד זֶה: קִצְעִיתִי. מִשּׁוֹם שְׁקִרְצָן אוֹתָם בְּאִזְמֵל
 וּמוֹחֵל שֶׁלֹּהֶן וְבִשְׁטוֹן בְּשִׁדָּה לִבְשׁ: וְאִפִּי בְּצֵד
 שְׁדֵי קִצְעִיתִי. שְׁדֵי שְׁשׁוּטִים בָּהּ קִצְעוֹת דִּידֵעַ
 דִּמְתַּחֲזֵה אֲתָהּ מוֹרֵתוֹת מִשּׁוֹם גִּוְלָד. אִפִּי דְכִי נֶפֶל
 לֹא יִדְעָה בִּין דְּלִבֵּי יִדְעָה מִקֵּאֲשֶׁר מִהֲשִׁתָּא הָיָה יֹאשׁוּבָהּ
 כְּכֹד: וְאִסְפֹּרָתוֹ בֵּין הַפְּקָרִי. בֵּין הַפְּקָרִי דְּהַפְּקָרִי
 פְּטוּר מִן מִשְׁעָתָה: בְּיוֹמֵיהּ וּבְכִירֵיהּ אִסְוִי.
 כִּאֲבִי: בְּשִׁלְמָה וְיִשָּׁא לִאֲבִי. מִצִּי לְתִרְצִי
 דְּמַעֲקָרָא יִדְעָה וְאִישָׁשׁ בְּדִמְקָרָשׁ וְאִילֵּי דְּקִתְּנִי
 בְּיוֹמֵיהּ וּבְכִירֵיהּ אִסְוִי. וְסִלְקָא דִּיקְתָּן מִשּׁוֹם
 דִּלֹּא עֲבִידִי דְּתִנְיָר וְלִיקָא לְמִימָר דֵּדֵי דִּיאִישָׁשׁ
 וְאִפִּי: דְּכִי יִדְעָה מִקֵּאֲשֶׁר לֹא הָיָה יֹאשׁוּבָהּ מִהֲשִׁתָּא:
 חֻזְרוֹ מוֹכִיחַ עָלָיו. מִקְרָתוֹ יִכְרֵשׁ מִי הָיָה
 חֻזְרוֹ מִקְרָתִי לֵבִי דֵּדֵי דִּקְנֵה לִי מִקֵּאֲשֶׁר דְּמִימָר
 אֲמַר בּוֹלִי עֲלֵמָא יִדְעִי דִּידִידִי נִגְזַר וְלֹא הַפְּקָרִי הָיוּ
 וְלֹא שְׁקִלֵי לָהּ: עִם נְפִילָתָהּ נִמְאָסָה. הַלְכָהּ בִּין
 דִּידֵעַ וְנִתְקַר מִמַּעֲקָרָא מִקֵּאֲשֶׁר מִשּׁוֹם מִאִסְיֹתָהּ
 דְּמִיבִי נִפְלָה לֹא חִשְׁבָה עֲלֵיהּ וּמִפְקָר בָּהּ: לֹא
 יִדְעִי. לֹא גִרְסִינוּ וּפְרִישׁ הָיָה מִשּׁוֹבֵשׁ בְּסִפְרֵיהּ:
 יִרְחֵן

ציעות וכן תאנה הנזסה לדרך וקצא תאנים תחתיה מותרות
עשר ביותים ובחרובים אסור בשלמא רישא לאפני לא קשיא
תאנה נמי מידע ידיע דנתרא אלא סיפא לרבא קשיא דקמי
ר רבי אבהו שאני וית הואיל וחוורתו מוכיח עליו ואע"ג דנתרין
ניש איניש הוא אי הכי אפילו רישא נמי אמר רב פפא תאנה
ומע הנגב שנטל מזה ונתן לזה וכן גולן שנטל מזה ונתן לזה
וכן

מתרצת הגמרא: הָתָם נָמִי – שם גם כן נתרץ אַנְבִּי דְקָנְרִי מִידַע דָּעָה
 בָּהּ – שכיון שהם כבדים מרגיש הוא בנפילתם קודם שבאו לידי
 המוצא, ונתייאש.
 קושיא נוספת ממשנה: תָּא שָׁמַע, וְלִשְׁנוֹת שֶׁל אֲרָנְקוֹ, הָרִי אֱלוֹ
 שְׁלֹ, וְלֵאבִי קֶשֶׁה אֲמַאי, הָא – הרי בשעה שמצאן לא יָדַע בעליהם
 דְּנִפְל מִיָּנִיה. מתרצת הגמרא: הָתָם נָמִי – שם גם כן נתרץ אַנְבִּי
 דְּחִשְׁבִּי מִשְׁמֹשֶׁשׁ בָּהּ – כיון שחשובות הן לבעליהן,
 ממשמש הוא בהם בכל עת, והרגיש בחסרון קודם שבאו לידי
 המוצא ונתייאש, וְכָדָאמֵר רַבִּי יִצְחָק לגבי מעות.
 הגמרא מקשה על אבִי מברייא: תָּא שָׁמַע, הַמוֹצֵא מְעוֹת בְּכֶתִי
 בְּנִשְׁוִית וּבְכֶתִי מִדְּרָשׁוֹת וּבְכָל מְקוֹם שֶׁהֲרִיבִים מְצוּיִן שָׁם, הָרִי אֱלוֹ
 שְׁלֹ, מִפְּנֵי שֶׁהַבְּעֵלִים מְתַאֲשִׁין מִזֶּה מַחְמַת הָרִבִּים הַמְצוּיִים שָׁם.
 וְקֶשֶׁה, וְהָא – והרי בשעה שמצאן לא יָדַע בעליהם דְּנִפְל מִיָּנִיה.
 מתרצת הגמרא: אֲמַר רַבִּי יִצְחָק, אֲדָם עָשׂוּי [–רגיל] לְמִשְׁמֶשׁ בְּכִסּוֹ
 – שמשמש הוא את מעותיו בְּכָל שְׁעָה, וכבר הרגיש שנפל ונתייאש.
 קושיא נוספת על אבִי: תָּא שָׁמַע, שִׁנְיָו בַּמִּסְכָּת פָּאָה (פ"ח מ"א)
 בַּעֲנִין לָקֵט, הַשִּׁיבּוּלִים הַנוֹפְלִים בְּשַׁעַת קְצִירָה, שְׁצִיּוּתָהּ הַתּוֹרָה
 לְהוֹתִיר עֲבוֹר הָעֲנִיִּים, מֵאִיֶּמֶתִי כָּל אֲדָם – שאינם עניים מוֹתִירִים
 בְּלָקֵט – ליטול מן הלֵקֶט הַנִּשְׁאָר בַּשְּׂדֵה, מִשְׁלָלָהּ בָּהּ [–בשדה]
 הַנְּמוֹשׁוֹת – העניים שְׁנוֹטְלִים כֹּל הַנִּשְׁאָר בַּשְּׂדֵה שֶׁמֶאזְמִינִים
 מִמֶּנּוּ שֶׁאֵר הָעֲנִיִּים. וְאֲמַרְיָן – ושאלו בבית המדרש, מֵאִי – מי אלו
 נְמוֹשׁוֹת. וְאֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כִּפִּי יִחְזָקִי אֲתִיבָא – זְקִינִים עֲנִיִּים
 הַמְּהַלְכִים לֵאשִׁים עַל מַשְׁעָנֵתָם. וְרִישִׁי לְקִישׁ אֲמַר, לְקוֹשִׁי בְּתֵר
 לְקוֹשִׁי – העניים המוליכים את בניהם שילקטו אחריהם את מה
 שְׁהוֹתִירוּ. וְיֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, אֲמַאי – מדוע הן של המוצא, נְהִי דְעָנִיִּים
 דְּהָכָא מֵאִאֲשִׁי – על אף שהעניים הנמצאים כאן מתייאשים כשראו
 שֶׁהִלְכוּ הַנְּמוֹשׁוֹת בַּשְּׂדֵה, הִרִי אִיבָא עָנִיִּים בְּרוֹבָתָא אַחֲרֵיתָא דְּלֵא
 מֵאִאֲשִׁי – ישנם עניים במקום אחר שעדיין אינם יודעים מכך ולא
 הִתִּיאֲשׁוּ, אֵלָּא וְדֵאִי שְׁכִינִי שְׁלֹכְשִׁידַע הָעֲנִיִּים שֶׁבִּמְקוֹם הָאֶחָד
 שֶׁהִלְכוּ הַנְּמוֹשׁוֹת בַּשְּׂדֵה, יִתִּיאֲשׁוּ, כִּבְר מַעְתָּה נֶחֱשֵׁב הָדָר
 לִיאֲשׁוּ. וְאֵם כֵּן מוֹכַח שִׁיאֲשׁוּשׁ שֶׁלֹּא מַדַּעַת הוּא יִיאֲשׁוּ, וְקֶשֶׁה עַל
 אבִי.
 מתרצת הגמרא: אֲמַרְי – אמרו בני הישיבה, כִּיּוֹן דְּאִיבָא עָנִיִּים הָכָא
 – שיש עניים במקום הזה, הֲנֵךְ – אותם העניים שבשאר המקומות
 מֵעֵינְרָא אִיאֲשִׁי מֵאִאֲשִׁי – מלכתחילה הם מתייאשים מללקוט
 בַּשְּׂדֵה זֶה, וְאֲמַרְי עָנִיִּים דְּהָתָם מְלַקְטִי לֵיה – ואומרים בדעתם,
 הָעֲנִיִּים הַמְצוּיִים שָׁם, לִיד אֹתָהּ שְׂדֵה, הֵם מַלְקֻטִּים אֶת הַנִּמְצָא
 בָּהּ, וְלֹא נוֹתֵר בַּשְּׂדֵה מֵאֹמֶת.
 הגמרא מקשה על רבא: תָּא שָׁמַע, שִׁנְיָו בַּמִּסְכָּת מַעֲשָׂרוֹת (פ"ג
 מ"ד). הַמוֹצֵא קְצִיעוֹת – תֵּאֲנִים שְׁשׁוּטָחִים אוֹתָם לְהַתִּיבֵשׁ בְּרִדְקָה,
 וְאִפְּלִי מִצָּאן בְּצֵד שְׂדֵה קְצִיעוֹת – שֶׁהַ שְׁשׁוּטָח שֶׁם אֶת הַתֵּאֲנִים
 לְהַתִּיבֵשׁ, שׁוֹדֵאִי הֵן מִמֶּנָּה, וְכֵן עַץ תֵּאֲנָה הַנוֹשֶׁה לְרִדְקָה – שֶׁעֲנִיָּה
 נוֹטִים מֵעַל הָדָר, וּמִצָּא תֵּאֲנִים שֶׁנִּפְּלוּ תַּחְתֵּיהֶם, מוֹתֵרוֹת לְמוֹצֵא
 מִשּׁוֹם גִּל, שֶׁאֵין גּוֹל בְּלִקְחָתָהּ, וּפְטוּרוֹת מִן הַמַּעֲשָׂא, אֲבָל בְּיוֹתֵם
 וּבְרִיבִים שֶׁעֲנִיָּהם נוֹטִים מֵעַל הָדָר וּנִמְצָאוּ מִפְּתוּרוֹתֵיהֶם
 תַּחְתֵּיהֶם, אֲסוּר לְמוֹצֵא לְקַחְתָּם, מִפְּנֵי שֶׁהֵם שִׁיבִים לְבַעֲלֵם.
 הגמרא מבארת את הקושיא: בְּשִׁלָּמָא – מוֹבֵן הָדָר שֶׁדִּין קְצִיעוֹת
 וְתֵאֲנִים, שֶׁנֶּאֱמַר בְּרִשָּׁא שְׁמוֹתָר לְקַחְתָּ, לְאִבִּי לֹא קִשְׁיָא לְמָה
 מוֹתֵר וְאֵין חוֹשִׁשִׁים שֶׁלֹּא יֵדַע מַחְסְרוֹנוֹ וְלֹא נִתְיֵיאֲשׁ, שִׁישׁ לוֹמֵר
 שֶׁקְצִיעוֹת אַנְבִּי דְּחִשְׁבִּי מִשְׁמֹשֶׁשׁ בָּהּ – מַחְמַת שֶׁהֵן חֲשׁוֹבוֹת
 לְבַעֲלֵיהֶן, דְּרָכוּ לְמַשְׁמֵשׁ בָּהֶן בְּכָל עַתָּה, וְהִרְגִּישׁ בַּחֲסָרוֹן, וּפִירוֹת
 הַנוֹשִׁרִים מִן הַתֵּאֲנָה נָמִי, מִידַע דְּנִתְרָא – הָדָר יֵדוע שֶׁדִּרְכָּם
 לִשְׁאֹר מִן הָעֵץ, וְנִתְיֵיאֲשׁוּ כִּבְר הַבְּעֵלִים מִזֶּה. אֲלָּא מָה שֶׁנֶּאֱמַר
 בְּסִיפָא, לְרָבָא קִשְׁיָא, דְּקִתְּנִי בְּסִיפָא בְּיוֹתֵם וּבְרִיבִים אֲסוּר לְקַחְתָּם,
 מִשּׁוֹם שֶׁהַבְּעֵלִים עֲדִין לֹא נִתְיֵיאֲשׁוּ, וְאִם שֶׁכִּשְׁדִּיעוֹ הַבְּעֵלִים
 בְּנִפְּלָתָם וְדֵאִי יִתִּיאֲשׁוּ, אֵין זֶה נֶחֱשֵׁב לִיאֲשׁוּ כִּבְר מַעְתָּה, וּמוֹכַח
 שִׁיאֲשׁוּשׁ שֶׁלֹּא מַדַּעַת אִינוּ יִיאֲשׁוּ.
 מתרצת הגמרא: אֲמַר רַבִּי אֶבְרָהָם, שְׂאֵנִי יֵית – שׁוֹנֵה זֵית הַנוֹשֵׁר
 מִהָעֵץ מֵאִבְדִּיהָ שֶׁאֵין בָּהּ סִימָן, הוֹאִיל וְחֻזּוֹתָ – וּמֵרָאָהּ מוֹכִיחַ עָלֶיהָ

יִיאֲשׁוּ שְׁלֹא מַדַּעַת – אִבְדִּיהָ שֶׁנִּמְצָאָה קוֹדֵם שִׁדְּעוּ בַּעֲלִיהָ
 שֶׁנֶּאֱבָדָה, וְכֹאשֶׁר יוֹדַע לְבַעֲלִיהָ שֶׁנֶּאֱבָדָה מִן הַסֵּתֶם יִתִּיאֲשׁוּ
 מִמֶּנָּה, אֲפִי אֲמַר, אֵף שִׁישׁ לְהִנִּיחַ שִׁתִּיאֲשׁוּ הַבְּעֵלִים לְכַשְׁיוֹדַע
 לָחֵם שֶׁנֶּאֱבָדָה, לֹא הָיוּ – אֵין זֶה נֶחֱשֵׁב לִיאֲשׁוּ וְאִינֶה שִׁיבֵת לְמוֹצֵא.
 וְרַבָּא אֲמַר, הָיוּ יִיאֲשׁוּ וְכֹה בַּהּ הַמוֹצֵא.
 הגמרא מפרשת מהו האופן בו נחלקו: בְּאֹפֶן שֶׁמֶצֶא דְּכָר שִׁישׁ
 לְבַעֲלִים בּוֹ סִימָן, כּוֹלִי עֲלֵמָא לֹא פְּלִיגִי – לֹא נִחְלַקוּ אֲבִי וְרַבָּא
 וְכוּלָם מוֹדִים דְּלֵא הָיוּ יִיאֲשׁוּ, וְאִם עַל גַּב דְּשִׁמְעִינִיה דְּמֵאִשׁ לְסוֹף –
 שֶׁשִּׁמְעֵנוּ שֶׁנִּתְיֵיאֲשׁוּ לְאַחֵר שֶׁבָּאָה לִידֵי הַמוֹצֵא, לֹא הָיוּ יִיאֲשׁוּ וְחִיב
 לְהַשִּׁיב. וְהַטַּעַם, דְּכִי אֲתָא לְיָדֵיהּ – שֶׁכֹּאשֶׁר בֹּא הָדָר לִידוֹ,
 בְּאִסְרוֹא הוּא דְּאֲתָא לְיָדֵיהּ – בּוֹמָן שֶׁאֲסוּר הִיָּה לְמוֹצֵא לְקַחְתּוֹ
 לְעַצְמוֹ הוּא בֹא לִידוֹ, שֶׁהָרִי בַּעַת שֶׁמֶצֶא הִיָּה מִסְתַּבֵּר דְּלִכִּי יָדַע
 דְּנִפְל מִיָּנִיה לֹא מֵאִאֲשִׁי – שֶׁלִּכְשִׁידַע הַבְּעֵלִים שֶׁנִּפְּל מִמֶּנּוּ לֹא
 יִתִּיאֲשׁוּ, מִיָּמֵר אֲמַר – מִשּׁוֹם שִׁיאֲמַר בְּדַעְתּוֹ, סִימָנָא אֵית לִי בְּגִיָּה
 – הָרִי יֵשׁ לִי סִימָן בְּגוֹף הַחֶפֶץ, וְהַכָּא סִימָנָא וְשִׁקְלָנָא לֵית – אֲתָן
 סִימָן וְאִקְנֵנוּ מִהַמוֹצֵא. וְכִיּוֹן שֶׁכִּשְׁבָּא הַחֶפֶץ לִידוֹ הַתַּחֲיִיב בַּהֲשָׁבָה,
 אֵף אִם לְבִסּוֹף הִתִּיאֲשׁוּ הַבְּעֵלִים, חִיב הוּא לְהַשִּׁיבוֹ. וְכֵן בְּדָבָר
 שֶׁנִּמְצָא בְּזוּמָא שֶׁלֹּא יָם, כְּלוֹמֵר, שֶׁהֵם הִתְפַּשְׁטוּ עַל הַיָּבֵשׁה וְשִׁטְף
 וְלָקַח עִמּוֹ אֶת הַנִּמְצָא בְּדִרְכּוֹ, וְבְּדָבָר הַנִּמְצָא בְּשִׁלּוּלִיתוֹ שֶׁל נֶהָר,
 כְּלוֹמֵר, שֶׁעֲלָה הַנְּהָר עַל גְּדוֹתָיו, וְשִׁטְף אֶת הָדָרִים הַנִּמְצָאִים שָׁם,
 שֶׁהֵם דְּבָרִים הָאֲבוּדִים מִמֶּנּוּ וּמִכָּל אֲדָם, גַּם כֵּן הַכֹּל מוֹדִים דְּאֵף עַל
 גַּב דְּאֵית בִּיה – שִׁישׁ בּוֹ סִימָן, דְּהַכָּא שְׁרִיָּה – הַתּוֹרָה הִתִּירוֹתָ
 לְמוֹצֵא אֵף כִּשְׁבָּא לִידוֹ לְפָנֵי יִיאֲשׁוּ, דְּבִרְבִּיעִין לְמִיָּר לְקַמֵּן – וְכִמּוֹ
 שֶׁנֶּאֱמַר בְּסוֹף הַסּוּגִיא (כב).
 האופן שֶׁלִּגְבוּ נִאֲמָרָה מִחְלוקָתָה: כִּי פְּלִיגִי – מַחְלוקָתָהּ הִיא בְּאֹפֶן
 שֶׁמֶצֶא דְּכָר שְׂאֵין בּוֹ סִימָן וְהַבְּעֵלִים עֲדִין אִינוּ יוֹדַע שֶׁנֶּאֱבָד, אֲפִי
 אֲמַר לֹא הָיוּ יִיאֲשׁוּ – אֵין זֶה נֶחֱשֵׁב שֶׁהִתִּיאֲשׁוּ מִמֶּנּוּ הַבְּעֵלִים, וְאִפְּלִי
 כִּשְׁדִּיעוֹ שֶׁנֶּאֱבָד יִתִּיאֲשׁוּ, דְּהָא – שֶׁהָרִי בַּשְּׂדֵה שֶׁמֶצֶא לֹא יָדַע
 עֲדִין הַבְּעֵלִים דְּנִפְל מִיָּנִיה וְעֲדִין לֹא הִתִּיאֲשׁוּ. וְרַבָּא אֲמַר הָיוּ יִיאֲשׁוּ
 – נֶחֱשֵׁב לִיאֲשׁוּ כִּבְר מַעֲשָׂיו, שְׁכִינִי דְּלִכִּי יָדַע דְּנִפְל מִיָּנִיה מֵאִאֲשִׁי –
 שֶׁמִּיד כִּשְׁדִּיעוֹ שֶׁנִּפְּל מִמֶּנּוּ הוּא מִתִּיאֲשׁוּ, מִשּׁוֹם שֶׁמִּיָּר אֲמַר – הוּא
 אוֹמֵר בְּדַעְתּוֹ סִימָנָא לֵית לִי בְּגִיָּה – סִימָן אֵין לִי בְּגוֹפוֹ, שִׁישִׁיבִי לִי
 אוֹתוֹ עַל פִּי, לְכֵן מוֹתָאָהּ הוּא דְּמֵאִאֲשִׁי – נֶחֱשֵׁב שֶׁהִתִּיאֲשׁוּ כִּבְר
 מַשְׁעָה שֶׁנִּפְּל.
 (סִימָן פְּמוֹנָ"שׁ מִמְּקוֹמִי" בַּכֶּסֶף"ז)
 הגמרא מקשה ממשנתנו על אבִי: תָּא שָׁמַע, שִׁנְיָו בַּמִּסְכָּת, בַּמִּשְׁנָה
 הַמוֹצֵא פִּירוֹת מִפְּתוּרָהּ, הָרִי אֱלוֹ שְׁלֹ. וְיֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, מַדּוּעַ הֵן שֶׁל
 הַמוֹצֵא. הָא – הָרִי בַּעֲלִיהֶם לֹא יָדַע דְּנִפְל מִיָּנִיה – שֶׁנִּפְּלוּ מִמֶּנּוּ, וְלֹא
 הִתִּיאֲשׁוּ. אֵלָּא וְדֵאִי מוֹכַח שְׁכִינִי שֶׁסּוֹפוֹ לְהִתִּיאֲשׁוּ כִּשְׁדִּיעוֹ נֶחֱשֵׁב
 כִּבְר עֵתָה לִיאֲשׁוּ, וְקֶשֶׁה עַל אבִי. מַתְרַצַּת הַגְּמָרָא: הָא – הָרִי אֲמַר
 רַב עֲוִקָבָא בְּרִי חֶמָא לְעִיל בְּבִיאור הַמִּשְׁנָה, הָכָא בְּמִשְׁנֵתָא בְּבִיּוּרִי
 עֲקָרִין – מִשְׁנֵתִי עוֹסֶקֶת בּוֹמָן שֶׁאֲסוּפִים אֶת הַתְּבוּאָה מִן הַגְּרָנוֹת,
 וְנִמְצָאוּ גִרְעִינִי תְּבוּאָה שֶׁהִנֵּחוּ הַבְּעֵלִים לְאַחֵר שֶׁאֲסַפּוּ אֶת עֵיקַר
 הַתְּבוּאָה, דְּאִבְדִּיהָ מַדַּעַת הִיא – שֶׁאִבְדִּיהָ זֶה הַבְּעֵלִים הַפְּקִירוֹה
 מַדַּעַתָּם.
 הגמרא מקשה על אבִי מהמשך המשנה: תָּא שָׁמַע, שִׁנְיָו בַּמִּסְכָּת, בַּמִּשְׁנָה
 הַמוֹצֵא מְעוֹת מִפְּתוּרָהּ, הָרִי אֱלוֹ שְׁלֹ, מִפְּנֵי שֶׁהַבְּעֵלִים מִתִּיאֲשִׁים
 מִהֵם כִּיּוֹן שֶׁאֵין בָּהֶם סִימָן. וְלִשְׁטִית אֲבִי קֶשֶׁה, אֲמַאי – מַדּוּעַ הֵן
 שֶׁל הַמוֹצֵא. הָא – הָרִי בַּשְּׂדֵה שֶׁמֶצֶאן לֹא יָדַע בַּעֲלֵיהֶם דְּנִפְל מִיָּנִיה.
 מַתְרַצַּת הַגְּמָרָא: הָתָם נָמִי – שם גם כן נתרץ בְּכָדָאמֵר רַבִּי יִצְחָק עַל
 הַקוּשִׁיא הַמּוֹבָאֵת לְהֵלֵךְ מִדִּין הַמוֹצֵא מַעוֹת בְּמִקּוֹם שֶׁהֲרִיבִים
 מְצוּיִים שָׁם, דְּאֲמַר לְתֵרֶץ שְׂאָדָם עָשׂוּי [–רגיל] לְמִשְׁמֶשׁ בְּכִסּוֹ
 מִשְׁנִית בּוֹ אֶת מַעוֹתָיו בְּכָל שְׁעָה וְשָׁעָה, וְהִרְגִּישׁ בַּחֲסָרוֹן הַמַּעַת
 עוֹד קוֹדֵם שֶׁבָּאוּ לִידֵי הַמוֹצֵא וְהִתִּיאֲשׁוּ, הָכָא נָמִי – כִּךְ גַּם כֵּאֵן
 נִתְרַץ שְׂאָדָם עָשׂוּי לְמִשְׁמֶשׁ בְּכִסּוֹ בְּכָל שְׁעָה וְשָׁעָה, וְהִתִּיאֲשׁוּ.
 קושיא נוספת מהמשנה: תָּא שָׁמַע, הַמוֹצֵא עֲוִינִי דְּבִלָּה – תֵּאֲנִים
 יִבְשׁוֹת וּבְרִיּוֹת לָחֵם שֶׁל נֶחֱתוּם – אֹפֶה לָחֵם כְּדִי לְמַכְרוֹ, הָרִי אֱלוֹ
 שְׁלֹ, מִפְּנֵי שֶׁהַבְּעֵלִים מִתִּיאֲשִׁים מִהֵם כִּיּוֹן שֶׁאֵין בָּהֶם סִימָן. וְקֶשֶׁה,
 אֲמַאי, וְהָא – והרי בשעה שמצאן לא יָדַע בַּעֲלֵיהֶם דְּנִפְל מִיָּנִיה.

יתר היית גזול ממני אף אותם, ומקפיד הוא על מה שהפריש בלא ידיעתו.
 אופן נוסף שניכר שהבעלים לא מקפידים על הפרשתו: ואם ליקטו הנקלים עוד פירות והוסיפו עליהן – על הפירות שהפריש, בין כך ובין כך – בין שנמצאו פירות משובחים יותר ובין אם לא, תרומתו תרומה, שהרי גילו במעשיהם שחל להם במה שהפריש.
 הגמרא מבארת שיש להקשות מכאן על אביי: וכי – ואם נמצאו יפות מהן, מבואר בברייתא שתרומתו תרומה משום שגילה בעל הבית דעתו שחל לו בהפרשה זו, אמאי – מדוע הועילה, הרי בעידן דתרם הא לא הוה ידע – הרי בזמן שתרם לא ידע הבעלים מכך, ורק אחרי ההפרשה גילה דעתו שמסכים למעשיו, אלא מוכח מכאן שהגילוי דעת שגילה לבסוף מועיל למפרע משעת הפרשה, וכמו כן לגבי יאוש מה שמתייאש לבסוף כשנודע לו שפל ממנו מועיל משעת האבידה.
 מתרצת הגמרא: תרומה רבא אליבא דאביי – פירש רבא את הברייתא שלא תקשה לשיטת אביי, אין מדובר שהאיש הפריש ללא רשות, אלא דשניה – שעשאו בעל הבית שליח להפריש פירותיו, ובאופן זה מודה אביי שסומכים על הגילוי דעת שלבסוף. הגמרא מוכיחה כתיבתו: הרי הכי נמי מסתברא – כך גם מסתבר להעמיד, כשעשהו שליח, דאי פליג דעתך דלא שוניה שליח – שאם מדובר כמו שעלה בדעתו בתחילה, שלא עשהו שליח, יש להקשות מי הוויא – האם נעשית תרומתו תרומה, והרי המקור שמועילה שליחות בתרומה הוא מהפסוק (במדבר יח כח) 'כן תרימו גם אתם תרומה ה', ודורשים 'אתם' גם אתם' אמר רבנא, והמילה 'גם' מיותרת לרבות שלוחכם שיכול לתרום עבורכם, וכיון שהריבוי הוא מ'גם אתם' הרי שהשליח הוא כמו 'אתם', מה אתם לדעתכם – כשם שאתם תורמים מידיעתכם, אף שלוחכם יכול לתרום רק לדעתכם, כלומר שמינוהו הבעלים שליח, ולכן אי אפשר להעמיד את הברייתא כשריד להפריש מעצמו. אלא בהכרח הכא כמאי עסקין – שהמדיבור כאן כיון דשניה שליח – שהבעלים עשהו שליח ואמר ליה זיל תרום – לך תרום ולא אמר ליה תרום מהני – מפירות אלו, וסתמיה דבעל הבית – ומסתמת דברי בעל הבית יש להבין כי תרום מבינונית הוא תרום – שיתרום מבינונית, ואזל איהו – והלך הוא ותרם מבינונית, וכא בעל הבית ומצאו ואמר ליה כלך אצל יפות – היית צריך להפריש מן הפירות המשובחים יותר, ועל כן אם נמצאו יפות מהן תרומתו תרומה, שגילה דעתו שחל לו שתרם מן היפות, ואם לאו אין תרומתו תרומה, שודאי כוונתו היתה לומר בדרך כעס 'אם היית מוצא יפות יותר היית גזול אף אותם', ומקפיד הוא על שהפריש מן הפירות היפים.
 הגמרא מביאה מעשה בענין גילוי דעת על מעשה השליח: אממר ובר זוטרא ורב אשי אקלעו לבוכתנא דמרי בר איסק – נזדמנו לפרדס של מרי בר איסק, כשמוי לא היה נוכח שם, אייתי ארסיה תמרי ורימוני – הביא אריסו של מרי תמרים ורימונים ושרא קמיהו – והניח לפניהם, אממר ורב אשי אכלי – אכלו מהם מר זוטרא לא אכל – לא אכל, משום שהאריס לא קיבל רשות ממרי לתת מפירותיו. אדחקי – בינתיים אתא – בא לפרדס מרי בר איסק, אשבתיניהו – ופגש בהם, ואמר ליה לארסיה, אמאי לא אייתית להו לרבנן מהנד שפירתא – מדוע לא הבאת לחכמים מפירות אלו שהם טובים יותר, ועדיין מר זוטרא נמנע מלאכול, אמר ליה אממר ורב אשי למר זוטרא, השתא – עתה, שאמר מרי לאריס שהיה לו לתת מן הפירות הטובים יותר, אמאי לא אכלי מר – מדוע אינך אוכל, וקתניא – והרי שנינו לעיל בברייתא שאם בעל הבית אמר לשליח 'כלך אצל יפות' אם נמצאו יפות מהן תרומתו תרומה, משום שגילה דעתו שחל לו במעשה של השליח, וכמו כן גילה מרי בדעתו שחל לו במה שנתן האריס לפניו. אמר להו מר זוטרא, הכי ו-כך אמר רבא, לא אמר לחכמים שכשבעל הבית אומר כלך אצל יפות וזהי הוכחה שחל לו במה שעשה השליח, אלא לענין הפרשת תרומה בלבד, משום דמצינו הוא וניתא ליה – שההפרשה מצוה

וכן נהר הנהר שנטל חפצים כשעלה על גדותיו, מאדם זה ונתן לזה, ששטף אותם לשדה אדם אחר, בכל אלו הדין שמה שנטל נטל, ומה שנתן נתן, שהמקבל זכה בהם ואינו צריך להשיבם לבעליהם, משום שנתייאשו. ומעתה קשה, בשלקא – מובן הדבר שבגלן ובהנהר, מה שנטלו נטלו ומה שנתנו נתנו, דקא הוי להו ומציא – שראה הבעלים כשנטלו והתייאש, אלא בנגב שגונב בחשאי מי קא הוי ליה דמציא – האם ראה אותו בעת שגנב, שנאמר שהתייאש, אלא מוכח שכיון שסופו להתייאש מועיל היאוש מעכשיו, וקשה לאביי.
 מתרצת הגמרא: תרומה – פירש רב פפא את הברייתא, שבגנב המוזכר בה מדובר בלקטים מוין, ולקח ממנו בחזקה בפניו, ויודע הוא מכך ומתייאש.
 מקשה הגמרא: אי הכי – אם כך היינו – הרי זהו ממש גלגל, וכבר נכתב גולגל בברייתא.
 מתרצת הגמרא: הברייתא נקטה תרי גווי – שני אופנים של גלגל, הנחבא משאר אנשים ולוקח בכח הכלי זיין שבידו, והוא הנקרא בברייתא 'גנב', ושאינו נחבא מאנשים אלא לוקח בגלוי והוא הנקרא 'גולגל', ולומר שבשניהם הבעלים מתייאשים.
 הגמרא מקשה מברייתא על רבא: תא שמע, שנינו בתוספתא (שם), שמה הנגר קורין – קורותיו עצי וקניניו של אדם ונתנו בתוך שדה חבירו, ואלו שלו – של חבירו, מפני שכבר נתאשו הנקלים, משום שיש קול לדבר, וידעו מכך מיד. מעמא – הסיבה שהם של חבירו היא משום דנתאשו הנקלים, מחמת שיש לדבר קול, הא קתמא – אבל בסתם אבידה שאין לה קול, ולא ידעו שנאבדה, לא זכה בהם חבירו, ואף שסופם להתייאש ממנה, ומוכח שיאוש שלא מדעת אינו נחשב ליאוש, וקשה לרבא.
 מתרצת הגמרא: תא שמע עסקין – מדובר כאן בשכיל הבעלים להציל את האבידה, ולכן אם אין לה קול, מודה רבא שלא מועיל יאוש שלא מדעת.
 מקשה הגמרא: אי הכי – אם אכן כמו שדייקנו שרק כשיכול הבעלים להציל חייב המוצא להחזיר, אימא סיפא – יש לשאול מסוף הברייתא, שנאמר בה שאם הוי הנקלים מרדפין אחריהם – אחרי הקורות והעצים והאבנים שנשטפו כדי להצילם, חייב חבירו שנשטפו לשדור להחזיר לבעלים, שכיון שרדפו אחריהם מוכח שלא התייאשו. וקשה, אי מדובר ביכולין להציל, מאי אריא – למה דוקא אם הם מרדפין אינם מתייאשים, הרי אפילו אם אין מרדפין נמי – גם כן אינם מתייאשים, שסומכים שצילו למחרת או ביום אחר.
 מתרצת הגמרא: תא שמע עסקין – מדובר כאן באופן שיוכלין להציל רק על ידי תחק – בדוחק, אם ירדפו מיד, ולכך אם הם מרדפין אחריהם יש ראייה שלא אייאוש – לא התייאשו, אבל אם אין מרדפין אחריהם, מסתמא אייאוש מיאש – כבר התייאשו מהם.
 הגמרא מקשה מברייתא על אביי: תא שמע, שנינו בברייתא, כיצד – באיזה אופן אמרו חכמים שאדם התורם – מפריש תרומה שלא מדעת בעל הפירות, תרומתו תרומה – הפרשתו הועילה. הרי שצריך לתוף שדה של חבירו, וליקח מהפירות שיעור כדי הפרשת תרומה ותרום – הפריש תרומה שלא ברשות בעל השדה, אם בעל השדה חושש משום גל – מקפיד על כך, ומחשיב זאת למעשה גזילה, אין תרומתו של היורד תרומה, והפירות נשארו טבל, ואם לאו – ואם אינו מקפיד על כך, תרומתו תרומה. ומנין הוא – התורם יודע אם בעל הבית חושש משום גל ואם לאו – או שאינו חושש. כך ידע זאת, הרי שקא בעל הבית ומצאו שהפריש ואמר לו כלך – היה לך ללכת אצל הפירות היפות והמשובחות ולהפריש מהם, אנו בודקים בפירות הנותרים, אם אכן נמצאו פירות יפות יותר מהן – ממה שהפריש, תרומתו תרומה, שגילה דעתו שחל לו במה שהפריש, ואפילו היה בדעתו שיכול לתת מהמשובחים יותר, ואם לאו – אבל אם לא נמצאו יפות מהם אלא אלו שהפריש הם הפירות המשובחים ביותר, אין תרומתו תרומה, שודאי כוונת הבעלים היתה לומר בדרך קנטור וכעס שאף אם היית מוצא יפות

בבא מציעאל אלו מציאות – פרק שני דף כב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רכא רש"י תוספות

יִרְדּוּ. וְכֵן שָׂאָר נִהְרֹת וְתַנּוּא זֶה עַל יַד הַתַּרְדּוּ הָיָה יוֹשֵׁב: בְּלִשְׁטִים מוֹיִזִּין. וּבִתְחִלָּה נִטְלָה הַיְמָנוּ
וּמַעֲקָרָא יָדַע וּמִיָּאִישׁ: שְׂטָם נִהָר קוֹרְיוֹ. שֶׁל זֶה וּמִצָּאָן אַחֵר: הָרִי אֵלוּ ב'ו'. ה'ג הָרִי אֵלוּ
שֶׁל מַפְנִי שְׁתִּינְאָשׁוּ הַבְּעָלִים כָּל שְׂטִיפָת נָהָר בְּקוֹדֶשׁ עֲצִים וְאֲבָנִים הַבְּעָלִים יָדְעוּ בָּהּ
מִיָּד דִּישׁ לָהּ קוֹל: הָא אִם הָיְתָה אֲבִידָה אַחֶרֶת שֶׁאֵין לָנוּ לֹמֵר שִׁדְעוּ הַבְּעָלִים
לֹא הָיָא שֶׁל מוֹצָאָה קִשְׁיָא לְרָבָא: בְּשִׁיבּוֹל
לְהַצִּיל. וְדִבְרֹתָהּ בְּמִצְיָאָה אַחֶרֶת דְּבַר שֵׁשׁ ב'ו
סִימָן דִּיכּוֹל לִיתָן סִימָן לְוִטְלוֹ מוֹדִיעָא בָּהּ דְּהִיבִי
לְהַחְזִיר: אֲפִילוּ אֵין מְרַדְפִין נָפִי. דְּסַמְכִי אַהֲצִלָּה
דְּלִמְרָא וְלִינְטָא אֲחֵרָא וְלֹא מִיָּאִישׁ: ע"י הַדְּחָק.
וְאִם לֹא יוֹמֵר לְהַצִּיל לֹא יִצִּילוּ הַלֶּכֶךְ אֵין
מְרַדְפִין אֲפָקוּרִי אֲפָקוּרִיהוּ דָּהָא יָדְעוּ וְלֹא הִצִּילוּ
שְׂלֵא מִרְעָתָ. בְּעִלִּים: וְלִיפְנֵי. לְצוֹרֵךְ בַּעַל הַבֵּית
וְאִם חוּשֵׁשׁ. בַּעַל הַבֵּית וּמוֹקֶפֶד עַל מַה שֶּׁעָשָׂה
זֶה: מִשּׁוֹם גּוֹל. שֶׁתֵּרֵם תְּרוּמָתוֹ בְּלֹא רְשׁוּתוֹ: כִּלְךָ
אֲצִל יְפוֹת. הָיָה לָךְ לִילֵךְ אֲצִל יְפוֹת לַתֵּת מִתָּן
לְכֶנֶךָ: לֹא הָיָה יָדַע. אֲלֵמָא כִּיּוֹן דְּלִכּי יָדַע דִּינְהָא
לִיָּה אֲמַרְיָן מַעֲקָרָא נָמִי נִיחָא לִיָּה לְעַנְיָן יֹאשׁ
נָמִי כִּיּוֹן דְּלִכּי יָדַע מִיָּאִישׁ מַעֲקָרָא נָמִי הָרִי יֹאשׁ:
אֲתָם גַּם אֲתָם. כֵּן תִּרְמִזוּ גַּם אֲתָם מִדְּבָרָא נִפְקָא
לָן שְׁלֹחֹתוֹ שֶׁל אֲדָם כְּמוֹתוֹ לְתַרְוּמָה שֶׁהִשְׁלִיךְ
שֶׁתֵּרֵם תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה וְכִיּוֹן דְּשִׁלְחִית מִדְּבָרָא
נִפְקָא לָן עַל כִּרְחָק שְׁלֹחֲתָם דְּמוֹנָא דְּאֲתָם בַּעֲנֵי:
אִם שְׁלֹחֲתָם לְדַעֲתָם. שֶׁהַבְּעָלִים מִיִּנְהוּ שְׁלִיחֵי
לְבוֹסֲתָנָא. פְּרִדָּס: לֹא אֲבָל. דְּגוֹל נִינְהוּ שֶׁהַבְּעָלִים
לֹא יָדְעוּ: אִם נִמְצָאוּ יְפוֹת ב'ו'. אֲלֵמָא גַּלִּי דַּעֲתִיָּה
דִּינְהָא לִיָּה ה'ג גַּלִּי דַּעֲתִיָּה דִּינְהָא לִיָּה בַּמָּה
שֶׁנָּתַן לָנוּ: לֹא אֲמַרְיָו כִּלְךָ אֲצִל יְפוֹת. דְּהוּי גַּלִּי
דַּעַת אֲלֵא לְעַנְיָן תְּרוּמָה: עוֹדִיָּה הַפֶּל עֲלֵיתָן.
הַמַּעֲלָה פִּירוּתֵי לֹג יָרֵךְ עֲלֵיתָן הַשֵּׁל: וְשִׁמְתָּ.
בִּשְׁל שִׁינְד עֲלֵיתָן: הָרִי יָה כְּכִי יוֹתָן. וְהוֹכִשְׁרִי
לְטוֹמָאָה מַעֲתָה עֲדָה עוֹלָם: נִגְבּוּ. עַד שֶׁלֹּא מִצָּאָן:
אֵע"פ שְׂשֻׁמָּה. עֲבָשִׁי בִּשְׁל שִׁינְד עֲלֵיתָן:
אֵין

וְכֵן יִרְדּוּ שְׂטָמֵל מִזֶּה וְנָתַן לָהּ מַה שְׂטָמֵל נִטְלָה וְמַה
שְׂנָתַן נָתַן בְּשִׁלְמָא גּוֹלִין וְיִרְדּוּ דָּהָא חָזִי לָהּ וּמִיָּאִישׁ
אֲלֵא גִבֵּי מִי קֹא חָזִי לִיָּה דְּמִיָּאִישׁ תְּרִנְמָה רַב כְּפֹא
בְּלִשְׁטִים מוֹיִזִּין אִי הָכִי הִינְיֵנו גּוֹלִין תְּרִי גּוֹיִנִי גּוֹלִין
ת"ש שְׂטָם נִהָר קוֹרְיוֹ עֲצִי וְאֲבָנִי וְנָתַנוּ בְּתוֹךְ שְׂדֵה
הַכִּירוּ הָרִי אֵלוּ שֶׁל מַפְנִי שְׁתִּינְאָשׁוּ הַבְּעָלִים טַעֲמָא
דְּנִתְיָאִשׁוּ הַבְּעָלִים הָא סַתְמָא לֹא הָכָא בְּמֹאֵי עַסְקִינוּ
בְּשִׁיבּוֹל לְהַצִּיל אִי הָכִי אִימָא סִיפָא אִם הָיָה הַבְּעָלִים
מְרַדְפִין אַחֲרֵיהֶם חִיב לְהַחְזִיר אִי בִּיבּוֹלִין לְהַצִּיל
מֹאֵי אֲרִיא מְרַדְפִין אֲפִילוּ אֵין מְרַדְפִין נָפִי הָכָא בְּמֹאֵי
עַסְקִינוּ בִּיבּוֹלִין לְהַצִּיל עַל יַד הַדְּחָק מְרַדְפִין לֹא
אִימָאִשׁ אֵין מְרַדְפִין אִימָאִשׁ מִיָּאִישׁ ת"ש כִּינְדָא אֲמַרְיָו
הַתוֹרֵם שְׂלֵא מַדַּעַת תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה הָרִי שִׁינְד
לְתוֹךְ שְׂדֵה הַכִּירוּ וְלִיפְנֵי וְתֵרֵם שְׂלֵא בְּרִשׁוֹת אִם
חוּשֵׁשׁ מִשּׁוֹם גּוֹל אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה וְאִם לֹא
תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה וּמִנְיָן הוּא יוֹדַע אִם חוּשֵׁשׁ מִשּׁוֹם
גּוֹל וְאִם לֹא הָרִי שְׂבָא בַּעַל הַבֵּית וּמִצָּאָן וְאֲמַר
לֹא כִלְךָ אֲצִל יְפוֹת אִם נִמְצָאוּ יְפוֹת מִתָּן תְּרוּמָתוֹ
תְּרוּמָה וְאִם לֹא אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה לִיפְנֵי הַבְּעָלִים
וְהוֹסִיפוּ עֲלֵיתָן בִּין כִּד וְכִין כִּד תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה וְכִי
נִמְצָאוּ יְפוֹת מִתָּן תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה אֲמַרְיָו בְּעִידָנָא
דְּתֵרֵם הָא לֹא הוּא יָדַע תְּרִנְמָה רַבָּא אֲלִיפָא דְּאֲבָי
דְּשׁוּיָה שְׁלִיחֵי ה'ג מִסְתַּבְרָא דָּאִי ס"ד דִּלֹּא שְׁוִיָּה
שְׁלִיחֵי מִי הוּא תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה וְהָא אֲתָם גַּם אֲתָם אֲמַר רַחֲמָנָא לְרַבּוֹת שְׁלֹחֲתָם מַה
אֲתָם לְדַעֲתָתָם אִף שְׁלֹחֲתָם לְדַעֲתָתָם אֲלֵא הָכָא בְּמֹאֵי עַסְקִינוּ כְּגוֹן דְּשׁוּיָה שְׁלִיחֵי וְא"ל וִיל
תְּרוֹם וְלֹא א"ל תְּרוֹם מִהֵנָּה וְסַתְמִיָּה דְּבַעַל הַבֵּית כִּי תְּרוֹם מִבְּעִינְיָתָהּ הוּא תְּרוֹם וְאֵל אִיהוּ
וְתֵרֵם מִיְּפוֹת וְכָא בַּעַל הַבֵּית וּמִצָּאָן וְא"ל כִּלְךָ אֲצִל יְפוֹת אִם נִמְצָאוּ יְפוֹת מִתָּן תְּרוּמָתוֹ
תְּרוּמָה וְאִם לֹא אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה אֲמַרְיָו וְכִין אֲשִׁי אֲקַלְעוּ לְבוֹסֲתָנָא דְּמָרִי
בְּרִי אִיסַּק אִיִּיתִי אֲרִיסִיָּה תְּמָרִי וְרִימוֹנִי וְשִׁדָּא קְמִיָּיהוּ אֲמַרְיָו וְרַב אֲשִׁי אֲכִלִי מִר וְזוּטְרָא לֹא
אֲכִיל אֲדִהְכִי אֲתָא מָרִי בְּרִי אִיסַּק אֲשַׁכְחִינְהוּ וְא"ל לְאֲרִיסִיָּה אֲמַרְיָו לֹא אִיִּיתִית לָהּ לְרַבָּן
מִהֵנָּה שְׁפִירְתָּא אֲמַרְיָו לִיָּה אֲמַרְיָו וְרַב אֲשִׁי לְמִר וְזוּטְרָא הִשְׁתָּא אֲמַרְיָו לֹא אֲכִיל מִר וְהִתְנִיָּא
אִם נִמְצָאוּ יְפוֹת מִתָּן תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה אֲמַרְיָו לָהּ הָכִי אֲמַרְיָו רַבָּא לֹא אֲמַרְיָו כִּלְךָ אֲצִל יְפוֹת
אֲלֵא לְעַנְיָן תְּרוּמָה בְּלִבְד מִשּׁוֹם דְּמִצְוָה הוּא וְנִיחָא לִיָּה אֲבָל הָכָא מִשּׁוֹם כְּסִיפּוּתָא הוּא
דְּאֲמַרְיָו הָכִי תָא שְׂמַע עוֹדִיָּה הַפֶּל עֲלֵיתָן וְשִׁמְתָּ הָרִי יָה כְּכִי יוֹתָן נִגְבּוּ אִף עַל פִּי שְׂשֻׁמָּה

מַה שֶׁנָּתַן נָתַן. אֲתָנָא כִּרְ דְּאֲמַר בְּפֶרֶק הַגּוֹל וּבִתְרָא (כ"ב דף קיד.) סַתְם גִּבֵּי גּוֹלִין וְיָי יֹאשׁ
בְּעִלִּים:
שְׂטָמָה נִהָר קוֹרְיוֹ עֲצִי וְאֲבָנִי. ה'ג אִם נִתְיָאִשׁוּ הַבְּעָלִים הָרִי אֵלוּ שֶׁל וְצִל דְּמִיָּרִי כִּיבּוֹל
לְהַצִּיל כִּלְךָ אִם וְדוּף בִּשְׂעָת שְׂטִיפָה דָּאִי לֹא תְכִי הָיָה כְּוִטוּ שֶׁל יָם שְׂבָבֵד מִמֶּנּוּ
וּמוֹכַל אֲדָם וְעַל זֶה לֹא הָיָה אֲמַרְיָו הָא סַתְם לֹא
אֲלֵא אִיִּירִי כִּיבּוֹל לְהַצִּיל כִּלְךָ בִּשְׂעָת שְׂטִיפָה
וְאֲפִילוּ אֵין בָּהּ סִימָן וּלְפִי שִׁינְבֹכָן עֲקוּלִי וּפְשׁוּרִי
וְתִקְחָם שֶׁם וְאֲפִי יָקְדְמוּ אַחֲרֵים וְיָחִידוּ וְיָחִידוּ לוֹ
לְפִי שִׁנְכִיר שְׂהוּא בְּעִלִּין לְפִי שֶׁיָרֵךְ מִיָּד וְסִיד
דְּמִיָּרִי דָּאִם לֹא דָרֵךְ מִיָּד בִּשְׂעָת שְׂטִיפָה שְׂלֵא
יָכּוֹל עוֹד כִּלְךָ לְהַצִּיל כְּדִמְוָכָה בְּסִיפָא לְפִי שִׁינְבֹכָם
אַחֲרֵים כְּשִׁינְבֹכָם עֲקוּלִי וּפְשׁוּרִי וְלֹא יָחִידוּ לְפִי
שֶׁאֵין בָּהּ סִימָן וְה'פ אִם נִתְיָאִשׁוּ הַבְּעָלִים דְּהִינְיָו
שְׂהוּיָו שֶׁם בִּשְׂעָת שְׂטִיפָה וְלֹא דְרָפּוּ וְאֲפִילוּ
אֲמַרְיָם שֶׁאֵין מִתְיָאִשִׁים אֵין כִּכֵּר כְּלוֹם דְּרָאִי הֵן
מִתְיָאִשִׁים בְּלָכֵן אִם סַתְמָא שְׂלֵא הָיָה בְּעִלִּים
בִּשְׂעָת שְׂטִיפָה וְלֹא נִתְיָאִשׁוּ עַד שִׁדְעוּ הַבְּעָלִים
שִׁשְׂטִפָה נִהָר וְאֵין כִּכֵּר אֵינוּ יָכּוֹל לְהַצִּיל לְפִי שֶׁאֵין
בּוֹ סִימָן לֹא דְכִשְׂבָּעָן בְּאִיסוּרָא אֲתָא לְיָדֵיהּ
שֶׁהַבְּעָלִים לֹא יָדְעוּ עֲדִידוּ אֲלֵמָא יֹאשׁ שְׂלֵא
מַדַּעַת לֹא הָיָה יֹאשׁ וּמוֹשֵׁן כִּיבּוֹל לְהַצִּיל אֲפִי
אֲחִיר שְׂטִיפָה כְּגוֹן שֶׁשֶׁשׁ כְּאִבְדָּה סִימָן שֶׁהַבְּעָלִים
אֵין מִתְיָאִשִׁין כְּשִׁדְעוּ וּפְרִיךְ אִי הָכִי אִימָא סִיפָא
וְאִם הָיָה הַבְּעָלִים מְרַדְפִין ב'ו מֹאֵי אֲרִיא מְרַדְפִין
אֲפִילוּ הָיָה בְּעִלִּים שֶׁם בִּשְׂעָת שְׂטִיפָה וְלֹא דְרָפּוּ נָמִי
יָחִידוּ וּמוֹשֵׁן כִּיבּוֹל לְהַצִּיל אַחֵר שְׂטִיפָה ע"י הַדְּחָק
דְּאֵע"פ שֵׁשׁ ב'ו סִימָן בְּטוֹרֵחַ יָכּוֹל לְהַצִּיל לְפִי
שִׁינְתְּרָקוּ הַרְבֵּה שֶׁהִתְקַר מוֹלִיכֵן בְּרוּחָא וְלִכֵּר אִם
הָיָה בִּשְׂעָת שְׂטִיפָה וְאֵינוּ מְרַדְפִין וְדָאִי מִתְיָאִשׁ בָּין
שֶׁתֵּתָה יָכּוֹל לְהַצִּיל בְּלֹא דִּיחּוּק וְאֵינוּ מִצִּיל אֲלֵא
אֵין הַבְּעָלִים בִּשְׂעָת שְׂטִיפָה יָחִידוּ דְכִשְׂבָּעוּ
הַבְּעָלִים לֹא יִתְיָאִשׁוּ וְצִילוּ עַל יַד הַדְּחָק וְא"ת
מִנְלָן הָא סַתְמָא חִיב לְהַחְזִיר דְּלִמְרָא נִתְיָאִשׁ אֲתָא
לְאֲפּוּקִי שְׂהוּיָו שֶׁם וְרָדְפּוּ דְּהִיבִי לְהַחְזִיר וִיל דָּא כ"ב
לֹא יִתְנִיָּא אִם נִתְיָאִשׁוּ אֲלֵא לִתְנִיָּא סַתְמָא שְׂטָם נִהָר
קוֹרְיוֹ עֲצִי וְאֲבָנִי הָרִי אֵלוּ שֶׁל שְׂטִיפָתָא דְּלֹא
מִיָּרִי בְּרָדְפּוּ בִּשְׂעָת שְׂטִיפָה דָּהָא קִשְׁיָא סִיפָא דָּאִם
הָיָה הַבְּעָלִים מְרַדְפִים חִיב וְאֵין לְהַקְשׁוֹת דְּמָצִי
דִּיִּיק מִסִּיפָא טַעֲמָא דְּמְרַדְפִין הָא סַתְמָא הָרִי אֵלוּ
שֶׁל דְּלֵעוֹלָם נִימָא דְּהוּא דִּרְדִין סַתְמָא יָחִידוּר וְלֹא
נָקֵט מְרַדְפִין אֲלֵא לְאֲפּוּקִי שְׂהוּיָו הַבְּעָלִים בִּשְׂעָת
שְׂטִיפָה וְלֹא דְרָפּוּ ע"י סִיפָא דִּיעוּנִי דְּמִיָּרִי בָאֵין
יָכּוֹל לְהַצִּיל אֲבָל רש"י דְּגָרַס מַפְנִי שְׁתִּינְאָשׁוּ
הַבְּעָלִים מִשְׁמַע לִישָׁנָא דְּפִשְׁטִי לִיָּה דְּנִתְיָאִשׁוּ א"כ
מִרְיָא גּוֹפִיָּה מִצִּי לְאוֹכּוּתִי דְּמִיָּרִי בָאֵין יָכּוֹל
לְהַצִּיל וְלֹא הָיָה צָרִיךְ לְהִבְיָא סִיפָא וְהוּא מִנְלָן דָּהָא
סַתְמָא לֹא דְאֲפִילוּ סַתְמָא נָמִי מִצִּי מִיָּרִי:
הָכִי גָרְסִינוּ ה'ג מִסְתַּבְרָא דָּאִי לֹא שְׁוִיָּה שְׁלִיחֵי
וְלֹא גָרְסִינוּ וְחִסְבָּרָא: אִם יָשׁ יְפוֹת מִתָּן תְּרוּמָתוֹ
תְּרוּמָה. דְּמַסְתַּבְרָא גַּם מִתְחִילָה הָיָה דַּעַתָּה כֵּן וְא"ת וְנִימָא דְּהִשְׁתָּא וְדָאִי נִיחָא לִיָּה בִּנְפוֹת אֲבָל מִתְחִילָה בִּשְׂעָת שֶׁתֵּרֵם אִי הָיָה יָדַע לֹא הָיָה נִיחָא לִיָּה לְתֵרֵם מִן הַנְּפוֹת כְּדִאֲמַרְיָנוּ לְעִיל
(דף כ"א) גִּבֵּי דְבַר שֵׁשׁ ב'ו סִימָן דְּאֲפִילוּ לְרָבָא חִיב לְהַכְרִיז דְּאֵע"ג דְּהִשְׁתָּא מִתְיָאִשׁ אֵין כִּכֵּר כְּלוֹם וִיל דְּשֶׁאֵין הָכָא דְּכִיּוֹן דְּחִיּוֹן בִּיה דִּינְהָא לִיָּה הִשְׁתָּא אֲמַרְיָנוּ נָמִי נִיחָא לִיָּה מַעֲקָרָא
מִשּׁוֹם מַצְוָה: וְאִם לֹא אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. וְא"ת דְּכִפְרָא אֲלֵמָנָה נִיזוּנִית כְּתוּבָת דף עט: וְשֶׁם ד"ה פִּירוּתָא אֲמַרְיָנוּ דְּסַתְמִיָּה דְּבַעַל הַבֵּית הָיָה אֲחֵד מִתְיָאִשִׁים וְאִם הִשְׁלִיךְ פִּירוּתָא "ו אֲדוּסִיק "ו
תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה דְּמָצִי א"ל בְּכִי אֲמַרְתִּיךְ ה'ג נִימָא הָכִי וִיל דְּהִתָּם הָיָה כּוֹלָה שִׁיעוּר תְּרוּמָה וְשֶׁשֶׁשֶׁ תְּרוּמָה כִּד יָשׁ שְׁתוֹרֵם כִּד לִכֵּר מִצִּי א"ל כִּין שְׂלֵא פִּירְשֵׁת לִי בְּכִי אֲמַרְתִּיךְ אֲבָל מִנְפוֹת
אֵין רְגִילוֹת לְתֵרֵם וְלִכֵּר לֹא הָיָה לוֹ לְתֵרֵם בְּשׁוֹם עֲנָן מִתָּהּ בְּלֹא רְשׁוּתוֹ:
מִר וְזוּטְרָא לֹא אֲבָל. וְא"ת אֲמַרְיָו לֹא אֲבָל הָאֲמַרְיָו רַבָּא פֶּרֶק הַגּוֹל בְּתָרָא (כ"ב דף קט.) אֲרִיסָא מְדַנְפִישָׁה קָא זָבֵן וְיָש לֹמֵר לֹמֵר דְּהָאִים שֶׁהִבִּיא דְּהָאִים מִבֵּית דְּמַסְתַּבְרָא מִפּוֹה שֶׁהִזִּיעַ לְחִלְקוֹ כִּבִּיא
אֲבָל הָכָא שֶׁהִבִּיא מִן פְּרִדָּס הָיָה חוּשֵׁשׁ מִר וְזוּטְרָא שְׂהוּא בִּשְׂעָת חִלּוּקָה לֹא יֹאמֵר לְבַעַל הַפִּרְדָּס תְּטוּל כְּגַד מַה שֶׁנָּתַנִּי לָהֶם וְרַב אֲשִׁי לֹא הָיָה חוּשֵׁשׁ לָהּ וְלִכֵּר אֲבָל קוֹדֵם שְׂבָא
מִר בְּרִי אִיסַּק מִשּׁוֹם דְּאִרְסִי מִדְּנַפְשִׁיָּה קָא יָהִיב דָּאִין לֹמֵר שְׂהִיָּה סוּמָךְ שִׁיתְרַעָה מִרִי בְּרִי אִיסַּק כְּשִׁידַע דְּהִלְכָּה כֹּאבִי וְאֵע"ג דְּהִשְׁתָּא נִיחָא לִיָּה מַעֲקָרָא לֹא הָיָה נִיחָא לִיָּה
אִיסוּרָא

איסורא

דומיא דהמיתרא. מה שמתיר אבודא ממנו ומכל אדם ע"כ לא איצטרך קרא בקדע ומתקאש דהא אפילו במצוין אצל כל אדם מותרת ביאוש אלא לא איצטרך אלא כי לא ידע ואנע"ג דלכי ידע לא מתקאש אפי' אם יש בו סימן כה שיהא אבודא מכל אדם ה"נ איסורא דהינה מצויה אצל כל אדם דאסור כה"ג דלא ידעין דמקאש בין יש

אינן בכי יותן טעמא מאי לאו משום דלא אמרינן בין דאינלאי מילתא דהשתא ניהא ליה מעיקרא נמי ניהא ליה שאני התם דכתיב כי יתן עד שיתן אי הכי רישא נמי התם כדכב פפא דרב פפא רמי כתיב כי יתן וקרינן כי יתן ה"א פיצד בעינן כי יתן דומיא דכי יתן מה יתן לרעת אף כי יתן נמי לרעת ת"ש דא"ר יוחנן משום רבי ישמעאל בן יהודה מנן לאבידא ששטפה נהר שהיא מותרת דכתיב וכן תעשה לחמורו וכן תעשה לשמלתו וכן תעשה לכל אבידת אחיד אשר תאבד ממנו ומצאתה מי שאבדה הימנו ומצויה אצל כל אדם יצאתה זו שאבדה ממנו ואינה מצויה אצל כל אדם ואיסורא דומיא דהיתירא מה היתירא בין דאית בה סימן ובין דלית בה סימן שרא אף איסורא בין דאית בה סימן ובין דלית בה סימן אסורה תיובתא דרבא תיובתא והלכתא פותיה דאפי' בע"ל קג"ם א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי וכי מאחר דאיתובת רבא הני תמרי דיקא היכי אכלינן להו אמר ליה בין דאיכא שקצים ורמשים דקא אכלי להו מעיקרא יאוש מ'אש מנייהו יתמי דלאו בני מחילה ניהו מאי אמר ליה באנא בארעא דיתמי לא מחזקינן מוחוק ועומד מאי פרכתא מאי אמר ליה אסורין פריכות ברה"ר הרי אלו שלו: אמר רבה ואפילו בדרב שיש בו סימן אלמא קסבר רבה סימן העשוי לידרם לא הוי סימן רבא אמר לא שנו אלא בדרב שאין בו סימן אבל בדרב שיש בו סימן חייב להכריז אלמא קסבר רבא סימן העשוי לידרם הוי סימן ואיכא דמתני להא שמעתא פאנפי נפשה סימן העשוי לידרם רבה אמר לא הוי סימן ורבא אמר הוי סימן תנן פריכות ברה"ר הרי אלו שלו ברה"י נטיל ומכריו ה"ד אי דלית בהו סימן ברה"י מאי מכריו אלא לאו דאית בהו סימן וקתני ברה"ר הרי אלו שלו אלמא סימן העשוי לידרם לא הוי סימן תיובתא דרבא אמר לך רבא לעולם דלית בהו סימן ודקא אמרת ברה"י מאי מכריו מכריו מקום ורבא אמר מקום לא הוי סימן דאיתמר מקום רבה אמר לא הרי אלו שלו ברה"י נטיל ומכריו והאלומות בין ברה"ר ובין ברה"י נטיל ומכריו רבה היכי מתירין לה ורבא מתירין לה רבה מתירין לטעמיה בסימן ורבא מתירין לטעמיה במקום רבה מתירין לטעמיה בסימן פריכות ברשות הרבים הרי אלו שלו משום

אינן בכי יותן. ולא אמרינן בין דהשתא ניהא מהני האי דקתא למעיקרא ויתיה הכשר וקשיא לקבא כתיב כי יתן ולא כתיב כי יתן: לרעת. שידע בנתינה וחוכשר בעיניו ועודדו השל עליהן עדיו הן בנתינתו: פפנ. קרא יתירא הוא לאשמעינן שאינו אבוד אלא הימנו: ואיסורא דמיתא דהיתירא. בין דמיתא קרא לסימן מצויה אצל כל אדם שיתחורר ושאינה מצויה אצל כל אדם ה"נ איסורא דהיתירא: מה דהיתירא. למה"ד ו' לאיסורא וזו להיתירא: מה דהיתירא. שאינה מצויה אצל כל אדם ה"נ איסורא דהיתירא: דמיתא אצל כל אדם לא חילק בין אף סימן דכי ידע מקאש לזש סימן דלכי ידע לא מקאש וכי היכי דיש סימן אסורא כי אין סימן נמי אסורא היכא דאיכא למימר לא ידע דנפלה קודם שפאת ליד וזה יע"ל קג"ם. סימני הלכות הן יאוש שלא מדעת דקבא עד זומם למפרע הוא נפסל בסנהדרין (דף כו.) לזי העומד מאילו בעירובין (דף טו.) קדושין שלא נמסרו לביאה בקדושין (דף נא.) גלוי דקמא בנטיא בנטיין (דף לד.) מוקד אובל בנילות להכעיס פסול לענין עדות בסנהדרין (דף כו.) תני תמרי דיקא. שהרוח משיח: היכי אכלינן להו. הא לא מקאש והא זנקט למכעי בעיא מאחר דאיתובת רבא קשיא לי דכלא איתובת רבא איכא למכעי דהא מודה רבא בכל דבר שחזותו מוכיח עליו חוץ מן התאנה מפני שנמאסת עם נפילתה ונראה בעיני דלא נקט לה אלא להרבות בחומר איסור כלומר מאחר דאיתובת אפילו בדרב שאין בו סימן כ"ש שאלו אסורין שיש בהן סימן: מעיקרא. מקודם נפילתו: יאוש. מ'אש. דידע הוא שהרוח משיח מהן והשקצים מוזמנים לאוכלן: יתמי. קטנים שאין הקפידן הקפיד באנא בארעא דיתמי לא מחזקינן. אין עליו לחזוק כל הבקעה בחוקה הקרקע של יתומין ולאסור כל התמרים משום ספק קרקע של יתומים אלא חולקין אתר הרוב: מוחזקין ועומד מאי. קרקע עצמה של יתומין מאי: פרכתא מאי. דקלים הכרוכין ומוקפזין בגדר של אגנים סביב שאין שקצים ורמשים נכנסין שם: העשוי לידרם. שהמקום שהוא שם רגלי בדרית בין אדם והחפץ נמור ונח לידרם: לא הוי סימן. שאין בעליו סומך לתת בו סימן מימר אמר נשתת חסיקן בדרית הנגלים: ברה"י. בגון בשרה ורעה שאין רוב בני אדם דורכין בה ויש מיעוט שהולכין בה: ח"ו. דלית בהו סימן ברה"י. מאי. מכריו. כלומר כי מכריו זה מקצא אבידה מאי מכריו שייכל ליתן האובד סימן בה: מכריו מקום. ואינו מכריו שם האבידה אלא שם המקום מי שאבדה ממנו אבידה במקום פלוני ובא ויאמר מה איבד וזה בא ואומר אבדתי שם חפץ פלוני: והאלומות. עומרים גדולים: רבה היכי מתירין לה. רבה דאמר טעמא דרה"ר משום דנדרס מאי שנת אלומות: ורבא. דמקום לכריכות כשאין בו סימן מאי שנת פריכות ומאי שנת אלומות: רבה מתירין לטעמיה. דטעמא דהשתא דרבים דכריכות משום סימן ורבא שיש בה שנת פריכות. טעמא פריכות ברשות הרבים משום מקום ובדרב שאין בו סימן: דמרסא

מַעֲזָן שֶׁל יְתוּמִים.
אָמַר לֵיהּ רַב אֲשֵׁי, בָּאָנָּה – בקעה שיש בה הרבה שדות, **בָּאָרְעָא**
דִּיתָמִי לֹא מְחַקֵּינָן – אין עלינו להחזיק את כל השדות שבה בחזקת
 שהן של יתומים.
 אמר לו רב אחא בריה דרבא, **מוֹחֶזֶק וְעוֹמֵד** – שדה שידוע ששל
 יתומים היא, **מָאִי** – מה דין פירות הנושרים שבה. **בְּרִבְתָּא מָאִי** –
 וכן דקלים המוקפים גדר שאין אפשרות לשקצים ורמשים לאכול
 בהם התמרים הנושרים סביב האילן, ולא נתיישרו מזם הבעלים,
 מה דין אותם תמרים. **אָמַר לֵיהּ, אֲסִינָן** – פירות אלו אכן אסורים:
 שנינו במשנה: המוצא **בְּרִיכוֹת בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים הָרִי אֵלָיו שָׁלוֹ**:
 הגמרא דנה באיזה אופן מדברת משנתנו: **אָמַר רַבָּה, וְאִפְּלִי בְּדָבָר**
שֵׁשׁ בּוֹ סִימָן מדובר במשנתנו, שגם המוצא כריכות עם סימן הרי
 אלו שלו. מבארת הגמרא: **אֲלָמָא קִשְׁבָּר רַבָּה** – מוכח שסובר רבה,
 ש**סִימָן הָעֵשׂוִי לִידָרְס** ברגלי אנשים, כגון כאשר החפץ נמוך והוא
 ברשות הרבים, **לֹא הָוִי סִימָן** המחייב בהשבה, משום שהבעלים
 סבורים שמן הסתם כבר נגשת הסימן בדריסת הרגלים,
 ומתיישרים.
 רבא חולק: **רַבָּא אָמַר, לֹא שָׁנִי** במשנה שכריכות ברשות הרבים
 הרי אלו שלו, **אֲלָא בְּדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ סִימָן, אֲבָל בְּדָבָר שֵׁשׁ בּוֹ סִימָן**
הָיִב לְחַקְרֵיו. מבארת הגמרא: **אֲלָמָא קִשְׁבָּר רַבָּא** – מוכח שסובר
 רבא ש**סִימָן הָעֵשׂוִי לִידָרְס** הוֹי סִימָן המחייב בהשבה.
 נוסח אחר במחלוקתם של רבה ורבא: **וְאִיכָא דְמִתְנִי לְהָא שְׁמַעְתָּא**
בְּאִנְפֵּי קִשְׁבָּר – ויש ששנו את ההמראה של האמוראים במחלוקת
 בפני עצמה וולא שנחלקו בפירוש המשנה, **סִימָן הָעֵשׂוִי לִידָרְס,**
רַבָּה אָמַר לֹא הָוִי סִימָן, וְרַבָּא אָמַר הָוִי סִימָן.
 הגמרא מקשה מהמשנה על רבא: **תַּנָּן** – שנינו במשנתנו (לעיל
 כא.), **בְּרִיכוֹת בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים הָרִי אֵלָיו שָׁלוֹ**. ולחלן (בה). שנינו
 שהמוצא כריכות **בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד** שהוא מקום שמעט אנשים
 הולכים בו, **נִשְׁטַל** אותן ו**מְכַרְזֵי** שמצאן כדי שיבואו בעליהן וישיבן
 להם. **הָיִי דְמִי** – כיצד מדובר, **אִי דְלִית בָּהּ סִימָן** – אם כשאין בהן
 סימן, אם כך כשמצא **בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד מָאִי מְכַרְזֵי**. **אֲלָא לֹא** – האם
 אין מדובר **דְּאִית בָּהּ** – כשיש בהן סימן, ולכן ברשות היחיד יכריזו
 שמצא כריכות, והבעלים יתנו סימן, ו**קָתְנִי** – וכתוב במשנתנו
 שאף כשיש בהן סימן, כשמוצאן **בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים הָרִי אֵלָיו שָׁלוֹ**,
אֲלָמָא – מוכח ש**סִימָן הָעֵשׂוִי לִידָרְס** **לֹא הָוִי סִימָן** המחייב בהשבה.
תְּיוֹבְתָא דְרַבָּא – קשה על רבא מהמשנה. מתרצת הגמרא: **אָמַר לָךְ**
רַבָּא, לְעוֹלָם דְּלִית בָּהּ – שאין בהן סימן, ולכן ברשות הרבים הרי
 אלו שלו, ו**רַבָּא אָמַר** – והשאלה שמאלת שאם כך **בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד**
מָאִי מְכַרְזֵי, אשיב לך, **מְכַרְזֵי מְקוֹם** – יכריזו שמי שאבדה ממנו
 אבידה במקום פלוני, יבוא ויאמר מה איבד.
 מבארת הגמרא מדוע רבה לא פירש כן: **וְרַבָּה אָמַר** – סובר שאם
 הבעלים נותנים סימן את המָקוֹם שנמצאה בו האבידה **לֹא הָוִי סִימָן**
 ואין להשיב להם עד שיתנו סימן בגוף החפץ. הגמרא מביאה
 שאכן נחלקו רבה ורבא בדבר זה: **דְּאִיתְתָּהּ, מְקוֹם** שנמצאה בו
 האבידה, **רַבָּה אָמַר לֹא הָוִי סִימָן, וְרַבָּא אָמַר הָוִי סִימָן**.
 הגמרא מקשה מבריתא על רבה ורבא: **תָּא שְׁמַע, שֵׁנִי בְּרִיתָא,**
הַמוֹצֵא בְּרִיכוֹת – עומרים קטנים של תבואה **בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים הָרִי**
אֵלָיו שָׁלוֹ, וכשממצאו **בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד** **נִשְׁטַל** אותן ו**מְכַרְזֵי**. ו**הָאֵלּוּמוֹת** –
 עומרים גדולים, **בֵּין שֶׁנִּמְצְאוּ בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים וּבֵין שֶׁנִּמְצְאוּ בְּרִשּׁוֹת**
הַיְחִיד **נִשְׁטַל** ו**מְכַרְזֵי**. ויש להקשות, **רַבָּה** שמבאר במשנתנו שיש
 בכריכות סימן אלא שהוא עשוי להידרס, **הָיִי מְתַרְנֵן לָהּ** לברייתא
 שמחלקת בין אלומות וכריכות, הרי בשתייהן **הוּא עֹשִׂי לְהַדָּרָס,**
וְרַבָּא שמעמיד את המשנה כשאין בהן סימן **הָיִי מְתַרְנֵן לָהּ**,
 לברייתא שמחלקת בין אלומות וכריכות, הרי בשתייהן אין סימן.
 מתרצת הגמרא: **רַבָּה מְתַרְנֵן** את הברייתא **לְמַעֲמִיָּה** – לשיתנו,
 בכריכות שיש בהן סימן, ו**רַבָּא מְתַרְנֵן** את הברייתא **לְמַעֲמִיָּה** –
 לשיתנו בכריכות שיש בהן סימן **מְקוֹם**. מבארת הגמרא את
 התירוץ: **רַבָּה מְתַרְנֵן לְמַעֲמִיָּה** בכריכות שיש בהן סימן, והטעם
 ש**בְּרִיכוֹת** שנמצאו **בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים הָרִי אֵלָיו שָׁלוֹ**, משום

אֵינָן בְּדִין 'כִּי יוֹתֵן' – הפסוק לא דיבר באופן כזה, והפירות לא
 הוכשרו לקבל טומאה. **שְׁמַעְתָּא מָאִי** – מהו הטעם שכששמח אחרי
 שניגבו, אין מועיל הדבר למפרע להחשב כאילו רצה בכך
 כשעדיין היה עליהם הטל, **לֹא** – האם אין הטעם **מִשּׁוּם דְּלֹא**
אֲמַרְנָן – משום שאין אנו אומרים **בֵּין דְּאֵינְנָא מִלְּתָא דְּהִשְׁתָּא**
נִיחָא לֵיהּ, מַעֲיָקְרָא נְמִי נִיחָא לֵיהּ – שכיון שנודע הדבר שעתה הוא
 מרוצה בטל שהיה עליהם, מתחילה גם כן היה מרוצה בכך. וכמו
 כן היאוש שמתיאש לבסוף אינו מועיל משעת האבידה, וקשה
 לרבא. מתרצת הגמרא: **שְׁאֵנִי הָתָם** – דין הכשר שונה הוא **דְּכִתִּיב**
 – שנאמר בו **'כִּי יוֹתֵן' וְלֹא 'כִּי יוֹתֵן'**, ולומדים מכך שאין ההכשר
 מועיל עַד שֶׁהַבְּעִלִּים יוֹתֵן מדעתו, ולא שיתן מאליו.
 מקשה הגמרא: **אִי הָכִי** – אם כן שצריך שיתן מדעתו, **רִישָׁא נְמִי** –
 בדין שבתחילת הברייתא, כששמח בעוד הטל עליהם, גם כן לא
 יחשב הכשר, כיון שהטל ירד מאליו. מתרצת הגמרא: **הָתָם** – שם,
 כששמח בעוד הטל עליהם, נחשב כמו שהבעלים נתן, **בְּדָמַר רַב**
פָּאָא, דְּרַב פָּאָא רַבִּי – הקשה, **כִּתִּיב 'כִּי יוֹתֵן' לֹא ו'א'**, ומשמעות
 הכתוב היא שהבעלים יתן בידיה את המשקה, ו**קָרְנִין** – ואנו
 קוראים **'כִּי יוֹתֵן'** שמשמעותו שיתן מאליו, **הָא בִּיצֵד** – באיזה אופן
 מדברת התורה שיתקיימו שתי המשמעויות, **בְּעִינָן כִּי יוֹתֵן** – צריך
 שכשהמשקה ניתן מאליו יהיה **דּוּמְיָא דְכִי יוֹתֵן** – בדומה לאופן
 שנותן בעצמו, **מָה יוֹתֵן לְעַצֵּת** – כשם ששנותן בעצמו יודע הוא
 מהנתינה ורוצה בה, **אָף כִּי יוֹתֵן נְמִי לְעַצֵּת** – אף כשניתן מאליו
 צריך שידע מהנתינה בשעת הנתינה והוא מרוצה בה.
 קושיא נוספת על רבא: **תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַבִּי יוֹהָנָן מִשּׁוּם רַבִּי**
יִשְׁמַעְיָא בֶּן יוֹהָנָן, מִנֵּן לְאֲבִידָה שְׁשֻׁטְפָּה נַהֵר שְׁחִיא מוֹתֵרָת
 למוצאה אפילו שיש בה סימן, **דְּכִתִּיב** בפרשת השבת אבידה
 (דברים כב ג), **'וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְחִמְרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה**
לְכָל אֲבִידָת אֲחִיד אֲשֶׁר תֵּאֲכַד מִמֶּנּוּ וּמִצִּאֲתָהּ, וּמַהֲיִתוֹר שֶׁל תֵּיבַת
'מִמֶּנּוּ' יֵשׁ לְדֹרֹשׁ שחיוב השבה נאמר **בְּמִי שְׁאֲבִידָה חִיטָּנִי וּמִצִּוְיָהּ**
אֲבָל כִּי אֲדֹב, כלומר שאבודה רק מבעליה, אבל עתידה היא
 להימצא על ידי אחרים, **נִצָּאֲתָה** – יצאה זו ששטפה נהר **שְׁחִיא**
אֲבִידָה מִמֶּנּוּ – מבעליה וגם **אֵינָה מִצִּוְיָהּ אֲבָל כִּי אֲדֹב**, שאף אחד
 אינו יכול להצילה מהנהר, ולכן אף אם לבסוף מצאה אין בה
 חיוב השבה.
 דורשת הגמרא: **וְאִיפְסָרָא דּוּמְיָא דְּהִיתְרָא** – וכיון שאבידה המצויה
 אצל כל אדם האסורה ליטלה לעצמו ואבידה האבודה מכל אדם
 בהוֹתֵרָת ליטלה לעצמו נלמדות מאותו פסוק, אם כן יש ללמוד
 ב'הדיק' אחת מחברתה, **מָה הִיתְרָא** – כשם שהאבודה מכל אדם,
 שהיא מותרת, לא חילקה בה התורה, אלא **בֵּין דְּאִית וְשִׁישׁ** **מָה**
סִימָן וּבֵין דְּלִית וְשִׁישׁ [שאין **מָה** סִימָן, **שְׁרָא** – מותרת היא לו, **אָף**
אִיפְסָרָא – כן הוא הדין באבידה שאינה אבודה מכל אדם האסורה
 לו, **שֶׁבֶין דְּאִית מָה סִימָן** והבעלים אין סופם להתייאש **וּבֵין דְּלִית מָה**
סִימָן וסופם להתייאש **אִפְסָרָא** למוצא כל זמן שלא התייאשו, משום
 שהוא יאוש שלא מדעת. מסיקה הגמרא: **תְּיוֹבְתָא דְרַבָּא** – הקושיא
 על דברי רבא, **תְּיוֹבְתָא** – אכן היא קושיא ללא תשובה, ונדרשו
 דבריו מההלכה. **וְהִלְכְתָּא בְּנוֹתִיָּה דְאִבְי** – וההלכה כאבי
 במקומות שנחלק עם רבא בהלכות הרמוזות בראשי התיבות של
יַעֲלֵי קִנִּים.
 הגמרא מבררת דין בענין זה: **אָמַר לֵיהּ רַב אֲחָא בְּרִיה דְרַבָּא לְרַב**
אֲשֵׁי, וְכִי מֵאֲחֵר דְּאִיתְתָּב – נדרשו דברי רבא המחיר יאוש שלא
 מדעת, **הָנִי תִּמְרֵי דְיוֹקָא** – אלו התמרים שהרוח משירה מהעץ,
הָיִי אֲבָלִינָן לָהּ – כיצד אנו אוכלים אותם, הלא בעליהם אינו
 מתייאש מהם כיון שמראיהם מוכיחים מהם בעליהם.
אָמַר לֵיהּ רַב אֲשֵׁי, בֵּין שִׁידוּעַ לְבַעֲלִים דְּאִיכָא שִׁישׁ שְׁקָצִים וְרַבְּשִׁים
דְּקָא אֲבָלִי לָהּ – האוכלים את אלו הנופלים לארץ **מַעֲיָקְרָא יְאֹשִׁי**
מִיָּאֵשׁ מְנִיחֵהוּ – מלכתחילה הם מתייאשים מהם.
 אמר לו רב אחא בריה דרבא, **יְתָמִי, דְּלֹא בְנִי מוֹחִילָה נִינְהוּ, מָאִי** –
 יתומים קטנים, שאינם בני דעת ואין יאושם מועיל, הלא אין היתר
 לאכול מפירותיהם, ועדיין יש לחשוש בתמרים הנושרים שמא הם

הַעֲשֵׂי לְיָדָם קָא מִיפְלָגִי – הֵם חוֹלְקִים, מִר – תֵּנָא קִמָּא כְּבֵר, לֹא
הָיָה סִימָן וְלֹכֵן הָרִי אֵלּוּ שְׁלֹו, וְיִמֵּר – רַבִּי יְהוּדָה כְּבֵר, הָיָה סִימָן וְלֹכֵן
חַיִּיב לְהַכְרִיז.
רַבָּא מֵיִישָׁב: אֲמַר רַב זְבִיד מִשְׁמִיתָ דְּרַבָּא – בִּשְׁם רַבָּא, אִי סִלְקָא
דְּעֻקָּה – אִם כִּפִּי שְׁעֵלָה בִּדְעֵתָךְ לֹמֵר דְּקָא כְּבֵר תֵּנָא קִמָּא שְׁסִימָן
הַעֲשֵׂי לְיָדָם לֹא הָיָה סִימָן, וְכִמּו כֵּן סוֹבֵר שְׁמַעְבִּירִין עַל הָאוֹכְלִין,
אִם כֵּן יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת מִמֶּה שְׁשֵׁנִינּוּ בַּמִּשְׁנָה הַבִּיאָה (לִקְמַן כֵּה),
הַמּוֹצֵא בְּכֻרֹת שֶׁל בַּעַל הַכֵּית בְּרִשׁוֹת הָרִבִּים חַיִּיב לְהַכְרִיז מִשּׁוֹם
שֵׁשׁ בָּהֶן סִימָן, אֲמַאי מְכָרִיז – מִדּוּעַ מְכָרִיז, הֲלֹא הַסִּימָן שֶׁבָּהֶם
עָשׂוּ לְהִידְרֹס. אֲלֵא אֲמַר רַב זְבִיד מִשְׁמִיתָ דְּרַבָּא, עַל כְּרַחֲךָ דְּכֹוֹלִי
עֲלָמָא כְּבֵרִי שְׁסִימָן הַעֲשֵׂי לְיָדָם הָיָה סִימָן וְיִמְעָבִירִין עַל הָאוֹכְלִין,
וְהָכָא – וְכֵאֵן בַּמִּשְׁנֵיתִנּוּ דְּרִין סִימָן תֵּנָא קִמָּא מֵאִילֵּי קָא מִיפְלָגִי, הָאִם
נַחֲשָׁב סִימָן, דְּתֵנָא קִמָּא כְּבֵר – שְׁתַּנָּא קִמָּא סוֹבֵר שְׁסִימָן תֵּנָא
מֵאִילֵּי לֹא הָיָה סִימָן, וְרַבִּי יְהוּדָה כְּבֵר הָיָה סִימָן.
יִשׁוּב הַמִּשְׁנִית לְפִי רַבָּה: וְרַבָּה אֲמַר לָךְ בְּבִיאור הַמַּחְלֻקָּה, דְּכֹוֹלִי
עֲלָמָא סוֹבֵרִים שְׁסִימָן הַעֲשֵׂי לְיָדָם לֹא הָיָה סִימָן, וְכִמּו כֵּן כּוֹלֵם
סוֹבֵרִים שְׁאִין מְעָבִירִין עַל הָאוֹכְלִין, וְלֹכֵן הַסִּימָן שֶׁבִּכְבֵּר אוֹ עֵיגוּל
דְּבִילָה אֵינוֹ עָשׂוּ לְהִידְרֹס, וְהָכָא בַּמִּשְׁנֵיתִנּוּ דְּרִין סִימָן תֵּנָא קִמָּא מֵאִילֵּי
קָא מִיפְלָגִי, הָאִם נַחֲשָׁב לְסִימָן, דְּתֵנָא קִמָּא כְּבֵר סִימָן הַבָּא מֵאִילֵּי לֹא
הָיָה סִימָן, וְרַבִּי יְהוּדָה כְּבֵר הָיָה סִימָן.
לְשׁוֹן אַחֲרָת: אִיבָא דְּאֲמַרִּי – יֵשׁ שְׁאִמְרוּ כֹל זֹאת בְּנוֹסַח אַחֵר, כְּבִירוּהָ
– סִבְרוּ בְּנֵי הַיִּשִּׁיבָה לֹמֵר, דְּכֹוֹלִי עֲלָמָא – שְׂבִין תֵּנָא קִמָּא וְכִין רַבִּי
יְהוּדָה בַּמִּשְׁנֵיתִנּוּ סוֹבֵרִים שְׁסִימָן תֵּנָא קִמָּא מֵאִילֵּי הָיָה סִימָן, וְסִימָן
הַעֲשֵׂי לְיָדָם לֹא הָיָה סִימָן, וְאִם כֵּן מֵאִי לֹא – הָאִם לֹא נִאֲמַר
שְׂבִדִּין הָאִם מְעָבִירִין עַל הָאוֹכְלִין קָא מִיפְלָגִי, דְּמֵר – שְׁתַּנָּא קִמָּא
כְּבֵר, מְעָבִירִין עַל הָאוֹכְלִין, וְלֹכֵן הַסִּימָן עָשׂוּ לְהִידְרֹס וְאֵין צָרִיךְ
לְהַכְרִיז, וְיִמֵּר – רַבִּי יְהוּדָה כְּבֵר, אֵין מְעָבִירִין עַל הָאוֹכְלִין, וְיֵשׁ כֵּאֵן
סִימָן לְהַכְרִיז עֲלֵיו.
רַבָּא מֵיִישָׁב: אֲמַר רַב זְבִיד מִשְׁמִיתָ דְּרַבָּא, אִי סִלְקָא דְּעֻקָּה שְׁכֵבֵר
תֵּנָא קִמָּא שְׁסִימָן הַעֲשֵׂי לְיָדָם לֹא הָיָה סִימָן, וְכִמּו כֵּן סוֹבֵר
שְׁמַעְבִּירִין עַל הָאוֹכְלִין, אִם כֵּן יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת מִמֶּה שְׁשֵׁנִינּוּ בַּמִּשְׁנָה
לְהֵלֵךְ שֶׁהַמּוֹצֵא בְּכֻרֹת שֶׁל בַּעַל הַכֵּית בְּרִשׁוֹת הָרִבִּים חַיִּיב לְהַכְרִיז
מִשּׁוֹם שֵׁשׁ בָּהֶן סִימָן, אֲמַאי מְכָרִיז – מִדּוּעַ מְכָרִיז, הֲלֹא הַסִּימָן
שֶׁבָּהֶם עָשׂוּ לְהִידְרֹס. אֲלֵא אֲמַר רַב זְבִיד מִשְׁמִיתָ דְּרַבָּא, דְּכֹוֹלִי
עֲלָמָא כְּבֵרִי שְׁסִימָן הַעֲשֵׂי לְיָדָם הָיָה סִימָן – נַחֲשָׁב לְסִימָן, וְיִמְעָבִירִין
עַל הָאוֹכְלִין, וְהָכָא – וְכֵאֵן בַּמִּשְׁנֵיתִנּוּ דְּרִין סִימָן תֵּנָא קִמָּא מֵאִילֵּי קָא
מִיפְלָגִי, דְּתֵנָא קִמָּא כְּבֵר סִימָן תֵּנָא קִמָּא מֵאִילֵּי לֹא הָיָה סִימָן, וְרַבִּי יְהוּדָה
כְּבֵר, הָיָה סִימָן.
יִשׁוּב הַמִּשְׁנִית לְפִי רַבָּה: וְרַבָּה אֲמַר לָךְ, דְּכֹוֹלִי עֲלָמָא שְׁסִימָן הַעֲשֵׂי
לְיָדָם לֹא הָיָה סִימָן, וְאֵין מְעָבִירִין עַל הָאוֹכְלִין, וְלֹכֵן הַסִּימָן שֶׁבִּכְבֵּר
אוֹ עֵיגוּל דְּבִילָה אֵינוֹ עָשׂוּ לְהִידְרֹס, וְהָכָא בַּמִּשְׁנֵיתִנּוּ דְּרִין סִימָן
תֵּנָא קִמָּא מֵאִילֵּי קָא מִיפְלָגִי, תֵּנָא קִמָּא כְּבֵר, סִימָן תֵּנָא קִמָּא מֵאִילֵּי לֹא הָיָה
סִימָן, וְרַבִּי יְהוּדָה כְּבֵר, הָיָה סִימָן.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה פִּסְקֵי הַלְכוֹת בַּעֲנִין הַשְּׁבֵת אֲבִידָה: אֲמַר רַב זְבִיד
מִשְׁמִיתָ דְּרַבָּא, כְּלָלָא דְּאֲבִידָה – זֶהוּ הַכֹּלל בְּאֲבִידָה, כִּיֵּן דְּאֲמַר וְיִ
לָא לְחַפְּרוֹן בֵּיס – מִשְׁעָה שֶׁבַעֲלִיָּה אֲמַר 'אֲבוּי לֹו (לְאֹבֹדֵן) שְׁנַחֲסֵר
מִמוֹנֵי, מֵאִישׁ לִיָּה מִיָּנָה – נִתְיָאֵשׁ לוֹ מִמֶּנָּה, וּמוֹתֵרֵת לְמוֹצָא.
וְאֲמַר רַב זְבִיד מִשְׁמִיתָ דְּרַבָּא, הַלְכָתָא – הַהִלְכָה הִיא שֶׁהַמּוֹצֵא
בְּרִיכוֹת שְׁאִין בָּהֶן סִימָן בְּרִשׁוֹת הָרִבִּים שְׁתַּתְּגַלְגִּלִּים שֶׁם בְּרַגְלִי
הַעוֹבְרִים וְשִׁבִּים, הָרִי אֵלּוּ שְׁלֹו, וּבְרִשׁוֹת הַיְּחִיד, אִי – אִם נִמְצָאוּ
דְּרָךְ נְפִילָה – בֹּאוּפֵן שְׁנֵרָא שְׁנַפְלוּ לְבַעֲלִים, הָרִי אֵלּוּ שְׁלֹו. אִי –
וְאִם נִמְצָאוּ דְּרָךְ הִנָּחָה – שְׁנֵרָא שְׁהִנִּחוּ אוֹתָן שֶׁם, הִדִּין הוּא
שְׁנוֹטֵל וְיִמְכְּרִיז מִי אֵיבֵר אֲבִידָה בַּמָּקוֹם פְּלוּנִי, וְזֶה שְׁהִתְרִינוּ לְמוֹצָא
כְּשֶׁנִּמְצָאוּ בְּרִשׁוֹת הָרִבִּים, וְכֵן זֶה שְׁהִתְרִינוּ בְּדִרְךָ נְפִילָה אֲפִילוּ
בְּרִשׁוֹת הַיְּחִיד, הוּא דּוּקָא דְּכָבֵר הַנִּמְצָא שְׁאִין בּוֹ סִימָן, אֲכָל דְּכָבֵר
הַנִּמְצָא שֵׁשׁ בּוֹ – גּוֹפֹר סִימָן, לֹא שְׁנָא אִם נִמְצָא בְּרִשׁוֹת הָרִבִּים וְלֹא
שְׁנָא אִם נִמְצָא בְּרִשׁוֹת הַיְּחִיד, כִּין אִם מִצָּא דְּרָךְ נְפִילָה וְכִין אִם מִצָּא
דְּרָךְ הִנָּחָה, חַיִּיב לְהַכְרִיז:

דְּמִדְּרָקָא – שֶׁהֵן נִדְרֹסוֹת בְּרַגְלִי הַעוֹבְרִים וְשִׁבִּים וְהַסִּימָן שֶׁבָּהֶן
נִשְׁחָת. וְכִשְׁנִמְצָאוּ בְּרִשׁוֹת הַיְּחִיד שְׁמַעַט אֲנָשִׁים הוֹלְכִים בָּהּ, נִטְּלָל
וְיִמְכְּרִיז מִשּׁוֹם הַסִּימָן שֵׁשׁ בָּהֶן, כִּיֵּן דְּלֹא מִדְּרָקָא – שְׁלֹא נִדְרֹסוֹת
שֶׁם, וְהָאֵלּוּמוֹת – עוֹמְרִים גְּדוֹלִים, שְׁמַצָּאן בֵּין בְּרִשׁוֹת הָרִבִּים
שׁוֹרִבִּים הוֹלְכִים בָּהּ וְכִין בְּרִשׁוֹת הַיְּחִיד, נִטְּלָל וְיִמְכְּרִיז, כִּיֵּן דְּהִבִּיתֵן –
שְׂכִינֵן שֶׁהֵן גְּבוּהוֹת הִרְבֵּה מֵהָאָרֶץ לֹא מִדְּרָקָא – אֵינֶן נִדְרֹסוֹת
בְּרַגְלִי הַעוֹבְרִים וְשִׁבִּים, וְהַסִּימָן שֶׁבָּהֶן אֵינוֹ נִשְׁחָת אֲפִילוּ בְּרִשׁוֹת
הָרִבִּים.
וְרַבָּא מְתַרְץ לְמַעֲמִיהָ כְּבִרְכּוֹת שֵׁשׁ הַיֵּכֶר בְּמָקוֹם הַיִּמְצָאן, וְהַטַּעַם
שֶׁבְּרִיכוֹת שְׁנִמְצָאוּ בְּרִשׁוֹת הָרִבִּים הָרִי אֵלּוּ שְׁלֹו, מִשּׁוֹם דְּמִינִשְׁתַּפֵּא
– מִתְגַּלְגִּלוֹת בְּרַגְלִי הַעוֹבְרִים וְשִׁבִּים מִמָּקוֹם שֶׁהוֹנְחוּ בּוֹ לְמַקְוֹמוֹת
אַחֲרִים. וְכִשְׁנִמְצָאוּ בְּרִשׁוֹת הַיְּחִיד שְׁמַעַט אֲנָשִׁים הוֹלְכִים בָּהּ חַיִּיב
לְהַכְרִיז, מִשּׁוֹם דְּלֹא מִינִשְׁתַּפֵּא – שְׁאִינֶן מִתְגַּלְגִּלוֹת מִמָּקוֹם שֶׁהוֹנְחוּ
בּוֹ, וְיֵשׁ הַיֵּכֶר בְּמָקוֹם שֶׁהֵן נִמְצָאוֹת, וְהָאֵלּוּמוֹת שְׁנִמְצָאוּ בֵּין בְּרִשׁוֹת
הָרִבִּים וְכִין בְּרִשׁוֹת הַיְּחִיד, נִטְּלָל וְיִמְכְּרִיז, וְאִף שֶׁבְּרִשׁוֹת הָרִבִּים יֵשׁ
הִרְבֵּה עוֹבְרִים וְשִׁבִּים, מְכַל מָקוֹם כִּיֵּן דְּיִמְכְּרִיז – שֶׁהֵן כְּבִידוֹת לֹא
מִינִשְׁתַּפֵּא – אֵינֶן מִתְגַּלְגִּלוֹת מִמָּקוֹם שֶׁהוֹנְחוּ בּוֹ, וְיֵשׁ בָּהֶן סִימָן
מָקוֹם.
הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה מִמִּשְׁנֵיתִנּוּ עַל רַבָּה: תָּא שְׁמַע, הַמּוֹצֵא בְּכֻרֹת שֶׁל
נִתְחַתֵּן וְהָאוֹפֶה לְמַכּוֹר, הָרִי אֵלּוּ שְׁלֹו, וְיֵשׁ לְדִיק מְכָאן, הָא – אֲבָל
הַמּוֹצֵא כְּכֻרֹת שֶׁל בַּעַל הַכֵּית הָאוֹפֶה לְעַצְמוֹ, חַיִּיב לְהַכְרִיז, כְּכֻרֹת
שֶׁל בַּעַל הַכֵּית מֵאִי מְעָמָא שְׁחִיב לְהַכְרִיז עֲלֵיהֶן, כִּיֵּן דְּאֵיתָ בְּהוּ
סִימָן – שֵׁשׁ בָּהֶן סִימָן, דְּמִדְּעָ – יְדוּעַ שְׂרַפְתָּא דְּאֵינִישׁ אֵינִישׁ
הוּא – פֶּתוּ שֶׁל אָדָם נִקְרָא לְ שֶׁם הָאָדָם, מִשּׁוֹם שֶׁכֹּל אָדָם אוֹפֶה
אֶת הַפֶּת כְּפִי רְצוֹנוֹ, וְיֵשׁ בְּצוֹרְתָן סִימָן. וּמִשְׁמַע שְׁלֹא שְׁנָא אִם
נִמְצָאוּ בְּרִשׁוֹת הָרִבִּים הַעֲלּוּלִים לְדְרוֹס אֶת הַכְּכֻרֹת, וְלֹא שְׁנָא אִם
נִמְצָאוּ בְּרִשׁוֹת הַיְּחִיד שְׁאִין חֲשֵׁשׁ זֶה, נִטְּלָל וְיִמְכְּרִיז מִשּׁוֹם הַסִּימָן
שֵׁשׁ בָּהֶם, אֲלֵמָא – מוֹכֵחַ מִכָּךְ שְׁסִימָן הַעֲשֵׂי לְיָדָם הָיָה סִימָן.
הַיְּבִיקָתָא דְּרַבָּה – קוֹשִׁיָא עַל רַבָּה.
מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אֲמַר לָךְ רַבָּה לְבֹאֵר אֶת הַמִּשְׁנָה, הֵתֵם – שֶׁם,
בְּכֻכְרוֹת שֶׁל בַּעַל הַכֵּית שְׁאִין חוֹשְׁשִׁים שֶׁהַסִּימָן שֶׁבָּהֶן יִשְׁחָת
בְּדִרְסִיהָ, תִּינּוּ מְעָמָא – הַטַּעַם הוּא מִשּׁוֹם דְּאֵין מְעָבִירִין עַל הָאוֹכְלִין
– שֶׁהַמּוֹצֵא בְּדִרְכּוֹ דְּבֵר מֵאֲכָל אֵינוֹ רִשְׁאִי לְעוֹבֵר וּלְהַמְשִׁיךְ בְּדִרְכּוֹ
עַד שִׁיגְבִיהֶנוּ, וְאֵינֶם עָשׂוּיִם לְהִידְרֹס.
מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: וְהָא אִיבָא – וְהִרִי בְּרִשׁוֹת הָרִבִּים יֵשׁ גַּם נְכָרִים
שְׁאִינֶם מְקַפִּידִים עַל כֵּךְ, וְדוֹרְסִים אֶת הָאוֹכְלִין בְּרַגְלִיהֶם, וּמוֹכֵחַ
שִׁטְמִין הַעֲשֵׂי לְהִידְרֹס נַחֲשָׁב לְסִימָן.
מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: נְכָרִים חִיִּישִׁי לְבִשְׁפִים – חוֹשְׁשִׁים שְׁמָא הִנִּחוּ אֶת
הָאוֹכְלִין שֶׁם מִשּׁוֹם שֶׁעָשׂוּ בָּהֶם כְּשִׁפִּים לְהוֹזִיק אֶת הַדּוֹרְסִים
עֲלֵיהֶם, וְלֹכֵן הֵם נִזְהָרִים שְׁלֹא לְדְרוֹס אוֹתָם.
מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: וְהָאִיבָא כְּהָמָא וּבְלָבִים שְׁדוֹרְסִים אֶת הַכְּכֻרֹת
בְּרַגְלִיהֶם.
מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: מִשְׁנֵיתִנּוּ מְדַבֵּרֵת בְּאִתְרָא דְּלֹא שְׂכִיחִי – בַּמָּקוֹם
שְׁאִין מְצוּיִים בְּדִרְכִּים כְּהָמָא וּבְלָבִים.
אֹמֵרֵת הַגְּמָרָא: לִימָא תִּתְנָאִי – הָאִם נִאֲמַר שְׁמַחְלֻקָּתָא רַבָּה וְרַבָּא
מַחְלֻקָּתָא תְּנָאִים הִיא, שְׁהִרִי שְׁנִינּוּ בַּמִּשְׁנֵיתִנּוּ, רַבִּי יְהוּדָה אֲמַר, כֹּל
דְּכָבֵר שְׁנִמְצָא שֵׁשׁ בּוֹ שְׁנִינּוּ מִמֶּה שֶׁהוּא רִגִּיל לְהִיטֵי, חַיִּיב לְהַכְרִיז,
מִשּׁוֹם שְׁשֵׁנִינּוּ זֶה הוּא סִימָן, וְהַבְעֵלִים לֹא מִתְיָאֵשִׁים מִמֶּנּוּ. כִּיֵּצֵר,
מִצָּא עֵיגוּל שֶׁל דְּבִילָה וְכִתּוּבֵי חֲתִיכַת חֶרֶם, אוֹ שְׁמַצָּא כְּכָר לְחֵם
שֶׁל נַחְתוּם וְכִתּוּבֵי מְעוֹת, שׁוּזָהוּ סִימָנָם שְׁנִמְצָאוּ בָּהֶם בְּתוֹכָם
דְּבָרִים אֵלּוּ. מְכָלָל – מִכָּךְ שֶׁרַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר שֶׁהַמּוֹצֵא דְּבֵר שֵׁשׁ
בּוֹ שְׁנִינּוּ חַיִּיב לְהַכְרִיז מִשְׁמַע דְּתֵנָא קִמָּא חוֹלֵק עֲלֵיו וְכָבֵר שֶׁהִדִּין
הָרִי אֵלּוּ שְׁלֹו, סְבִירוּ – סִבְרוּ בְּנֵי הַיִּשִּׁיבָה לֹמֵר בְּבִיאור הַמַּחְלֻקָּתָא,
דְּכֹוֹלִי עֲלָמָא – שְׁכּוֹלֵם מוֹדִים שְׁסִימָן תֵּנָא קִמָּא מֵאִילֵּי – הִרְאִיו לְבּוֹא
מִעַצְמוֹ, כְּגוֹן עֵיגוּל וְכִתּוּבֵי חֶרֶם, שֶׁהִחֲרַס עָשׂוּ לִפְּלוֹל בְּעֵיגוּל בִּלְא
כוּוּנָה, הָיָה סִימָן מִשּׁוֹם שְׁאֵנוּ תוֹלִים שֶׁהַבְעֵלִים הִנִּחוּ אוֹתָם שֶׁם כְּדִי
שִׁיחָא לָהֶם לְסִימָן, וְכִמּו כֵּן כּוֹלֵם סוֹבֵרִים שְׁמַעְבִּירִין עַל הָאוֹכְלִין –
שֶׁהָאֲנָשִׁים הַמַּהֲלִכִים בְּדִרְךָ אֵינֶם חוֹשְׁשִׁים לְהַגְבִּיָּה אֶת הָאוֹכְלִין
וְאִף דּוֹרְסִים עֲלֵיהֶם, וְעַל כֵּן, מֵאִי לֹא – הָאִם לֹא נִאֲמַר שְׂבִדִּין סִימָן

בבא מציעא. אלו מציאות – פרק שני דף כג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזולץ) רכה רש"י תוספות

1 **מְעַבְרִין**. וְסִמֵּן הָעֵשׂוֹי לִידְרָם הוּא: דְּמִינְשָׁתָּא. מִתְגַּלְגַּל בְּגִלְיָא אִדָּם וּבִהְמָה וְאִתְּנָה
2 נִמְצְאוּת בְּמִקּוֹם שֶׁנִּפְלָה תְּחִילָה: דְּקִינָרִי. כְּבִידוּת: הָא שֶׁל בַּעַל הַבֵּית חָיִב לְהַכְרִיז. וְאֵעִיג
3 דְּבִתְרָא תֵּנִי לָהּ בְּמִתְנִיתִין אִינְדִּי דְקֻנְט לְאוֹתוֹבִיָּה מְרִישָׁא כְּרִיכּוֹת בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים דְּאוֹתוֹבִי
4 מִינָה לְרָבָא נָקֹט נָמִי לְאוֹתוֹבִיָּה לְרַבָּה מִדּוּקָן: דְּרִישָׁא: אִין מְעַבְרִין עַל הָאוֹכְלִין. הַמּוֹצֵא
5 אוֹכְלִין בְּדֶרֶךְ אִין רִשְׁאִי לְעִבּוֹר עֲלֵיהֶם וּלְהַיָּחִס
6 שֶׁם הַלֶּכֶךְ לֹא נִדְרָסוּ שְׂמֵי שְׂמִינְצָאן רֵאשׁוֹן
7 הַגְּבִיּוֹת: אִין מְעַבְרִין עַל הָאוֹכְלִין. לֹא לִשְׁוֹן
8 דְרִישָׁה הוּא אֵלָּא כְּמוֹ אִין מְעַבְרִין עַל הַמְּצוֹת
9 (יִזְמַן דף לג.) חִי'שׁ לְכַשְׁפִּים. סְבִירִים שְׂמִחָת
10 כְּשִׁפִּים הִנְחוּ לָשֶׁם כְּדִי לְהַכְשִׁיל הַדּוֹרְסִים
11 עֲלֵיהֶם וְהָיָה נָמִי דְאִין מְגִבִּיהֶן אוֹתָם מִיָּדוֹ לֹא
12 דְרִשִׁי. עֲלֵיהֶם מִשּׁוֹם כְּשִׁפִּים: לִימָא בְּתַנְיָא.
13 פְּלוּגָתָא דְרַבָּה וְרַבָּא: הָבָא מֵאִילּוּ. הִרְאִי לָבֹא
14 מֵאִילּוֹ כְּטוֹן חֶרֶס פְּעֻמִּים שְׂנוּפֵל כְּעִגּוּל: חִי
15 סִימָן. דְּאִמְרִין לָשֶׁם סִימָן נִתְּנוּ שֶׁם וְלֹא נִפְלֵג
16 מֵאִלּוֹ וְדָבָר שֶׁשֶׁ בּוֹ סִימָן הוּא וְאִפְּלוֹ הֵכִי פְּלִיגִי
17 רִבְּנָן וְאִמְרִי הִרְאִי אֵלּוֹ שֶׁלֹּא מִשּׁוֹם דְּקֻסְבְּרִי
18 מְעַבְרִין עַל הָאוֹכְלִין וְהָיָה לִיהֶם סִימָן הָעֵשׂוֹי
19 לִידְרָם: וְר"י סָבַר חִי' סִימָן. וְאֵעִיפִי שְׂזוֹה עֵשׂוֹי
20 לִידְרָם נָמִי חִי' סִימָן: וּמְעַבְרִין עַל הָאוֹכְלִין.
21 וְאִפְּלוֹ הֵכִי כְּפֻרֹת שֶׁל בַּעַל הַבֵּית חָיִב לְהַכְרִיז
22 דְּסִימָן הָעֵשׂוֹי לִידְרָם חִי' סִימָן וְעִיגּוּל חִינּוּ
23 טַעְמָא דְּסִימָן הָבָא מֵאִילּוֹ לֹא סִימָן הוּא וְר'
24 וְהוֹדָה סָבַר חִי' סִימָן: וְרַבָּא אָמַר לָךְ בּוֹ. וְהָבָא
25 חִינּוּ טַעְמָא דְר"י מִשּׁוֹם דְּאִין מְעַבְרִין עַל
26 הָאוֹכְלִין וְתַ"ק הֵכִי נָמִי אֵיתִי לִיהֶם אִין מְעַבְרִין
27 וּמִשּׁוֹם הֵכִי כְּפֻרֹת שֶׁל בַּעַל הַבֵּית חָיִב לְהַכְרִיז
28 וְטַעְמִיהוּ כְּעִיגּוּל מִשּׁוֹם דְּסִימָן הָבָא מֵאִילּוֹ הוּא
29 וְר"י סָבַר חִי' סִימָן: אִיבָא דְאִמְרִי כְּפֻרֹת בּוֹ. וְכִי
30 אִתְּמַר לִימָא בְּתַנְיָא אִין מְעַבְרִין עַל הָאוֹכְלִין
31 אִתְּמַר: הִלְכְּתָא כְּרִיכּוֹת בְּרַח"ו בּוֹ. כְּדִמּוּקָא לָהּ
32 בְּשִׂאָן בּוֹ סִימָן: בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד אִי דֶּרֶךְ נִפְלִיָּה חִי'
33 אֵלּוֹ שֶׁלֹּא. דְּלִיבָא לְמִימַר מִקּוֹם חִי' סִימָן דְּהָא לֹא
34 יָדַע הִיבָא נִפְלִי מִינָה: אִי דֶּרֶךְ הִינּוּחַ נִפְלֵג
35 וּמְכַרְוִי. מִקּוֹם וְלֹא יִיחָס שֶׁם שְׂמָא יִמְצָאם
36 עֲבָרִים וְשִׁלְשֵׁם וְשָׂמָא שְׂכֻחוֹם הַבְּעֵלִים: אֲבָל בְּדֶרֶךְ
37 שֵׁשׁ בּוֹ סִימָן בּוֹ. רָבָא לְטַעְמִיהָ דְאִמְרִי סִימָן
38 הָעֵשׂוֹי לִידְרָם חִי' סִימָן.
39 בְּמַנְיָא

1 **אִין** מְעַבְרִין עַל הָאוֹכְלִין. פִּי אִינוֹ רִשְׁאִי לְעִבּוֹר מְעַלְיָהן כְּדִפְרִישׁ רִשְׁי' אֵלָּא צִרְיָה לְהַגְבִּיּוֹן
2 אֲבָל אִין לְפָרֶשׁ דְּאִין מְעַבְרִין חִינּוּ אִין דּוֹרְסִין עֲלֵיהֶם כְּדִאֲמַר בְּפָרָק הָרִי (עִירוּבִין דף
3 סד:) דֹּא"ל רִיג לְרַבִּי אֶלְעָאי טוֹל גְּלוּסְקָא מִשּׁוֹם דְּאִין מְעַבְרִין חִי' מִשְׁמַע שְׁצִרְיָה לְהַגְבִּיּוֹת
4 וְעוֹד דְּקֻאֲמַר הָתָם אֲבָל בְּדוֹרוֹת אַחֲרֹנִים שְׁפָרְצוֹת בְּקִשְׁפִּים מְעַבְרִין וְאִי אִין מְעַבְרִין
5 חִינּוּ אִין דּוֹרְסִין אִ"כ הָאִי דְקֻאֲמַר נָמִי שְׁפָרְצוֹת
6 בְּקִשְׁפִּים חִינּוּ דּוֹרְסִים וְהָבָא מִשְׁמַע דְּבִתְרָא
7 דְחִי'שִׁי לְכַשְׁפִּים אִין דּוֹרְסִין אֵלָּא וְדִאי צִרְיָה
8 לוֹמַר דְּכַפְרִישִׁית: וְהָאִי אִיבָא נְכָרִים וְלֹא אִיבָפֶת
9 לָהּ. פִּירִישׁ שִׁינְדֵּרֵס הַנְּכָרִים קוֹדֵם שִׁבָּא שֶׁם שׁוֹם
10 יִשְׂרָאֵל וְגִבְיָה וְאִת' וּלְפָרֹךְ וְהָלֵא נְכָרִים שְׁקִלִי
11 לִיה וְי"ל דְּרִישָׁה שְׂבִיחָא אִי לֹא מִשּׁוֹם כְּשִׁפִּים לִפִּי
12 שְׂדִרְסִין דֶּרֶךְ הַיָּלּוּךְ אֲבָל נִטִּילָה לֹא שְׂבִיחָא
13 שְׂדִרָאִים שְׂבַעַל הַכֶּכֶר רוֹאֵה שְׂסִבּוּרִים שְׂלֹעַת
14 חִינּוּ שֶׁם אֲבָל קֻשָּׁה דְחִי'כִי שְׂבִיחָה
15 שְׂדִרְסִיהוּ נְכָרִים קוֹדֵם שִׁבָּא שֶׁם שׁוֹם יִשְׂרָאֵל
16 וְהִפְטֵר מִהֲכַרְהָ אֲדָרְבָּה נִחוּשׁ לְרוֹב יִשְׂרָאֵל
17 שְׂרֹאִין הַכֶּכֶר וְגִבְיָהוּ וְנִחוּשׁ לְחֻמְרָא לְחִי'כִי
18 הַכְּרוּהָ דְהָא חֲצִיבִירִי מַעוֹת מִכְּרוּז אֵעִיפִי שִׂאָם
19 יִרְאוּ אוֹתָם הַנְּכָרִים קוֹדֵם וְדִאי שְׁקִלִי לָהּ וְעוֹד
20 דְבָעִי לְמִימַר דְּאִפְּלוֹ בְּרוֹב נְכָרִים פְּלִיגִי רִבְּנָן
21 וּמְחִי'כִי לְהַכְרִיז וְאֵעִיגִי דְאִיבָא לְמִיחֵשׁ דְּלִמָּא
22 שְׁקִלִי לָהּ וּמִסְתַּמָּא נְחִי'שָׁא וְעוֹד דְּחִי'הָ לִיה
23 לְמִימַר דְּמִנְכָּרִים נִפְּלוּ וְנִיזִיל בְּתֵר רוֹבָא אֲפִילוֹ
24 לְשִׁמּוּאֵל דְאִמְרִי בְּמִנּוּן אִין וּלְכִינִן אַחֵר הָרֹב
25 הִיבָא דְלִיבָא חֻקָּה מוֹרֵה כְּדִמּוּכָב בְּפָרָק לֹא יִפְחוֹר
26 (כ"ב דף כג: וְשֵׁם דִּחַי חוּץ) גְּבִי נִפְּלוֹ הַמְּצָא אֲבָל
27 כִּל הִיבָא דְאִפְּשֵׁר לְחַסֵּן לְהַשִּׁיב מִנּוּן לְבַעֲלִים
28 ע"י הַכְּרוּז מִתְקַנְנִין וְאִ"כ מֵאִי פְּרִיךְ הָבָא:
29 **וְהָאִי** אִיבָא בְּהִמָּה וְכִלְבִּים. וְאִת' לְרָבָא נָמִי
30 יִקְשָׁה וְהָאִי אִיבָא בְּהִמָּה וְכִלְבִּים דְאֲבָלִי
31 לָהּ כְּדִאֲמַר לְעִיל דְאִיבָא שְׁקֵצִים וְקִמְשִׁים דְאֲבָלִי
32 וְי"ל דְּהָבָא מִיִּדֵּי כְּכֻרֹת גְּזוּלוֹת שִׂאִי אִפְשֵׁר
33 שִׂאִיבָלוֹם:
34 **סִימָן** הָבָא מֵאִילּוֹ חִי' סִימָן. פְּרִישִׁי דְלִשְׁם סִימָן
35 נִתְּנוּ שֶׁם וְלֹא נִפְּלֵג מֵאִילּוֹ וְקֻשָּׁה דְאִין דֶּרֶךְ
36 לְתַת מַעוֹת בְּכֶכֶר לְסִימָן אֵלָּא י"ל דְאִמְרִי: יָדַע
37 שְׁנִפְּלוּ לוֹ שֶׁם וְנִדֵּי לֹא חִי' סִימָן כִּינּוּ דְרִגִּילוֹת לָבֹא
38 מֵאִילּוֹ מִסְתַּמָּא לֹא יָדַע כִּינּוּ שִׂאִין נִיבֵר בְּחוּץ אֲבָל
39 סִימָנִי בְּהִמָּה שְׁוֶה מֵאִילּוֹתָן חִי' סִימָן כִּינּוּ שְׂנִיבֵר
40 וְכֹן דְבָר שִׂאִין נִיבֵר בְּחוּץ אִם אֵם רְגִילוֹת לָבֹא
41 מֵאִילּוֹ חִי' סִימָן:
מִחֲרוּזוֹת

1 **וְר"י** סָבַר חִי' סִימָן וְרַבָּה אָמַר לָךְ דְּכ"ע סִימָן הָעֵשׂוֹי לִידְרָם לֹא חִי' סִימָן וְאִין מְעַבְרִין
2 עַל הָאוֹכְלִין וְהָבָא בְּסִימָן הָבָא מֵאִילּוֹ קְמִיפְלָגִי ת"ק סָבַר לֹא חִי' סִימָן וְר"י סָבַר חִי'
3 סִימָן אִיבָא דְאִמְרִי כְּפֻרֹת דְּכ"ע סִימָן הָבָא מֵאִילּוֹ חִי' סִימָן וְסִימָן הָעֵשׂוֹי לִידְרָם לֹא חִי' סִימָן מֵאִי לֹא
4 קָא מִיפְּלָגִי דִּמְר סָבַר מְעַבְרִין וּמִר סָבַר אִין מְעַבְרִין אָמַר רַב זְבִיד מִשְׁמִיָּה דְרַבָּא אִי ס"ד סָבַר ת"ק סִימָן הָעֵשׂוֹי לִידְרָם לֹא
5 חִי' סִימָן וּמְעַבְרִין עַל הָאוֹכְלִין כְּפֻרֹת שֶׁל בַּעַל הַבֵּית בְּרַח"ו אִפְּאִי מְכַרְוִי אֵלָּא אָמַר רַב זְבִיד מִשְׁמִיָּה דְרַבָּא דְכּוּלִי עֲלִמָּא
6 סָבַר סִימָן הָעֵשׂוֹי לִידְרָם חִי' סִימָן וּמְעַבְרִין עַל הָאוֹכְלִין וְהָבָא בְּסִימָן הָבָא מֵאִילּוֹ קָא מִיפְּלָגִי דְתַנָּא קָמָא סָבַר סִימָן הָבָא
7 מֵאִילּוֹ לֹא חִי' סִימָן וְר"י סָבַר חִי' סִימָן וְרַבָּה אָמַר לָךְ דְּכּוּלִי עֲלִמָּא סִימָן הָעֵשׂוֹי לִידְרָם לֹא חִי' סִימָן וְאִין מְעַבְרִין עַל
8 הָאוֹכְלִין וְהָבָא בְּסִימָן הָבָא מֵאִילּוֹ קָא מִיפְּלָגִי תַנָּא קָמָא סָבַר סִימָן הָבָא מֵאִילּוֹ לֹא חִי' סִימָן וְר"י סָבַר חִי' סִימָן וְרַבָּה אָמַר רַב
9 זְבִיד מִשְׁמִיָּה דְרַבָּא פִּלְלָא דְאִבְדִּיתָא כִּינּוּ דְאִמְרִי וְיִי לָהּ לְחִפְרוֹן פִּים מִיֹּאשׁ לִיה מִינָה וְאָמַר רַב זְבִיד מִשְׁמִיָּה דְרַבָּא הִלְכְּתָא
10 כְּרִיכּוֹת בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים חִי' אֵלּוֹ שֶׁלֹּא בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד אִי דֶּרֶךְ נִפְלִיָּה חִי' אֵלּוֹ שֶׁלֹּא אִי דֶּרֶךְ הִנּוּחַ נִפְּלוֹ וּמְכַרְוִי וְוִי וְוִי בְּדֶרֶךְ
11 שִׂאִין בּוֹ סִימָן אֲבָל בְּדֶרֶךְ שֵׁשׁ בּוֹ סִימָן לֹא שֶׁנָּא בְּרַח"ו וְלֹא שֶׁנָּא בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד כִּינּוּ דֶּרֶךְ נִפְלִיָּה וְכִינּוּ דֶּרֶךְ הִנּוּחַ חָיִב לְהַכְרִיז:
וּמִחֲרוּזוֹת

מַחְרֹזוֹת של דגים הרי אלו שלו. והיה מחרוזות של בשר כדאמר בתוספתא (פי"ב) וְאֵת
וְהָאֱמֹר בֶּפֶר גִּיד הַנֶּשֶׁה (וחילין דה צד: ושם ד"ה ברחיים) אַל תֵּהָא שׁוֹטֵה בֶּשֶׁר
בְּרַחֲיִים הֵי סִימֹן וְיֵל גְּבִי בֶּשֶׁר שְׁתַּעֲלֵם מִן הָעֵץ הַקֵּילוּ טַפִּי דְאֵין הִלְכָה כִּרְבּ מְדַפְרִין
(שם) וְרַב הֵיכִי אָכַל בִּשְׂרָא מִשְׁמַע דֶּאֱנָן שְׁפִיר אֲבִלְיָן:

מִדְמַשְׁקָל הָיִי סִימָן מִדָּה וּמִנְקָן גַּמְי הָיִי סִימָן.

מִשְׁמַע דְּמַדָּה עֲדִיפָא וְאִתְּ הָא
אֲמַרִי (לְקַמֵּן דָּף כַּח) יִנְתֵּן לְאֹמֵר מִשְׁקְלוֹתֵיו וְלֹא
לְאֹמֵר מִדַּת אֲרָבָה וּרְחֹבָה מִשְׁמַע דְּמִשְׁקָל הָיִי
סִימָן טַפִּי וְיִלְ"ד הָיִי בְּכֶגֶד דִּיאֵן דְּרִךְ לְשִׁקּוֹל הָתָם
וְדֵאִי מִשְׁקָל עֲדִיף:

תְּחִיבֹת של יין ושל גְּרוֹגֵרוֹת הָרִי אֵלּוּ שֶׁלוֹ.
אֵעִיג' דִּתְנֵן (לִקְטֹן דָּף כֹּד): מִצָּא פִירוֹת
בְּכֵלִי חַיִּיב לְהַכְרִיז מִשּׁוּם סִימָן שֶׁל הַכֵּל הַכָּא
רְגִילוֹת הוּא דְכֵל הַתְּחִיבֹת שׁוּן וְאִת' מִדַּת הַיֵּין
לְחַי סִימָן וְיִל שֶׁהַתְּחִיבֹת מִלֵּאָה וְכֵל הַתְּחִיבֹת שׁוּן
אֲכָל אִם אֵין הַתְּחִיבֹת מִלֵּאָה יִהְיֶה סִימָן לִזְמַר כְּמוֹה
יֵין יֵשׁ בּוֹ:

חֲתָלָתָא
מְרַנְתָּא. וְאִתְּ דַּרְבַּ אֲמַר בִּפְּ אִין
מִנְעֻמִּין (עו"ד דף לט: ושם) חֲבִיתָ
אֲסוּר בְּחוֹתָם אֲחִיד וּשְׂמוּאֵל נָמִי לֹא פְלִיג עֲלֵיהּ
אֵלָא בְּחֹלֶב אֲבֵל בָּשָׂר יֵין וְתִבְלַת מוּדָה וּמִפְרָשׁ
ר"ת רֵהֶתָם מִיֵּירִי בִּישְׂרָאֵל חֲשׂוֹד וְכֵן מִשְׁמַע
דְּמִיֵּירִי הֵתָם לְעִיל בְּחֵבֵר וְעַם הָאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
חֲשׂוֹד לֹא מִרְתָּת כְּמוֹ נִבְרִי:

בְּרִייתָא. שְׂכַל בַּעַל הַבֵּית עוֹשֶׂה רְשִׁימָתוֹ
מִשְׁוֹנָה מִשְׁלַח חֲבִירוֹ וְהָיָה סִימָן
בְּרִייתָא בְּלֹא רְשִׁימָה:

אָבִי אָמַר. אָפִילוּ רְשׁוּם לֹא הָיָה סִימָן אַחֵר
שֶׁנִּפְתָּחוּ הָאֲצִרֹת שֶׁבַעל הַבַּיִת אַחַד
מוֹכֵר לְהִרְבֵּה חֲנוּנִים וְכוּלָם רְשׁוּמִים בְּעֵינָן אַחַד
וּפִרְשׁוּ"י אֵינוֹ נֵרָאֵה:

בְּמִסְכָּתָהּ. וְאֵת הָהֶאֱמֵר (קדוּשֵׁין דף ל.) וְשִׁנְתָהּ
שִׁינֶיהָ דְּבָרֵי תוֹרָה מִזְוִידִין בְּפִיָּה
שֶׁאִם יִשְׁאַלְךָ אָדָם אֵל תִּגְמַגֵּם וְתֹאמַר לוֹ אֶלֶּא
אֲמֹר לוֹ מִיָּד י"ל דְּהִינֵי דְּוָקָא בְּאָדָם הָבָא
לְשֹׂאֵל דִּין אוֹ הוֹרָאָה אוֹ לְהַלְמֹד אֲבָל הָבָא
שְׂבָא לְנוֹסוּתוֹ אִם יוֹדֵעַ מוֹתָר לְשׁוֹנֵת וְלֹא
לְמוֹתֵי זֶה:

בְּפִרְיָא: אין רגילות שישאלהו כפירוש רש"י
אם שימש משתן אלא אם בעל קרי
היה ולא בא לבית המדרש ושאלהו למה לא בא
ישנה ויאמר שחולה היה או שאר אונס אירע לו
אי נמי שאלהו שכבת על מקוה זו לא יאמר לו כן
פן יראה בה קרי ותגנה:

בְּאוֹשְׁפִיזָה. אִם שְׂאֵלֹהֶו אִם קָבִלֹהֶו בְּסִכָּר
פָּנִים יָפוֹת יֹאמֶר לֹא כִדְפִירֶשׁ

רש"י דאמרין בערבין (דף טו.) מדרך צדקה בקול גדול (בבבקר השכם בערב קללה תחשב לו וא"ת והא אמרין בכבדות (דף נח.) אורח טוב אומר כל מה ששרח בעל הבית לא טרח אלא בשבילי וי"ל דהתם מ"ר בין בני אדם מהוגנים והא בין בני אדם שאינם מהוגנים והא ודלא תשיב דהא מותר לשתות מפני דרכי שלום כדאמרין פרק הא על רבמיתו (יבמות דף סה.) משום דהני נמי משום דרכי שלום הם ורגילין ויותר מאתחית להכי גטס הני:

קים ליה בגוייהו ולא מהדרינן ליה

מִמָּוֶלָה יִשְׂרָאֵל. כָּכֹר נִהְיָ הַצִּיּוֹנִי לְחֹדֶשׁ בְּמִנְיָן הָיָה בְּחֹדֶשׁ אֶחָד: וְנִסְסִינָיו שֶׁל אֲבִיר, שְׂבִיר
חֲתִיבוֹת שֶׁל אֲבִיר, שִׁבְיוֹן מִשְׁקִלוֹתַי. שִׁימֹר מִשְׁקֵלוֹ וְכִינֹר הַמִּתּוֹק מִמָּוֶלָה יִשְׂרָאֵל. יִשְׂרָאֵל
הַשְּׂבִיחִים לְעִשׂוֹת הַחֲתִיבוֹת בְּמִשְׁקֵל הָיָה: הַחִיקָה נוֹשֶׁה סִינָן. אִמֹר מִבְּרָשׁ פְּלוֹנֵי יִהְיֶה אוֹ
דִּשְׁפָקָה. אֲזָאֵר שְׁמִעְתִּי וְנִשְׁמֹר רָבִי יִצְחָק בֶּרֶךְ מִנָּחֵם שְׁמִעְתִּי דִּשְׁפָקָה מִלְכָּן מִקֹּדֶם שְׂדֵשֶׁשׁ
בְּשֹׁמֵרֹת וְגַע: חֲתִיבוֹתֵי דָג חֲתִיב לְחִבְרֵי. קָא סִיד

6 כְּשֶׁאֵין בָּהֶן סִימֹן וְהַחֲתִיכָה גּוֹפֵה סִימֹן אוֹ מֵאֶצֶל
 7 הָרֵאשׁ אוֹ מִן הַתּוֹבֵב; וְדָג נִשְׁדָּר. וְהוּא סִימֹן שֶׁלֹּ: **קָמָא**
 8 **בְּמֵא** עֲפִינָיו. דְּקִתְגֵי חֲתִיכֹת דָּג חֲזִיבֵי לְהַכְרִיז:
 9 **בְּרֵאשִׁיָּא סִימָא בְּפִשְׁקָא**. שְׁלֵא נִחְתְּכָה בְּדָרְךָ
 10 הַחוּצוֹן; כִּי הָיָה דְרִיכָה. בְּקִשְׁתָּהּ שׁוֹלֵט בְּשָׂר
 11 לֵאשׁוּכֵי בִיד בְּרֵא: מִתְחַדֵּךְ לֹה אִתְּלֵת בְּרֵאנָא.
 12 עֲרִשָׁה הַחֲתִיכָה בְּת ג' קִרְנוֹת בְּזוֹ: דִּימֵא דָּג
 13 נִשְׁדָּר. דִּישׁ בּוֹ סִימֹן: מִתְגִּי'. דְּחֲזִיבֵי לְהַכְרִיז:
 14 בְּרִשׁוֹב. בְּחִרְסֵיהֶם שֶׁל חֲרֵס הֵיז וְגִפֵּן אוֹתָם
 15 מִגּוֹפֹת חֲרֵס שׁוֹדְקִין טִיט סְבִיב לְדַבֵּךְ תַּמְגּוּפָה
 16 שְׁלֵא אֲרִיחַ רִיחַ הֵיזֵי וְזִמְיָ שֶׁשֶׁת אוֹ נִיקֹם מִשְׁוֹדֵךְ
 17 בְּעֵלֵי בָתִּים חֲבִיתֵי לַחְנוּתֵי כְּעֶשֶׂר אוֹ כִּסְיָ זִיז

18 נוטלין מגופותיהם וטועמן את היין וחורר
19 וסותמו וקח בו טיט סביב המגופה ודוא קרר
20 ורשם ונושאן התקוני לביתו ומקניחין תהית
21 רשומה והיגיו סימן של רשמינו ויש שנושאין
22 אותה פתוחה למוכרה מיד; וישריבין סבל
23 דבריהם; דקניי חרי אלו של פתוחה קניי
24 במתני פשיטא דקניי אבידה מדעת היא שהחית

פתחה וכל שקצים ורמשים ונחשים שוטים
 הימנה: כַּמְצִיף. והניח מגופה עליה ולא שרקה
 כִּיטֵס סימן לִבְאֵל ואֲבִידָה מִדְּעַת נְמִי לִבְאֵל: כִּוֵּד:
 שִׁנְתָּהּ הַאֲחִירוֹת. שְׁעִירִין לֹא הִגִּיעַ זֶמֶן מוֹכֵר
 הַחַיִּיתִּי וְיִרְדֵּי בַעַלְמָא הוּא דְעֵבִיד הָרִי רִשֵּׁם
 סִימֵן: בְּרַמְקָא הַפְּתִיחָא וְהָיִין אֶל לְעִי בַּסְפִּיחָא
 וְחִלְקִיחָא מִפְּנֵין הַסְפִּיחָא וְנִגְרָעוּ לֵד שַׁת הַבִּזְרִי

וְנוֹשְׂאִין אֶחָת אַחַת וּפְעָמִים שְׁשׁוֹכֵת אִיבָא
 דְּאִמְרֵי בִי' נִפְקָא מִיְּהָ דְּאִפִּי בְּוֹן וְאִמְרַּ מְקוֹם
 מוֹשְׁבָה מִסְתִּים לֹא הָיוּ סִיקוֹן בּוֹכְרִי. וְשֵׁת דְּכָר
 שְׂאִין בּוֹ סִיקוֹן וְהָיוּ מִסְתִּים. לִשְׁוֹן לֹא תִּסְתִּים
 (דְּבִרִּים כ"ד) מְגַלְמִים בְּכָדָר וְלִבּוֹ נִקְרָא; וְדִקְרָהוּ בִּיה
 חֲלִי. אֹרֻרִישׁ בְּלָעוּ גִּלְיָה שְׂמִים מִלֵּא
 רִבִּים יִהְיֶה שֵׁם וְכִכְר וְנִרְוֹ הַעֲבִילִים שְׂמִים
 מְקוֹם הָיוּ סִיקוֹן אוֹ לֹא

39 שְׁבַעַתָּהּ. עֲדִין לֹא הִדְגַּל בְּרִיאָתָהּ וְתַשְׁמִישָׁן
 40 שִׁיחָא מְכִין יָפֵה וְלִשְׁן אֲנַפּוּרָא טוֹרִיקוֹן אֵין
 41 פֶּה רֵאדֵּי: נִשְׁמָא מִינָה כּו'. וְכַגּוּן דְּזֵה הִתְכַּנֵּן
 42 צוֹרֵבא מִרְנָן הוּא: בְּנִסְכָּתָּהּ. שֶׁ בִּידָךְ מִכְּתָה
 43 פְּלוּנִי סְדוּרָה בְּגִירָסָא אוּ לֹא אֲנִי עֲגִירָה שְׁסוּרָה
 44 הֵיא לֹא יֵאמֹר לוֹ לֹא וּמִדַּת עֲנָוָה הֵיא: בְּפִינָא.
 45 שִׁמְשֵׁתָּ מִטְרָךְ יֵאמֹר לֹא מִדַּת צִינְעוּתָהּ הוּא:
 בְּאוּשְׁפִיזָא

מִמֶּנּוּ רַב מְדִי מְאֹי מְעַמָּא
 שִׁימֵן דְּאַמְרִינֵן לֵיהּ כִּי הִיכִי דְאַתְרָמִי לְדִידָךְ הָאִי מְקוֹם אֲתֵרָמִי

וְאֵל גִּבְרָא דְאַשְׁכַּח בּוֹפְרָא בִּי מַעֲצִרְתָּא אֲתָא לְקַמְיָה דְּרַב א"ל
 וְהוּהָ קָא מַחֲסָא א"ל וְיָל פְּלוּג לִיה לְחַיִּי בְּרִי מִינִיה לִמָּא קָא
 מִן א"ר אָבָא מִשּׁוּם יֵאוֹשׁ בְּעָלִים נָנְעוּ בַּה דְּחֻזָּא דְקִדְרָחִי בִּיה
 ר' וְכוּ'; מֵאִי אֲנַפְרִיָּא א"ר יְהוּדָה אָמַר שְׂמוּאֵל פְּלִים חֲדָשִׁים
 מִי אִי אִית בַּהוּ סִימָן בִּי לֹא שְׁבַעְתָּן הָעֵין מֵאִי הָיוּ אִי דְלִית
 מֵאִי הָיוּ לְעוֹלָם דְּלִית בַּהוּ סִימָן נִפְקָא מִינֵיה לֹא־הָדוּרִי לְצוּרְכָא
 מִן הָעֵין סִימָן לִיה בְּגוּיָהּ וְמַהֲדָרִין לִיה בִּי לֹא שְׁבַעְתָּן הָעֵין לֹא

בְּהֵנָּה יַחַל מוֹלִי עֲבִידִי רַבֵּן דְּמוֹשָׁנוּ בְּמִלִּיּוֹהוּ בְּמַסְכַּת וּבְכוּרֵיא

כאשר יהודי מקבל על עצמו דבר שלמעלה מכוחותיו ויכולתו (ברגע זה), פותח לו הקדוש־ברוך־הוא "צינורות חדשים" שיוכל לקיים את החלטתו.

משיחת ליל כ"ה מר"ח שוון ה'תשד"מ

שנינו במשנה: וכן המוצא פתירות של דגים – דגים חרוזים בחוט,
שוהי אבידה שאין בה סימן והרי אלו שלו: שואלת הגמרא: אמאי
מדוע, להי – שיחשב הקשר שקושרים אותו בו, לסימן שעל ידו
יוכלו להשיבו. משיבה הגמרא: מדובר בקשרא דציידא – בקשר
של צייד הדגים, דבולא עלמא הכי מקשרי – שכולם קושרים כך,
ולכן אינו סימן. שואלת הגמרא: ולתוי מנין הדגים שבמחרוזת סימן
להשיבה על ידו. משיבה הגמרא: מדובר במנינא דשיון –
כשמספר הדגים שבמחרוזת הוא כמספר שכל צייד הדגים נהגו
לחרו, ולכן אין בו סימן.
הגמרא מביאה נידון האם מנין נחשב לסימן: פני מנייה – שאלו בני
הישיבה מרב ששת [מנין], דהיינו כשיודע האובד לכיון את מספר
הדברים שבאבידה, הוי סימן, או לא הוי סימן. אמר להו רב ששת,
תניתיה – שנינו בברייתא, מצא כלי כסף וכלי נחושת, או שמצא
נפתרון של אבר – חתיכת שבר של עופרת, וכל שאר כלי מתכות,
הרי זה לא תחיי למי שטוען שהם שלו עד שיומן אות – סימן בגוף
החפץ, או עד שצביון משקליותו – שידע לכיון כמה הם שוקלים.
ומדמשקל הוי סימן – ומכך שהיודע לכיון את המשקל נחשב סימן,
ודאי שהיודע לכיון את הפך – אורך או רוחב וכן היודע לכיון
את המנין, נמי הוי סימן:
שנינו במשנה: וכן המוצא חתיכות של בשר וכו' הרי אלו שלו:
שואלת הגמרא: אמאי, להוי משקלא – משקלה של החתיכה
לסימן, על ידי שהבעלים יאמרו כמה היא שוקלת. משיבה הגמרא:
מדובר במשקלא דשיון – כשיודע את החתיכה הוא כמספר
שאר החתיכות שרגילים הטבחים לחתוך, ואין בו סימן. שואלת
הגמרא: ותחוי החתיכה של הבשר גופא סימן, בכך שהבעלים ידעו
לכיון מאיזה אבר בבמה נחתכה, או דרפקא – האם מהצוואר או
דאסקא – מהירך, או מחלק אחר. מי לא תניא – האם לא שנינו
בברייתא, מצא חתיכות של דגים ודג נשוד חייב להכריז, אבל
המוצא חתיכות של יין ושל שמן ושל תבואה ושל גרוגרות ושל יתים,
הוי אלו שלו. ומובח שבחתיכות חייב להכריז, משום שיכולים
הבעלים לתת סימן מאיזה אבר הם. משיבה הגמרא: לעולם אין זה
סימן, ומהברייתא אין הוכחה, שיש לומר, תנא במאי עסקינן – כאן
[בברייתא] מדובר, בדאסקא סימנא בפסקא – שיש סימן בצורת
החיתוך, כי הא – כפי שמצאנו אפשרות לעשות סימן בעצם
החתיכה, דרבה בר רב הונא כשהיה שולח בשר לאשתו על ידי
נכרי היה מתחיה ליה אתלתא קנתא – חותך אותו בצורת משולש
שיש לו שלוש פניות, כדי שלא יתלפנו הנכרי בבשר אחר האסור
באכילה. הגמרא מוכיחה בבאור זה: דיקא נמי – מדויק כך גם
בברייתא, דתנא בברייתא חתיכות דגים יחד עם דג נשוד, ומשמע
שמדובר דוקא דג נשוד – בדומה לדג נשוד, שהסימן שבו הוא
הנשיכה שבו. מסיימת הגמרא: שמע מינה – אכן משמע מכך שגם
חתיכות של דגים הסימן שבהן הוא צורת החיתוך. הגמרא מבררת
את דברי הברייתא דלעיל: אמר רב, המוצא חתיכות של יין ושל שמן
ושל תבואה ושל גרוגרות ושל יתים הרי אלו שלו. מקשה הגמרא:
הא תנן במשנה (לקמן כה) שהמוצא כרי יין וכרי שמן חייב
להכריז, מתרצת הגמרא: אמר רבי זירא אמר רב, מתניתין ברשום
– משנתנו מדברת שמצא חתיכות שבעליהן הגיפו אותן וטחו את
כיסויהן בטיט סביב לאחר שפתחו אותן, בימי חדשי שבט עד ניסן,
וזה הסימן שבהן.
מדייקת הגמרא: מקבל דבריהם בפתח – משמע שהברייתא
שואמרת 'הרי אלו שלו' מדברת כשלא חזר והגיף אותן, וכיון שכן
קשה, אי בפתח – אם הניחן פתוחות, פשוט שהן שלו שהרי אבידה
מרתת היא, שגילה הבעלים דעתם שאין צריכים למה שבחבית זו,
כיון שמניחים אותה פתוחה וכל השקצים ורמשים ונחשים שבחוץ
שותים ממנה. מתרצת הגמרא: אמר רב הושעיא, הברייתא מדברת
במציה – שהניח את המגופה מלמעלה בלא לטוח סביבה בטיט,
ולכן אין בה סימן, אבל אינה נחשבת לאבידה מדעת.
תירוצ נוסף ליישב את סתירת המשנה והברייתא: אמר, אפילו
תנא אירי ואירי ברשום – לעולם אפשר לומר שבין המשנה ובין

הברייתא מדברות כשטח את כיסוי החביות בטיט, ולא קשיא, שיש
לומר, כאן – המשנה מדברת בחבית הנמצאת קודם שנפתחו
האצרות של היין למכירה, ורק מעט אנשים רשמו את החביות,
ועל כן נחשב הרושם לסימן, כאן – הברייתא מדברת כשנמצאה
לאחר שנפתחו האצרות של היין, ורוב החביות כבר רשומות, ואז
אין הרישום סימן.
מביאה הגמרא מעשה שאכן כך סובר אביי להלכה: כי הא – כמו
מקרה זה דרב עקיב בר אבא אשכח חביתא דתמרא – מצא חבית
של יין שהיתה רשומה לאחר שנפתחו האצרות, אתא לקמיה
דאבאי – ובא לפני אבאי לשאול אם חייב להכריז, אמר ליה אבאי,
זיל שקול לנפשוך – לך וקח אותה לעצמך.
הגמרא מביאה נידון האם מקום נחשב לסימן: פניא (שאל) מיניה
רב ביבי מרב נחמן, אם הבעלים יודעים לכיון את המקום שנמצאה
בו האבידה, הוי סימן וחייב להשיבו להם, או לא הוי סימן. אמר
ליה רב נחמן, תניתיה – שנינו בברייתא, מצא חביות של יין ושל
שמן ושל תבואה ושל גרוגרות ושל יתים, הרי אלו שלו. ואי שקלא
דעתך – ואם כפי שעלה בדעתך לומר דמקום הוי סימן, לברו מקום
– שיכריז המוצא שמי שאבדה ממנו אבידה במקום פלוני, יבא
ויאמר מה איבד. הגמרא דוחה: אמר רב זבדי, תנא במאי עסקינן
שנמצאו ברחוקא דנהרא – בשפת הנהר, במקום שפרקו אותן
מהספינה, ולכן אין בהן סימן מקום כמבואר להלן.
אמר רב מרי, מאי מצא אפריו רבנן כשהחביות נמצאות ברחוקא
דנהרא – שפת הנהר, לא הוי סימן, משום דאפריו ליה – שאומרים
למי שתובע אותן כי תיבי דאפריו ליה דאפריו נמי להכריז – כשם
שהודמן לך להניח בשפת הנהר, כמן כן הודמן גם לחבריו, שהרי
כולם מניחים שם כשפורקים את היין מן הספינה, וממילא אין סימן
במה שמונחות שם.
לשון נוספת: איכא דאמרי – יש ששנו דברי רב מרי באופן אחר,
אמר רב מרי, מאי מצא אפריו רבנן שגם כשיודע לכיון את המקום
שהיו החביות מונחות בו בשפת הנהר לא הוי סימן, דאפריו ליה,
כי תיבי דאפריו ליה דאפריו נמי להכריז הא מקום –
כשם שהודמן לך להניח במקום זה שבשפת הנהר, כמן כן הודמן
גם לחבריו מקום זה, וממילא אין סימן במה שהם מונחות במקום
זה.
מעשה בענין זה: הווא נכרא דאשכח בופקא בי מצארתא – מעשה
באדם שמצא זפת ביקב, אתא לקמיה דרב – בא המוצא לפני רב
לשאול מה דין הזפת, אמר ליה רב, זיל שקול לנפשוך – לך וקח אותו
לעצמך. ותייה דתוה קא מחסם – ראה רב שהוא מפקפק האם לקחתו,
משום שאינו בטוח שהוא רשאי לזכות בו, אמר ליה, זיל פלוג ליה
לחייא ברי מיניה – לך תחלוק מהזפת לבני חייא, כלומר, אין בו שום
חשש, ואף לבני הייתי מתיר ליהנות ממנו.
מקשה הגמרא: ליתא קא סבר רב – האם נאמר שרב סובר שמקום לא
הוי סימן, מכך שלא חייבו להשיב משום הסימן מקום שיש בו, והרי
לעיל (ע"א) נפסק שרוב מקום אינו נחשב סימן, מתרצת הגמרא: אמר רבי אבא,
אין מכאן הוכחה שרוב מקום אינו נחשב סימן, כי משום ואיש בעלים
נעניו בה שודאי התיאשו הבעלים ולכן התייר אותה למוצא, דתנא
דקדחי ביה חלפי – שראה רב שבזמן הרב ששהה שם גדלו בו [בפתח]
קוצים, וודאי שכבר נתיאשו הבעלים:
שנינו במשנה: רבי שמעון בן אלקיור אומר וכו', כל כלי אנפריא,
אין חייב להכריז. מבררת הגמרא: מאי – מה הם כלי אנפריא.
מבאר הגמרא: אמר רב יהודה אמר שמואל, אלו הם כלים חדשים,
שעדיין לא שפעתן העין של בעליהן, כלומר, שעוד לא הורגלו
הבעלים להשתמש בהם ולראותם, ואינם מכירים את מראיהם.
מבררת הגמרא: תיבי דמי – באיזה אופן מדובר, אי אית בהו – אם
יש בהם סימן, כי לא שפעתן העין מאי הוי – אף אם לא שבעתן
העין, אין זו סיבה לפטור את מוצאם מלהכריז, אי דלית בהו – ואם
אין בהם סימן, כי שפעתן העין מאי הוי – אף אם שבעתן העין, אין
זו סיבה לחייב את מוצאם להכריז, ואם כן, לשם מה נוקטת
המשנה שפטור להכריז משום שלא שבעתן העין.

1 וּבְאִשְׁפִּיזָא – באכסניא, שכששואלים אותם האם מארחם קיבלם
2 בסבר פנים יפות, הם משיבים 'לא'.
3 ומבאר הגמרא: מַאי נִפְקָא מִיָּהּ – לענין איזה דבר השמיענו
4 שמואל שדרכם לשנות בשלש הדברים הללו. אָמַר מַר זוטרא,
5 לֹא הִדְרִי לִיה אֲבִידָתָא בְּמִכְרֵיהּ עֵינָא – להחזיר לו אבידה בטביעת
6 עין כשואמר אני מכירה ושלי היא, אִי יִדְעִין בִּיה דְּלֹא מִשְׁנֵי אֶלָּא
7 בְּהֵנִי תֵּלֶת – אם אנו מכירים בו שלא משקר בדבריו אלא בשלש
8 הדברים הללו, מְהִירִין לִיה – מחזירים לו, וְאִי מִשְׁנֵי בְּמִלִּי אַחֲרֵינִי
9 – ואם משקר גם בדברים אחרים, לֹא מְהִירִין לִיה – אין מחזירים
10 לו.
11 הגמרא מביאה מעשה בענין זה שאין להאמין למי שאינו מדקדק
12 במעשיו: מַר זוטרא חֲסִידָא, אֲנִיבִי לִיה בְּקָא דְּכִסְפָּא מְאֻשְׁפִּיזָא –
13 נגנבה כוס של כסף ממארחו, חֲסִידָא – ראה מר זוטרא לִהְיוֹת בִּרְבִי
14 רַב – לאותו תלמיד, דְּמִשְׁנֵי יָדֵיהּ וְנִיבִי בְּגָלִיטָא דְּחִבְרִיָּה – שרחץ ידיו
15 במים וניגב אותן בבגדו של חבירו, אָמַר – מר זוטרא, הֵינִי הָאִי –
16 זהו זה שגנב את הכוס, שמעשיו מוכיחים דְּלֹא אִיכְפַת לִיה אֲמֻנָא
17 דְּחִבְרִיָּה – שלא אכפת לו ליהנות מממונם של אחרים, בְּפִתְיָה
18 וְאִדִּי – הכריחו מר זוטרא להודות על האמת עד שהודה בגניבת
19 הכוס.
20 הגמרא חוזרת לבאר את דברי רבי שמעון בן אלעזר שבמשנה:
21 תֵּנִי בְּרִיתָא, מוֹדֵה רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזֶר לַחֲכָמִים מְמִי שְׂמוּצָא
22 בְּלִים חֲרִשִׁים שְׂשֻׁבְּתָן הָעֵין – שבעליהם התרדלו כבר למראיה
23 שְׁחִיבִי לְהִכְרִיז, כִּיֹּן שֶׁהַבְּעָלִים מְכִיחִים אוֹתָם. וְאִלּוּ הֵן כָּלִים חֲרִשִׁים
24 שְׁעִידִין לֹא שְׂשֻׁבְּתָן הָעֵין שְׂאִינוּ חֵיִב לְהִכְרִיז, כִּיֹּן בְּרִי מְחַמֵּן וּבְרִי
25 צִנּוּרִיּוֹת – מזלוגות קטנים שטווים בהם חוטי זהב, וְכֵן מְהִירוֹתָא שֶׁל
26 קִרְדּוּמוֹת – מחרוזות שתלויות בהן קרדומות. כָּל אֵלּוּ שְׂאֻמְרֵי שְׂאִין
27 בָּהֶם טְבִיעַת עֵין, אִיכְתִּי מוֹתֵרִים לְמוּצָא, בְּזִמְן שְׂמִצָּאן אֶחָד אֶחָד
28 – בד אחד או מחרוזת אחת, אֶכְלֵ אֶם מְצָאן שְׁנַיִם שְׁנַיִם חֵיִב
29 לְהִכְרִיז, מְשׁוּם שִׁישׁ בָּהֶם סִימָן שֶׁל מִנִּין.
30 מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: מַאי 'בְּרִי מַחֲסִין', מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: שׁוֹבֵי – כִּמֵּין
31 עֵצִים דְּקִים מְפּוּצְלִים כְּעֵנֶפִים שְׂתוּלִים בָּהֶם מַחֲסִים וְצִנּוּרִיּוֹת.
32 מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: וְאִמָּאִי קָרוּ לִיה בְּרִי. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: דְּכָר דְּתָלוּ
33 בִּיה מִידִי – דבר שתולים בו משהו, כִּי קָרוּ לִיה, כִּי הָיוּ דִּתְנֵן הָתֵם
34 – כמו שִׂמְצָאנוּ בְּמִסְכַּת סוֹכָה (מוד): לענין ערבה שנשרו רוב עליה,
35 שֶׁגַם כִּשְׁנֹשָׂאָר בַּה עָלָה אֶחָד בְּכָד – בענף ערבה אֶחָד, כְּשִׁירָה.
36 מוֹסִיפָה הַבְּרִיתָא דִּין נוֹסֵף, וְכֵן הָיָה רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזֶר אֹמֵר,
37 תְּסַיֵּף מִן הָאֵרֶץ, וְכֵן הָיָה, וְכֵן הָנֶמֶר, וְכֵן הַכְּרָדִּלִם – צְבוּעַ, וְכֵן זִוְמוּ
38 שֶׁל יָם – שִׁדְיָה הַתְּפֶשֶׁת עַל הַיִּבְשָׁה וְשֶׁשֶׁף וְלֶקַח עֲמוּ כָל הַמְּצָא
39 בְּדִרְכָּה, וְשִׁלּוּלִיתָא שֶׁל נֶהָר – שעלה הנהר על גדותיו, וְשֶׁשֶׁף אֵת
40 הַדְּבָרִים הַנִּמְצָאִים שֶׁם, שֶׁהֵם דְּבָרִים הָאֲבוּדִים מִמֶּנּוּ וּמִכָּל אֲדָם,
41 וְכֵן הַמּוּצָא בְּסִרְיָא – דרך סלולה שמהלכים בה מעיר לעיר,
42 וְפִלְטָא – רחבה גְּדוֹלָה שֶׁבְּעִיר הַמִּשְׁמֶשֶׁת לְצִרְכֵי מִסְחָה, וְכָכֵל
43 מְקוֹם שְׁחִרְבִים מְצוּיִן שֶׁם, אִפִּילוּ דְּבָרִים שִׁישׁ בָּהֶם סִימָן, חֲרִי אֵלּוּ
44 שְׁלֹו, מִפְּנֵי שֶׁהַבְּעָלִים מוֹתֵאשִׁין מִקֵּן.
45 הַגְּמָרָא מְסַתְּפָת כַּמָּה סְפִיקוֹת בְּדַעוֹת רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזֶר
46 וְחֲכָמִים:
47 א. אִיכְנִיָּא לָהּ, כִּי קָאָמַר – מה שאמר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזֶר
48 שֶׁהַמּוּצָא בְּמִקּוֹם שְׂרִיבִים מְצוּיִם 'חֲרִי אֵלּוּ שְׁלֹו', הָאֵם דִּיבַר דּוּקָא
49 בְּמִקּוֹם שְׂאֵלּוּ שְׂמִצּוּיִם שֶׁם הֵם רֹב בְּנִעְנִיִם – נְכָרִים, אֶכְלֵ בְּרֹב
50 יִשְׂרָאֵל לֹא – אבל בְּמִקּוֹם שֶׁהָרֹב הֵם יִשְׂרָאֵל הוּא מוֹדָה שְׂאִין
51 הַבְּעָלִים מוֹתֵאשִׁא, אִו דְּלִמָּא –[שְׂמָא] אִפִּילוּ בְּרֹב יִשְׂרָאֵל נִמֵּי –[גַּם]
52 אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזֶר שְׂהָרִי אֵלּוּ שְׁלֹו.
53 ב. אִפִּילוּ אֵם תְּמָצָא –[תִּרְצוּהוּ] לִזְמַר אִפִּילוּ בְּרֹב יִשְׂרָאֵל נִמֵּי אָמַר
54 אֵת דִּינוֹ, עֵדִיין יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק, פְּלִיגִי בְּרֵגֶן עֲלִיהּ אִו לֹא פְּלִיגִי – האם
55 רַבְּנִין חוֹלְקִים עֲלֵיו וְסוֹבְרִים שֶׁגַם בְּמִקּוֹם שֶׁהָרִיבִים מְצוּיִם בּו חֵיִב
56 לְהַכְרִיז, או שֶׁהֵם מוֹדִים לוֹ וְאִינֶם חוֹלְקִים עֲלָיו.
57 ג. וְאֵם תְּמָצָא לִזְמַר פְּלִיגִי חֲכָמִים, עֵדִיין יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק, בְּרֹב יִשְׂרָאֵל
58 וְדִי פְּלִיגִי וְסוֹבְרִים שְׂחִיב לְהַכְרִיז, אֲבָל בְּרֹב בְּנִעְנִיִם יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק,
59 פְּלִיגִי עֲלָיו אִו לֹא פְּלִיגִי.
60 ד. וְאֵם תְּמָצָא לִזְמַר שְׂפִלְיָא אִפִּילוּ בְּרֹב בְּנִעְנִיִם, עֵדִיין יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק
61 הָאֵם חֲלָקָה כְּמוֹתָא – כְּרִיב שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזֶר, או אִין חֲלָקָה כְּמוֹתוֹ.
62 ה. וְאֵם תְּמָצָא לִזְמַר שְׁחִלְקָה כְּמוֹתוֹ, יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק הָאֵם דְּיָקָא בְּרֹב

63 בְּנִעְנִיִם חֲלָקָה כְּמוֹתוֹ, או אִפִּילוּ בְּרֹב יִשְׂרָאֵל.
64 הַגְּמָרָא מְנַסָּה לְפִשּׁוֹת אֵת הָאִיכְנִיָּא מְבַרִיתָא: תָּא שְׁמַע, הַמּוּצָא
65 מְעוֹת בְּכִתִּי בְּנִסְיוֹת וְכִכְתִּי מוֹדְשׁוֹת וְכָכֵל מְקוֹם שְׁחִרְבִים מְצוּיִן שֶׁם,
66 חֲרִי אֵלּוּ שְׁלֹו מִפְּנֵי שֶׁהַבְּעָלִים מוֹתֵאשִׁין מִקֵּן. מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: מִאֵן
67 שְׂמַעְתָּ לִיה דְּאִילֵּן בְּתֵר רֹבָא – מִי הוּא הַתָּנָא שֶׁהוֹלֵךְ בְּדִין מְצִיאת
68 אֲבִידָה אַחֲרֵי סִבְרַת 'רַבִּים מְצוּיִים שֶׁם; רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזֶר, וּמִכָּךְ
69 שֶׁהַבְּרִיתָא אֹמֶרֶת שֶׁגַם בְּכִתִּי בְּנִסְיוֹת חֲרִי אֵלּוּ שְׁלֹו שְׂמַעְתָּ מִיָּהּ
70 שְׂאִפִּילוּ בְּרֹב יִשְׂרָאֵל נִמֵּי אֲמַר אֵת דְּבָרֵיו שְׂהָרִי אֵלּוּ שְׁלֹו.
71 דוּחָה הַגְּמָרָא: הָכָא בְּמִיָּא עֲקָרִין בְּסִפּוּרֵין – הַבְּרִיתָא מְבַרְרַת
72 בְּמַעוֹת מְפּוֹרֶזֶת וְאִין בְּהֵן סִימָן, וְכֹזֵה גַם חֲכָמִים מוֹדִים שְׂהָרִי אֵלּוּ
73 שְׁלֹו.
74 שׂוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: אִי בְּסִפּוּרֵין, מַאי אֵרִיא – מדוע הַבְּרִיתָא מְבַרְרַת
75 דוּקָא בְּמִקּוֹם שְׁחִרְבִים מְצוּיִן שֶׁם, חֲרִי אִפִּילוּ אֵם אִין חֲרִיבִים מְצוּיִן
76 שֶׁם הַמַּעוֹת שְׁלֹו, כִּיֹּן שְׂאִין בְּהֵן סִימָן.
77 הַגְּמָרָא מְבַרְרַת בְּאֹפֶן אַחֵר: אֶלָּא לְעוֹלָם נִאֲמַר שֶׁהַבְּרִיתָא מְבַרְרַת
78 בְּמַעוֹת צִנּוּרִין, שְׂבָאֹפֶן זֶה יֵשׁ בְּהֵן סִימָן, וְהָכָא בְּמִיָּא עֲקָרִין בְּכִתִּי
79 בְּנִסְיוֹת שֶׁל בְּנִעְנִיִם, וְלֹא שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְהֵם מְקוֹמוֹת שֶׁהַבְּנִעְנִים
80 מְתַאסְפִּים שֶׁם, וְרַק בְּאֹפֶן זֶה מְדַבֵּר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזֶר וְלֹא
81 בְּרֹב יִשְׂרָאֵל.
82 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: בְּכִתִּי מוֹדְשׁוֹת הַמּוֹחֲכִים בְּבִרְיתָא מַאי אִיכָּא לְמִיָּר
83 – אִין נִבְאָר זֹאת, חֲרִי בְּכִתִּי מוֹדְשׁוֹת אִינֶם שִׁיכִים אֲצֵל נְכָרִים.
84 מְתַרְצַת הַגְּמָרָא: הַבְּרִיתָא מְבַרְרַת בְּכִתִּי מוֹדְשׁוֹת דִּין דִּיתְבִּי בָּהּ
85 בְּנִעְנִיִם – בְּכִתִּי מוֹדְשׁוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל שִׁיבִשְׁבִים בָּהֶם שׁוּמְרִים
86 כְּנַעֲנִים.
87 מְסִיקָה הַגְּמָרָא: הַשְּׂתָא דְּאִתִּית לְהָבִי – עִכְשִׁיו שְׂפִירְשָׁנוּ אֵת
88 הַבְּרִיתָא בְּדִרְךָ זֶה, בְּכִתִּי בְּנִסְיוֹת נִמֵּי דִין דִּיתְבִּי בָּהּ בְּנִעְנִיִם – אֲפֻשֶׁר
89 לְפָרֵשׁ שֶׁגַם בְּכִתִּי הַבְּנִסְיוֹת הֵם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֲלֹא שִׁישׁ בָּהֶם שׁוּמְרִים
90 כְּנַעֲנִים, וְלִכֵּן חֲרִי אֵלּוּ שְׁלֹו.
91 הַגְּמָרָא מְנַסָּה לְפִשּׁוֹת אֵת הָאִיכְנִיָּא מִמְּשִׁנָּה: תָּא שְׁמַע, שְׁנִינוּ
92 בְּמִשְׁנָה, מְצָאָה בָּהּ –[בְּעִיר שְׂגִירִים בַּה יִשְׂרָאֵל וְנִכְרִים] אֲבִידָה, אֵם
93 רֹב דִּיירִי הָעִיר הֵם יִשְׂרָאֵל חֵיִב לְהִכְרִיז, וְאֵם רֹב דִּיירִי הָעִיר הֵם
94 בְּנִעְנִיִם אִינוּ חֵיִב לְהִכְרִיז. מְדִיִיקַת הַגְּמָרָא: מִאֵן שְׂמַעְתָּ לִיה דְּאָמַר
95 אֱלִיָּן בְּתֵר רֹבָא – מִי הוּא הַתָּנָא הַסּוֹבֵר שֶׁהַמּוּצָא אֲבִידָה בְּמִקּוֹם
96 שֶׁהָרִיבִים מְצוּיִים שֶׁם חֲרִי אֵלּוּ שְׁלֹו, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזֶר, שְׂמַעְתָּ
97 מִיָּהּ כִּי קָאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזֶר בְּרֹב בְּנִעְנִיִם דּוּקָא, אֶכְלֵ בְּרֹב
98 יִשְׂרָאֵל לֹא.
99 דוּחָה הַגְּמָרָא אֵת הָרִאִיָּה: הָא מִנִּי בְּרֵגֶן הִיא – אֲפֻשֶׁר לִזְמַר
100 שֶׁהַמְּשִׁנָּה הִיא בְּשִׁטַּת חֲכָמִים הַסּוֹבְרִים שֶׁרַק בְּרֹב כְּנַעֲנִים חֲרִי
101 אֵלּוּ שְׁלֹו, אֲבָל רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזֶר סוֹבֵר שְׂאִפִּילוּ בְּרֹב יִשְׂרָאֵל
102 חֲרִי אֵלּוּ שְׁלֹו.
103 מְדִיִיקַת הַגְּמָרָא: אֵם כֵּן שֶׁהַבְּרִיתָא בְּשִׁטַּת רַבְּנִין, תְּפִשּׁוּט מִיָּהּ
104 דְּמוֹדוּ לִיה בְּרֵגֶן לְרִבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזֶר בְּרֹב בְּנִעְנִיִם, וְאִילוּ בְּרֹב
105 יִשְׂרָאֵל הֵם חוֹלְקִים עֲלָיו.
106 דוּחָה הַגְּמָרָא: אֶלָּא לְעוֹלָם הַמְּשִׁנָּה כְּדַעַת רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזֶר הִיא,
107 וְאִפִּילוּ בְּרֹב יִשְׂרָאֵל נִמֵּי – וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזֶר מְדַבֵּר אִפִּילוּ
108 בְּרֹב יִשְׂרָאֵל, וּמִכָּל מְקוֹם כֵּאֵן חֵיִב לְהַכְרִיז, מְשׁוּם דְּהָכָא בְּמִיָּא
109 עֲקָרִין בְּסִמּוֹן – הַמְּשִׁנָּה מְבַרְרַת שֶׁהַמַּעוֹת הֵיוּ טְמוּנוֹת וּמְכּוּסוֹת
110 וְאִינֶן בְּגֵדֵר אֲבִידָה וְאִין הַבְּעָלִים מוֹתֵאשִׁא, וְלִכֵּן בְּרֹב יִשְׂרָאֵל חֵיִב
111 לְהַכְרִיז.
112 שׂוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: אִי בְּסִמּוֹן, מַאי עֲבִידְתִּיהּ גְּבִיָּה – מדוע הוּא נוֹטֵל
113 וּמְכִרִיו עֲלֵיהֶם, וְהָתֵנּן בְּמִשְׁנָה (לַהֲלֹן כֹּהֵן). מְצָאָה כָּלִי בְּאִשְׁפָּה, אֵם
114 הִיא חֲכָלִי מְכּוּסָה לֹא יָנַע בּוֹ, אִם הִיא מְגוּלָּה נוֹטֵל וּמְכִרִיו.
115 מְתַרְצַת הַגְּמָרָא: כְּדָאָמַר רַבִּי שְׂפָא בְּאִשְׁפָּה שְׂאִינָה עֲשׂוּיָה לְפָנוֹת
116 וְנִמְלָךְ עֲלֶיהָ לְפָנוֹתָה – כְּמוֹ שֶׁרַב פָּפָא הָעַמְדִי (לַהֲלֹן כֹּהֵן) אֵת
117 הַבְּרִיתָא הָאוֹמֶרֶת שֶׁהַמּוּצָא כָּלִי בְּאִשְׁפָּה אִפִּילוּ אֵם הוּא טְמוֹן
118 נוֹטֵל וּמְכִרִיו, שֶׁחֲכָלִי הִיא טְמוֹן בְּאִשְׁפָּה שְׂאִין הִדְרִךְ לְפָנוֹתָה מִשֶּׁם
119 אֲלֹא לְאַחַר זֶמֶן רַב, וּנְמַלֵּךְ הַבְּעָלִים וְהַחֲלִיט לְפָנוֹתָה מִיד, וְלִכֵּן
120 צִרִיךְ לִיטְלָה מִשֶּׁם וְלְהַכְרִיז עֲלֶיהָ, הָכָא נִמֵּי בְּאִשְׁפָּה שְׂאִינָה עֲשׂוּיָה
121 לְפָנוֹת וְנִמְלָךְ עֲלֶיהָ לְפָנוֹתָה – כְּמוֹ כֵּן נַעֲמִיד אֵת הַמְּשִׁנָּה כֵּאֵן
122 שֶׁהַמַּעוֹת הֵיוּ טְמוּנוֹת בְּאִשְׁפָּה שְׂאִין הִדְרִךְ לְפָנוֹתָה, וּנְמַלְכּוּ
123 הַבְּעָלִים לְפָנוֹתָה וְאֵם לֹא יִטּוּל אוֹתָן מִשֶּׁם חֲרִי הֵן הַפֶּקֶר, וְלִכֵּן חֲרִי
124 שְׁנוּטֵל וּמְכִרִיו.

בבא מציעא. אלו מציאות – פרק שני דף כד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רכט רש"י תוספות

באושפיוא. שאלוהו על אושפיוא אם קבלו בסכר פנים יפות ואמר לאו מדה טובה היא כדי שלא יקפצו בו בני אדם שאינן מודונין לזבא תמיד עליו ויכלו את ממונו: **אנכי** ליה **קסא דכספא.** כלי של אושפיוא יהיה: **בדי מחסין** וצניעותיות. לקמיה מפרש בדי מחסין שתולין בו מחסין: וצניעותיות. מוללות קטנים ששולט בו זה: **אתה אתה.** בד אחת ומחור

אחיה חייב להכריז. דמנן הוי סימן: **שוכי.** ענינים של אילן: עלה אחד בכר אחד. כסכת סוכה (דף מה) גבי ערכה ששירו מקצת עליה ונשתירו בה שלשה עלין לחין ואיכא דאמרי אפילו עלה אחד בכר אחד בשירה: **בדלל.** צבוע וי"א פוטאי"ש ודרך להרוג אנשים ותרנגולים: וכל מקום שתרבים כו'. ואפילו דבר שיש בו סימן: **פליגי רבנן** עליה. בתרומה: **המוצא** מעות. קא ס"ד צבורי מעות דקתני מתני' חייב להכריז וקחא הואיל ורובם מצויין שם הרי אלו שלו שנתיאשו הבעלים: **דאזיל** בתר רובא. כלומר שהולך בדין מציאה אחד טעם רבים מצויים שם: **ברוב.** וישראל. דסתם בתי כנסיות ישראל בהן: **במפוזרין.** ורבנן היא דמדור במפוזרין ודנן מעות מפוזרין הרי אלו שלו: **בנסיות.** אסיפת מקום שמתכנסים שם להתענין ולהוציא: **הרבי** בזה כנענים. ורוב חרץ לעיר ומושיבין בה כנענים לשמור: **מצא** בה אבידה. משנה היא בסדר סדקות בעיר שישראל וכו' וכו' וכו' בה במסכת מכשירין: **ותפשוט** מיהא. מקצת משאלותיה דמדור רבנן ברוב כנענים ופליגי ברוב ישראל: **בטמון.** דכיון דטמנו לאו אבידה היא הלכך ברוב ישראל יכירו: **שאנה** עשויה לפנות. רגילים היו בעלים להנתיקת ימים רבים ולא לפנותה מיד: **ונמלך** עליה לפנותה. מיד ועל כרחו או ישלנו או יתא הפקר להכי נקט שאנה עשויה לפנות דאי עשויה לפנות אבידה מדעת היא וקתני לו לחוש שמא יפנה ואיבעית

ואם תמצא לומר פליגי ברוב ישראל ודאי פליגי ברוב כנענים פליגי או לא פליגי ואם תמצא לומר פליגי אפי' ברוב כנענים הלכה כמותו או אין הלכה כמותו אם תמצא לומר הלכה כמותו דוקא ברוב כנענים או אפילו ברוב ישראל ת"ש המוצא מעות בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובכל מקום שהרבים מצויין שם הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתאשפין מהן מאן שמעת ליה דאזיל בתר רובא ר"ש בן אלעזר שמעת מינה אפילו ברוב ישראל נמי הכ"ע במפוזרין או במפוזרין מאי אריא מקום שהרבים מצויין שם אפילו אין הרבים מצויין שם אלא לעולם בצורין והכא במאי עסקינן בבתי כנסיות של כנענים בתי מדרשות מאי איכא למימר בתי מדרשות דידן דיתבי בהו כנענים השתא דאיתא להכי בתי כנסיות נמי דידן דיתבי בהו כנענים ת"ש מצא בה אבידה אם רוב ישראל חייב להכריז אם רוב כנענים אינו חייב להכריז מאן שמעת ליה דאמר אזלינן בתר רובא רשב"א שמעת מינה פי קאמר רשב"א ברוב כנענים אכל ברוב ישראל לא הא מני רבנן היא תפשוט מינה דמדור ליה רבנן לרשב"א ברוב כנענים אלא לעולם רשב"א היא ואפי' ברוב ישראל נמי והכא במאי עסקי' בטמון אי בטמון מאי עבדיה גביה והתנן מצא כלי באשפה מכוסה לא יגע בו מגולה נוטל ומכריו בדאמר רב פפא באשפה שאינה עשויה לפנות ונמלך עליה לפנותה הכא נמי באשפה שאינה עשויה לפנות ונמלך עליה לפנותה ואיבעית

בטמון. ולא כעי לאוקמה שאין רבים מצויין שם מדמפליגי בין רוב העיר כנענים לרוב העיר ישראל משמע שמצא במקום שרוב בני העיר כנענים שם דאי מצא במקום שאין רבים מצויין לא תהי ליה למנקט רוב העיר אלא אם רוב כנענים או ישראל שכחו במקום שמצא וא"ת וקטמון לקח יגע בו אי משום שישנה אותה המופנה וקתנה ויכריז וי"ל דשמן התפנה ויהיה כנעני לא שמא לא ימצאנה התפנה וישיבנה לחורן עם הובל וא"ת ואמאי יכריז וקתנה לעצמו דכשלא ימצאנה בעליה ויחייא יאמר שאני הנין לקחה ואני' דאיכא רובא ישראל דהנין טעמא דר"ש דשני ברוב ישראל וי"ל דהוי יאוש שלא מדעת דכשנה שלוקחה דעין לא ידע האובד שנקלקה וברוב כנענים הוי שלו ויתקין דכנענים הטמינה ודכו רובא:

ומורה ר"ש בכלים ששקעתו העין כו'. מדקאמר ומורה משמע דלרנן אפילו לא שקעתו העין חייב להכריז וכן מצונו בפרה בר בר חנה דאמר בפ"ק (לעיל דף יט.) אי טביעות עינא אית לי בגריה וגט לא שקעתו העין דלא משהה איניש גיטא בדיה וקשה דלא מצונו דאמרי רבנן זה בפירוש וי"ל דמדנקט בגמתי' בריכות ועיגולי דביה ומחרוזות וכפרות הרי אלו שלו ואלו דברים אין דרך להיות בהן טביעות העין משמע דדברים שדרך להיות בהן טביעות העין בכל ענין חייב להכריז אפילו לא שקעתו העין אי מצא במקום דשכחו רבנן:

אכל שנים חייב להכריז. דמנן הוי סימן ומתניתין דקתני מחרוזות וכפרות הרי אלו שלו אי מיירי דרך נפילה אתי שפיר דאן לא הני מנן סימן שאינו יודע שנפלו בבת אחת אי' מיירי דרך דהנין ולכא אלא מחרוזת אחת וכן עיגול וכפר וקא דאמר מחרוזות היינו מחרוזות דעלמא ולקמן (דף כה.) גבי צבורי פירות וגבי צבורי מעות דפרקי' ש"מ מנן הוי סימן ולא משני צבורי דעלמא ודמקא דרישא מחרוזות ועיגול וכפרות וקלמא היינו משום דלא תהי ליה למתני אלא מעות צבורות ופירות צבורות כדקתני מעות מפוזרות ופירות מפוזרות: **כי** קאמר ר"ש ברוב כנענים. וא"ת אי"כ מה צריך טעם מפני שהכנענים מתאששים ת"ל דש לתלות דמכנענים נפל דחו רובא וי"ל דאינטיקור דאפילו יודע ודאי שמישראל נפל קאמר הרי אלו שלו דהמפסיד מתאש ואומר דכנענים שקלי ליה ואפילו אם ישראל ימצאם לא יכריז דתולה דמן הכנענים נפל דהן רובא: **אפילו** ברוב ישראל נמי. הוי שלו וטעמא משום דאיכא אינש דלא מעלי ושקלי לה:

אם תמצא לומר פליגי פליגי ברוב כנענים או לא. לכה גירסא מספקא אי פליגי אפילו ברוב ישראל וא"ת תפריס דלא גרסי הכי אלא גרסי את"ל אפילו ברוב ישראל פליגי רבנן עליה ברוב כנענים או לא ולכה גירסא פשיטא ליה דרבנן פליגי עליה ברוב ישראל וחייב להכריז ולא חיישין לאינש דלא מעלי וכן נראה דהא תנן אלו שחייב להכריז מצא פירות בכלי וכן כולו דא"ת דהו סימן ומשמע דאפילו ברה"ד דרבים מצוים שם חייב להכריז ולא מוכריז הרי אלא גבי בריכות ודוחק הוא להעמיד בסמטא וכן לקמן אמר לעולם רבנן כו' ומי קתני הרי אלו שלו אינו חייב להכריז קתני ויחיד והשתא מ"מ תפשוט דפליגי רבנן ברוב ישראל דקתני אם רוב ישראל חייב להכריז אלא ודאי הא לא מספקא ליה אם פליגי ברוב ישראל ופשיטא ליה דפליגי מוכח מתני' דפרשית: **מאן** שמעת ליה דאזיל בתר רובא. פירוש גבי מציאה ולא שייך הא לפלוגתא דהיישקין למיעוט:

ותפשוט מינה דמדור רבנן לר"ש כו'. וא"ת אי כעי למפשוט דמדור רבנן ניקא ר"ש היא וי"ל דמ"מ תפשוט דלא מצונו למימר דלר"ש אפילו ברוב ישראל הרי אלו שלו ולרבנן אפילו ברוב כנענים חייב להכריז דאי בר"ש אתיא אם כן ברוב ישראל חייב להכריז לר"ש ואי רבנן

אתיא אי"כ ברוב כנענים הרי אלו שלו: **בטמון.** ולא כעי לאוקמה שאין רבים מצויין שם מדמפליגי בין רוב העיר כנענים לרוב העיר ישראל משמע שמצא במקום שרוב בני העיר כנענים שם דאי מצא במקום שאין רבים מצויין לא תהי ליה למנקט רוב העיר אלא אם רוב כנענים או ישראל שכחו במקום שמצא וא"ת וקטמון לקח יגע בו אי משום שישנה אותה המופנה וקתנה ויכריז וי"ל דשמן התפנה ויהיה כנעני לא שמא לא ימצאנה התפנה וישיבנה לחורן עם הובל וא"ת ואמאי יכריז וקתנה לעצמו דכשלא ימצאנה בעליה ויחייא יאמר שאני הנין לקחה ואני' דאיכא רובא ישראל דהנין טעמא דר"ש דשני ברוב ישראל וי"ל דהוי יאוש שלא מדעת דכשנה שלוקחה דעין לא ידע האובד שנקלקה וברוב כנענים הוי שלו ויתקין דכנענים הטמינה ודכו רובא:

סָבֵר בְּפוֹתֵיהּ בְּחָדָא. וְלֹא גַעַי לְמִימַר דְּסָבֵר בְּרַבְּנָן דְּרַבָּנָן בְּרֹב כְּנַעְנִים וּמִכּוּל מְקוֹם יֵשׁ לְפִשּׁוֹת דְּהִלְכָּה כְּמוֹתוֹ בְּרֹב כְּנַעְנִים: **לְבָתֵּר** תְּרִיסַר יָרְחֵי שְׁתָּא כו'. פ' ה' עַצְמָן הִתְחִיר אַע"ג דְּלֹא הָיָה צָרִיךְ לִיתֵּן רַק דְּמִיָּהּ כְּדוֹתָן בְּפִרְקָן (דף כה) כָּל דְּבָר שְׁעוֹשֶׂה וְאוֹכֵל מְטַפֵּל בּו י"ב חֹדֶשׁ מִכָּאֵן וְאֵילָךְ שֶׁם דְּמִיָּהּ וּמִנִּיתוֹן אֲבָל רש"י פִּירֵשׁ שְׁמַצָּן

אֲחֵר י"ב חֹדֶשׁ שְׁאֵבְדוּ קָשָׁה דְּמִנְלָן שְׁתִּיָּא בְּשִׁבִּיל כּר לְמוֹצָא דְּהָאוֹבֵר אִינוּ מוֹתֵינֵשׁ שְׁבֹדֵר שְׁחֻמָּא יִסְבּוּר שְׁמִרְבּוּר נֶאֱבָדוּ וְכִרְוִי: **לְפָנִים** מְשׁוֹרֵת הָדִין. מֵאֲשֵׁר יַעֲשׂוּן נִפְקָא לָן לִקְמָן בְּפִרְקָן (דף טו) תִּימָה דְּלֹא מִימִיתָ קָרָא הָכָא כְּדִמִּיתִי לִקְמָן בְּעוֹבָדָא דְר' יִשְׁמַעֲלִי וּבְתַנּוּלָא קָמָא (כ"ק דף ק. ו) וְשֶׁם דִּיה לְפָנִים בְּעוֹבָדָא דְרַבִּי חִיאָא בְּמִרְיָא דִּינָר לְשׁוֹלְחָנִי וְנִמְצָא רַע וְלִקְמָן בְּסוּף פִּרְקָא הָאוֹמֵנִין (דף פג) מִימִיתָ קָרָא אֲתֵרָא לְמַעַן תִּלָּךְ בְּדֶרֶךְ טוֹבִים שְׁהוּא מִדְּבָרִי קִבְּלָה וְשִׁבְרִי קָרָא דְאֲשֵׁר יַעֲשׂוּן שְׁהוּא מִדְּבָרִי תוֹרָה וְיִל דְּלֹא מִימִיתָ קָרָא דְאֲשֵׁר יַעֲשׂוּן אֵלֶּא בְּמִקְוֶה שְׁאֲתִירִים חִיבִין וְהוּא פְּטוֹר כְּמוֹ בְּמִרְיָא דִּינָר דְּאֲתִירִים דְּכַעַן לְמִילָף חִיבִים וְר' חִיאָא דְלֹא בְּעִי לְמִילָף פְּטוֹר וּלְפָנִים מְשׁוֹרֵת הָדִין שִׁילֵם כְּמוֹ אֲתִירִים וְכֵן בְּעוֹבָדָא דְרַבִּי יִשְׁמַעֲלִי דָּקוּן אִינוּ לִפִּי בְּבִדּוּ הָיָה וְנִפְשָׁה לְפָנִים מְשׁוֹרֵת הָדִין כְּמוֹ אֲתִירִים וְהָכָא בְּשִׁמְעָתִין יוֹהֲרִינוּ בְּתֵר תְּרִיסַר יָרְחֵי שְׁתָּא כ"ע פְּטוֹרִים לְכָר לֹא מִימִיתָ קָרָא הָכָא וּמִי' מִשּׁוֹם לְפָנִים מְשׁוֹרֵת הָדִין גַּעַי לִיה לֹאֲהֲרִי בִין שְׁאִינוּ מִתְחַסֵּר מִמּוֹנָא אֲבָל בְּסוּף הָאוֹמֵנִין (שם) בְּהִנְהוּ שְׁקוּלֵי שְׁבֹדֵר לֹא הִתְבִּית וְעָשׂוּ לֹא הִפְסֵד גְּדוֹל מִשּׁוֹם לְפָנִים מְשׁוֹרֵת הָדִין אֵין לֹא הִפְסִיד לְכָר מִימִיתָ קָרָא לְמַעַן תִּלָּךְ בְּדֶרֶךְ טוֹבִים: **אֲתָא** לְקַמְיָה דְּרַב גְּרִיס' כְּדִמְשַׁמַּע בִּירוּשְׁלַיִם פִּרְקָא אֵין מְעַמְדִין וְאִפְּלוּ לְסַפְּרִים דְּגְרִיס' אֲבִי פִרְיָה שְׁפִיר מְבָשֵׁר שְׁתַּעֲלֵם מִן הָעֵץ דֹּאָף ע"ג דְּלֹא קִימָא לָן כְּרַב כְּדִפְרִישִׁית לְעֵל (דף כג) דִּיה מִתְרוּחוֹת מִדְּפִרְקָן בְּפִרְקָא גִיד הָנֶשֶׁה (חולין דף צו: ו) וְשֶׁם דִּיה הִכִּי אֲבָל בְּשָׂא מִי' מִי' פִּרְקָא שְׁפִיר דִּיכִין וְדִין הַמּוֹנָא שְׁהֵטוּ הַשְּׁלִיכִים שֶׁם אִפְּלוּ מֵאֵן דְּפִלְגִי אֲרַב מוֹדֵה הָכָא דְאֲסוֹר דְאִימֹר נִטְלָה מְעִיר שְׂרֻבָּה כְּנַעְנִים וּמִשְׁנֵי בְּעוֹמֵד וְרוֹאֵהוּ שְׁנִטְלָה מְעִיר שְׂרֻבָּה טַבְּחִי יִשְׂרָאֵל וְלִבֵּי מִימִיר בְּעוֹמֵד וְרוֹאֵה שְׁנִטְלָה לְפָנִי טַבְּחִי יִשְׂרָאֵל:

הָרִי שְׁאָבְדוּ כו'. דִּיה נִגְבּוּ וְאֵע"ג דְּבָרָא עַל לֹא תִנּוּב לֹא עָבַר עַל לֹא דְנִבְיָלָה וּבְחֻסְפָּתָא (פ"ב דחולין) תִּנְיָא בְּהִרְיָא הָרִי שְׁאָבְדוּ אוֹ נִגְבּוּ וְהָכָא נִקְטָא אֲבָדוּ אֲתֵרָא דְמִילָתָא: **שְׁמַצָּן** כְּאִשְׁפָּה. בְּפִי' דְּחוּלִי' (י"ב) מִפְּרֵשׁ גִּרְאִין דְּבָרִי רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי חֲנִנְיָא כְּשִׁמְצָן בְּאִשְׁפָּה שְׁבִישׁוּ שְׁאֵר רַבִּי חֲנִנְיָא לֹא פִלְגִי עָלֶיהָ אֵלֶּא בְּאִשְׁפָּה שְׁבִיתָ וּבְעוֹבָדָא דְהָכָא שְׁמַצָּן בְּדֶרֶךְ בִּלָּא אִשְׁפָּה הָיָה כְּאִשְׁפָּה שְׁבִיתָ: **אֲתָא** לְקַמְיָה דְרַבִּי אֲסִי גְרִיס' אַע"ג דְּבָקֵל דּוֹכְתִי חֲשִׁיב רַבִּי אֲמִי בְּרִישָׁא כְּדָאֲמַר (גִּטִּין דף טז) רַבִּי אֲמִי וְרַבִּי אֲסִי כְּהִנֵּי חֲשִׁיבִי דֹאֲרַעֲנָא דִּישְׂרָאֵל אָף עַל גִּב שְׁגֹדֹל מִמּוֹן אֵין תִּימָה שְׂבָא לְפָנֵי לִישָׁאֵל לִפִּי שְׁחִיבֵרֵי הָיָה אֲבָל אִי גְרִיסִין רַבִּי אֲבָא קָשָׁה דְרַבִּי אֲבָא הָיָה תְּלִמִּידוֹ שֶׁל רַבִּי אֲמִי כְּדִמּוּכָא גְבִי נִסְכָּא דְרַבִּי אֲבָא (שְׁבִעוֹת דף מז) וְאֵיךְ הָיָה בָּא לְפָנֵי (לְשׁוֹלָם):

וְאִיבָעִית אִימָא לְעוֹלָם רַבְּנָן. וּבְשָׂאִינָה שְׁמוֹן וְלֹא תִפְשׁוּת מִיָּה דְּמִדּוֹר לִיה בְּרֹב כְּנַעְנִים: מִי קִתְּנִי כו' אִינוּ חִיב לְהַכְרִיז קִתְּנִי. דִּכִּין דְּרֹבָא כְּנַעְנִים דְּלִמָּא דְּכְנַעְנִים הוּא וְשׁוֹלָו נָמִי לֹא הָיָה דְלֹא אֲזַל רַבְּנָן בְּתֵר רֹבָא בְּמִוִּנְיָא: מוֹתֵרֵת מִשּׁוֹם מְצִיָּאָה. דְאִינוּ חִיב לְהַכְרִיז: וְאִסְרָהּ בְּהִנְיָא. וְלִקְמִיָּה פִּרְיָא אִי' מִדּוֹ הִתֵּרֵר יֵשׁ בְּמִצִּיאָתָה: בָּא יִשְׂרָאֵל וְנָתַן סִימָן. יָצֵאת מִסְּפָק יוֹן כְּנַעְנִים וּמוֹתֵרֵת בְּשִׁתְּיָה לְמוֹצָא דְכִין דְּרֹבָא כְּנַעְנִים נִתְיָאֵשׁוּ הַכְּעִלִים: וְשִׁדּוּ בְּתֵרֵר בִּרְיָן. וּמוֹשְׁלִכִין בְּתֵרֵר בִּרְיָן דְּמִתְקִיל. יֵשׁ בּוּ מְכֻשׁוֹלִים אֲבָנִים וְסִתִּימַת גְּדָר שְׁעוֹשִׂין לְרַגְלִים וְלֹא מִיָּאֵשׁ סָבֵר לֹא יוֹכֵל הִתֵּרֵר לְהוֹלִיכִים חוּץ לְמִכְשׁוֹלִים וְרַגְלִים הָיוּ לְסוֹכְרוֹ וְלִנְקוּתוֹ וְלִכְרוּתוֹ שִׁישְׁפָּו מִקְמִי וְסוּמָךְ שִׁימְצָאֵם כְּשִׁיכְסִירֵר אוֹתוֹ וְיִנְקוֹם: כְּכִרִי לִיה. שְׁקוֹרִין נִשְׁבִּישׁ בְּלַע"ז כְּמוֹ עוֹשֵׂי שְׂכָר אֲנָמִי נִפֵּשׁ (וּשְׁעִיָּה יט): אִימָא מִיִּשְׂרָאֵל נִפְּלִי. לְפִיכָךְ חִיב לְהַכְרִיז וְלֹא אֲמַר: יֵיחַ דְּכָאֲמַרְנָן לְעֵיל בְּרֹב כְּנַעְנִים לְרַגְלָן: לֹא מִיָּאֵשׁ. שְׁהַבְּחָר יִמְצָאֵם: דְּבִי יִיִּסָּא. שְׁמוּכְרִים שֶׁם חֲשִׁים כְּתוּשִׁין לְדִיִּסָּא וְרַבִּים מִצְוִין שֶׁם: בְּתֵר תְּרִיסַר יָרְחֵי שְׁתָּא. מְצָאֵם: דְּגִלְדָּא. רַצְעָנִים: דִּיל. עוֹף שְׁקוֹרִין אוֹחֲלִטוֹר וְהוּא לִשׁוֹן דְּהָיָה: וְשִׁדְיָה בְּצִינִיתָא דְּבִי בִר מְרִיּוֹן. הַשְּׁלִיכְתוּ בִין דְּקָלִים שֶׁל בִּר מְרִיּוֹן: אֲסוֹר. שְׁמָא נִתְחַלֵּף בְּנִבְיָלָה: וְרוֹאֵהוּ. מִשְׁנִטְלָה עַד שְׁהִשְׁלִיכָהּ: כְּשִׁמְצָאֵא בְּאִשְׁפָּה. שְׁדִּרְךָ נִבְיָלָה לְהַשְׁלִיכָהּ: כְּאִשְׁפָּה: פְּרִיזִית. נִזְלֹתוֹת: אֲשַׁכַּח קִיבּוּרִי דְאֲזַל בֵּית אוֹלִיּוֹ. מִצָּא פְּקֻעִית שֶׁל טוֹר לְמַכְמוֹרֹת וְחִשּׁוֹת בְּמִקְוֶה הַשְּׁחִיבִין מִצְוִין: אוֹלִיּוֹ. צִידִים: הַעוֹשִׂים מְכֻמוֹרֹת: מוֹתֵנִי' מִצָּא פִּירוֹת בְּכָלִי. וְטַחַם כְּלִי יֵשׁ בּוּ סִימָן: כְּמוֹת שְׁהוּא. רִיקוֹן: כִּים. יֵשׁ בּוּ סִימָן לְכַעֲלֵם: צְבוּרִי פִירוֹת. בְּגַמִּי מִפְּרֵשׁ סִימְיָהוּ אוּ מִנְּיָן אֵין מוֹקֵם:

וְאִיבָעִית אִימָא לְעוֹלָם רַבְּנָן מִי קִתְּנִי הֵן שְׁלֹא אִינוּ חִיב לְהַכְרִיז קִתְּנִי וְיִינִי וְיִינִי יִשְׂרָאֵל וְיִהִיב בֵּיה סִימָנָא וְשָׁקִיל ת"ש דְאָמַר רב אפי מְצָא חֲבִית יוֹן בְּעִיר שְׂרֻבָּה כְּנַעְנִים מוֹתֵרֵת מִשּׁוֹם מְצִיָּאָה וְאִסְרָהּ בְּהִנְיָא בָּא יִשְׂרָאֵל וְנָתַן בָּה סִימָן מוֹתֵרֵת בְּשִׁתְּיָה לְמוֹצָאָה מִכָּאֵן כְּר"ש בֵּן אֲלֵעָזָר שְׁמַע מִיָּהּ כִּי קָאֲמַר כְּר"ש בֵּן אֲלֵעָזָר בְּרֹב כְּנַעְנִים אֲבָל בְּרֹב יִשְׂרָאֵל לֹא לְעוֹלָם אִימָא לָךְ כְּר"ש בֵּן אֲלֵעָזָר אִפִּי' בְּרֹב יִשְׂרָאֵל נָמִי קָאֲמַר וְרַב אֲסִי סָבֵר לָהּ פְּוִתִּיָּה בְּחָדָא וּפְלִיג עָלֶיהָ בְּחָדָא וְכִי מֵאֲחֵר דְאִסְרָא בְּהִנְיָא מוֹתֵרֵת מִשּׁוֹם מְצִיָּאָה לְמֵאִי הִלְכָּתָא אֲמַר רַב אֲשִׁי לְקַנְקֵתָא: הֵהוּא גְבָרָא דְאִשְׁכַּח אֲרִבְעָה זֻזִין דְּצִיּוּרִי בְּסִדְרָא וְשִׁדּוּ בְּתֵרֵר בִּרְיָן אֲתָא לְקַמְיָה דְרַב יְהוּדָה א"ל זִיל אֲכַרְזִי וְהָא זֻזִטוֹ שֶׁל יֵם הוּא שְׁאִנִי נִהַר בִּרְיָן בִּין דְּמִתְקִיל לֹא מִיָּאֵשׁ וְהָא רֹבָא כְּנַעְנִים נִינְהוּ ש"מ אֵין הִלְכָּה כְּר"ש בֵּן אֲלֵעָזָר אִפִּי' בְּרֹב כְּנַעְנִים שְׁאִנִי נִהַר בִּרְיָן דִּישְׂרָאֵל סָכְרוֹ לִיה וְיִשְׂרָאֵל כְּרוֹ לִיה בִּין דִּישְׂרָאֵל סָכְרוֹ לִיה אִימֹר מִיִּשְׂרָאֵל נִפֵּל וְכִין דִּישְׂרָאֵל כְּרוֹ לִיה לֹא מִיָּאֵשׁ רַב יְהוּדָה הָיָה שְׁקוּל וְאֲזַל בְּתֵרֵיהּ דְמַר שְׁמוּאֵל בְּשׁוּקָא דְבִי דִיִּסָּא א"ל מְצָא בָּאֵן אֲרַנְקִי מַהוּ אֲמַר לִיה הָרִי אֵלֹו שְׁלֹא בָּא יִשְׂרָאֵל וְנָתַן בָּה סִימָן מַהוּ א"ל חִיב לְהַחְזִיר תְּרִיתִי אֲמַר לִיה לְפָנִים מְשׁוֹרֵת הָדִין כִּי הָא דְאִבּוּהּ דִּשְׁמוּאֵל אֲשַׁכַּח הִנֵּךְ חֲמִיר בְּמִדְּבָרָא וְאִהֲדִרְנֵהוּ לְמַרְיָהוּ לְכַתֵּר תְּרִיסַר יָרְחֵי שְׁתָּא לְפָנִים מְשׁוֹרֵת הָדִין רַבָּא הָיָה שְׁקוּל וְאֲזַל בְּתֵרֵיהּ דְר"ג בְּשׁוּקָא דְגִלְדָּאִי וְאֲמַרִי לָהּ בְּשׁוּקָא דְרַבְּנָן א"ל מְצָא בָּאֵן אֲרַנְקִי מַהוּ א"ל הָרִי אֵלֹו שְׁלֹא בָּא יִשְׂרָאֵל וְנָתַן בָּה סִימָן מַהוּ אֲמַר לִיה הָרִי אֵלֹו שְׁלֹא וְהֵלֵא עוֹמֵד וְצוּחַ נַעֲשֶׂה כְּצוּחַ עַל בֵּיתוֹ שְׁנִפֵּל וְעַל סְפִינִתוֹ שְׁטַבְּעָה בִּים הֵהוּא דִין דְשָׁקִיל בְּשָׂרָא בְּשׁוּקָא וְשִׁדְיָה בְּצִינִיתָא דְבִי בִר מְרִיּוֹן אֲתָא לְקַמְיָה דְאִפִּי א"ל זִיל שְׁקוּל לְנִפְשָׁךְ וְהָא רֹבָא דִישְׂרָאֵל נִינְהוּ שְׁמַעַת מִיָּהּ הִלְכָּה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֵּן אֲלֵעָזָר אִפִּי' בְּרֹב יִשְׂרָאֵל שְׁאִנִי דִין דְכוּזֹטוֹ שֶׁל יֵם דְמִי וְהָא אֲמַר רַב בְּשֵׁר שְׁתַּעֲלֵם מִן הָעֵץ וְעָשׂוּ בְּעוֹמֵד וְרוֹאֵהוּ: ר' חֲנִינְיָא מְצָא גְדִי שְׁחוּט בִין טַבְּרִיא לְצִיפּוּרִי וְתִתִּירוּהוּ לֹא אֲמַר רַבִּי אֲמִי תִתִּירוּהוּ לֹא מִשּׁוֹם מְצִיָּאָה כְּר"ש בֵּן אֲלֵעָזָר מִשּׁוֹם שְׁחִיטָה כְּרַבִּי חֲנִנְיָא בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי דְתִנְיָא הָרִי שְׁאָבְדוּ לֹא גְדִיּוֹ וְתִרְגְּמוּלֵיוֹ וְהִלָּךְ וּמִצָּאֵן שְׁחוּטִין ר' יְהוּדָה אוֹסֵר וְרַבִּי חֲנִינְיָא בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי מִתִּיר אֲמַר רַבִּי גִרְאִין דְבִרִי רַבִּי יְהוּדָה כְּשִׁמְצָאֵן בְּאִשְׁפָּה וְדְבָרִי רַבִּי חֲנִנְיָא בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי כְּשִׁמְצָאֵן בְּבֵית מִדְּהִתִּירוּהוּ לֹא מִשּׁוֹם שְׁחִיטָה רֹבָא יִשְׂרָאֵל נִינְהוּ שְׁמַעַת מִיָּהּ הִלְכָּה כְּר"ש בֵּן אֲלֵעָזָר אִפִּי' בְּרֹב יִשְׂרָאֵל אֲמַר רַבָּא רֹב כְּנַעְנִים וְרֹב טַבְּחִי יִשְׂרָאֵל רַבִּי אֲמִי אֲשַׁכַּח פְּרָגִיּוֹת שְׁחוּטוֹת בִין טַבְּרִיא לְצִיפּוּרִי אֲתָא לְקַמְיָה דְר' אֲסִי וְאֲמַרִי לָהּ לְקַמְיָה דְר' יוֹחָנָן וְאֲמַרִי לָהּ בִי מְדַרְשָׁא וְאֲמַרִי לִיה זִיל שְׁקוּל לְנִפְשָׁךְ רַבִּי יִצְחָק נִפְתָּא אֲשַׁכַּח קִיבּוּרָא דְאֲזַל בֵּיה אוֹלִיּוֹ אֲתָא לְקַמְיָה דְר' יוֹחָנָן וְאֲמַרִי לָהּ בְּכִי מְדַרְשָׁא וְאֲמַרִי לִיה זִיל שְׁקוּל לְנִפְשָׁךְ: מוֹתֵנִי' וְאֵלֹו חִיב לְהַכְרִיז מְצָא פִירוֹת בְּכָלִי אוּ כְּלִי כְּמוֹת שְׁהוּא מְעוֹת בְּכִים אוּ כְּמֹת שְׁהוּא צְבוּרִי פִירוֹת מְעוֹת שְׁלִשָּׁה

דווקא כאשר יהודי נמצא בדרגא נעלית, עד לתכלית העילוי – אזי מגיע הוא לידי הכרת מצבו האמתית לאשורו, שעדיין חסר בעבודתו כו'.

משיחת ליל כ"ף מריחשוון ה'תשד"מ

בבא מציעא דף כד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) רלא

הרי שתי תשובותיו סותרות זו את זו, שאם הרי אלו שלו ומפני
שנתיאשו הבעלים, מדוע כשנתנו סימן חייב להחזיר. **אמר** ליה מר
שמואל, מה שאמרתי שחייב להחזיר, כוונתי **לפנים משורת הדין**.
בי **הא דאבוה דשמואל אשכח הנה הנה הנה** **במדבר** – וכמו המעשה
שאביו של שמואל מצא חמושים במדבר, **ואהדרינהו לפרהיהו**
לבתר תריסר ירחי שתא – והחזיר אותם לבעליהם למרות שהוא
מצא אותם אחרי שנים עשר חודש שזמן אביהם, וודאי בעליהם
כבר התייאש, שעשה כן **לפנים משורת הדין**.
הגמרא מביאה דין דומה בענין זה: **רבא הוה שקול ואיל** **בתריה**
דרב נחמן בשוקא דגלגלא – רבא היה מהלך אחרי רב נחמן בשוק
הרצענים עושי מנעלים, **ואמר** ליה **בשוקא דרבנן** – ויש אומרים
שבשוק החכמים היה מהלך, **אמר** ליה רבא, **מצא כאן ארנקי**, מהו.
אמר ליה רב נחמן, **הרי אלו שלו**, חזר ושאל, **בא ישראל ונתן** **בה**
סימן, מהו. **אמר** ליה רב נחמן, **הרי אלו שלו**. חזר רבא ושאל, **והלל**
בעל האבידה עומד וצווח שלא התייאש. השיב רב נחמן, **נעשה**
הבעלים כמי שצווח שאינו מתייאש על ביתו **שנפל ועל ספינתו**
שטבעה בים שאין בכך כלום והרי הוא הפקר לכל.
הגמרא מביאה מעשה ומנסה להוכיח שהלכה כרבי שמעון בן
אלעזר אפילו ברוב ישראל: הווא דיו דשקיל **בשרא בשוקא ושדיה**
בצנייתא דבי בר כריון – מעשה בעוף הנקרא דיו שלקח בשר בשוק
וזרק אותו בין עצי הדקל של אדם ששמו בר מריון, **אתא** בר מריון
לקמיה דאביי – לפני אביי, ושאל אותו מה דינו של הבשר שנמצא
בין דקליו. **אמר** ליה אביי, **זיל שקול לנפשך** – יכול אתה לקחתו
לעצמך. מדייקת הגמרא: **והא רובא דישיראל נינהו** – והרי רוב
המצויים בשוק זה הם ישראל, **שמעת מינה שהלכה כרבי שמעון בן**
אלעזר שהמוצא במקום שרבים מצויים הרי אלו שלו, **אפילו**
במקום שרוב ישראל מצויים. דוחה הגמרא: **שאני דיו דכוזבו של**
ים דמי – שונה הדין בדיו הנוטל בשר שהרי הבעלים מתייאש
ממנו משום שאין באפשרותו להציל את הבשר, וכמו שאדם
מתייאש כשוכסו נשטפו לים.
מקשה הגמרא: כיצד התיר אביי את הבשר באכילה, **והא ו-והרי**
אמר רב, בשר שנתעלם מן העין אסור – בשר שבמשך זמן מה לא
ראהו ישראל, הרי הוא אסור מחשש שהוחלף בבשר איסור.
מתרצת הגמרא: מדובר בעומר ישראל וואהו את הבשר במשך
כל הזמן מעת שנטלו העוף ועד שהשליכו, וראה שלא הוחלף
בבשר איסור.
הגמרא מנסה להביא ראיה נוספת: **רבי חנינא מצא גדי שחוט בין**
מכריא לצפורי, והתירוהו לו חכמים. **אמר** רבי אמי, התירוהו לו
משום **מצאיה**, דהיינו שהתירו לו לקחתה ופטורוהו מהשבה, **וכרבי**
שמעון בן אלעזר, ומשום שהיטה – וכן התירו לו את הגדי באכילה
ולא חששו שהוא נבילה, **כרבי חנניא בנו של רבי יוסי הגלילי**,
דתניא בברייתא, הרי שאכרו לו גדי ותרנגוליו וקלד ומצאן
שחוטין, ואין ידוע אם נשחטו כהלכה, **רבי יהודה אומר** באכילה,
ורבי חנניא בנו של רבי יוסי הגלילי מתיר. **אמר** רבי, **נראין דברי רבי**
יהודה האוסר, לפסוק כמותו **בשמצאן באשפה**, לפי שהדרך היא
להשליך את הנבילה באשפה, ונראים דברי רבי חנניא בנו של רבי
יוסי הגלילי המתיר, לפסוק כמותו **בשמצאן בכניו**, דמסתמא הם
שחוטים כהלכה. מדייקת הגמרא: **מהתירוהו לו משום שהיטה**,
שמע שרובא ישראל נינהו במקום שנמצא הגדי, ועל כן אנו
תולים שנשחט כהלכה על ידי ישראל, **שמעת מינה הלכה כרבי**
שמעון בן אלעזר שהרי אלו שלו **אפילו ברוב ישראל**.
הגמרא דוחה: **אמר רבא**, מדובר במקום שיש בו רוב כנענים, ולכן
הרי אלו שלו, ובהבשר מותר באכילה לפי שרוב ספקי – השוחטים
הם ישראל, ומסתמא הבשר נשחט כהלכה, אבל ברוב ישראל
יתכן שאין הלכה כרבי שמעון בן אלעזר.
מעשה נוסף בענין זה: **רבי אמי אשכח פרגיות שחוטות** – רבי אמי
מצא גולות שחוטות בין **מכריא לצפורי**, **אתא** לקמיה **דרבי אסי**
לשאל מה דינם, **ואמר** ליה **לקמיה דרבי יוחנן** – ויש אומרים שבא
לשאל לפני רבי יוחנן, **ואמר** ליה **בי מדקשא** – ויש אומרים שבא

הגמרא מתרצת תירוץ נוסף: **ואיבעית אימא, לעולם** המשנה
כשיטת **רבנן** ואין צורך להעמיד את המשנה בטמון, ומכל מקום
אין להוכיח שחכמים מודים לרבי שמעון בן אלעזר ברוב נכרים,
שהרי מי קתני 'הו' שלו', הלא אין כתוב כן, אלא **אינו חייב להכריז**
קתני, ודיינו משום שכיון שזו עיר שרובה נכרים יתכן שנפלה
מנכרי ואין בה חיוב השבה, אך יתכן גם שנפלה מישראל, ולכן
יניח המוצא את המציאה וייתי ישראל ויהי בית סימנא ושקיל –
עד שיבוא ישראל ויתן סימן אלא אבידתו.
הגמרא מנסה להוכיח שרבי שמעון בן אלעזר מדבר רק ברוב
ישראל: **תא שמע, דאמר רב אסי, מצא חבית וין בעיר שרפה**
כנענים, מותרת היא למוצאה משום **מצאיה**, ואינו חייב להכריז,
ומכל מקום **אסורה בהנאה** כדין יין של נכרים, ואם בא ישראל ונתן
בה סימן, הרי שוב אין להסתפק שהיין הוא של נכרים, מותרת היא
בשתיה **למוצאה**, ואינו צריך להחזירה לבעלים, שכיון שנאבדה
בעיר שרובה נכרים התייאש הבעלים ממנה. מדייקת הגמרא:
במאן – כשיטת מי נאמרה הלכה זו, **כרבי שמעון בן אלעזר**, הסובר
שאבידה במקום שרבים מצויים בו הרי היא שלו, ומכך שנקט רב
אסי דין זה דווקא בעיר שרובה כנענים, **שמע מינה, בי קאמר רבי**
שמעון בן אלעזר ברוב כנענים דווקא, אבל ברוב ישראל לא, וחייב
להכריז. דוחה הגמרא: **לעולם אימא לך רבי שמעון בן אלעזר אפילו**
ברוב ישראל נמי קאמר, ורב אסי כבר לה כוונתיה **בהנאה ופליגי עליה**
בתנא – סובר כמדותו רק ברוב נכרים ואילו ברוב ישראל הוא חולק
סובר כחכמים.
למדנו לעיל שהמוצא חבית בעיר שרובה נכרים מותרת למוצאה
משום מציאה אך אסורה בהנאה. שואלת הגמרא: **וכי מאחר**
דאסירא בהנאה, מותרת משום מצאיה **למאי הלכתא** – לשם מה
נאמר. עונה הגמרא: **אמר רב אשי, לקנקנה** – לומר שיכול
להשתמש בקנקן, שהלא רק היין אסור.
הגמרא מביאה מעשה ומנסה לפשוט ממנו את הספק האם הלכה
כרבי שמעון בן אלעזר: הווא נבדא **אשכח ארבעה זוזי דציירי**
בכרינא ושידי כנהר בירן – מעשה באדם שמצא ארבעה זוזים
צרוכים בסדין מושלכים בנהר בירן, **אתא לקמיה** – בא לפניו **דרב**
יהודה לשאול מה דין הזוזים. **אמר** ליה רב יהודה, **זיל אכריז** – לך
והכרו עליהם. שואלת הגמרא: **והא זוזי של ים הוא** – הרי אופן
זה דומה למוצא מציאה במה ששטף הים מן היבשה שהדין הוא
שהיא של המוצא כיון שהבעלים מתייאש, וכן כאן אין אדם
מעלה בדעתו שתעלה אבידתו מן הנהר.
מתרצת הגמרא: **שאני נהר בירן** **דמתקיל לא מיאש** – נהר בירן
שונה משאר ימים ונהרות, שכיון שהדרך היא שיש בו הרבה
מחוסמים ומכשולים ללכוד בו את הדגים, והאבידה עשויה
להיעצר בין המכשולים, אין הבעלים מתייאש, כיון שהוא אומר
בדעתו שכשיסכרו את הנהר יוכרו וינקו אותו ימצאו גם את
אבידתו.
מדייקת הגמרא: **והא רובא כנענים נינהו בנהר בירן**, ולמה חייב
להכריז, **שמע מינה שאין הלכה כרבי שמעון בן אלעזר אפילו ברוב**
כנענים. דוחה הגמרא: **שאני נהר בירן דישיראל סברו ליה וישיראל**
ברו ליה – שישיראל הם חוסמים וכורים ומנקים אותו בעת הצורך,
ובין דישיראל סברו ליה אימור מישיראל נפל – וכיון שישיראל
חוסמים אותו יש לחשוש שהאבידה נפלה מישראל, **ובין דישיראל**
ברו ליה לא מיאש – וכיון שישיראל מנקים את הנהר אין הבעלים
מתייאש כיון שחושב שבודאי ישראל ימצא את האבידה ויכריז
עליה.
הגמרא מביאה אופן שלמרות שהמוצא פטור מהשבת אבידה,
מכל מקום יש לו להשיב לפנים משורת הדין: **רב יהודה הוה שקול**
ואיל בתריה דמר שמואל בשוקא דבי דיקא – רב יהודה היה מהלך
אחרי מר שמואל בשוק שמוכרים שם חטים כתושים לדייסה,
אמר ליה רב יהודה למר שמואל, **מצא כאן ארנקי**, מהו. **אמר** ליה
מר שמואל, **הרי אלו שלו**, חזר ושאל, **בא ישראל ונתן** **בה** **סימן**,
מהו. **אמר** ליה מר שמואל, **חייב להחזיר**. שאל רב יהודה, **תיתי** –

וכגון שמצא ערימה של שלשה מִקְּבָעוֹת או יותר, המונחים זה על זה, ואפילו ברשות הרבים, וכן בְּרִיבוֹת – עומרים קטנים, שכורכים וקושרים את ראשי השבלים כשיעור מלוא אגרוף, שנמצאו בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד, ואין מצויים שם בני אדם שידרסו עליהם, ואם יש בהם סימן הוא משתמר, וכן בְּכִירוֹת לחם מאפיתיו שֶׁל בָּעַל הַבֵּית ולא מהנחתום, ויש בהם סימן, וכן גִּידֵי צֶמֶר – פיסות צמר כמות שהוא משנגז, הַלְקִיחוּן ו-הקנויים מִבֵּית הָאוֹמֶן, ודרך האומן לגזוז את צמרו בשינוי מגילות שאר המדינה, ושינוי זה חשוב סימן, וכן בְּרִי יוֹן וְכִדֵי שָׁמֶן, הסוגרים במכסה וחתומים בטיט, הָרִי אֱלוֹ תַּיִב לְהַכְרִיז עליהם, לפי שיש בהן סימן ולא התייאשו הבעלים מהם:

גמרא

שנינו במשנה מצא פירות בכלי או מעות בכיס, חייב להכריז. מדייקת הגמרא: מִצָּמָא – דווקא משום דְּמִצָּמָא את הפירות בתוך הכלי, וכן את המעות בתוך הכיס, מפני שאנו תולים שהפירות שייכים לבעל הכלי, הָא – אבל בלי וּלְפָנֵינוּ פירות או כִּסִּים וּלְפָנֵינוּ מעות ולא בתוכם, הָרִי אֱלוֹ, הפירות והמעות שאין בהם סימן, לפי שאנו אומרים שנפלו מאדם אחר ולא מהכלי וכיון שאין בהם סימן נתייאשו הבעלים. תַּנְיָא – שנינו במשנתנו לְהָא דְתַנּוּ רַבֵּן כַּפִּי המבואר בברייתא האומרת מִצָּמָא כְּלִי וּלְפָנֵינוּ פירות, כִּסִּים וּלְפָנֵינוּ מעות, הָרִי אֱלוֹ שֵׁלוֹ. אבל אם היו מִקְּבָעוֹת של הפירות בתוך הכלי וּמִקְּבָעָתָן על גַּבֵּי הַקֶּרֶקֶע, או שהיו מִקְּבָעָתָן של המעות בתוך הכיס וּמִקְּבָעָתָן על גַּבֵּי הַקֶּרֶקֶע, חָיִיב לְהַכְרִיז גם על הפירות או המעות, שכן הדבר מוכיח שאף אותם הפירות או המעות נפלו מאותו כלי והם של בעליו.

מקשה הגמרא מברייטא: וְרַמְיָנָהּ, מִצָּמָא דְכָר שָׂאִין בּוֹ סִימָן בְּצַד דְּכָר שֵׁישׁ בּוֹ סִימָן, כגון מעות ליד כיס, הרי הוא חָיִיב לְהַכְרִיז גם על המעות, אבל אם בָּא בְּעַל הַכִּסִּים שיש בו סִימָן, ונתן את סימני הכיס, וְנִמְלֵא אֶת הַכִּסִּים שֵׁלוֹ, ואמר שאין המעות שלו, זָכָה הָלָה – המוצא בְּדָכָר שָׂאִין בּוֹ סִימָן, וקשה שלעיל אמרנו שאינו חייב להכריז על המעות.

מתרצת הגמרא: אִמֵּר רַב זְבִיד, לֹא קָשְׁיָא, הָא – המשנה וכן הברייתא הראשונה האומרות שאם מצא דבר שאין בו סימן ליד דבר שיש בו סימן, שהדבר שאין בו סימן שייך למוצא ולא לבעל הסימן. מדברות בְּכִבּוּאָא ו-גיגיתו [וכִּתְיָנָא] – פשתן שהיו מונחים זה ליד זה, שאם היה הפשתן נופל ממנה היה נשאר בה מעט ממנו, וכיון שלא נשאר מוכח שאינו שייך אליה, וכן הוא בכיס ומעות שאם לא נשארו בו מעות ראייה היא שלא ממנו נפלו. וְהָא – הברייתא השניה שמבואר בה שחייב להכריז, בְּצָנָא ו-סל ופִּירִי, וכשנופלים פירות מהכלי רגילות הוא שיפלו כולם, וכיון שכן אין הוכחה שהפירות לא נפלו מהכלי, וחייב להכריז אף עליהם.

תירוצים נוספים: רַב שְׁשֵׁא אִמֵּר, הָא וְהָא – המשנה והברייתות מדברות בְּצָנָא ופִּירִי, וְלֹא קָשְׁיָא, הָא – הברייתא השניה האומרת שחייב להכריז, דְּאִשְׁתִּיר בָּהּ מִיד – שנשאר בכלי מעט פירות, ולכן מן הסתם יש לומר שגם הפירות שבחוץ נפלו מאותו הכלי ושייכים הם לבעל הכלי, וְהָא – המשנה והברייתא הראשונה ששנינו בהן שהוא של המוצא, דְּלֹא אִשְׁתִּיר בָּהּ מִיד, וכיון שלסתם כלי יש שוליים הנכפלים כלפי פנים, היה על חלק מהפירות להשאר בתוכו, וכיון שלא נשארו הדבר מוכיח שלא נפלו מן הכלי והם שייכים למוצא.

ואִבְרִיעִית אִימָא, הָא וְהָא דְלֹא אִשְׁתִּיר בָּהּ מִיד, וְלֹא קָשְׁיָא, הָא – הברייתא השניה מדברת דְּמַהְדְּרִי אִפִּיה לְגַבֵּי פִירִי – שפי הכלי הוא כלפי הפירות ויתכן שהפירות נפלו מהכלי, ולכן הפירות שייכים לבעל הכלי, וְהָא – המשנה והברייתא הראשונה מדברות דְּלֹא מַהְדְּרִי אִפִּיה לְגַבֵּי פִירִי, ונראה מתוך כך שהפירות לא נפלו מן הכלי ואינם שלו.

וְאִבְרִיעִית אִימָא, הָא וְהָא דְמַהְדְּרִי אִפִּיה לְגַבֵּי פִירִי, וְלֹא קָשְׁיָא, הָא –

המשנה וכן הברייתא הראשונה מדברות דְּאִיתִי לָהּ אוֹנְגִין ו-שפה לְצָנָא – שיש לסל שוליים הנכפלים כלפי פנים הסל ומעכבים את מה שבתוכו מליפול כולו מהסל, ומכך שלא נשאר בסל מאומה מוכח שהפירות לא היו בסל, וְהָא – הברייתא השניה מדברת דְּלִיתִי לָהּ אוֹנְגִין לְצָנָא, ויתכן שהפירות היו בתוך הסל ונפלו כולם החוצה, ויתכן שהפירות שייכים לבעל הסל, לכן חייב להכריז:

שנינו במשנה: ואלו חייב להכריז, מצא וכו' צְבֹרִי פִירוֹת וְצְבֹרִי מְעוֹת, חייב להכריז:

אומרת הגמרא: שְׂמַעְתָּ מִיָּנָה שִׁמְנָן תְּנִי סִימָן להחזיר על פיו, ולכן משיבים את הציבורים על פי סימן מניינם. דוחה הגמרא: תַּנְיָ – אפשר לגרוס במשנה צְבֹר פִּירוֹת בלשון יחיד, ואין כאן מנין ציבורים היכול לשמש כסימן, אלא כיון שצבורים הם, מוכח שהונחו שם, והסימן הוא המקום בו הונחו. שְׂמַעְתָּ מִיָּנָה שאם אומר המאבד את מְקוֹם האבידה תְּנִי סִימָן. דוחה הגמרא: תַּנְיָ צְבֹרִי פִירוֹת בלשון רבים, והסימן הוא מנין הציבורים ולא המקום. נמצא שאין להוכיח ממשנתנו דבר, שאין לדעת אם הסימן כאן הוא המקום או המנין:

שנינו במשנה: שְׁלֹשָׁה מִקְּבָעוֹת זֶה עַל גַּבֵּי וְכו' הרי אלו חייב להכריז:

אִמֵּר רַבִּי יִצְחָק מִגְּדֻלָּתָהּ, וְהוּא שְׁעִשְׂוִין ומונחים המטבעות זה על גבי זה בְּמִגְדָּלָיו, שהמטבע התחתונה רחבה יותר מהאמצעית והאמצעית יותר מהעליונה, שודאי שבכוונה הונחו כך ושכחם בעליהם, לפיכך נוטל ומכריז, והבעלים נותן סימן זה שהיו המטבעות מונחים כמגדל. הגמרא מביאה שכן נאמר גם בברייתא: תַּנְיָא נִמֵּי חָבִי, מִצָּמָא מְעוֹת מְפּוֹרוֹת, הָרִי אֱלוֹ שֵׁלוֹ, עֲשׂוִין בְּמִגְדָּלִים, חָיִיב לְהַכְרִיז, וְאֵלוֹ הֵן עֲשׂוִין בְּמִגְדָּלִים, שְׁלֹשָׁה מִקְּבָעִין ו-מטבעות שאינם שוים ברחבם, והתחתון רחב מן האמצעי והאמצעי רחב מן העליון המונחים זה על גַּבֵּי זֶה.

מקשה הגמרא: הָא גּוֹפָא קָשְׁיָא – הרי דברי הברייתא קשים בפני עצמם, אִמֵּרְתָּ בברייתא ברישָא, מִצָּמָא מְעוֹת מְפּוֹרוֹת, הָרִי אֱלוֹ שֵׁלוֹ, ויש לדייק מכך שרק אם היו מפורות, הָא – אבל מִשְׁלֹפֵי שְׁלֹחֲפִי – מונחות באופן שמקצת המטבע מונח על המטבע שתחתיו, ומקצתו על גבי הקרקע. חָיִיב לְהַכְרִיז, ומשמע שאף סדר זה נחשב לדרך היגות. אִימָא סִיפָא שנאמר שם שדווקא אם היו המטבעות עֲשׂוִין בְּמִגְדָּלָיו, חָיִיב לְהַכְרִיז, הָא מִשְׁלֹפֵי שְׁלֹחֲפִי אין זה דרך היגות אלא דרך נפילה וְהָרִי אֱלוֹ שֵׁלוֹ. מתרצת הגמרא: הַתַּנְיָא בברייתא, כִּלְ שָׂאִין המטבעות עֲשׂוִין בְּמִגְדָּלָיו ממש, מְפּוֹרוֹת קָרִי לָהּ, ולכן ברישָא שכתוב 'מצא מעות מפורות הרי אלו שלו', הכוונה גם באופן שמקצת המטבע על גבי המטבע שתחתיו ומקצתו על גבי קרקע.

עוד פרטים בדין זה: אִמֵּר רַבִּי חֲנִינָא, לֹא שָׁנוּ שאם מצא שלושה מטבעות זה על גבי זה חייב להכריז, אֱלֹא אם היו המטבעות מוטבעים בצורות ודמויות שֶׁל שְׁלֹשָׁה מְלָכִים שונים, אֲבָל אם היו שֶׁל מֶלֶךְ אֶחָד, אֵינִי חָיִיב לְהַכְרִיז.

מקשה הגמרא: חֲבִי דַּי, אִי דְעֲשׂוִין בְּמִגְדָּלָיו, אחד על השני בגדלים שונים, אֲפִילוֹ שֶׁל מֶלֶךְ אֶחָד נִמֵּי חָיִיב להכריז, שכן מה שמסודרים כמגדל מוכיח שהוא דרך היגות, וְאִי דְאֵין עֲשׂוִין בְּמִגְדָּלָיו, אֲפִילוֹ שֶׁל שְׁלֹשָׁה מְלָכִים, נִמֵּי לֹא חָיִיב להכריז לפי שהוא דרך נפילה. מתרצת הגמרא: אֱלֹא אִי אִתְּמַר דִּינוּ שֶׁל רַבִּי חֲנִינָא, חָבִי אִתְּמַר, לֹא שָׁנוּ שמטבעות המסודרים כמגדל חייב להכריז, אֱלֹא שֶׁל מֶלֶךְ אֶחָד, אבל כל אחד הוא ברוחב שונה, והרי הם חשובים כְּעֵין שלושה מטבעות של שְׁלֹשָׁה מְלָכִים, (אֲבָל שֶׁל מֶלֶךְ אֶחָד אֵינִי חָיִיב לְהַכְרִיז) וְחֲבִי דַּי – ונמחו האופן שהם חשובים כְּעֵין של שלושה מלכים, כגון דְּעֲשׂוִין בְּמִגְדָּלִים, שְׁרִיחָא תַתָּא – המטבע הרחבה למטה, וּמִצָּעָא עֲלִיחָא – והמטבע האמצעית ברוחבה עליה, וּוּטָא עֲלִיחָא מִצָּעָא – והמטבע הקטנה על האמצעית, דְּאִמְרִינן שמכך שנמצאו בסדר זה, שהבעלים אֲנֻחִי אֲנֻחִינָה בצורה זו בכוונה, אֲבָל אם הם כְּעֵין שֶׁל מֶלֶךְ אֶחָד, וכלומר דְּבִלְחָה בִּי הֲדִי נִינְהוּ – שכולם באותו רוחב, אָף עַל גַּבֵּי דְמִנְחָי

בבא מציעא. אלו מציאות – פרק שני דף כה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) רלג

בבבא וביבאנא. פי רשיי דמתני' בבבא וביבאנא וקשה דקתני מצא פירות ו"א דביבאנא אקרי פירי כדאמרין (בבאראשית רבה) ויבא קין מפרי האדמה ורע פשתן הביא ודוחק ונראה דמתני' בצנא ופירי דכיון דאין הפירות מחוברים יחד אילו מן הכלי נפלו היה קצת נשאר מהם בכלי אבל פשתן שקשור ביחד וכול להיות שבכלי היה נפל ור"ח פי דפריך אמאי דקאמר מקצתן על גבי קרקע חייב להכריז ורמינהו מצא דבר כו' בא בעל סימן ונטל את שלו וזה המוצא במה שבדיו היינו מה שבחזין אע"פ שיש בפנים קצת פירות ואפילו בעל כלי אומר שכולן שלו ולפי זה גרס בסמוך הא והא דאשתתירי ביה:

שְׁמַעַת מינה מנן הוי סימן. אע"א דפשיטא ליה לעיל מדמשקל הוי סימן מדה ומנן נמי הוי סימן כעי לאובדוהי בהם שבידו היינו מה שבחזין נמי דקתני אבל מצא שנים חייב לא קאמר ש"מ מנן הוי סימן (ולא אלימא ליה ברייתא למפשט מניה) אי נמי דמצי למדחי דמנן ודחויא הוי סימן:

והוא שעשויין במגדלן. אי מנן הוי סימן במה שעשויין במגדלן דיעון דדרך היינוהו הנה ובתרי לא סגי דטבעא מכריז אבל אם מקום הוי סימן אפילו בתרי וגשויין במגדלן דיעון דדרך היינוהו הנה דאי בתרי אפי' עשויין במגדלן לא דיעון דדרך היינוהו הנה דאימור דרך נפילה הנה דאתרמי חבי א"כ לקמן מאי פריך (אר' ויחזון) מאי אריא תלתא אפי' בתרי סגי ור"ל דשפיר משני טבעא מכריז:

הא גופא קשיא. אמתני' לא פריך דמציון למימור דג' מטבעות היינו פירוש דצבורי מעות: כאבני

שְׁלִשָּׁה מטבעות זה על גב זה: אמר רבי יצחק מנגדלאה והוא שעשויין במגדלן תנאי נמי הכי מצא מעות מפותרות הרי אלו שלו עשויין במגדלים חייב להכריז ואילו הן עשויין במגדלים **שְׁלִשָּׁה** מטבעין זה על גב זה והא גופא קשיא אמרת מצא מעות מפותרות הרי אלו שלו הא משלחפי שלחופי חייב להכריז אימא סיפא עשויין במגדלן חייב להכריז הא משלחפי שלחופי הרי אלו שלו תנא כל שאין עשויין במגדלן מפותרות קרי להו א"ר חנינא לא שנו אלא של שלשה מלכים אבל של מלך אחד אינו חייב להכריז היכי דמי אי דעשויין במגדלן אפילו של מלך אחד נמי ואי דאין עשויין במגדלן אפילו של שלשה מלכים נמי לא אלא אי אתמר הכי אתמר לא שנו אלא של מלך אחד פערין שלשה מלכים (אבל של מלך אחד אינו חייב להכריז) והכי דמי דעשויין במגדלים רויחא תתאה ומציעא עילוייה ווטא עילוייה מצינא דאמרין אנחיהו אבל של מלך אחד דכולהו פי הדדי נינהו אע"ג דמנחי אהדרי הרי אלו שלו אימר אתרמוי אתרמי ובהדי הדדי נפול ורבי ויחנן אמר אפילו של מלך אחד נמי מכריז מאי מכריז מנן מאי אריא תלתא אפי' תרין נמי אמר רבינא טבעא מכריז בעי ר' ירמיה כשיר מהו כשורה מהו כחצובה מהו כסולם מהו פשוט מהא חדא דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבבה כל שאילו מכנים לה קיסם ביניהן ונוטלם בבת אחת חייב להכריז פער רב אשי כאבני

ומטבעות הוו זו ע"א זו ויש כאן סימן דלא אתרמי דנפול הכי ופרכינן מאי מכריז מנן: כר וכו' מטבעות מצאתי וזה בא ונתן סימן זו ע"א זו מצאתם: טבעא מכריז. מטבעות מצאתי הלכך תרי לא סימנא הוא דמיטעט מטבעות ב': כשיר. מוטלין בעגול כאצבעד: כשורה. זו אצל זו: כחצובה. כג' רגלי קנמן כל אחד כנגד אריר של שני קוה: כסולם. רוב אמצעי על

כאבני

שְׁלִשָּׁה מטבעות זו ע"א זו. בבגמרא מפרש סימניה: **גמ'** טעמא דמצא כו'. הקם הוא דאמר שהפירות לבעל הכלי: הא כלי ולפניו פירות. הרי אלו הפירות של מוצאן ואע"פ שהכלי לבעל הסימן את הכלי יחזיר ואת הפירות יעבב לו ולא אמרינן מהאי קנא נפל: מקצתן בכלי כו'. הדיבר מוכיח דהנך דעל גבי קרקע דהנך הוא וחיוב להחזירם למי שיתן

סימן בכלי וכן מעות לבעל הכיס: ח"נ **מצא** דבר שאין בו סימן בצד דבר שיש בו סימן. כגון מעות לפני כיס: חייב להכריז. על הכל וינתנו המעות לבעל הכיס: בא בעל סימן ונטל את שלו. את הכיס ואמר אין המעות שלי וזה הלה במעות: הא. דקתני הרי אלו שלו: בבבא וביבאנא. יגית מוטלת ופשתן לפניה דודאי האי פשתן לא מוכבא נפל דאי מינה נפל הנה משתתיר בה הווא הדין לכיס ולפניו מעות מהאי טעמא והא דקתני חייב בצנא ופירי דעבידי דשרקי ונפלי מניה כולה: הא דקתני חייב בראשתתירי. ואיבא למימר הנך דאבראי מניה נפל: והא דלא אשתתירי. כיון דסתם צנא יש לו אוגנין כפולים לתוכו אי מותכו נפל הנה מושתתיר ביה דאוגנין מעכב ליה ח"ג הא והא דלא אשתתיר ביה מיד: הא דאית ליה אוגנין. לא מניה נפל דאי מניה נפל הנה מושתתיר ביה מיד: ש"מ מנן הוי סימן. דאי לא הכי מאי סימן איבא: תני צבורי פירות. דאין באן מנן מאי סימניה מקום דכיון דצבורין היינוהו הנה ויחבי סימנא במקום פלוני הנחתים: תני צבורי פירות. סימני מנן דהוי מדיח ליה לא הא תפשוט ולא הא תפשוט: והוא שעשויין במגדלן. לקמיה מפרש ששלשתן רחבין זה מזה וגמיה מלמטה את הרחב ועליו את הבינוני ועליון הוא הקצר שבכולן במגדל זה העשוי היסוד רחב ומקצר ועולה וכי מנחי הכי לאו דרך נפילה הנה אלא דרך היינוהו והנה דעתו לחזור ולשלון ושכח הלכך נוטל ומכריז וזה בא ונותן סימן ואומר מגדלן הוי עשויין: ג' מטבעות. שאין דמות זו לזו ברחק: משלחפי שלחופי. מקצת זו על חבירתה ומקצת על גבי קרקע: חייב להכריז. אלמא כי האי גזנא לאו דרך נפילה הוא: של שלשה מלכים. כסד שלא היו צורותיהם שוות שכל מלך בותב שמו ואורתו על מטבע שלה: אי דעשויין במגדלן. שאין שוין ברחקן ומגמיה כמו שפירשית: אפילו של מלך אחד. שצורת שלשתן שוות: של מלך אחד כעין שלשה מלכים. כלומר אפי' הן של מלך אחד שצורת שלשתן שוה וכן כעין שלשה מלכים שחלוקין ברחקן ודומין לג' מטבעות: ח"ג ותיכי דמי כגון שעשויין במגדלן חייב להכריז: דבולחו כי הדדי נינהו. שוין ברחקן: אע"ג דכי הדדי מנחי. זה על זה ולא משלחפי: אימור (אתרמויין) אתרמי. דהכי נפל ואין זה היינוהו וסימן אין לו בהם ואפי' מקום דלא ידע הדין נפל: אפי' של מלך אחד מכריז. והואיל

ומטבעות הוו זו ע"א זו ויש כאן סימן דלא אתרמי דנפול הכי ופרכינן מאי מכריז מנן: כר וכו' מטבעות מצאתי וזה בא ונתן סימן זו ע"א זו מצאתם: טבעא מכריז. מטבעות מצאתי הלכך תרי לא סימנא הוא דמיטעט מטבעות ב': כשיר. מוטלין בעגול כאצבעד: כשורה. זו אצל זו: כחצובה. כג' רגלי קנמן כל אחד כנגד אריר של שני קוה: כסולם. רוב אמצעי על

התחתון ורוב העליון על האמצעי כמו מעלות שקורין אשכוליו"ש: פשוט מהא. ר"ג חדא: כל שאילו מכנים בו, וכי הוי כסולם נישלים בבת אחת:

בוודאי שזקוקים ללמוד נגלה דתורה – כדי לדעת כיצד לקיים את המצוות בפועל ממש.

משיחת הושענא רבה תשמ"ג

בבא בית קוליס. מבאן ארית דאין שם ע"ז מרקוליס אלא קוליס כדאמרין הקא וזא דקרי ליה בעלמא מרקוליס היינו חילוף קילוס דום קוריס קילוס לשון שבח והבנים החליפו לגנאי לשון לעג וקלס (תהלים מד) וזר הוא חילוף כמו מר דשחוקה דפרק גיד דקשה (חולין דף צד.) וזר דפרקלא דהגזול בתרא (ב"ק קיג):

אחר

הגפה. מקום שמשותפות קצת אבל מצא במקום שאין משתמר כלל ודאי אבידה ונתיאשו תבועים ביון שאין בה סימן ולא מיירי הקא במשתמר לגמרי בדפריך בגמרא ונלחו קשר סימן כלומר ויטול ויכריז ובמקום המשתמר אפי' יש בו סימן לא יגע בו וקא תנן מצא כלי סמון באשפה לא יגע בו וביש בו סימן מיירי מדקאמר ואם מגולה נוטל ומכריז וכן לעיל (דף כד.) אמר מצא אבידה אם רוב ישראל חייב לתכרין א"כ ביש בה סימן מיירי ומוקי לה בטעמן באשפה ונמלך עליה לפנותה אבל אם לא נמלך לא יגע בה ולכך דאמר מקום הוי סימן נקט דוקא גוזלות דמדידן אכל דבר אחר לא דהוי מקום סימן ויטול ויכריז ביון דאינו משתמר לגמרי ולכך דאמר מקום לא הוי סימן נקט גוזלות לאשמועינן דאע"ג דהוי ספק הינוח דאיכא למימר דמעלמא אתו לא יגע בהן: **ואמר** ר' אבא בר זבדא אמר רב ספק הינוח לבתחילה לא יטול. בדמקשר לעיל דלמא איניש אנגענינה ואם נטל לא יחזיר. יש מפרש דהיינו דוקא בשנטלה וחליבו לביתו דיש לחוש שמא באו בעלים בתוך כך ולא מצאו מה שהניחו שם ושוב לא יחזיר לבקשה לכך לא יחזיר למקום שנטל אבל אם נטלו ולא הן משך וקא שאל באו בעלים בתוך כך יחזיר וכן יש בירושלמי עובדא דרבי אבא בר זבדא גופיה דקאמר רבי אבא בר זבדא אשכח חמרא מבוסה בחפיסה ונסתיה אטא ושאיל בבי רב אמרו ליה לאו יאות עבדת אמר ליה אהדריה א"ל לא דלמא אטא מריה ולא אשכחיה ומאש מיניה ומיהו אם נטל לא יחזיר משמע רק שנטלה ואע"ג דלא דוליקה לשום מקום לא יחזיר ויש לפרש דמיירי הקא בספק אבידה דאפי' הייתה בעלים שם מדעת דומה ששכחיה דבלא משתמר כ"א קצת מיירי דומיא דמתני' דעל מתני' קאי רבי אבא ולכך אם נטל לא יחזיר ודאשקא אבידה היא ובהיחזיקה הבעלים וכוון שאם היה יודע שהיא אבידה היה מחזיק בהשקתה בלא שום הנגהה אם הוא יודע של מי הוא דכיון שהוא משתמר קצת לא יתיאשו הבעלים היכא דהנביה הוי מחזיק בשמירתה מספק לרבה הוי שומר חנם ולרב יוסף שומר שר עד שתבא ליד הבעלים ולא דמי לזון ואינה לפי כבודו דאמר רבה בפרקין הבישה נתייב בה ואמרין בהמוכר את הספינה (ב"ב דף פח.) אימור דאמר רבה בבעלי חיים דאנטינהו

בבא בית קוליס מהו ת"ש דתניא מצא מעות מפותרות הרי אלו שלו בבא בית קוליס חייב לתכרין ואלו הן אבני בית קוליס אחת מבאן ואחת מבאן ואחת על גביהן תנו רבנן המוצא סלע בשוק ומצאו חבריו ואמר לו שלי היא חדשה היא גירוזית היא של מלך פלוני היא לא אמר כלום ולא עוד אלא אפילו שמו כתוב עליה לא אמר כלום לפי שאין סימן למטבע דאמר דלמא אפוקי אפקה ומאיניש אחרניא נפל: **מתני'** מצא אחר הגפה או אחר הגדר גוזלות מקושרים או בשבילין שבשדות הרי זה לא יגע בהן מצא כלי באשפה אם מכוסה לא יגע בו אם מגולה נוטל ומכריז: **גמ'** מאי מעמא דאמרין הני איניש אנגענינהו ואי שקיל להו לית להו למרייהו סימנא בגווייהו הלכך לשבקיניהו עד דאתי מרייהו ושקיל להו ואמאי ליתוי קשר סימנא אמר רבי אבא בר זבדא אמר רב במקושרין בכנפיהן דכולי עלמא הכי מקפרי להו ולחזי מקום סימן אמר רב עובדא בר חמא במדידן אי במדידן מעלמא אתו ומותרין איכא למימר מעלמא אתו ואיכא למימר איניש אנגענינהו והוה ליה ספק הינוח ואמר רבי אבא בר זבדא אמר רב כל ספק הינוח לבתחילה לא יטול ואם נטל לא יחזיר: **מצא כלי באשפה מכוסה לא יגע בו מגולה נוטל ומכריז: ורימינהו מצא כלי טמון באשפה נוטל ומכריז שכן דרך אשפה לפנות אמר רב זביד לא קשיא הא בכובי וכסי הא בסביני והמניק בכובי וכסי לא יגע בסביני והמניק נוטל ומכריז רב פפא אמר הא והא**

בכובי וכסי ולא קשיא פאן באשפה העשויה לפנות פאן באשפה שאינה עשויה לפנות אשפה העשויה לפנות אבידה מדעת היא אלא באשפה שאינה עשויה לפנות ונמלך עליה לפנותה בשלמא לרב פפא היינו דקתני שכן דרך אשפה לפנות אלא לרב זביד מאי שכן דרך אשפה לפנות שכן דרך אשפה לפנות לה פלים קטנים: **מתני' מצא בגל ובכותל ישן הרי אלו שלו מצא בכותל חדש מחציו ולחזין שלו מחציו ולפנים של בעל הבית אם היה משכירו לאחרים אפילו בתוך הבית הרי אלו שלו: **גמ'** תנא מפני שכול לומר לו של אמורים הן אטו אמורים מצניע ישראל לא מצניע לא צריכא דרשתך**

בבא בית קוליס. מרקוליס וזיא שם ע"ז ולקמיה מפ' היכי עבדי: **אחת מבאן ואחת מבאן.** והשלישית חציה על זה וחציה על זה: **גירוזית היא.** נירון קיסר כתוב עליה: **מתני'** **מצא אחר הגפה** [או אחר הגדר] גוזלות מקושרין. גפה סתימת כותל של עץ או של קנים. **גדר.** של אבנים. **לא יגע בהן.** טעמא מפ' בגמרא: **כפוסה לא יגע בו.** דאין זו אבידה שהיא מותרת עליה בלא תוכל להתעלם דמשתמר הוא: **גמ'** **במדידן.** במקום למקום: **פעלמא אתו.** ואין זה הינוח וכוון דאין בהן סימן נימא הרי אלו שלו: **ואבא למימר איניש אנגענינהו.** הואיל ומקושרין: **ספק הינוח.** בדרך שאין בו סימן וכ"ש ודאי הינוח לבתחילה לא יטול. **דאי שקלת לה לכתא.** למרייהו סימנן למיתב בהו ופסיד הלכך לא יטול והבעלים יזכרו ויבאו ויטלו: **ואם נטל לא יחזיר.** והא ליכא דיהיב סימנא: **שכן דרך אשפה לפנות.** ואי לא שקיל ליה הא השתא לכשיפנה יטלנה נכרי או ישראל חשוד הלכך אבידה היא ומותרת עליה: **בכ"י ופס.** טעמיה מדעת קראי לא יגע בהן: **סביני והמניק.** שהן כלים קטנים אבדו הן שהשליכם שם עם האשפה שהוציאם מן הבית ולקמן פריך מאי שכן דרך אשפה לפנות: **אבידה מדעת היא.** דהנה ליה לאסוקי אדעתיה שפנותה היינו דקתני שכן דרך אשפה לפנות. שהבעלים נמלכים לפנות: **לפנות לה פלים קטנים.** מן הבית שלא מדעת: **מתני'** **מצא בגל.** גל אבנים מחומה שנפלה: **הרי אלו שלו.** בגמרא מפרש: **מחציו ולחזין.** באחד מחורי כותל הסמוכה לרשות דרביס מצאה מחציו מחציו של כותל ולחזין שלו דאמרין אחד מבני רשות דרביס נתנו שם ושכח דאע"ג דאמרן לעיל ספק הינוח לא יטול והאי ודאי הינוח הוא הא מוקמי למתני' בגמרא דשתיד טפי דאיכא יאוש בעלים: **ואפילו מצא בתוך הבית כו.** דלא ידוע דמאן ניהו ובעלי נאשה: **גמ'** **תנא.** גבי גל ובכותל קשו: **שיכול לומר לו.** לבעל עובד של לבעל הבית: **של אמורים.** שהורישו אבותיו היה ישראל לא מצניע. ומחציו ולפנים אמאי שלו הרי בעל הבית זה משתמש בה זה פקח שנים: **דרשתך**

בכובי וכסי ולא קשיא פאן באשפה העשויה לפנות פאן באשפה שאינה עשויה לפנות אשפה העשויה לפנות אבידה מדעת היא אלא באשפה שאינה עשויה לפנות ונמלך עליה לפנותה בשלמא לרב פפא היינו דקתני שכן דרך אשפה לפנות אלא לרב זביד מאי שכן דרך אשפה לפנות שכן דרך אשפה לפנות לה פלים קטנים: **מתני' מצא בגל ובכותל ישן הרי אלו שלו מצא בכותל חדש מחציו ולחזין שלו מחציו ולפנים של בעל הבית אם היה משכירו לאחרים אפילו בתוך הבית הרי אלו שלו: **גמ'** תנא מפני שכול לומר לו של אמורים הן אטו אמורים מצניע ישראל לא מצניע לא צריכא דרשתך**

נגי' ברייתא אבל בשאר דברים לא היינו משום דוקן לא מיתביב בהשקה כלל ולכך כי יחזיר למקומו אינו חייב בשמירתה וכן צלוחית דפרק הספינה (שם דף פו:) לא מיתביב כלל בנטילה דאבידה מדעת היא ואינו חייב כלל בהשקתה אבל הקא אם היה יודע שהיא אבידה היה חייב לנחנה ולהשיבה לבעלים אם היה יודע של מי הם עתה שהוא ספק אם הנביה חייב בשמירתה כדון אבידה ממש וכן משמע בפרק הספינה (שם) דקאמר צלוחית אבידה מדעת היא משמע דאם לא היתה אבידה מדעת א"ש דמחזיב בנטילה ונעובדא בירושלמי דקאמר דאימור אטא מריה ולא אשכחיה מיירי שמצאו במקום שמשתמר לגמרי שלא היתה אבידה ואינה בת השקבה ולכך אי לא הוה לן למימש לאטא מריה יחזיר שפיר וכן משמע דסתם חפסיק שם בו דאי לא היה משתמר לגמרי א"כ שפיר עשה שנטלה ואמאי אמר דלאו יאות עבד וכן הא דתניא לקמן (דף לא.) מצא טלית או קורדום בצד גדר אין זו אבידה ולא יגע בו אפילו יש בו סימן הנוח שם ולא יגע בו אפילו יש בו סימן דדרך פועלים שפניהם טלית או קורדום בצד גדר של אותה שדה ולפירוש רש"י דפירש דלא יחזיר דליכא איניש דיהיב סימנא קשה דפשיטא דלא יחזירנו לשום אדם שאינו יודע מי הם הבעלים ביון שאין בו סימן:

דרשתך

צריך לחזור בתשובה על אותם העניינים שביחס למעמדו ומצבו היום הם באופן של חיסרון, אף שביחס למעמדו ומצבו אתמול היו בתכלית השלימות.

משיחת ליל כ"ח מריחשוון ה'תשד"מ

בבא מציעא דף כה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) רלה

היו המטבעות מסודרות בַּאֲבָנֵי בֵּית קוֹלִים – עבודה זרה ששמה מרקוליס, ולהלן יבואר סדר הנחתם, מָהוּ, האם הוא דרך הינוח וחיוב להכריז או לא.

פושטת הגמרא את הספק: תא שָׁמַע, דְּתַנִּינָא, מִצָּא מַעוֹת מְפֻזָּרוֹת, הָרִי אֱלוֹ שְׁלוֹ, כִּיּוֹן שֶׁאֵין בָּהֶם סִימָן. אבל אם היו מסודרות בַּאֲבָנֵי בֵּית קוֹלִים, חֲיִיב לְהַכְרִיז, כִּיּוֹן שֶׁצוּרָה זו חשובה דרך הינוח. מבארת הברייתא: וְאֵלּוּ הֵן אֲבָנֵי בֵּית קוֹלִים – כיצד הוא צורת הנחת אבני בית קוליס, אבן אחת מונחת מִבָּאָן, ואבן אחת מונחת מִבָּאָן, ואבן אחת והשלישית מונחת עַל גְּבִיָּהּ – על גבי שתי האבנים, חציה על זו וחציה על זו.

הגמרא מביאה ברייתא הדנה האם שייך סימן בסלע אחת בפני עצמה: תַּנּוּ רַבֵּנּוּ, הַפּוֹצֵא סִלַּע בְּשׁוּק, וּמִצָּא חֲבִירוֹ וְאָמַר לוֹ שְׁלִי הָיָא סִלַּע זו שמצאת, ואף נתן לו סימן שסלע הָרִשָּׁה הָיָא, או שסלע גִּירוּנִית הָיָא – שמו של גירון קיסר כתוב עליה, או שסלע המוטבעת בדמותו שֶׁל מֶלֶךְ פְּלוֹנִי הָיָא, לֹא אָמַר פְּלוֹם, והרי היא של המוצא, וְלֹא עוֹד, אֲלֵא אֲפִילוֹ אִם שָׁמוֹ של חבירו הטוען שהיא שלו כְּתוּב עָלֶיהָ, לֹא אָמַר פְּלוֹם, והרי היא של המוצא, לִפְיִי שֶׁאֵין סִימָן לְמַטְבֵּעַ. מבארת הגמרא את הטעם שאין סימן למטבע: דְּאָמַר הַמוֹצֵא, דְּלִמָּא אֲפִיקֵי אֲפִיקָא וּמֵאִינִישׁ אֲחֵרִינָא נָפַל – יתכן שהמטבע אכן היתה פעם בידי אדם זה ולכן בקי הוא בסימניה, אך הוא הוציאה כבר מתחת ידו, ומידי אדם אחר נפלה ונאבדה:

משנה

המשנה מבארת את הדין במציאת חפצים שצורת הנחתם מוכיחה שיתכן והם הונחו שם לדעת הבעלים: מִצָּא אַחֵר הַנֶּפֶשׁ – כותל העשוי מעץ או מקנים, או אחר הַגֶּדֶר של אבנים, גִּזְלוֹת מְקוֹשְׂרִים, או שמצא את הגזלות המקושרים בְּשִׁבְלֵין שֶׁבְּשָׂדוֹת, הָרִי זֶה לֹא יֵנַע בָּהֶן. מִצָּא בְּלִי בַּאֲשָׁפָה, אִם הוּא מְכֻסֶּה, לֹא יֵנַע בּוֹ, משום שניתר שהונח שם מדעת, וכיון שצורה זו הוא משתמר, הרי שלא על כזו אבידה הוזירה התורה להשיבה, אבל אִם הִיָּה הַכִּלִּי מְגוּלָה, נוֹטֵל וּמַכְרִיז, שכיון שאינו משתמר בצורה זו, ודאי שלא הונח מדעת אלא נפל שם:

גמרא

הגמרא מבררת את הטעם שאין ליגע בגזלות מקושרים שנמצאו אחר הגפה. שואלת הגמרא: מָאי מְטַעֵמָא – מזה הטעם שהמוצא גזלות מקושרים אחר הגפה אסור לו לקחתם משם. משיבה הגמרא: דְּאִמְרִינֵן – משום שאנו אומרים, הֵנִי – גזלות אלו, אִינִישׁ אֲצַנְעִינָהוּ – אדם הצניעם שם, וְאִי שֶׁקִּיל לָהּ – אם המוצא יקחם, לֵית לָהּ לְמַרְיָהּוּ סִימָנָא מְגוּרִינָהּ – הרי לא יהיה לבעלים סימן לתת בהם, ונמצא שהוא מפסיד את הבעלים, הַלָּכֵן לְשַׁבְּחָנָהּ – ישארים במקומם, עַד דְּאֵתִי מְרִיָּהּוּ וְשֶׁקִּיל לָהּ – עד שיבוא הבעלים ויקחם בעצמו.

הגמרא מבררת מדוע הגזלות נחשבים לדבר שאין בו סימן: שואלת הגמרא: וְאִמָּא – מדוע אסור למוצא לקחת הגזלות מחשש שלא יהיה לבעלים סימן בהם, לִיהוֹי קֶשֶׁר סִימָנָא – הרי מדובר בגזלות קשורים, והקשר של הגזלות יכול לשמש כסימן. משיבה הגמרא: אָמַר רַבִּי אָבָא בְּרַי וְבָאָר אָמַר רַב, מדובר בגזלות הַמְקוֹשְׂרִין בְּכַנְפֵיהֶן, וקשר זה אינו חשוב סימן, והטעם לכך, כיון דְּבִלִי עֲלֵמָא הָיִי מְקַטְרִי לָהּ – שכולם קושרים את גזוליהם בצורה זו.

ממשיכה הגמרא לשאול: וְלָהּוּי מְקוֹם סִימָן – הרי המשנה מדברת בגזלות קשורים שאינם יכולים לפרוח, ואם כן הבעלים יכולים לתת כסימן את המקום ששם היו מונחים הגזלות. משיבה הגמרא: אָמַר רַב עֲזִיקָא בְּרַי קָמָא, המשנה מדברת בגזלות הַמְדֻדִּין ממקום למקום, ומן הסתם כבר אינם נמצאים במקום שהונחו שם, ולכן המקום שנמצאו אינו סימן.

שואלת על כך הגמרא: אִי – אם המשנה מדברת בגזלות הַמְדֻדִּין, מְעַלְמָא אִתּוּ – יש לנו לומר שממקום אחר באו ולא הונחו באן

בכוונה, ויהיו מוֹתְרִין למוצא כיון שאין בהם סימן. מיישבת הגמרא: אִיבָא לְמִיטְרָא מְעַלְמָא אִתּוּ – יתכן לומר שאכן הגזלות באו משאר מקומות בעולם, וְאִיבָא לְמִיטְרָא אִינִישׁ אֲצַנְעִינָהּ – אבל יתכן גם שאדם הצניעם בכוונה תחילה, וְהוּא לִיה סֶפֶק הֵינוּחַ – ואם כן הרי זה ספק אם הונחו שם או שנפלו, וְאָמַר רַבִּי אָבָא בְּרַי וְבָאָר אָמַר רַב, כָּל דָּבָר שֶׁהוּא סֶפֶק הֵינוּחַ בדבר שאין בו סימן, לְבִתְחִילָה לֹא יִפּוּל, לפי שיתכן שאדם הצניע את החפץ במקום זה, ואם טיול ויכריז הרי הוא מפסיד את הבעלים, שכן אין להם סימן ולא יוכל להחזיר להם, וְאִם כִּבְרָא נָפַל את החפץ ממקומו, לֹא יִחְזִיר לָאֵף אדם, כיון שאין בחפץ סימן ולמי יחזיר, אלא יחא מונח בידו עד שיבוא אליהו:

שנינו במשנה: מִצָּא בְּלִי בַּאֲשָׁפָה, מְכֻסֶּה לֹא יֵנַע בּוֹ, מְגוּלָה נוֹטֵל וּמַכְרִיז:

מקשה הגמרא מברייתא: וְרַמְיָנָהּ, מִצָּא בְּלִי מְטוֹן בַּאֲשָׁפָה, נוֹטֵל וּמַכְרִיז, שֶׁכֵּן דְּרַךְ אֲשָׁפָה לְפָנָתוֹ – לפנותה ממקומה, ויש לחשוש שכשיפנו את האשפה ימצא גוי או ישראל שאינו הגון את הכלי ויטלנו לעצמו, ולכן אף שהונח שם לדעת, נחשב אבידה, ועליו ליטול החפץ ולהכריז. וקשה שבמשנה נאמר שאם נמצא באשפה כלי מכוסה לא ינע בו. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב זְבִיד, לֹא קִשְׁיָא, הָא – המשנה מדברת בְּכּוֹבֵי וְכִסִּי – בקנקנים וכוסות, וְהָא – הברייתא מדברת בְּסִפְיָי וְהִמְנִיָּק – בסכינים ומולגות. ומבארת הגמרא: המשנה מדברת בְּכּוֹבֵי וְכִסִּי, שהם כלים גדולים שאין מצוי שיפלו בשוגג, ומסתבר שהונחו שם בכוונה ולא אבדו לבעלים, ולכן לֹא יֵנַע בהם. והברייתא מדברת בְּסִפְיָי וְהִמְנִיָּק, שהם כלים קטנים, ומסתבר שהוציאים בשוגג יחד עם האשפה, ואבדו לבעלים, ולכן נוֹטֵל וּמַכְרִיז. תירוצו נוסף: רַב פֶּסָא אָמַר, הָא וְהָא – גם המשנה וגם הברייתא מדברות בְּכּוֹבֵי וְכִסִּי – בקנקנים וכוסות, שודאי הונחו באשפה מדעת הבעלים, וְלֹא קִשְׁיָא, כָּאֵן – בברייתא מדובר בַּאֲשָׁפָה הַעֲשׂוּיָה לְפָנָתוֹ – שדורגה לפנותה, ואף שהכלי הונח באשפה מדעת הבעלים, אבל הרי אם ישרא כֵּאֵן יאבד מהבעלים ולכן נחשב לאבידה, ונוטל ומכריז, ואילו כָּאֵן – במשנה מדובר בַּאֲשָׁפָה שְׂאִינָה עֲשׂוּיָה לְפָנָתוֹ, וכיון שהוא מקום המשתמר לא יטול.

מקשה הגמרא: אם הברייתא אכן מדברת בַּאֲשָׁפָה הַעֲשׂוּיָה לְפָנָתוֹ, מדוע יש חיוב להכריז, הרי אֲבִידָה מְדַעַת הַבְּעִלִּים הָיָא, שכן היה על הבעלים לחוש לכך שיפנו משם את כליו יחד עם כל האשפה, ואם כן אין בה חיוב השבה. מתרצת הגמרא: אֲלֵא צִירִי לומר שהברייתא מדברת בַּאֲשָׁפָה שְׂאִינָה עֲשׂוּיָה מלכתחילה לְפָנָתוֹ מיד כי אם לאחר ימים רבים, וכשהטמין בה הבעלים את חפציו היה בדעתו שישתמרו שם, ולכן אינה בגדר אבידה מדעת, ואחר כך נִמְלָךְ עָלֶיהָ בעליה לְפָנָתָהּ מיד, ואם לא יקחנה משם תאבד לבעליה, וכיון שכן היא בגדר אבידה ויש להכריז עליה. מקשה הגמרא: בְּשִׁלְמָא – מובן הדבר לְרַב פֶּסָא המעמיד את הברייתא באשפה העומדת לפנותה, הֵינוּ דְּקָתְנִי – זהו מה שכתוב בברייתא שהטעם שנוטל ומכריז הוא שֶׁכֵּן דְּרַךְ אֲשָׁפָה לְפָנָתוֹ, כְּוֹנָת לְרַב זְבִיד שמעמיד את הברייתא ב'סכני' והמניק, מָאי כוֹנָת הברייתא שהטעם שנוטל ומכריז לפי שֶׁכֵּן דְּרַךְ אֲשָׁפָה לְפָנָתוֹ, הרי לרב זביד הטעם הוא משום שמדובר בכלים קטנים שעשויים ליפול לאשפה בשוגג. מתרצת הגמרא: כוונת הברייתא היא שֶׁכֵּן דְּרַךְ אֲשָׁפָה לְפָנָתוֹ לֵאמֹר מִן הַבֵּית פְּלוֹם קָטָנִים בשוגג, ולכן המוצא כלים קטנים באשפה נוטל ומכריז, שהרי הם ככל אבידה שחייבים בהשבתה:

משנה

מִצָּא מַצִּיָּאָה בְּגֵל – ערמת אבנים מחוזמה ישנה שנפלה, וּבִכְתוּלָּא יֵשֵׁן – או שמצא בחורים שבכותל ישן, הָרִי אֱלוֹ שְׁלִי. מִצָּא מַצִּיָּאָה בחורים שְׁבִכּוּתָל חֲדָשׁ הסמוך לרשות הרבים, אם נמצאה מִחֻצָּהּ של עובי הכותל וְלִחוּץ, הרי אלו שְׁלִי, שאומרים אנו שאחד מבני רשות הרבים הניחו שם ושבת, אבל אם נמצאה מִחֻצָּהּ של עובי הכותל וְלִפְנֵים, הרי היא שֶׁל פְּעַל תְּפִית, שכן שמן הסתם הוא

המעוֹת בשאר השווקים שְׂבִירֻשָּׁלַיִם, יש חילוק מתי נמצאו, אם
בְּשָׂאָר מוֹת הַשָּׁנָה נמצאו, הם בחזקת חולין, לפי שרוב מעות
שבעיר במשך השנה הן חולין, ואם נמצאו בְּשָׁעֵת הַרְגֵל, הַכֹּל
בחזקת מַעֲשֶׂר, שרוב המעות שבעיר הן מעשר. וְאָמַר רַבִּי שְׂמַעְיָה
בְּרִי אֶצִּירָא, מָאִי טַעְמָא – מה הטעם שבירושלים בימות הרגל
המעות מעשר, ולא תולים שהן מן הרוב של שאר ימות השנה
שהן חולין כמו שאומרים אנו לגבי מעות שנמצאו בהר הבית,
הואיל וְשׁוּקֵי יְרוּשָׁלַיִם עָשׂוּן לְהַתְּכָבֵד וְרִגְלִים לְנִקְוָתָם כָּכָל יוֹם,
ואם נפלו שם מעות לפני הרגל ודאי כבר מצאו אותם מכבדי
השוק, מה שאין כן בהר הבית שאין מכבדין אותו בכל יום. וְאִלְמָא
אֲמַרְיִן – הרי יש להוכיח מכאן שבמקומות העשויים להתכבד אנו
תולים שקמאי קמאי אֵילּוּ וְהֵנִי אֲתֵרִינִי נִיְהִי – האבידות הראשונות
כבר אינן כאן, והמציאות שלפנינו אחרות הן, ולאחרונה נפלו
כאן, ואם כן הָכָא נָפִי – במשנתנו גם נאמר שקמאי קמאי אֵילּוּ –
האבידות הראשונות הלכו ואינן, שכן הדרך שכל שוכר ביציאתו
מן הבית מחפש ומפנה את כל חפציו, ואף אם אחד מן השוכרים
הראשונים שכח משהו, הדייר שאחריו מצאו, ואילו הֵנִי –
המציאות שלפנינו, דְּבִתְרָא הוּא – של השוכר האחרון הן, ומדוע
אומרת המשנה שהן של המוצא.
מיישבת הגמרא: אָמַר רִישׁ לְקִישׁ מִשּׁוּם בְּרִי קִפְרָא, המשנה מדברת
בְּגוֹן שְׂעָשָׂא בַעַל הַבֵּית לְבִיתוֹ, פּוֹנֵדֵךְ –[מלון] לְשִׁלְשָׁה יִשְׂרָאֵל, ומי
שנפל ממנו מתיאש משום שאינו יודע את מי מבין השנים
האחרים לתבוע, ולכן הרי אלו שלו.
מקשה הגמרא: האם שְׂמַעְיָה מֵיָהּ – יש לשמוע מכך שְׁהִלְכָה בְּרַבִּי
שְׂמַעְיָן בֶּן אֶלְעָזָר האומר שהמוצא אבידה במקום שהרבים מצויים
בו הרי אלו שלו, אֲפִילוּ בְּמָקוֹם שֶׁמִּצְוִיִּים בּו רוב יִשְׂרָאֵל, ולא רק
במקום שמצויים בו רוב נכרים, שלכן אחד מהשלושה שאיבד
מתיאש מאבידתו, והרי לעיל (כד). הסתפקנו בזה.
מתרצת הגמרא: אֵלָא אָמַר רַב מִנְשֵׁיָא בְּרִי יַעֲקֹב, המשנה מדברת
בְּגוֹן שְׂעָשָׂא בַעַל הַבֵּית לְבִיתוֹ, פּוֹנֵדֵךְ לְשִׁלְשָׁה עוֹבְדֵי בּוֹכֵבִים,
ומסתבר שמן הנכרים נאבד, ואין חיוב השבת אבידה לנכרי.
תירוצ נוסף: רַב נַחֲמָן אָמַר בִּשְׁם רַבָּה בְּרִי אֲבִינָה, אֲפִילוּ תִּקְמָא –
אפילו אם נאמר שהשכיר את הבית באחרונה לְשִׁלְשָׁה יִשְׂרָאֵל, גם
כן הרי אלו שלו, ולא משום שהלכה כרבי שמעון בן אלעזר
שהמוצא מציאה במקום שרבים מצויים בו הרי אלו שלו, שכן
במקום שהרבים מצויים בו אפשר שההלכה כחכמים שאינו
מתיאש, לפי שסובר בדעתו שהמוצא רוצה להחזיר את האבידה
אלא שאינו יודע מי הבעלים, ובדאי כשיעלה לרגל יכריז עליה
ויחזירנה לפי סימנים, אך במקרה שלפנינו גם חכמים מודים
שהבעלים מתיאשים, מָאִי טַעְמָא, משום שאנו אומרים שֶׁהוּא
דְּנָפֵל מִיְּמֵינָה מִיָּאֵשׁ – אותו אדם שנפלה ממנו האבידה מתיאש,
משום שמימר אָמַר – הוא סבור בדעתו, כִּמְדִי אִינִישׁ אֲחֵרִינָא לֹא
הָוֵה בְּתֵדִי אֵלָא הֵנִי – הרי אף אדם אחר לא היה עמי כּאִם אֲנִישִׁים
אלו, והרי אֲמַרִי קִמְיָהוּ בְּתָה וְזִמְנִי לִיהֲדָרוּ לִי וְלֹא תִהְדְּרוּ לִי – כבר
בקשתי מהם כמה פעמים שיחזירו לי את אבידתי ולא החזירו לי,
וְהִשְׁתָּא לִיהֲדָרוּ – האם עתה כן יחזירו לי, הרי הדבר מוכיח שאינם
רוצים להחזיר לי, שכן אִי דַעֲמִיתִי לְאֲהֲדוּתָהּ אֲהֲדוּתָהּ נִיְהִי – אם
היה בדעתם להחזיר לי את אבידתי היו כבר מחזירים לי אותה,
וְהָיָה דְּלֹא אֲהֲדוּתָהּ לִי דַעֲמִיתִי לְמִינּוּלָהּ – ומכך שעדיין לא החזירו
לי עד עכשיו הרי שכוונתם לגזול, ולכן הוא מתיאש מלמוצאה
עוד.
וְאָמַר רַב נַחֲמָן לְטַעְמִיהָ – רב נחמן האומר שהבעלים מתיאשים
בשלושה ישראל, הולך בזה לשיתנו, דָּאֲמַר רַב נַחֲמָן, רָאָה פֶלַע

דְּשִׁתִּיף טַפִּי – מדובר שהעלתה האבידה חלודה מרובה, והדבר
מוכיח שמונחת היא שם כבר זמן רב, ומסתבר שלא היו הבעלים
מניחים אותה שם זמן רב כל כך, ולכן יכול לומר לו שהיא מימות
האמורים:
שנינו במשנה: מוצא בְּכוֹתֵל חֶרֶשׁ, מִחֲצִי וְלַחוּץ שְׁלֹו, מִחֲצִי וְלִפְנִים
שֶׁל בְּעַל הַבֵּית:
הגמרא מבארת אימתי נאמר דין זה: אָמַר רַב אֲשִׁי, סְבִינָא – סבין
הנמצא בחורי הכותל, הולכים בְּתֵר קְתָא – אחרי הבית יד שלו
שהוא מקום אחיזתו, שאם היה הבית יד כלפי פנים הבית, הדבר
מוכיח שהונח שם על ידי בני הבית ומשיבו לבעל הבית, ואילו אם
היה כלפי חוץ, הרי שהונח שם על ידי עוברי רשות הרבים והרי
אלו שלו, וְכִפְיָא – כיס של מעות הנמצא בחורי הכותל, הולכים
בְּתֵר שְׂנִינָא – אחר רצועותיו, שאם היו לצד פנים מסתבר שהוא
של בני הבית, ואם היו כלפי חוץ, בני רשות הרבים הניחוהו והרי
אלו שלו.
מקשה הגמרא: וְאֵלָא מְתִינִין דְּקִתְנִי – משנתנו שמבואר בה
לחלק שאם מצא מִחֲצִי של הכותל וְלַחוּץ, שְׁלֹו, מִחֲצִי וְלִפְנִים שֶׁל
בְּעַל הַבֵּית, אימתי נאמר דין זה, וְלַחוּץ אִי קְתָא לִנְאוּ אִי קְתָא לְבִר
– נברר ונראה אם הבית יד של הסבין היא לצד הפנימי של הכותל
או לצד החיצוני וכך נדע מי הניחו שם, וכן בכיס, נברר אִי שְׂנִינָא
לִנְאוּ אִי שְׂנִינָא לְבִר – אם רצועותיו הן כלפי פנים או כלפי חוץ.
מתרצת הגמרא: מְתִינִין – משנתנו עוסקת בְּאִוְדָא וְנִסְבָּא –
במוכר וגוש כסף, שהם דברים שאין להם בית יד או רצועות, ולכן
אין צורת הנחתם מוכיחה מי הניחם שם.
דין נוסף במצא בכותל: תָּנָא בברייתא, אִם הָיָה בּוֹתֵל מְטוּלָא בכל
רוחו בְּמָה – מן החפצים שנמצאו בחורים שבו, חוֹלְקִין בו המוצא
ובעל הכותל. שואלת הגמרא: פְּשִׁטָּא שכשארן אפשרות להוכיח
למי שייך החפץ, חולקים בו בעל הכותל והמוצא. משיבה הגמרא:
לֹא צְרִיכָא דְּשַׁשְׁעָה בְּחַד נִיָּסָא – הברייתא מדברת שהכותל משופע
לצד אחד, מִהוּ דְּתִקְמָא אֲשֶׁתְּפֹכִי אִישְׁתַּפּוּךְ – היינו סבורים לומר
שמתחילה היה הכל מונח בצד הגבוה של הכותל אלא שנשפך
לצד השני, וניתן את החפץ למי שבצדו הגבוה של הכותל, קָא
מְשַׁמְעָ לָן – לכן משמיעה לנו הברייתא שאין אומרים כן, אלא
המוצא ובעל הכותל חולקים במציאה:
שנינו במשנה: אִם הָיָה מִשְׁכִּירוֹ לְאֲחֵרִים אֲפִילוּ (מוצא) בְּתוֹךְ הַבֵּית
הָרִי אֵילּוּ שְׁלֹו:
הגמרא מבררת את דברי המשנה. שואלת הגמרא: וְאִמָּא – מדוע
נטול את המציאה לעצמו, לִיזִיל בְּתֵר בְּתֵרָא – נאמר שהמציאה
שייכת לדייר האחרון ששכר את הבית, מִי לֹא תָנִן – האם לא
שנינו במשנה (שקלים פ"ז מ"ב) מְעוֹת שֶׁנִּמְצְאוּ לְפָנֵי סוֹחְרֵי בִּתְּיָהּ
בירושלים, לְעוֹלָם – בין בזמן הרגל ובין שלא בזמן הרגל, הם
בחזקת מעות מַעֲשֶׂר שְׁנִי, לפי שמעשר שני אינו נאכל אלא
בירושלים, וכיון שהיו כסף מעשר רב, ואין אדם יכול לאכול את
כל מעשרותיו בשהותו בירושלים, היו נותנים את הכסף לעניים או
לחבריהם הדרים בעיר שיאכלום בקדושת מעשר, וכיון שעיקר
דמי מעשר קונים בהם בהמות לקרבן שלמים, הרי שרוב הבאים
לקנות בהמות יש בכיסם מעות מעשר, לכן כשנמצאו מעות לפני
סוחר הבהמות יש לחוש שנפלו מן הקונים ויש להחזיקם בתורת
מעשר שני, אך אם נמצאו המעות בְּתֵר הַבֵּית, אפילו בזמן הרגל,
הם בחזקת חולין, ואף בזמן הרגל שרוב המעות בירושלים הן
מכסף מעשר, שכן עולי רגלים מביאים עמם את כסף המעשר
שלהם כדי לאוכלו בירושלים, מכל מקום אנו הולכים אחרי רוב
השנה ותולים שמעות אלו נפלו כאן קודם הרגל, ואם נמצאו

כאשר ההתעוררות דמול ושורש הנשמה חודרת עד לעניין של מעשה בפועל – אזי יודעים שהתעוררות זו הייתה התעוררות אמיתית.

משיחת ליל כ"ף מריחשון ה'תשד"מ

בבא מציעא. אלו מציאות – פרק שני דף כו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רלז רש"י תוספות

דשתיף טפי. העלו חלודה רבה דכולי האי לא שביק להו: סבינא. הנמצא באחד מחורי הבתול: בטר קתא. אולי את קמיה לגיו בני הבית נתגדו שם אי קתא לבר בני רשות הרבים נתגדו שם שכן דרך אחיזהו וכן ביסא בטר שניציה אשטדל"א בלע"ז: באודרא. מוכין נכסא. פלטא של כסה: ספילא. מן החפץ שמתחזק כל רוחב הבתול: לא צריכא דמשפע. הבתול לחד גיסא: סחו דתימא. בחצי הגובה היה תחילה ואשתפוכי אשתפוך לצד הנמוך ממיל: לפני סוחר ביהות. בירושלים: לעולם. בין בשעת הרגל בין שלא בשעת הרגל: מעשר. שרוב קשר הנאכל בירושלים מעשר לפי שאין אדם שוהה בירושלים עד שיאכל כל מעשרותיו ונתן מעות מעשר לעני העיר או לאדבקי יושבי העיר ורוב הוצאות מעשר לזקיקין כהן בהמות לשלמים בדגמר שם שם מעשר משלמים במשכת מנחות (דף פב:) ובתר הבית חולין. ואפילו בשעת הרגל ואע"פ שרוב מעות שקבער מעשר שעולי נגלים מביאין מעות מעשרותיהן לאכלם לא שביקין רובא דשחא ואוליין בטר רגל אלא אמר' מלפני הרגל נפלו כהן חולין הן: ובידושלים. בשאר שווקים שבה: בשאר ימות השנה חולין. דרוב מעות שקבער חולין: ובשעת הרגל מעשר. שרוב מעות נעזר מעשר: ואמר רב שמעיה בר זעריא מאי טעמא בירושלים בשעת הרגל מעשר ולא אמר' מלפני הרגל נפלו כדאמרן ברה הבית: ושוקי ירושלים עשוין להתכפר בכל יום. ואם נפלו שם לפני הרגל כבר מצינו מכבדי השוק אכל דהי הבית אין צריך להתכפר בכל יום שאין טיט ועפר קולט שם מתוך שהוא משופע ועוד שאין אדם נכנס שם במנועל ובאבק שעל רגליה: אלמא. בדרך שעשע להתכפר אמר' קמאי קמאי אילו והני אחריני ניהו: הקא נמי. סתם שוכר בית כשהוא יוצא מחפש כל ויחזיתו ונטול את שלו ויוצא ויתקא האחרונים שכחוהו שאילו הראשונים שכחוהו כבר מצינו האחרונים: לשלשה ישראל. בבת אחת וכל שכן אם היו עובדי בוכבים ומי שגפל מפניו מציא דלא ידע ממאן נבעי: פוגין. מקום שעוברים ושיבים לנים לילה אחד ושנים: ואפילו ביום ישראל. דעבדי דמציאש ולא סמין דליהדרו נהליה דלא מלפניו בין דבר שיש בו סימן לאין בו סימן: שלשה עובדי בוכבים. אידי דנקט שלשה גבי ישראל נקט נמי גבי עובדי בוכבים והיה חד ובלבד שיהא אחרון: אפילו תימא לשלשה ישראל. ולא תפשוט דהלכה כרשב"א דכי פליגי רבנן עליה היכא דנפלה במקום שהרבים מצוין דלא ידע להו לכולהו דסבר האובד ומימר אמר ההוא דאשכח לא ידע ממי נפלה ולכשיגיע הרגל יכריז עליה ואתן סימן ואטול אכל הכא ידע להו לכולהו ותבענהו ולא אודא איאושמי מציאש מימר אמר כו: אפר' קפנייהו. אפרתי לפניהם: והשתא ליהדרו. בתמיה:

ניקטנא

נה ושם ר"ה בגומא ויש גומא שהיא עמוקה או סדק שהוא עמוק שאינו נגדק ע"י כיבוד כי היא דפסחים ומתני' דקתני מצא בתוך הבית לא משמע שמצא בסדק עמוק או בגומא עמוקה כל כך שלא יוכל לו למצוא בשעת כיבוד:

לשלשה

עובדי בוכבים. בפתות משלשה לא מקרי רוב ומיירי שעדיין ושם בבית דאי לא היה הוי דבעל הבית שהוא בתרא: אפילו תימא לשלשה ישראל. מלמיה דבר קפרא מפרש דאמר לשלשה בני אדם מיירי אפי' בשלשה ישראל ואפילו רבנן דאמרי ברוב: ישראל חייב להכריז הקא הוי שלו בדקא: ומצינאש וא"ת ולמה לי שלשה בתרי ובעל הבית סגי דכל אחד יאמר חבירו לקחה דאמר בסמוך גבי ראה סלע שגפלה משלשה ו"ל דלא סגי בפתות משלשה דאימר דמאחר מן השוכרים אבד זתם אינם חוששים את בעל הבית ולכך אין האובד מתנאש דסבור ודאי חבירו לקחה ויחזירו לו (ועירל דבעי לאוקמי אפילו אין בעל הבית עמדם):

שנפל

דשתיף. וא"ת וליקני ליה חצירו לבעל הגל או לבעל הבתול וי"ל דאין חצר קונה דברך שיכול להיות שלא ימצאנו לעולם כמו הכא שהוא מוצע בעובי הבתול וכן מוכח לקמן (עמוד ב) דתנן מצא בתנות ובשולחנות חרי אלו שלו ואין חצירו קונה לחנוני או לשולחני לפי שהמעות הם דבר קטן ואין סופו היה לימצא וכן לקמן (דף כו:) דקאמר לא שנו אלא בלוקח מן התגר דאין הוי שלו ולא אמרי' דקנה אותם תגר כשהיה ברשותו: בבתול. דרש מחציו ולחציו שלו. וא"ת והא אמרין ספק היתנו לא יטול ועוד דהכא כי נמי נטל לכווי מקום סימן ויכריז ועוד דמשמע דמתני' מיירי אפילו כיש בו סימן דבגמרא נהך כעי לאוקמי מתני' בסבין וביס אלא מחמת פירכא אחריתי מוקי לה באודרא ונסבא וי"ל דאייירי בשתיף דמוציא דכולל יתן ומסתמא כבר בקשו בעלים ולא מצינו ונתניאש אכל מחציו ולפנים של בעל הבית דאינו שוכח חפציו ומיירי רבים: בתוף. הבית חרי אלו שלו. מיירי שמצא בה הענין שגראה שהוא אבידה: וי"ל בטר בתרא. דהיינו בעל הבית דמסתמא לעולם הוא דר בביתו עם השוכרים וטרם שהלכו חפשו חפציהם וכבדו הבית ולא שכוו דבר ואין לתלות המציאה שהוא שלהם אלא בבעל הבית שעדיין נשאר בביתו באחרונה כגון מעות דחליין בטר בתרא לפי שמכבדין השווקים בכל יום ואפילו אין בו סימן דאין בעל הבית מתנאש מה שמפסיד בביתו כסבור שיתמצאו היום או למחר כיון שאין נכרים עמו דרים בביתו וכי משני ששעה פוגדך לשלשה בני אדם אפילו כי יש סימן מתנאש: לעולם. מעשר. ואין לתלות דמן המוכרין נפלו וכבר מעות חולין הן שנתחללו על הבדמא דאוליין בטר לקוחין דהוה רובא דמוכר אחר מוכר לכמה בני אדם ועוד דמוקמינן לזה אחזקה דהוי מעשר: בטר. הבית לעולם חולין. וא"ת והא אמרין פרק היראה (ברכות דף סב:) לא יקנס אדם ברה הבית במעות הצוררים לו בסדני א"כ מסתמא של הקדש הם ונפלו מן המביאין ללשקה בניין וי"ל דאין אסור ליבנס אלא במעות הצוררים לו בסדני בפרהסיא דנראה שנושא אותם לסחורה וגנאי הוא ובענין זה אפילו של הקדש אסור אכל כידו אפילו הם של חולין מותר ליבנס וועיין תוס' פסחים ו:.

שנפל

עשוין. להתכפר בכל יום. וא"ת והלא אין מתכבדות אלא בשביל שרצים שלא יטמאו תשקרוהו ולא בשביל המעות ונגדה (דף נה) ושם ר"ה שינו מוכח דמבוי דאצינה בתוקת דרוקה משרצים אע"פ שכבדוהו אינו מועיל כיון שלא ברוק משרצים בשעת כיבוד וי"ל כיון שבדקין משרצים שלא יהא אפילו עצם כבעדשה אי אפשר שלא ימצא מעות אם הוי שם: הכא נמי קמא קמא אולי ליה. וא"ת ולוקי מתני' כגון שנמצא בגומא שלא נמצא ע"י כיבוד כדמוכח פ"ק דפסחים (דף ו: ושם) גבי תיבה שנשתמשו בה מעות מעשר וחולין דאע"פ שביבד התיבה אוליין בטר רוב מעות שנשתמשו שם אלא בטר בתרא כשנמצא בגומא ויש לומר שיש גומא שנברקת על ידי כיבוד כדאמר פרק דם נדה (נדה)

והוא דפסחים ומתני' דקתני מצא בתוך הבית לא משמע שמצא בסדק עמוק או בגומא עמוקה כל כך שלא יוכל לו למצוא בשעת כיבוד:

עובדי בוכבים. בפתות משלשה לא מקרי רוב ומיירי שעדיין ושם בבית דאי לא היה הוי דבעל הבית שהוא בתרא: אפילו תימא לשלשה ישראל. מלמיה דבר קפרא מפרש דאמר לשלשה בני אדם מיירי אפי' בשלשה ישראל ואפילו רבנן דאמרי ברוב: ישראל חייב להכריז הקא הוי שלו בדקא: ומצינאש וא"ת ולמה לי שלשה בתרי ובעל הבית סגי דכל אחד יאמר חבירו לקחה דאמר בסמוך גבי ראה סלע שגפלה משלשה ו"ל דלא סגי בפתות משלשה דאימר דמאחר מן השוכרים אבד זתם אינם חוששים את בעל הבית ולכך אין האובד מתנאש דסבור ודאי חבירו לקחה ויחזירו לו (ועירל דבעי לאוקמי אפילו אין בעל הבית עמדם):

הדבר היחיד שנשאר הוא, שיהיה "ובחרת בחיים" – מבקשים מכל אחד ואחד שיעשה משהו בעצמו ויבחר בחיים.

משיחת אור לכ"ף מרחשוון ה'תשמ"א

משנים חייב להחזיר. אפילו אין בו סימן דאינו מתקאש לעולם ומיירי ששניהם בקשה: יחד קודם שבא זה ומצאה ולכך סבור ודאי שתבירו לקחה כשבקשה עמו ואינו מתקאש לעולם שמוחשב יחידה לא כשבאישנו כרבים ואוביח לו שמצאו ולכך נמי אמרין בסמוך אימור שותפי ניהו כיון שראינום מתפשיין יחד ומה שפרש"י מטעם

שנפל משנים חייב להחזיר מאי טעמא ההוא דנפל מיניה לא מיאש מימר אמר מכדי איניש אחרניא לא הוה בהדאי אלא האי נקיטנא ליה ואמינא ליה אנת הוא דשקלתיה בשלשה אינו חייב להחזיר מאי טעמא ההוא דנפל מיניה ודאי מיאש מימר אמר מכדי תרי הוו בהדאי אי נקיטנא להאי אמר לא שקלתיה ואי נקיטנא להאי אמר לא שקלתיה אמר רבא האי דאמרת בשלשה אינו חייב להחזיר לא אמרן אלא דלית ביה שוה פרוטה לכל חד וחד אבל אית ביה שוה פרוטה לכל חד וחד חייב להחזיר מאי טעמא אימור שותפי ניהו ולא מיאשו איבא דאמרי אמר רבא אע"ג דלית ביה אלא שוה שתי פרוטות חייב להחזיר מאי טעמא אימור שותפי ניהו וחד מנייהו אחולי אחליה למנתיה גבי חבריה ואמר רבא ראה סלע שנפלה נטלה לפני איש על מנת לגזולה עובר בכופין משום לא תגזול ומשום השב תשיבם ומשום לא תוכל להתעלם ואע"ג דחורה לאחר איש מתנה הוא דיהיב ליה ואיפסורא דעבד עבד נטלה לפני איש על מנת להחזירה ולאחר איש נחפין לגזולה עובר משום השב תשיבם המתין לה עד שנתאישו הבועלים ונטלה אינו עובר אלא משום לא תוכל להתעלם בלבד אמר רבא האי מאן דחזי דנפל וזוי מחבריה בי חלתא ואשפחיה ושקליה לא מיתחייב לאהרורי ליה מאי טעמא ההוא דנפל מיניה מיאש הוא אע"ג דחוייה דאיתיה ארבלא וקא מרבא מימר אמר כי היכי דנפול מינאי דירי הכי נפול מאיניש אחרניא ומשכחנא מירי: מתני' מצא בחנות חרי אלו שלו בין החיבה ולחנני של חנני לפני שולחני חרי אלו שלו בין הכפא ולשולחני חרי אלו שלו שולחן הלוקח פירות מחבירו או ששילח לו חבירו פירות ומצא בהן מעות חרי אלו שלו אם היו צוררין נוטל ומכריז: גמ' אמר רבי אלעזר אפילו מונחין על גבי שולחן חנן לפני שולחני חרי אלו שלו הא על גבי שולחן דשולחני אימא סיפא בין הכפא ולשולחני של שולחני הא על גבי שולחן שלו אלא מהא ליכא למשמע מינה ורבי אלעזר הא מנא ליה אמר רבא מתניתין קשיתיה מאי אריא דתני בין הכפא לשולחני של שולחני ליתני על שולחן אי נמי מצא

בשולחנות פירות מחבירו וכו': אמר ריש לקיש משום רבי ינאי לא שנו אלא בלוקח

יאוש שלא מדעת אין נראה דהא רבא סבר דהוי יאוש ומפרש בסמוך מילתיה דרב נחמן ואין סבא לומר דהדר ביה בחר דאיתותב ומה שפירש נמי שישביענו שבוטת היסת קשה וכי ישביענו בטענת ספק ומדוח יל דטוען ברי לפי שלא היה שם אחר כי אם הוא אך קשה דיבמי בר קפרא עדיין לא נתקנה שבוטת היסת ונראה לפרש שלבא שבוטת אינו מתקאש לעולם כדפרשית: לא אמרן אלא כי לית ביה שוה פרוטה לכל חד וחד. דהיינו כי ליכא שלש פרוטות אלא ב' דמה נפשך אין צריך להחזיר אם שלשתן שותפין אין כאן בדין השבה לכל אחד ואם אינן שותפין האובד יתקאש כי השנים יחדיו כל אחד על חבירו וא"ת וניחוש שמו שנים הם שותפין דאין חושדים זה את זה ולא מתקאש ששניהם יטענו בטענת ברי לשלישי וכן באיבא דאמרי אמאי קאמר דני שותפי ניהו וחד מנייהו אחולי קמתי גבי חבריה נקמא אימור שנים מהם הם שותפין ואין חושדין זה את זה ויאמרו ודאי שהשלישי לקחה ויל דודאי כי ליכא אלא שנים האחד יטען ברי לחבירו אבל כשיש שלשה לא יטענו טענת ברי לשלישי אפי' שנים שנים מהן שותפין דהוי דאין חושדים זה את זה מ"מ סבור שהשותף לקחה לצערו עד זמן מרובה כדאמר בסמוך דאי איבא שלש פרוטות דאינן מתקאשים שסבורים שתביריהם מצאם ומעלים מהם להקטיל ולצער עד זמן מרובה ולבסוף יחזירנה וע"ל דכיון ששלשה הולכין יחד אין לומר שותפין שנים מהם אלא או כולם שותפין או כל אחד ואחד לבדו:

מתנה בעלמא הוא דיהיב ליה. וא"ת והלא לאו דלא תגזול מקרי ניתק לעשה בפ' שילוח הנק' (וחלון דף קמא) א"כ כיון דלענין גזילה לא מקרי מתנה גם השב תשיבם למא לא תיקון ויל דלא קאי אלא על לאו דלא תוכל להתעלם שעבר שלא החזיר קודם יאוש: אינו עובר אלא משום השב תשיבם. ובפ"ק דקדושין דף ל"ו. ושם ד"ה מעקש דחשיב השבת אבידה עשה שאין הזמן גרמא היינו בענין שבכאן וא"ת ואמאי ליכא לאו דלא תגזול אי משום דבהמירא אתא לדידה הלא כבובש שבר שוכר איבא לאו כדאמר בפ"ק אידוה נשך (למון דף סא. ושם) ויל דהתם כשמתכווין לגזול לא נתקאשו הבועלים והבא כבר נתיאשה: אפילו צוררין. רש"י ל"ג צוררין דאם היה בו סימן מכריז ויל דגרסי ליה ומיירי דאיבא רוב עבדים מעזיזים שם והם שלו ואע"ג דאיבא סימן דהלכה בר' שמעון בן אלעזר

הבא:

בלוקח

בשולחנות פירות מחבירו וכו': אמר ריש לקיש משום רבי ינאי לא שנו אלא בלוקח

נקיטנא ליה בו'. משבועא ליה שבועת היסת ולא נתיאש מיד כשמשמש ולא מצא ונמצא שבא ליד זה לפני יאוש והלכה כאבוי: אי נקיטנא וכו'. ואינו יכול להשביעו בטענת שמוא שאין נשבעין בטענת שמוא אלא אותן השנחין במשנה ואילו נשבעים שלא בטענה בו' (שבועות דף מה.) וא"ת הא מקמי יאוש אתי לדידה ואוקימנא הלכתא כאבוי ביטול ק"מ הא אמרן דמשנת מידע ידיע מיד כרבי יצחק דאמר אדם עשוי למשמש בכיסו בר' (לעיל דף כא): אימור שותפי ניהו. בסלע זו ונקאנים זה על זה ואין האחד חושד את חבירו בחלקו ולכי מישמש בכיסו ולא מצא לא איאש מימר אמר אחד מן השותפים מצאה ולצעני הוא שותק ונמצא בשבאת ליד זה לפני יאוש באת לידו והא אוקמיה כאבוי הלך אף ע"ג דסלע דבר שאין בו סימן הוא חייב להחזיר אבל כי אין בו שלש פרוטות חייב נפשך אי שותפין הן בו אין כאן משום השבת אבידה ואם של אחד מהם הוא או של השנים נואשו ואמרו חבירו זה גנב הוא ודאי משפט ואמר לא לקחתיו אחד מכם לקחו ונגבו מחבירי: אימור שותפי ניהו. ומהמירא אהרורי ואין חושדין זה את זה ונמצאת שבאת ליד זה לפני יאוש: ראה סלע שנפלה. ולא גרסין משנים: נטלה לפני יאוש. שלא שקה כדי למשמש זה בכיסו. עובר משום השב תשיבם. לא תגזול לא שיקר אלא בשעת נטילה כמו ויגזול את החנית מיד המצוי (שמואל ב כב) כדאמר בבבא קמא (עט) לא תוכל להתעלם אינה אזהרה אלא לבובש את עיניו ונמנע מלהציל הלך הנוטל על מנת להחזיר ולאחר יאוש נחפין לגזולה אין כאן מתעלם אבל השב תשיבם איבא משפט עד שיישבעה החתין לה בו'. בשעה שראה אותה ולא נטלה להחזירה עובר בלא תוכל להתעלם. שהרי העלים עניה בי חלתא. בין החולות: ארבלא. בפרה: מתני' מצא בחנות חרי אלו שלו. בדבר שאין בו סימן קאי דהוא דנפל מיניה נקאש שהכל נכנסים לשם: בין השניה. שהחנני יושב לפניו וממיר נוטל ממנה ונתן לפניו ומוכר ומעות שונותיו לו נתן לחיבה ולא נפל שום דבר אלא מיד חנני: שולחני. מחליף מעות ונתן מטבעותיו בשולחן שפלגיו והבאין להתלף אף הן נתנון שם מעותיהן: חרי אלו שלו. דאמרין מן הבאין נפלו שהרי השולחן מפסיק בין שולחני למעות שומצאו ואם מן השולחני נפלו היה להם להמצא בינו לבסא שהשולחן מונח עליה: הלוקח פירות מחבירו. מפרש בגמרא: ואם היו צוררין. הוי סימן או קשר או מנח שבהם: גמ' אמר רבי אלעזר אפילו מונחין על גבי שולחן. נראה בעיני דלא גרסין צוררין: לפני משמע על גבי קרקע: לפני על גבי שולחן. של שולחני וכו' בין הכפא ולשולחני: אי נמי. ניתני ברישא מצא בשולחנות כדקתני רישא מצא בחנות מדקנט לפני השולחני אף על השולחן במשמע:

בלוקח

מצד אחד יש להתנהג באופן של "ואתהלכה ברחבה", גם בעניינים גשמיים... ובטוב הנראה והנגלה, וביחד עם זה, אין להשקיע בזה את החלב והדם, העונג וההתלהבות שלו.

משיחת אור לכ"ץ מרחשוון ה'תשמ"א

בבא מציעא דף כו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) רלט

עובר, כיון שלא תגזול אינו אלא כשנוטל על מנת לגזול, ואילו
כאן בשעת נטילה היה בדעתו להחזיר ורק אחר כך נמלך לגזולה,
וכן אינו עובר משום 'לא תוכל להתעלם', כיון שלא העלים את
עיניו מהאבידה אלא נטל אותה על מנת להחזירה ואחר כך הוא
שהתכוין לגזולה.
ואם תתין לה – (לסלע) בשעה שראה אותה ולא נטלה עד
שתיאשו הבעלים ורק אז נטלה, אינו עובר אלא משום 'לא תוכל
להתעלם' בלבד, שהרי התעלם ממנה ולא הגביה אותה על מנת
להשיבה, אך לא משום 'השב תשיבם', ולא משום 'לא תגזול'.
דין נוסף: אמר רבא, האי מאן דחוי דנפל וזוי מחבריה כי חלתא – מי
שראה שנפלו מטבעות מחבירו בין החולות, ואשכחיה ושקליה –
והוא עצמו מצא את המטבעות ולקח אותם, לא מיתחב לאהדורי
ליה – אין המוצא חייב להחזירם לבעלים. מאי טעמא, משום
שהוא דנפל מניה מיאש הוא, אף על גב דתנייה דאיתיה ארכלא
וקא מרבל – ואפילו שהמוצא רואה שהבעלים לוקח כברה לטן
את החול, ומסננו, ונראה כמבקש הוא למצוא את אבידתו, מכל
מקום אינו חייב להחזיר לו, שאין במעשהו זה הוכחה שלא
התייאש, כיון שתולים אנו דמימר אמר – שהמוצא אומר בדעתו,
כי היכי דנפול מיאש דירי – כמו שנפל ונאבדו ממני מטבעות, הכי
נפול מאניש אחרינא – כמו כן נפלו גם מאנשים אחרים אבידות
שונות, ומשכחנא מידי – ושמן אמצא חפצים של אנשים אחרים
במקום אבידתו, ולא שבכוונתו למצוא את אבידתו:

משנה

המשנה דנה דיני אבידות שונות: מציא בְּהִנִּית אבידה שאין בה
סימן, הרי אלו שלו, משום שרבים האנשים שנכנסים שם לכך
הבעלים מתייאש. אבל אם היתה המציאה בין חֲתִיבָה (ומנותח)
לפני החנוני ולחֲנִינִי, הרי אלו של חֲנִינִי, כיון שבדאי נפל ממנו.
וכן המוצא מעות לפני שולחני – ממלוקי מעות, שנותן המטבעות
על השלחן שלפניו, וכן הבאים להחליף אף הם נותנים שם את
המעות, והמעות נמצאו לפני השולחן, הרי אלו שלו, שכיון
שנמצאו לפני השולחן המפסיק בין השולחני ובין הבאים להחליף,
מוכח אם כן שנפלו מן הבאים. אבל אם נמצאו בין הכפסא
שהשולחן מונח עליו ולשולחני, הרי אלו של שולחני, כי יתכן
שנפלו לכאן רק מהשולחן, הנותן את המעות מצד זה.
חלוקת – הקונה פירות מחבירו, או ששילח לו חבירו פירות במתנה,
ומציא בהן מעות, הרי אלו שלו. אבל אם היו המעות צרוּרין יחד
בצרוּר, נופל ומכריז, כיון שהקשר של הצרוּר או מנץ המעות
חשובים סימן:

גמרא

דין נוסף בענין מעות שנמצאו לפני שולחני: אמר רבי אלעזר, אפילו
היו מונחין על גבי השולחן ולא רק על גבי קרקע, הרי אלו שלו.
הגמרא דנה אם ממשנתניו ניתן להוכיח את הדין במקרה זה: תנן,
אם נמצאו המעות לפני שולחני, הרי אלו שלו, וממה שכתבה
המשנה 'לפני' משמע שנמצאו על הקרקע, משמע הא – אבל
נמצאו על גבי שולחן, דשולחני הם, ושלא כדברי רבי אלעזר.
אולם, אמר אביי, אמור את המשך דברי המשנה, אם המעות
נמצאו בין הכפסא ולשולחני הרי הן של שולחני, משמע הא – אבל
נמצאו על גבי שולחן, הרי אלו שלו, וכדבריו של רבי אלעזר.
מסיימת הגמרא: אלא מהא ליכא למשמע מיהא – ממשנתניו אי
אפשר להוכיח האם ההלכה כרבי אלעזר או לא.
הגמרא מבררת מהזיכר למד רבי אלעזר הלכה זו: ורבי אלעזר
שומר שהרי אלו שלו, הא מנא ליה – מנין לו שאכן כך הדין.
מבארת הגמרא: אמר רבא, מתניתין קשייתיה – הוקשתה לו
המשנה, מאי אירא דתני – מדוע המשנה כותבת בין הכפסא
לשולחני שבאופן זה הוא של שולחני, ליתני – המשנה יכולה

שנפל משנים חייב להחזיר. מאי טעמא, כיון שההוא דנפל מניה לא
מיאש, כיון שממר אמר – אומר הוא בדעתו, מכריז איניש אחרינא
לא הוה כהדאי אלא האי – הרי אף אדם אחר לא היה עמי מלבד
אדם זה, ואם כן, נקיטנא ליה ואמינא ליה – אתבע אותו ואומר לו,
אתה הוא דשקלתייה – ודאי אתה הוא שלקחת את אבידתי,
ואתבענו שישבע שבועת היסט שלא לקחה, ויהיה חייב להחזיר לי
את האבידה, ואם כן כשהמוצא הגביה את האבידה עדיין היה זה
לפני יאוש, וההלכה היא שיאוש שלא מדעת אינו יאוש. אבל
בנפלה מבין שלשה בני אדם, אינו חייב להחזיר. מאי טעמא, שהוא
דנפל מניה ודאי מיאש, מימר אמר, מכריז תרי הוו כהדאי – הרי
שני אנשים היו עמי, אי נקיטנא להאי אמר לא שקלתייה – אם
אתבע את אחד מהם הוא יכחיש ויאמר שלא מצא את האבידה,
ואי נקיטנא להאי אמר לא שקלתייה – וכן אם אתבע את השני, אף
הוא יכחיש ויאמר שלא מצא את האבידה, ומשום כך מתייאש
הוא מיד.

הגמרא מבארת את דבריה: אמר רבא, האי דאמרת בשלשה – דין
זה שאמרנו שכאשר מצא אבידה שנפלה מבין שלשה אנשים אינו
חייב להחזיר, לא אמרן אלא דלית ביה – כאשר אין באבידה שוה
פרוטה לכל חד וחד מהאנשים שמבניניהם נפלה, אבל אית ביה שוה
פרוטה לכל חד וחד, חייב להחזיר. מאי טעמא, אימור שותפי ניהו
ולא מיאשו – משום שיתכן שהם שותפים בסלע זה, וסבורים הם
שאחד מהם מצא את הסלע, וכיון שהם נאמרים זה על זה אינם
חושדים שהמוצא יקחנה לעצמו, ואף שעדיין לא החזירה, מעלים
בדעתם שאין כוונתו כי אם לצערם לזמן מועט, אך לבסוף בודאי
יחזיר להם את האבידה, ואינם מתייאשים, ואם כן כשהגיע ליד
המוצא היה עדיין לפני יאוש, ואף שסלע הוא דבר שאין בו סימן,
חייב להחזיר כיון שהוא לפני יאוש. אבל אם אין בסלע כדי שיה
פרוטה לכל אחד מהם, הרי אלו שלו, בין אם נאמר ששותפים הם
בו, שבאופן זה אין בו שוה פרוטה לכל אחד מהם, ואין בו חיוב
השבה, וכן אם אינם שותפים בו אין צריך להחזיר, שבין אם היה
הסלע של אחד ובין היה הסלע של שנים מתייאשים הבעלים,
שאין יודע את מי מהשנים לתבוע.

גירסא אחרת בדברי רבא: איכא דאמרי – יש שאמרו בלשון
אחרת, אמר רבא, אף על גב דלית ביה – אפילו אם לא היה
באבידה אלא שוה שתי פרוטות, חייב להחזיר. מאי טעמא, אימור
שותפי ניהו – יתכן ששותפים הם, וחד מניהו אחולי אהליה
למניה נכח תהיה – ואחד מהם מחל את חלקו לחבירו, ואם כן
לאחד מהם יש שוה פרוטה באבידה, ויש בה חיוב השבה.
נאמר בתורה (דברים כב א-ג) 'לא תראה את שור אחיך או את שיו
נדהים והתעלמם מהם השב תשיבם לאחיה, וכן תעשה לכל אבדת
אחיה אשר תאבד ממנו ומצאתה לא תוכל להתעלם', ומכאן
שהמוצא אבידה אסור לו להתעלם ממנה אלא צריך לקחתה
בכדי להשיבה, ואם התעלם עבר בלאו של 'לא תוכל להתעלם'.
וכן יש חיוב להשיב את האבידה לבעליה וככתוב 'השב תשיבם',
איסור נוסף יש על אדם שנוטל את האבידה שלא בכדי להשיבה,
שעובר סוף על לאו של 'לא תגזל' (ויקרא יט ג). הגמרא מבארת
באיזה אופן עובר על כל אחד מהחיובים האלו.

ואמר רבא, ראה סלע שנפלה ונטלה לעצמו, אם נמלה לפני יאוש,
כגון שלא הספיק הבעלים למשמש בכיסו ולהבחין באבידתו,
והגביה המוצא על מנת לגזולה, עובר בכוּפָּל – בכל האיסורים
שנאמרו במי שלוקח את אבידת חבירו ואינו משיבה לו, דהיינו,
משום 'לא תגזול', ומשום 'השב תשיבם', ומשום 'לא תוכל להתעלם',
ואף על גב דחזרה האבידה לבעליה על ידו לאחר יאוש, אין בכך
תיקון לבעירה שעבר, אלא מתנה הוא דהיה ליה – שנתן לבעלים,
כיון שכבר נתייאש ממנה ואינה שלו, ואיסורא דעבד עבד –
והאיסור שעבר כבר נעשה ואין לו תקנה.

ואם נמלה (את הסלע) לפני יאוש על מנת להחזירה, ולאחר יאוש
נתפין לגזולה, עובר משום 'השב תשיבם' בלבד, שכל שנטל
האבידה עומד הוא בחיוב להשיבה, אבל משום 'לא תגזול' אינו

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

ד פלפלים פתושים וזנגבל פתוש אם מברכים עליהם במוציא שפת נפתאר בסימן רי"ן²⁸:

חלק ב סימן רצו דין בשמים להבדלה טעף ד

ביאורי הלכה

יג] בסי' רי"ו - במקום שאין בשמים אחרים, ניתן לברך על עלי תה שריחם טבעי ונודף²⁹, אבל משקה תה או

משקה קפה שריחו נודף, ואפילו אבקת קפה, יש להימנע מלהריחם משום שנעשו לשתייה בלבד³⁰.

צינונים והוספות

משמע ש(תבלין) הציפורן שרגילים ליטלה בימינו לצורך ברכת הבשמים, מברכים עליה לכתחילה כל שלא ניתנה לתבשיל, וכלשכן אם עומדת רק להריח בה.

על ידי שנוטלים להריח בהם נחשב כעומדים לכך, כמו קנימון וציפורן העומדים להרחח (ומוטב לפתוח את הנייר העוטף את שקית התה).

(30) ודומה לקנימון וציפורן שניתנו בתבשיל.

28) סי' זה בשו"ע לא הגיע לידינו, ובסדר ברכת הנהנין פי"א ה"ט: וכן פלפלין וזנגביל כתושין אף מי שנהנה מריחם יש אומרים שאין לברך עליו לפי שמכיון שעשוין לתבלין בלבד ואין רגילות כל כך להריח בהם לא נקראו עומדים לריח כלל, מה שאין כן קנמון וציפורן רגילות הוא להריח בהם אפילו שלא בשעת אכילה וגם כשמשמים אותם בתבשיל מתכוונים גם להיות ריח התבשיל נודף ויש חולקין בזה. ולכן נכון למנוע שלא להריח בהם. ע"כ.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות פסח – לפי לוח "רב יומי"

ואילך שהרי אמר לו הישראל מעכשיו יהיה כולו שלך אם לא אפדנו ממך בזמן פלוני ולפיכך הרי זה דומה למקבל עליו אחריות על חמצו של נכרי המונח בביתו של נכרי שאינו עובר עליו כלום כמו שנתבאר בסימן ת"מ:

ג ואם נמלך הישראל לאחר הפסח ופדאו ממנו בזמן שקבעו לו נמצא שלמפרע היה חמץ זה של הישראל כל ימי הפסח ועבר עליו בבל ימצא לפיכך הוא אסור באכילה ובהנאה לכל אדם מישראל כשאר חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח:

ד אבל אם לא אמר לו הישראל מעכשיו יהיה כולו שלך אלא משכנו אצלו בסתם ואמר לו אם לא אפרע לך לזמן פלוני יהיה כולו שלך אע"פ שכבר הגיע זמן הפרעון קודם הפסח ולא פרע לו ונמצא שכבר נחלט החמץ להנכרי קודם הפסח שהרי אף אם הישראל רוצה לפדותו מיד הנכרי לאחר שעבר הזמן אינו יכול להוציאו ממנו בעל כרחו בדיניהם, מכל מקום כיון שבדיני ישראל יכול לפדותו אף לאחר הזמן דכיון שלא אמר לו מעכשיו יהא שלך הרי זה אסמכתא בעלמא ונמצא שחמץ זה אינו קנוי להנכרי מדין תורה שהרי הישראל יכול לפדותו ממנו לעולם ואין לו בו אלא שיעבור על חובו וגוף החמץ הוא של ישראל שהנכרי אין קונה משכנו מישראל.

[פירוש שסמך בדעתו שבודאי יפדנו ממנו בזמנו ועל הסמך זה אמר שאם לא יפדנו בזמנו יהא קנוי לו לחלוטין ואם היה יודע שלבסוף לא יהא סיפק בידו לפדותו בזמנו לא

א ישראל שהלוח לישראל חבירו ונתן לו הלוח משכנו של חמץ בין שמשכנו בידו בשעת הלואה בין לאחר כך ואמר אם לא אפרע לזמן פלוני תגבה חובך ממשכנו זה שבידך אע"פ שקבע לו זמן פרעון לאחר הפסח אף על פי כן כשיגיע הפסח חייב לבער משכנו מן התורה ואם אינו מבערו עובר עליו בבל יראה אע"פ שהתנה עם הלוח שאם יגב ממנו המשכון או יאבד קודם שיגיע זמן פרעון לא יתחייב באחריותו ויפרע לו כל חובו משלם, מכל מקום כיון שכל זמן שהמשכון הוא ביד המלוה הוא קנוי לו והרי הוא כשלו לכל דבר לקדש בו את האשה ולקנות בו עבדים וקרקעות כמו שנתבאר באבן העזר סי' כ"ח שישאל מישראל קונה משכנו מגזירת הכתוב לפיכך הוא עובר עליו כאילו היה שלו ממש (וכיצד יתנהג בביעורו עיין בסי' תמ"ג):

ב נכרי שהלוח לישראל ונתן לו הישראל משכון של חמץ ואמר לו מעכשיו יהא כל חמץ זה שלך במתנה או במכירה גמורה בעד המעות שנתת לי אם לא אפרע אותה לך לזמן פלוני אף על פי שהתנה עמו הנכרי שאם יגב ממנו המשכון או יאבד לא יתחייב באחריותו ונמצא שכל זמן שלא פרע לו הוא באחריות הישראל אף על פי כן כשיגיע הפסח אין הישראל צריך לפדותו מהנכרי כדי לבערו אף על פי שזמן הפרעון שקבע לנכרי הוא לאחר הפסח וכל ימי הפסח עדיין החמץ הוא באחריות הישראל, מכל מקום אם עכשיו בזמן ביעור חמץ דעת הישראל הוא שלא לפדות חמצו מיד הנכרי בזמן שקבע לו לפדותו ממנו נמצא שלמפרע היה כל החמץ של הנכרי משעה שמשכנו בידו

ולא יניחנו ליטול אותו שלא יהא פורע חובו באיסורי הנאה 49
כמו שנתבאר: 50

ח אבל אם התנה ישראל עם הנכרי שאם יגנב ממנו 51
החמץ או יאבד לא יתחייב הוא באחריותו אלא הנכרי 52
יפסיד חובו אינו צריך לבערו והרי דינו כאילו היה מונח 53
ברשות הנכרי כל ימי הפסח ועל דרך שנתבאר למעלה: 54

ט ואם הקנה ישראל את החמץ להנכרי קודם הפסח 55
בקנין גמור המועיל להקנותו להנכרי את החמץ שיהיה 56
קנוי לו לחלוטין אף כשהוא מונח עדיין ברשות ישראל 57
כגון שהקנה לו על ידי קנין סודר או אגב קרקע (כמ"ש 58
בחושן משפט סי' קצ"ה ור"ה ור"ב וע"ש בסי' קצ"ד) הרי 59
דינו כאילו לא היה חמצו של ישראל מעולם כיון שכבר 60
נקנה להנכרי לחלוטין קודם הפסח. 61

ולפיכך אע"פ שבשעה שהלוה לו הנכרי אמר לו ישראל 62
אם לא אפרע לך לזמן פלוני תגבה ממני חובך מאותו זמן 63
ואילך והמותר יהיה שלי ולא הגיע זמן עד לאחר הפסח 64
וכשהגיע זמן פרע לו חובו ונתרצה הנכרי להניח לו חמצו 65
הרי חמץ זה מותר בהנאה כיון שלא עבר עליו ישראל 66
כלום שהרי כבר הקנה אותו להנכרי בקנין גמור קודם הפסח 67
בעד פירעון חובו אם כן כבר נסתלק ממנו ה[ישראל] מכל 68
וכל ושוב אין אחריות החמץ מגניבה ואבידה באונס על 69
ישראל מן הסתם אלא אם כן קיבל עליו בפירוש אחריות 70
החמץ מגניבה ואבידה באונס דאז נאסר החמץ בהנאה 71
כשאר חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח כמו שנתבאר 72
בסי' ת"מ. 73

ו אם התנה ישראל עם הנכרי שלא יתחייב באחריות משעה 74
שהקנה לו ואילך אפילו מגניבה ואבידה מחמת פשיעה 75
שלא ישמרנו יפה כדרך השומרים אפילו לכתחלה מותר לו 76
להשהות חמץ זה בתוך ביתו רק שיזהר לעשות לפניו 77
מחיצה גבוה י' טפחים כמו שנתבאר בסי' ת"מ ע"ש: 78

ז ישראל שהלוה לנכרי ומשכן הנכרי את חמצו ביד 79
הישראל ואמר לו אם לא אפרע לך לזמן פלוני יהא חמץ 80
זה קנוי לך מעכשיו והגיע הזמן ולא פרעו אף על פי שלא 81
הגיע הזמן עד לאחר הפסח וכל ימי הפסח היה החמץ 82
באחריות הנכרי שהתנה עמו הישראל שאף אם יגנב ממנו 83
או יאבד לא יפסיד את חובו בשביל כך הרי חמץ זה אסור 84
בהנאה אפילו היה מונח כל ימי הפסח בבית הנכרי בעליו 85
שחזר הישראל והפקידו אצלו אף על פי כן כיון שהגיע 86
הזמן ולא פרעו הרי נקנה החמץ להישראל למפרע קודם 87
הפסח משעה שמשכן אצלו הנכרי ואמר לו מעכשיו יהא 88
שלך אם לא אפרע לך לזמן פלוני הרי זה כחמצו של ישראל 89
המופקד ביד נכרי כל ימי הפסח (שהוא אסור בהנאה כמו 90
שנתבאר בסי' ת"מ) לפיכך חייב הישראל לבער זה החמץ 91
בערב פסח כחמץ שלו ממש שמא לא יפרע לו הנכרי בזמנו 92
ונמצא שלמפרע היה החמץ שלו ועבר עליו בבל ימצא: 93

י א אם עבר ולא ביערו ובא הנכרי תוך הפסח לפדותו 94

1 היה אומר לו כך ונמצא שהקנתה היתה בטעות ומעולם לא
2 גמר בלבו להקנותו לו לחלוטין משא"כ כשאמר לו מעכשיו
3 בודאי גמר בלבו להקנות לו אם לא יפדנו בזמנו מטעם
4 שנתבאר בחושן משפט סי' ר"ז עיין שם.]

5 לפיכך חמץ זה לאחר הפסח הוא אסור בהנאה לכל אדם
6 מישראל דהיינו שאסור לכל אדם לקנותו מן הנכרי שהרי
7 הישראל בעל החמץ עובר עליו בבל ימצא והרי דינו כשאר
8 חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אבל ישראל בעל החמץ
9 חייב לפדותו מהנכרי ולבערו מן העולם לגמרי שהרי הוא
10 חייב להנכרי מעות ועל ידי חמץ זה האסור בהנאה שנחלט
11 ביד הנכרי הוא נפטר מחובו נמצא שהוא פורע חובו
12 מאיסורי הנאה:

13 ה וכל זה כשהחמץ הוא שוה יותר ממה שהוא חייב
14 להנכרי שאז יש בו דין אסמכתא אבל אם אין החמץ
15 שוה אלא כדי חובו יש אומרים שאין בו דין אסמכתא
16 מטעם שנתבאר בחושן משפט סי' ר"ז ולפיכך אם כבר הגיע
17 זמן פרעון קודם הפסח ולא פרע לו בזמנו הרי כבר נקנה
18 החמץ להנכרי מדין תורה והרי זה כחמצו של נכרי שעבר
19 עליו הפסח שהוא מותר אפילו באכילה ויש לסמוך על
20 דבריהם באיסור חמץ שעבר עליו הפסח שאינו אלא מדברי
21 סופרים כמו שיתבאר בסי' תמ"ח:

22 ו אם הקנה הישראל את החמץ הזה לנכרי קודם הפסח
23 בקנין גמור המועיל שיהיה כולו חלוט לו בעד חובו ולא
24 יכול לפדותו ממנו בעל כרחו לעולם כגון שאמר לו קודם
25 הפסח כל חמצי שתחת ידך הריני נותנו לך במתנה גמורה
26 או במכירה בעד המעות שהלית לי או שאמר לו יהא כולו
27 שלך בעד חובי שבאמירה זו נקנה כל החמץ להנכרי אף
28 שהוא יותר מכדי חובו כמו שנתבאר בחושן משפט סי' ע"ג
29 לפיכך אפילו אם לא הגיע זמן פרעון עד לאחר הפסח והלך
30 הישראל בעל החמץ ופדה חמצו מיד הנכרי שנתרצה
31 להחזירו לו הרי חמץ זה מותר אפילו באכילה שהרי כל ימי
32 הפסח היה קנוי להנכרי לחלוטין:

33 ז וכל זה כשחמץ הזה היה מונח ברשות הנכרי כל ימי
34 הפסח אבל אם היה מונח ברשות ישראל שלא משכנו
35 ביד הנכרי מעולם אע"פ שאמר לו מעכשיו יהא כולו שלך
36 אם לא אפרע לך לזמן פרעון ואפילו הגיע הזמן קודם הפסח
37 ולא פרע לו וכבר נקנה החמץ לנכרי לחלוטין, מכל-מקום
38 כיון שהוא מונח ברשות הישראל הרי הוא חייב באחריותו
39 מדין תורה שאם יגנב או יאבד ממנו יתחייב לפרוע לו כל
40 חובו משלם שהרי לא אמר לו לא יהא לך פרעון רק מזה
41 החמץ אלא לזה ממנו בסתם ובהלואה זו נשתעבדו כל נכסי
42 הישראל לפרעון חובו ואף על פי שהישראל הקנה לו החמץ
43 באם שלא יפרע לו בזמנו, מכל-מקום בהקנאה זו לא נפקע
44 שיעבודו משאר נכסיו וכיון שאם יגנב ממנו החמץ או יאבד
45 חל ההפסד על הישראל הרי הוא כשלו וחייב לבערו בערב
46 פסח מן התורה ואם לא ביערו הרי הוא אסור בהנאה לאחר
47 הפסח כדין חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח ואם בא
48 הנכרי ליטול אותו מחוייב הישראל לפדותו מידו ולבערו

1 רשאי לקבל ממנו המעות ולהניחו שיטול חמצו ואין זה
2 משתכר באיסורי הנאה דכיון שהנכרי פודהו נמצא שלמפרע
3 לא היה של ישראל מעולם:

4 **יב** ואם לא משכנו ביד הישראל קודם הפסח אלא משעה
5 שהלוח לו עד לאחר הפסח היה מונח החמץ בבית
6 הנכרי ואחר הפסח הוליכו הישראל לביתו אע"פ שהזמן
7 פרעון שקבע לו כבר הגיע קודם הפסח ולא פרע לו ונמצא
8 שכבר נחלט לו החמץ מהנכרי קודם הפסח שהרי אמר לו
9 מעכשיו יהא שלך אם לא אפרע לך ואין כאן אסמכתא
10 אפילו בדינינו, מכל-מקום כיון שלא משך הישראל את
11 החמץ לביתו קודם הפסח לא קנה אותו בדמים בלבד דהיינו
12 באותן מעות שהלוח לו על חמצו לפי שישאל מנכרי ונכרי
13 מישראל אינו קונה שום דבר בכסף בלבד אלא במשיכה
14 מטעם שנתבאר בחושן משפט סי' קצ"ד ע"ש ולפיכך חמץ
15 זה לאחר הפסח מותר אפילו באכילה.

16 ואפילו משכנו בידו קודם הפסח אם לא אמר לו מעכשיו
17 יהא שלך אלא אמר לו אם לא אפרע לך לזמן פלוני יהא
18 שלך מאותו זמן ואילך ולא הגיע הזמן עד לאחר הפסח וכל
19 ימי הפסח היה החמץ באחריות הנכרי מגניבה ואבידה
20 באונס שלא התנה עם הישראל שאם יגנב ממנו החמץ או
21 יאבד יפסיד חובו ומדין תורה הישראל אינו חייב באחריות
22 המשכון של נכרי שבידו מגניבה ואבידה באונס שאף
23 באחריות המשכון שמושכן אצלו מישראל חבירו אינו חייב
24 אלא מדין שומרין שהוא עליו כשומר שר מטעם שנתבאר
25 בחושן משפט סי' ע"ב ואין דין שומרין לממון של נכרי
26 שהרי אמרה תורה כי יתן איש אל רעהו פרט לשל נכרי
27 לפיכך אע"פ שהגיע זמן הפרעון ולא פרע לו ונחלט החמץ
28 ביד הישראל, מכל-מקום כל ימי הפסח היה עדיין של הנכרי
29 ולא היה הישראל מחוייב לבערו מעיקר הדין כיון שלא היה
30 חייב מדין תורה באחריות מגניבה ואבידה באונס והרי דינו
31 כחמצו של נכרי שעבר עליו הפסח שהוא מותר אפילו
32 באכילה.

33 ואפילו ראה הישראל מדעתו של הנכרי קודם הפסח שהוא
34 רוצה לשקוע חמצו בידו לחלוטין שלא לפדותו ממנו לעולם
35 אין בכך כלום ואין הישראל עובר עליו בבי"א אלא אם כן
36 הקנה לו הנכרי את חמצו קודם הפסח בקנין גמור המועיל
37 שלא יוכל לחזור בו מדין תורה כגון שאמר לו חמצי שתחת
38 ידך הריני נותנו לך במתנה או במכירה גמורה בעד המעות
39 שהלוח לי או שאמר לו יהיה שלך בעד חובי שבאמירה
40 נקנה החמץ לישראל כמו שנתבאר בחושן משפט סי' ע"ג:

41 **יג** אבל אם כבר הגיע זמן הפרעון קודם הפסח ולא פרע
42 לו בזמנו הרי כבר נקנה החמץ להישראל בקנין גמור
43 קודם הפסח שהרי אמר לו הנכרי אם לא אפרע לך לזמן
44 פלוני יהיה כולו שלך.

45 ואע"פ שלא אמר לו מעכשיו יהיה שלך אין כאן דין

46 אסמכתא אף על פי שהחמץ הוא שוה הרבה יותר מכדי
47 חובו דכיון שבדיניהם זכה הישראל בכל החמץ ואין הנכרי
48 יכול לפדותו ממנו בע"כ שהרי בדיניהם אין דנין דין
49 אסמכתא אם כן אף בדינינו זכה הישראל שכך הוא דין
50 התורה אם באו לפניך ישראל ונכרי לדין אם יכול אתה
51 לזכות את הישראל בדין תורה אמור להנכרי כך הוא בדינינו
52 ואם אתה יכול לזכותו בדיניהם אמור לו כך הוא בדיניהם
53 ולפיכך חייב הוא לבערו בערב פסח מן התורה ואם לא
54 ביערו עד לאחר הפסח הרי הוא אסור בהנאה כדין חמץ של
55 ישראל שעבר עליו הפסח:

56 **יד** ואפילו לא הגיע זמן הפרעון עד לאחר הפסח וגם לא
57 אמר לו מעכשיו יהיה שלך אף על פי כן צריך הישראל
58 לבערו בערב פסח שהרי אם יגנב או יאבד ממנו מחמת
59 פשיעתו בשמירתו יתחייב באחריותו שלא אמרו אין דין
60 שומרין לממון של נכרי אלא לענין גניבה ואבידה הבאים
61 באונס אבל לא לענין הבאים ע"י פשיעה שהפושע הוא
62 כמזיק בידים וכבר נתבאר בסמ"ח ת"מ שלכתחלה צריך
63 לבער בערב פסח אף אם אינו חייב אלא באחריות גניבה
64 ואבידה הבאים על ידי פשיעה:

65 **טו** ואם התנה עם הנכרי שכל ימי הפסח לא יתחייב אפילו
66 באחריות גניבה ואבידה הבאים ע"י פשיעה אפילו
67 לכתחלה אין צריך לבערו אם לא הגיע זמן הפרעון עד
68 לאחר הפסח ולא אמר לו הנכרי מעכשיו יהיה שלך רק
69 שיהיה לעשות לפניו מחיצה גבוה י' טפחים:

70 **טז** ישראל שנתן חמצו לנכרי במתנה על תנאי שהתנה עמו
71 אם לא אעשה לך דבר פלוני לזמן פלוני יהיה כל
72 החמץ קנוי לך מעכשיו אע"פ שכבר הגיע הזמן קודם הפסח
73 ולא עשה אותו דבר וכבר נחלט החמץ להנכרי, מכל-מקום
74 כיון שבדינינו לא זכה הנכרי בחמץ הזה שהרי אסמכתא
75 בעלמא היא זו שסמך הישראל בדעתו שבודאי יוכל לעשות
76 לו אותו דבר לזמן פלוני ועל סמך זה נתן לו ואסמכתא אינו
77 קונה במתנה אע"פ שאמר לו מעכשיו יהא שלך שאין
78 אמירת מעכשיו מועלת להוציא מדין אסמכתא אלא לגבי
79 משכון בלבד מטעם שנתבאר בחושן משפט סי' ר"ז ולפיכך
80 חמץ זה הוא לאחר הפסח אסור בהנאה דהיינו שאסור לכל
81 אדם לקנותו מהנכרי שהרי ישראל בעל החמץ עבר עליו
82 בבל ימצא אם לא חזר ונתנו לנכרי במתנה גמורה קודם
83 הפסח בלי שום תנאי ועל-דרך שנתבאר למעלה.

84 ואם החמץ הוא עדיין ברשות הישראל שלא נתנו עדיין ליד
85 הנכרי אסור לו ליתנו לו כדין כל איסורי הנאה שאסור ליתן
86 אותו לנכרי אבל אם כבר נתנו ליד הנכרי קודם הפסח אע"פ
87 שהוא אסור בהנאה לאחר הפסח אף על פי כן אין הישראל
88 מחוייב לפדותו מהנכרי כדי לבערו מן העולם שהרי אין
89 מגיע לו שום הנאה ממה שחמצו נחלט ביד הנכרי כיון שלא
90 נתנו לו בעד חובו אלא בתורת מתנה:

26 בחג הסוכות נתוספה העבודה דניסוך המים.
27 אך ביום השמיני עצרת תהי' לכם לבל הבחינות
28 הללו.
29 על פי חסידות "עצרת" הוא לשון כינוס
30 וקליטה (על פי פירוש התרגום - "כנישין תהי'
31 לכוון"), וענינו ברוחניות הוא הקליטה בפנימיות,
32 שכל הענינים הרוחניים שנפעלו במשך שבעת ימי
33 הסוכות (ע"י הקרבת הקרבנות וניסוך המים)
34 יוקלטו ויוחקקו היטב בלב פנימה בשמיני עצרת.
35 וביאור ענין זה, כי הנה עכשיו שאין לנו בית
36 המקדש ולא מזבח, צריך כל אחד למצוא דברי
37 חפץ בנפשו, ולהבין איך כל הבחינות עליונות
38 של מעלה הם למטה בעבודת ה' שכלל כל אחד
39 ואחד.
40 ידוע שכל מצוות התורה ישנן גם "בעבודה
41 רוחנית". פירוש, שמלבד קיום המצוה בפשטות
42 ישנו גם קיום המצוה ברוחניות, דכל מצוה באה
43 להשריש בנפשנו תוכן רוחני מסויים בעבודת ה'
44 [לדוגמא - מצות תפלין ענינה שעבוד המוח והלב
45 להקב"ה]; ובבחינה זו (קיום המצוות ברוחניות,
46 בעבודת ה') - ניתן לקיים כל תרי"ג מצוות התורה
47 בכל מקום ובכל זמן.
48 ובכל דור חייב אדם לראות בנפשו ענין בחינת
49 אש ששורף ומכלה את הקרבנות, פרים ואילים
50 וכבשים בו', ובחינת ניסוך המים שבחג, ובחינת
51 יום השמיני שבו עצרת כל הבחינות הנ"ל.

ד"ה ושאתם מים בששון פרק א

1 תוכן הפרק: בכל דור ודור חייב אדם לראות
2 בנפשו את האש האלקית השורפת את הקרבנות
3 ושאתם מים בששון ממעיני הישועה.
4 אחד מהענינים המיוחדים דחג הסוכות הוא,
5 שהיו מנסכים בו מים על גבי המזבח, ועל זה נאמר
6 "ושאתם מים בששון ממעיני הישועה".
7 [לקמן יבאר מהו תוכן עבודה זו של ניסוך מים על
8 גבי המזבח, ובסוף המאמר יבאר גם את דיוק הלשון
9 "ושאתם גו' ממעיני הישועה", שהמים ששואבים
10 עבור עבודה זו באים "ממעיני" - לשון רבים, תרי
11 מעיינות, ושני המעיינות נק' "מעייני הישועה"].
12 כתיב ביום השמיני עצרת תהי' לכם.
13 להבין זה יש להקדים תחילה ביאור הענין
14 ד"ביום השמיני עצרת תהי' לכם", הבא לאחר
15 שבעת ימי חג הסוכות שבהם היו מנסכים מים ע"ג
16 המזבח.
17 פירוש, כי בכל השנה היו מקריבים על גבי
18 המזבח פרים ואילים וכבשים ושעירים, ואש של
19 מעלה ה' יורד על המזבח, בדמות ארץ רובין,
20 ותאכל אותם.
21 עיקר העבודה על המזבח במשך כל השנה
22 כולה הוא הקרבת קרבנות שהיו עולים ונשרפים
23 ב"אש של מעלה".
24 ובחג הסוכות היו מנסכים מים על גבי המזבח,
25 וניסוך המים כל שבעה.

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

10 בחי' הקו שבו נק' עליות וירידות דאו"י ואו"ח והיינו
11 גם מה שאא"ס למעלה עד כו' ולמטה עד כו' שוין שם
12 בכח א' עצמי ופשוט דאחדו' אא"ס עצמיו' הפשוטי'
13 וכלול'. שניהם כאחד ממש מבלי ניכר התחלקות שזה
14 בעליה וזה בירידה כו' וכמו לגבי העיגול עצמו היורד
15 בקו שבו נק' עולה והעולה נק' יורד כי לפעמי' העליון
16 תחתון והתחתון עליון בעיגול הסובב להיות שאין בו
17 מעלה ומטה ראש וסוף להיות נק' זה עולה וזה יורד
18 כו' כידוע בענין ומתחת זרועות עולם כו' ולהיות כן כל

1 (יד) ברוך שמו הנה זהו בחי' מקיף הכללי שלמעלה
2 מה' מקיפי' דנרנח"י באו"י ואו"ח הוא
3 בחי' גילוי עצמו' אא"ס ממש כמו שהוא בעצם (טרם
4 ששיער בעצמו בכח מה כו' והיינו בריש הורמנא כו'
5 טרם דגליף כו') ששם תחלת המחשבה והרצון הפשוט
6 שבחי' או"י וסופא דמחשב' זו בסוף מעשה בבחי'
7 או"ח שוין שם כנ"ל שזהו מ"ד ארץ ושמים כא' נבראו
8 כו' עד שמקיף דיחידה דאו"י ומקיף דיחידה שבאו"ח
9 שוין ממש כמשל העיגול שאין בו מעלה ומטה רק מצד

הנ"ל הנק' בשם עיגול עד"מ שעכ"פ מקיף לראש וסוף
הבא בפרט דבר מה שהוא ההשתלשלות כו' ונק' מקיף
למקיף והיינו שממנו נראה אור דטהירו תתאה בחי'
מקיף כללי שמקיף לבחי' הקו מראשו לסופו וזהו פי'
ברוך שמו בחי' גילוי העלם עצמותו ממש הראשון אך
גם זה בחי' ירדו' והשפל' עצמותו מכמו שהוא בעצם
מהותו ע"כ נק' שמו בלבד שהוא בחי' זיו והארת גילוי
העצמו' בלבד אבל הוא מקור' דכולא ולגבי עצמותו
נק' שם בלבד וכמארז"ל קודם כו' הי' הוא ושמו בלבד
אמנם הוא בחי' שמו העצמי וז"ש ושמן קדוש ושמן
אחד אחדות פשוטה ממש וד"ל. ולפי שאחר כל
ההמשכות דמקיפים דאור ישר ואור חוזר בבחי' מקיף
למקיף כללי הנ"ל תלוי הכל בעצמו שיאיר בשמו
שהוא גילוי עצמותו ממש ע"כ אומרי' ברוך שמו
שיתברך שמו זה מעצמותו ממש ויאיר אז בתוס' אור
להיות בבחי' מקיף למקיף כללי הנ"ל. (ולפ"ז יתפרש
יהא שמה רבא מברך ג"כ על בחי' שמו הגדול הנ"ל)
והוא מה שמסיים כאן משוכח ומפואר עדי עד שמו
הגדול שזהו גדולת אור עצמותו ממש כו' וד"ל.

שנער התפילה אחרי ה"א תלכו. מג"פ

קונטרס קטן בענין בחירה

מה שבהשתלשלות דקו וחוט שבעיגול זה הנק' סובב
הכללי הגם שהקו וחוט בא בבחי' מעלה ומטה עליות
וירידות כו' הנה מקיף זה מקיף כללות' יחד מבלי ימצא
ראש וסוף. אמנם מובן ממילא שסובב עכ"פ לבחי'
מעלה ומטה ראש וסוף שבקו וחוט ונק' מקיף לדבר
מה בפרט והיינו שמקיף לתחלת הרצון וסופו בסקירה
א' כאדם שבעצמו יודע מתחל' רצונו העצמי עד תכלי'
רצון זה בסקירה א' כו' והנה גם ידיעה זו המקפת
נבדלת בערך מעצמותו ממש כמו שהוא ונמצא צריך
להיות מקיף למקיף זה ג"כ והוא בחי' השפלת וגילוי
עצמותו לידיעה זו המקפת ונק' גילוי העלם עצמותו
בכלל דוקא ואם לאו לא היה מתצמצם גם בידיעה
כללי' זו כו'. וכך יובן למעלה גם בבחי' טהירו עילאה
שלפני הצמצום שזהו בחי' גילוי העלם עצמות אא"ס
בכלל כמ"ש באורך נראה אור פי' דגם שנק' אורך
העצמי (כמ"ש בע"ח דאא"ס הי' ממלא את כל החלל
כו' דהיינו רק גילוי אור עצמותו ממש כמו שהוא טרם
שיבוא לכלל בחי' השפעה גם לא בבחי' מקיף כללי
הנ"ל) מ"מ ה"ז בא בשביל ידיעה כללית המקיף כללי

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

בוראך ישראל יוצרך יעקב, אך הנה ידוע שג"כ בברכת
יוצר יש ג"כ קושי' כזה, כי או' יוצר אור ובורא חושך
הלא אור למעלה מהחושך והל"ל יוצר חושך ובורא
אור, אך הענין הוא כי יצירה הוא לשון צורה כי יש
חומר וצורה בכל הנברא, והחומר הוא קודם לצורה,
כמו אומן שעושה כלי מתחילה הוא החומר חתיכת
כסף או נחושת ואח"כ עושה מזה כלי הרי החומר הוא
יש מאין ואח"כ עושין בהחומר הצורה וכמ"ש
בראשית ברא את השמים ואת הארץ והארץ היתה
תוהו ובוהו וחושך ואח"כ יהי אור, וכך כתבו
המחקרים שבריאת עולמו' נברא מתחילה חומר היולי
ואח"כ נעשה בה הצורה, הרי מבואר שהחומר הוא
נברא תחילה ואח"כ הצורה, וזהו יוצר אור ובורא
חושך כי האור הוא הצורה והחושך הוא החומר, וזהו
בוראך יעקב שהוא החומר ואח"כ יוצרך ישראל שהוא
הצורה למעלה מן החומר וע"י כוונת המצוות הוא
בג"ע העליון. וזהו ג"כ מצוות נקראים לבושים. עוד
פי' בגמרא מאי מצוה פירי שהמצוות נמשלו לפרי.

פתחי לי אחותי רעייתי

פתחי לי אחותי רעייתי יונתי תמתי ואיתא במדרש
תמתי לשון תאומים מה תאומים כשא' חולי
אזי השני מרגיש כך הקב"ה עמו אנכי בצרה, ועוד
פי' תמתי אמר הקב"ה לא אני גדול ממך ולא היא
גדולה ממך ע"כ. והנה כתי' צדיק כתמר יפרח וכו'
שהוא קאי על לולב ג"כ שהוא תמר ובלולב ג"כ
התאומה שיהי' מחובר ולא נפתח וזהו תמתי שיהי'
מחובר ושוה.
ולהבין זה הנה צ"ל הדרוש הבאים ישרש יעקב יציץ
ופרח ישראל. הנה כתי' כה אמר ה' בוראך
יעקב ויוצרך ישראל, מי בוראך יעקב בוראך, מי יוצרך
ישראל יוצרך. והנה ידוע שבריאה הוא למעלה מיצי'
וכמ"ש ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, הקדים
הפ' בריאה ליצי', וכך אנו או' אתה בראתה אתה יצרת,
וידוע ג"כ שישאל למעלה מיעקב וכמ"ש לא יעקב
יאמר עוד שמך כ"א ישראל יהי' שמך כי שרית עם
אלקי' ואנשים הר"ז דשם של ישראל למעליותא, ואין
אמר בפסוק בוראך יעקב יוצרך ישראל הל"ל להיפך

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

24 בקדושה ולא נשאר רק חלק הרע אותו יוכלו בקל
25 להאבירו כו', והיינו ענין הבירור שניתן לתהו להתברר
26 ע"י שם מ"ה דתיקון דהיינו רק ע"י בירור דוקא כנ"ל
27 ולא כמו שהם בשלימותם כו'. ודוגמא לדבר בלעם
28 הרשע שהי' גבה עינים ורחב לבב שהי' מבחי' התהו
29 כו' ולא יכלו לו בני ישראל, אך כאשר הוציא ממנו
30 משה חלק הטוב והוא במה שהשים ה' דבר בפיו כו'
31 ונעשה תורה הרבה על ידו ע"י שנשא משלו ויאמר כו'
32 שהוא כל פרשת בלק שניתנה למשה ולישראל,
33 והפרשיות הללו מדברי בלעם הם ונעשה תורה
34 לישראל, ואז לא נשאר רק חלק הרע שבו ולכן אמר
35 אחר שגמר כל דבריו הנני הולך לעמי כו' ואז יכלו לו
36 והרגוהו כו', ועד"ז בכולם אשר שרשם מתהו כו', וע"ד
37 דוגמא במה שאמרו דילמא נפיק מיני' ברא מעליא
38 וכשהולידו אזי יוכלו לו כו' וכיוצא בזה. וזהו שאמר
39 עדה נא גאון וגובה פי' כמו שהם בשלימותם כו'. אך
40 הנה הגם שאין זה ביכולת הצדיקים אבל הוא ית' כל
41 יכול מאחר שממנו הי' השבירה והתיקון ביכולתו
42 לעשות מתהו תיקון כו', וזהו שאמר אם זרוע כאל לך
43 כו'. וענין מה שנת"ל שכאשר הם בשלימותם אזי לא
44 יש יכולת להפילם היינו קודם שנתמלא סאתם עדיין
45 אז א"א לברר אותם וכאשר נתמלא סאתם אזי מ"ה
46 מברר ב"ן כו'.

ואם זרוע כאל לך (ב)

בס"ד, פ' שמות, תרל"ב.

1 אך הנה יש להבין בזה הלא ארז"ל תתקע"ד דורות
2 אשר קדמו להבראות עמד ושתלן בכל דור ודור
3 והמה העזי פנים ששתלן בכל דור להתברר ע"י שם
4 מ"ה דתיקון והוא ע"י הצדיקים, ועוד דהרי לצדיקים
5 כבר ניתן כח ועזו להפוך רע לטוב ע"י שם מ"ה
6 המברר ב"ן וא"כ הגם שהרשעים הם מבחי' התהו הרי
7 ניתן בחי' תהו להתברר ע"י שם מ"ה דתיקון כו' ולמה
8 לא יהי' ביכולת הצדיקים להשפילם (והדרא קושי'
9 לדוכתי').

10 אך עיקר הענין הוא דהנה יש הפרש בזה דכאשר
11 הרשעי' המה בשלימותם בלתי בירור עדיין לגמרי
12 אז לא יש ביכולת הצדיקים להכניעם ולהאבידם, אבל
13 כשהרשעים מתבררין ויוצא מהם חלק הטוב אזי יש
14 ביכולת הצדיקים להכניעם ולהאבידם כו'. וטעם
15 הדברים כי כאשר המה בשלימותם הרי הם אנשי השם
16 אשר מעולם התהו ממש והם גבוהים מבחי' התיקון
17 ולא יוכלו להם אותם אשר למטה מהם במדרגה, אך
18 כשמתבררים ע"י שם מ"ה ויוצא מהם חלק הטוב ולא
19 נשאר רק חלק הרע שהוא בא בשבירה הנשאר
20 בהיכלות החיצונים שלמטה מטה אזי בנקל מאד שיפלו
21 ויאבדו לגמרי וכמ"ש כהמס דונג מפני אש כן יאבדו
22 כו', כי רק מצד הטוב שבהם גבוהים המה מבחי'
23 התיקון, אבל לאחר שהוציאו מהם הטוב ונכלל

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

10 וידוע דקבלת עול מלכות שמים הוא ענין הביטול
11 לאין-סוף בעל הרצון כלומר לא ביטול בפועל לקיים את
12 הרצון, אלא ביטול למי שמצווה את הרצון, והיינו:
13 לרצות כל מה שהוא רצונו יתברך בקיום המצות כו'.
14 לא לבחון מהו הרצון ואז להתבטל אליו על-ידי קיום
15 המצוה, אלא הביטול שלו הוא כבר מדרגת הרצון,
16 שרוצה את כל מה שיצווה בעל הרצון.
17 וזהו ענין הקדמת נעשה לנשמע דנשמע הוא לקבל גילוי
18 הרצונות פרטים ואם כן הביטול הוא אל הרצון, -

1 ועוד יובן ענין הארת בחינת 'אדם קדמון' שבכל אחד
2 ואחד מישראל שהוא ענין הקדמת נעשה לנשמע במתן
3 תורה וכדאיתא במשנה דברכות²³ למה קדמה פרשת
4 שמע לפרשת ויהי אם שמוע בכדי שיקבל עליו עול
5 מלכות שמים תחלה על-ידי הקריאה ה' אלקינו ה'
6 אחד" שהיא קבלה כללית של מלכות ה' ואחר-כך יקבל
7 עליו עול מצוות, שזהו מה שנאמר בפרשה השניה
8 "ויהי אם שמוע תשמעו אל מצוותי" פירוט של מצוות
9 פרטיות ואזהרה על קיומם.

בנפש של הקבלת עול בראש השנה הוא לא שמתפעל
 מזה, כִּי־אם הוא בבחינת מסירה ונתינה בכל עצמותו
 שמוסר ונותן כל עצמו ומהותו לאלקות והוא בגילוי
 בנפשו בו,
 ביאור הענין: בדרך כלל, כשיש לאדם רצון חזק, הרי
 זה בא לידי ביטוי ביציאה מ'הכלים', והיינו שהאדם
 הרוצה איזה דבר וכל ליבו ונפשו נמשך לדבר שרוצה
 בו, הרי רצון זה גורם לו לצאת מרגילותו וטבעו. אך
 בראש השנה הרצון של הקבלת עול הוא באופן כזה
 שמוסר את כל כולו לבורא, אך לא יוצא מהכלים שלו.
 לדוגמא, אחד מכוחות האדם הוא השכל. בדרך כלל,
 כשהאדם מתעורר ברצון חזק למשהו, הוא לא מתחשב
 בחישובים השכליים אלא רוצה את הדבר למרות שאינו
 מתיישב בשכלו. אך הרצון שבקבלת עול, הוא לא
 באופן זה - שמבטל את השכל, אלא מוסר את השכל
 שלו גופא לאלוקות. וכן בכל כוחות נפשו הוא "מוסר
 ונותן כל עצמותו ומהותו", - הוא מוסר את הרגש שלו
 לאלוקות, מוסר את כוחות העשיה שלו וכן הלאה.
 בשונה מתחושת הרצון הרגילה שבאה בהתפעלות
 בנפש, ובאופן של יציאה מהכלים ולא מסירה ונתינה
 של הכלים.
 וזהו מה שמבאר, כי בקבלת עול מלכות שמים, למרות
 שיש בזה רצון חזק הרי הוא 'כח נעלם'. דמכין שכאשר
 הרצון הוא בהתגלות בהתפעלות בנפש, הרי הרצון
 פורץ את גדר הכלים בנפש (השכל והמידות וכדומה),
 ואילו הרצון של הקבלת עול הוא שאדם מוסר את עצמו
 וממילא את כל כוחותיו - לאלוקות, הרי הרצון נקרא
 'כח נעלם'.
 דאף שיש הבדל גדול בין הקבלת עול הרגילה לקבלת
 עול שבראש השנה - דקבלת עול מלכות שמים דכל
 השנה אינו בגילוי בנפש וקבלת עול מלכות שמים דראש
 השנה הוא בגילוי בנפשו, אבל גם בראש השנה אין זה
 בבחינת יציאה מגדר כלים בו, כפי תכונת הרצון בדרך
 כלל לצאת מכל הכלים והגדרים, ומכל־מקום הרי
 הקבלת עול מלכות שמים דראש השנה הקבלה היא
 ברצון חזק בנפש בו.
 וידוע גם כן דבעבודת עבד שהוא ענין הקבלת עול,
 שהעבד מקבל על עצמו את עול האדון, יש בזה תענוג
 מה שמשלים רצון האדון בו, - בזה גופא שעל־ידי
 עבודת העבד נשלם רצונו של האדון, יש לעבד תענוג
 מזה.

שאחרי שידוע את הרצון הוא מתבטל אליו, ונעשה
 קודם לנשמע הוא הביטול לאור־אין־סוף בעל הרצון בו,
 והוא שמקבל עליו ביטול הרצון בכלל שיהיה לו רצון
 בכל אשר ישמע מהקדוש־ברוך־הוא בו.
 על קביעה זו שקבלת עול מלכות שמים פירושו לרצות
 כל מה שהוא רצונו יתברך, שואל הרבי נ"ע:
 ועם היות דקבלת עול מלכות שמים הוא לא בבחינת
 התגלות הרצון - כל ענין קבלת העול הוא שאין לכאורה
 רצון גלוי לענין, שהרי אם יש רצון גלוי לענין אין זה
 'עול', שזהו ענין קבלת עול שהוא בבחינת כח נעלם בו,
 המקום בנפש של קבלת עול, הוא שהרצון שלו
 בהתעלמות, ולכן צריך להכריח את עצמו לקיים את
 הרצון האלקי, והקבלה היא לעשות בפועל ממש לא
 דוקא מה שרוצה כִּי־אם גם אם יכבד עליו הרבר אין
 בזה שום תירוץ ולא שום מניעה ועיכוב כלל בו,
 וכיון שגדרה של 'קבלת עול' היא לא להתחשב בשום
 תירוץ אלא לקיים את הדברים כמו שהם גם כשהרצון
 שלו הוא בהתעלמות, כיצד נתבאר שפירוש קבלת עול
 הוא לרצות כל מה שהוא רצונו יתברך?
 מבאר הרבי נ"ע - הנה באמת הוא הקבלת עול כח
 נעלם, אבל מכל־מקום הרי יש בזה רצון - למרות
 שלכאורה מקבלים עול דוקא כשאין רצון, בעומק יותר
 גם בזה יש רצון בנפש.
 והוא ענין קבלת עול מלכותו יתברך ברצון בו, כפי
 הלשון²⁴ "ומלכותו ברצון קבלו עליהם", רק שאינו
 בהתגלות הרצון בבחינת יציאה מהדרגה, בדרך כלל
 כאשר רצון מתגלה הרי יש יציאה מההגבלות, כי כאשר
 אדם רוצה משהו בחוץ הרי הוא לא מתחשב בכוחותיו
 הפנימיים כמו השכל והמידות אלא פורץ את גדרם,
 ואילו בקבלת עול מלכות שמים אין יציאה מהגדרים,
 ולכן הרצון בזה הוא נחשב ככח נעלם, אבל יש בזה גם
 בקבלת עול רצון חזק ותקיף בנפש בו. אלא שמהותו
 של רצון זה הוא להתמסר בקבלת עול ולא לצאת
 מהגדרים.
 דענין התגלות הרצון הוא בהתפעלות בנפש שהנפש
 מרגישה את הרצון בכל עוצמתו וביציאה מגדר כלים
 של המוח והלב ובקבלת עול מלכות שמים אין התגלות
 הרצון וממילא אין בזה יציאה מהדרגה בו,
 ואפילו בקבלת עול מלכות שמים דראש השנה שאז
 הקבלת עול היא באופן הנעלה ביותר שהוא בהתגלות
 הרצון שהאדם מרגיש איך שרוצה לקבל על עצמו
 מלכות שמים אין זה בהתפעלות בנפש כלומר התחושה

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים קונטרסים חלק א

שאלה: מדוע דוקא בניסוח המים כתוב ושאבתם מים בששון. קרבנות – העלאה מלמטה למעלה, והמשכה למטה ע"י הנסכים. הקורא ק"ש – העלאה ברצוא ואהבת ה', בלא תפילין – המשכה למטה בעבודה בפועל, כאילו הקריב קרבן בלא נסכים

דְּרָמָז, וּמִפְּל־מָקוֹם הִנֵּה אַחֵר כָּל זֶה בְּנִסּוֹף הַמִּים דְּקָא
נֶאֱמַר "וּשְׂאֲבָתֶם מִיָּם בְּשִׂשׁוֹן" וְלֹא בְּנִסּוֹף הַיָּן, וְאָמְרוּ
רַבּוֹתֵינוּ וְזָכוּנוֹם לְבִרְכָּהּ¹¹ "כָּל מִי שֶׁלֹּא רָאָה שְׂמִיחַת
בֵּית הַשְּׂוֹאֵבָה לֹא רָאָה שְׂמִיחַת מִיָּמִיו", וְשְׂמִיחַת זֶה
נִקְרָאת "בֵּית הַשְּׂוֹאֵבָה" כִּי מִשָּׁם הָיוּ שׂוֹאֲבֵין רוּחַ
הַקֹּדֶשׁ¹², וְכֵמָּה נִבְיָאִים זָכוּ לִנְבוּאָה מִהַגְלִי דְשְׂמִיחַת
בֵּית הַשְּׂוֹאֵבָה¹³, וּמִפְּל־מָקוֹם כָּלְלוֹת עֲנִין נִסּוֹף הַמִּים
הוּא הִלְכָה לְמִשְׁחָה מִסִּינִי וּבִתְרוּהָ נִזְכָּר רַק בְּרָמָז דְּרָמָז.
אֲףִי הָעֲנִין הוּא, דְּכָל הַנְּסֻכִּים דְּנִסְכֵּי הַקֹּרְבָּנוֹת הֵם
הַמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, דְּבָזָה יוֹבֵן מֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ
וְזָכוּנוֹם לְבִרְכָּהּ¹⁴ "הַקּוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע בְּלֹא תַפְלִין
כְּאִלּוּ הִקְרִיב עוֹלָה בְּלֹא מִנְחָה וְזָבַח בְּלֹא נְסֻכִּים",
דְּנִסְכִּים הוּא הַמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, דְּהִנֵּה שְׁלִשֶׁת
הַמִּינִים בְּנִסְכֵּי הַקֹּרְבָּנוֹת – שְׁמֵן יָיִן וְסֶלֶת – הֵם בְּחִינּוֹת
חֻכְמָה בִּינָה דַּעַת, דְּשְׁמֵן הוּא בְּחִינַת חֻכְמָה¹⁵, יָיִן
בְּחִינַת בִּינָה, וְסֶלֶת הוּא בְּחִינַת דַּעַת, כְּמֵאֲמַר רַז"ל¹⁶
"אֵין הַתִּינוּק יוֹדֵעַ לְקִרּוֹת אֲבָא עַד שִׁטְעָם טַעַם דְּגָן",
וְלִכֵּן הִנֵּה "הַקּוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע בְּלֹא תַפְלִין כְּאִלּוּ
הִקְרִיב עוֹלָה בְּלֹא מִנְחָה", דְּעוֹלָה הִיא הַעֲלָאָה מִלְּמַטָּה
לְמַעְלָה, דְּעוֹלָה הִיא כְּלִיל¹⁷, וְהַהֲמָשְׁכָה הִיא בְּמִנְחָה.
וְכֵן הַזָּבַח, שֶׁהֵם הַקֹּרְבָּנוֹת, דְּכָלְלוֹת כָּל הַקֹּרְבָּנוֹת
נִקְרָאִים זָבַח שֶׁהֵם הַעֲלָאָה, שְׁזָהוּ שֶׁהֵם גִּיחַ נִיחּוֹת

"וּשְׂאֲבָתֶם"¹ מִיָּם בְּשִׂשׁוֹן מִמַּעַיְנֵי הַשְּׂוֹעָה², דְּשְׂאֲבָת
הַמִּים בְּשְׂמִיחָה גְדוּלָּה וְעֲצוּמָה הִיא בְּחַג
הַסִּפּוֹת³, בְּחַג זֶה נִסְפָּה עֲנִין נִסּוֹף הַמִּים, דְּכָל הַשְּׂנָה
הִנֵּה נִסּוֹף הַיָּן לְבָד, דְּבִנְסָפֵי הַקֹּרְבָּנוֹת יֵשׁ שְׁלִשָּׁה
מִינִים, שְׁמֵן יָיִן וְסֶלֶת⁴, וּבְחַג הַסִּפּוֹת נִתְּסַף עֲנִין נִסּוֹף
הַמִּים, דְּכָל נִסְכֵּי הַקֹּרְבָּנוֹת בְּשְׁמֵן יָיִן וְסֶלֶת נֶאֱמְרוּ
מִפְּרִשׁ בִּתְרוּהָ שְׂבִכְתָּב, וְנִשְׁנוּ כֵּמָּה פְּעָמִים בְּשְׂעוּרִים
קְבוּעִים בְּמִדָּה וּמִשְׁקָל כְּאֵמֹר (בִּתְרוּהָ) "סֶלֶת בְּלוּלָה
בְּשְׁמֵן, שְׁלִשָּׁה עֶשְׂרוֹנִים לָפָר, שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים לְאֵיל,
וְעֶשְׂרוֹן לְכֶבֶשׂ"⁵, וְכֵן בְּשְׁמֵן וּבִיָּין שִׁישׁ לָהֶם מִדָּה קְבוּעָה
לְפִי הַקֹּרְבָּנוֹת, וְהַכֵּל נֶאֱמַר בִּתְרוּהָ מִפְּרִשׁ וְנִשְׁנָה כֵּמָּה
פְּעָמִים, אֲבָל נִסּוֹף הַמִּים לֹא נֶאֱמַר בִּתְרוּהָ מִפְּרִשׁ
כִּי־אֵם הוּא הִלְכָה לְמִשְׁחָה מִסִּינִי⁶, וְרַק רַבֵּן אֲסִמְכוּהוּ
אֶקְרָא⁷ שְׂמֵצָאוּ רָמָז לָזֶה, דְּבִיּוֹם הַשְּׁנִי נֶאֱמַר יְתִירִי
אוֹת מ' בְּתִיבַת וְנִסְכֵּיהֶם⁸, וּבִיּוֹם הַשְּׁשִׁי נֶאֱמַר יְתִיר אוֹת
יוד בְּתִיבַת וְנִסְכֵּיהֶם⁹, וּבִיּוֹם הַשְּׁבִיעִי נֶאֱמַר יְתִיר אוֹת
מ' בְּתִיבַת כְּמִשְׁפָּטָם¹⁰, שְׂמֵאֲוִתִיּוֹת אֵלּוּ יוֹצֵא תִבַּת מִיָּם
שֶׁהוּא עֲנִין נִסּוֹף הַמִּים בְּחַג. וְהִנֵּה לְכַאֲוָה הָרִי דְּבָר
שֶׁהוּא מִפְּרִשׁ בִּתְרוּהָ הוּא גְבוּהָ וְנִשְׁעָלָה יוֹתֵר מִמָּוֶה דְּבָר
הַנֶּאֱמַר בְּרָמָז, וּבְפֶרֶט מִדְּבָר הַנֶּאֱמַר בְּרָמָז דְּרָמָז, שְׁהָרִי
גַּם תִּבַּת "מִיָּם" הִיוּצֵא מֵאוֹתִיּוֹת הַמִּיתָרִים, הִנֵּה הִמ' ²⁴
הָרִשׁוּנָה הִיא גַּם כֵּן מ' סְתוּמָה, וְהִנֵּה שֶׁהִיא רָמָז ²⁵

(10) שם, לג.

(11) משנה סוכה נא, א. גמרא שם, ב.

(12) ירושלמי סוכה פרק ה הלכה א. הובא בתוספות דיבור

המתחיל חד - סוכה נ, ריש עמוד ב.

(13) ברכות יד, סוף עמוד ב. נתבאר בכמה מקומות בתורת

החסידות, ראה בהנסמן בספר המאמרים תרח"צ ע' נו הערה 13.

(14) ראה בדרושים המסומנים על פי הערה הקודמת.

(15) ראה זוהר חלק ג ז, ב ובמקדש מלך שם. זוהר שם פח,

ב. ובהגהות תרח"ו שם. מאורי אור מערכת ש אות מח.

(16) ברכות מ, סוף עמוד א. וראה מתנות כהונה לבראשית

רבה פרשה טו, ז. מבוא שערים שער ה חלק א פרק יב בהגהת

צמח (א). ועוד.

(17) ריש פרשת צו. ויקרא רבה פרשה ז, ד. ועוד.

(* נדפס בספר המאמרים תרח"צ עמ' נה ואילך.

(1) לכללות מאמר זה ראה בהנסמן בספר המאמרים שם הערה

1.

(2) ישעיה יב, ג.

(3) ראה סוכה מח, ב וברש"י דיבור המתחיל מנא הני מילי

(ושם עמוד א ד"ה תקעו). נ, ריש עמוד ב וברש"י שם עמוד א

ד"ה בית השואבה.

(4) שלח טו, ד ואילך. רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פרק ב.

(5) על פי פינחס כט, גיד.

(6) סוכה לד, א. מד, א. תענית ג, א.

(7) שבת קג, סוף עמוד ב. תענית ב, סוף עמוד ב.

(8) פינחס כט, יט.

(9) שם, לא.

13 התחברות²⁴, וידוע דרצועות דתפלין של ראש צריכות
14 להגיע עד התחלת הרגלים²⁵, דהפונה בזה הוא דאור
15 המחין דתפלה יפעלו בעבודה בפעל בעניניו שבכל
16 היום, והוא על ידי אמצעות התפלין של יד שהם פגוד
17 הלכ²⁶, אבל הקורא קריאת שמע בלא תפלין, שהוא
18 משפיל מבין ומשיג ב"ה' ה' אלקינו" ו"בה' א' אחד",
19 אבל הוא בלא תפלין, שאינו בא בעבודה בפעל, והינו
20 שבעניניו בעניני עולם אינו כפי ההשגה אשר השיג
21 ב"ה' ה' אלקינו" ו"ה' ה' א' אחד", הנה אז הוא כאלו
22 הקריב עולה בלא מנחה וזבח בלא נסכים, שהוא
23 בחינת העלאה לבד, והינו העלאה בלא המשכה, דכל
24 ענין הנסכים הוא המשכה.

שבת חזון המועד סוכות, תר"ץ

1 לה' וימאמר ר'א דקורבנא עולה עד ר'א דאין
2 סוף¹⁸, והמשכה מהעלאה זו היא על ידי הנסכים.
3 והנה קריאת שמע היא גם כן העלאה, ד"שמע
4 ישאל"¹⁹, הנה "שמע" הוא על-דרך "כי שמע
5 עבדך"²⁰, שפרשו מבין ומשיג²¹, וההשגה היא ד"ה' ה'
6 אלקינו" ו"ה' ה' א' אחד" שמנח אצלו, בא אים לייגט זיך
7 אפ, דער אמתית ענין פון "ה' ה' אלקינו" און "ה' ה'
8 א' אחד"²², וזה בא בפעל בענין "ואהבת את ה' ה'
9 אלקיך"²² באחד מהשלוש אהבות ד"בכל לבבך ובכל
10 נפשך ובכל מאדך", ה'ינו שהוא בראשית, אם באהבה
11 ד"אהבת עולם" או באהבה ד"אהבה רבה"²³,
12 וההמשכה מהעלאה זו היא בתפלין, דתפלין הוא ענין

אהבת ה' - בכל לבבך, נפשך ומאודך. ושם נסמן.
23 ראה ספר הערכים שם ערך אהבת ה' - עולם, רבה
ובתענוגים. ושם נסמן.
24 תורה אור מקץ לה, ב. ובכמה מקומות.
25 ראה ספר המאמרים תר"צ ע' נו הערה 25, ובהנסמן שם.
26 ראה שולחן ערוך או"ח סימן כה סעיף ה. שולחן ערוך
אדמו"ר הזקן שם סעיף יא. סידור אדמו"ר הזקן סדר הנחת
תפלין. תניא פרק מא (נו, ב).

18 ראה זוהר חלק ב רלט, א. חלק ג כו, ב.
19 ואתחנן ו, ד.
20 שמואל"א ג, י. הובא במאמרי אדמו"ר הזקן ואור התורה
שבעה עברה הבאה.
21 מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ג חלק ב ע' תרעו. אור התורה
עקב ע' תעט. וראה גם תורה אור בראשית א, א. לקוטי תורה
נשא כ, ד. ועוד.
22 ואתחנן ו, ה. וראה ספר הערכים - חב"ד כרך א ערך

ג. שסוד הקרבן עולה עד סוד האין סוף. ד. אצלו מתקבל אמיתית הענין של הוי' אלקינו והוי' אחד. ה. תנועה של ריצה ורצון לצאת מהגוף, ולהכלל באלקות.

ספר השיחות - ה'ש"ת"ש"א בלה"ק

ש"פ אמור, בסעודת היום

14 גילוי חושי החב"ד שבנפש, כשם שאסור להיות
15 מוטעה בחסרוני העדר גילוי חושי החב"ד שבנפש.
16 גאוני מינסק, וילנה ושקלוב אתם נפגשתי ודברנו
17 בלימוד, שיבחו מאד את חידושי התורה שלי, הם היו
18 מפליאים את העמקות בשכל, העשירות של הידיעה.
19 אך כשבאתי אל הרבי ראיתי רק אז את עניותי
20 בידיעת התורה.
21 הרבי נתן לי סדר בלימוד הנגלה וסדר בלימוד
22 הקבלה והחסידות ובירך אותי בהצלחה במוחין דגדלות
23 ובאריכות ימים. בטבעי הייתי שקדן ושומר הזמן.
24 במשך שלשים וחמש שנים, תקנ"ג - תקפ"ח,
25 הצליחה לי ברכת הרבי בידיעת התורה הנגלית
26 ובידיעת הקבלה והחסידות.
27 כשאנחנו, זקני החסידים, פעלנו על הרבי ה"צמח

1 א. הגאון החסיד ר' אייזיק מהומל¹ בא אל הרבי
2 הזקן כשהיה בן עשרים וכמה שנים. היה מפורסם
3 כעילוי בכל הסביבה. כשהוא בא לליאזנא אמר ר'
4 אייזיק שכל ההכנות שלו אינן מספיקות עדיין, והחל
5 להכין את עצמו ללכת אל הרבי ל"יחידות"².
6 ר' אייזיק אמר: הרבי פתח בי את החב"ד
7 שבנשמה שתהיה השגה בחסידות. אחד ממאמרי
8 הרבי שפתח לי שהחב"ד שבנשמה תאיר אצלי בגילוי,
9 הוא המאמר על שלשה דברים העולם עומד.
10 החסיד ר' אייזיק אמר לחסיד ר' הלל³, אין לנו
11 שום מושג מיהו הרבי הנכד (הכוונה על אב-הסבא
12 הרבי ה"צמח צדק"). תחילת ההשגה שלו היא מצד
13 גילוי חב"ד שבנשמה. אסור להיות מוטעה במעלות

תרצ"ו אות י"ב, התמים חוברת שני' ע' קכ ועוד.
2 ראה לעיל שיחת אש"פ בסעודת היום אות יא
3 ראה עדכ"ז "התמים" ח"ג ע' כ"ב

1 הרב ר' יצחק אייזיק בהר"מ הלוי עפשטיין בעהמח"ס חנה אריאל,
מאמר: השפלתו והשמחה, יצ"מ, השבת, הברכה, הברכות, כללות ענין
מתו תורה, מצה וכוסות, שני המאורות (ג"ח). ועוד. ראה שיחת שמע"צ

17 רבותינו הקדושים ונעשיתי למקושר פנימי שלו.
18 ב. החסיד ר' אייזיק כיבד מאד את החסיד ר' הלל
19 מפאריטש, ואמר עליו: "ביל פאחאר אי סטאל
20 זנאכאר" (היה איכר ונעשה רופא). הר' הלל היה
21 פנימי בעצם מהותו ופנימי יודע חסרונות עצמו ויודע
22 מעלות עצמו. אצל פנימי עד שהוא מתקן את
23 ההגלמה של השכלה - לוקח זמן.
24 שאלה: האם לר' אייזיק חסרה עבודה, שדיבר
25 אודות ר' הלל ברגש של קנאה כזו?
26 תשובה: רז"ל אומרים⁷ כל שחכמתו מרובה
27 ממעשיו, הרי לא כתוב כמה תהיה ה"מרובה", אלא
28 כל אחד לפי ערכו.
29 הוד כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר מהר"ש אמר על
30 מאמרי החסידות של הר' אייזיק, שיש להם יסוד,
31 אפילו המשל מהאנשים הקטנים יש לו מקור בקבלה.

ש"פ אמור, בסעודת היום

1 צדק" לקבל על עצמו את הנשיאות⁴ ואמר המאמר
2 הראשון בתור רבי, אמר את המאמר על שלשה
3 דברים העולם עומד. הרהרתי אז לעצמי שזה תעלול
4 של רבי לומר מאמר ששמעו אותו בגיל שלש שנים.
5 הרבי נפנה אלי ואמר: לא צריכים לחשוך אותי
6 בתעלולים. מה עלי לעשות, כשהסבא ציווה עלי לומר
7 מאמר זה. כשסיים הרבי את המאמר - מספר ר'
8 אייזיק - הלכתי לאכסניא שלי וחליתי בחום גבוה של
9 קדחת במשך כל הלילה. למחרת ביקר אותי הרבי
10 ה"צמח צדק", ואמר לי שבמאמר רז"ל⁵ הב לי ידך
11 יהיב לי ידי ואוקמי' - ישנם שמות הממונים על
12 הרפואה⁶, והתחיל להסביר את הענין.
13 כשסיים הרבי ה"צמח צדק" ביאור המאמר,
14 ביקש את ר' אייזיק להושיט לו את ידו, והר' אייזיק
15 התיישב ומחלת הקדחת נעלמה ממנו.
16 ראיתי במוחש שהוא ממלא מקום אבותיו

(6) ראה שער מרז"ל להאריז"ל בתחלתו.
(7) אבות ג, ט.

(4) ראה עדכ"ז "התמים" ח"ג ע' כ"ב
(5) ברכות ה, ב.

אגרות קודש

ב"ה, כ"א תמוז תש"ח
ברוקלין

ידידי ווי"ח אי"א מוה"ר צמח שי

1 שלום וברכה!

2 במענה על הטעלעגראם מבואו עם בני ביתו יחיו
3 להאוואנא קובא, הנני מברכם, יהי בואם צלחה בגשם
4 וברוח.

5 מה' מצעדי גבר כוננו וידע כי ההשגחה העליונה אשר
6 הצילה אותו מסכנות המלחמה והביאתו למדינה זו הטילה
7 עליו שליחות קדושה, להעיר ולהאיר את אחינו בני ישראל
8 המתגוררים שם באור התורה, יראת שמים ומדות טובות.

9 בראש וראשון ישתדל לקבוע זמני לימוד ברבים אשר
10 זהו יסוד חזק גם לשאר חלקי הבנין הרוחני.
11 ויתן דעתו וכחו על הלימוד עם נערים וסידורם
12 בשמירת התורה והמצוה.
13 ובהנוגע לסידור הבנות ישתדל אשר הראוי מבני ביתו
14 ישתדלו בזה, במלאם תפקיד שליחותם כאמור, יעזרהו
15 השי"ת ובי"ב יחיו בבריאות הנכונה ובנסיעה כשורה
16 והסתדרות טובה.
17 דיידו הדו"ש ומברכם בגשמיות וברוחניות
18 יוסף יצחק.

אג"ק מוהריי"צ כרך יד

אגרת קודש מאת כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע

תרגום חפשי מאידיש ללא אחריות כלל וכלל

חלק י

1 זה כבר כמה שעות לאחרי חצות יום השבת. בבית המדרש של הקברנים, החל להתאסף
2 קהל ניכר לשיעור במדרש הנלמד בשבת בצהריים, ור' מרדכי (= עדיין) עומד בתפילתו,
3 הנאספים מביטים (בו - בר' מרדכי) בהשתוממות, ואחדים מספרים שבזמן שהתפללו הבוקר

- 1 במנין ותיקין, התעטף יהודי זה (= ר' מרדכי) בטליתו, ומאז הריהו עדיין מתפלל.
- 2 כמה יהודים יושבים ליד השולחן הדרומי, לא רחוק מהמקום בו יושב ר' מרדכי ומתפלל,
- 3 מאזינים ומתבוננים כיצד הוא מתפלל ודמעות זולגות בעיניהם, הם עצמם אינם יודעים מדוע
- 4 הם בוכים, האם בגלל המתיקות שמרגישים בתפילת היהודי או בגלל הרחמנות שמרגישים כלפיו
- 5 בשמעם את קול התחנונים שבתפילתו ובראותם את הגעגועים שבפניו, בכל אופן כאשר הם
- 6 שומעים ורואים איך מתפלל יהודי זה (= ר' מרדכי) זולגות הדמעות מאליהן.
- 7 כבר למעלה משבוע, שר' מרדכי נמצא בבית המדרש של הקברנים, ומתדיין עם חברו
- 8 לשעבר ה'פרוש' העכשווי כי דרכו (= של ה'פרוש') דרך עקלתון היא, ולעת עתה לא הצליח
- 9 לפעול בו מאומה - אבל בכל זאת פעל אצלו שבזמן דיבורו עמו יהיו עיניו פקוחות.
- 10 במשך השנים שר' מרדכי היה אצל הבעל-שם-טוב, הוא שכח את סדרי העבודה של ימי
- 11 בין-המצרים (בין י"ז בתמוז עד אחרי תשעה באב) כפי שנוהגים אצל המתנגדים. וכאשר יום
- 12 שבעה עשר בתמוז הגיע והחלו שלושת השבועות, רק אז הוא ראה את סדר עבודתו של חברו
- 13 בעבר - ה'פרוש' העכשווי, והדבר ציערו מאד.
- 14 במקרה נפל רעיון לר' חיים להתחיל ללמוד קבלה, והוא ביקש מר' מרדכי שילמדו זאת, ור'
- 15 מרדכי אכן עשה זאת בתקוה שיוכל להגיע למטרתו ולספר לו מה למד אצל רבו (=
- 16 הבעל-שם-טוב).
- 17 גבאי בית המדרש הנקרא 'בית המדרש הקר', שהוא בית המדרש הגדול שבעיר דובראוונע,
- 18 קינאו בגבאי בית המדרש של הקברנים, וביקשו מר' מרדכי שלפעמים יבוא אליהם ללמדם 'עין
- 19 יעקב', ור' מרדכי הסכים ובא. בבית המדרש התאסף קהל רב, ר' מרדכי שאל היכן מחזיקים
- 20 בלימוד, ואמרו לו שבמסכת סנהדרין דף ק"ה עמוד ב, שם מדובר אודות בלעם בכלל, וכוונות
- 21 הברכות שבירך את בני ישראל בפרט.
- 22 ר' מרדכי ביאר היטב את כל המאמרים, כולם הבינו אותם היטב, ובהסבר מיוחד הסביר את
- 23 המאמר: אמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן, מאי דכתיב "נאמנים פצעי אוהב ונעדרות
- 24 נשיקות שונא", "טובה קללה שקילל אחיה השילוני את ישראל יותר מברכה שברכם בלעם הרשע.
- 25 הוא - ר' מרדכי - הסביר היטב את ההבדל שבין קנה לארז, ודרך אגב הסביר גם את המאמר
- 26 "לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז", הקהל האזין לו בשמחה גדולה, ונהייתה סברה
- 27 גדולה לקחת את האורח הדרשן הטוב - כ'מגיד' העירוני.
- 28 שני הזקנים החברים בעבר, לומדים בצוותא נגלה ונסתר. ר' חיים לומד קבלה בהתמדה
- 29 גדולה, והחל כבר לקבל תענוג מהליכתו לטבילת טהרה. עדיין קשה לו להתהלך בעיניים
- 30 פקוחות, הרי הוא מורגל בכך (= לסגור את עיניו), אבל את הכיסוי שהיה על עיניו כבר הסיר.
- 31 ר' מרדכי מאד מאושר, הוא הספיק לספר לר' חיים על הדרך החדשה בעבודת ה' שלמד
- 32 אצל הבעל-שם-טוב, ור' חיים קיבל זאת היטב.
- 33 אנשי העיר שמו לב, שמאז בואו של האורח הזר לעיר, נהיה ה'פרוש' - ר' חיים - שונה
- 34 במקצת. זה היה דבר חדש אצלם, אך קיבלו זאת בצורה טובה.
- 35 בעיר ידעו שר' חיים פרוש' הוא גאון גדול, וכאשר היתה מתעוררת שאלה חמורה אצל
- 36 הלומדים באיזושהי סוגיא, היו ניגשים לר' חיים והוא היה פותר, והפתרון היה גאוני.
- 37 כתמיד באו "לומדים" לר' חיים פרוש לשאול בלימוד, ובדיוק אז ישבו הם - ר' מרדכי ור'
- 38 חיים - ולמדו, כאשר באו הפעם, אמר להם ר' חיים, כאשר תוך כדי כך מראה על ר' מרדכי -

1 שהוא (= ר' מרדכי) חברי עוד מהשיבה, שנינו למדנו בישיבה בסמרגון, הוא - אומר ר' חיים
2 - "יודע ללמוד טוב יותר ממני". ר' מרדכי ור' חיים החלו להתפלל בענין השאלה שנשאלה,
3 הלומדים, התפעלו מהסברות הגאונות שהושמעו, וסיפרו זאת כל אחד בבית המדרש שלו. ואצל
4 כל אנשי העיר הוסכם למנות את האורח (= ר' מרדכי) כ'מגיד' העירוני.

5 כאשר ניגשו לר' מרדכי עם ההצעה שיקבל על עצמו את תפקיד ה'מגיד' העירוני, הוא ענה
6 שהוא מסכים לכך אך רק לפרק הזמן שישנה בדוברוונא. הוא - ר' מרדכי - חושב לשהות
7 בעיירה עד תום החורף. ובשבת 'ערב סליחות', אמר ר' מרדכי את הדרוש הראשון שלו.

8 בשבועות ספורים אלו שר' מרדכי לומד עם ר' חיים, נתהוו אצל ר' חיים שינויים גדולים
9 בהנהגתו. פעם אחת שוחח ר' חיים ארוכות עם ר' מרדכי, ובה שפך את מה שמעיק בלבו שזה
10 כבר שבע-שמונה שנים שהוא לומד מדרש, וארבע-חמש שנים שהוא לומד את הזוהר הקדוש,
11 אך לבבו נותר אטום כאבן. ולימוד הזוהר והמדרש לא פעלו עליו את מה שהיו צריכים לפעול
12 ביראת שמים.

13 בווידי זה שר' חיים שפך את לבבו בפני ר' מרדכי, הרגיש ר' מרדכי רמז מהרבי -
14 הבעל-שם-טוב - שהגיע הזמן שהוא - ר' מרדכי - ימסור לר' חיים את המילים שהבעל-שם-טוב
15 אמר: "לר' חיים תאמר" זאת-אומרת שמילים אלו שהרבי - הבעל-שם-טוב - שולח לר' חיים
16 דרכו, צריך הוא - ר' מרדכי - למסורם לר' חיים בהזדמנות כזו שהם יהיו מענה לסיפור או שפיכת
17 הלב של ר' חיים.

18 הוא - ר' מרדכי - חשב כל הזמן, מתי יוכל למסור לר' חיים את שליחות הרבי (=)
19 הבעל-שם-טוב). אך כאשר התעמק היטב בלשון הרבי כפי שאמר " (= לר' חיים) תאמר", סגנון
20 לשון כזה שהוא בדרך מענה למה שהשני (= ר' חיים) אומר. וכעת, כשר' חיים שפך את לבבו,
21 הבין שהגיע הזמן שעליו למסור את השליחות.

22 אלא שכדי למסור את דברי הרבי, צריך שתהיה הכנה מסויימת, את שליחותו של הרבי אין
23 מוסרים דרך אגב, למסירת שליחות הרבי צריך הכנה כפולה - הן מצד השליח שהוא צריך לעשות
24 הכנה מסויימת, ובפרט חייב מקבל השליחות לעשות הכנה מסויימת. ולכן, החליט ר' מרדכי
25 לעכב את מסירת השליחות עד שיעשה את ההכנות המתאימות.

26 ר' מרדכי ניהל שיחה עמוקה עם ר' חיים, כדי להסביר לו את החידוש שיש בדרך שהרבי
27 - הבעל-שם-טוב - גילה, ופירש לפניו את המשנה במסכת סוטה "זריזות מביאה לידי נקיות,
28 נקיות מביאה לידי טהרה כו'", בהסבירו שכל דרגות אלו: נקיות, טהרה, פרישות, קדושה, ענוה,
29 יראת חטא, חסידות, רוח הקודש, הם במעלה גבוהה יותר ממה שמבינים המתנגדים.

30 הוא - ר' מרדכי - היסב את תשומת לבו של ר' חיים לכך שהמעלות "ענוה ויראת חטא"
31 לפי הדרך הישנה (= קודם שהבעל-שם-טוב גילה את דרכו החדשה) הם דברים רגילים. כי מי
32 הוא זה שאינו ירא חטא, ומי הוא זה שאינו עניו. והנה ר' פנחס בן יאיר שהיה איש אלקי, מונה
33 את מעלת הענוה לאחר הקדמת יתר המעלות: זריזות, נקיות, טהרה, פרישות, קדושה, ורק
34 אחר-כך ענוה ויראת חטא.

35 המעלה הראשונה היא זריזות. זריזות מראה על חיות... וכך צעד אחר צעד, הראה ר' מרדכי
36 לר' חיים את החסרונות של השיטה הישנה, ואת המעלות של הדרך החדשה אותה גילה
37 הבעל-שם-טוב. וסיפר לר' חיים את כל הסיבות שהביאו אותו - את ר' מרדכי - לנדוד למרחקים,
38 שם נודע לו מהבעל-שם-טוב הקדוש, ואשר אז הלך אליו ושהה אצלו הרבה זמן.

- 1 ר' מרדכי סיפר לר' חיים את כל ההתחבטויות וההתלבטויות שעברו עליו, בהיותו אצל
- 2 הבעל-שם-טוב. ואיך שהוא נזכר בחביריו מהשיבה כפי שסופר לעיל, ושיש לו - לר' מרדכי -
- 3 שליחות מהרבי - הבעל-שם-טוב הקדוש - אליו - לר' חיים - אלא שאת השליחות מהרבי אין
- 4 הוא יכול למסור לו לפני שהוא - ר' חיים - יעשה את ההכנה המתאימה כדי שיהיה ראוי לקבל
- 5 את השליחות מהרבי.
- 6 הדברים הללו שרבו של ר' מרדכי, הגאון והצדיק הגדול (= הבעל-שם-טוב) שלח אליו -
- 7 לר' חיים - שליחות, השפיעו מאד על ר' חיים, והוא היה מוכן לעשות הכל כדי שיהיה ראוי
- 8 לקבל שליחות זו מהרבי.
- 9 כבר הגיעו ימים אחדים לפני ראש השנה, ור' חיים מאד רצה שבימי ראש השנה, עשרת
- 10 ימי תשובה, ויום הכיפורים - יוכל להתפלל עם כוונות האריז"ל, והתמיד לשנן את כל הכוונות
- 11 כדי להיות בהם בקי ורגיל.
- 12 בימי הסליחות, היה ר' מרדכי אומר מהבימה אחרי תפילת מעריב בכל יום, דרוש מעורר
- 13 לתשובה. הוא ביאר והסביר מאמרי חכמינו ז"ל שונים. הוא הסביר לפשוטי העם, מהו התוכן
- 14 של מצוות תקיעת שופר. והאנשים, הן הפשוטים וגם הלמדנים - נהנו מאד.
- 15 בערב ראש השנה, הדביקו כרוזים בבתי המדרש, ובהם הודיעו היכן ומתי ידרוש ה'מגיד'
- 16 העירוני (= ר' מרדכי) בראש השנה, בשתי הלילות לפני מעריב, ובשני הימים לפני התקיעות,
- 17 וכל זה במקומות שונים בעיר.

אגרות קודש כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע כרך ג' עמודים קנרעט
שמועות וסיפורים חלק ג עמודים 186-1.
הוגהה על פי צילום כתב יד קודש. הטיס חסר

וְאֶת־בְּנֵי לֹא יָדַע כִּי שָׁמְרוּ אִמְרֹתָיָהּ וּבְרִיתָהּ
יִנְצְרוּ: וַיֹּרֻ מִשְׁפָּטֶיהָ לַיַּעֲקֹב וְתוֹרֹתָיָהּ לְיִשְׂרָאֵל
יִשְׁמְרוּ קִטּוֹרֶה בְּאַפָּהּ וְכִלְיִל עַל־מִזְבְּחָהּ: י"א בְּרַחֲ
יְהוָה חִילֹו וּפָעַל יָדָיו תִּרְצֶה מִחֵץ מִתְּנִים קָמְיו
וּמִשְׁנָאִיו מִן־יְקוֹמוֹן: ס י' לְבַנְיָמִן אָמַר יְדִיד יְהוָה
יִשְׁכֵּן לְבֵטֶחַ עָלָיו חֶפֶץ עָלָיו כָּל־הַיּוֹם וּבֵין כִּתְפוֹ
שָׁכֵן: ס

ישראל י' וְלִיֹּסֶף אָמַר מְבֹרַכַת יְהוָה אֶרְצוּ מִמֶּנֶּה
שְׂמִימִם מִפֹּל וּמִתְהוֹם רִבְצַת תַּחַת: י"ב וּמִמֶּנֶּה
תְּבוֹאֵת שֶׁמֶשׁ וּמִמֶּנֶּה גֶרֶשׁ יִרְחִים: י"ג וּמִרֹאשׁ
הָרִיר־קָדָם וּמִמֶּנֶּה גִבְעוֹת עוֹלָם: י"ד וּמִמֶּנֶּה אֶרֶץ
וּמִלֵּאָה וּרְצוֹן שְׁכֵנִי סָנֶה תְּבוֹאֹתָהּ לְרֹאשׁ יוֹסֵף
וּלְקֶדֶד נְזִיר אַחִיו: י"ה בְּכוֹר שׁוֹרֵי הָדָר לֹא וְקֶרֶן
רֹאשׁ קֶרְנָיו בָּהֶם עַמִּים יִגְנֹחַ יַחֲדוֹ אֶפְסִי־אֶרֶץ
וְהֵם רִבְבוֹת אֶפְרַיִם וְהֵם אֶלְפֵי מְנַשֶּׁה: ס

קריאת התורה למנחת שבת-קודש
לג « וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ
הָאֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ: י"ז וַיֹּאמֶר
יְהוָה מִסִּינֵי בֹא וּזְרַח מִשְׁעִיר לָמוֹ הוֹפִיעַ מֵהָר
פְּאֶרֶן וְאֶתָּה מִרְבַּבַת קָדֵשׁ מִימִינוֹ אֵשׁ דָּת לָמוֹ:
י"ח אֵף חֲבֵב עַמִּים כָּל־קִדְשׁוֹ בִּידֶךָ וְהֵם תָּבוּ
לְרִגְלֶךָ יֵשׂא מִדְּבָרֶיךָ: י"ט תּוֹרָה צִוְּה־לָנוּ מֹשֶׁה
מוֹרֶשֶׁה קֹהֶלֶת יַעֲקֹב: כ' וַיְהִי בִישְׂרוֹן מִלֶּךְ
בְּהִתְאַסֵּף רַאשֵׁי עָם יַחַד שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל: כ"א וַיְחִי
רְאוּבֵן וְאַלְיָמָת וַיְהִי מִתְּיוֹ מִסְפָּר: כ"ב וְזֹאת
לְיְהוּדָה וַיֹּאמֶר שִׁמְעֵי יְהוָה קוֹל יְהוּדָה וְאַל־עֲמֹ
תְבִיאֵנוּ יְדִיד רֵב לֹא וְעֹזֵר מִצְרֵיו תִּתֵּיָהּ: כ"ג

ל"ד וְלִלְלוּ אָמַר תַּמִּיד וְאוֹרִיד לְאִישׁ חֲסִידֶךָ אֲשֶׁר
נִסִּיתָ בְּמִסְפָּה תְּרִיבָהוּ עַל־מִי מְרִיבָה: כ"ה הָאֹמֶר
לְאֶבְיוֹ וּלְאֹמֶר לֹא רִאִיתִיו וְאֶת־אֶחָיו לֹא הִפִּיר

רנג
 לוח זמנים לשבת חוה"מ סוכות בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
 (ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	06:44	06:49	09:00	09:01	09:33	09:35	10:32	10:33	18:08	18:01	18:34	18:27	17:42	18:38
חיפה (ק)	06:45	06:50	08:59	09:01	09:33	09:35	10:32	10:33	18:08	18:02	18:32	18:25	17:33	18:36
ירושלים (ק)	06:43	06:48	08:58	08:59	09:32	09:34	10:31	10:31	18:10	18:04	18:32	18:25	17:25	18:36
תל אביב (ק)	06:45	06:50	09:00	09:01	09:34	09:35	10:33	10:33	18:07	18:00	18:33	18:27	17:42	18:37
אוסטריה, וינה (ק)	07:16	07:25	09:12	09:16	09:56	10:00	10:52	10:54	18:03	17:52	18:37	18:26	17:36	18:39
אוסטרליה, מלבורן (ח)	05:34	05:25	08:09	08:04	08:48	08:43	09:55	09:52	18:40	18:46	19:07	19:14	18:27	19:25
אוקראינה, אודסה (ק)	07:16	07:25	09:15	09:18	09:57	10:01	10:54	10:56	18:08	17:58	18:41	18:30	17:41	18:43
אוקראינה, דונייצק (ק)	06:50	06:59	08:46	08:50	09:30	09:34	10:26	10:28	17:38	17:27	18:11	18:01	17:11	18:14
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	07:02	07:11	08:57	09:01	09:41	09:45	10:37	10:39	17:48	17:37	18:22	18:11	17:21	18:24
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	07:30	07:39	09:22	09:26	10:08	10:12	11:03	11:06	18:11	17:59	18:46	18:35	17:43	18:48
אוקראינה, קייב (ק)	07:22	07:32	09:15	09:19	10:01	10:05	10:56	10:59	18:04	17:52	18:39	18:27	17:35	18:41
איטליה, מילאנו (ק)	07:41	07:49	09:41	09:45	10:23	10:26	11:19	11:21	18:38	18:28	19:07	18:58	18:11	19:10
אקוואדור, קיטו (ח)	05:56	05:55	08:27	08:26	08:56	08:55	09:58	09:57	18:03	18:02	18:25	18:24	17:44	18:33
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	06:10	06:02	08:46	08:41	09:23	09:18	10:30	10:26	19:10	19:15	19:37	19:42	18:56	19:53
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	06:54	06:45	09:29	09:23	10:10	10:05	11:19	11:15	20:08	20:15	20:38	20:46	19:56	20:58
ארה"ב, בולטימור (ק)	07:18	07:24	09:25	09:28	10:03	10:05	11:00	11:02	18:25	18:17	18:54	18:46	18:00	18:57
ארה"ב, ברוקלין (ק)	07:08	07:15	09:15	09:17	09:53	09:55	10:50	10:52	18:13	18:05	18:43	18:34	17:48	18:46
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	07:09	07:16	09:15	09:18	09:53	09:56	10:51	10:52	18:14	18:05	18:43	18:35	17:48	18:46
ארה"ב, דטרויט (ק)	07:47	07:54	09:51	09:54	10:30	10:33	11:27	11:29	18:48	18:39	19:18	19:09	18:22	19:21
ארה"ב, האוסטון (ק)	07:24	07:28	09:40	09:42	10:13	10:15	11:12	11:13	18:50	18:44	19:15	19:09	18:27	19:19
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	06:58	07:03	09:11	09:13	09:46	09:48	10:44	10:45	18:16	18:09	18:43	18:36	17:52	18:47
ארה"ב, מיאמי (ק)	07:20	07:24	09:39	09:40	10:11	10:12	11:11	11:11	18:52	18:47	19:17	19:11	18:30	19:21
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	07:05	07:12	09:10	09:13	09:49	09:52	10:46	10:48	18:08	18:00	18:38	18:30	17:43	18:41
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	07:32	07:39	09:39	09:41	10:17	10:20	11:14	11:16	18:38	18:29	19:07	18:59	18:12	19:10
ארה"ב, שיקגו (ק)	07:05	07:12	09:09	09:12	09:48	09:51	10:45	10:47	18:07	17:58	18:37	18:28	17:41	18:40
בוליביה, לה-פס (ח)	06:04	06:00	08:38	08:36	09:09	09:06	10:13	10:11	18:33	18:34	18:56	18:58	18:16	19:07
בלגיה, אנטוורפן (ק)	08:08	08:18	09:59	10:03	10:46	10:50	11:41	11:44	18:47	18:34	19:22	19:10	18:18	19:24
בלגיה, בריסל (ק)	08:08	08:18	09:59	10:04	10:46	10:50	11:41	11:44	18:47	18:35	19:23	19:11	18:19	19:25
ברזיל, סאן פאולו (ח)	05:32	05:27	08:08	08:05	08:40	08:37	09:46	09:43	18:16	18:19	18:37	18:40	18:01	18:50
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	05:21	05:16	07:57	07:53	08:29	08:26	09:34	09:32	18:00	18:02	18:24	18:27	17:44	18:37
בריטניה, לונדון (ק)	07:27	07:37	09:17	09:21	10:04	10:09	10:59	11:02	18:06	17:53	18:40	18:28	17:40	18:42
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	07:38	07:50	09:25	09:30	10:14	10:19	11:09	11:12	18:09	17:56	18:47	18:34	17:43	18:49
גרמניה, ברלין (ק)	07:34	07:45	09:23	09:27	10:11	10:16	11:06	11:09	18:10	17:57	18:46	18:33	17:41	18:48
גרמניה, פרנקפורט (ק)	07:50	07:59	09:42	09:47	10:28	10:32	11:23	11:26	18:31	18:20	19:06	18:55	18:03	19:08
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	05:31	05:25	08:07	08:03	08:40	08:37	09:46	09:43	18:21	18:25	18:40	18:44	18:06	18:54
הודו, מומבאי (ח)	06:33	06:35	08:56	08:56	09:26	09:27	10:27	10:27	18:15	18:11	18:38	18:34	17:53	18:44
הודו, פונה (ח)	06:29	06:31	08:52	08:52	09:22	09:23	10:23	10:23	18:11	18:07	18:35	18:31	17:50	18:40
הונגריה, בודפשט (ק)	07:04	07:13	09:01	09:05	09:44	09:48	10:41	10:43	17:53	17:43	18:26	18:16	17:26	18:29
טורקיה, איסטנבול (ק)	07:13	07:20	09:19	09:22	09:57	10:00	10:55	10:56	18:18	18:09	18:47	18:39	17:53	18:50
יוון, אתונה (ק)	07:35	07:41	09:44	09:46	10:21	10:23	11:18	11:20	18:46	18:38	19:14	19:06	18:21	19:17
מולדובה, קישינב (ק)	07:24	07:33	09:22	09:26	10:05	10:09	11:01	11:03	18:15	18:04	18:48	18:37	17:48	18:50

לוח זמנים לשבת חוה"מ סוכות בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:31	06:33	08:54	08:54	09:24	09:24	10:24	10:24	18:11	18:07	18:35	18:31	17:50	18:40
ניו-זילנד, קרייטצ'רץ' (ח)	05:34	05:23	08:07	08:00	08:53	08:47	10:01	09:57	18:57	19:05	19:30	19:39	18:46	19:53
נפאל, קטמנדו (ח)	06:04	06:08	08:22	08:23	08:55	08:56	09:54	09:55	17:34	17:28	17:59	17:53	17:11	18:03
סינגפור, סינגפור (ח)	06:48	06:47	09:18	09:17	09:47	09:46	10:49	10:48	18:53	18:51	19:15	19:14	18:34	19:23
פולין, ורשא (ק)	07:03	07:14	08:52	08:57	09:40	09:45	10:35	10:38	17:39	17:26	18:15	18:03	17:10	18:17
פרו, לימה (ח)	05:42	05:39	08:16	08:14	08:46	08:44	09:50	09:48	18:05	18:06	18:28	18:29	17:48	18:38
צרפת, ליאון (ק)	07:59	08:07	09:59	10:02	10:40	10:44	11:37	11:39	18:53	18:42	19:25	19:15	18:26	19:27
צרפת, פריז (ק)	08:13	08:22	10:08	10:12	10:52	10:56	11:48	11:51	19:00	18:49	19:32	19:21	18:32	19:35
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:42	05:41	08:11	08:10	08:40	08:39	09:42	09:41	17:42	17:40	18:04	18:03	17:23	18:12
קנדה, טורונטו (ק)	07:34	07:41	09:36	09:39	10:16	10:19	11:13	11:15	18:34	18:25	19:02	18:53	18:08	19:05
קנדה, מונטריאול (ק)	07:13	07:21	09:12	09:16	09:54	09:57	10:50	10:52	18:07	17:57	18:38	18:28	17:41	18:41
קפריסין, לרנקה (ק)	06:52	06:57	09:04	09:06	09:40	09:42	10:38	10:39	18:09	18:02	18:36	18:29	17:45	18:40
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	07:28	07:40	09:12	09:17	10:03	10:08	10:57	11:00	17:55	17:41	18:33	18:20	17:25	18:35
רוסיה, מוסקבה (ח)	07:03	07:15	08:44	08:50	09:37	09:42	10:31	10:34	17:29	17:15	18:06	17:52	16:59	18:08
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	06:41	06:50	08:39	08:42	09:22	09:26	10:18	10:20	17:31	17:21	18:04	17:54	17:04	18:07
שווייץ, ציריך (ק)	07:46	07:55	09:44	09:47	10:27	10:30	11:23	11:25	18:40	18:29	19:09	18:58	18:13	19:11
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:09	06:10	08:35	08:35	09:04	09:04	10:05	10:05	17:58	17:55	18:21	18:18	17:37	18:27

אגרות קודש

ב"ה, ח' תשרי, תשכ"ב
ברוקלין.

תלמידות בית רבקה אשר בכפר חב"ד מיסודו ובהנהלתו
של כ"ק מו"ח אדמו"ר, כתה ד' קבוצת גחלת.
ה' עליהן תחיינה.

ברכה ושלוש!

נעם לי לקבל מכתבן מג' תשרי, בו כותבות אודות פעולותיהן בהחזקת היהדות בתוככי
תלמידות בית הספר, וביחד עם זה בתכניתן להתקשר עם קבוצות וכתות ממקומות אחרים וכו'.

ובענינים כגון אלו, כוונתי להתקשר עם עוד קבוצות וכתות, מובן שדרושה זהירות וחקירה
מקודם בנוגע להקבוצות וכתות עמהן רוצות להפגש וכן אופן הגישה וכו'.

ולכן בנוגע להפעולות בתוך בית הספר, כתתן שלהן ושאר הכתות, נכון הדבר, וטובה כוונתן
וגם פעולתן, אבל בנוגע לחלק השני של התכנית, יפרטו הענינים לפני הנהלת בית רבקה, ותעשינה
כהוראת ההנהלה הן בכללות הענין והן בנוגע לפרטים.

מתאים לסגנון מכתבן, התקוה שמתנהגות בחייהן היום יומים כמתאים לתלמידות ביה"ס
וביראת שמים שהרי כל אחת מהן נקראת בת שרה רבקה רחל ולאה, והשי"ת יצליחן.

בברכת חתימה וגמר חתימה טובה

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

סדר מצות הדלקת נרות לחג הסוכות ושבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול (בחו"ל נותנים בערב יום א' של סוכות גם עבור היום השני). אסור לטלטל, ח"ו, את קופת הצדקה לאחר ההדלקה, ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

ערב יום א' של חג הסוכות

מלכתחילה רצוי להדליק את הנרות לכבוד החג לפני החשיכה, על פי לוחות הזמנים הנפוצים, אך אם לא הספיקו להדליק את הנרות מבעוד יום, ניתן להדליק גם מאוחר יותר, אך אז אין להדליק את הנרות באמצעות אש חדשה, אלא רק על-ידי אש מועברת מאש שהודלקה לפני החג. משום כך ראוי להדליק – בחו"ל לפני כניסת החג 'נר נשמה' (או שלהבת גז וכדומה), כדי לאפשר בעת הצורך להעביר אש לצורך הדלקת נרות החג כשנאלצים להדליקם מאוחר. עצה זו חשובה במיוחד לאלה הגרים בחו"ל, הזקוקים לאש שנדלקה מערב חג לצורך הדלקת הנרות בלילה השני של חג הסוכות.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:**

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיֵינוּ וְקִיָּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזִמְנֵי הַזֶּה:

בחו"ל ליל שני של חג הסוכות

זמן הדלקת נרות הערב – בליל החג השני רק בלילה (לא לפני צאת הכוכבים), הדלקת הנרות נעשית אך ורק על-ידי העברה מאש הדלוקה לפני כניסת החג. אסור בשום אופן להדליק על-ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית). מדליקים את הנרות על-ידי העברה מנר דולק ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:**

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיֵינוּ וְקִיָּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזִמְנֵי הַזֶּה:

ערב שבת חול המועד סוכות

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על-ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה. מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:**

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואזרב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומכל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00548
16/10/2016

P.P.

שולם

1949

תל אביב

2 3 0 4 - 3 3 7 7

הורידו את יישומון

דבר מלכות

מחנות היישומים

